3°

10
4-0
6

10
8 C
19

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

5.8
1
17

10-4-e-6

58.3.17.

Digitized by Google

TRACTATUS
DE VITA, MYSTERIIS ET ANNIS JESU CHRISTI
Servatoris nostri,

CONTRA INFIDELES, JUDÆOS, ET HÆRETICOS,

DISSERTATIONIBUS
DOGMATICIS ET CHRONOLOGICIS,

Necnon Observationibus Historicis, & Criticis

Juxtà germanam DIVI THOMÆ *mentem illustratus*,

Et ad usum Scholæ accommodatus,

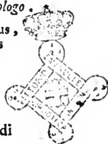
Ad cujus calcem, in rem Chronologiæ sacræ studiosorum, attexuntur Apparatus, & Canon Chronologicus per sex Mundi ætates, & præcipuas Periodos, ac nobiliores Epochas à Creatione Mundi usque ad Ascensionem Christi Domini digestus.



A U C T O R E
R.P.F. IGNATIO HYACINTHO
AMAT DE GRAVESON
Ordinis Fratrum Prædicatorum,
Sacræ Facultatis Parisiensis Doctore, & Collegii Casanatensis Theologo.

Editio altera ab Auctore recognita, tribus novis Dissertationibus, multisque Observationibus Historicis, Criticis, necnon Tabulis Chronologicis auctior, locupletior & emendatior, atque in duos Tomos nunc distributa.





TOMUS SECUNDUS.



ROMÆ, Typis, & sumptibus Hieronymi Mainardi in Platea Montis Citatorii 1724.

SUPERIORUM FACULTATE.

MONITUM
AUCTORIS AD LECTOREM.



UM nullum sit in Christiana Religione Mysterium, quod magis ad homines pertineat, quàm ineffabile Consilium, quo Pater æternus misit in Mundum Filium suum Unigenitum, ut Naturam humanam induens, totum genus humanum, primigeniâ Protoparentis labe perditum, pretiosâ morte repararet, illataque damna resarciret; facilè eam in spem erigor, candide Lector, fore ut cæteras, quæ in hoc secundo *Tractatus de Mysteriis Christi, Servatoris nostri*, Tomo continentur, Dissertationes lectitare non te pigeat, quò plenam augustissimi Mysterii Incarnationis Verbi Divini assequaris notitiam, linguamque habeas, non quæ hùc, atque illùc feratur volubilitate verborum, sed doctam & eruditam, quæ Religionis Christianæ, quam profiteris, causas & rationem contra Fidei hostes reddere sciat. At enim, Apostolus *Petrus* primæ suæ Epistolæ cap. 3. vers. 15. jubet nos esse paratos ad reddendam rationem de eâ, quæ in nobis est, Spe, atque ideò de eâ, quæ in nobis est, Fide; ut indè intelligant Theologi (sicut apposité observat noster *Melchior Canus* cap. 5. lib. 12. de locis Theologicis) *Christianam Religionem non esse similem Scholæ Pythagoricæ, cujus alumni, nullâ rationis anteceptâ informatione, nullâque omninò redditâ causâ, auctoritatem præceptoris arctè mordicùsque tenebant. Indoctorum est*, prosequitur idem Auctor, *ista consuetudo, eaque Saracenorum, Paganorum, Hæreticorum, ut cæca & temeraria suæ Sectæ dogmata sine judicio amplectantur, & quæ disquisitione egent maximè, hæc sine ulla disquisitione recipiant.* Theologi autem Christiani, ut possint exhortari in doctrina sana, & eos, qui contradicunt, arguere, his præsidiis instructi esse debent, quibus doctrinæ & Religionis suæ rationem reddere, omnique argumentorum genere Fidei hostes convincere valeant. Certè legimus in Historiâ Ecclesiastica, plures Martyres, sæviente Tyrannorum persecutione, ab Ethnicis Præsidibus in-

Digitized by Google

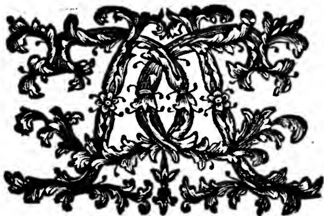
terrogatos, quorsùm Christianam Religionem profiterentur? intrepidè rationem reddidisse; quos inter unum hic laudabo S. *Lucianum*, de quo *Joannes Bollandus*, Societatis Jesu Scriptor; Tomo 1. de Actis Sanctorum ad diem 7. mensis Januarii ex *Rufino*, & ex manuscriptis Codicibus hæc refert observatione digna: *Lucianus, vir moribus, continentiâ, & eruditione praecipuus, Antiochenus Presbyter, cùm ad Tribunal Judicis fuisset adductus; Cur, inquit ad eum Præses, vir rationalis & prudens, sequeris Sectam, cujus non potes reddere rationem? aut, si est aliqua, audiamus. Tùm ille, datâ sibi facultate dicendi, hujusmodi orationem de Fide nostra habuisse dicitur: In occulto non est, quod Christiani colimus. Deus unus est nobis per Christum annuntiatus, & per Spiritum Sanctum nostris cordibus inspiratus. Non enim, sicut vos putatis, humanæ alicujus persuasionis errore constringimur, nec indiscussâ, ut alii, parentum traditione decipimur. Auctor nobis de Deo Deus est. Neque enim posset sublimis illa Majestas sensibus humanæ mentis illabi, nisi vel spiritus sui virtute delata, vel Verbi, ac Sapientiæ suæ interpretationibus indicata. Fateor, erravimus nos etiam aliquando, & simulachra, quæ ipsi finximus, Deos Cœli ac Terræ putabamus auctores. Verùm, omnipotens Deus ille, quem non nostris manibus fictum, sed cujus nos decebat esse figmentum, errores miseratus humanos, Sapientiam suam misit in hunc Mundum carne vestitam, quæ nos doceret, Deum, qui Cælum fecisset & Terram, non in manufactis, sed in invisibilibus requirendum. Vita & nobis Leges ac disciplinæ præcepta constituit, servare parsimoniam, paupertate gaudere, mansuetudinem colere, studere, pati, puritatem cordis amplecti, patientiam custodire. Sed & omnia hæc, quæ nunc adversùm nos geritis, ventura nobis prædixit: adducendos nos ad Reges, & ante Tribunalia Judicum statuendos, ac veluti victimas jugulandos. Indè est denique, quod & ipse, qui erat immortalis, utpotè Verbum & Sapientia Dei, morti se præbuit, quò nobis, in corpore positus, patientiæ præberet exemplum. Sed nec nos suâ morte decepit, quibus post tertiam diem resurrexit, ut mortem vinceret resurgendo. Quæ autem dico, non sunt in obscuro gesta loco, nec testibus indigent: pars penè Mundi jam major huic veritati astipulatur. Aut si quid in his suspectum videtur, contestatur de iis etiam agrestis manus ignara figmenti: Si minus adhùc creditur, adhibebo vobis etiam loci ipsius, in quo res gesta est, testimonium. Astipulatur his ipse in Hierosolymis locus, & Golgothana rupes sub patibuli onere disrupta: antrum quoque illud, quod avulsis Inferni januis corpus denuò reddidit animatum. Quòd si terrena vobis minus digna videntur, accipite etiam*
de

de Cælo astipulatorem fidelem. Solem ipsum horum vobis produco testem, qui, cùm hæc fieri per impios videret in terris, lumen suum meridie abscondit in Cælo. Requirite in Annalibus vestris, invenietis temporibus Pilati, Christo patiente, fugato Sole, interruptum tenebris diem. Quod si Terræ, si Cælo, si sanguini eorum, à quibus veritatem per tormenta perquiritis, fidem non accommodatis, quomodò meis verbis allegationibusque credetis? Et cùm penè jam his verbis auditoribus suadere cæpisset, arripi jubetur in carcerem, ibique absque tumultu populi necari. Hoc longiusculum S. *Luciani*, Martyris, coram Ethnico Præside Responsum hic integrum inserendum esse duxi, tum quia ad istud, quod nunc tracto, argumentum videtur mihi esse perquàm appositum; tum quia etiam facili negotio indè intelliges, candide Lector, Theologis potissimùm incumbere officium causas & rationem reddendi doctrinæ, quâ credimus Jesum Christum esse verum Messiam, Prophetarum Oraculis prædictum, & invictè contra Religionis hostes commonstrandi, hanc Fidem nostram nec cum natura, nec cum ratione temporum, nec cum veritate Historiæ, cùm Sacræ, tùm Prophanæ, nec cum Vaticiniis Prophetarum pugnare, sed mirificè consentire, plurimisque argumentis evidenter credibilibus eam suaderi posse. *Absit enim* (sunt verba S. *Bernardi* adversùs *Abaelardum*) *Absit*, inquam, *ut putemus, in fide, vel spe nostra aliquid dubia æstimatione pendulum, & non magis totum, quod in ea est, certâ ac solidâ veritate subnixum, Oraculis, & miraculis divinitùs persuasum, stabilitum & consecratum partu Virginis, Sanguine Redemptoris, gloriâ resurgentis.* Cùm igitur Theologis prima esse debeat cura, ut ad Mysteriorum Jesu Christi veritatem contra Fidei hostes asserendam ac vindicandam semper parati esse possint, nullus dubito, quin tu, candide Lector, hasce Dissertationes, quas *De Vita & Mysteriis Jesu Christi* complectitur Tomus iste Secundus, eâdem sedulitate legas, quâ alias sexdecim Dissertationes in priori Tomo contentas, perlustrasti, sicque tandem earum frequenti lectione tibi tandèm gratuleris, quòd Mysteriorum Jesu Christi (sicùt verum decet Theologum) causas & rationem reddere scias. Id te lubentiore animo facturum facilè mihi persuadeo, si præ oculis habeas hæc *Lactantii* lib. 4. *Divinarum Institutionum* cap. ultimo disertissima verba, quibus huic meo Monito coronidem impono: *Quidam*, inquit Lactantius, *non satis cælestibus litteris eruditi, cùm veritatis accusatoribus respondere non possent, objicientibus vel impossibile, vel in-*

 con-

congrum esse, ut Deus in uterum se mulieris includeret, nec Cælestem Majestatem ad tantam infirmitatem potuisse deduci, ut hominibus contemptui, derisui, contumeliæ, & ludibrio esset, postremò etiam cruciamenta perferret, atque in execrabili patibulo figeretur: quæ omnia cùm neque ingenio, neque doctrinâ defendere, ac refutare possent (nec enim vim, rationemque penitùs pervidebant) depravati sunt ab itinere recto, & Cælestes litteras corruperunt, ut novam sibi doctrinam sine ulla radice, ac stabilitate componerent. Hæc pericula, in quæ, teste *Lactantio*, quidam, ob ignorantiam, impegerunt, omni procul dubio declinabis, candide Lector, si Dissertationes nostras *De Vita, & Mysteriis Jesu Christi* lectione dignari non graveris. Ex his quippè, primò modum addisces ac methodum oppugnandi & profligandi Atheos, incredulos & Infideles, qui ficulneis argumentis, vanis conjecturis, & futilibus sophismatibus Christianam Religionem, cum Prophetarum Vaticiniis, & Christi Sanguine ac miraculis fundatam, audent traducere, Sanctissimaque Christi Domini Mysteria, tanquàm hominum figmenta, stolidorum errores, ac solertiorum ludibria, proculcare solent. Secundò, contrà Judæos invictè probabis, Legem Mosaicam, quâ tantoperè ipsi gloriantur, adveniente Christo Domino, vero Messiâ, & promulgatâ Lege Evangelicâ, cessisse, non secùs ac proditâ luce cedunt umbræ; nec illam tamen magis læsam esse, quàm si pictæ imagini Regis, Rex ipse vivus succedens, omnium in se oculos deflectat, aut si puer imbecillus progressu temporis grandescat in virum adultum, aut si frondibus & foliis succedat fructus maturus, aut si Lunam & Stellas Sol exoriens obscuret. Habuit Lex Mosaica tempus suum; quod illa typis adumbravit, clarissimè Christus Dominus toti Orbi repræsentavit, quod illa promisit, ipse exhibuit, quod prædixit, ipse gessit, perfecit, adimplevit. Stultum autem est expectare futurum, quod jam præsens est. Insanum, sic umbris delectari, ut res veras adsperneris; sic hærere imperfectis, ut perfecta contemnas; sic amplecti carnalia, ut spiritualia fastidias; sic terrenis affixum esse, ut negligas Cælestia. Tertiò, nullo negotio proteres impia dogmata, quæ circà Mysteria Jesu Christi disseminarunt Hæretici, negantes aut Divinam, aut Humanam ejus naturam, vel ejus satisfactionem infinitam, vel Sacrificium in ara Crucis ab eo oblatum, vel necessitatem bonorum operum à fide in Christum mediatorem indivulsam, vel voluntatem, quam habuit Christus Dominus, moriendi pro omnibus

bus omninò hominibus, vel ejus descensum ad Inferos, gloriosam, Resurrectionem, atque judiciariam potestatem agnoscere pervicaciter detrectantes. Denique intelliges, *solam Catholicam Ecclesiam esse* (verbis utor *Lactantii* loco mox à me laudato) *quæ verum cultum retinet. Hic est fons veritatis, hoc est domicilium Fidei, hoc Templum Dei, quod si quis non intraverit, vel à quo si quis exiverit, à spe vitæ, ac salutis æternæ alienus est. Neminem sibi oportet pertinaci concertatione blandiri. Agitur enim de vita & salute, cui nisi cautè ac diligentèr consulatur, amissa & extincta erit. Sed tamen, quia singuli quique cœtus Hæreticorum, se potissimùm Christianos, & suam esse Catholicam Ecclesiam putant, sciendum est, illam esse veram, in qua est Confessio & Pœnitentia, quæ peccata & vulnera, quibus subjecta est imbecillitas carnis, salubritèr curat. Hæc interim paucis admonendi gratiá retuli, nequis errorem fugere cupiens, majori implicetur errore, dum penetrale veritatis ignorat.* Vale candide Lector, & hæc *Lactantii*, antiquissimi & facundissimi Scriptoris, verba in mente tua trabali clavo, vt dicitur, figere satage, meosque in explicandis ac illustrandis Jesu Christi Divinis Mysteriis qualescumque conatus æqui bonique pro tua humanitate consule.



INDEX

REIMPRIMATUR,

Si videbitur Reverendissimo Patri Magistro Sacri Palatii Apostolici.

N. Baccarius Episcopus Bojanen. Vicesgerens.

REIMPRIMATUR,

Fr. Gregorius Selleri, Ordinis Prædicatorum, Apostolici Palatii Magister.

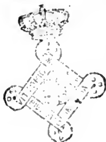
Digitized by Google

INDEX
DISSERTATIONUM
ET QUÆSTIONUM,

Quæ in hoc Secundo Tomo TRACTATUS DE VITA, MYSTERIIS, ET ANNIS JESU CHRISTI, SERVATORIS NOSTRI, *continentur*.

Digitized by Google





TRA-

TRACTATUS
DE VITA, MYSTERIIS, ET ANNIS JESU CHRISTI, SERVATORIS NOSTRI, DISSERTATIONIBUS DOGMATICIS ET CHRONOLOGICIS,

Necnon Observationibus Criticis & Historicis,

JUXTA GERMANAM

DOCTORIS ANGELICI

MENTEM ILLUSTRATUS;

Et ad usum Scholæ accommodatus.

TOMUS II.

DISSERTATIO DECIMA SEPTIMA

Utrùm fides in Christum Mediatorem fuerit omni tempore necessaria, & an sola fides in Christum Mediatorem vim habeat justificandi, seù nobis applicandi merita Christi, ut efficaciter prosint ad salutem?



TRIA potissimùm fidei Catholicæ dogmata, contra Hæreticorum errores defendenda suscipio. Primò, ostendam, fidem in Christum mediatorem omni ævo fuisse ad salutem necessariam, adeòque Ethnicos, sive Philosophos, qui fidem non habuerunt in Christum venturum, quamvis secundùm rectæ rationis præcepta vixerint, æternam salutem non fuisse consecutos. Secundò, refellam errorem hæreticorum hujus temporis Lutheranorum, Calvinistarum, & Socinianorum, qui, Magistrorum suorum vestigiis insistentes, pervicacitèr contendunt, homines justificari, fructusque Passionis Christi ipsis ad justitiam & salutem applicari per so-

lam fidem in Christum mediatorem, quâ quisque certissimè credit, sibi per Christum peccata esse remissa. Denique, commonstrabo, fidem, quæ dispositio necessaria est ad justificationem, non esse fiduciam de singulari Dei misericordia, quâ sibi quisque promissiones divinas de remissione peccatorum applicat, sicut falsò asserunt hæretici, sed esse assensum præstitum his omnibus, quæ à Deo sunt revelata.

DICO PRIMÒ: *Fidem in Christum mediatorem fuisse omni tempore ad salutem necessariam, ac subindè Ethnicos, seu Philosophos, qui hac fide caruerunt, licèt juxtà rectæ rationis præcepta vixerint, æternam salutem non fuisse adeptos.*

Probatur primò, quia hæc est constans ac perpetua Scripturæ & Sanctorum Patrum doctrina, quæ impugnari non potest nisi fructus Passionis & Crucis Christi penitùs evacuetur. Nam, ut optimè arguit Apostolus ad *Galatas* cap. 2. *Si per legem justitia, ergò Christus gratis mortuus est*, id est, si absque fide in Christum, & ex solis naturæ operibus aliquis justificari potest, ergò gratis mortuus est Christus. Idem Apostolus ad *Roman*. cap. 1. redarguit antiquos Philosophos, qui, licèt præeunte luminis naturalis face ad notitiam Dei pervenerint, eum tamen, uti debebant, non coluerunt; sed veritatem Dei in injustitia detinuerunt: *Revelatur*, inquit, *ira Dei de Cælo super omnem impietatem & injustitiam hominum eorum, qui veritatem Dei in injustitia detinent.* Quæ Apostoli verba doctissimus *Estius* in suo Commentario sic interpretatur: *Hæc de Græcorum Philosophis dicit Apostolus, quorum etsi quidam, ut mox dicetur, ad unius Dei notitiam philosophando pervenerint, ut Pythagoras, Socrates, Plato, Aristoteles & alii, quibus adde Hermetem Trimegistum, Sacerdotem & Philosophum Ægyptium, Senecam Philosophum & Senatorem Romanum, nemo tamen omnium Deum cognitum, aut coluit, ut debuit, aut colendum prædicavit.* Immò, ut de Seneca ait S. *Augustinus* libro 6. de Civit. Dei cap. 10. *colebat*, ille Philosophus, *quod reprehendebat, agebat quod arguebat, quod culpabat, adorabat.* Generalem deficientis in Philosophis Ethnicis justitiæ causam, hanc ex eorum præsumptione assignat *Sanctus Augustinus* Epistol. 155. ad *Macedonium*, aliàs 52. *Apud eos*, inquit, *verax pietas, idest, verax veri Dei cultus (unde omnia rectè vivendi duci oportet officia) non invenitur, non ob aliud, quantùm intelligo, nisi quia beatam vitam tam ipsi sibi quodam modo fabricare voluerunt, potiùsque patrandam, quàm impetrandam putaverunt, cùm ejus Dator non sit, nisi Deus.* Et in libris contra Julianum Aquilinus ille Doctor latissimè probat infidelium opera, ut plurimùm, plena esse nigredine peccatorum, perfectasque apud illos virtutes reperiri haud posse. Secundò, *Sanctus Thomas* 2. 2. qu. 2. art. 7. invictis rationibus probat, oportuisse omni tempore credi aliquo modo explicitè mysterium Incarnationis, quod ab æterno fuit dispositum, ut suam homines salutem assequerentur, atqui myste-

mysterium Incarnationis fuit Ethnicis Philosophis penitùs ignotum; non ergo salutem æternam consequi potuerunt. Denique, prætèr fidem in Christum Mediatorem, prærequiritur ad salutem, ut mox contra hæreticos ostendemus, necessitas bonorum operum, & consortium Christianarum virtutum, potissimùm timoris, & amoris Dei, veræ humilitatis, sinceræ pœnitentiæ, & detestationis peccatorum, quibus virtutibus quis unquàm dicet præditos fuisse Philosophos Gentiles? Qui potiùs, ut passim docent Sancti Patres, aut vitiis dediti, aut superbiâ elati, virtutes, quas ad fastum ostentabant, non Deo, sed sibimetipsis arroganti supercilio acceptas referebant, sicque ignorantes Dei justitiam, & suam quærentes statuere, justitiæ Dei non fuerunt subjecti. Qua de causâ, cùm paucis abhinc annis quidam Societatis Jesu Scriptor, cujus nomini parco, in lib. Gall. idiom. conscripto asseruisset, Sinarum gentem, per duo circiter annorum millia ante Christum natum, puram, ac integram conservasse unius, ac veri Dei cognitionem, & in Templo omnium antiquissimo sacrificasse, multosque per amplissimum illud temporis spatium apud Sinas fuisse fideles verâ sanctitate præditos, plenos Dei Spiritu, regularum purissimæ charitatis observantissimos, ita ut hominum illorum sanctitatem, & charitatem Deus etiam editis miraculis confirmaverit, hanc, inquam, illius moderni Scriptoris assertionem meritò Sacra Facultas Parisiensis anno 1700. die 17. Augusti censurâ confixit, eamque damnavit tanquàm falsam, scandolosam, verbo Dei contrariam, hæreticam, Christianæ Fidei, & Religionis eversivam, virtutẽ Passionis Christi, & Crucis evacuantem. Hujus Censuræ, quam tulit Sacra Facultas Parisiensis, tenorem ac rationem mox indicabo.

Advertat tamen Lector, privatos aliquos Ethnicos, paucos tamen, ex speciali Dei privilegio, extra Populum Israeliticum ab Abrahæ temporibus verum Deum coluisse, eosque per fidem futuri Christi adventus, ejusque nomine, & gratiâ fuisse salvatos. Id liquet primò ex *S. Augustino*, qui lib. 18. De Civit. Dei cap. 47. proposito *Jobi*, qui ante Moysis tempus vixit, noto omnibus exemplo: *Divinitùs*, inquit, *provisum fuisse non dubito, ut ex hoc uno sciremus, etiam per alias gentes esse potuisse, qui secundùm Deum vixerunt, eique placuerunt, pertinentes ad spiritualem Jerusalem. Quod nemini concessum fuisse credendum est, nisi cui divinitùs revelatus est unus Mediator Dei, & hominum, homo Christus Jesus, qui venturus in carne, sic antiquis Sanctis prænuntiabatur, quemadmodum nobis venisse nunciatus est; ut una, eademque per ipsum fides omnes in Dei Civitatem, Dei Domum, Dei Templum, prædestinatos perducat ad Deum.* Idem docet Sanctus Doctor lib. de peccato originali cap. 24. lib. 3. contra duas Epistolas Pelagianorum cap. 4. & Epist. 102. aliàs 49. ubi hæc habet: *Itaque ab exordio generis humani, quicumque in eum crediderunt, eumque utcumque intellexerunt, & secundùm ejus præcepta piè, & justè* vixe-

vixerunt, *quandolibet*, *& ubilibet fuerint*, *per eum proculdubio salvi facti sunt*. Secundò, *Sanctus Thomas* 2.2. q. 2. art. 7. ad 3. apertè innuit, fuisse aliquos infideles, quibus facta est revelatio de Christo, quique æternam salutem consecuti sunt: *Dicendum*, inquit, *quod multis Gentilium facta fuit revelatio de Christo . . . . . si qui tamen salvati fuerunt, quibus revelatio non fuit facta, non fuerunt salvati absque fide Mediatoris: quia etsi non habuerunt fidem explicitam, habuerunt tamen fidem implicitam in Divina Providentia, credentes Deum esse Liberatorem hominum secundùm modos sibi placitos*. Denique, Historia Ecclesiastica narrat, anno Christi 780. imperantibus *Constantino*, & *Irene*, ad longos Thraciæ muros cistam effossam esse, in qua vir proceræ magnitudinis sepultus jacebat cum hac inscriptione: *Christus è virgine nascetur, & in eum credo. Constantino, & Irene Imperatoribus, Sol! me rursùs videbis*. Cæterùm, quamvis omnes Theologi ultrò fateantur, aliquos inter Ethnicos extitisse viros, qui per fidem in Christum venturum æternam salutem sunt adepti, id tamen de integra natione extrà gentem Judaicam absolutè pronunciare non solùm falsum est, sed etiam verbo Dei, perpetuæ SS. Patrum traditioni, & Sedis Apostolicæ definitionibus omninò contrarium. Hinc jure optimo Sacra Facultas Parisiensis die 17. Mensis Augusti anni 1700. proscripsit *tanquàm falsam*, *temerariam*, *scandalosam*, *impiam*, *Verbo Dei contrariam*, *Hæreticam*, *Christianæ Fidei & Religionis eversivam*, *virtutem Passionis Christi*, *& Crucis ejus evacuantem*, doctrinam quorumdam, qui asserebant, Sinarum Gentem per duo circitèr annorum millia ante Christum natum, puram & integram conservasse unius ac veri Dei cognitionem, & in Templo omnium antiquissimo uni ac vero Deo sacrificasse. Hanc, inquam, doctrinam confixit Sacra Facultas Parisiensis, & in Censura suâ declaravit, extra Gentem Judaïcam, seu extra posteros *Abrahæ*, nullum alium populum, in unum Reipublicæ corpus adunatum, veram ac puram Religionem, ante Christum natum, esse professum, quia Scriptura Sacra, quotiès loquitur de Gentibus, quæ, extrà populum Judaicum, ante Christum natum, extiterunt, eas universim Idololatras appellat: *Omnes Dii Gentium Dæmonia*, Psalm. 95. *Simulachra Gentium argentum & aurum*, Psalm. 113. *Notus in Judæa Deus*, Psalm. 75. *Non fecit talitèr omni nationi*, *& judicia sua non manifestavit eis*, Psalm. 147. Testatur etiam Apostolus *Paulus*, Gentes, ante Christum natum, excepto populo judaico, fuisse *sine Deo in hoc mundo*, Epist. ad Ephesios cap. 2. & *S. Lucas* cap. 14. Actuum Apostolorum, asserit, Deum, ante Incarnationem Filii sui, permisisse, ut omnes Gentes, excepto populo judaico, ingrederentur vias suas, idest, in tenebris Idololatriæ jacerent immersæ: *in præteritis generationibus*, inquit, *dimisit omnes Gentes ingredi vias suas*.

DICES: *Sanctus Justinus* in Apologia primâ asserit, antiquos Philosophos, solâ ratione duce, fuisse Christianos: *Quicumque*, inquit, *cum*

cum ratione, ac verbo vixêre, Christiani sunt, quamvis Athei habiti sint, quales inter Græcos fuêre Socrates, Heraclitus, atque iis similes: inter Barbaros autem Abraham, & Ananias, & Misael, & Elias & alii complures. Si igitur antiqui Philosophi, solâ ratione duce, fuerunt Christiani; sequitur ex mente *Sancti Justini*, illos citrà fidem in Christum Mediatorem ad æternam salutem pervenire potuisse.

Respondeo: Quòd si penitiùs inspiciantur, & æquâ lance ponderentur verba *Sancti Justini*, non erit difficile antiquum illum Patrem vindicare ab hoc errore, quem ipsi falsò affingit *Casaubonus* Exercitatione 1. contra Baronium. Enim verò *Sanctus Justinus* eò loci tria distinguit hominum genera. Primò, eorum, qui sub lege naturali ante Moysis tempora vixêre, qualis *Abraham*, & cæteri Patriarchæ. Secundò, eorum, qui post Mosaicam legem vitam duxerunt, ut *Elias*, & alii. Tertiò, eorum, qui Philosophi dicuntur, sicut *Socrates*, & *Heraclitus*, qui suam inter Paganos, juxtà rectæ rationis præcepta, ætatem traduxerunt. De primo, & secundo hominum genere nulla potest esse disceptatio, fatentur quippè Sancti Patres, & omnes Theologi Scholastici, eos per fidem futuri Christi adventus, ejusque gratiâ fuisse salute æternâ donatos. Tota itaque difficultas est de tertio hominum genere, nimirùm de *Socrate*, *Heraclito*, aliisque Philosophis, quos *Sanctus Justinus* appellat Christianos, eò quòd cum ratione vixerint, quamvis Athei habiti sint, & fidem de Christo venturo non habuerint, ex quo juxtà Sanctû illum Doctorem consequi videtur, antiquos illos Philosophos absque fide in Christum Mediatorem ad salutem æternam perduci potuisse: verùm, ab illo errore, perquàm longissimè abfuisse *Sanctum Justinum*, ex triplici explicatione, quæ illius verbis adhiberi potest, facilè ostenditur. Primò, quandò S. *Justinus* dicit: *Et quicumque cum ratione vixêre Christiani sunt, &c.* nihil aliud docet, nisi hominibus ante Christi adventum indita fuisse veritatis, & rationis semina, sive, ut ipsemet ibidem loquitur, universum hominum genus illius Verbi, & rationis fuisse particeps. Undè, sicùt licuit *Tertulliano* Apologetici cap. 17. animam, quæ Deum verum cognoscit, appellare naturaliter Christianam: *ò testimonium*, inquit, *animæ naturaliter Christianæ!* ita non absimili ratione potuit *Sanctus Justinus* antiquos Philosophos, quibus veritatis, & rationis indita erant semina, appellare Christianos. Secundò, quandò *Sanctus Justinus* ait: *Et quicumque cum ratione vixerunt Christiani sunt*, vult solùm per hæc verba confirmare id, quod sæpè sæpiùs in suis Operibus inculcat, videlicèt Philosophos Gentiles ex sacris veteris Testamenti Codicibus plura hausisse, deflorasse, & agnovisse, quæ in his de Christo Prophetarum Oraculis erant prædicta, atque hoc sensu *Justinus* Ethnicos Philosophos potuit appellare Christianos. Cæterùm, eosdem Philosophos sine fide in Christum Mediatorem æternam salutem fuisse consecutos nullibi dixit, nec somniavit unquàm

San-

Sanctus Justinus. Certè, Hæretici, Schismatici, & excommunicati non desinunt appellari Christiani, quamvis nemo putet, eos, si in hæresi, vel in excommunicatione, vel in schismate moriantur, salutem æternam consequuturos; potuit ergo Sanctus Justinus antiquos Philosophos Gentiles, in quibus Verbi, seu veritatis, ac rationis semina indita erant, quodam modo nuncupare Christianos, licèt pro comperto habuerit, eos, fide in Christum Mediatorem destitutos, salutem æternam nunquàm adepturos. Denique, sanctus Justinus quosdam antiquos Philosophos appellat Christianos non simpliciter, & absolutè, quasi præcipua Christianæ Religionis dogmata professi sint, sed solùm secundùm quid, & imperfectè, quatenùs videlicet, spretis Gentilium Idolis, verum Deum coluerunt, & purioris vitæ observantiores multa ad mores spectantia docuerunt, quæ rectæ rationi consentanea sunt. Hanc esse *Sancti Justini* mentem, patet ex his, quæ habet in prædicta Apologia, ubi de Philosophis Ethnicis sic loquitur: *Quia autem non omnia, quæ rationis sunt, & Verbi, id quippè Christus est, perviderunt, & promulgarunt, diversa à se ipsis, & contraria persæpè dixerunt*. Quibus verbis apertè declarat, Ethnicos Philosophos imperfectè tantùm fuisse Christianos, eosque Christianæ Religionis dogmata, quæ imperfectè noverant, falsis opinionibus, variisque erroribus corrupisse. Quis autem credat, *Sanctum Justinum* existimasse, hujusmodi Christianos tam imperfectos æternâ potuisse donari beatitudine? Illius sanè erroris insimulari non debet vir ille doctissimus, & de Christiana Religione optimè meritus. Plura si super hac re scire desideret Lector, consulat librum Gallicè editum ab *Antonio Arnaldo*, Doctore Sorbonico, cui titulus est: *De la necessité de la foy en Jesus Christ pour être sauvé*; idest *De necessitate fidei in Christum ad salutem consequendam*: In quo doctissimus ille Auctor necessitatem fidei in Christum Mediatorem omni tempore necessariam fuisse ad salutem multis argumentis demonstrat, & Sanctos Patres, potissimùm *Justinum*, & *Clementem Alexandrinum* ab opposito errore, quem ipsis *Casaubonus*, & *Montacutius* perperàm affingunt, egregiè vindicat.

Dico secundò: *Fidem in Christum Mediatorem esse dispositionem necessariam ad justificationem, in eam tamen solam refundi non debere totam vim justificationis*.

Antequàm probetur hæc assertio, observandum est, triplicem ab hæreticis fidem distingui, videlicet *historicam*, *miraculorum*, *& promissionum*. Fidem historicam vocant eam, quæ divina mysteria credit, sivè res gestas, quæ in Scripturis Sacris memorantur, de qua fide dicitur ad Hebræos cap. 11. *Fide credimus aptata esse sæcula verbo Dei*. Secundam, idest, *miraculorum fidem*, appellant eam, quâ fiunt, vel impetrantur à Deo miracula, de qua dicitur 1. ad Corinth. cap. 13. *Etsi habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, &c*. Tertia denique fides, quam hæretici

tici *promissionum* vocant, ea est, quæ fertur in divinas promissiones de remissione peccatorum, de qua dicitur *Marci* cap. ult. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit*. Hanc autem promissionum fidem duplicem adhùc asserunt hæretici, *generalem* unam, quâ promissam homini salutem dicunt. Alteram *specialem*, quâ unusquisque sibi promissionem divinam applicans credit, seu potiùs confidit omnia sibi per Christum peccata esse remissa. Hinc fidem illam appellant *fiduciam* de singulari misericordia Dei, quâ in Christo Mediatore cor hominis acquiescit, & propter ipsum, sibi condonata esse peccata certissimè confidit. In hoc situm est hæreticorum nostri temporis impium de justificatione dogma. Hac præmissâ observatione.

Probatur prima assertionis pars, nimirùm fidem in Christum mediatorem esse dispositionem necessariam ad justificationem. Primò, ex Apostolo ad Rom. cap. 5. *Justificati igitur in fide pacem habeamus ad Deum*. Ad Hebræos cap. 11. *Credere oportet accedentem ad Deum, quia est, & quia inquirentibus se remunerator sit*. Et ibidem: *Sine fide impossibile est placere Deo*. Secundò, idem sanxit Concilium Tridentinum Sess. 6. cap. 6. ubi hæc habet: *Disponuntur autem*, idest, adulti, *ad ipsam justitiam, dum excitati divina gratia, & adjuti, fidem ex auditu concipientes, liberè moventur in Deum, credentes vera esse, quæ divinitùs revelata, & promissa sunt; atque illud in primis à Deo justificari impium per gratiam ejus, per redemptionem, quæ est in Christo Jesu, &c.* Quæ Concilii Tridentini definitio exprimit doctrinam Sanctorum Patrum, qui fidem passim appellant principium, & originem, januam, & viam vitæ æternæ. Accedit denique ratio Theologica, quam suppeditat *Sanctus Thomas* Primæ Secundæ Qu. 113. art. 4. Motus liberi arbitrii, inquit Angelicus Doctor, ad justificationem ideò necessarius est, quia mens hominis à Deo movetur, Deus autem mentem hominis movet, eam ad se convertendo, sicut dicitur psal 84. *Deus tu conversus vivificabis nos*, motus itaque mentis, quo in Deum convertatur, ad justificationem omninò necessarius est; atqui prima mentis in Deum conversio fit per fidem, juxtà Apostolum ad Hebræos cap. 11. *Accedentem ad Deum oportet credere*, igitur ad justificationem motus fidei necessarius est.

Probatur secunda assertionis pars, videlicet in solam fidem refundi non debere totam vim justificationis. Primò, quia pratèr fidem in Christum Mediatorem, aliæ ad justificationem necessariò prærequiruntur dispositiones, nimirùm timor Dei, spes vitæ æternæ, amor Dei, super omnia dilecti, odium peccati, & vitæ novæ propositum, atque inchoatio, ut docet *Sanctus Thomas* 1. 2. qu. 113. art. 5. Secundò, si sola fides justificaret impium, sola itidem fides absque bonis operibus sufficeret ad salutem, atqui sola fides sine bonis operibus ad salutem non sufficit, ut disertè asserit *Sanctus Jacobus* cap. 2. suæ Epistolæ: *Quid proderit, fratres mei, si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat? numquid*

pote-

poterit fides salvare eum? .... sicut enim corpus sine spiritu mortuum est, ita & fides sine operibus. Hinc Deus sæpè sæpiùs nos in sacris litteris hortatur, & admonet, ut operemur bonum, dum tempus habemus; ut vigilemus, & oremus, ut abundemus in omni opere bono; ut cum timore, & tremore salutem nostram operemur; ut currentes comprehendamus gloriæ bravium, ut pulsemus, & aperietur nobis; ut petamus, & accipiemus; ut quæramus, & inveniemus; ut mandata ejus observemus, & ut vocationem nostram per virtutum, & bonorum operum exercitium certam faciamus. Denique, si sola fides justificaret ut instrumentum applicans justitiam Christi, sequeretur, Sacramenta novæ legis non justificare, ut instrumenta Passionis Christi, quod è regione opponitur verbo Dei ad Titum cap. 3. *Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis*. Ergo in solam fidem refundi non debet tota vis justificationis.

Respondent heterdoxi: fidem salvificam, seu fidem, quæ justificat, divelli non posse à charitate, & ab aliarum virtutum consortio, ac subindè eum, qui justificatur, habere unà cum fide cæteras virtutes cum ipsa indivulsè conjunctas.

Verùm, hæc responsio multis momentis refelli potest. Primò, quia fidem à charitatis, cæterarumque virtutum consortio separari posse, non unus probat Scripturæ Sacræ locus. Id quippè manifestò colligitur ex 1. ad Cor. cap. 13. ubi Apostolus ait: *Si habuero omnem fidem .... charitatem autem non habuero, nihil sum*. Et ex Epist. Jacobi cap. 2. *Fides sine operibus mortua est*.

Secundò, si fides à charitatis, cæterarumque virtutum consortio divelli non posset, sequeretur malos, & impios, quotquot in Ecclesia Catholica extant cum bonis permixti, vel infideles esse, vel in summâ peccatorum licentià, atque libidine, præditos esse charitate, cæterisque virtutibus Christianis, quod dictu absurdissimum est.

Tertiò. *Sanctus Augustinus* lib. 15. de Trinit. cap. 18. apertè docet, fidem sine charitate esse posse, *sine charitate*, inquit, *fides potest esse, sed non & prodesse*. Idem docet *Sanctus Thomas* 2. 2. qu. 24. art. 12. ubi latè probat per peccatum mortale amitti charitatem, & gratiam sanctificantem, sed non fidem, quæ, informis licèt, remanet cum peccato, juxtà ejusdem Angelici Præceptoris doctrinam 2. 2. quæst. 10. art. 4.

Quartò, si fides à charitate separari non possit, sicut dictitant hæretici, velint nolint, fateri debent, si sibi constare velint, hominem fide semel præditum nunquàm à charitate excidere, etiamsi in gravissima prorumpat crimina. Enim verò docent nostri temporis hæretici, fidem, quæ justificat, nullo quantumvis atrocissimo crimine, excepto infidelitatis peccato, amitti posse, ita ut *David*, cùm adulterium, & homicidium perpetravit; & *Salomon*, dum Idolis thus adolevit; &

San-

Sanctus Petrus, quandò Christum Dominum tèr negavit, justi semper permanserint, fidemque justificantem non amiserint. Idem docent hæretici de omnibus justis, quos à justitia, seù à fide justificante excidere non posse pertendunt, quamvis in nefanda prolabantur flagitia. Hæc hæreticorum doctrina apertè colligitur ex eorum libris, & Synodis, potissimùm ex Synodo Dorthrectana habitâ anno *1619*. Immò in hac doctrina præcipuum suæ reformationis caput, ac fundamentum ab hæreticis Calvinistis constitui Sole clariùs evincit doctissimus *Antonius Arnaldus*, qui huic controversiæ ultimam diem imposuisse videtur in aureo Opere Gallico idiomate exarato, cui titulus est *Le Renversement de la Morale de Jesus Christ par les erreurs des Calvinistes touchant la justification*; idest: *Moralis Jesu Christi erroribus Calvinistarum circa justificationem penitùs profligata*. Hac autem semel suppositâ hæreticorum doctrinâ, sic argumentum conficio: Si fides à charitate separari non posset, manente fide, deberet & remanere charitas, atqui contendunt nostri temporis hæretici fidem, quæ justificat, permanere in justis, etiam dum in gravissima labuntur scelera, ergo necesse est, juxtà eorum doctrinam, ut in justis, etiam dum atrocissima flagitia patrant, maneat charitas, quam à fide justificante nullo pacto divelli posse mordicùs propugnant. Quis autem, amabo, non execretur tam pestilentem doctrinam, quæ Deum cum diabolo, lucem cum tenebris, justitiam cum iniquitate, charitatem cum peccato vinculo monstroso nectit, ac copulat? quid, sodes, scelestius, & ab omni pietatis sensu magis alienum, quàm dicere, eum, qui in vitiorum charibdi est immersus, & in peccatorum cœno, instar suis, volutatur, justum esse, Deum diligere, & mandata Dei observare? profectò, ut verbis utar *Grotii* in Animadversionibus pro suis ad Cassandrum Notis, art. de discrimine peccatorum mortalium, & venialium: *Nullum potuit in Orbem Christianum induci dogma perniciosius quàm hoc: hominem qui credit, aut qui regenitus est (nam hæc multis idem valent) posse prolabi in flagitia, & scelera, sed accidere non posse, ut propterea divino favore excidat, aut damnationem incurrat. Hoc nemo veterum docuit, nemo docentem tulisset; nec aliud evidentius vidi argumentum detortæ ad privatos, & malos sensus Scripturæ, quàm in hoc negotio.* Hanc impiam hæreticorum doctrinam, ex qua sequitur moralis Christianæ exterminium, & quæ latissimum ad omnia flagitiorum genera ostium reserat; Apostolus Paulus in suis Epistolis damnat, docet siquidem, justitiam cum iniquitate sociari non posse, Deumque ultorem præpotentem scelerum, molles, fures, avaros, ebriosos in æternum perditurum: *Nescitis*, inquit 1. ad Corinth. cap. 3. *quia templum Dei estis, & Spiritus Sanctus habitat in vobis: si quis autem templum Dei violaverit, disperdet illum Deus, &c.* & cap. 6. ejusdem Epistolæ: *An nescitis, quia iniqui Regnum Dei non possidebunt? Nolite errare: neque fornicarii, neque Idolis servientes, neque adulteri, neque molles, neque*

masculorum concubitores, neque fures, neque avari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces Regnum Dei possidebunt. Et hæc quidem fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed justificati estis in nomine Domini nostri Jesu Christi, & in Spiritu Dei nostri. Et 2. ad Corinth. cap. 6. *Quæ participatio justitiæ cum iniquitate? aut quæ societas luci ad tenebras? Quæ autem conventio Christi ad Belial? aut quæ pars fideli cum infideli? Quis autem consensus Templo Dei cum Idolis?* Denique, ad Galatas cap. 5. *Manifesta sunt autem opera carnis: quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, Idolorum servitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ, invidiæ, homicidia, ebrietates, commessationes, & his similia: quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, Regnum Dei non possidebunt.* Quæ omnia Apostoli loca radicitùs convellunt portentosum istum hæreticorum errorem asserentium, justificationem fieri per solam fidem, eamque fidem salvificam, seu justificantem, nullo alio quantumvis gravi, & enormi, præterquàm infidelitatis peccato, deperdi posse. Quamobrem, Synodus Tridentina ad profligandas id ætatis enatas hæreses congregata, meritò definivit Sess. 6. cap. 15. *Non modo infidelitate, per quam & ipsa fides amittitur, sed etiam quocumque alio mortali peccato, quamvis non amittatur fides, acceptam justificationis gratiam amitti; divinæ legis doctrinam defendendo, quæ à Regno Dei non solùm infideles excludit, sed & fideles quoque fornicarios, adulteros, molles, masculorum concubitores, fures, avaros, ebriosos, maledicos, rapaces, cæterosque omnes, qui lethalia committunt peccata; à quibus cum divinæ gratiæ adjumento abstinere possunt, & pro quibus à Christi gratia separantur.* Et Canone 27. eadem Synodus anathemate percellit eos, qui dicunt, semel acceptam gratiam nullo alio quantumvis gravi, & enormi, præterquàm infidelitatis peccato, amitti.

DICO ULTIMÒ: *Fidem, quæ dispositio necessaria est ad justificationem, non esse fiduciam de singulari Dei misericordia, qua sibi quisque promissiones divinas de remissione peccatorum applicat, sed esse assensum præstitum his omnibus, quæ sunt à Deo revelata.* Ita docent omnes Catholici contra Calvinistas, qui in Synodo Dorthrectana suæ Sectæ doctrinam his verbis proponunt: *De hac electorum ad salutem custodia, verèque fidelium in fide perseverantia, ipsi fideles certi esse possunt, & sunt pro mensura fidei, quâ certò credunt se esse, & perpetuò mansuros vera, & viva Ecclesiæ membra, habere remissionem peccatorum, & vitam æternam.* Hanc doctrinam pro aris ac focis propugnant *Amesius, Scarpæus, Windellinus, Paræus, Chamierus*, aliaque reformatæ, si Superis placet, religionis columina.

Probatur multis momentis Catholicorum doctrina. Primò, quia hæc fiducia, quâ quis credit, & certissimè confidit sibi esse remissa peccata, è fronte opponitur Verbo Dei. Verbum quippè Dei disertè docet,

docet, de remissione peccatorum, & de salute æterna semper esse timendum, nec de ea citrà specialem revelationem nos in hac mortali vita constitutos certiores futuros. Sic Proverbiorum cap. 20. dicitur: *Quis potest dicere, mundum est cor meum, purus sum à peccato?* Et Ecclesiast. cap. 9. *Nescit homo an odio, an amore dignus sit, sed omnia in futurum servantur incerta.* Idem habetur Ecclesiastici cap. 5. *De propitiato peccato noli esse sine metu, nec adjicias peccatum supra peccatum, & ne dicas: misericordia Domini magna est, & peccatorum meorum miserebitur.* Quibus Scripturæ Sacræ locis confoditur error nostri temporis hæreticorum, qui, ubi primùm justitiam Christi fide apprehendisse sibi visi sunt, nullo deinceps metu concutiuntur, dormiunt in utramvis aurem, & remissa sibi esse peccata certò certiùs confidunt. Idem cofirmat locus ille Job cap. 9. *Etiamsi simplex fuero, ignoravit hoc ipsum anima mea. Verebar omnia peccata mea, sciens, quòd non parceres delinquenti.* Profectò Job vir erat sanctissimus, nec, ut ipse ait, eum cor ejus reprehendebat in omni vita, & tamen metuere se significat; at si fides ipsum de sua justitia certum fecisset, ea de re nullatenùs dubitasset. David etiam, cui Deus peccatum dimiserat, se nihilominùs coram Deo occultorum peccatorum reum declarat his verbis: *Delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me Domine, & ab alienis parce servo tuo.* Denique, ut cætera mittam Scripturæ testimonia, Apostolus Paulus 1. ad Corinth. cap. 4. sic loquitur: *Mihi autem pro minimo est, ut à vobis judicer, aut ab humano die: sed neque me ipsum judico, nihil enim mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum.* Et alibi dicit: *Castigo corpus meum, & in servitutem redigo, ne cùm aliis prædicaverim, ipse reprobus efficiar.* Quæ Apostoli verba apertè excludunt fiduciam illam, quâ quis credit, & certissimè confidit, se habere remissionem peccatorum, & vitam æternam. Huic Catholico dogmati de incertitudine justitiæ, idest, quòd nemo, quantàvis sanctitate præditus, certò noverit, aut credere debeat, se esse justum, Sancti Patres suffragantur. *Sanctus Augustinus* in Psalm. 41. explicans hæc verba: *Ad me ipsum anima mea turbata est*, inquit, *novi, quia justitia Dei manet, utrùm mea maneat? Nescio, terret enim me Apostolus dicens: Qui stat, videat ne cadat.* S. Gregorius Magnus lib. 6. Epist. 22. ad illustrem quamdam fœminam, Imperatricis cubiculariam, datâ, sic scribit: *Quod verò dulcedo tua in tuis epistolis subjunxit, importunam te existere quoad usque scribam tibi, mihi revelatum esse, quia peccata tua dimissa sunt. Rem difficilem, etiam inutilem postulasti; difficilem quidem, quia ego indignus sum, cui revelatio fieri debeat; inutilem verò, quia secura de peccatis tuis esse non debes, nisi cùm jam in die vitæ tuæ ultimo plangere eadem peccata minimè valebis. Quæ dies quoad usque veniat, suspecta, semper trepida metuere culpas debes, atque eas quotidianis fletibus lavare.* S. Bernardus rem adhuc luculentiùs exprimit Serm. 1. de Septuagesima, ubi ait: *Quis potest dicere: Ego de*

electis sum? Ego de prædestinatis ad vitam æternam? Ego de numero filiorum? Quis hæc, inquam, dicere potest, reclamante Scriptura, nescit homo an dignus sit amore, an odio? Certitudinem itaque non habemus, sed spei fiducia consolatur nos, ne dubitationis hujus anxietate cruciemur. Uno verbo, omnes Sancti Patres tàm Græci, quàm Latini, in eamdem sententiam descendunt, quippè qui in suis Operibus fideles frequenter adhortantur, ut in timore, & tremore salutem suam operentur. In quo sancto timore totius pietatis, & humilitatis Christianæ sistit fundamentum, sinceræ pœnitentiæ fructus, & bonorum operum, ac virtutum exercitium. Hinc viri justi, quamdiù vivunt, licèt nihil sibi malè conscii sint, semper tamen timent, & obrepentes quotidianas culpas quotidianis lamentis plangunt. Jugiter quidem illi invigilant, & virtutum officiis indefessè funguntur, orant, jejunant, conscientiam pro virili ab humanis affectibus purgant, & quamvis indè in spem, & fiduciam salutis erigantur, plenam tamen, & omnimodam, quam promittunt, & non dant hæretici, securitatem non habent, quia probè sciunt, plerùmque vitia blandâ ad nos facie sub specie virtutum venire, Deumque consultò voluisse nos latere, an verus in nobis ipsius inhabitet amor, an divinam charitatem preregrinus, & occultus mundi amor mentiatur, unde sancto timore concussi orant cum Propheta: *Ab occultis meis munda me Domine, &c.* Quapropter, cùm hæretici sanctum illum timorem, quo carnes nostræ configi debent, penitùs excutiant, hominemque justificari dicant per fiduciam, quâ certissimè confidit sibi remissa esse peccata, eâdem operâ pietatem, & humilitatem Christianam extinguunt, pœnitentiæ, cæterarumque virtutum exercitium è medio tollunt, securitas namque, ut nemo nescit, nata est generare superbiam. Hinc jure merito *Hugo Grotius* ad calcem libri, cui titulus est: *Votum pro pace*, ingenuè profitetur, se abhorrere à communi illo Protestantium dogmate, sic enim loquitur: *Hostis non sum nisi eorum dogmatum, quæ credo noxia aut pietati, aut societati humanæ. Peccata illa, qualia Davidis, idest homicidia, & adulteria non imputari, verba sunt Marlorati, dicitis quidem in justificatis omnibus pœnitentiam semper sequi, quod ego verum non arbitror. Et deindè, quæ est illa pœnitentia, vivere ut lubet, & deindè stante morte dicere Ministro: Nollem hoc factum, & credo justitiam Christi mihi imputari, idque verum esse, quia id credo; cum hoc viatico statim ille in Cœlum evolat, deque eo dubitare Stygiæ est incredulitatis.* Hactenus *Grotius*, vir sanè eruditus, & propè noster.

Probatur secundò: Nemo potest per specialem fidem credere, seù certò confidere sibi esse remissa peccata, nisi ipsi constet hoc esse revelatum à Deo, atqui nec in Scripturis Sacris, nec in traditionibus Apostolicis, nec in Conciliis invenitur revelatum mihi, aut tibi, aut cuipiam nunc viventium, quòd sint remissa peccata nostra, simusque Deo grati, & accepti tanquàm filii ejus, nullus igitur per fidem specialem crede-

credere, seu certò confidere potest, sibi esse remissa peccata. Minor certa est, major verò negari non potest. Fides namque Christiana semper supponit revelationem Dei, quæ, ut docent omnes Theologi, est ratio formalis sub quâ credimus. Cùm igitur nulli fidelium nunc in terris viventium revelatum sit à Deo sibi condonata esse peccata, falsò sibi blandiretur ille, qui fide speciali certò crederet, & confideret, per Christum sibi esse remissa peccata. Non eo tamen inficias, hominem per conjecturas, & nonnullam experientiam dignoscere posse se esse justificatum, at quia hæc notitia ex proprio sensu, vel ex testimonio conscientiæ oritur, & non ex divina revelatione, infallibilis non est, quia cor hominis instabile est, & inscrutabile, ut inquit *Jeremias* cap. 17. *Et sæpè*, teste *S. Gregorio Magno* in Pastorali 1. p. cap. 9. *sibi mens ipsa mentitur, & fingit se de bono opere amare quod non amat, de mundi autem opere non amare quod amat*.

Probatur ultimò: Fides, quæ prærequiritur ad justificationem, est assensus præstitus dogmatibus fidei, ergo non est fides specialis, seu fiducia de singulari Dei misericordia, quâ quis credit, & certissimè confidit sibi esse remissa peccata, sicut effutiunt nostri temporis Hæretici. Prob. ant. ex benè multis Scripturæ Sacræ locis. Primò, *Matth.* cap. 16. postquàm Petrus fidei suæ confessionem edidisset his verbis: *Tu es Christus Filius Dei vivi*, Christus ità eum commendavit, *Beatus es Simon Barjona, quia caro, & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui in Cælis est*. Petrus à Christo *Beatus* appellatur, non quòd crediderit, & certò confiderit sibi esse remissa peccata, sed quòd crediderit, & palàm confessus fuerit divinitatem Christi. Secundò *Lucæ* cap. 7. Christus de Centurione dicit: *Non inveni tantam fidem in Israel*, porrò, non aliud se credere protestatus est pius Centurio, nisi Christi Divinitatem, & Omnipotentiam: *Dic tantùm*, inquit, *verbum, sanabitur puer meus*. Tertiò, Christus *Joannis* cap. 1. laudat fidem Nathanaelis, dicentis: *Rabbi tu es Filius Dei, tu es Rex Israel*, quibus verbis Nathanael non fiduciam de remissione peccatorum, sed assensum, quem Divinitati Christi præstabat, profitebatur. Quartò, Christus *Joannis* cap. 20. Thomæ Apostolo exclamanti: *Dominus meus, & Deus meus*, respondit: *Quia vidisti me, Thoma, credidisti, beati qui non viderunt, & crediderunt*. Beatos prædicat Christus illos, qui credunt, quod Thomas credidit, quid autem tunc credidit Thomas, nisi Christum Deum esse, & à mortuis resurrexisse. Quintò, *Joannes* hanc Evangelio suo clausulam apponit: *Hæc scripta sunt ut credatis, quia Jesus est Filius Dei, & credentes vitam habeatis in nomine ejus*, quibus verbis disertè significat, fidem, quæ respicit Divinitatem Christi, ipsam esse, quæ ad justitiam, & vitam æternam habendam necessariò prærequiritur, non verò fides illa specialis, quam *fidem promissionum* vocitant Hæretici, & quâ volunt hominem credere, & certò confidere sibi esse remissa peccata. Denique,

A po-

Apostolus Paulus fidem, per quam assentimur dogmatibus revelatis, ubique prædicat velut tesseram salutis, ad Rom. cap. 10. *Hoc est verbum fidei, quod prædicamus*, inquit, *quia si confitearis in ore tuo Dominum Jesum, & in corde tuo credideris, quod Deus illum suscitavit à mortuis, salvus eris*. Et 1. ad Corinth. cap. 15. *Notum autem vobis facio, fratres, Evangelium, quod prædicavi vobis, quod & accepistis, & in quo statis, per quod & salvamini: qua ratione prædicaverim vobis, si tenetis, nisi frustrà credidistis. Tradidi enim vobis in primis, quod & accepi: quoniam Christus mortuus est pro peccatis nostris, secundùm Scripturas: & quia sepultus est, & quia resurrexit tertia die, secundùm Scripturas*. Quibus in locis Apostolus fidei justificantis objectum datâ operâ exponit, nec tamen ait: *Tradidi vobis, ut unusquisque certò credat, se per Christum esse justificatum*, quod tamen dicere debuisset Apostolus, si reverà existimasset in hoc positam esse fidem justificantem, sed ait: *Tradidi vobis, quoniam Christus mortuus est pro peccatis nostris, & quia sepultus est, & quia tertia die à mortuis resurrexit*, quod est objectum fidei dogmaticæ, quâ assentimur his omnibus, quæ à Deo sunt revelata, non verò objectum fidei specialis, seu fiduciæ de singulari Dei misericordia, quâ, sicut garriunt Hæretici, aliquis credit, & certò confidit sibi per Christum peccata esse remissa.

His omnibus meritò addi debent definitiones, & Canones, quibus in Concilio Tridentino proscriptus est hic Hæreticorum error. Sessione sextâ cap. 9. hæc habet Synodus Tridentina: *Quamvis autem necessarium sit credere, neque remitti, neque remissa unquam fuisse peccata, nisi gratis divina misericordia propter Christum: nemini tamen fiduciam, & certitudinem remissionis peccatorum suorum jactanti, & in ea sola quiescenti peccata dimitti, vel dimissa esse, dicendum est; cùm apud Hæreticos, & Schismaticos possit esse, immò nostra tempestate sit, & magna contra Ecclesiam Catholicam contentione prædicetur, vana hæc ab omni pietate remota fiducia. Sed neque illud asserendum est, oportere eos, qui verè justificati sunt, absque ulla omninò dubitatione apud semetipsos statuere se esse justificatos, neminemque à peccatis absolvi, ac justificari, nisi eum, qui certò credat se absolutum, & justificatum esse, atque hac sola fide absolutionem, & justificationem perfici; quasi qui hoc non credit, de Dei promissis, deque mortis, & resurrectionis Christi efficacia dubitet*. Et Canone 12. Sacra Synodus anathemate percellit eum, qui dixerit, fidem justificantem nihil aliud esse, quàm fiduciam divinæ misericordiæ peccata remittentis propter Christum, vel eam fiduciam solam esse, quâ justificamur. Idem statuit prædicta Synodus. Canone 13. Canone 14. Canone 15.

Hic Lector obitèr advertere debet, quòd, licèt *Ambrosius Catharinus*, vir ingenio suo plùs æquò indulgens, & à castris *S. Thomæ* transfuga, docuerit hominem justum de sua justitia esse certissimum, ità ut nulla-

nullatenùs de ea dubitare possit; semper tamen improbavit errorem Hæreticorum, qui contendunt specialis misericordiæ fidem, quâ quis credit, & certò confidit sibi esse remissa peccata, esse fidem justificantem. Hoc de argumento *Catharinus* duos edidit Tractatus, stante adhùc Synodo Tridentinâ, quibus nostri *Dominici Soto* eâ de controversiâ lucubrationem paulò acerbiori stylo confutavit, ei autem respondit *Dominicus Soto* Apologiâ doctissimâ, cùm adhùc Tridenti agerent Patres. Non est dubium, quin potior esset causa *Dominici Soto*, ejusque sententia Scripturæ Sacræ, traditioni, & ipsius Concilii Tridentini decretis magis consentanea, attamen suam impunè *Catharinus* propugnavit sententiam, eique nulla à Patribus Synodi erroris nota inusta est. Nunc autem hæc *Catharini* opinio malè audit apud omnes Thelogos, qui, qumamvis ultrò fateantur, justum posse de sua justitia habere certitudinem probabilibus innixam conjecturis, & petitam ex internis, quos persentit, motibus, videlicet ex studio honoris Dei, ex lubenti cogitatione, & auditu rerum divinarum, & ad vitam secundùm Deum instituendam spectantium, ex serenitate, & tranquillitate animi cum interna consolatione, ex clamore denique, sive ex oratione devotâ ad Deum, affectuque tenero, & ex aliis id genus internis motibus; negant tamen jure optimo Catholici Theologi, justum posse habere de sua justitia certitudinem absolutam, seu quæ excludat omnem dubitationem, quia fit quandòque, ut his propè similes motus, & affectus etiamilli sentiant, qui justi non sunt, ut nempè & Deum Patrem vocent, & quâdam cordis teneritudine sermones de Deo, rebusque divinis non illibenter auscultent, & suavitatem quamdam experiantur, quæ etiam lachrymas elicit, & malesanam aliquandò parit tranquillitatem. Quò fit, ut illi motus æquivoca signa sint, & interdùm fallacia, quibus proindè etsi suffragantibus credere nec debemus, nec tenemur, nisi expressum habeamus testimonium par illi, quod per Prophetam reddidit Deus Davidi dicentem: *Transtulit Dominus peccatum tuum*; vel per Christum Magdalenæ dicentem: *Remissa sunt ei peccata multa*; & Paralytico: *Remittuntur tibi peccata tua*. Meritò igitur exploditur ab omnibus Theologis nova, & peculiaris illa sententia *Catharini*, qui, ut ostenderet, quanto ingenii præpolleret acumine, à regia Thomistarum via descivit, & in statuendis paradoxis nimiùm liberalis fuit, undè non mirum, si ab ipsa Schola Thomistica, de qua malè meritus est, ob nimiam novandi pruriginem, fuerit summo consensu rejectus, de quo etiam Prædicatorum Ordinis Theologi, ob quinquaginta ejus Assertiones à communi Scholarum doctrina peregrinas, coràm Paulo Tertio, Summo Pontifice, expostularunt.

Di-

Digitized by Google

DILUUNTUR HÆRETICORUM OBJECTIONES

De justificatione per solam fidem, & de justitiæ inamissibilitate.

ARguitur primò: Nihil aliud ab homine peccatore Christus in Evangelio exigere videtur ut salvus fiat, præter solam fidem, ergo homo per solam fidem in Christum mediatorem justificatur. Prob. ant. ex multis Scripturæ Sacræ locis. *Matth.* cap. 9. Christus dixit mulieri sanguinis fluxum patienti: *Fides tua te salvam fecit.* Idem dixit Magdalenæ, *Lucæ* cap. 7. Deindè, *Matth.* cap. 15. mulierem Chananæam his verbis Christus compellat: *O mulier, magna est fides tua, fiat tibi, sicut vis.* Tertiò, cuidam petenti filium suum à dæmone liberari, respondit Christus *Marci* cap. 9. *Si credis, omnia possibilia sunt credenti.* Quartò, Christus *Lucæ cap.* 8. ait patri, cujus filia defuncta erat: *Noli timere, crede tantùm, & salva erit.* Denique, *Joannis* cap. 3. *Qui credit in Filium habet vitam æternam.* Ergo Christus nihil aliud ab homine peccatore exigit, ut salvus fiat, præter solam fidem.

Respondeo primò: In his, & aliis similibus Scripturæ Sacræ locis, quæ magno, sed inani studio congerunt Hæretici, fidei quidem tribui justificationem, consequens tamen non esse, solam fidem ad justificationem sufficere: alioquin, cùm sola spes ab Apostolo ad Roman. cap. 8. nominetur: *Spe salvi facti sumus*, sequeretur solam spem, absque consortio aliarum virtutum, justificare, quod, nemine reclamante, est planè absurdum. Cur autem Scriptura fidei tribuat justificationem? triplex potest afferri ratio. Primò, quia fides est humanæ salutis initium, fundamentum, & radix omnis justificationis, sine qua impossibile est placere Deo, & ad filiorum ejus consortium pervenire, ut inquit Synodus Tridentina. Secundò, quià fides justificationem impetrat, hac quippè ratione dictum est Magdalenæ, *Lucæ* cap. 7. *Fides tua te salvam fecit*; fides siquidem, ut hîc sumitur, est opus Deo gratum, cujus intuitu cætera donantur quæcumque ad justitiam, & salutem hominis pertinent. Hinc *Sanctus Augustinus* lib. de gratia, & libero arbitrio cap. 16. ait: *Fides orando, impetrat, quod Lex imperat.* Et lib. de Prædest. Sanct. cap. 7. inquit: *Ex fide ideò dicit*, Apostolus, *justificari hominem, non ex operibus, quia ipsa prima datur, ex qua impetrantur cætera, quæ propriè opera nuncupantur, in quibus justè vivitur.* Et in lib. de spiritu, & littera cap. 30. *Per Legem cognitio peccati, per fidem impetratio gratiæ contra peccatum, per gratiam sanatio animæ à vitio peccati.* Denique, fidei tribuitur justificatio, quia homo fidei beneficio, magis quàm aliorum actuum, humiliter profitetur, se non propria virtute, sed Christi merito gratis justificari. In his ergo Scripturæ Sacræ locis, quæ adducunt Hæ-

Hæretici, licèt declaretur fidem esse necessariam ad justificationem, non excluduntur tamen aliæ virtutes, & bona opera, maximè cum fides, de qua ibi fit sermo, sit fides; quæ per dilectionem operatur.

Respondeo secundò: His in locis Scripturæ Sacræ, in quibus Christus ait: *Crede tantùm, & salva erit. Si credis, omnia possibilia sunt credenti*, sermonem non esse de justificatione impii, sed de fide ad impetranda miracula necessariâ. Fidem autem solam interdùm sufficere ad impetranda miracula convenit inter omnes Theologos, quia miracula ad fidem confirmandam, non ad ejus, qui illa obtinet, sanctitatem comprobandam eduntur.

Arguitur secundò: Apostolus Paulus sæpiùs in suis Epistolis inculcat hominem gratis, & per fidem justificari, non ex operibus; ergo justificatio fit per solam fidem. Prob. ant. ad Rom. cap.3. *Arbitramur*, inquit Apostolus, *hominem per fidem justificari sine operibus Legis*. Et cap.4. *Ei autem, qui operatur, merces non imputatur secundùm gratiam, sed secundùm debitum. Ei verò, qui non operatur, credenti autem in eum, qui justificat impium, reputatur fides ejus ad justitiam*. Ad Galatas cap.2. *Scientes autem, quod non justificatur homo ex operibus Legis; nisi per Fidem Jesu Christi.* Et ad Ephesios cap.2. *Gratia estis salvati per fidem, non ex operibus*. Hinc *S. Augustinus* disputans contrà Pelagianos docet, iuxtà Apostoli doctrinam, opera Legis nihil ad iustificationem iuvare, sed potiùs per Legem homines reos, & prævaricatores fieri, ergo ex Apostolo iustificatio fit per solam fidem.

Respondeo: Hominem dici ab Apostolo gratis, & absque operibus Legis iustificari, duplici de causa. Primò, quia nihil eorum, quæ iustificationem præcedunt, sive fides, sive opera, ipsam iustificationis gratiam promerentur, ut explicat Synodus Tridentina Sess.6. cap.8. si enim gratia est, jam non ex operibus: alioquin, sicut, ait Apostolus, *gratia non est gratia*. Hinc tamen colligi minimè potest, hominem solâ fide iustificari, nàm sicut iustificatio, licèt ex fide fiat, nihilominùs gratuita est, ità etiam quamvis iustificatio exigat pœnitentiam, & amorem Dei super omnia dilecti, seu pœnitentiæ, & charitatis opera, tanquàm dispositiones necessarias, nihilòseciùs gratuita est, quià hæc omnia pœnitentiæ, & charitatis opera sunt divinæ gratiæ partus; non secus ac fides. *Quandò Apostolus ait:* arbitramur iustificari hominem per fidem sine operibus Legis: *hoc dixit, non quià negavit, aut evacuavit opera bona, cum dicat*, Deum unicuique reddere secundùm opera ejus, *sed quia opera sunt ex fide, non ex operibus fides, ac per hoc ab illo sunt nobis opera iustitiæ, à quo est ipsa fides, de qua dictum est*: iustus ex fide vivit. *Homines autem non intelligentes, quod ait Apostolus*, arbitramur hominem iustificari ex fide sine operibus Legis, *putaverunt eum dicere, sufficere homini fidem, etiamsi malè vivat, & bona opera non habeat.* Ait *S. Augustinus* lib. de gratia, & lib. arb. cap.7. Secundò, dùm Apostolus à iu-

stificatione excludit opera Legis, disputat contrà Iudæos, qui habitâ Lege eò superbiæ delapsi sunt, ut putarint, solam Legem ad hominem iustificandum sufficere, neque necessariam esse Dei gratiam: Ad illorum itaque frangendam superbiam Apostolus sæpiùs in suis Epistolis inculcat hominem gratis, & absque operibus Legis iustificari: *Ad hoc ducit*, inquit *Sanctus Augustinus* Serm.13. de verbis Apostoli, *& commendat ista Apostolus propter Iudæos, qui de Lege gloriabantur, & libero arbitrio suo Legem sufficere arbitrabantur, ignorantes Dei justitiam, idest, ex fide justitiam datam à Domino, & suam volentes statuere, quasi suis viribus impletam, non dante fide impetratam, justitiæ Dei, sicut dicit, non sunt subjecti*. Hac responsione facilè ostenditur contrà Hæreticos, doctrinam Apostoli Pauli de justificatione non esse oppositam doctrinæ Sancti Iacobi, nàm quandò Sanctus Jacobus in sua Epistola Catholica ait, Abrahamum ex operibus fuisse justificatum, loquitur de operibus factis ex fide, seu ex gratia, & ex divina misericordia; quandò verò Paulus dicit: *Si Abraham ex operibus justificatus est, habet gloriam, sed non apud Deum*, vult solùm, quòd, si Abraham iustificatus est ex operibus antecedentibus fidem, vel ex solius liberi arbitrii viribus profectis, habet gloriam, sed non apud Deum, non negat tamen Apostolus Paulus, opera, quæ fiunt ex gratia ad justificationem esse necessaria, immò eorum necessitatem commendat in Epist. ad Rom. cap.2. ubi hæc habet: *Qui*, seu Deus, *reddet unicuique secundùm opera ejus: jis quidem, qui secundùm patientiam boni operis, gloriam, & honorem, & incorruptionem quærunt, vitam æternam: jis autem, qui sunt ex contentione, & non acquiescunt veritati, credunt autem iniquitati, ira & indignatio*. Et versu 13. ejusdem Epistolæ subdit: *Non enim auditores Legis justi sunt apud Deum, sed factores Legis iustificabuntur*.

Ad auctoritatem Sancti Augustini respondeo, quòd, cùm Sanctus ille Doctor disputaret contrà Pelagianos asserentes, gratiam Dei in veteri Testamento non esse nisi Legem Moysi traditam, gratiam verò novi Testamenti non esse nisi Evangelium, & exemplum Christi, ut hunc errorem configeret S. Augustinus, docet, opera Legis absque fide nihil prorsùs juvare, nihilque ad justificationem prodesse, & neminem per Legem, sed solùm per gratiam Christi à peccato liberari, ac iustificari posse. Præclarè in hanc rem ait *Sanctus Augustinus* Epist.194. aliàs 105. ad Sixtum: *Neque ab illo* (peccato) *quod originaliter trahitur, neque ex his quæ unusquisque in vita propria vel non intelligendo, vel nolendo intelligere, mala congregat, vel etiam instructus ex Lege, additamento prævaricationis exaggerat, quisquam liberatur, & justificatur nisi gratiâ Dei per Iesum Christum Dominum nostrum, non solùm remissione peccatorum, sed priùs inspiratione fidei, & timoris Dei, impartito salubriter orationis affectu, & effectu*.

Arguitur tertiò: Benè multi SS. Patres asserunt, solam fidem justi-

justi-

iustificare, ità enim docent *Origenes* ad cap. 3. Epist. ad Romanos, *Hilarius* Can. 8. in Matth. *Ambrosius*, seu potiùs *Hilarius Sardus*, in Comment. ad cap. 3. & 4. Epist. ad Roman. inter Opera S. Ambrosii, *Augustinus* in lib. de Perfectione Justitiæ, & in Psalm. 88. *Basilius* Hom. de humilitate, *Chrysostomus* Homil. 3. in Epist. ad Titum, *Theodoretus*, & *Theophilactus* in cap. 3. Epist. ad Roman. *Bernardus* Epist. 77. & Serm. 22. in Cantica, ergo iuxtà traditionem SS. Patrum sola fides justificat.

Respondeo: Patres in objectione laudatos, dùm asserunt, solam fidem iustificare, excludere solùm velle à justificatione primò Opera Legis Mosaicæ, vel opera quæ præcedunt fidem, & fiunt ex solis viribus liberi arbitrii. Secundò, illos Patres excludere dumtaxàt à justificatione necessitatem operis externi, sine quo homo aliquandò iustificari potest, quandò videlicet deest opportunitas, nec suppetit tempus huiusmodi opera exercendi. Denique dico, Sanctos Patres, excludere tantùm velle à iustificatione virtutem Sacramentorum veteris Legis, quæ vim iustificandi non habebant; vel exhibitionem externorum Sacramentorum Novæ Legis, videlicet Baptismi, quandò non adest possibilitas illum suscipiendi. Cæterùm, Sanctos Patres, prætèr fidem ad justificationem, admisisse necessitatem bonorum operum, seu charitatis, pœnitentiæ, cæterarumque virtutum, ex eo maximè liquet, quòd passim in suis Scriptis docent, eos, qui, post Baptismum, in aliquod grave peccatum lapsi sunt, ad remissionem peccatorum, seu ad iustificationem per claves Ecclesiæ obtinendam, præparari debere, iuxtà temporis sui vigentem disciplinam, diuturnâ, & laboriosâ pœnitentiâ, peccatorum detestatione, omniumque virtutum, & bonorum operum exercitio. Profectò, Sancti Patres, *Cyprianus* Tract. de lapsis, *Ambrosius* in lib. de lapsu Virginis consecratæ, *Gregorius Nazianzenus* Orat. in Sanct. lumina, *Gregorius Nissenus* in Epist. Canonica, *Pacianus* in Epist. 3. ad Sempronianum, & Patres Conciliorum Arelatensis primi, Neocæsariensis, Gangrensis, Illiberitani, &c. eos, qui post Baptismum lapsi erant, tam luctuosæ, & acerbæ pœnitentiæ ad reconciliationem, seu iustificationem obtinendam, nunquàm addixissent, si credidissent, solam fidem iustificare posse, nàm Hæretici ideò bonorum operum, pœnitentiæ, ac cæterarum virtutum ad iustificationem necessitatem negant, quia falsò sibi persuadent, solam fidem iustificare.

Addo etiam cum nostro *Medina* in Primam Secundæ S. Thomæ Qu. 113. art. 5. hanc propositionem, *sola fides iustificat*, sensum posse pati Catholicum, eumque multiplicem. Primus est, quòd fides sola ex parte intellectus sufficiat ad salutem, & iustitiam. Secundus, quòd fides formata, seu charitate animata, quæ semper prorumpit in bona opera, iustificet, & sufficiat ad salutem. Tertius sensus, ut fides sumatur pro Lege fidei, idest, sola Lex fidei iustificat, Lex enim fidei in-

Digitized by Google

cludit charitatem, & omnia quæ in Lege fidei præcipiuntur. Quartus sensus est, quòd sola fides ostendit, undè vera iustitia accipienda sit. Cùm itàque hæc locutio, *sola fides iustificat*, sensum Catholicum habere possit, nemini mirum videri debet, quòd eam aliqui Sancti Patres interdùm usurpaverint. Immò rectè ibidem observat noster *Medina*, quòd si quis impræsentiarum prædictâ locutione, *sola fides iustificat*, uteretur, non statim, ceù Hæreticus damnandus esset, modò constaret aliundè, eum à sententia de necessitate bonorum operum ad iustificationem non recedere, quia Concilium Tridentinum absolutè non damnat hanc propositionem, *fides sola iustificat*, sed ait sess. 6. Can. 9. *Si quis dixerit, sola fide impium iustificari, ità ut intelligat nihil aliud requiri, quod ad iustificationis gratiam consequendam cooperetur, & nulla ex parte necesse esse eum suæ voluntatis motu præparari, atque disponi; anathema sit*. Verùm, quamvis hæc locutio, *sola fides iustificat*, Catholicum sensum habere possit, quia tamen à verbis Hæreticorum, sicut docet S. Thomas 3. p. qu. 16. art. 8. cavere maximè debemus, perperàm procul dubio ageret Theologus, qui prædictâ locutione sive in Concionibus, sive in Disputationibus uti vellet.

Arguitur ultimò: Qui semel iustificatus est, peccare non potest, ergò qui iustus est, nequit amittere justitiam, & charitatem, ac subindè omnia peccata etiam gravissima, quæ iustus perpetrare potest, ipsi propter fidem iustificantem non ampliùs imputantur. Prob. ant. Primæ *Ioannis* cap. 3. dicitur, quòd *omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quoniam semen ipsius in eo manet, & non potest peccare, quoniam ex Deo natus est*. Ex quibus sic conficitur argumentum: omnis qui ex Deo natus est, & in quo manet semen ipsius, peccatum non facit, immò peccare non potest, atqui ille, qui iustificatus est, dicitur ex Deo natus, cùm sit filius Dei, & semen Dei in ipso manet, gratia videlicèt, & charitas, ergo qui iustus est, peccare non potest, nec proindè iustitiam, & charitatem amittere.

Præætereà, *Sanctus Bernardus* in Tractatu *de natura, & dignitate amoris*, ait Petrum, cùm peccavit, charitatem non amisisse, ergo ex *Sancto Bernardo* charitas, seu perfecta iustitia, non amittitur per peccatum.

Respondeo ad utrumque momentum, & ad primum dico: Ineptè ab Hæreticis adduci hæc *Sancti Joannis* verba ad stabiliendum impium, quod propugnant, de inamissibilitate iustitiæ dogma, cùm certum sit, totum Apostoli eâ in Epistola sermonem huic nefando dogmati esse omninò oppositum. Enim verò *Sanctus Joannes* à primo statim capite hunc errorem depellit his verbis: *Deus lux est, & tenebræ in eo non sunt ullæ. Si dixerimus, quoniam societatem habemus cum illo, & in tenebris ambulamus, mentimur, & veritatem non facimus*. Item cap. 2. *In hoc scimus, quoniam cognovimus eum, si mandata ejus observemus. Qui dicit se*

nosse

nosse Deum, & mandata ejus non custodit, mendax est, & in hoc veritas non est. . . . . Si quis diligit Mundum, non est charitas patris in eo. Item cap. 3. *Omnis, qui facit peccatum, & iniquitatem facit: & peccatum est iniquitas.* Cœcus sit profectò oportet, qui non videt impium Hæreticorum de inamissibilitate iustitiæ dogma fuisse à *Sancto Ioanne* profligatum. Quandò ergo Sacer ille Evangelista dicit, quòd *omnis, qui natus est ex Deo peccatum non facit, & non potest peccare*, idem planè est, ac si diceret, eum, qui natus est ex Deo, seu qui sanctificatus est, peccatum non facere, quamdiù filius Dei est, & gratiam sanctificantem habet, quia gratia sanctificans cum peccato lethali insimul stare, & cohærere non potest, quamvis tamen ille, qui iustificatus est, si semel gratiæ sanctificantis iacturam faciat, revera peccet, non secus ac arbor bona, quamdiù bona est, malos fructus non producit, & mulier pudica, quamdiù pudica est, adulterium non committit, secùs tamen si arbor vitietur, & si mulier pudica esse desinat. Sic, qui natus est ex Deo, quamdiù semen Dei, seu gratiam, & charitatem in se conservat, generatio Dei conservat eum, & malignus non tangit eum, at si volens semen illud abjecerit, ex quo semine natus est, charitatem amittet, & evadet filius diaboli. Ita hunc locum *Sancti Ioannis* interpretantur Sancti Patres Hieronymus, Augustinus, & Thomas. *Credendum est*. Inquit *Sanctus Augustinus* Lib. de Corrept. & Gratia cap. 13. *quosdam de filiis perditionis non accepto dono perseverandi usque in finem, in fide, quæ per dilectionem operatur, incipere vivere, & posteà cadere, neque de hac vita, priusquam hoc eis contingat, auferri. Quorum si nemini contigisset, tamdiù haberent homines istum saluberrimum timorem, quo vitium elationis opprimitur, donec ad Christi gratiam, qua piè vivitur, pervenirent, deinceps iam securi nunquam se ab illo esse casuros. Quæ præsumptio in isto tentationum loco non expedit, ubi tanta est infirmitas, ut superbiam possit generare securitas.* Idem docet *Sanctus Augustinus* Lib. de Dono Perseverantiæ cap. 8.


BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Ad auctoritatem *S. Bernardi*, respondeo primò: Hunc Tractatum *de natura, & dignitate amoris*, non esse germanum *S. Bernardi* fœtum, sed *Guillelmi*, seu *Vvillelmi*, Abbatis Monasterii S. Theodorici propè Remos, sicut probat doctissimus *Mabillonius* Tom. 2. recentis, quam adornavit, editionis Operum S. Bernardi.

Respondeo secundò: Hunc locum, quasi ex Sancto Bernardo desumptum, sibi objecisse *Sanctum Thomam* 2. 2. qu. 24. art. 12. ad 2. Ad quem exponendum respondet, charitatem bifariàm amitti posse, uno modo directè per actualem contemptum, & hoc modo dicit Angelicus Doctor, Petrum non amisisse charitatem: alio modo indirectè, quandò videlicèt committitur aliquid contrarium charitati propter aliquam passionem concupiscentiæ, vel timoris; & hoc modo Petrum amisisse charitatem, sed citò recuperasse. Hæc responsio Sancti Thomæ consona

est

est menti Auctoris Tractatus illius, qui eâ ratione innuit, Petrum peccando non amisisse charitatem, *quia*, inquit, *peccavit potiùs in veritatem, quam in charitatem*.

Respondeo denique, hunc Auctorem hìc non agere de charitate supernaturali, & Theologica, quæ per quodlibet peccatum mortale amittitur, sed de quâdam charitate acquisita, & benevolentiâ humanâ, quâ Petrus erga Christum ducebatur, quam certum est non fuisse penitùs extinctam per peccatum, sed tantùm aliquo pacto sopitam. Ita censet *Duvallius* in 2.2. q.2. de Charitate art.7.

DILUUNTUR HÆRETICORUM OBJECTIONES.

De fide specialis misericordiæ, seu de fiducia, quâ quis credit, & certò confidit, sibi per Christum esse remissa peccata.

ARguitur primò: Apostolus ad Rom. cap.4. ait: *Ideò ex fide, ut secundùm gratiam firma sit promissio*. Quibus verbis Apostolus apertè designare voluit fiduciam, quâ complectimur promissiones divinas, easque nobis applicamus, credentes, ac certissimè confidentes nobis per Christum peccata esse remissa, ergo ex Apostolo Fides iustificans non est assensus dogmatibus revelatis, sed potiùs specialis misericordiæ divinæ fiducia, quâ quis credit, & certò confidit, sibi per Christum condonata esse peccata.

Respondeo: Apostolum eò loci non loqui de promissione remissionis peccatorum, sicut falsò sibi persuadent Hæretici, sed de promissione Abrahamo factâ, quòd gentium multarum futurus esset Pater, seu agit Apostolus de promissione vocationis gentium ad iustitiam, & salutem; quæ quidem promissio firma, & rata esse non poterat, si iustificatio ex Lege Moysis fuisset facta, tunc enim Judæi soli iustitiam, & salutem essent consecuti. Quamobrem, ut promissio de vocatione gentium facta Abrahamo firma, & gratuita esset, probat Apostolus Deum non iustificare homines ex Lege, neque ex operibus ex naturæ penu depromptis, sed ex fide Jesu Christi, quæ sola gratuitæ, veræque iustitiæ initium est non Iudæis modò, sed etiam gentibus. Certè de promissione vocationis gentium, non verò de fiducia specialis misericordiæ hìc agere Apostolum liquet ex ipsius verbis: *Non enim per Legem*, inquit, *promissio Abrahæ, aut semini ejus ut hæres esset Mundi: sed per justitiam fidei. Si enim, qui ex Lege, hæredes sunt: exinanita est fides, abolita est promissio . . . . ideo ex fide, ut secundùm gratiam firma sit promissio omni semini, non ei, qui ex Lege est solum, sed & ei, qui ex fide est Abrahæ, qui Pater est omnium nostrûm, sicut scriptum est: quia Patrem multarum gentium posui te, &c.* Quibus verbis apertè indicat Apostolus, se non loqui de promissione remissionis peccatorum, sed de promissione vocationis

tionis gentium factâ Abrahamo, quòd videlicet futurus esset Pater multarum gentium.

Arguitur secundò: Fideles certò noscunt se esse justos, & Dei filios, se Spiritum Dei habere, se in gratia Dei conversari, Christum Jesum in se ipsis esse, se à charitate Dei separari non posse; atqui certitudo illa oritur ex fide specialis misericordiæ; quâ quis credit, & confidit sibi propter Christum remissa esse peccata, ergo fides specialis misericordiæ Dei, quâ quis confidit sibi propter Christum indulta esse peccata, est fides justificans. Prob. maj. ex pluribus testimoniis Apostoli Pauli; & primò ad Rom. ubi ait: *Ipse enim Spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus filii Dei*. Et infrà: *Certus sum enim, quia neque mors, neque vita, neque Angeli . . . . . neque creatura alia poterit nos separare à charitate Dei, quæ est in Christo Jesu Domino nostro*. Deindè, 1. ad Corinth. cap.2. *Nos autem non spiritum hujus Mundi accepimus, sed spiritum, qui ex Deo est, ut sciamus quæ à Deo donata sunt nobis*. Tertiò, 2. ad Cor. cap.1. *Gloria nostra*, inquit Apostolus, *hæc est, testimonium conscientiæ nostræ: Quod in simplicitate cordis, & sinceritate Dei, & non in sapientia carnali, sed in gratia Dei conversati sumus in hoc Mundo*. Quartò. ejusdem Epistolæ cap.13. *Vosmetipsos tentate si estis in fide: ipsi vos probate. An non cognoscitis vosmetipsos, quia Christus Jesus in vobis est? Nisi fortè reprobi estis*. Denique, 2. ad Corinth. cap.4. *Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi. In reliquo reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus Iudex*. Quibus verbis declarat Apostolus, se de iustitia, & æterna salute sua esse certum, ac securum. Hæc autem certitudo non aliundè in Apostolo oriebatur, quàm ex fide specialis misericordiæ Dei, seu ex fiducia, quâ credebat, certòque confidebat, sibi propter Christum peccata esse remissa, ergo fides illa specialis misericordiæ Dei est fides iustificans, non verò fides, quâ assentimur dogmatibus revelatis.

Respondeo: ex his omnibus Apostoli testimoniis tantummodò evinci, hominem habere posse de sua iustificatione certitudinem moralem, seu conjecturalem, quæ signis illustribus innitatur; non verò certam animi persuasionem, quæ fallere non possit, seu quæ securitatem de remissione peccatorum, & de æterna salute omnimodam includat, sicut pertendunt Hæretici. Tantùm enim abest, ut Apostolus hanc certam animi persuasionem, quæ fallere non potest, de iustificatione admiserit, ut potiùs ad Philippenses cap.2. fideles adhortetur, ut cum timore, & tremore salutem suam operentur. Sed ut evidentiùs constet, adducta Apostoli testimonia Hæreticis non favere, ea hic breviter exponam. Primò, quandò dicit Apostolus ad Roman. cap.8. *Certus sum quia neque mors, neque vita &c. neque creatura alia poterit nos separare à charitate Dei*, significare dumtaxàt voluit, vim charitatis, quâ Deus suos electos complectitur ad eorum vocationem, iustificationem, & glorificatio-

ficationem, de quibus eodem in capite ante loquutus fuerat, consummandam; cuius charitatis tanta vis est, & immutabilitas tanta, ut nulla prorsùs creatura possit nos ab eius sinu divellere, faciendo ut Deus nos amare desinat, aut illius erga nos amoris frustretur eventus. Secundò, quandò Apostolus ait 1. ad Corinth. cap. 2. *Nos autem non spiritum huius Mundi accepimus, sed spiritum, qui ex Deo est*, idem est, ac si diceret, nos, scilicèt Apostoli, sapientiâ huius sæculi non sumus instituti, sed spiritum Dei accepimus, quo revelante, mysteria cognovimus divina, redemptionem, iustitiam, & gloriam Electorum spectantia, quæ omnia gratis donavit, & ab æterno præparavit Deus diligentibus se, *quæ & loquimur*, inquit Apostolus, *non in doctis humanæ sapientiæ verbis, sed in doctrina spiritus*. Legatur integrum caput secundum illius Epistolæ, & luce meridiana clarius patebit, hanc esse germanam Apostoli mentem, quàm ineptè, imperitè Heterodoxi detorquere moliuntur ad infallibilem certitudinem, quam de sua Iustitia singuli iusti habere tenentur. Tertiò, quandò Apostolus ait 2. ad Corinth. cap. 1. *Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ &c.* Vult solùm ostendere, quâ sinceritate, munus Apostolicum hùc usque gesserit, ac deinceps gerere pergebat, suæ itaque conscientiæ testimonio fretus in Domino gloriabatur, quòd sapientiæ sæcularis adminiculo usus non fuisset, sed à gratia, idest, à gratuita, & omnipotenti Dei operatione, miracula per eum facientis, & plurimos ex gentibus ad credendum Evangelio, cuius erat minister, occultè & admirabilitèr trahentis, fructum prædicationis expectans, ipsique totum acceptum referens, Apostolico munere perfunctus fuisset. Quartò, dùm ait Apostolus versu 13. eiusdem capitis: *Vosmetipsos tentate si estis in fide &c.* Admonet Corinthios, ut seipsos probent, ac tentent, sint ne in fide, per quam Christus inhabitet in illis, de quo sanè Apostolus frustrà Corinthios admoneret, si ea de re iam certi essent; quod enim certum est, probatione, & exprimento nullo eget. Vult ergo eò loci Apostolus, ut Corinthii ità se probent, ut non omnimoda certitudine, sed tantùm morali, & coniecturali, quam ex quibusdam signis internis venari poterant, dignoscerent, an essent in fide, per quam Christus inhabitaret in illis. Denique, quandò Apostolus ait 2. ad Timoth. cap. 4. *Cursum consummavi, fidem servavi, in reliquo reposita est mihi corona iustitiæ*, innuit tantummodò, se de sua salute esse certum certitudine morali ortâ ex bona spe, quâ confidebat, Deum, pro tot exantlatis laboribus, & Apostolatus Ministerio sibi credito fideliter expleto, coronam immortalitatis ei concessurum. Undè ait idem Apostolus 1. ad Corinth. cap. 9. *Castigo corpus meum, & in servitutem redigo, ne fortè, cùm aliis prædicavero, ipse reprobus efficiar*, quibus verbis profitetur, se de sua salute non fuisse certum firmissimo assensu divinæ Fidei omnem profligantis formidinem. Addo etiam, nec addidisse pigebit, Apostolum Paulum habuisse de sua salute certitudinem omnimodam, pro-

propter specialem revelationem sibi à Deo factam, quæ revelatio cum aliis iustis ordinariè non fiat, necesse est ut in timore, & tremore salutem suam operentur, sibique de suæ salutis securitate nunquàm blandiantur, *nam qui stat, videat ne cadat*, inquit Apostolus.

Arguitur tertiò: Pax, & tranquillitas animæ est effectus iustificationis, atqui fides specialis misericordiæ, quâ quis certò credit sibi per Christum peccata esse remissa, pacem, & tranquillitatem conciliat animæ, ergo fides specialis misericórdiæ Dei verè iustificat peccatorem.

Respondeo: Pacem, & tranquillitatem animæ non esse effectum fidei specialis misericordiæ Dei, quâ quis credit, & certò confidit sibi per Christum condonata esse peccata, sed esse effectum gratiæ sanctificantis, quæ animi perturbationem, & anxietatem sedat, dùm de misericordia Dei benè sperat peccator, fidemque concipit de remissione peccatorum suorum, quamvis de eâ certus non sit, nisi certitudine morali nixâ quibusdam coniecturis, & signis, quæ mentem quidem in unius potiùs, quàm alterius partis assensum inclinant, sed non cogunt, ut immobilitèr ei acquiescat.

Arguitur ultimò: Sancti Patres potissimùm *Augustinus*, & *Bernardus* docent, iustum Catholicâ Fide cognoscere, se habere Spiritum Sanctum, sibique peccata esse remissa, ergo iustus potest habere de sua salute certitudinem omnimodam. Prob. ant. *Sanctus Augustinus* Sermone 6. de verbis Apostoli cap.13. sic loquitur: *Adjuvante ipsius misericordia, Spiritum Christi habemus, ex ipsa dilectione iustitiæ, integra fide, Catholica Fide Spiritum Dei nobis inesse cognoscimus*. Idem docet Aquilinus ille Doctor Concionibus primâ, & secundâ in Psalm.88. Tractatu 75. in Ioannem, & Tractatu 5. in primam Epistolam Ioannis. *Sanctus Bernardus* Serm.1. de Annunciatione hæc habet: *Si credis peccata tua non posse deleri, nisi ab eo, in quem peccasti, & in quem peccatum non cadit, benè facis, sed adde adhùc ut credas, quia per ipsum tibi peccata donantur: hoc est testimonium, quod perhibet in corde nostro Spiritus Sanctus, dicens: Dimissa sunt tibi peccata tua*. Ergo ex *Sanctis Augustino*, & *Bernardo* justus de sua justitia, & salute certus esse potest certitudine, quæ omnem formidinem expellat.

Respondeo: *Sanctum Augustinum* non asserere, perspectum, ac exploratam nobis esse, seu Fide Catholicâ certum, in nobis esse Spiritum Sanctum, quasi illa in nobis Spiritus Dei habitatio sit Catholicæ Fidei objectum; sed affirmare solùm, nos ex Fide Catholica, eâque non solà, sed conjunctâ cum dilectione justitiæ, velut ex signo probabili cognoscere nos posse, quòd Spiritum Christi habeamus. Hac responsione eliquantur omnia *Sancti Augustini* testimonia, quæ proferunt hæretici. Quod spectat *S. Bernardum*, dico: quòd mellifluus ille Doctor postulat quidem ad justificationem peccatoris, ut credat, Deum peccata remittere

positis conditionibus, quibus remissionem suam alligavit, videlicet sinceræ conversionis, bonorum operum, & pœnitentiæ fructibus. Sed nequaquàm docet *Sanctus Bernardus*, necesse esse, ut peccator certò credat certitudine absolutâ, & quæ omnem omninò formidinem excludat, sibi esse remissa peccata per specialis misericordiæ fidem, nullâ habitâ ratione cæterarum dispositionum. Ab hoc siquidem hæreticorum errore, quàm alienus fuerit *Sanctus Bernardus* liquidò patet ex Sermone primo supra laudato de Septuagesima, ubi sic loquitur: *Quis potest dicere: Ego de electis sum? ego de prædestinatis ad vitam? ego de numero filiorum sum? quis hæc, inquam, dicere potest reclamante nimirùm Scriptura, nescit homo utrùm dignus sit amore an odio? certitudinem utique non habemus, sed spei fiducia consolatur nos, ne dubitationis anxietate penitùs cruciemur. Propter hoc, inquam, data sunt signa quædam, & indicia manifesta salutis . . . . . . ut quibus certitudinem negat causa sollicitudinis, vel fiduciam præstet gratia consolationis. Hoc enim est unde semper sollicitì, & in timore, & tremore humiliemur necesse est sub potenti manu Dei, quoniam quales sumus, nosse possemus ex parte, quales autem futuri sumus id nosse penitùs nobis impossibile est. Itaque qui stat, videat ne cadat.* Legatur *Sanctus Thomas* Primæ Secundæ quæst.112. art.5. ubi ex doctrina, Sanctorum Patrum solidè probat, quòd (tametsi signis, & conjecturis in quantum scilicet homo nullius sibi conscius peccati mortalis percipit se delectari in Deo, & contemnere res mundanas) possit coniecturis assequi, se habere gratiam: id tamen certò, nisi per specialem revelationem, sibi innotescere haud potest.

Advertendum est in fine istius Dissertationis: jure merito proscribendum esse errorem *Simonis Episcopii*, qui in suis Institutionibus Theologicis lib.4. Sect.2.c.34. impiè post *Socinum* docet, non esse necessarium ad salutem æternam consequendam credere etiam fide implicitâ, Jesum esse filium Dei ex Patris essentia ab æterno genitum, ipsique consubstantialem; sed satis superque ad salutem sufficere, ut credatur, Jesum esse filium Dei eâ ratione, quâ ipse est Messias in Lege promissus, sive Christus, & Christus Dei.

Hanc impiam *Episcopii* sententiam tàm à Scriptura Sacra, quàm à perpetua Ecclesiæ Catholicæ Fide penitùs alienam esse dico. Primò, quia in statu Novæ Legis necessaria omninò est ad salutem fides explicita in Deum unum, & trinum. Dicit enim Christus *Matth.* cap.28. v.19. *Euntes docete omnes gentes, baptisantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Et Marci cap.16. v.16. *Dixit eis: Euntes in Mundum universum, prædicate Evangelium omni creaturæ. Qui crediderit, & batisatus fuerit, salvus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur.* Porrò, fides explicita in Deum unum & trinum stare, & salvari minimè potest sine fide explicita de divinitate, & consubstantialitate Verbi Divini cum Patre æterno, dicitur namque 1. Joannis cap.5. v.7. *Tres sunt,*

qui

qui testimonium dant in Cælo: Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus, & hi tres unum sunt. Hoc est, unum sunt, unitate essentiæ. Necessaria igitur est ad salutem fides explicita de Divinitate Christi. Secundò, Baptismus, nemine refragante, necessarius est ad salutem, atqui ad suscipiendum Baptisma necessaria est fides explicita de Divinitate Christi. Legimus enim Actorum cap. 8. quòd Eunucho Candacis Reginæ dicenti: *Ecce aqua: quid prohibet me baptisari?* Respondit Philippus: *Si credis ex toto corde, licet: & respondens ait: Credo filium Dei esse Jesum Christum*. Tertiò, Christus Matth. cap. 16. Petrum appellat *Beatum*, eò quòd ejus Divinitatem fuisset confessus. Et Joann. cap. 20. v. 29. postquàm Thomas, latus Christi tangendo, eius Divinitatem agnovisset, dixit ei Jesus: *Quia vidisti me Thoma credidisti: Beati, qui non viderunt, & crediderunt*. Quibus verbis apertè innuit Christus, fidem explicitam de sua Divinitate esse absolutè necessariam ad salutem æternam consequendam. Idque eodem in cap. v. 31. disertè confirmat Sanctus Joannes, dicens: *Hæc autem scripta sunt, ut credatis, quia Jesus est Christus filius Dei, & ut credentes, vitam habeatis in nomine ejus*. Quartò, accedit perpetua Ecclesiæ Catholicæ Fides, fulta Sanctionibus Conciliorum, & traditione Sanctorum Patrum, qui in tribus prioribus Ecclesiæ sæculis floruerunt, quidquid in contrarium effutiat *Episcopius*. At enim, Concilium Nicœnum primum anathemate perculit Arium, quòd Verbi Divini cum Patre æterno consubstantialitatem inficiaretur, omnesque illius Concilii Patres suas aures obturarunt, sicut memoriæ prodiderunt Historici, ne tam execrabilem impietatem, avitæ doctrinæ Ecclesiæ adeò contrariam, ab impudorato Arii ore prolatam, auscultarent: Ephesina itidem œcumenica Synodus Nestorio anathema dixit, quòd substantialem humanitatis Christi cum Verbo Divino unionem negaret. Denique, Sancti Patres, qui tribus prioribus sæculis vixerunt, articulum de Divinitate Christi necessariò ad salutem credendum esse constantèr profitentur. In primis, *Sanctus Ignatius Martyr* in Epistola ad Ephesios scribit: eos, qui Christo naturam divinam, vel humanam abjudicant, esse canes rabidos, latenter mordentes, quos oportet observare, existentes difficilè curabiles. Dehinc, subdit: *Vnus enim est Medicus carnalis, & spiritualis*, idest Christus, *factus, & non factus, in carne Deus, in morte vita æterna, & ex Maria, & ex Deo*. S. *Irenæus* lib. 3. cap. 21. arcet à Regno Cœlorum illos, qui Christum esse Deum ex Virgine natum ignorant: *Ignorantes autem eum, qui ex Virgine est Emmanuel*, hoc est, nobiscum Deus, *privantur munere ejus, quod est vita æterna*. Uno verbo, ne multa congeram testimonia, omnes Sancti Patres, qui in tribus prioribus sæculis in Cerinthianos, & Ebionæos, aliosque hujus furfuris heterodoxos, Divinitatis Christi osores, calamum acuerunt, exertè docent, articulum de Divinitate Christi, & de adoratione ipsi, utpotè Deo, & æterno Patri coæquali, exhibendâ, ad salutem in Nova, seu Evange-

lica Lege, esse omninò necessarium. Mirari ergo subit, quâ fronte *Episcopius* ausus sit asserere, articulum de Divinitate Christi arbitrio cujusque Christiani in tribus prioribus Ecclesiæ sæculis fuisse permissum, illisque articulis etiamnùm accenseri debere, quos quisque, absque salutis dispendio, amplecti pro libito, aut repudiare potest.

Sed obiicit *Episcopius*, si fides de Divinitate Christi fuit in prioribus Ecclesiæ sæculis ad salutem necessaria, ut quid ergò *S. Iustinus*, qui in secundo Ecclesiæ vivebat sæculo, ait in dialogo cum Tryphone, Judæo, aliquos suo tempore extitisse Christianos, qui licèt faterentur, Iesum esse Christum, seu Messiam, negabant tamen illum esse Deum: *Sunt enim*, inquit S. Iustinus, *nonnulli ex genere nostro confitentes ipsum esse Christum, sed hominem ex hominibus genitum esse affirmant, quibus ego minimè assentior*. Quorsùm etiam idem Pater ibidem docet: *Non sequi, Iesum Nazarenum non esse Christum Lege promissum, ex eo quia probari non posset, eum esse Deum*? Sanè his verbis *Sanctus Iustinus* palàm declarare videtur, articulum de Divinitate Christi arbitrio cujusque Christiani fuisse suâ ætate permissum, & absque salutis dispendio prædictum articulum teneri, aut reiici potuisse.

Respondeo, & explico mentem *Sancti Iustini*. Primò, quandò Sanctus ille Doctor ait, nonnullos suâ ætate fuisse Christianos, seu, ut loquitur, *ex genere nostro*, qui Christum hominem ex hominibus genitum esse affirmabant, per illos Christianos, non eos indicat *S. Iustinus*, qui erant Catholicæ Ecclesiæ membra, sed solùm *Ebionæos* indigitare intendit, apud quos Christus id ætatis tanquàm purus homo audiebat, quorum doctrinæ *Sanctus Justinus* se minimè assentiri ideò dicit, quòd traditionibus, quas Beati Prophetæ promulgarunt, & ipse Christus docuit, erat è diametro opposita. Mirum autem nemini videri debet, quòd S. Justinus *Ebionæos* negantes divinitatem Christi, nomine Christianorum donet, cùm nos etiam soleamus Socinianos, nostri temporis hæreticos, qui Christi divinitatem negant, vagâ appellatione Christianos nuncupare, quamvis negemus eos esse Ecclesiæ membra.

Secundò, quandò *Sanctus Iustinus* ait: *Non sequi, Iesum Nazarenum non esse Christum Lege promissum, ex eo quòd probari non posset eum esse Deum*. Id consultò dicit Sanctus Doctor, quò faciliori, & clariori methodo procederet contra Tryphonem, quem eo in dialogo convincendum susceperat. Pertendebat quippè ille Iudæus, Christum, seu Messiam, quem expectant Iudæi, non fore Deum, sed hominem ex hominibus nasciturum. *Sanctus* itaque *Iustinus* nolens inter disputandum implicare, vel geminare quæstiones, hoc argumentum Tryphoni proposuit, quod ipsius jugulum petebat. Dato, inquiebat *Sanctus Iustinus*, sed non concesso, quòd probari non possit, Messiam fore Deum, indè tamen non sequitur, Iesum Nazarenum non esse Christum Lege promissum, quandò quidem Iesu Nazareno apprimè conveniunt omnes characteres, quos Iudæi adscri-

ſcribunt Meſſiæ in Lege promiſso, ergo ſaltem, velis nolis, fateri debes Ieſum Nazarenum eſse verum Meſſiam in Lege promiſsum. Hoc *S. Iuſtini* argumentum in ſuppoſitione Tryphonis, aliorumque Iudæorum peremptorium erat. Cæterùm, quamvis *S. Iuſtinus*, ne diſputationis ordinem perturbaret, id per conceſſionem dederit Tryphoni, attamen ad interruptam de probanda Chriſti divinitate quæſtionem propiùs accedens, probat Chriſtum olim apparuiſse Abrahæ, Iſaaco, Iacobo, Moyſi, aliiſque Patribus, & Patriarchis; atque inde concludit, ipſum fuiſse Deum, & omnium Dominum. Deindè, apertè docet, Chriſtum virtutem eſse à Patre, ante omnes creaturas, & ab æterno, tanquàm ignem ab igne, abſque ulla ſubſtantiæ imminutione, aut immutatione genitam. Denique, oſtendit Chriſtum ex Virgine genitum eſse, & in eo completum eſse illud Iſaiæ vaticinium: *Ecce Virgo concipiet*, *&c.* ex quibus patet, quàm perperàm *Epiſcopius* S. Iuſtini patrocinio glorietur, & quàm audacter illius teſtimonio abutatur, ut probet, fidem de divinitate Chriſti in tribus prioribus Eccleſiæ ſæculis non fuiſse ad ſalutem neceſsariam.

DISSERTATIO DECIMA OCTAVA.

Utrùm Paſſio Chriſti ſit cauſa ſalutis noſtræ per modum propriæ dictæ Redemptionis, Satisfactionis, & Sacrificii?

OBſervandum eſt, *Fauſtum Socinum*, patriâ Senenſem, Lælii Socini nepotem, à quo Sociniani noſtri temporis hæretici ſuum traxere nomen, inter impia ſacrilegæ doctrinæ dogmata, quæ ex orco in lucem protruſit, & per Poloniam præſertim, ac Tranſylvaniam longè latèque infeſtis avibus diſſeminavit; duos errores docuiſse, quos hac in Diſsertatione impugnandos ſuſcipio. In primis, docet *Socinus*: Ieſum Chriſtum ideò Servatorem noſtrum eſse, quia prædicatione ſuâ nobis ſalutis viam annunciavit, confirmavit, & in ſua ipſius perſona, cùm vitæ exemplo, tùm ex mortuis reſurgendo manifeſtò oſtendit: vitamque æternam nobis fidem habentibus daturus ſit. Docet inſuper, Chriſtum Divinæ Iuſtitiæ, per quam peccatores damnari, & puniri merentur, neque ſatisfeciſse, neque ut ei ſatisfieret, opus fuiſse: redemptionem noſtram, per Chriſtum factam, eſse metaphoricam, ideſt, in ea peragenda nullum verum interveniſſe pretium, ſive nihil cuiquam pro nobis ſolutum fuiſse; uno verbo, Chriſtum non potuiſse divinæ juſtitiæ pro nobis ſatisfacere. Ex quo infert impius ille hæreticus, Patrem æternum ex pura miſericordia, & abſque ullo reſpectu

ctu ad Christi Passionem, tanquàm pretium sibi oblatum, pœnam peccato debitam iis remittere, qui credunt in eum, qui justificat impium. Ita docet *Socinus* in libro *de Christo Servatore contra Covetum*, idemque repetit in sua *Christianæ Religionis Institutione*, & in *Prælectionibus Theologicis* à cap. 16. usque ad ultimum. Alter *Socini* error in hoc situs est, quòd velit, Christum non fuisse Sacerdotem, antequàm à mortuis excitatus Cœlos ascenderet, eumque Sacerdotale munus nequidem exercuisse cùm penderet in Cruce, ipsius mortem non fuisse sacrificium, sed viam quamdam, & præparationem ad illud peragendum: denique, oblationem illius non fuisse consummatam, antequàm à mortuis excitatus Cœlos ascenderet. *Dico igitur*, sunt verba *Socini* in Christianæ Religionis Institutione, *Christi oblationem, quâ expiata peccata nostra fuisse dicuntur, non in Cruce, & per ipsam ibidem sanguinis sui fusionem peractam fuisse, quemadmodùm vulgò existimant, sed in Cœlo, & per sui ipsius ibi coram Deo pro nobis, ut sic dicam, præsentationem*. Ad illos igitur duos profligandos *Socini* errores, duo hîc ex Scriptura Sacra, & ex perpetua Sanctorum Patrum traditione stabiliemus dogmata, quæ omnes Catholici ab ipsis Ecclesiæ incunabulis firmitèr crediderunt, videlicèt Christum verè nos redemisse, Deo Patri propriè dictâ, eâque exuberantissimâ exhibitâ pro peccatis nostris satisfactione. Deindè, ipsius mortem verum, & propriè dictum fuisse sacrificium, quod Christus in ara Crucis obtulit, & consummavit.

DICO PRIMÒ: *Christum per mortem, & passionem suam verè, & propriè homines redemisse, cumulatissimam Deo Patri pro eorum peccatis exhibendo satisfactionem*.

Probatur. Ille verè, & propriè homines redemit, qui pro illis sufficientissimum pretium, seu plenam, ac condignam satisfactionem æterno Patri exhibuit, atqui Christus Dominus sufficientissimum pretium, & ad summos juris apices exactam satisfactionem æterno Patri pro peccatis hominum exhibuit, ergo Christus homines redemit redemptione propriè dictâ. Prob. min. Primò, ratione petitâ ex *Sancto Thoma* 3. p. q. 48. art. 2. Ille propriè satisfacit pro offensa, qui exhibet offenso id quod magis diligit, quàm oderit offensam. Christus autem ex charitate, & obedientia patiendo, majus aliquid Deo exhibuit, quàm exigeret recompensatio totius offensæ generis humani. Primò quidem, propter magnitudinem charitatis, ex qua patiebatur. Secundò, propter dignitatem vitæ suæ, quam pro satisfactione ponebat, quæ erat vita Dei, & hominis. Tertiò, propter generalitatem passionis, & magnitudinem doloris assumpti. Et ideò Passio Christi non solùm sufficiens, sed etiam superabundans satisfactio fuit pro peccatis humani generis, secundùm illud 1. Joannis cap. 2. *Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro peccatis nostris autem tantùm, sed etiam pro totius Mundi*. Hactenùs *S. Thomas*.

Præ-

Prætereà, propriè dicta satisfactio, sicut docent omnes ad unum Theologi, tria complectitur. Primò; pœnæ impositionem à Superiore. Secundò, ejusdem pœnæ voluntariam susceptionem in Inferiore. Tertiò tandem, commutationem pœnæ reo infligendæ in eam, quam pro eodem reo Inferior ex mandato Superioris susceperit. Porrò, satisfactio, quam Christus æterno Patri exhibuit, hæc tria importat; nam primò, Pater æternus imposuit Christo pœnas pro peccatis hominum perferendas, juxtà illud Isaiæ cap. 53. *Posuit Dominus in eo iniquitatem omnium nostrum*. Secundò. Christus impositam pœnam in se ipso voluntariè suscepit, juxtà illud Apostoli ad Hebræos cap. 10. *ideò ingrediens in mundum dicit: Hostiam, & oblationem noluisti, corpus autem aptasti mihi. . . . tunc dixi, ecce venio*. Denique, in pœnam, quam Christus voluntariè in se suscepit, commutata est pœna, quâ nos rei, & peccatores plecti debebamus, undè in Scriptura Sacra mors, seu passio Christi, dicitur *Placamen*, seu propitiatio pro peccatis nostris, per illius mortem reconciliati sumus Deo, per illius pretiosum Sanguinem sumus redempti, & asserti in libertatem Filiorum Dei. Hanc pœnarum, quæ pro peccatis nostris erant infligendæ, in pœnas, quas Christus voluntariè in se suscepit, permutationem, elegantèr exprimit *S. Justinus Martyr* ad *Diognetum* hæc scribens: *Proprium ipse filium pretium redemptionis nostræ pro nobis dedit. O dulcem permutationem!* Idem docet *Origenes* Tractatu 2. in cap. 16. Matth. *Homo*, inquit, *non potest dare aliquam commutationem pro anima sua: Deus autem pro animabus omnium, dedit commutationem pretiosum Sanguinem Filii sui. Nec enim empti sumus corruptibili argento, vel auro, sed pretioso Sanguine Agni immaculati*. Hæc est perpetua, sibique semper constans doctrina omnium Sanctorum Patrum tàm Græcorum, quàm Latinorum, quorum alii asserunt: Deo nunquàm pro peccatis hominum potuisse fieri satis, nisi Filius Dei pretium nostræ redemptionis Deo Patri exhibuisset, sic docent *S. Athanasius* in lib. de Incarnatione Verbi Dei, & *S. Leo* Serm. 1. de Natali; alii verò dicunt: Christum plus pro nobis solvisse, quàm debebamus: ita *Chrysostomus* homil. 10. in Epist. ad Rom. *Multò plus quàm debebamus, Christus pro nobis solvit, tantòque plura, quantò guttulam exiguam pelagus excedit immensum*. Alii denique Patres affirmant: Christum inextimabili pretio, seu sanguine suo, homines redemisse, ita *Cyrillus Hierosolymitanus* Catechesi 13. *Basilius* in Psalm. 48. *Ambrosius* lib. de Josepho Patriarcha cap. 4. & *Augustinus* innumeris in locis, sed potissimùm in Enarratione in Psalm. 94. ubi hæc habet: *Tenebantur homines captivi sub diabolo, & dæmonibus serviebant, sed redempti sunt à captivitate; vendere enim se potuerunt. Venit Redemptor, & dedit pretium, fudit sanguinem suum, & emit Orbem terrarum. Quæritis quid emerit? Videte quid dederit, sanguis Christi pretium est*. Ex quibus omnibus hoc argumentum in Socinianos instaurari potest. Scriptura, & omnes Sancti Patres

tres docent, Christum esse Redemptorem nostrum, eum mortuum, & crucifixum esse pro nobis, Deo Patri condignam satisfactionem exhibuisse, ejusque sanguinem pretium esse, quod pro peccatis nostris persolutum est; atqui omnes istæ locutiones Scripturæ, & Sanctorum Patrum essent omninò falsæ, si mors Christi, ut asserunt Sociniani, conferret tantùm ad veritatis confirmationem, & ad præbendum patientiæ exemplum, ergo Socinianorum doctrina è fronte opponitur Scripturæ Sacræ, & SS.Patrum traditioni. Prob. min. Passio, seu mors Apostolorum, & Martyrum plurimùm contulit ad veritatis doctrinæ, quam prædicabant, confirmationem, & ad præbendum heroicæ patientiæ, ac fortitudinis exemplum, atqui, hoc non obstante, nullus unquam dixerit, Apostolos, & Martyres pro nobis passos, & crucifixos esse, nosque eorum sanguine, tanquàm persoluto pretio, emptos, ac redemptos esse, ergo si mors Christi conferret tantùm ad veritatis confirmationem, & ad relinquendum patientiæ exemplum, sicut contendit *Socinus*, falsò Scriptura Sacra, & Sancti Patres assererent, Christum passum, ac crucifixum esse pro nobis, ejusque Sanguinem pretium fuisse Deo Patri pro peccatis nostris persolutum. Hinc optimè observat *Sanctus Thomas* 3. p. qu. 48. art. 5. in responsione ad tertiam objectionem sibi propositam, quòd, quia passiones Sanctorum proficiunt Ecclesiæ tantùm per modum exempli, & exhortationis, secundùm illud 2. ad Corinth. cap. 1. *sive tribulamur pro vestra exhortatione, & salute*; ideò Sancti Martyres Redemptores dici non possunt. Si igitur mors Christi profuisset dumtaxàt Ecclesiæ per modum exempli, & exhortationis, Christus Redemptor dici non posset, quod apertè adversatur Scripturæ Sacræ, & Sanctis Patribus, qui frequentissimè docent, Christum esse Redemptorem, Mediatorem, & Servatorem omnium hominum, ejusque Passionem omnibus prodesse per modum Redemptionis, Satisfactionis, Sacrificii, Propitiationis, & Pretii; quibus Scripturæ, & Sanctorum Patrum locutionibus, ut sua veritas constet, necessariò dicendum est: mortem Christi non tantùm contulisse ad veritatis confirmationem, & ad præbendum patientiæ exemplum, sed reverà omnibus profuisse ad salutem per modum Redemptionis, & Satisfactionis propriè dictæ.

Respondet primò *Socinus* in Prælectionibus Theologicis cap. 10. hæc omnia Scripturæ Sacræ loca, in quibus dicitur, Christum nos redemisse, sumenda esse in sensu metaphorico, ita ut dumtaxàt significetur, nos à peccatis, & mortis servitute per Christum fuisse liberatos, nullo tamen pretio interveniente, quod in Redemptione propriè dictâ necessariò intervenire debet. Undè infert *Socinus*, quòd sicut *Moyses*, potentiâ, & auctoritate sibi à Deo traditâ, dicitur redemisse Israelitas è captivitate Ægyptiaca, quamvis nullum pro illis pretium persolverit; ita *Christus*, supremâ potentiâ, & auctoritate sibi à Deo concessâ, nos ex peccati, & mortis servitute, nullo pretio alicui dato, liberavit, quo

in

in ſenſu Chriſtus Redemptione non propriè dictâ, ſed metaphoricâ dicitur nos redemiſse. *Sacræ litteræ*, ſunt verba *Socini*, *quod etiam apud prophanos Scriptores fieri videmus, ejuſmodi verbis non propria, ſed Metaphorica ſignificatione uti ſolent; præſertim verò, cùm de hominum Redemptione, quam Deus procuravit, aut procuraturus ſit, aliquo modo agunt. . . . . itaque affirmo, cùm in novo Teſtamento Redemptionis per Chriſtum factæ ſit mentio, nihil aliud ſignificari quàm liberationem nullo pretio interveniente*.

Verùm, hæc *Socini* reſponſio facilè refellitur. Primò, quia Scriptura Sacra pluribus in locis diſertè docet, Chriſtum nos redemiſse juſto pro delictis noſtris pretio perſoluto, & plenâ, atque exuberantiſſimâ juſtitiæ divinæ exhibitâ ſatisfactione. Ecquid, amabo, ſignificant hæc verba *Matth.* cap. 20. *Filius hominis venit ſalvare quod perierat, & dare animam ſuam Redemptionem pro multis*. Et rursùs 1. ad *Corinth.* cap. 6. *Empti eſtis pretio magno* & 1. *Petri* cap. 1. *Non corruptibilibus auro, & argento redempti eſtis de vana veſtra converſatione paternæ traditionis, ſed pretioſo ſanguine Agni immaculati*. Denique, ad *Roman.* cap. 3. *Juſtificati gratis per gratiam ipſius per Redemptionem, quæ eſt in Chriſto Jeſu, quem propoſuit Deus propitiationem per fidem in ſanguine ipſius, ad oſtenſionem juſtitiæ ſuæ propter remiſſionem præcedentium delictorum*. Quid, inquam, hæc & alia id genus benè multa Scripturæ Sacræ locupletiſſima teſtimonia ſignificant, niſi animam, hoc eſt, vitam Chriſti, datam in Redemptionem pro nobis, eſse pretium juſtum, quod perſolvit Chriſtus ad oſtenſionem præcedentium delictorum. Hinc patet, quàm ineptè à *Socino* adducatur exemplum Moyſis, nam, cùm Moyſes mortuus non ſit, nec ullum perſolverit pretium, ut Iſraelitas liberaret à ſervitute Ægyptiaca, ſed eos dumtaxàt ſignorum poteſtate, & auctoritate ſibi à Deo traditâ in libertatem vindicarit, nullo negotio intelligitur, per illam redemptionem, quâ Moyſes Iſraelitas redemiſse dicitur, ſignificari tantùm redemptionem impropriè dictam, ſeu liberationem à ſervitute, nullo interveniente pretio, quod ad veram, & propriè dictam redemptionem neceſse eſt intervenire.

Præterea, Scriptura Sacra non ſolùm dicit, Chriſtum nos liberaſſe à captivitate Diaboli, à ſervitute & à pœna peccati, ſed etiam ſæpiſſimè inculcat, Chriſtum mortuum eſse pro peccatis noſtris, ſeu propter peccata noſtra, qui Scripturæ loquendi modus apertè indicat, Chriſtum pænas, nobis reis & peccatoribus alioquin infligendas, in ſe ultrò ſuſcepiſse, ut iis nos morte ſua liberaret, ſeque in hominis rei locum ſubrogaſse, ut illius vice ſubiret pœnas, & æterno Patri cumulatam omni ex parte exiberet ſatisfactionem, cui exolvendæ impar erat homo reus. Unde *Iſaias* cap. 53. loquendo de Chriſto, ait Deum poſuiſse in eo iniquitates omnium noſtrum, ipſum vulneratum eſse propter iniquitates noſtras, attritum eſse propter ſcelera noſtra; ipſum denique verè lan-

guores nostros tulisse, & dolores nostros portasse. Deus autem eo fine omnium hominum iniquitates conjecit in Christum, ut ab eo pœnas reis hominibus debitas exigeret, seu plenam & accuratam satisfactionem, quam nullus purus homo, quibuslibet gratiis, & donis cumulatus, Deo rependere poterat. Christus ergo nos à pœnis peccati liberavit, plenam, condignam, & superabundantem pro nobis exhibendo satisfactionem, juxtà illud vatis Regii Psalm. 129. *Quia apud Dominum misericordia, & copiosa apud eum redemptio*.

Respondet secundò *Socinus*: quòd licèt in Scriptura sæpiùs dicatur, Christum mortuum esse prò peccatis nostris, seu propter peccata nostra, indè tamen inferri minimè debet, Christum divinæ justitiæ satisfecisse. Mori enim, inquit *Socinus*, pro peccatis, seu propter peccata alicujus, ut verba ipsa sonant, idem est ac mori causâ, & occasione peccatorum illius. Hic autem peccatorum alicujus causâ vel occasione moritur, qui ideò moritur ut quis à peccatis retrahatur, utque illi fides fiat, si à peccando cesset, peccata sibi condonatum iri. Cùm igitur Christus, ut hæc in nobis fierent, mortuus sit; meritò pro peccatis nostris, seu propter peccata nostra traditus esse, & passus ac mortuus dicitur; quamvis pro ipsis peccatis nostris justitiæ divinæ non satisfecerit. Hinc infert *Socinus*, quòd quandò apud Isaiam scriptum legimus de Christo cap. 53. *Verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portavit*, non est intelligendum, quòd Christus pœnas peccatis nostris debitas in se susceperit, aut sustinuerit, atque divinæ justitiæ satisfecerit, sed quòd Christus morbos nostros, idest, peccata abstulerit. Ita respondet *Socinus* in Prælectionibus Theologicis cap. 20. & in Responsione ad *Jacobum Palæologum* part. 2. cap. 7.

Sed hæc *Socini* responsio vim apertè facit Scripturæ Sacræ. Primò, quia hæc præpositio, *pro*, ex solito Scripturæ Sacræ usu significat rei, aut personæ, in alterius rei, aut personæ locum subrogationem, Ex. gr. quando *Matth.* cap. 5. dicitur pro pœna talionis *dandum esse oculum pro oculo, dentem pro dente*. Et *Lucæ* cap. 11. *numquid pro pisce serpentem dabit illi?* in his, inquam, Scripturæ Sacræ locis præpositio, *pro*, significat subrogationem unius rei in locum alterius rei, ergò similiter quandò Scriptura Sacra dicit, Christum mortuum esse *pro* peccatis nostris, idem est, ac si diceret Christum se ipsum in hominis rei locum subrogasse, ut pœnas pateretur, quibus homo reus affici debebat. Secundò, Apostolus ad *Galatas* cap. 3. ait, quod *Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum*, Christus autem ideò factus est pro nobis maledictum, quia pœnas peccatis nostris debitas, sibique à Patre impositas in se ultrò suscepit, patientèr sustinuit, & ut ab his nos liberaret, in ligno Crucis suspensus est: *scriptum est*, ait Apostolus, *maledictus omnis, qui pendet in ligno*. Tertiò, Christus, ut ait Isaias cap. 53. attritus, & vulneratus est propter iniquitates nostras, quas Deus in-

eum

eum conjecit, ergò reverà Christus passus est pœnas, quas prome rebamur, ac divinæ justitiæ pro peccatis nostris abundè satisfecit. Qu artò, Christum pœnas peccatis nostris debitas in se suscepisse, easque, ut justitiæ divinæ pro nobis faceret satis, passum fuisse; colligitur ex figuris, quibus Deus in veteri lege Christum, verùm Messiam, adumbrare voluit, maximè ex illo hirco emissario, in quem Sacerdos, sic ut dicitur *Levitici* cap. 16. omnes iniquitates, seu universa filiorum Israel delicta coniiciebat, ita ut Hircus in terram solitariam posteà dimissus pœnam pateretur, quæ alioquin reis hominibus debebatur; sic Deus Pater in Christum, illo Hirco emissario adumbratum, peccata omnium conjecit., voluitque ut pœnas in se susciperet, ac perferret, quibus homines rei multari debebant. Denique, omnes Sancti Patres tàm Græci, quàm Latini constantèr docent, Christum mortuum esse pro peccatis nostris, quia pœnas, quas justè merebamur, in se suscepit, & passus est, atque justitiæ divinæ pro nobis misericorditèr satisfecit. Falsum igitur atque à scriptura, & traditione omnium Sanctorum Patrum omninò alienum est, Christum mortuum esse pro peccatis nostris in eo sensu quem impiè commentus est *Socinus*, hoc est, *causâ, & occasione peccatorum nostrorum*; quamvis pro peccatis nostris justitiæ divinæ non satisfecerit.

Advertat hîc obitèr Lector, quinque potissimùm esse effectus Passionis Christi. Primus, est *liberatio à peccato*, dicitur enim *Matth.* cap. 26. *Hic est sanguis meus novi Testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum*. Ad Roman. cap. 7. *Nunc autem soluti sumus à lege peccati, in qua detinebamur*. Ad Ephesios cap. 1. *In quo habemus redemptionem per Sanguinem ejus, remissionem peccatorum, secundùm divitias gratiæ ejus, quæ superabundavit in nobis.* Ad Titum cap. 2. *Qui dedit semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate*. Et ad Hebræos cap. 2. *Sic & Christus semel oblatus est ad multorum exhaurienda peccata*.

Prædicit etiam Propheta *Daniel* cap. 9. Abbreviatas esse septuaginta hebdomades, *ut consummetur prævaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur justitia sempiterna, & ungatur Sanctus Sanctorum*, seu Christus, verus Messias. Id tamen eo in sensu intelligi non debet, quòd per Passionem Christi Domini ita finem accipere debeat peccatum, ut nihil ultra homines peccaturi sint, & omnes sub eius Imperio iustitiam sint consectaturi; hunc falsum & peregrinum esse sensum docet funesta, heu nimiùm! experientia, quà etiamnùm videmus multa grassari peccata, usuras, simonias, inimicitias, homicidia, adulteria, rapinas, aliaque eiusmodi vitiornm monstra; sed id eo in sensu intelligi oportet, quòd hominum peccata, quæ Lex vetus, seu Mosaica, non poterat ex se per hircorum & taurorum sparsum sanguinem abstergere, hæc Sanguis Christi eluerit, omnibus hominibus promeruerit gratiam medicinalem, uberiora, quàm olim, iustitiæ amplectendæ consilia, reti-

nendæ ampliora subsidia, reparandæ humanæ infirmitati opportuniora, utiliora & efficaciora remedia contulerit, Chirographum Decreti, quo Mundum universum suis impiis Legibus obstrictum Diabolus detinebat, obitâ pro nobis morte Christus deleverit: quòd denique Legem multò sanctiorem ac perfectiorem instituerit, quàm esset Lex Mosaica, quæ Hebræis multa ad cordis duritiem indulgebat, uti vicem talionis, libellum repudii, usuram cum exteris, aliaque id genus, quæ Christi Lege sublata sunt. Quòd si multi, etiam post Passionem Christi, in multa, eaque gravissima, peccata prolabantur, sibique æternam damnationem accersant, id totum uni eorum malitiæ & cupiditati est adscribendum, quia, ut in Dissertatione decimâ sexta agendo de morte Christi dixi post Sanctum *Augustinum*, Christus venit in Mundum tanquàm bonus Medicus sanaturus ægrotos. Boni autem Medici partes non sunt, ut nemo pereat, etiam qui voluerit, sed ut eorum nullus intereat, qui salutaria illius consilia sequi, & observare non detrectat: *Non enim misit Deus filium suum in Mundum, ut judicet Mundum, sed ut salvetur Mundus per ipsum. Ergò quantùm in Medico est, sanare venit ægrotum. Ipse se interimit, qui præcepta Medici servare non vult. Venit Salvator in Mundum. Quarè Salvator dictus est Mundi, nisi ut salvet Mundum, non ut judicet Mundum? Salvari non vis ab ipso? ex te judicaberis. Vide quid ait: Qui autem non credit, quid dicturum sperabas, nisi judicatur? jam, inquit, judicatus est.* Verba sunt S. *Augustini* Tractatu 12. in Joannem.

Alter effectus Passionis Christi, est *depulsio diabolicæ servitutis*, cui eramus mancipati. Quâ de causa Christus, imminente Passione sua dicebat *Joannis* cap. 12. *Nunc Princeps hujus Mundi ejicietur foras*. Christum etiam de principatibus, & potestatibus Inferni morte sua triumphasse docet Apostolus ad Coloss. cap. 2. *Et vos cùm mortui essetis in delictis ...... convivificavit cum illo, donans vobis omnia delicta: delens quod adversùs nos erat Chirographum Decreti, quod erat contrarium nobis, & ipsum tulit de medio affigens illud Cruci: & expolians principatus & potestates, traduxit confidentèr palàm triumphans illos in semetipso.*

Tertius effectus Passionis Christi, est *liberatio à pœna peccati*, maximè originalis, Passio quippè Christi, ut inquit *Sanctus Thomas* 3. part. quæst. 49. art. 3. liberat nos à reatu pœnæ duobus modis. Uno modo directè, in quantum Passio Christi fuit sufficiens, & superabundans satisfactio pro peccatis humani generis. Alio modo indirectè, prout Passio Christi est causa remissionis peccati, in quo fundatur reatus pœnæ. Applicatur autem nobis Passio Christi per Fidem, & Charitatem, & per Sacramenta, per quæ incorporamur ei tanquàm membra suo capiti.

Quartus effectus Passionis Christi, est *reconciliatio hominum cum Deo*, cui per peccatum originale eramus exosi, *& reconciliet ambos in uno corpore Deo per Crucem, interficiens inimicitias in semetipso*, inquit Apostolus ad Ephesios cap. 2.

Quin-

Quintus effectus Passionis Christi, est *apertio Regni Cælestis*, nemini quippè antè Passionem Christi aditus patuit ad Regnum Cælorum. Addi etiam potest sextus Passionis Christi effectus per ordinem ad ipsummet Christum, videlicet eius corporis exaltatio, quam per Passionem suam promeruit, iuxtà illud Apostoli ad Philippenses cap.2. *Christus factus est obediens usque ad mortem, mortem autem Crucis; propter quod & Deus exaltavit illum, &c.* De his Passionis Christi effectibus plura lege apud *Sanctum Thomam* 3.part. quæst.49. art.1. & aliis quinque sequentibus.

DICO SECUNDÒ: *Mortem Christi fuisse verum, ac propriè dictum sacrificium.*

Probatur hæc assertio, primò, ex Apostolo Paulo, qui in tota fermè Epistola ad Hebræos non solùm probat, Sacerdotium Christi, quod fuit secundum ordinem Melchisedech, præstantius esse Sacerdotio Aaronis, significatione, perpetuitate, firmitate, unitate, auctoritate, ac perfectione, sed etiam luculentèr ostendit, Christum in ara Crucis verum, & propriè dictum consummasse Sacrificium. Hæc enim habet cap.7. *Talis enim decebat, ut nobis esset Pontifex sanctus, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus, & excelsior Cælis factus: qui non habet necessitatem quotidiè, quemadmodùm Sacerdotes, priùs pro suis delictis hostias offerre, deindè pro populi: Hoc enim fecit semel seipsum offerendo.* Et cap.9. eiusdem Epistolæ, *Si enim sanguis hircorum, & taurorum, & cinis vitulæ aspersus, inquinatos sanctificat ad emundationem carnis: quantò magis Sanguis Christi, qui per Spiritum Sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo, emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis.* Et cap.10. *Et omnis quidem Sacerdos præstò est quotidiè ministrans, & easdem sæpè offerens hostias, quæ nunquàm possunt auferre peccata: Hic autem unam pro peccatis offerens hostiam, in sempiternum sedet in dextera Dei..... una enim oblatione consummavit in sempiternum sanctificatos.* Ex quibus Apostoli testimoniis hoc in Socinianos potest intorqueri argumentum. Christus verum, & propriè dictum obtulit sacrificium, quandò se ipsum æterno Patri hostiam obtulit pro delictis hominum, atqui Christus, teste Apostolo, seipsum in ara Crucis æterno Patri hostiam obtulit pro delictis hominum, & hac unâ oblatione consummavit in sempiternum sanctificatos, ergo mors Christi verum, & propriè dictum fuit sacrificium.

Prætereà, omnes Sancti Patres docent, culpam hominum deleri non potuisse, nisi per sacrificium, quod Christus moriendo Deo Patri obtulit, nàm, cùm omnes omninò homines essent immundi, & inquinati, hostiam offerre minimè poterant, quæ inquinatos mundaret: *Offerat ergo*, inquit *Sanctus Augustinus* in Psalm.149. *seipsum mundus Sacerdos, & mundet: Hoc fecit Christus. Nihil Mundum invenit in hominibus, quod offerret pro hominibus: Se ipsum obtulit mundam victimam, hostiam immaculatam. Fœlix victima, munda victima, hostia immaculata.* Sancto Augustino succinit

cinit S.Gregorius Magnus, qui lib.17. Moral. cap.18. hæc habet: *Sed quis esset sine peccato homo, si ex peccati commixtione descenderet? Proindè venit propter nos in uterum Virginis Filius Dei. Ibi pro nobis factus est homo, sumpta est ab illo natura, non culpa. Fecit pro nobis sacrificium, corpus suum exhibuit victimam sine peccato, quæ & humanitate mori, & justitia mundare potuisset*. Denique, ut missa faciam innumera Sanctorum Patrum testimonia, unum dumtaxàt proferam Sanctum Leonem, qui Serm.8. de Passione Christi, sic loquitur: *Pascha nostrum, ut ait Apostolus, immolatus est Christus; qui se novum, & verum reconciliationis sacrificium offerens Patri, non in Templo, cujus jam finita erat reverentia; non intra septa Civitatis, ob meritum sceleris sui diruendæ; sed foris, & extra castra crucifixus est, ut veterum victimarum cessante Mysterio, nova hostia novo imponeretur altari, & Crux Christi non Templi esset ara, sed Mundi*. Ex quibus verbis patet, Christum in ara Crucis obtulisse sacrificium, quod non ad Templum, non ad Urbem, non ad gentem aliquam singulariter pertinere, aut arctari poterat; sed par erat toti redimendo generi humano, quod divinæ justitiæ, æternæque Legi non alià victimâ conciliari poterat.

His Sanctorum Patrum testimoniis duplicem addo rationem Sancti Thomæ. Primam tradit Doctor ille Angelicus 3.p. q.22. art.2. ubi inquirit: *Utrùm Christus simul fuerit Sacerdos, & hostia?* Quam difficultatem solido isto ratiocinio solvit: Indiget homo sacrificio propter tria. Uno quidem modo ad remissionem peccati, per quod à Deo avertitur, & ideò Apostolus dicit ad Hebræos cap.5. ad Sacerdotem pertinere: *Ut offerat dona, & sacrificia pro peccatis*. Secundò, ut homo in statu gratiæ conservetur, semper Deo inhærens; in quo ejus pax, & salus consistit. Undè & in veteri Lege immolabatur hostia pacifica, pro offerentium salute, ut habetur Levitici cap.3. Tertiò, ad hoc, quod spiritus hominis perfectè Deo uniatur; quod maximè erit in gloria. Undè in veteri Lege offerebatur holocaustum quasi totum incensum; ut dicitur Levitici cap.1. Hæc autem per humanitatem Christi nobis provenerunt: Nàm primò quidem peccata nostra deleta sunt, secundùm illud ad Rom. cap.4. *Traditus est propter delicta nostra*. Secundò, gratiam nos salvantem per ipsum accepimus: secundùm illud ad Hebræos cap.5. *Factus est omnibus obtemperantibus sibi causa salutis æternæ*. Tertiò, per ipsum perfectionem gloriæ adepti sumus, juxtà illud ad Hebræos cap.10. *Habemus fiduciam per sanguinem ejus in introitum Sanctorum*, scilicet in gloriam Cælestem. Et ideò Christus, in quantum homo, non solùm fuit Sacerdos, sed & hostia perfecta, simul existens hostia pro peccato, & hostia pacifica, & holocaustum. Hactenùs Sanctus Thomas.

Alteram rationem profert *Doctor Angelicus* 3.p. q.48. art. 3. ubi quærit: *Utrùm Passio Christi operata sit per modum sacrificii?* Sacrificium inquit, dicitur aliquid factum in honorem propriè Deo debitum, ad eum pla-

placandum; Christus autem seipsum obtulit in Passione pro nobis,& hoc ipsum, quòd voluntariè Passionem sustinuit, Deo maximè gratum,& acceptum fuit; Passio igitur Christi verum est, ac propriè dictum sacrificium. Observat etiam ibidem Angelicus Doctor post Sanctum Augustinum, hoc sacrificium, quod Christus æterno Patri pro nobis obtulit in ara Crucis, præfiguratum fuisse omnibus veteris Legis sacrificiis,]quæ ad unum Christum,verum Messiam,collimabant: *Hujus veri sacrificii multiplicia, variaque signa erant sacrificia prisca Sanctorum, cum hoc unum per multa figuraretur, tanquàm verbis multis res una diceretur: Ut sine fastidio multùm commendaretur. Huic summo, veroque sacrificio cuncta sacrificia falsa cesserunt.* Verba sunt *Sancti Augustini* lib. 10. de Civit. Dei cap.20. Meritò igitur Ecclesia Catholica credit, Christum Dominum in terris existentem fuisse verum Sacerdotem, ejusque mortem propriè dictum sacrificium, quo placatus est Deus, justificatus homo, sublatæ pœnæ,& excussum à nostris cervicibus duræ diabolicæ servitutis jugum. Fuit autem Christus in terris Sacerdos non præcisè quatenùs homo, nec præcisè quatenùs Deus erat, sed prout erat homo Verbo Divino substantialitèr conjunctus, ita ut humanitas Christi fuerit principium *quo* operationum, quibus Sacerdotis officio perfungebatur, Verbum verò Divinum fuerit earumdem operationum principium *quod*,ab eoque infinitam dignitatem, infinitumque pretium hauserint. Ratio est, quia Christus sub ea ratione fuit Sacerdos in terris, quâ extitit mediator, iisdem quippè officiis fungitur mediator, quibus Sacerdos, atqui Christus non fuit mediator, prout Deus, seorsim ab humanitate consideratus, sicut docent omnes Catholici contrà Calvinum, qui in duabus Epistolis, quas scripsit ad Polonos adversùs *Stancarum*, Mantuanum, in Academia Regiomontana Lutheranæ Theologiæ professorem, contendit, Christum secundùm utramque naturam, divinam, & humanam, mediatorem fuisse; nec etiam Christus fuit mediator ratione solius humanitatis, sicut decimo sexto Sæculo ineptè effutiebat laudatus *Stancarus*, sed Christus fuit mediator, quatenùs homo substantialiter Verbo Divino unitus, ergo pari quoque ratione Christus non fuit Sacerdos ut homo à Persona Divina præcisus, neque ut Deus ab humanitate seorsim consideratus, sed ut homo Verbo Divino substantialitèr conjunctus.

DILUUNTUR OBJECTIONES.

Quas contrà satisfactionem Christi proponunt Socinani.

ARguitur primò: Si Christus homines Sanguine suo, velut persoluto pretio, redemisset, debuisset illud pretium persolvere, vel æterno Patri, vel diabolo, qui homines tenebat captivos, atqui Christus Sanguinem suum, qui dicitur pretium Redemptionis nostræ, non per-

persolvit æterno Patri, ab eo siquidem captivi non detinebamur; nec etiam diabolo, sic enim maxima inureretur contumelia Sanguini Christi, ergo Christus nemini persolvit pretium Redemptionis nostræ, ac subindè homines non redemit Redemptione propriè dictâ.

Respondeo cum *S. Thoma* 3.p. q.48. art.4. ad 2. & 3. Christum persolvisse pretium Redemptionis nostræ æterno Patri, qui, licèt nos non detineret captivos, tamen, ut supremus rerum omnium Moderator, jus habet exigendi pœnas ab hominibus, qui eum peccatis suis offenderant, & quos justè ob præcedentem culpam diaboli potestati permiserat. Hinc Scriptura sæpiùs affirmat, Christum mortuum esse, suumque pretiosum Sanguinem fudisse, ut nos reconciliaret Deo Patri, cui antehàc eramus invisi, & ut nostra expiaret peccata cruento illo, quod obtulit in ara Crucis, sacrificio. Non solvit ergò Christus pretium Redemptionis nostræ diabolo, qui tantùm erat lictor, & minister justitiæ vindicantis, sed illud persolvit Deo Patri, qui, tanquàm omnium hominum Iudex, eos post peccatum primi Parentis jussit torqueri sub diaboli potestate. Hæc responsio confirmari potest egregio testimonio Sancti Gregorii Nazianzeni, qui Orat.42. postquàm hanc sibi proposuit quæstionem *Ecqui fusus esset Sanguis Christi?* & alternantes hinc & indè ventilavit rationes, eccur diabolo, eccur Deo, nostri instar pretii, impensus esse vel negaretur, vel affirmaretur? Suam tandem his verbis proponit sententiam: *Perspicuum utique est Patrem quidem accepisse, non quod petierit, aut eo opus habuerit; sed propter dispensationem, & quod oporteret deificata humanitate hominem sanctificari, ut Deus ipse nos liberaret, tyranno per vim superato, & ad se reduceret per mediatorem Filium, qui in honorem Patris, cui per omnia cedere perspicitur, id dispensaret*. Eâdem fermè ratione loquuntur *Athanasius* lib. de Incarnat. Verbi Divini, *Cyrillus Alexandrinus* lib.15. de Adoratione, *Augustinus* lib.4. de Trinitate cap.13. *Bernardus* Epist.190. & alii Sancti Patres, quorum testimonia Legi possunt apud *Thomassinum* lib.9. de Incarnat. Verbi cap.8.

Arguitur secundò: Si Christus plenissimè pro peccatis nostris satisfecisset, nulla in condonandis peccatis misericordia Dei resplenduisset, sed tantùm summa ejus reluxisset justitia, cujus severitati in peccatis puniendis per mortem Christi fuisset cumulatissimè satisfactum; atqui sæpè sæpiùs in Scriptura Sacra dicitur, Deum propter nimiam charitatem, quâ dilexit nos, omnia peccata nostra misericorditèr nobis condonasse, ergò Christus Deo Patri plenam pro peccatis nostris non exhibuit satisfactionem.

Respondeò: Misericordiam Dei in condonandis peccatis maximè in hoc collucere, quod cùm homines plenæ, ac condignæ Deo exhibendæ satisfactioni impares omninò essent, misit Deus miseratione motus Filium suum unigenitum, qui per Incarnationem factus homo, sese vadem, ac fidejussorem dedit pro peccatoribus, atque sui Sanguinis fusio-

ne

ne plenam, & omnibus suis numeris absolutam satisfactionem Deo Patri exhibuit, & omnia damna, quæ generi humano intulerat primigenia labes, cum fœnore resarcivit. Poterat Deus, si voluisset, omnes homines justo suo judicio in massa perditionis relinquere, & perpetuis miseriis addicere, à quibus tamen eos ex pura, & gratuita misericordia liberavit, dando Filium suum, qui, ut Deus, posset afferre remedium, & ut homo, præberet exemplum, *Sic Deus dilexit Mundum ut Filium suum unigenitum daret*, *Ioann*.cap.3. Potuitne, quæso, Deus, qui dives est in misericordia, thesauros bonitatis suæ ampliori liberalitate profundere? Tantùm igitur abest, ut plena, & rigorosa satisfactio, quam Christus pro peccatis nostris exhibuit, cohærere non possit cum bonitate Dei misericorditer nobis condonantis peccata, sicut impiè contendit *Socinus*, ut potiùs magis, ac magis commendet misericordiam Dei Patris, qui Filio suo non pepercit, sed pro nobis, licèt indignissimis, tradidit illum, & in eum conjecit pœnas peccatis nostris debitas.

Arguitur tertiò: Iniquum omninò videtur ut insons pro sontibus puniatur, præsertim cùm ipsi sontes adsint, qui puniri possunt. Eam ob rem, Deus in Lege disertè cavit, ne quis alterius pœnas ferret; ait enim *Deuteronomii* cap.24. *Non occidentur patres pro filiis, neque occidentur filii pro patribus, sed quisque pro peccato suo occidetur*. Et Ezechielis cap.18. *Anima, quæ peccaverit, ipsa morietur; filius non portabit iniquitatem patris, neque pater portabit iniquitatem filii*. Si ergo ex Dei Sententia, atque Decreto, nec filius ipse propter patris peccata, nec pater propter peccata filii puniri debet, qui credibile est, Deum voluisse pœnas peccatorum nostrorum à Christo innocente, & alieno reposcere, eumque tàm atrocitèr excarnificare? Cùm igitur ab æquitate, & bonitate Dei hoc sit penitùs alienum, nullâ ratione dici potest, Deum Patrem in Christum innocentem conjecisse pœnas peccatis debitas.

Respondeo: Iniquum quidem esse ut insons invitus pro sontibus puniatur, sed non esse iniquum, sed potiùs decentissimum ut insons pro sontibus puniatur, si ipse nullâ prorsùs necessitate obstrictus, sed spontè volens, & ex motivo charitatis in se suscipiat pœnas sontibus debitas, præsertim si sontes impares sint satisfactioni exhibendæ. Porrò, homines, qui erant rei, plenam, ac condignam Deo satisfactionem exhibere non poterant, tùm quia peccatum contrà Deum commissum habet quamdam infinitatem, ut inquit *Sanctus Thomas*; tùm quia injuria Deo irrogata ordinis est superioris, homines autem, quibuslibet gratiis, & donis supernaturalibus exornati, sunt ordinis creati, adeòque infinitè inferioris; quò fit, ut valor satisfactionis ab ipsis profectæ pertingere nullatenùs possit ad gravitatem injuriæ Deo per peccatum illatæ: Conclamatum itàque erat de nobis, nullaque spes affulgebat recuperandæ salutis, nisi Christus, qui erat Deus & homo, & cujus satisfactionis meritum ob personæ divinæ dignitatem erat infinitum, in se hominum suscepisset pœnas,

ac plenam, quam Deus exigebat, satisfactionem exhibuisset. Quocircà, cùm Christus huiusmodi pœnas liberè, & ex plenitudine charitatis, quâ genus humanum deperibat, in se susceperit; non est violata iustitia, sed summa potiùs Christi refulsit charitas, dùm pro sontibus insons ipse & immaculatus punitus est. Ad testimonia Scripturæ sacræ, in quibus dicitur, quòd filii non portabunt iniquitatem parentum, dico: Hæc Scripturæ Sacræ testimonia esse intelligenda de pœnis animæ, iisque æternis, quas luituri non sunt filii, qui scelera paterna non imitantur, sed piè, iustèque vivunt. Hoc tamen non impedit, quominùs Deus justè aliquandò à filiis, & pronepotibus pro peccatis alienis, seu paternis, expetat pœnas temporarias, & quidem corporis, iuxtà illud Exodi cap. 20. *Ego sum Dominus Deus tuus, fortis, zelotes, visitans iniquitatem patrum in filios, in tertiam, & quartam generationem eorum, qui oderunt me.* Legitur etiam in Oratione Jeremiæ: *Patres nostri peccaverunt, & non sunt: & nos iniquitates eorum portavimus.*

Arguitur quartò: Omnes actiones humanitati Christi propriæ, fuerunt finitæ, utpotè procedentes ab humanitate, quæ est principium finitum, atqui per actionem finitam satisfieri haud potest æquivalenter pro culpa, quæ est infinita; ergo Christus per actiones humanitati suæ proprias non potuit justitiæ divinæ æquivalenter satisfacere.

Prætereà, rigorosa, seu plena, & accurata satisfactio fieri debet ex bonis, quæ satisfacienti sint propria; ideò quippè servus ex rigore iustitiæ nequit hero suo satisfacere, quia quæcumque servus habet, non sunt ipsi propria, sed subsunt heri dominio; atqui omnes actiones Christi, utpotè creatæ, non fuerunt sub dominio humanitatis Christi, sed sub dominio Dei; nihil siquidem creatum est, in quod Deus summum non obtineat dominium, non potuit igitur Christus ex propriis bonis satisfacere.

Respondeo ad primum momentum, omnes actiones humanitati Christi proprias, fuisse quidem finitas in genere, ut aiunt, physico, idest, si spectentur per ordinem ad principium efficiens, à quo emanabant, fuisse tamen infinitas in genere moris, seu moraliter, si considerentur comparatè ad personam divinam, quæ per principium efficiens in Christo operabatur. Ratio est, quia actionis finitas, aut infinitas moralis petitur ex dignitate personæ, quò enim persona dignior est, vel minùs digna, eò maiorem, vel minorem dignitatem actionibus conciliat. Hinc satisfactio exhibita à Rege longè maioris est dignitatis, excellentiorisque pretii, quàm satisfactio, quæ à plebejo fuerit peracta. Cùm igitur in Christo persona, quæ per actiones humanitati proprias satisfaciebat, esset infinitæ dignitatis, erat quippè persona divina, sequitur actiones, quæ immediatè proficiscebantur ex Christi humanitate, hausisse pretium, & valorem infinitum ex ipsa persona divina humanitatem sustentante, adeòque Christum per actiones humanitati proprias plenè, & abun-

abundè Dei iustitiæ fecisse satis, iuxtà illud ad Roman. cap. 5. *Ubi abundavit delictum, superabundavit gratia.*

Ad alterum momentum respondeo: Omnes actiones Christi, utpotè creatas, fuisse quidem sub dominio Dei universali, at quia dominium Dei universale non tollit dominium particulare, quo quælibet causa creata libera fruitur in suos actus, de quibus pro nutu & libito disponere potest, ideò Christum, qui perfectissimâ præditus fuit libertate, suarum actionum dominum fuisse, ac subindè non ex alienis, sed ex propriis bonis Deo Patri satisfecisse.

Arguitur quintò: Christus in subeunda morte non fuit liber, ergo non potuit per mortem suam Deo pro peccatis hominum satisfacere. Conseq. est evidens, nàm satisfactio supponit necessariò libertatem in satisfaciente. Prob. antec. Si Christus fuisset liber in subeunda morte, potuisset non mori, ac subindè non velle mortem à Patre sibi imperatam, atqui Christus, utpotè impeccabilis, & summè Sanctus, non potuit non velle mortem sibi à Patre imperatam, ergò non fuit in subeunda morte liber.

Huic objectioni Theologi varias adhibent responsiones. Alii cum doctissimo *Petavio* putant, præceptum de subeunda morte Christo à Patre æterno impositum, non absolutum fuisse imperium, sed simplicem dumtaxat significationem consilii, & voluntatis paternæ, quâ Christo multa fuêre proposita media ad humanam recuperandam salutem opportuna, ex quibus, quod vellet eligeret, ita ut quodcumque ex his omnibus sibi propositis mediis seligeret, id gratum, & acceptum Patri futurum esset. Alii cum *Gregorio de Valentia, & Vasquesio* existimant, mortem Christi speciali quodam mandato præscriptam fuisse, sed circumstantias loci, temporis, & suppliciorum voluntati ejus fuisse permissas, ut in iis suam voluntatem experiretur. Alii volunt, expectatum esse Christi consensum in primo Incarnationis momento, antequàm Pater quidquam imperaret. Alii censent, præceptum de subeunda morte Christo fuisse impositum, sed cum facultate illud acceptandi, aut repudiandi. Cardinalis etiam *de Lugo* docet, Christum accepisse à Patre præceptum de subeunda morte, sed eum potuisse dispensationem, aut commutationem illius præcepti impetrare. Verùm, illæ responsiones non solùm obedientiæ Christi meritum, ut latè nostri Thomistæ in Tractatu de Incarnatione probant, aut tollunt, aut plurimùm elevant, sed etiam apertè Scripturæ Sacræ adversantur. Nam primò, quòd moriendi præceptum fuerit à Patre Christo impositum, docet ipse Christus his verbis Joannis cap. 14. *Ut cognoscat Mundus, quia diligo Patrem, & sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio.* Et cap. 18. *Calicem, quem dedit mihi Pater, non bibam illum?* Et Ioannis cap. 6. *Descendi de Cœlo, non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem eius, qui misit me.* Secundò, mortis genus, locum, tempus, & cæteras circumstantias voluntati humanæ Christi non

F 2 fuisse

fuisse permissas, sed à Deo determinatas, palàm itidem innuit Scriptura Sacra. Nam, ut verbis utar doctissimi *Ludovici Thomassini*, Presbyteri Oratorii Domini Iesu, lib. 5. Theologicorum dogmatum de Incarn. Verbi cap. 14. Quid, amabo, significant illa in Scripturis frequentiùs iterata verba? *Nondùm venit hora mea*. Et, *nondùm ascendo ad templum*. Et, *nondùm venerat hora ejus*. Non ne paritèr hæc insinuant, horarum, temporumque momenta, non humanâ, sed divinâ voluntate homini Christo dispensari. Et quod de tempore, hoc de aliis circumstantiis statuendum est. Sed quid etiam expressius hac sæpiùs à Christo in Evangelio repetitâ contestatione? *A me ipso facio nihil*. Nùm suopte consilio, & voto faciebat nihil Christus, si eius humano consilio, & voto omnia Pater permiserat? si ne ad mortem quidem ullo eum obligaverat præcepto? Nam cùm eius operum Principatus morti, eiusque Cruci debeatur, si hanc paterna voluntas præcipere abstinuerat, quorsùm attinuisset de reliquis mandandis satagere? reiectis itaque horumce Theologorum responsionibus.

Respondeo neg. ant. ad cuius prob. disting. maj. si Christus fuisset liber in subeunda morte, potuisset non mori, ac subindè non velle mortem præcisè, & secundùm se spectatam, concedo, potuisset non velle mortem reduplicativè ut imperatam, & præceptam à Deo, nego. Similiter disting. min. sed Christus, utpotè impeccabilis, non potuit non velle mortem reduplicativè ut imperatam à Deo, concedo, non potuit non velle mortem præcisè, & secundùm se spectatam, neg. min. Mors itaque Christi bifariàm considerari potest, primò reduplicativè, ut præcepta à Deo, & sub illa ratione Christus non poterat non velle mortem, quia, cùm esset propter unionem hypostaticam ab intrinseco impeccabilis, necessariò debebat velle medium sub ea reduplicatione, qua necessariam connexionem habebat cum ultimo fine, à quo Christus recedere non poterat; porrò, mors reduplicativè ut præcepta, & imperata à Deo, erat medium necessariò connexum cum ultimo fine, ex quo sequitur, Christum non potuisse non velle mortem reduplicativè ut imperatam à Deo. Secundò, mors Christi spectari potest secundùm se, idest ex præcisâ suâ ratione, quatenùs videlicèt est aliquid finitum, & limitatum non habens essentialem cum ultimo fine, seu cum Deo summè dilecto connexionem, & sub illa ratione voluntas Christi liberè versabatur circà mortem, tùm quia nihil finitum, & limitatum, cujusmodi est mors secundùm se spectata, potest necessitatem inferre, seu libertatem adimere voluntati rationali, quæ infiniti boni capax solo bono infinito satiari, & necessitari potest; tum quia voluntas Christi per unionem hypostaticam simul & visionem beatificam, cum vero & summo bono indivulsè conjuncta, circa cætera omnia, quæ infra se iacebant, indifferentiam retinebat non versatilem, & effrænem, sed temperatam ordine finis. Hanc doctrinam egregiè probat noster *Vincentius Baronius* in libro, quem edidit

dit *de humana libertate*, *& gratia divina*, ubi multis, iisque invictis rationibus ostendit, essentiam, seu germanam libertatis notionem, sitam esse, non in indifferentia contrarietatis ad bonum & malum, nec in indifferentia contradictionis ad finem, sed in indifferentia circa media, seu in libera electione mediorum servato ordine finis, quæ indifferentia tanto perfectior est, quantò fortior, & intimior est adhæsio cum ultimo fine, scilicet Deo, ex quo infert doctissimus ille Auctor perfectiorem fuisse libertatem in Christo, qui peccare non potuit, quàm sit in nobis, qui peccare possumus. In eamdem descendit sententiam eruditus noster *Antonius Massoulie* Tom. 1. Dissert. 2. qu. 5. art. 3. & qu. 8. art. 3. libri, quem inscripsit; *Divus Thomas sui interpres de divina motione, & libertate creata*.

Ex qua sanâ Theologorum doctrinâ manifestò elicitur, quòd, quamvis Christus non habuerit indifferentiam contrarietatis, quam vocant, ad bonum, & malum, utpotè ab intrinseco impeccabilis, neque indifferentiam contradictionis circa ultimum finem, utpotè à momento conceptionis suæ comprehensor, reverà tamen in omnibus suis operibus meruerit eo videlicet merito, quod personæ à peccato, & servitute peccati prorsùs liberæ, putà homini Deo, competit. Ratio est, quia Christus semper habuit liberam potestatem seligendi media servato ordine finis, quippè qui per unionem hypostaticam, & visionem beatam intimè Deo unitus, independens omninò erat ab omnibus bonis creatis, finitis, & limitatis, quæ nullam ei necessitatem imponere poterant, immò, quibus ipse propter naturæ suæ dignitatem perfectò dominabatur. Quapropter, hoc maximè observandum discrimen interest inter meritum Christi satisfacientis, & meritum, quod cadit in homines in statu naturæ lapsæ constitutos, quòd ad meritum Christi satisfacientis pro nobis requirebatur tantùm indifferentia eligendi media servato ordine finis, at verò, ad meritum, quod competit hominibus in statu naturæ lapsæ, requiritur indifferentia, seu potestas contrarietatis ad bonum, & malum, quia huius meriti radix in eo potissimùm sita est, quòd quis cupiditatem suam refrænet, tumultuantes passiones in ordinem redigat, easque, quantùm divinâ gratia adiutus potest, propter amorem iustitiæ domare, & destruere adnitatur. De quo merito legitur Ecclesiastici cap. 31. *Qui potuit transgredi, & non est transgressus, facere mala, & non fecit*.

Arguitur sextò: Stricta, & rigorosa satisfactio debet esse ad alterum, sicut enim nemo sibi propriè iniurius est, ita nec sibi aliquid solvit, aut sibi vim satisfaciendi suppeditat, atqui satisfactio Christi non fuit ad alterum, sed unius ad se ipsum, nam, cùm Christus esset Deus, culpâ hominum erat offensus, si ergo ipse pro culpa hominum satisfecit, satisfactio, quam exhibuit, non fuit ad alterum, sed unius ad se ipsum.

Præt

Præterea, stricta satisfactio fieri debet ex bonis, quæ aliis titulis non sint debita creditori, nam Ex.gr. si Petrus debeat Paulo centum nummos titulo census annui, & titulo mutui, si det tantummodò centum nummos, non satisfacit, sed tenetur adhuc centum solvere nummos, atqui omnes actus Christi Deo debiti erant titulo religionis, obedientiæ, & gratitudinis, ergo non potuit Christus actionibus suis Deo titulo iustitiæ satisfacere.

Denique, ut stricta, & accurata sit satisfactio, necesse est ut creditor ex debito iustitiæ exhibitam satisfactionem acceptare teneatur, atqui Deus non tenebatur ex justitia satisfactionem Christi acceptare, nullus siquidem tenetur acceptare satisfactionem, quæ exhibetur ab alio, quàm à reo, seu ab eo, qui intulit offensam, sicut Ex.gr. si Galliæ Rex fuisset ab uno ex suis subditis læsus, tametsi alius Rex ipsi satisfactionem offerret, non teneretur illam acceptare; ergo cùm Deus fuerit offensus ab hominibus, quamvis Christus illi offerat satisfactionem, hanc tamen Deus acceptare non obstringitur.

Respondeo ad singula illa momenta, & ad primum dico: Satisfactionem, quam Christus pro nobis exhibuit, fuisse ad alterum, non solùm si consideretur prout fuit exhibita Patri æterno, & Spiritui Sancto, siquidem Pater, & Spiritus Sanctus, ut fides docet, sunt personæ realitèr à Christi, seu Verbi Divini personâ distinctæ, sed etiam si satisfactio Christi consideretur quatenùs exhibita fuit personæ Verbi Divini. Ratio est, quia Verbum Divinum in se ipso, seu in natura divina subsistens, virtualitèr, sicut docent Theologi, distinguitur à se ipso, quatenùs in humana natura subsistit, quò fit, ut Verbum Divinum propter distinctas, quas terminat, naturas, & plures, quas habet, operationes, distinctasque voluntates, virtualiter multiplex sit. Quando igitur Christus, seu Verbum Divinum, ut subsistens in natura humana, sibi satisfecit ut subsistenti in natura divina, eius satisfactio fuit ad alterum, quia Christus, seu Verbum Divinum ut subsistens in natura divina, virtualitèr distinguitur à Verbo Divino ut subsistenti in natura humana, propter distinctionem naturarum, voluntatum, & operationum, quæ distinctio sat superque sufficit ut satisfactio, quam Christus, seu Verbum Divinum ut subsistens in natura humana, sibi ut subsistenti in natura divina exhibuit, sit ad alterum.

Ad alterum momentum respondeo disting. maj. Stricta satisfactio debet esse ex bonis, quæ creditori aliis titulis non sint debita, si illi tituli augeant, & multiplicent debita, concedo, si non augeant, nec multiplicent debita, nego. Similiter disting. min. sed omnes actus Christi erant Deo debiti titulis religionis, obedientiæ, & gratitudinis, & illi tituli supervenientes augebant, seu multiplicabant in Christo debitum, nego, non multiplicabant debitum, novamque non afferebant obligationem, concedo, & nego conseq. explicatur hæc responsio. Verum quidem est, eâdem solutione pluribus titulis satisfieri haud posse, quandò multipli-

cant debitum,& novam secum inducunt obligationem,sicut patet exemplo in objectione adducto, nam ideò Petrus, qui Paulo debet centum nummos titulo census annui, & alios centum titulo mutui, non censetur satisfacere, si Paulo solvat centum dumtaxat nummos, quia tituli census annui, & mutui multiplicant in Petro debitum, at, quando tituli supervenientes non multiplicant debitum, nec novam afferunt obligationem, unâ & eâdem solutione omnibus illis titulis satisfieri potest. Ex.gr. Debeo titulo mutui centum nummos Petro in urgente necessitate constituto, de me benè merito, & cui ex sententia Judicis solvere compellor,tunc eâdem centum nummorum solutione satisfacio justitiæ, charitati, gratitudini, & obedientiæ, ita non absimili ratione, etsi actus Christi Deo debiti essent titulis religionis, obedientiæ, gratitudinis, &c. quia tamen illi tituli in Christo debitum non multiplicabant, seu non efficiebant, ut alii actus præter eos, quos Christus eliciebat, Deo debiti essent, diversi illi tituli non impediebant quominùs satisfactio à Christo exhibita esset ex stricta, perfecta, ac rigorosa iustitia.

Ad ultimum respondeo: potuisse quidem absolutè Deo non exhiberi satisfactionem Christi, at, ex suppositione, quòd Deus voluerit eam sibi offerri, debuisse ab illo acceptari, tùm quia Deus non potuit non exaudire filium suum unigenitum sibi coæqualem, & consubstantialem, cuius satisfactionis dignitas erat infinita; tùm quia etiam Apostolus ad Hebræos asserit, Christum exauditum esse *pro sua reverentia*, hoc est, pro reverentia, quæ debetur Filio Dei naturali, infinitâ pollenti dignitate, non potuit ergo Deus satisfactionem sibi à filio suo unigenito in eâ, quam suscepit, humanitate exhibitam repudiare. Hinc admitti non debet sententia Doctoris Subtiliis,qui docet satisfactionem, quam Christus Dominus exhibuit, non fuisse à Deo acceptatam propter ipsiusmet satisfactionis dignitatem, quam falsò supponit esse finitam, sed tantùm fuisse acceptatam ex pura gratia personæ offensæ, seu Dei Patris liberè eam acceptantis; hæc, inquam, Scoti sententia admitti non debet, quia si satisfactio Christi fuisset solùm acceptata ex pura gratia Dei offensi per peccatum, satisfactio, quam exhibuit Christus,esset imperfecta,ac subindè gratis mortuus esset, nam purus homo eiusmodi satisfactionem imperfectam, fundatam nimirùm in gratia personæ offensæ, seu in libera, & extrinseca Dei acceptatione perindè exhibere potuisset. Unde quemadmodùm arguit Apostolus ad Galatas cap.2. *Si per Legem iustitia, ergo gratis mortuus est Christus*, idest, si lex naturalis, aut scripta, vim habuit homines iustificandi, gratis mortuus est Christus; sic pari modo contra Scotum, eiusque discipulos argui potest: si Christi satisfactio non fuit à Deo acceptata propter eius meritum, & dignitatem, sed tantùm ex mera gratia personæ offensæ, ergo satisfactio Christi fuit imperfecta, ergo gratis mortuus est Christus, quia purus homo eamdem satisfactionem imperfectam Deo exhibere potuisset, sicut docent omnes Theologi.

Hanc

Digitized by Google

Hanc Scoti sententiam à doctrina Sanctorum Patrum alienam esse latè probant nostri Thomistæ in suis Commentariis in 1. Qu. 3. P. Summæ S.Thomæ. Nititur tamen *P. Claudius Frassen*, Franciscanus, Sac. Fac. Parisiensis Doctor, Tom.3. Scoti Academici Tract.1.disput.3.art.1.Sect.3. conciliare Scoti sententiam cum opinione Thomistarum: *Hæc controversia*, inquit, *facilè componi posset, & utraque sententia conciliari, dicendo: Christum reverà meruisse pro infinitis hominibus quantùm ad sufficientiam, non quòd opera ipsius meritoria habuerint bonitatem, & dignitatem infinitam, quod etiam plurimi Thomistæ concedunt, sed quòd tantæ fuerint dignitatis, tantique valoris ex eo quòd procederent à persona divina, ut Deus per eorum valorem, & dignitatem summam motus fuerit ad illa acceptanda pro omnibus omninò hominibus, etiamsi numero essent infiniti*. Verùm, hic Auctor, pace ipsius dixerim, ad componendam istam controversiam non solùm gratis, sed etiam falsò supponit, plurimos è Schola Thomistica Theologos esse, qui concedunt, opera Christi meritoria non habuisse bonitatem, & dignitatem infinitam, quod tamen nullus unquam concessit Thomista, immò omnes ad unum huius Scholæ Theologi docent, omnes operationes Christi fuisse theandricas, & habuisse non quidem in genere physico, sed in genere moris, bonitatem, & dignitatem infinitam.

Arguitur septimò: Sanctus Petrus 1. suæ Epistolæ cap.2. hæc habet: *Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia ejus*. Quibus verbis apertè innuit *Sanctus Petrus*, Christum esse mortuum, non ut pro peccatis nostris satisfaceret, sed ut eum sequi volentibus ostenderet viam salutis, eisque probitatis, innocentiæ, & patientiæ exempla, quæ sectarentur, relinqueret. Nec enim efficaciùs potuit Christus movere, & inducere fideles ad singularem illam probitatem, & innocentiam retinendam, sine qua salutem adipisci nequeunt, quàm dùm ipse, quamvis innocens, prior probrosam, & cruentam mortem gustavit, & gravia, atque humanæ naturæ per se intolerabilia mala expertus abundè fuit, dum in Cruce pependit. Ergo ex hoc Sancti Petri testimonio patet, Christum mortuum esse, non ut pro delictis nostris divinæ justitiæ faceret satis, sed ut suis fidelibus proponeret probitatis, innocentiæ, & patientiæ exempla, quæ imitari possent.

Respondeo: Sanctum Petrum eò loci duo circa Passionem Christi Domini commendare voluisse. Primò, dùm dixit: *Christus passus est pro nobis*, palàm indicat Christum se subrogasse in locum omnium nostrûm, qui eramus peccatores, & pœnas peccatis nostris debitas in se suscepisse, ac pertulisse; nam hæc præpositio, *pro*, ut superiùs observatum est, juxtà usitatum Scripturæ Sacræ loquendi modum, subrogationem unius personæ in locum alterius significat. Secundò, dum ait: *Vobis relinquens exemplum*, adhortatur omnes fideles, ut patientiæ, humilitatis, justitiæ, & cæterarum virtutum exempla, quæ Christus in Cruce moriendo illis reli-

reliquit, imitentur, ac semper præ oculis habeant; quod certè nemo Catholicus negat, immò, Catechismus Concilii Tridentini in expositione quarti articuli Symboli, inter beneficia, quæ in Christi Domini Passione consequuti sumus, hoc præsertim enumerat, quòd in Passione Christi omnium virtutum clarissima exempla habeamus, nam & patientiam, & humilitatem, & eximiam charitatem, & mansuetudinem, & obedientiam, & summam animi constantiam, non solùm in perferendis propter justitiam doloribus, sed etiam in morte oppetenda, ita ostendit Christus Dominus, ut verè dicere possimus, Salvatorem nostrum, quæcumque vitæ præcepta toto prædicationis suæ tempore verbis nos docuit, ea omnia uno Passionis die in se ipso expressisse. Idem docet *Sanctus Thomas* 3.p. qu.46. art.3.

Arguitur ultimò: Si Christus integram, atque omnibus numeris perfectam pro nobis satisfactionem exhibuisset, nullam à peccatoribus satisfactionem Ecclesia exigere deberet, ea quippè satisfactio ab homine facta derogaret infinitæ, & exuberantissimæ satisfactioni Christi, atqui Ecclesia à peccatoribus satisfactionem pro eorum delictis exigit, ut constat tam ex veteri, quàm ex recenti Ecclesiæ disciplina, non credit ergò Ecclesia, Christum pro peccatis generis humani plenissimè satisfecisse.

Respondeo neg. maj. quia licèt Christus morte sua fontes salutis aperuerit, Sacramenta instituerit, mortem devicerit, Principem hujus Mundi superaverit, uno verbo, plenam, & superabundantem pro peccatis nostris satisfactionem impenderit, non ea tamen fuit ejus intentio, ut homines negligentèr, otiosè, & oscitantèr vitam sanctis operibus vacuam transigerent, sed potiùs voluit Christus, ut meritum Passionis, & satisfactionis suæ, quæ, ut docet *Sanctus Thomas* 3.part. quæst 49. art. 1. ad 4. est causa universalis remissionis peccatorum, applicaretur hominibus per fidem, per bona opera, per Sacramenta ab ipso instituta. Certè, hanc fuisse intentionem Christi, non solùm colligitur ex veteri praxi & disciplina Ecclesiæ, quæ graves ac diuturnas pœnitentias hominibus imponebat, ut pro delictis antè actæ vitæ satisfacere possent, verùm etiam id apertè deducitur ex Scriptura, & ex perpetua traditione Sanctorum Patrum, qui constanter docent, omnibus hominibus de peccatis commissis pœnitentiæ agendæ necessitatem incumbere. Hæc praxis Ecclesiæ rectè explicatur in Libro *de Frequenti Communione*, quem, præter sexdecim Episcopos, & viginti Doctores, Conventus etiam Episcoporum Auscensis Provinciæ anno 1645. probavit, & populo Christiano impensè commendavit. Soli nostri temporis hæretici hanc Ecclesiæ Catholicæ doctrinam de necessitate bonorum operum improbant, quippè qui, ut liberiùs vivant, & vitæ delitiis indulgeant, pœnitentiæ, bonorumque operum necessitatem horrent, & aversantur. Errant autem, dum dictitant, satisfactiones, quas à nobis exigit Ecclesia, injurias esse satisfactioni

Christi, nam firmiter credunt omnes Catholici, omnem dignitatem, fructum, & valorem satisfactionum nostrarum oriri dumtaxat ex infinita dignitate gratiæ, & satisfactionis Christi, sine qua invalidæ prorsùs, & inefficaces ad salutem essent actiones, & satisfactiones nostræ, Hinc, Concilium Tridentinum Sessione 14.cap.8.docet: *Nos, qui ex nobis tanquàm ex nobis nihil possumus, eo cooperante, qui nos confortat, omnia posse. Ita non habet homo undè glorietur; sed omnis gloriatio nostra in Christo est, in quo vivimus, in quo meremur, in quo satisfacimus, facientes fructus dignos pœnitentiæ, qui ex illo vim habent, ab illo offeruntur Patri, & per illum acceptantur à Patre.* Quibus verbis apertè docet Concilium Tridentinum, satisfactiones, quas ad expianda peccata semper à Pœnitentibus Catholica exegit Ecclesia, nihil derogare infinitæ, & sufficientissimæ satisfactioni Jesu Christi, Servatoris nostri, quia satisfactiones nostræ totum valorem, & meritum suum hauriunt ex satisfactione Jesu Christi, & quia omnia petimus, omnia speramus, omnium gratias agimus per Jesum Christum, in quo solo, & per ipsum gratos nos esse Deo profitemur, nostramque spem ac fiduciam in ipso uno collocamus. Quapropter, sicùt, fatentibus ipsismet hæreticis, non sunt superfluæ, & inutiles in terris orationes nostræ, quamvis Christus, nunc in Cælis assidens ad dexteram Dei Patris, sufficienter oret pro nobis, ita quoque nec satisfactioni Christi derogant, nec supervacaneæ sunt satisfactiones nostræ, quamvis Christus pro delictis nostris plenissimè fecerit satis. Verùm, quia hæreticos nostri temporis, pœnitentiæ osores, invictis rationibus in suis Polemicis lucubrationibus confutarunt Catholici Doctores, plura nos hîc non adjiciemus, sed illos, tanquàm sues in volutabro luti grunnientes, relinquemus.

Ad complementum hujusce Dissertationis, advertendum est cum *Sancto Thoma* 3.part. quæst.46. art.1. non fuisse simpliciter, & absolutè necessarium, ut Christus pœnas peccatis nostris debitas in se susciperet & pateretur pro liberatione generis humani. Primò, quia Deus vitæ & necis Dominus est, & ideò etiamsi peccata, per quæ homo mortem æternam incurrit, citrà ullam satisfactionem condonasset, misericorditer quidem, at non injustè egisset. Secundò, quia Deus nullâ lege obstringebatur perditum hominem liberare, sed potuisset pro suo arbitrio eum citrà injuriam, vel justam ipsius querelam, relinquere in massa perditionis, & in damnatione perpetua; nam, cùm tota natura humana sit per peccatum Adami vitiata, & perpetuæ damnationi obnoxia, si Deus omnes homines divinâ gratiâ suâ, & æternâ gloriâ privaret, injustitiæ argui non posset, cùm gratiæ & salutis nulli debitor sit; Deus enim cujus vult miseretur, & quem vult indurat. Denique, Deus potuisset, vel solo Verbo, vel sola Incarnatione, vel una guttula sanguinis, aliisque infinitis modis totum liberare genus humanum absque diris & acerbis tormentis Passionis, absque probroso, & execrando mortis supplicio quod elegit. Hinc

Hinc *Sanctus Augustinus* libro 13. de Trinit. cap. 10. & *Sanctus Thomas* art. 2. jam citatæ quæstionis, docent, alium possibilem modum liberandi hominem omnipotenti Deo non defuisse. Cæterùm, quamvis non fuerit absolutè necessarium Christum pati, & mori pro liberatione generis humani, suppositâ tamen semel præscientiâ, & præordinatione divinâ de Passione Christi, necesse fuit necessitate, ut aiunt Theologi, consequentiæ, & infallibilitatis Christum pati & mori ad liberandum genus humanum. Præordinatio namque divina est æterna, infallibilis, & immutabilis. Hinc Christus, attento ordine præscientiæ, & prædefinitionis divinæ, ait *Joannis* cap. 3. *Oportet exaltari filium hominis*. Et *Lucæ* cap. 22. *Filius hominis, secundùm quod definitum est, vadit*. Et cap. ult. *Necesse est impleri omnia, quæ scripta sunt in Lege Moysis, & Prophetis, & Psalmis de me*. Hæc tamen præordinatio divina non præpedivit liberam voluntatem Christi, suâ sponte, & ex commiseratione hominum se se hostiam pro eorum liberatione offerentis, undè ait *Isaias* cap. 53. *Oblatus est quia ipse voluit*. Si quis autem quærat cur Deus, qui potuisset per unicum suæ voluntatis actum, aut per alium possibilem modum hominem liberare, eique condonare peccata, voluerit ut filius suus unigenitus per dira Passionis tormenta redimeret genus humanum? Respondebo cum *S. Thoma* 3. p. qu. 46. art. 3. sanandæ nostræ miseriæ convenientiorem alium non fuisse modum eo, quo Deus nos liberare dignatus est per mediatorem Jesum acerbis in Passione tormentis cruciatum. Primò, quia dùm homo recolit, Christum pro Redemptione generis humani dira Passionis subiisse tormenta, cognoscit quantùm Deus hominem diligat, eiusque voluntas, quasi admotis igniculis, ad illum redamandum vehementer exardescit. Secundò, quia Christus in Cruce moriendo reliquit nobis exempla patientiæ, charitatis, humilitatis, justitiæ, ac cæterarum virtutum. *Ubi Christus mulctatur, Cruce turpatur; quis suorum delicias, seu gloriam sustinere queat, nedum audeat quærere? Flagellatus Christus, & sputis illitus, bajulat sibi Crucem, & ludibrio factus, irrisoriâ veste, arundineo sceptro, coronâ spineâ, foditur clavis, annumeratur sceleratis, in ligno extenditur, & jam mortuus vulneratur: Hæc intuens, qui dicitur Christianus, propriis nihilominùs voluptatibus indulgere, & florere velle in Sæculo nullatenùs erubescit*, inquit S. *Bernardus* Tractatu *de Vita & moribus Clericorum* cap. 14. Tertiò, quia per Passionem suam Christus non solùm à peccato hominem liberavit, sed ei gratiam sanctificantem, & gloriam promeruit. Quartò, quia homo à peccato magis abhorrere debet, cùm sciat se à peccato Sanguine Christi fuisse redemptum. Quintò, quia ad majorem hominis gloriam, & dignitatem cessit, dùm homo Diabolum vicit, ejusque superbiam superavit Christus non per solam potentiam Deitatis, sed per justitiam, & humilitatem Passionis.

DISSERTATIO DECIMA NONA

Utrùm Christus, anno, quo mortuus est, Pascha cum Judæis celebrarit, seu comederit Agnum Paschalem?

OBservandum primò, tempus celebrandi Judaici Paschatis fuisse à lege præfixum ad vesperam diei decimæ quartæ mensis primi, sicut legitur *Exodi* cap. 12. *Decima die mensis hujus tollet unusquisque agnum per familias, & domos suas ..... & servabitis eum ad quartam decimam mensis hujus: immolabitque eum multitudo filiorum Israel*. Et *Levitici* cap. 23. *Mense primo, quarta decima die mensis ad vesperum, Phase Domini est*. Primus autem anni mensis apud Judæos ille est, qui partim Martio, partim Aprili nostro respondet, quique ab ipsis appellatur *Abib*, seu *Nisan*, & à quo ducitur Veris initium. Quamvis enim mensis *Abib*, seu *Nisan*, esset anteà dumtaxàt septimus apud Hebræos, attamen, post excessum ex Ægypto, pro primo mense haberi cæpit, Deo ita jubente *Exodi* cap. 12. *mensis iste vobis principium mensium: primus erit in mensibus anni*. Quod tamen non obtinuit nisi in Sacris, annus quippè civilis auspicabatur à mense *Tisri* circà Autumnum.

Observandum secundò, vespertinum illud tempus, quod Paschatis Judaici celebrationi, seu Agni Paschalis immolationi, ex lege destinatum erat, non fuisse priorem vesperam, quæ initium erat diei decimæ quartæ, sed fuisse posteriorem vesperam, in quam eadem dies decima quarta desinebat. Ratio est, quia septem dies azymorum numerabantur à priori vespera diei decimæ quintæ, quâ ineunte comedebatur Agnus Paschalis, ad finem usque diei vigesimæ primæ, sicut præcipitur *Exodi* cap. 12. *Septem diebus azyma comedetis. . . . . primo mense, quarta decima mensis ad vesperam, comedetis azyma usque ad diem vigesimam primam ejusdem mensis ad vesperam*. Agnus itaque Paschalis non comedebatur, nec immolabatur in priori vespera, seu initio diei decimæ quartæ, sed in posteriori vespera, seu sub finem ejusdem diei decimæ quartæ; alioquin non septem, sed octo dies azymorum essent numerandi. Hinc versu 8. ejusdem capitis dicitur: *Et edent carnes nocte illa assas igni, & azimos panes*. Nox autem illa pertinebat ad diem decimam quintam, ac subitò præcedente vesperâ, quæ finis erat diei decimæ quartæ, immolabatur Agnus Paschalis, in cujus comestione, quæ post solis occasum fiebat, dies azymorum incipiebant, & usque ad diem vigesimam primam inclusivè perdurabant. Appellabantur verò dies azymorum, quia septem

septem illis diebus pane fermentato Judæis uti minimè licebat, erantque illi dies instituti ad refricandam memoriam insignis illius beneficii, quo Angelus vastator omnes ad unum Ægypti primogenitos interficiens, salvos, & incolumes reliquit Hebræos, quorum postes agni sanguine tincti erant, & qui ab Ægyptiis expulsi, citò & absque mora se se itineri accingere debuerunt, nec per temporis angustias expectare potuerunt, donec panis esset fermentatus, sed præproperè panes azymos concoquere coacti sunt. Ut igitur tanti beneficii sensum ex hebræorum animis nulla obliteraret ætas, lex azymorum usum per septiduum præscripsit quotannis religiosè observandum. E septem autem azymorum diebus primus, & ultimus festi erant ac solemnes, quia, ut in primo die ex dura captivitate Ægyptiaca in libertatem Hebræi asserti sunt, ita in septimo die Pharao, Ægyptiorum Rex, cum omnibus suis copiis maris rubri fluctibus fuit absorptus.

Observandum ultimò, quatuor circà præsentem, quam versamus, quæstionem extare sententias. Prima est Græcorum, qui asserunt, Christum, anno, quo mortuus est, non celebrasse Pascha, seu Agnum Paschalem non comedisse die à lege præscriptâ, idest, decimâ quartâ in secundis vesperis, sed die integrâ Pascha anticipasse, Agnumque Paschalem comedisse, & Sacro Sanctam Eucharistiam instituisse die decimâtertiâ, in qua Judæis pane fermentato vesci adhùc licebat. Undè colligunt, Christum, in conficiendo Eucharistiæ Sacramento, usum fuisse non pane azymo, sed fermentato. Altera sententia est Patris Bernardi *Lamy*, Congregationis Oratorii Presbyteri, qui in sua Concordia Evangelica, & in Tractatu Historico *de veteri Judæorum Paschate*, Gallicè conscripto, contendit, Christum, anno, quo in crucem actus est, Pascha non peregisse, seu Agnum Paschalem non comedisse, sed solùm instituisse augustissimum Eucharistiæ Sacramentum die decimâ tertiâ in secundis vesperis, eumque fuisse cruci affixum die decimâ quartâ, quâ die juxtà legem immolari & comedi debebat Agnus Paschalis. In eamdem *P. Bernardi Lamy* Sententiam descendunt duo doctissimi moderni Scriptores & in Sacris Litteris exercitatissimi, *Nicolaus Toinardus* in sua *Harmonia quatuor Evangeliorum*, & *Augustinus Calmet*, Ordinis *S. Benedicti* in suo *Commentario Litterali*, Gallicè scripto, *in Evangelium S. Matthæi*. Tertia sententia est omnium fermè Theologorum, qui post *S. Thomam* 3. part, quæst. 49. art. 9. docent, Christum, anno, quo ex hac vita migravit, Pascha peregisse, seu manducasse Agnum Paschalem, eàdem die quâ illud Judæi hoc anno celebrarunt, videlicet die decimâ quartâ primi mensis in secundis vesperis, sicut erat in lege præceptum. Postrema sententia est multorum modernorum, quos inter præcipuè numerantur *Paulus Burgensis*, *Jansenius*, *Maldonatus*, *Scaliger*, *Sethus Calvisius*, & Auctor Gallicæ Analyseos, seu *P. Mauduit*, Congregationis Oratorii Presbyter, Dissertatione xxx. qui licèt, fateantur, Chri-

Christum anno, quo è vivis excessit, Pascha celebrasse, seu Agnum Paschalem comedisse die Jovis, seu die decimâ quartâ à conjunctione Lunæ cum Sole, in secundis vesperis, juxtà legis Mosaicæ præceptum, censent tamen, Judæos hoc anno Pascha non celebrasse, seu non manducasse eâdem die unà cum Christo Agnum Paschalem, sed illos Pascha procrastinasse ad sequentem diem, seu diem Veneris, quæ licèt à conjunctione Lunæ cum Sole esset dies decima quinta primi mensis, attamen propter Neomeniæ translationem, Synedrii Decreto factam ad diem sequentem post conjunctionem Lunæ cum Sole, erat apud Judæos dies decima quarta primi mensis. Unde colligunt prędicti Auctores, Christum, anno, quo mortuus est, non eàdem die Agnum Paschalem comedisse, quâ illum manducarunt Judæi. His pręmissis observationibus.

DICO PRIMÒ: *Christum, anno, quo mortuus est, Pascha celebrasse, hoc est, comedisse Agnum Paschalem die decima quarta mensis Nisan in secundis vesperis.*

Probatur primò: Festivitas primæ diei azymorum incipiebat à secundis vesperis diei decimę quartę primi mensis, seu *Nisan*, atqui Christus Dominus, anno, quo mortuus est, Agnum Paschalem cum Apostolis comedit primâ die azymorum, ergò Christus, anno, quo mortuus est, legale Pascha peregit die decimâ quartâ primi mensis in secundis vesperis. Major certa est, Judæi nàmque festos suos dies ab occasu Solis ad alium occasum ducebant, adeò ut noctem sequentem, & diem crastinum ad noctem usque exclusivè complecterentur; juxtà illud Levitici cap. 17. *A vespera usque ad vesperam celebrabitis Sabbata vestra.* Per Sabbata autem, quælibet festa, maximè verò solemniora intelliguntur. Cùm igitur prima dies azymorum, quæ apud Hebręos solemnis erat, semper incideret in diem decimam quintam primi mensis, ejus proindè festivitas incipiebat à secundis vesperis diei decimæ quartæ. Prob. minor ex testimonio trium Evangelistarum, qui conceptis verbis asserunt, Christum primâ azymorum die legale Pascha celebrasse, seu Agnum Paschalem cum Discipulis suis comedisse. In primis, *S. Matthæus* cap. 26. hæc habet: *Prima autem die azymorum, accesserunt Discipuli ad Jesum, dicentes: Ubi vis paremus tibi comedere Pascha? Sanctus Marcus* cap. 14. *Et primo die azymorum, quandò Pascha immolabant, dicunt ei Discipuli, quò vis eamus, & paremus tibi ut manduces Pascha?* Denique, *Sanctus Lucas* cap. 22. *Venit autem dies azymorum, in qua necesse erat occidi Pascha. Et misit Petrum, & Joannem, dicens: Euntes, parate nobis Pascha ut manducemus.* Ex quibus locupletissimis Evangelistarum testimoniis Sole clarius patet, Christum comedisse cum Discipulis suis Pascha legale ineunte jàm solemnitate primæ diei azymorum, hoc est, in secundis vesperis diei decimæ quartæ primi mensis, tunc enim incipiebat solemnitas primæ diei azymorum.

Probatur secundò: Agnus Paschalis, ut in confessò est apud omnes,

nes, comedi debebat, juxtà legis præscriptum, die decimâ quartâ primi mensis in secundis vesperis, ergò Christus anno, quo mortuus est, Agnum Paschalem comedit cum Discipulis suis die decimâ quartâ primi mensis in secundis vesperis. Ant. à nemine negatur. Prob. conseq. Primò, quia credibile non est, Christum, qui Mosaicam legem ad summos juris apices jugiter observavit, voluisse in supremi Paschatis celebratione eam transgredi, & antevertere legitimam diem ad Pascha peragendum præfixam, hoc est, diem decimam quartam primi mensis ad vesperam. Secundò, si Christus anno, quo mortuus est, Pascha legale non peregisset die decimâ quartâ in secundis vesperis, sicut erat in lege præscriptum, sed illud celebrasset die decimâ tertiâ ad vesperam, ut affirmant Græci, omni procul dubio Judæorum Sacerdotes, qui criminationum causas ad perdendum Christum undique quærebant, ipsum violatæ legis palàm insimulassent, integrâ siquidem die legitimam Paschatis celebrationem anticipasset Christus; quod quidem à Juda proditore facilè admodùm rescire potuissent Principes Sacerdotum, qui tamen hanc in celebrando Paschate legis transgressionem nunquàm Christo objecerunt. Denique, si Christus anno, quo mortuus est, diem ad Pascha peragendum à lege præfixam antevertisset, non ausus fuisset ille Pater-familias, ad quem Christus misit Discipulos ut Pascha apud ipsum pararent, cœnaculum suum ad Agnum Paschalem die non legitimâ comedendum præbere, justè quippè timuisset, ne intempestivâ illâ legis transgressione Judæorum odium in se concitaret, pœnasque lueret, quæ transgressoribus legis infligebantur. Ex his ergò momentis perspicuum est, Christum Dominum anno, quo mortuus est, pascha celebrasse, seu Agnum Paschalem comedisse die decimâ quartâ primi mensis in secundis vesperis.

Respondet *P. Lamy*, Christum, cùm esset legis observantissimus, legale Pascha anno, quo mortuus est, celebrare nec potuisse, nec debuisse, nec voluisse. Supponit quippè prædictus Auctor, anno Æræ Christianæ trigesimo tertio, cui consignat mortem Christi, diem decimam quartam primi mensis cœpisse, juxtà calculum Astronomicum, feriâ quintâ, seu die Jovis post occasum Solis, cùm igitur Christus cruci fuerit affixus die sequenti, seu die Veneris, juxtà perantiquam Ecclesiæ traditionem, sequitur, Christum mortuum fuisse in fine, seu in secundis vesperis diei decimæ quartæ, ac subindè eum, morte præventum, Pascha legale, quod dumtaxàt in secundis vesperis diei decimæ quartæ mactari & comedi debebat, peragere nec potuisse, nec debuisse, nec voluisse. Ad testimonium verò trium Evangelistarum, qui asserunt, Discipulos accessisse ad Christum dicentes: *Ubi vis paremus tibi comedere Pascha?* Respondet *P. Lamy*, Discipulos accessisse ad Christum principio diei decimæ quartæ, hoc est, juxtà calculum Astronomicum *Patris Lamy*, feriâ quintâ, seu die Jovis, post occasum Solis, eosque à Christo postu-

postulasse: *Ubi vis paremus tibi comedere Pascha?* Tunc enim, seu principio diei decimæ quartæ Pascha parari debebat, ædes siquidem, in quibus Agnus Paschalis in fine, seu in secundis vesperis diei decimæ quartæ, mactandus, & comedendus erat, expurgari oportebat ab omni fermento, quod fieri solebat magnâ adhibitâ diligentiâ & religione. Comparandæ etiam erant placentæ infermentatæ, & aliæ hujusmodi res venales, quæ peragendo Paschati prorsùs necessariæ erant. Missi itàque sunt Petrus, & Joannes principio diei decimæ quartæ, seu die Jovis post occasum Solis, ut Paschati parando incumberent, Christus tamen, qui paulò post, seu facto vespere ejusdem diei, seu feriæ quintæ, in serotina cœna cum duodecim Apostolis discubuit, Agnum Paschalem non comedit, quia Agnus Paschalis non in exordio diei decimæ quartæ, sed tantùm sub finem ejusdem diei ritè, & secundùm legem immolari, & comedi debebat. Cùm igitur Christus sub finem diei decimæ quartæ, idest, feriâ sextâ, ad cujus vesperam Agnus Paschalis comedi debebat, in Cruce pependerit; non potuit hoc anno legale Pascha, quod à Petro, & Joanne fuerat anteriori die præparatum, comedere morte impeditus.

Verùm, hæc Responsio *P. Lamy* multis momentis falsi convinci potest. Primò, quia gratis supponit hic Auctor, Christum mortuum esse anno trigesimo tertio Æræ vulgaris, cùm tamen, sicut suprà à nobis ostensum est, longè probabilius sit, Christum mortuum esse anno vigesimo nono Æræ vulgaris sub Consulatu duorum Geminorum, quo semel admisso, nullius planè roboris est argumentum, quod ex Observationibus Astronomicis desumit *Pater Lamy*. Secundò, hic Auctor falsò supponit, principio diei decimæ quartæ ædes ab omni fermento expurgari debuisse; Judæis siquidem, juxtà legem, pane fermentato vesci licebat principio diei decimæ quartæ, & ab eo abstinere dumtaxàt debebant in secundis vesperis ejusdem diei decimæ quartæ, tunc enim incipiebat festivitas primæ diei azymorum: *Septem diebus*, inquit Scriptura, *erunt azyma, in die primo non erit fermentum in domibus vestris*. Necesse ergo non erat, ut principio diei decimæ quartæ ædes ab omni fermento expurgarentur. Tertiò, non est verosimile, Discipulos Christi principio diei decimæ quartæ ab illo postulasse: *Ubi vis paremus tibi comedere Pascha?* Quandoquidem non ignorabant Discipuli Christi, Pascha celebrari, seu Agnum Paschalem mactari, & comedi tantùm debere, juxtà legis præscriptum, sub finem diei decimæ quartæ. Intempestiva ergò fuisset illa Discipulorum interrogatio, si ab illis facta fuisset principio diei decimæ quartæ, ut supponit *P. Lamy*. Quartò, Sacri Evangelistæ *Matthæus*, *Marcus*, & *Lucas*, hanc diem, quâ Discipuli accesserunt ad Christum ad parandum Pascha, appellant *primam diem azymorum, in qua necesse erat occidi Pascha, quando Pascha immolabant Judæi*, porrò, prima dies azymorum, ut constat apud omnes, non à prin-

principio, sed à fine diei decimæ quartæ incipiebat. Pascha itidèm, seu Agnus Paschalis occidi, & immolari debebat sub finem diei decimæ quartæ. Discipuli ergo sub finem diei decimæ quartæ accesserunt ad Christum dicentes: *Ubi vis paremus tibi comedere Pascha?* Ac subindè fallitur *Pater Lamy*, dùm asserit: Discipulos principio diei decimæ quartæ accessisse ad Christum ad parandum Pascha. Missi autem sunt à Christo Domino *Petrus*, & *Joannes* ad parandum Pascha, non post occasum Solis, seu horâ sextâ post meridiem, ut ait *Pater Lamy* (tunc enim non potuissent hi Discipuli parare Pascha, quia jàm effluxisset præfixum tempus Agni Paschalis immolationis, quæ antè horam post meridiem sextam fieri debebat) sed missi sunt *Petrus*, & *Joannes* ad parandum Pascha horâ circiter primâ post meridiem exeuntis diei decimæ quartæ: quò fit, ut hac horâ è Bethania confestim profecti sat temporis habuerint ad emendum, & præparandum Agnum Paschalem, quem, antè horam post meridiem sextam ejusdem diei decimæ quartæ, mactari, & immolari oportebat. Quintò, tres mox memorati Evangelistæ, postquàm dixerunt, Discipulos missos à Christo parasse Pascha, confestim exhibent Christum discumbentem cum Apostolis, & cœnantem cum illis: *Et cùm facta esset hora discubuit & duodecim Apostoli cum eo, & ait illis: Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum antequàm patiar*. Quid autem, amabo, Christus in illa ultima cœna, quam egit cum Discipulis suis, manducavit nisi legale Pascha, ad quod præparandum paulò antè miserat Discipulos suos Petrum, & Joannem? Nec enim verosimile est, illos Discipulos missos à Christo, ut pararent Pascha, cibos dumtaxàt communes præparasse, quibus in ultima cœna unà cum Christo pascerentur. Idque confirmatur ex verbis, quæ Christus inter cœnandum protulit *Lucæ* cap. 22. *Desiderio desideravi hoc pascha manducare vobiscum antequàm patiar*. Hoc est, ardentissimè desideravi hanc cœnam paschalem vobiscum peragere, in qua singularia, & eximia amoris mei vobis exhibiturus sum argumenta, & magna mysteria traditurus antequàm patiar; Pascha siquidem manducare, semper de Agno Paschali in Scripturis Sacris intelligitur. Nec valet, quod reponit *Pater Lamy*; hoc vehemens desiderium Christi manducandi Agnum Paschalem non fuisse impletum. Non valet, inquam, ista responsio, primò, quia Christus hanc ultimam cœnam cum Apostolis suis peregit primâ die azymorum, ut testantur Sacri Evangelistæ, hoc est, sub finem diei decimę quartæ, quandò ex legis præscripto immolabatur, & comedebatur Agnus Paschalis, ut quid ergo Christus in hac ultima cœna Agnum Pascalem non manducasset? Secundò, Christus non jussisset Discipulis suis, ut Pascha, seu Agnum Paschalem eâ die præpararent, si prævidisset fore ut morte præventus Agnum Paschalem hoc anno manducare non posset. Tertiò, Christus jussit Petro, & Joanni, ut dicerent ei, apud quem cœnam paraturi erant: *Ubi est refectio mea, ubi Pascha cum*

Discipulis meis manducem? Quæro igitur, an Christus Pascha celebraverit apud eum, cujus domum indicaverat, nec ne? Si primum: ergo Christus anno, quo mortuus est, legale Pascha peregit, seu Agnum Paschalem reverà comedit. Si secundum: ergo Christus vanâ spe lactavit eum, cujus ad parandum Pascha domum Petro, & Joanni indicaverat, suisque, quod citrà impietatem dici haud potest, promissis non stetit. Nec efficacior est altera ejusdem Auctoris responsio, dùm ait: Christum per *Pascha* designare voluisse Sacrosanctam Eucharistiam, quam in ultima cœna instituere debebat; non, inquam, efficacior est illa responsio, nàm licèt hæc verba: *Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum,* ad Eucharistiam, quam Christus in ultima cœna instituit, possint ex parte referri; certum tamen est ea potissimùm à Christo dicta fuisse, ut intelligerent Apostoli sermonem esse de Agno Paschali, & de aliarum rerum ad ipsius comestionem apparatu, quod jàm eis sat superque declaraverat, dùm misit Petrum, & Joannem, ut dicerent ei apud quem cœnaturus erat: *Apud te facio Pascha cum Discipulis meis, Matth.* cap. 26. *Ubi est refectio mea, ubi Pascha cum Discipulis meis manducem? Marci* cap. 14. Addo etiam, Christum Dominum, dùm protulit hæc verba: *Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum,* voluisse per pronomen *hoc* indigitare rem aliquam præsentem, tunc autem necdùm præsens erat Eucharistia, quia eam Christus solùm post cœnam legalem instituit; non ergo Eucharistiam, sed Agnum Paschalem per hæc verba Christus designare voluit. Denique, ex hac responsione *Patris Lamy* tria gravissima emergunt incommoda, quæ hìc breviter subjicio.

Primò: Si Christus ultimam cœnam, in qua Sacrosanctam instituit Eucharistiam, peregisset principio diei decimæ quartæ, idest, exeunte die decimâ tertiâ primi mensis, sicut asserit *P. Lamy*, sequeretur, Christum, dùm instituit Eucharistiam, non pane azymo, sed fermentato usum fuisse. Judæi siquidem principio diei decimæ quartæ, seu sub finem diei decimæ tertiæ primi mensis, panem fermentatum comedebant. Quis autem non videt, si semel concedatur, Christum in ultima cœna pane fermentato usum fuisse, Græcos, qui Eucharistiam in pane fermentato conficiunt, validum indè, & palmare ex Christi exemplo posse desumere argumentum ad improbandum ritum Ecclesiæ Latinæ, quæ in Eucharistiæ confectione utitur pane azymo. Ut igitur Ecclesiæ Latinæ in azymo consecrantis ritum contra Græcos vindicemus, necesse est, ut dicamus, Christum ultimâ cum Apostolis suis cœnam peregisse non principio diei decimæ quartæ, sed sub finem ejusdem diei, quandò videlicèt Judæi Pascha immolabant, & à pane fermentato abstinebant. Hinc Sancti Patres disputantes adversùs Quartodecimanos, qui asserebant, Christianos perindè, ac Judæos Pascha celebrare debere die decimâ quartâ in quamcumque hebdomadæ diem incideret, eò quòd suum Pascha eâ die Christus celebrasset, nunquàm hi Sancti Patres, illos Hæreticos impugnan-

pugnantes, negarunt Christum Pascha suum celebrasse die decimâ quartâ primi mensis, id etiam nusquàm negavit *Victor*, Papa, contra Asiaticos agens, nec Concilium Nicœnum primum, à quo Quartodecimanorum error proscriptus est. Argumento igitur est, Sanctos illos Patres pro comperto habuisse, Christum ultimam cœnam, in qua Eucharistiam instituit, peregisse non principio diei decimæ quartæ, seu die decimâ tertiâ exeunte, ut contendit *Pater Lamy*, sed sub finem diei decimæ quartæ, quandò Judæi Agnum Paschalem comedebant.

Secundò, ex sententia *Patris Lamy* asserentis, Christum, morte præventum, non potuisse comedere Agnum Paschalem, sequitur, Apostolos anno, quo Christus mortuus est, Agnum Paschalem non comedisse. Enim verò, quî credibile est, die decimâ quartâ, quâ Christum Dominum mortuum esse supponit *Pater Lamy*, & quâ à Judæis Agnus Paschalis comedi debebat, potuisse Apostolos, furente adhuc Judæorum rabie, simul in unum convenire locum ad edendum Agnum Paschalem, vel in societate Judæorum Paschalem cœnam peregisse? Apostoli igitur, anno, quo Christus mortuus est, juxtà sententiam *P. Lamy*, legem de celebrando Paschate violassent, pœnamque incurrissent latam lib. Num. cap. 9. v. 13. *Si quis autem mundus est, & in itinere non fuit, & tamen non fecit Phase, exterminabitur anima illa de populis suis, quia sacrificium Domino non obtulit tempore suo: peccatum suum ipse portabit.*

Denique, hæc *P. Lamy* sententia novitatem sapit, & aliena est à perpetua Sanctorum Patrum tàm Græcorum, quàm Latinorum traditione, ex qua, ut fatetur hic Auctor, evidenter constat, Christum, anno quo mortuus est, non solùm in ultima cœna, quam propediem moriturus peregit cum Discipulis suis, instituisse Eucharistiæ Sacramentum, sed etiam Agnum Paschalem comedisse. Hinc Concilium Tridentinum, perpetuæ illius traditionis vestigiis insistens, statuit, quòd Christus, *celebrato veteri Pascha, quod in memoriam exitus ex Ægypto multitudo filiorum Israel immolabat, novum instituit Pascha, seipsum ab Ecclesia per Sacerdotes sub signis visibilibus immolandum in memoriam transitus sui ex hoc mundo ad Patrem, quandò per Sanguinis sui effusionem nos redemit.* Ecclesia etiam in officio Corporis Christi, concinnato à S. Thoma, id apertè innuit, dùm in hymno publicè canit:

Post Agnum typicum expletis epulis,
Corpus Dominicum datum discipulis &c.

Repudiatâ itàque sententiâ P. *Lamy*, standum est perpetuæ Sanctorum Patrum, & Ecclesiæ Catholicæ traditioni, quia, juxtà Concilii Tridentini Sanctionem sess. 4. nemo suæ prudentiæ innixus, Scripturam Sacram ad suos sensus contorquens, contrà eum sensum, quem tenuit, & tenet Sancta Mater Ecclesia, cujus est judicare de vero sensu, & interpretatione

ne Scripturarum Sacrarum, aut etiam contrà unanimem consensum Patrum, ipsam Scripturam interpretari debet. Alia argumenta, quibus convellitur hæc sententia *Patris Lamy*, fusiori calamo Auctor Gallicæ Analyseos Dissertatione vigesima nona prosequitur. Hic dumtaxàt brevitèr observabo, *Hieronymum Vecchietum*, patriâ Florentinum, cùm in Opere Chronologico, quod edidit à creatione mundi usque ad annum primum Julianum, in octo libros distributo, cui titulus: *De Anno primitivo*, docuisset, Jesum Christum anno, quo mortuus est, Agnum Paschalem non comedisse, confestim ad supremorum Fidei Quæsitorum Tribunal vocatum, in carceres & vincula conjectum fuisse ad multos annos, ejusque sententiam iisdem judicibus visam esse *contra Sacrarum Litterarum fidem, contra Ecclesiæ universæ auctoritatem, contra Sanctorum Patrum Doctrinam*, assertam, ut videre est in Historica narratione *Jani Nicii Erithræi*, Part. I. *Pinacothecæ Virorum Illustrium* pag. 196. Eidem *Hieronymi Vecchieti* novo systemati notam hæreseos inusserunt summi Scholæ Magistri, quos inter *Franciscus Suares* Comment. in 3. Partem Summæ *S. Thomæ* Quæst. 50. Art. 6. Sect. 3. hæc habet: *statuendum primò est, Christum Dominum ante passionem suam Legalem cœnam cum Discipulis celebrasse, Agnumque Paschalem ritu Judaico immolasse, & comedisse. Quæ res tam aperta est in Evangelistis, ut mirum sit non defuisse hoc tempore Hæreticos, qui eam negarent. . . . Hæc sententia est planè hæretica.* Hactenus *Suares*.

DICO SECUNDÒ: *Judæos, anno, quo Christus mortuus est, Pascha peregisse, seu Agnum Paschalem comedisse die decima quarta primi mensis in secundis vesperis.*

Hanc assertionem negant moderni quidem Scriptores, quos inter potissimùm recensetur *P. Manduit*, Congregationis Oratorii Presbyter, Auctor Gallicæ Analyseos, qui Dissertatione vigesima nona licèt fateatur, Christum anno, quo mortuus est, Pascha, iuxtà præscriptum Legis, sub finem diei decimæ quartæ primi mensis, hoc est, ad vesperam diei Iovis, celebrasse; docet tamen, Dissertat. tricesimâ, Iudæos, anno, quo Christus cruci affixus est, Pascha suum distulisse usque ad diem decimam quintam primi mensis, idest, usque ad vesperam diei Veneris, quâ crucifixerunt Christum, quæ dies, quamvis à coniunctione Lunæ cum Sole fuerit reverà dies decima quinta primi mensis, respectu tamen Judæorum, qui anno, quo Christus mortuus est, *Neomeniam* seu Novilunium die dumtaxàt sequenti post conjunctionem Lunæ cum Sole consecrarunt, fuit dies decima quarta primi mensis. Ut autem suum systema probet prædictus Auctor, supponit festum azymorum anno, quo Christus mortuus est, incidisse in feriam sextam, seu in diem Veneris, ac subindè, cùm Sabbatum, quod erat apud Iudæos festum, continuum esset; duos dies festos anno, quo Christus mortuus est, proximè fuisse consequutos. Sed, quia hæc festorum consecutio populo gra-

vis

vis erat, cùm nec sepelire mortuos in fervidis illis Regionibus, nec alia hujusmodi opera etiam pia, nec multùm laboriosa diebus festis Iudæi factitare possent, indè colligit doctissimus ille Auctor, Iudæos anno, quo Christus mortuus est, juxtà Decretum Synedrii, majorumque suorum traditionem, Neomeniam transtulisse ad diem sequentem post conjunctionem Lunæ cum Sole. Ex qua consecrationis Neomeniæ translatione ait primò, factum esse, ut dies decimus quartus primi mensis, à Neomeniæ consecratione, inciderit anno, quo Christus mortuus est, in feriam sextam, seu in diem Veneris, ad cujus vesperam Iudæi agnum Paschalem manducarunt, quem Christus unà cum Discipulis suis comederat antecedenti die, qui, à conjunctione Lunæ cum Sole, fuit decimus quartus primi mensis. Quapropter, juxtà illum Auctorem, Christus, & Iudæi agnum Paschalem hoc anno manducarunt die decima quarta primi mensis, cum hoc tamen discrimine, quòd Christus, anno, quo mortuus est, legale Pascha ad vesperam diei decimæ quartæ primi mensis à conjunctione Lunæ cum Sole peregit, Iudæi verò, anno, quo Christus passus est, Pascha celebrarunt ad vesperam diei decimæ quartæ primi mensis, juxtà translationem Neomeniæ auctoritate Synedrii factam ad diem sequentem post conjunctionem Lunæ cum Sole. Secundò ait *R. P. Mauduit*, ex hac Neomeniæ translatione ad diem sequentem post conjunctionem Lunæ cum Sole factum esse, ut primus azymorum dies festus, qui anno, quo Christus mortuus est, incidere debebat in diem Veneris, translatus sit in Sabbatum, sicque cautum sit, ne duo continenter dies festi consequerentur. Hæc est ratio, quâ præcipuè nititur doctissimus *Pater Mauduit*, quæ multis momentis falsi convinci potest.

Primò, quia etsi Iudæi modò in kalendariis suis ità Neomenias disponere soleant, ut festi dies cum Sabbato nunquàm continui sint, atque ut hoc vitent incommodum, Canones quosdam habeant de suis festis, quos accuratè observant, qualis ille est de Paschate, *nunquàm Badu Pascha*, idest, Pascha nunquam incidat in secundam, quartam, aut sextam feriam, seu in dies Lunæ, Mercurii, Veneris, hac voce *Badu* significatas; certum tamen est illos canones, quibus impræsentiarum utuntur moderni Iudæi, fuisse antiquis Iudæis penitùs ignotos tempore Passionis Christi. Id demonstrant viri eruditi tùm ex Talmudicis libris longè post Passionem Christi scriptis, qui passim meminêre festorum, quæ Sabbato continua sunt; tùm etiam ex testimonio *Aben Ezra*, peritissimi Rabbini, qui in cap. 23. Levitici asserit, tàm ex *Misna*, quàm ex *Talmude* probari, Pascha in secundam, quartam, & sextam feriam plerùmque incidisse. Idem demonstrat *Abbas Bartholocius* in Bibliotheca Rabbinica ex *Misna*, & *Gemara*. Suppetit etiam in lib. 13. Antiq. Iud. cap. 16. exemplum festi Sabbato continui, refert quippè ibidem Iosephus ex Nicolao Damasceno: Antiochum, pugnaturum adversùs Parthorum Du-

Ducem, duobus diebus in itinere fuisse remoratum, petente Hyrcano, Iudæo, propter festorum celebrationem, in qua non erat licitum Iudæis proficisci, nàm quinquagesima festivitas, ideſt, Pentecoſtes, poſt Sabbatum inſtabat, in qua Iudæis minimè licet vel in Sabbatis, vel in feſto die viam conficere. Denique, Sancti Patres, & Scriptores Eccleſiaſtici, *Euſebius* lib. 5. Hiſt. Eccl. cap. 23. *Epiphanius* hæreſi 50. *Auguſtinus* de Hæreſibus cap. 29. *Philaſtrius* in hæreſi de feſto Paſchatis, *Theodoretus* lib. 3. Fab. Heret. & multi alii affirmant, Quartodecimanos (quibus ſolemne erat iiſdem diebus Paſcha celebrare, quibus Iudæi) Paſcha peregiſſe in quamlibet hebdomadis diem incidebat, nullâ exceptâ. Quod quidem argumento eſt, Iudæos tùm temporis Neomenias necdùm ſuo loco moviſſe, ne Paſchale feſtum Sabbato continuum eſſet, ac proindè iſtam feſtorum translationem à recentioribus Iudæis fuiſſe invectam.

Secundò: Agnus Paſchalis non potuit alibi immolari, quàm in Templo Hieroſolymitano, poſt ſanguinem ad Altare fuſum, & adipem igne abſumptum, ſicut docent *Maimonides* lib. de Paſchate cap. 1. Sect. 6. Rabbinus *Rambam* in Tractatu *Korban Peſachim* cap. 1. & *Joſephus* lib. 10. Antiq. Iud. cap. 5. & lib. 7. *De Bello Iudaico* cap. 17. In Templo autem mactari haud potuit agnus Paſchalis, niſi omni conſentiente populo, quò fit, ut dies mactationis agni Paſchalis à privato homine anticipari minimè potuerit, juxtà illud Exodi cap. 12. v. 6. *Immolabitque eum*, ideſt, agnum, *univerſa multitudo filiorum Iſrael ad veſperam*. Si igitur Iudæi, anno, quo Chriſtus mortuus eſt, Paſcha ſuum diſtuliſſent ad veſperam diei decimæ quintæ, agnus Paſchalis fuiſſet hoc anno dumtaxàt immolatus in Templo Hieroſolymitano die decimâ quintâ, ex quo ſequeretur, Chriſtum, qui Paſcha celebravit ſub finem diei decimæ quartæ, agnum Paſchalem comediſſe in Templo Hieroſolymitano non mactatum, eoque facto Legem violaſſe.

Tertiò: Si Iudæi anno, quo Chriſtus mortuus eſt, judicio, & Decreto Senatus *Sanhedrin*, Paſcha ſuum ad diem decimam quintam tranſtuliſſent, procul dubio Chriſtus, celebrando Paſcha ad veſperam diei decimæ quartæ, Iudæos offendiſſet, quippè qui feſtum non obſervaſſet ſecundùm illam diem, quæ fuiſſet præfixa à Synedrio, cuius judicio omnes Judæi parêre tenebantur, etiamſi in conſecrandis Neomeniis, ſeu Noviluniis, & in deſignandis feſtis diebus in aliquem errorem incidiſſet, ſicut teſtatur *Maimonides* in Tractatu *Kidduſch Hak Kodesh*, ſeu de conſecr. menſis cap. 2 num. 10. his verbis: *Cùm Domus Judicii*, ſeu Sanhedrin, *Neomeniam conſecravit, ſive erret, aut in errorem incidat, illa tamen eſt conſecrata: nec quiſquam eſt, qui non teneatur feſta obſervare, ſecundùm illam diem, licèt errorem noverit.*

Quartò: ſupponit doctiſſimus *P. Mauduit*, Iudæos à conjunctione Lunæ cum Sole, juxtà rigorem Aſtronomicum, Neomeniam computa-

re

re solitos esse, & ab eis dumtaxàt Neomeniam ad diem sequentem post conjunctionem Lunæ cum Sole fuisse translatam, quando duo festa hoc anno fuissent continua. Atqui hanc doctissimi illius Auctoris suppositionem falsam esse, liquet ex his, quæ diximus in §.2. Differt.15. ubi in respons. ad 3. objectionem observavimus, Iudæos antè Urbis Hierosolymitanæ cladem, nullis cyclis, tabulisve Astronomicis in stabilienda anni sui formâ usos esse, nec à conjunctione Lunæ cum Sole Neomenias, seu Novilunia computasse, sed tantùm ab aspectu, seu ab apparitione Lunæ; quæ apparitio, uno, aut altero die posterior est conjunctione Lunæ cum Sole. Stare ergo non potest sistema *P. Mauduit*, falsâ illâ suppositione superstructum.

Quintò: Moderni illi Auctores, qui asserunt, Iudæos anno, quo Christus mortuus est, Pascha suum transtulisse usque ad diem decimam quintam, ut hoc pacto prima dies azymorum, quæ apud Iudæos festiva erat, incideret in Sabbatum, ne duo festa continua essent, non vident, inquam, moderni illi Auctores, se in eamdem impingere difficultatem, nàm, si anno, quo Christus mortuus est, prima azymorum dies, judicio & Decreto Sanhedrin, in Sabbatum est translata, sequitur, ultimum, seu septimum azymorum diem, incidisse in diem Veneris, & cum sequente Sabbato fuisse continuum, cùm igitur septimus azymorum dies apud Iudæos perindè festus esset, ac primus, non potuissent Judæi per illam Paschatis translationem ad diem decimam quintam, hoc est, ad vesperam diei Veneris factam, impedire, quo minùs duo festa, anno, quo Christus mortuus est, essent continua. Quapropter, illi Auctores incidunt in Scyllam volentes vitare Charybdim.

Denique, *S. Thomas* 3. p. q.46.art.9. ad 1. disertè docet, Christum, anno, quo mortuus est, vnà cum Iudæis eadem die, seu decimâ quartâ primi mensis in secundis vesperis Pascha celebrasse. Sic enim loquitur: *Et ideò quidam dicunt, quòd Christus die convenienti (idest, decima quarta Luna) Pascha cum Discipulis suis manducavit, demonstrans, quod usque ad ultimum diem non erat contrarius Legi; ut Chrysostomus dicit super Matthæum; sed Judæi occupati circà procurationem mortis Christi contrà Legem celebrationem Paschæ in crastinum distulerunt . . . . Sed nec illud videtur consonum verbis Marci, dicentis: Primo die azymorum, quandò Pascha immolabant. Simul ergò Christus, & Judæi vetus Pascha celebrarunt.*

Doctissimus *P. Paulus Pezronus*, Ordinis Cisterciensis, & Sacræ Facultatis Parisiensis Doctor, in erudita admodùm Dissertatione, quam suæ Historiæ Evangelicæ subjecit, existimat, Christum, anno, quo è vivis abiit, legale Pascha eadem die cum Judæis non celebrasse. Quod, ut probet, principii loco ponit, veteres Hebræos usos esse & annis, & mensibus lunaribus, sic tamen ut mensis lunaris inciperet vel ab ipsa conjunctione Lunæ cum Sole, quandò videlicet fit Interlunium, vel à pri-

prima Lunæ phasi, seu apparitione; ex quo colligit prædictus Auctor, duas apud Iudæos fuisse Neomenias, priorem nimirùm à conjunctione Lunæ cum Sole, posteriorem verò à prima Lunæ phasi computatam, ac subindè duplicem itidem fuisse diem decimum quartum Lunæ, quo Pascha apud Iudæos celebrari poterat; indèque concludit, Christum anno, quo mortuus est, Pascha peregisse, seu agnum Paschalem cum Discipulis suis comedisse die decimo quarto Lunæ ab ipsa conjunctione, qui erat dies Iovis, Principes verò Sacerdotum, & Iudæos Pascha celebrasse, seu manducasse agnum Paschalem die insequenti, seu die Veneris, qui erat dies decimus quartus à phasi, seu ab apparitione Lunæ.

Verùm, illius Auctoris sententia parum probabilitatis habet. Nàm, quamvis recentiores Judæi, teste *Buxtorfio*, festum Paschatis per duos dies celebrari soleant, quò certiores sint, & à vero festi die omninò non aberrent, quamvis etiam veteres Judæi, si qui erant à Judæa remotiores, binos in celebratione Paschatis dies observarent, quia certò ipsis innotescere haud poterat dies, quâ Iudæi Hierosolymitani decrevissent celebrare cujusque mensis Neomeniam, ex qua reliqua festa pendebant, sicut ait *Maimonides* in lib. de die festo cap. 6. sect. 14. attamen nullo antiquitatis monumento, vel Auctoris probatæ fidei testimonio evinci potest, in Judæa, & Hierosolymis alios fuisse Iudæos, qui uno die, alios, qui altero die Pascha immolarent. Immò, omnes Judæos, qui in Judæa, vel Hierosolymis erant, eodem die Pascha celebrasse, indè facilè colligitur, quòd Hierosolymis nullum de die, quo Pascha celebrari debebat, dissidium esse poterat. Ibi quippè aderat Sanhedrin, seu Judæorum Senatus, ad quem ex officio tantummodò spectabat Neomenias consecrare, ita ut omnes tenerentur Festa observare secundùm illam diem, quam domus judicii, seu Sanhedrin, decrevisset, quamvis in illa die assignanda in aliquem errorem incidisset, sicut ex *Maimonide* jam observatum est. Non est ergò verosimile, Christum Hierosolymis anno, quo mortuus est, unâ die celebrasse Pascha, reliquos verò Judæos, aut Judæorum maximam partem alterâ die Pascha immolasse. Addo etiam, falsò supponi à doctissimo illo Auctore, duas apud Judæos fuisse Neomenias, priorem nimirum à conjunctione Lunæ cum Sole, posteriorem verò à prima Lunæ phasi, seu apparitione computatam. Certum quippè est, ut supra observavimus, Judæos, tempore Passionis Christi, Neomeniam, non à conjunctione Lunæ cum Sole, sed à sola phasi, seu Lunæ apparitione computasse. Quapropter dicendum est, Christum anno, quo mortuus est, eâdem die cum Judæis, hoc est, ad vesperam diei decimæ quartæ Pascha peregisse.

Pater Joannes Harduinus, modernus Societatis Jesu Scriptor, ad conciliandam apparentem antilogiam, quæ Joannem inter & alios Evangelistas circà supremum Christi Domini Pascha reperiri videtur, asserit, Galilæos, & Israelitas sejunctim à Judæis Pascha Hierosolymis celebra-

re solitos esse, ita ut Festa fuerint geminata, aliudque esset Pascha Galilæorum, & Israelitarum, aliud Pascha Iudæorum. Quo semel supposito, ait Laudatus Auctor, quòd Christus Dominus, cùm in Galilæa altus, & educatus esset, peregit Hierosolymis, anno quo mortuus est, unà cum Discipulis suis, itidem Galilæis, Pascha die integrâ antè Pascha Iudæorum. Additque *Harduinus*, beneficio illius systematis de duplici Paschate, Galilæorum videlicet & Iudæorum, omnia, quæ in ea Controversia de supremo Christi Paschate visa sunt hactenùs viris eruditis intricata maximè, ità plana fieri & expedita, ut ne vel minimus quidem scrupulus animo hærere possit. Nàm, inquit, cum agnorum mactatio, quæ *Pascha* dicitur, gemina foret, tres priores Evangelistæ, Matthæus nimirùm, Lucas, & Marcus, dùm dicunt Christum primâ die azymorum, in qua necesse erat occidi Pascha, misisse Petrum, & Ioannem, ut pararent Pascha, tres illi Evangelistæ, inquit *Harduinus*, loquuntur de priori Galilæorum, & Israelitarum Paschate, quod anno, quo Christus mortuus est, præcessit integrâ die Pascha Iudæorum. Quandò verò *S. Joannes* cap. 19. diem, quâ Christus mortuus est, appellat *Parasceven Paschæ*, voluit hic Evangelista, juxtà *Harduinum*, designare illud Pascha, quod Iudæi, anno quo Christus mortuus est, peregerunt die sequenti post Pascha Galilæorum, & Israelitarum. In hoc situm est *Harduini* systema de supremo Christi Paschate.

Sed hoc systema de supremo Christi Domini Paschate, quod procudit *Harduinus*, quodque extat inter selecta illius *Patris* Opera Amstelodami anno 1709. typis excusa, novuum est, ac planè inauditum commentum, quod facilè refelli potest. Primò, quia tam in Sacris Litteris, quàm in Sanctis Patribus, & in omnibus Scripturæ Sacræ cùm antiquis, tùm modernis Interpretibus, ne minimum quidem extat vestigium duplicis Paschatis, Galilæorum scilicèt, ac Iudæorum, sed unius dumtaxàt mentio fit Paschatis celebrandi Lunâ 14. primi mensis in secundis Vesperis. Secundò, abhorret ab omni specie veri, quod Christus Dominus, qui ex Tribu Iuda, & ex prosapia David erat oriundus, voluerit cum Galilæis, & Israelitis Pascha peragere sejunctim à Iudæis, qui id ægrè non solùm tulissent, sed Christum indè calumniandi occasionem arripuissent. Denique, fictitium omninò est, quod ad suum de duplici Paschate Galilæorum, & Iudæorum systema adstruendum affirmat *Harduinus*, videlicet, ne Iudæi eadem die cùm Galilæis Pascha celebrarent, sancitum esse, ne Iudæi in *badu* Paschate fungerentur, sed solùm Galilæi, idest, statutum esse, quod si in feriam secundam, quartam, vel sextam, quæ hac voce *badu* designantur, Pascha incideret, tunc priori loco Galilæi Pascha peragerent, postridiè Iudæi; si verò in cæteras quatuor ferias, videlicet primam, tertiam, quintam, & septimam, Pacha incurreret, tunc Iudæi illis feriis Paschate fungerentur, Galilæi autem & Israelitæ postero die. Id, inquam, planè fictitium est, tùm quia nullo probatæ fidei testimonio nititur; tùm

quia etiam, ut superiùs ostendimus, Canones illi, quibus in præsentia Judæi utuntur, & quibus cautum est, ne in *badu* Pascha celebretur, antiquis Iudæis tempore Passionis Christi fuerunt prorsùs incogniti. Apage ergò novum istud, ac malè consarcinatum systema *Joannis Harduini*, cujus benè multas tam in Historia, quàm in Chronologia exerrationes retexit, & confutavit Auctor Libri inscripti: *Vindiciæ veterum Scriptorum contrà Joannem Harduinum, Societatis Jesu Presbyterum*.

DILUUNTUR OBJECTIONES.

Arguitur primò: Christus, anno quo mortuus est, non potuit in ultima Cœna, quam peregit cum Discipulis suis, comedere Agnum Paschalem, ergo Christus, anno quo mortuus est, non celebravit Pascha legale. Prob. anteced. Christus non potuit comedere Agnum Paschalem eâ in Cœna, quæ facta est ineunte die decimâ quartâ primi mensis, atqui ultima Cœna, quam Christus egit cum Discipulis suis, facta est ineunte die decimâ quartâ primi mensis, ergo Christus in ea ultima Cœna Agnum Paschalem comedere non potuit. Major certa est, Agnus siquidem Paschalis ex Legis præscripto comedi tantùm & immolari debebat sub finem diei decimæ quartæ primi mensis, ac subindè si ultima cœna, quàm Christus egit cum Discipulis suis, facta sit principio diei decimæ quartæ primi mensis, non potuit Christus in illa ultima Cœna Agnum Paschale manducare, alioquin legitimam diem ad celebrandum Pascha anticipasset, eumque violatæ Legis reum palàm accusassent Iudæi. Prob. minor ex cap.13. S. Ioannis: *Ante diem festum Paschæ: sciens Jesus, quia venit hora ejus, ut transeat ex hoc Mundo ad Patrem, cùm dilexisset suos, qui erant in Mundo, in finem dilexit eos. Et Cœna facta, &c.* Ex quibus verbis liquet, Christum cum Discipulis suis ultimam Cœnam peregisse ante diem festum Paschæ, seu ante immolationem Agni Paschalis. Cùm igitur immolatio, & comestio Agni Paschalis fieri deberent sub finem diei decimæ quartæ, necesse est, ut Christi ultima Cœna, quæ, teste Evangelista Ioanne, antevertit festum Paschæ, seu immolationem Agni Paschalis, peracta fuerit principio diei decimæ quartæ.

Respondeo: Apud Iudæos triplex dierum genus fuisse olim in usu; videlicet diem legalem à vespera in vesperam, diem naturalem ab ortu Solis in ortum, diem usualem à media nocte ad mediam noctem. Hoc triplex dierum genus communitèr à Iudæis fuisse olim receptum ex multis Scripturarum exemplis, multisque argumentis probari posse optimè observat *Pererius* in cap.1. Geneseos. Posito autem semel hoc triplici genere dierum, qui in usu fuêre apud Hebræos, nullo negotio conciliari potest *Sanctus Joannes* cum aliis tribus Evangelistis. Enim verò, quandò *Matthæus*, *Marcus*, & *Lucas* afferunt, Christum peregisse cum Discipulis suis ultimam Cœnam primo die azymorum, non intelligunt per

pri-

primum diem azymorum, diem naturalem, vel diem usualem festi azymorum, sed intelligunt primum diem legalem festi azymorum, qui incipiebat à posteriori vespera diei decimæ quartæ primi mensis: dum videlicet immolabatur Agnus Paschalis. Quando verò *Sanctus Joannes* ait: Christum peregisse ultimam Cœnam cum Discipulis ante diem festum Paschæ, innuit dumtaxat Christum egisse ultimam Cœnam antè diem usualem festi Paschæ, hoc est, ante mediam noctem diei decimæ quintæ, vel antè diem naturalem festi Paschæ, idest, antè ortum Solis diei decimæ quintæ. Igitur *Sanctus Ioannes* non legali, sed more communi loquens, secundùm quem diem crastinum non dicimus nisi eum, quem transactâ nocte Sol oriens adducit, rectè scribit feriam quintam, seu diem Iovis, ad cujus vesperam Christus ultimam cum Discipulis suis Cœnam peregit; præcessisse festum Paschæ, quamvis secundùm legem festum Paschatis, anno quo mortuus est Christus, ipsâ feriâ quintâ, seu die Iovis ad vesperam auspicaretur. Nec verò, ut optimè observat Eminentissimus Annalium Parens, à Scripturarum usu aliena est ea loquendi consuetudo, *Marcus* enim cap. 15. ut alia mittam exempla, ait: *Et cùm serò esset factum (quia erat Parasceve, quod est ante Sabbatum) venit Joseph, &c.* Certè; inquit *Baronius*, propriè loquendo illud *serò* non erat Parasceve, sed principium Sabbati. Sic itaque eodem modo, ait ille doctissimus Cardinalis, *Joannes* Evangelista vespere illud diei decimæ quartæ, quando facta est Cœna, nominat ante diem festum Paschæ; cùm tamen esset, secundùm Legem, principium festi Paschæ. Hanc responsionem paucis complectitur *Sanctus Thomas* 3. p. q.46. art.9. ad 1. ubi hæc habet: *Cùm autem dicitur Joannis* 13. Ante diem festum Paschæ, *intelligitur hoc fuisse decima quarta Luna, quod tunc evenit quinta feria: nam Luna existente decima quinta, erat dies solemnissimus Paschæ apud Judæos; & sic eumdem diem, quem Joannes nominat:* Ante diem festum Paschæ, *propter distinctionem naturalem dierum, Matthæus nominat* primum diem azymorum; *quia secundùm ritum Judaicæ festivitatis solemnitas incipiebat à vespera præcedentis diei.*

Arguitur secundò: *Sanctus Joannes* cap. 18. sic loquitur: *Erat autem mane: & ipsi*, idest Judæi, *non introierunt in Prætorium, ut non contaminarentur: sed ut manducarent Pascha*. Quibus verbis apertè innuere videtur *Sanctus Joannes*, Judæos feriâ sextâ, seu die Veneris, quâ Christus damnatus, & Cruci affixus est, Agnum Paschalem necdùm comedisse. Cùm igitur Judæi ex Legis præscripto Agnum Paschalem immolare, & manducare deberent ad vesperam diei decimæ quartæ primi mensis, clarè ex hoc *Sancti Joannis* testimonio colligitur, vel Christum passum esse die decimâ quartâ, ac subindè morte præventum non potuisse Agnum Paschalem comedere, vel Judæos, anno, quo Christus mortuus est, suum transtulisse Pascha ad diem decimam quintam primi mensis. Huic argumento tantum tribuit *Isaacus Casaubonus* Exercit. 16.

in Annales Baronii num. 34. ut putet, si res æquis animis, abdicatisque præjudiciis, æstimetur; locum hunc, vel solum sufficere debere confutandæ vulgatæ opinioni, quæ asserit Salvatorem, & Judæos eodem die comedisse Pascha.

Respondo: τὸ *Pascha* non modò ex usu Scripturæ Sacræ Agnum Paschalem significare, sed etiam alias victimas, quibus Judæi, qui se re aliquâ lege prohibitâ non contaminassent, per septem azymorum dies vesci poterant, videlicèt Agnos, Vitulos, Arietes, Hircos, Boves, Tauros, &c. Hæc quippè erant pacifica sacrificia, quæ per septem azymorum dies offerri, & immolari solita erant. Sic in solemni Paschate sub Rege Ezechia 2. Paralip. cap. 30. *Comederunt septem diebus solemnitatis immolantes victimas pacificorum*. Et Deuteron. cap. 16. sic loquitur Deus: *Immolabis Phase*, seu Pascha, *Domino Deo tuo de ovibus, & bobus in loco quem elegerit Dominus*. Sic habet nostra Editio vulgata. Ubi *Paschæ* nomine, oves, Boves, aliæque victimæ, quæ per septem azymorum dies offerri solenne erat, palàm designantur. Editioni Vulgatæ congruunt Textus Hebræus, Syriacus, Arabicus, Samaritanus, Versio LXX. Interp. & Paraphrasis Chaldaica, ut videre est in Heptaplis Parisiensibus, & Polyglottis Londinensibus. Quandò ergò Evangelista *Joannes* ait: Judæos noluisse *introire in Prætorium, ut non contaminarentur, sed ut manducarent Pascha*. per *Pascha*, inquit *Sanctus Thomas* loco mox laudato, *non intelligitur Agnus Paschalis, qui immolatus fuerat decima quarta Luna, sed dicitur cibus Paschalis, idest, azymi panes, quos oportebat comedi à mundis*. Addo etiam cum eodem Doctore Angelico, quòd *Pascha* potest sumi pro toto festo Judæorum, quod septem diebus agebatur, idque patet ex cap. 12. Actuum Apostolorum, ubi *Sanctus* Lucas narrat, quòd Herodes captum Petrum detrusit in carcerem, *volens post Pascha producere eum populo*. Quid autem per Pascha intelligat *Sanctus Lucas*, apertè ibidem declarat dicens: *Erant autem dies azymorum*.

Arguitur tertiò: *Sanctus Joannes* cap. 19. hæc habet: *Erat autem Parasceve Paschæ, hora quasi sexta*, loquitur ibi sacer ille Evanglista de tempore, quo Christus Dominus damnatus, & in Crucem actus est, eumque ipsum diem, quo Christus mortuus est, appellat *Parasceven Paschæ*, idest, pridiè ante Pascha; manifestum igitur est ex contextu Evangelii Sancti Joannis, Judæos, quandò Christus crucifixus est, legale Pascha necdùm comedisse.

Respondeo: Sanctum Joannem per *Parasceven* indigitare voluisse diem Veneris, quæ apud Judæos semper est Parasceve, seu præparatio ad Sabbatum. Unde, teste *Samuele Bocharto* part. 1. *Hierozoicon*, seu *de animalibus Scripturæ Sacræ* cap. 50. ubi de Agno Paschali agit, hebdomadis dies in Beresith Rabba cap. 11. sic numerantur: prima hebdomadis dies, secunda, tertia, quarta, quinta, Parasceve, Sabbatum. Cùm igitur

igitur dies Veneris semper ab Hebræis *Parasceve* vocitetur, quid mirum si dies Veneris, quâ Christus mortuus est, & quæ cum festo Paschatis concurrebat, fuerit à Sancto Joanne *Parasceve Paschæ* appellata, non secus ac Christiani Dominicam Paschæ, vel Pentecostes eam appellare solent, quæ concurrit cum festo Paschæ, vel Pentecostes? Addo prætereà, sacros Scriptores aliam non nosse Parasceven, seu præparationem, quam Sabbati, quia cùm Judæis nefas esset Sabbato ignem accendere, parare cibum, aliisque id genus servilibus incumbere operibus, necessaria prorsùs erat Parasceve, idest, aliquot horas ante Sabbati vesperam insumere debebant Judæi in iis instruendis, & præparandis, quibus ad Sabbatum transigendum opus habebant.

Arguitur quartò: Idem Evangelista eodem in capite hæc subdit: *Judæi ergo (quoniam Parasceve erat) ut non remanerent corpora Sabbato (erat enim magnus ille dies Sabbati) rogaverunt Pilatum, ut frangerentur eorum crura, & tollerentur*. Ait facer ille Evangelista, anno quo Christus mortuus est, magnum fuisse diem Sabbati, idest Sabbatum Sanctius, atque celebrius, quàm cæteris annis. Sanctius autem, anno quo Christus mortuus est, Sabbatum esse non potuit, nisi quia eadem die Pascha celebratum est, hac enim ratione verè magnum fuit, quia Sabbatum simul & Pascha. Ergo Judæi non eodem die Pascha legale peregerunt, quo Christus Dominus illud celebravit.

Respondeo: Sabbatum à Sancto Joanne appellari *Magnum diem*, quia, anno quo Christus mortuus est, Sabbatum incidit in secundam diem azymorum, ad quorum celebrationem Judæi omnes undequaque Hierosolymam confluebant, quapropter, cùm illud Sabbatum tàm propter azymorum dies, quàm propter totius gentis concursum, esset apud Judæos in majori cultu, & veneratione, nemini mirum videri debet, quòd Sanctus Joannes hoc Sabbatum appellitet *Magnum diem*.

Arguitur quintò: *Matthæus* cap. 26. & *Marcus* cap. 14. asserunt: Iudæos de morte Christi in Concilio deliberantes in eam ivisse sententiam, ut Christum non occiderent *in die festo, ne fortè tumultus fieret in populo*. Porrò, si Christus unà cum Judæis legale Pascha celebrâsset die decimâ quartâ in posteriori vespera, & sequenti die, seu decimâ quartâ fuisset Cruci affixus, hoc Iudæorum decretorium judicium non fuisset executioni mandatum; nam, cùm prima azymorum dies, quæ apud Judæos solemnis erat, incideret in diem decimam quintam, Christus fuisset in die festo crucifixus. Necesse ergo est, ut Christus, anno quo mortuus est, nullum legale Pascha peregerit, aut Paschatis legitimum diem prævenerit, aut saltem ut Iudæi Synedrii Decreto Pascha suum in alium diem transtulerint.

Respondeo: Christum Dominum reverà fuisse à Iudæis crucifixum in die festo, seu primo azymorum die, qui incidebat in diem decimum quintum primi mensis. Quamvis enim Principes Sacerdotum, non ipsâ festi

festi religione deterriti, sed potiùs perculsi metu populi, cui sciebant Christum acceptissimum esse, primùm decrevissent, nihil in Christum in die festo moliri, ne crabrones, ut ajunt, irritarent, sibique vulgi invidiam conflarent, attamen opportunam paulò post nacti per proditorem Iudam occasionem interficiendi Christum, eam ambabus manibus arripuerunt, & certatim in necem Christi, quem odio plusquàm Vatiniano prosequebantur, conspirarunt. Hinc, in furorem, & rabiem acti omnia divina, & humana jura effractis omnibus Religionis repagulis insolenter pedibus conculcarunt, & per injustitiam à sæculis inauditam Christum in die festo in jus traxerunt, ad Tribunalia rapuerunt, accusarunt, falsos testes produxerunt, Romanis tradiderunt, teterrimis calumniis oppresserunt, & importunis clamoribus condemnationem eius à Pilato extorserunt. Sic Deus, qui sapienter omnia disponit, Iudæos furore occæcari permisit, ut mors Christi, quæ in die festo contigit, plures haberet testes.

Arguitur sextò: Quamvis credibile sit, Principes Sacerdotum, aliosque Iudæos cæco furore abreptos, & ad omne flagitium projectos, opera servilia fecisse in die festo, ut sæpè quæsitâ, sibique mox datâ Christum interficiendi opportunâ occasione uterentur; non est tamen verosimile, Iosephum Arimathæum, qui erat homo justus, & Simonem Cyrenæum, Sanctasque Mulieres voluisse in die festo servilibus vacare operibus, atqui tamen Iosephus Arimathæus, Simon Cyrenæus, & Sanctæ Mulieres multa opera ediderunt eo die, quo Christus crucifixus est, Iosephus siquidem Arimathæus emit syndonem, quâ Corpus Christi è Cruce sublatum, aromatibusque conditum involvit, in monumento reposuit, ostioque monumenti saxum advolvit, sicut legitur *Marci* cap. 15. Sanctæ etiam Mulieres emerunt aromata, & unguenta, *Lucæ* cap. 23. Denique, Simon Cyrenæus, veniens de Villa sua, Crucem Christi portavit, *Marci* cap. 15. non ergo festus fuit ille dies, quo Christus Dominus crucifixus est, ac proinde ipsius mors ad diem decimum quintum, in quem primus azymorum dies incidebat, non est referenda, sed potiùs, ad diem decimum quartum, quando videlicet Iudæi Agnum Paschalem immolare, & comedere debebant, ex quo sequitur, Christum, anno quo mortuus est, Agnum Paschalem comedere non potuisse.

Respondeo: Prohibita quidem fuisse in die festo opera servilia, non tamen opera charitatis, & pietatis, quale erat officium sepeliendi mortuos. Id liquidò patet ex facto Tobiæ, qui mortuos in die festo sepeliebat, ut legitur *Tobiæ* lib. cap. 2. Deus etiam præcipit Deuteron. cap. 21. ut qui appensus fuerit in patibulo, sepeliatur eodem die. Præterquàm quòd dici potest, primum, & ultimum azymorum dies fuisse quidem festos apud Iudæos, non tamen in illis tàm rigorosam, & scrupulosam ab operibus vacationem, sicut erat in Sabbatis. Poterant enim Iudæi hisce festis azymorum diebus cibos præparare, quibus vescerentur,

tur, ut dicitur Exodi cap.12. *Dies prima erit sancta, atque solemnis, & dies septima eadem festivitate venerabilis: nihil operis facietis in eis, exceptis his, quæ ad vescendum pertinent*. Potuerunt ergo piæ Mulieres in die festo parare aromata, & Ioseph Arimathæus mercari syndonem ad sepulturam Christi, hæc quippè erant charitatis, & pietatis opera. Quòd verò spectat Simonem Cyrenæum, qui è Villa sua rediens, Crucem Christi portavit, incertum omninò est an Gentilis, Iudæusve fuerit? Hic Simon *Cyrenæus*, seu Cyrene natus, dicitur ab Evangelista *Matthæo* cap.27. Sed, cùm triplex esset Cyrene, una in Lybia, altera in Syria, tertia in Cypro, ex qua oriundus fuerit iste *Simon*? planè ignoratur. Sancti Patres *Hilarius*, *Augustinus*, & *Leo* putant, eum fuisse Gentilem; sed si, ut alii volunt, Simon Cyrenæus fuit Iudæus, dicendum est, eum vi Romanorum militum fuisse coactum ad deferendum probrosum lignum, cui deferendo Christus, ob fatiscentes, jamque penitùs exhaustas vires, impar erat.

Arguitur septimò: Dies Pentecostes apud Iudæos celebrabatur die quinquagesimo à secundo azymorum die, sicut testatur *Iosephus* lib.2. Antiq. Iud. cap.10. undè sequitur, quòd si prima azymorum dies incidisset in feriam sextam, in qua mortuus est Christus Dominus, & secunda azymorum dies concurrisset cum Sabbato, Pentecostes festum eo anno non incidisset in diem Dominicam, sed in diem Sabbati, ut perspicuum est ex supputatione quinquaginta dierum factâ à secunda die azymorum, quæ hoc anno incidisset in diem Sabbati, atqui tamen, juxtà vetustissimam Ecclesiæ traditionem, Pentecostes festum anno, quo Christus mortuus est, celebratum fuit die primâ Sabbati, quam nos Christiani diem Dominicam appellamus, non igitur prima dies azymorum incidit in feriam sextam, seu in diem Veneris, in qua mortuus est Christus Dominus, ac proindè Christus non est mortuus in die festo, seu die decimâ quintâ, in quam incidebat prima dies azymorum.

Respondeo primò cum *Bellarmino*, quando secunda azymorum dies incidebat in Sabbatum, solenne fuisse Iudæis quinquaginta dies enumerare non à secunda azymorum die, sed à tertia die. Ratio est, quia eâ secundâ azymorum die demetendus erat frumenti manipulus, qui die quinquagesimo ante festum Pentecostes ex Legis præscripto Deo offerri debebat, ut legitur *Levitici* cap.23. Sed quia hujusmodi frumenti manipulum Sabbato demetere Iudæi prohibebantur (quælibet enim opera servilia, ea etiam, quæ ad cibos vitæ necessarios pertinebant, Moyses vetuerat ne die Sabbati pararentur) ideò, quandò secunda azymorum dies incidebat in Sabbatum, non poterant Iudæi hac secunda azymorum die falcem in segetes mittere, unde cogebantur sequentem diem, seu Dominicam, quæ erat tertia azymorum dies, expectare; & ab ea die usque ad Pentecosten quinquaginta numerare dies. Cùm igitur secunda azymorum dies, anno, quo Christus mortuus est, inciderit in Sabbatum, necesse fuit

fuit ut Judæi, ad demetendum frumenti manipulum, sequentem diem, seu primam Sabbati, quam nos diem Dominicam appellamus, expectarint; quò factum est, ut eo anno Pentecostes festum in primam Sabbati, seu in diem Dominicam inciderit.

Respondeo secundò: non certò apud viros eruditos constare, an Pentecostes festum, anno quo Christus Dominus passus est, in diem Dominicam inciderit. Nam, si Clementis Constitutiones excipias, & *Sancti Augustini* Sermonem de tempore 154. quæ Scripta, ut fatentur omnes Critici, pseudopigrapha sunt; nemo, qui id asserat, citatur antiquior *Sancto Leone*, ad Romanum Pontificatum evecto sæculo quinto plus dimidio. Consulat Lector *Samuelem Bochartum* loco suprà laudato, & doctissimum *Tilmontium* Tomo 1. Documentorum Hist. Eccl. not.8. in S.Petrum. Sed plura de die, in quam Spiritus Sanctus in Apostolos illapsus est, dicemus in Dissertatione vigesima tertia, quæ erit de Missione Spiritus Sancti in Christi Discipulos.

Arguitur octavò: Sententiæ, quæ asserit Christum, anno quo mortuus est, non peregisse Pascha legale, patrocinantur multi Sancti Patres, & antiquiores Scriptores Ecclesiastici, videlicet *Sanctus Petrus, Alexandrinus* Episcopus & Martyr, *S. Hypolitus* Martyr, Episcopus Portuensis, *Apollinaris*, Episcopus Hieropolytanus, *Clemens Alexandrinus*, citati ab Auctore Chronici Alexandrini vulgati à *P. Radero* Soc. Jesu anno 1615. & à Domino *Du Cange* denuò editi cum hoc titulo: *Chronicon Paschale*. Eidem sententiæ suffragantur *Joannes Philoponus*, qui sub Imperatore Phoca circà annum Æræ Christianæ 604. florebat, & duo alii Auctores Anonymi laudati à Photio in Bibliotheca Codd. 115. & 116. plerique alii moderni Scriptores, quos profert *Bernardus Lamy* in suo Tractatu Historico *de veteri Judæorum Paschate*, Gallicè conscripto. Cùm igitur hæc sententia tot gravissimorum Scriptorum nitatur testimoniis, nec erroris, nec novitatis insimulari debet.

Respondeo: me non inficias ire, quosdam fuisse Græcos Auctores, qui Christum, eo, quo passus est anno, legale Pascha, prætermisisse affirmarunt, sed solùm velle, eorum auctoritatem flocci faciendam esse, quia illorum sententia fuit confutata à Sanctis Patribus, præcipuè à *S. Epiphanio* hæresi 30. quæ est *Ebionitarum*, à *Sancto Chrysostomo* homilia 81. in Matthæum, & ab aliis Scriptoribus, tùm Græcis, tùm Latinis. Undè *Photius* Codice 116. volumen tertium *de Sacro Paschate* Auctoris cujusdam Anonymi recensens, ait: *Refert idem secundùm illos alios adventus sui annos, Christum Dominum ac Deum nostrum Lege præscriptum Pascha celebrasse, non item eo, quo proditus est. Quod consideratione sanè dignum, cùm Chrysostomus, & Ecclesia tunc ipsum*, seu Christum, *doceant legitimum Pascha perfecisse, antequàm mysticam institueret cœnam.* Addo etiam, nullius planè ponderis esse *Joannis Philoponi* auctoritatem, utpotè hæretici Monothelitæ, nec ullam fidem mereri Opusculum, quod sub no-

nomine *S. Petri*, Episcopi Alexandrini, circumfertur, quia non est genuinum Sancti illius Martyris Opus, in eo quippè, ut periti observant Critici, citantur Auctores, qui *Sancto Petro*, Alexandrino Episcopo, sunt posteriores, quod quidem, juxtà Critices disciplinæ regulas, manifestum est adulterini Operis argumentum.

Arguitur nonò; Agnus paschalis, antequàm assaretur, & comederetur, debebat, inspectante universo populo, immolari in Templo Hierosolymitano post sanguinem ad altare fusum & adipem igne consumptum, ut supra ex Maimonide observatum est, atqui nullibi in Evangelio legimus, Apostolos, qui à Christo, pridiè quàm pateretur, missi sunt ut ultimam Cænam pararent, agnum in Templum Hierosolymitanum adduxisse, præsentasse sub nomine agni Paschalis, eumque in congregatione totius populi Iudaici mactasse. Non est ergò verosimile, Christum in ultima Cæna agnum Paschalem manducasse.

Prætereà, agnus Paschalis, nemine refragante, typus fuit mortis Christi, qui tanquàm verus agnus in Cruce immolari debebat, ut igitur Christus hunc typum impleret, congruum omninò erat, ut eâdem die moreretur, quâ mactari, & comedi debebat agnus Paschalis, atqui agnus Paschalis immolabatur die decima quarta primi Mensis ad posteriorem vesperam; ergò Christus mortuus est die decimâ quartâ in posteriori vespera, ac subindè, anno, quo mortuus est, legale Pascha peragere non potuit.

Respondeo ad primum; quòd quamvis Sacri Evangelistæ explicitè non dicant, Apostolos, qui à Christo ad præparandam ultimam cœnam missi sunt, Agnum Paschalem in templum Hierosolymitanum adduxisse, & ritus ac cæremonias, quæ in Agni Paschalis immolatione observari solitæ erant, adhibuisse; id tamen implicitè satis superque innuunt, dum dicunt, Petrum, & Joannem missos fuisse à Christo primo die azymorum ad parandum Pascha. Addo insuper, quòd si ex eo Evangelistarum silentio colligi posset, Christum, anno quo mortuus est, Pascha legale non celebrasse, eâdem operâ colligi posset, Christum, in aliis annis, qui præcesserunt ejus mortem, nullum celebrasse Pascha. Sacri etenim Evangelistæ annorum, qui Christi mortem præcesserunt, describentes historiam, nullam perindè mentionem faciunt rituum, & cæremoniarum, quæ in Agni Paschalis immolatione observari solebant. Ad secundum dico: nullam analogiam, etsi pulchrè convenire videatur, admitti debere, nisi ex Scriptura Sacra, & Sanctorum Patrum traditione probari, aut saltem suaderi possit. Porrò, hæc analogia, quæ supponit Christum cruci fuisse suffixum die decimâ quarta in posteriori vespera, ac subindè, anno, quo mortuus est, Pascha legale non celebrasse, nec ex Scriptura, nec ex traditione Ss. Patrum evinci potest, immò utrique fidei regulæ adversatur, non est igitur admittenda.

Arguitur ultimò; eodem die Christus, anno quo mortuus est,

manducavit Agnum Paschalem, quo illum comederunt Hebræi quandò egressi sunt ex Ægypto, atqui Hebræi, quandò egressi sunt ex Ægypto, Agnum Paschalem comederunt die decima tertia exeunte, non verò die decima quarta in secundis vesperis, ergò Christus, anno, quo mortuus est, Agnum Paschalem non comedit die decimâ quartâ in secundis vesperis, sed die decimâ tertiâ. Major certa est, nam solemne illud sacrificium, quod Hebræi exeuntes ex Ægypto manducantes Agnum Paschalem peregerunt, Deus lib. Num. cap. 9. renovandum jussit quot annis eodem mense, eâdem die, & eâdem ipsâ horâ in memoriam solutæ servitutis Ægyptiacæ. Probatur minor. Hebræi, sicut legimus *Exodi* cap. 12. & apud *Josephum* lib. 2. Antiq. Jud. cap. 6. profecti sunt ex Ægypto illucescente die decimâ quintâ mensis Xantici, sive Nisan, atqui si Hebræi in Ægypto Agnum Paschalem comedissent in posteriori vespera diei decimæ quartæ ejusdem mensis, vix ac ne vix quidem intelligi, nedùm explicari posset, quo pacto omnes Hebræi intra tam angustum temporis spatium, quod fluxit à posteriori vespera diei decimę quartę usque ad diluculum diei decimę quintę, potuerint congregari, & in eumdem convenire locum (erant enim sexcenta millia peditum, virorum scilicet bellatorum, prætèr senes, mulieres, parvulos, & promiscuum vulgus Ægyptiorum, qui judaica religione initiati Judæos comitari voluerunt) Id autem eò difficilius creditu est, quòd Moyses, ut dicitur *Exodi* cap 12. districtè prohibuisset, ne ullus Hebræorum *Egrederetur ostium domus suæ usque mane*. Longè itaque verosimilius est, Hebræos in Ægypto Agnum Paschalem immolasse, & comedisse exeunte die decimâ tertiâ mensis Xantici, seu Nisan, eosque per diei integræ, seu decimæ quartæ spatium se se ad iter accinxisse, dona ab Ægyptiis accepisse, & tandem Ægyptiorum spoliis onustos illucescente die decimâ quintâ ejusdem mensis, se itineri dedisse, & ab Ægypto profectos fuisse. Hoc argumento post *Aloysium*, Legionensem, potissimùm nititur Dominus *Ferrandus*, in supremo Parisiensi Senatu celebris causidicus, qui anno MDCLXXIX. Parisiis librum duos in Tomos distributum Gallicè edidit, cui titulus est: *Reflexions sur la Religion Chrestienne*, ubi pertendit, Hebræos, dùm egressi sunt ex Ægypto, Agnum Paschalem comedisse in primis vesperis diei decimæ quartæ primi mensis Nisan, & similitèr Jesum Christum, anno, quo mortuus est, Agnum Paschalem cum suis Discipulis manducasse in primis vesperis diei decimæ quartę mensis Nisan.

Respondeo: Hebræos in Ægypto manducasse Agnum Paschalem in posteriori vespera diei decimæ quartæ, non verò diei decimæ tertiæ. Primò, quia *Exodi* cap. 12. Moyses Hebræis in Ægypto adhùc constitutis sic præcepit: *Decima die mensis hujus tollat unusquisque Agnum per familias & domos suas . . . . & servabitis eum ad quartam decimam mensis hujus: immolabitque eum multitudo filiorum Israel ad vesperam*. Secun-

cundò, idem testatur *Josephus* lib. 3. Antiq. Jud. cap. 10. ubi hæc habet: *Mense autem Xantico, qui à nostris Nisan vocatur, & annum exorditur, Luna quarta decima, Sole Arietem obtinente, quandò quidem hoc mense ab Ægyptiaca servitute liberati sumus, sacrificium, quod tunc exeuntes fecisse diximus, Pascha nominatum, quot annis instaurare lege jubemur*. Denique, id facilè colligitur ex modo, quo Hebræi in Ægypto Pascha peregerunt; non enim mensæ accumbentes, sed stantes pedibus calceatis, & accinctis renibus, more eorum, qui parati sunt ad ingrediendum iter, Agnum Paschalem festinantèr comederunt. Porrò, si Judæi in Ægypto Pascha peregissent die decima tertia mensis Nisan, non fuisset necesse ut tam festinantèr Agnum Paschalem comederent, comestio si quidem Agni Paschalis integrâ die eorum profectionem præcessisset: Certum igitur est, Judæos in Ægypto Pascha peregisse non die decimâ tertiâ, sed decimâ quartâ mensis Nisan, hoc est, in pervigilio suæ profectionis ex Ægypto. Quo pacto autem innumerabilis penè illa Judæorum multitudo potuerit intrà tam angustum temporis spatium congregari? facilè quisque concipiet, si advertat, Hebræos retrò actis diebus à Moyse admonitos fuisse ut se ad iter præpararent, eosque summâ diligentiâ temporis angustias supplevisse. Legimus quippè *Exodi* cap. 12. Moysem Hebræis præcepisse, ut unusquisque decimâ die mensis, quo Judæi ex Ægypto profecti sunt, tolleret Agnum per familias & domos. Addo etiam, Judæos, hac nocte, quâ Angelus omnes Ægypti primogenitos interfecit, domi suæ conclusos non remansisse, quamvis enim Moyses prohibuisset, ne quis egrederetur ostium domus suæ usque mane, ubi tamen ex communi Ægyptiorum comploratione intellexerunt, primogenitorum cædem ab Angelo exterminatore esse factam, urgentibus Ægyptiis, tot inopinatis cladibus attritis, confestim è domibus exierunt, & in locum à Moyse indictum certatim convolarunt. Denique, si Hebræi in exitu ex Ægypto Agnum Paschalem comedissent in primis vesperis diei decimæ quartæ mensis Nisan, sicut contendit mox laudatus Cl. *Ferrandus*, debuissent Judæi, & etiamnùm deberent singulis annis manducare Agnum Paschalem in primis vesperis diei decimæ quartæ mensis Nisan, cùm certum sit ex Scriptura Sacra, Judæos, debuisse post egressionem ex Ægypto comedere Agnum Paschalem eodem mense, eodem die, & eadem horâ. Legimus quippè Exodi cap. 12. *Habebitis autem hanc diem in monumentum, & celebrabitis eam solemnem Domino in generationibus vestris cultu sempiterno*. Et libri Deuteronomii cap. 16. *Immolabis Phase vespere ad solis occasû quandò egressus es ex Ægypto*. Atqui tamen certissimè constat, Judæos, post profectionem suam ex Ægypto semper Agnum Paschalem comedisse non in primis, sed in secundis vesperis diei decimæ quartæ mensis Nisan, argumento itaque est hæc perennis & nunquàm Judæorum interrupta consuetudo, eos manducasse in Ægypto Agnum Paschalem non in primis, sed in secundis ve-

speris diei XIV. mensis Nisan. Sic Hebræi, è capitivitate Ægyptiaca in libertatem asserti, singulis annis die decimâ quartâ mensis Nisan peregerunt *Phase*, seu *Pascha*, hoc est, *transitum*, eò quòd à transeunte Angelo trucidati sunt omnes Ægypti primogeniti, servatis tantùm Israelitis, quorum ædes rubebant sanguine Agni.

Ad coronidem hujusce Disertationis duo hîc breviter sunt advertenda. Primò, gravem in secundo Ecclesiæ sæculo de celebrando Paschate motam esse Controversiam, an videlicet Christiani Lunâ decimâ quartâ, in quemcumque diem illa incideret, Pascha, more Judæorum, celebrare deberent, an semper die Dominico? *Sanctus Polycarpus*, Smyrnensis Episcopus, adulto secundo Ecclesiæ sæculo Romam venit, ut de Paschate *Anicetum* Papam interrogaret. Sed, cùm inter se convenire haud possent, re necdùm satis excussâ, ab se invicem discesserunt, ut viri boni inter se dissidentes solent, hoc est, salvâ, & incolumi amicitiâ, seque mutuo pacis osculo amplexi, ut testatur *Eusebius* lib. 5. Histor. Eccles. cap. 24. Eadem lis senescente eodem sæculo renovata est, ac vehementiùs exarsit sub *Victore* Papa, cujus auctoritate celebrata sunt variis in locis varia Concilia, ut Romæ ab ipso *Victore*, Cæsareæ Palestinæ à Theophilo, in Galliis ab Irenæo, Lugdunensi Episcopo, aliisque in locis, & in his pro celebratione Paschatis statutus est Dominicus dies. Auctoritate tot Synodorum, quibus Romana de celebrando Paschate die Dominico disciplina statuebatur, permotus Victor Papa, Polycrati, Ephesiorū Episcopo, aliisque Asiaticis, qui in celebrando Paschate Judæorum morem sectabantur, excommunicationem minatus est, eosque ab Ecclesia separare voluit, ut asserit *Eusebius* lib. 5. Histor. Eccles. cap. 24. At, deterritus ab Iræneo Lugdunensi, intra minas hæsit summus ille Pontifex, nec eos excommunicationis fulmine perculit. Quapropter, in Ecclesia Catholica tolerati sunt Quartodecimani, donec eorum error in apertam prorupit hæresim, neque jam ut pii, & morum à suis Majoribus acceptorum tenaces, sed ut pervicaces, & opinionis suæ retinentiores confixi ac proscripti sunt in Concilio primo generali Nicæno, celebrato anno 325. In hoc Concilio fixus fuit Paschatis dies ad diem Dominicum proximè sequentem Lunam decimam quartam mensis primi post Æquinoctium vernum illucescentem.

Advertendum est secundò, incertum omninò esse, ad quem pertineret ea domus, in qua Christus Dominus ultimam cœnam peregit. Quidam Ss. Patres existimant, Dominum illius domus fuisse Joannem Apostolum, Zebedæi filium, qui ex venditione paternorum bonorum cöemptam domum addixit usibus Christi, Dei-paræ, & Apostolorum. Ita censent *Sanctus Damascenus* Orat. in Assumpt. B. Virginis, *Nicephorus* libro 1. Histor. Eccles. cap. 28. *Metaphrastes* Orat. de Dormit. Dei-paræ, & *Cedrenus* in Comp. Alii verò cum Alexandro, Monacho, qui post quintum sæculum floruit, putant, domum, in qua Christus ulti-

ultimum Paſcha peregit, pertinuiſſe ad Mariam, matrem Joannis, cognomento Marci, non quidèm Evangeliſtæ, qui ſimpliciter *Marcus* vocabatur, eratque patriâ Lybicus Cyrenæus, & *Petri* Apoſtolorum Principis diſcipulus; ſed *Joannis*, ut dixi, cognomento *Marci*, filii *Mariæ*, Barnabæ conſobrini, atque diſcipuli, cujus mentio fit in Actis Apoſtolorum cap. 12. & in Epiſt. ad Coloſſenſes cap. 4 Et hæc ſententia probatur *Baronio*, *Janſenio*, & aliis, quos recenſet, & ſequitur *Cornelius à Lapide* in cap. 26. Matth. Alii denique hanc domum adjudicant Alphæo, & Mariæ, Patri, & Matri Jacobi Minoris: ſic ſentit *P. Mauduit*, Auctor Gallicæ Analyſeos, Diſſertatione XXX. Sed ut cordatè fatear, cùm Sacri Evangeliſtæ eâ de re ſileant, nihil certi ex his conjecturis, quibus indulgent illi Auctores, elici poteſt.



DIS-

DISSERTATIO VIGESIMA

De Doloribus, quos Christus moriendo pertulit, & de circumstantiis passionis ejus, præsertìm de Cruce cui fuit suffixus.

HAnc Disertationem in duos partiar Paragraphos. In primò ostendam, Christum, Servatorem nostrum, in Passione sua acerbissimos cùm animi, tùm corporis pertulisse dolores, ibidèmque præcipuas referam illius Passionis circumstantias. In altero inquiram, an conveniens fuerit Christum mori in Cruce? Et quinam salvificæ Cruci cultus exhiberi debeat?

PARAGRAPHUS PRIMUS.

In quo ostenditur, Christum in Passione suâ, tàm in corpore, quàm in animâ acutissimos persensisse dolores, & præcipuæ ipsius Passionis circumstantiæ referuntur, & explanantur.

OBservandum est cum *Sancto Thoma* 3.part.quæst.15.Christum, naturam humanam assumendo, non solùm corporis sumpsisse defectus, cujusmodi sunt sitis, fames, dormituritio, tristitia, lassitudo, dolor, milleque vitæ nostræ labores, sed etiam animæ sumpsisse passiones, videlicet metum, dolorem, spem, gaudium, iram, odium &c. cum hoc tamen discrimine quòd animæ affectiones, seu passiones sæpè sæpiùs nos ad vitia trahant, non quidèm naturæ vitio, sed originalis culpę, cujus reliquiæ sic medullitùs infixæ inhæserunt, ut compesci quidèm frænarique possint, evelli radicitùs nequeant, quò fit plerùmque, ut in nobis propter naturę depravationem hujusmodi passiones per ignorantiam ferantur in id quod esset repudiandum, refugiant ea, quæ sunt expetenda, nitantur ad turpia, tenebras menti offundant, obstrepant rationi, cui obtemperare deberent, intestinos, seu domesticos excitent tumultus, & malis vertantur in occasionem, materiamque peccandi. At, è contrà Christus Dominus, quoniam hominis naturam induit, plurimis quidem incommodis è culpa natis obnoxiam, immunem tamen, ab ignorantia, & ab omni vitiorum depravatione, immò à fomite peccati, non poterat affectibus naturæ nostræ ad malum sollicitari; cùm, esset ab intrinseco impeccabilis, sed horum quid quid fuit in illo cessit in cumulum virtutis, & meritorum. Hac præmissâ observatione.

Dico:

DICO: *Christum tàm in anima, quàm in corpore verè passum esse dolores, eosque acutissimos.*

Probatur primò, ex Scriptura Sacra, *Isaiæ* cap. 53. *Non est species ei, neque decor, & vidimus eum, & non erat aspectus, & desideravimus eum: despectum, & novissimum virorum, virum dolorum, & scientem infirmitatem, & quasi absconditus vultus ejus, & despectus, undè nec reputavimus eum. Verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portavit, & nos putavimus eum quasi leprosum, & percussum à Deo, & humiliatum.* Quibus verbis Propheta graphicè, vivisque coloribus describit passionem ac mortem, quam cum summa ignominia, doloribus, & opprobriis conjunctam Christus Dominus ad expianda hominum peccata voluntariè in se suscepit.

Respondent moderni quidam Rabbini, hæc omnia, quę *Isaias* habet cap. 53. non de Messia, sed de populo Judaico, exilio percusso, & multis calamitatibus exagitato, esse intelligenda.

Verùm, quàm perperàm, & ineptè recentiores illi Rabbini istud Isaię vaticinium ad populum Judaicum detorqueant, facilè evinci potest. Primò, quia omnes veteres Rabbini uno ore confirmant, traduntque, Isaiam eo in capite de Rege Messia loqui, ut videre est apud nostrum *Raymundum Martini* in suo Pugione fidei. Secundò, si hujus capitis contextus tantispèr expendatur, facilè quisque intelliget, soli Christo, qui est verus Messias, adamussim quadrare omnia, quæ ibi sunt prædicta, sic enim loquitur Propheta: *Ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra: disciplina pacis nostræ super eum, & livore ejus sanati sumus. Omnes nos quasi oves erravimus, unusquisque in viam suam declinavit: & posuit Dominus in eo iniquitatem omnium nostrûm. Oblatus est, quia ipse voluit, & non aperuit os suum: sicut ovis ad occisionem ducetur, & quasi Agnus coram tondente se obmutescet, & non aperiet os suum. De angustia, & judicio sublatus est: generationem ejus quis enarrabit? Quia abscissus est de terra viventium: propter scelus populi mei percussi eum . . . . cum sceleratis reputatus est, & ipse peccata multorum tulit, & pro transgressoribus rogavit.* Jam verò, quæro, cui meliùs, quàm Christo Domino congruant admirabilis ille ortus cum infima exinanitione, & plurimorum incredulitate junctus, horrenda dolorum, qui nobis debebantur, & innocentissima perpessio? peccatorum nostrorum bajulatio? summa patientia, & voluntaria animæ per mortem effusio? ovis ad occisionem ductæ, & agni coram tondente se obmutescentis, nec aperientis os suum instituta comparatio? cum sceleratis deputatio? & fusa pro transgressoribus oratio? cui, inquam, meliùs hæc omnia conveniunt, quàm Christo Domino? cujus divina generatio, pro mysterii incomprehensibilis altitudine, & dignitate enarrari non potest, qui vulneratus est propter iniquitates nostras, tanquàm ovis

ad

ad occisionem ductus, & quasi agnus coram tondente se obmutuit, ita ut Pilatus vehementer miraretur tantam Christi adversùs actores lenitatem, tamque generosum mortis contemptum; qui denique cum sceleratis reputatus est, utpotè inter duos latrones crucifixus, & pro transgressoribus, seu prò his, qui eum crucifigebant, rogavit, dicens: *Pater ignosce illis*. Summa autem insania est, velle hæc omnia ad populum Judaicum detorquere. Quis enim, amabo, unquàm dixerit, Judæos ita innocentèr pati, ut nulla sit in ipsorum ore inventa fraus? cùm potiùs experientiâ constet, eos esse viros dolosissimos, vindictæ cupidos, usurarios, proditores, nebulonum pessimos, adeò ut ipsimet sibi malè conscii fateri cogantur, peccata sua in causa esse, cur Messias necdùm advenerit. Anne Judæi ita patiuntur pro delictis aliorum, ut suis vulneribus eos sanent? cùm è contra Christianis quotidiè imprecentur, eorumque exterminium à Deo in suis orationibus postulent. Anne denique animam instar victimæ ponunt, vel instar ovis, & mansueti agni patiuntur? & non potiùs inviti, jugi, quo premuntur, & laborum impatientes, seditiosi. Non ergò populo Judaico in captivitatem abducto congruit hoc Isaiç vaticinium, sed soli Jesu Christo, vero Messiç. Hinc *Philippus* Diaconus, ut legitur Actorum cap. 8. cùm Candacis Reginç eunuchus istud Isaiæ vaticinium in curru legens non intelligeret, de Jesu Christo interpretatus est, & *Sanctus Petrus* 1. Epist. cap. 2. eumdem Isaiæ locum Christum Dominum spectare declarat his verbis: *Christus passus est pro nobis. . . . . qui, cùm malediceretur, non maledicebat; cùm pateretur, non comminabatur: tradebat autem judicanti se injustè, qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum, ut peccatis mortui, justitiæ vivamus, cujus livore sanati sumus*.

Probatur secundò: Nulla fuit Corporis Christi pars, nullus sensus, nulla facultas, quæ non fuerit gravissimis excruciata doloribus, ergo reverà Christus acerbissimos dolores perpessus est. Probatur antecedens: Nam primò, pedes, & manus ipsius dirâ vi tormentorum clavis fuerunt Cruci affixæ, juxtà illud Psalm. 21. *Foderunt manus meas, & pedes meos*. Secundò, caput ejus spinis compunctum est, & arundine percussum, facies sputis oblita, ac fœdata, latus lanceâ perfossum, membra flagellis laniata, juxtà illud Isaiæ cap. 50. *Corpus meum dedi percutientibus, & genas meas vellentibus, faciem meam non averti ab increpantibus, & conspuentibus in me*. Tertiò, passus est Christus *in libertate*, quia captus, & funibus vinctus; *in fama*, quia blasphemiis, & injuriis appetitus; *in honore, & gloria*, quia illusus, & contumeliis lacessitus, & cum latronibus crucifixus; *in rebus*, quia vestibus spoliatus; *in gustu*, quia felle, & aceto potatus; *in olfactu*, quia fœtore cadaverum in Calvariæ Monte sepultorum infectus; *in auditu*, quia voces blasphemantium, & irridentium audivit; *in visu*, quia mœstissimam Matrem suam, & dilectum Discipulum juxtà Crucem stantes, & flentes vidit; *in toto corpore*, quia ejus nuditas, & flagelatio

gellatio sævissima, & spinarum aculei, & Crucis gestatio, confixio, ac suspensio in Cruce, Passionisque diuturnitas acutissimos dolores ei intulerunt.

Dixi, nuditatem Corporis Christi patientis, mortis ejus infamiam auxisse, quia SS.Patres, Athanasius Sermone *De Passione,& Cruce Domini*, Ambrosius, lib. 10. in *Lucam*, Augustinus lib.16. De Civitate Dei cap.12. Ioannes Chrysostomus Hom.6. in cap.2. Epist. ad Colosſ. Cyrillus Hierosolymitanus Catechesi Mystagogica 2. affirmant, Christum de Cruce nudum pependisse. Non quòd velint illi Sancti Patres (sicut perperàm moderni quidam Scriptores illis affingunt Christum ita de Cruce nudum pependisse, ut nec illas partes velatas haberet, quas in nobis naturalis pudor obtegi jubet, sed tantùm innuunt Sancti illi Patres, Christum Dominum, sola verenda, seu genitalia amictum, seu contectum, è Cruce nudum pependisse. Probabilius quippè est, sicut docent viri Historiæ prophanæ periti, antiquitùs Cruciarios, seu eos, qui in Crucem agebantur, sola verenda tectos fuisse, cætera verò nudos è Cruce pependisse, ut hoc pacto aliqua decori ratio haberetur, & adspectantium mulierum pudori consuleretur, quibus omni procul dubio nuditas illarum partium, quas præ pudore tegimus, offendiculo fuisset.

Prætereà, dolorum magnitudinem augebat ipsa Corporis Christi constitutio, nam quò cujusque natura præstantior est, ac generosior, hoc sensus mali naturam offendentis acrior est, atque acerbior; nullum autem corpus hominis generosius fuit Corpore Christi, utpotè operatione Spiritus Sancti miraculosè in utero Virginis formato, ac subindè nullum corpus hominis fuit algoris, æstus, laboris, inediæ, & doloris impatientius Corpore Christi; nulla anima præstantior, & acrioris sensus fuit Animâ Christi, quò fit, ut si paribus numeris cruciatus, quos in Passione sua pertulit Christus, alii cuipiam mortalium fuissent inflicti, multò minùs doloris sensus fuissent allaturi.

Insupèr dolores, quos Christus passus est, eò vehentiores fuerunt, quò à pluribus fuerunt ipsi inflicti. Passus est siquidem à Gentilibus, à Iudæis, à viris, à fœminis, videlicet ab ancillis accusantibus Petrum, passus est etiam à Principibus, & Ministris eorum, à suis popularibus, familiaribus, & notis, nimirùm à Iuda, qui, per ingratitudinem post homines natos maximam, eum prodidit, & à Petro, qui ipsum tèr abnegavit.

Denique, ad summi doloris cumulum accedebant casus, & ruina Iudæorum, fuga Discipulorum, ingratitudo hominum, quibus Christi mors non salutem, sed damnationem esset allatura, quorum omnia peccata intuebatur, & perspicacissimè cum omnibus circumstantiis, & oneribus trutinata, cogitataque videbat Iesus Christus, quodque caput est, omnis omninò solatii tàm interni, quàm externi subtractio. In aliis siquidem patientibus, ut optimè observat *Sanctus Thomas*, mitigatur tri-

ſtitia interior, & etiam nonnunquàm dolor exterior, ex aliqua conſideratione rationis per quamdam derivationem, ſeu redundantiam à viribus ſuperioribus ad inferiores; ſicut ex.gr. quandò argumentis, aut exemplis nos ipſos ad aliquem doloris ſenſum fortitèr ferendum extimulamus, ſive cùm ab eo, quod moleſtum eſt, ad id, quod delectat, mentem advertimus; ſive cùm præmium contemplamur, aut illius rei merita, cujus amore patimur. Nihil horum ſibi Chriſtus paſſus eſt opitulari ad leniendos dolores, quibus in Paſſione ſua torquebatur, non charitatem, quæ Martyribus moleſtiam adimebat; non invictum animi robur, quo nonnulli Ethnici fortes aliquando fuerunt; non redundantiam partis ſuperioris ad inferiorem, quia hanc redundantiam Chriſtus non permiſit; non puriſſimam innocentiam, propter quam ut à culpa, ita à pœna immunis erat; non gratiæ plenitudinem, quæ naturæ tollit imbecillitatem; non denique fruitionem divinitatis, quæ procul arcet neceſſitatem moleſta patiendi; nihil horum omnium voluit ſibi Chriſtus opitulari, ut gravioribus cruciaretur doloribus. Hinc, paulò antequàm efflaret animam, magnâ voce clamavit: *Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquiſti me?* Hoc eſt, cur me perſecutorum ſævitiæ, tormentorum omnium acerbitati dereliquiſti omni ſolatio deſtitutum externo, interno, corporis, & animi, ſive à ratione humanâ, ſive à viſione beatifica, ſive ab ipſa divinitate mea derivando? cur omnem omninò conſolationem ſuſpendiſti, & omnes fluctus tuos induxiſti ſuper me? His rationibus permotus *Sanctus Thomas*, aſſerit 3.p. q.46. art.6. dolorum, quos Chriſtus in Paſſione ſua pertulit, tantam fuiſſe acerbitatem, ut exceſſerint omnes dolores, quos pati poſſunt homines in hac vita. Idque jure meritò aſſerit Doctor Angelicus, quia nec noſtri plaſmatis vilitas cum Chriſti præſtantiâ, neque mortis noſtræ aſperitas cum illius ſupplicio, neque noſter incertus metus cum illius certiſſimâ, ac clariſſimâ notitiâ, neque denique noſtra ignorantia cum illius ſcientiâ conferri poteſt. Unde Pſalm. 87. dicitur ex perſona Chriſti, *repleta eſt malis anima mea*. Et Threnorum cap.1. *Attendite, & videte ſi eſt dolor ſicut dolor meus*. Rursùs, Pſalm.37. *Quoniam ego in flagella paratus ſum, & dolor meus in conſpectu meo ſemper*, & Pſalm.68. *Quoniam quem tu percuſſiſti, perſecuti ſunt, & ſuper dolorem vulnerum meorum addiderunt*. Denique, Pſalm.108. *Et ego factus ſum opprobrium illis, viderunt me, & moverunt capita ſua*. Addo etiam tanto dolore pro expiandis mortalium ſceleribus correptum fuiſſe Chriſtum Dominum, ut ſudor ſanguineus è Sacro ipſius corpore manarit: *Et factus eſt ſudor ejus, ſicut guttæ ſanguinis decurrentis in terram*, Lucæ cap.22. v.44. Hunc autem cruentum ſudorem fuiſſe magni angoris indicium, teſtantur Sancti Patres, *Juſtinus*, Martyr, in Dialogo cum Tryphone, Iudæo, S.*Chryſoſtomus* Hom.83. in Matth.& alii. Nec deſunt exempla valentibus corporibus ſanguinis expreſſi. Teſtatur enim *Maldonatus*, fuiſſe ſuo tempore Lutetiæ Pariſiorum hominem robuſtum, & benè valen-

Digitized by Google

lentem, qui auditâ in se capitali sententiâ, sudore sanguineo fuit perfusus. Cl. etiam *Thuanus* lib. 11. Hist. refert, quòd *Præfectus Montis Marini, cùm in obsidione ejus, ab Augusto, Saluciarum Principis filio notho, quasi ad colloquium ejus fuisset vocatus & captivus detentus, morsque interminata, nisi locum redderet, tantoperè mortis metu affectus est, ut sanguineum sudorem toto corpore perfunderet*. Alia exempla benè multa suppeditat *Stephanus Clotzius* in libro, quem edidit, *De sudore Jesu Christi sanguineo*. Facilè itaque ex eo cruento sudore, tam copiosè è Corpore Christi, in Olearum horto orantis, manante, & in terram quâ datâ portâ ruente, potest quilibet intelligere, quàm gravis ac vehemens fuerit dolor, quem Iesus Christus ad eluenda hominum scelera, quorum pœnas in se susceperat, passus sit.

DILUUNTUR OBJECTIONES.

Arguitur primò: Non fuit conveniens ut Christus abhorreret à morte, & in ea subeunda ederet tristitiæ signa, ergò latiùs dicendum est, Christum nullo pacto timuisse mortem, nullumque in ea obeunda pertulisse dolorem. Prob. ant. mortem reformidare, & in ea subeunda tristitiæ prodere signa, hominis est infirmi, abjecti, sibi parùm constantis, de se nimiùm solliciti, & vitæ temporali plus æquo addicti. E' contrà verò mortem impavido vultu, & irretortis oculis aspicere, eamque infracto pectore obire, hominis est constantis, sibi benè conscii, intrepidi, & omni adversæ fortunæ casu superioris. Hinc Martyres, qui divino amore succensi erant, in gravissimis tormentis plena lætitiæ verba profundebant, ore interrito sævas Tyrannorum minas contemnebant, & ferrum inter & ignem nihil de vultus hilaritate remittebant, non ergo decebat, ut Christus, qui tàm Patrem æternum, quàm genus humanum flagrantissimâ charitate diligebat, mortem pertimesceret, & in ea obeunda ederet tristitiæ signa.

Respondeo: Christum sub diverso sensu timuisse mortem, & non timuisse, voluisse mortem, & non voluisse. Primò, Christus timuit, & non voluit mortem non uti nos, necessitate, sed spontè, verè tamen timuit mortem non tanquàm suum malum, sed tanquàm nostrum, non suâ causâ, sed nostrâ. Timuit, non prævertente, aut obruente rationem affectu, quemadmodùm nos, sed nihil planè offensâ, sed sartâ ac tectâ semper manente mentis tranquillitate. Timuit, & noluit mortem, quia per se mala est, & inimica naturæ, quam assumpserat, & quia non est à Deo facta, sed invidiâ diaboli intravit in Mundum. Sub hac ratione Christus timuit, & noluit mortem. Secundò, Christus voluit, & non timuit mortem, quia eam liberè oppetiit, quia sibi erat à Patre imperata, quia salutem erat paritura iis, quos amabat. In hoc sensu Christus voluit, & non timuit mortem. Cur autem Christus moriendo, non lætitiæ, sicut Martyres, sed tristitiæ ediderit signa? Tres

 po-

potissimùm rationes afferri possunt. Primò, quia Christus, ut mox diximus, nihil passus est lenire sensum dolorum, martyribus verò charitas, quâ ardebant, molestiam adimebat. Secundò, Christus in Passione sua mansuetudinis, patientiæ, & obedientiæ exempla parare volebat, non fortitudinis, & animositatis. Exhibebat argumenta humanitatis, non ostentamenta divinitatis; volebat ut omnes intelligerent, & crederent, ipsum verum hominem esse, nostræ conditionis passionibus obnoxium. Quòd si Christus magna vultus, & vocis alacritate, & penè non sentienti adsimilis cruciatum pertulisset, quantò latiùs se se propagasset hæresis Manichæorum, qui Christum fantasticum corpus assumpsisse effutiebant. Ad suæ itaque naturæ humanæ veritatem asserendam, Christum totum se tristitiæ permisit, mœrori habenas laxavit, tædio gravatus est, cruento sudore manavit, asperrimam mortem reformidavit, & calicem, quem ipsi propinavit Pater, his verbis fuit deprecatus: *Pater si possibile est, transeat à me calix iste*. Denique, Christus in Passione sua non lætus, sed tristis esse voluit, quia hæc tristitia magis quadrabat oraculis Prophetarum, qui Christum, verum Messiam, sub hac persona sæpiùs inducunt, ut eum nunc agno mansueto comparent, nunc liventem plagis, deformatum, destitutum, tristem, abjectumque faciant, nusquàm alacrem, erectum, animosum. Obmutuscentem faciunt, non magna loquentem, eumque omni dedecore, probro, infamiâ, & ludibriis dehonestatum iri vaticinantur.

Arguitur secundò: Si Christus voluisset, & simul noluisset mori, fuisset in Christo contrarietas, seu repugnantia voluntatum, atqui in Christo nulla fuit contrarietas, seu repugnantia voluntatum, hæc siquidem repugnantia originem habet ex peccato originali, cujus expers fuit Christus Dominus, ergo nullâ ratione dici potest, Christum voluisse, & non voluisse mori.

Respondeo cum *S. Thoma* 3. p. qu. 18. art. 6. negando sequelam maioris, nàm ad contrarietatem, seu repugnantiam voluntatum, inquit Angelicus ille Doctor, requiritur, quod sit circà eamdem voluntatem. Si enim unum velit homo secundùm appetitum sensitivum, & velit aliud secundùm appetitum rationis, non est hìc aliqua contrarietas, nisi fortè appetitus sensitivus in tantum prævaleat, quod vel immutet, vel retardet appetitum rationis. Porrò, etsi voluntas naturalis, & voluntas sensualitatis in Christo aliquid voluerit, quàm voluntas divina, & voluntas rationis ipsius, nulla tamen fuit oppositio, seu contrarietas voluntatum in Christo. Primò, quia voluntas naturalis, & voluntas sensualitatis in Christo non repudiabat illam rationem, quâ voluntas divina, & voluntas rationalis in Christo Passionem, seu mortem volebant. Secundò, quia voluntas divina, & voluntas rationis in Christo non impediebantur, aut retardabantur per voluntatem naturalem, aut per appetitum sensualitatis. Similiter, etiam voluntas divina, & voluntas rationis in Christo non refu-

refugiebant, aut retardabant motum voluntatis humanæ, aut motum appetitus sensualitatis in Christo, placebat enim Christo tam secundùm voluntatem divinam, quàm secundùm voluntatem rationis, ut voluntas naturalis, & voluntas sensualis, quæ in ipso erant, juxtà ordinem naturæ suæ moverentur. Quapropter, in Christo nulla fuit repugnantia, seu contrarietas voluntatum, licèt Christus secundùm voluntatem divinam, & voluntatem rationis vellet mori; secundùm verò voluntatem naturalem, & voluntatem sensualem non vellet mori.

Arguitur tertiò: Christus pati haud potuit morbum, febrem, &c. ergò nec potuit etiam pati famem, sitim, aliosque id genus naturæ humanæ defectus. Ant. certum est apud omnes Theologos. Prob. conseq. morbus, febris, &c. sunt defectus, seu infirmitates naturæ humanæ, non secùs ac fames, sitis, &c. Ergò si Christus pati non potuit morbum, febrem, &c. non potuit etiam obnoxius esse fami, siti, &c.

Respondeo cum *S. Thoma* 3.p. qu.15. art.4. Christum ad satisfaciendum pro peccato, quo infecta erat natura humana, illos tantùm defectus assumpsisse, qui consequuntur ex peccato communi totius naturæ, idest, ex peccato originali, modò tamen illi defectus non repugnarent perfectioni scientiæ, & gratiæ. Hinc Christus non assumpsit ignorantiam, pronitatem ad malum, & difficultatem ab bonum, quia illi defectus opponuntur perfectioni scientiæ, & gratiæ. Sunt etiam quidam defectus particulares, cuiusmodi sunt varii morbi, qui ex hominum culpa originem trahunt, ex inordinato nimirùm victu, vel ex vitio virtutis formativæ, qui defectus nullum in Christo locum habere potuerunt, quia ejus corpus virtute Spiritus Sancti compactum est, nec aliquid inordinatum Christus unquam in regimine vitæ suæ exercuit. Hos itaque defectus Christus non assumpsit, sed solùm illos, qui in omnibus hominibus communiter inveniuntur, ex peccato primi parentis prodeuntes, sicut sunt mors, fames, sitis, & alii huiusmodi defectus, quos Christus liberè suscepit, tùm ut doloribus, & ærumnis vitæ humanæ obnoxius Redemptionis mysterium expleret, tùm ut suo exemplo hominibus, dolores mortemque formidantibus, omnem adimeret excusationem. *Sublata est hoc modo*, inquit *Lactantius* lib.4. Divin. Instit. cap.24. *omnis excusatio, & fateri hominem necesse est suæ culpa injustum esse, qui Doctorem virtutis, & eumdem Ducem non sequatur.*

Arguitur quartò: Virtus mentis lenit dolorem, & innocentia patientis mitigat pœnam Passionis. Hinc Apostolus 2. ad Cor. cap. 7. ait: *Repletus sum omni consolatione, superabundo gaudio in omni tribulatione nostra.* Et in Annalibus Ecclesiæ legimus, Martyres etiam debilioris sexus, alacri, festivoque animo carceres, ludibria, verbera sustinuisse; atqui in Christo fuit maxima virtus mentis, summaque innocentia, ergò dolor Passionis Christi non potuit esse vehementissimus.

Respondeo primò: Virtutem mentis mitigare dolorem, & innocen-

centiam minuere pœnam Passionis per quamdam redundantiam à superioribus viribus ad inferiores, quæ redundantia, sicut suprà diximus, cùm in Christo non fuerit, eo videlicet non permittente, sequitur, nec innocentiam Christi, nec virtutem mentis, quâ præditus erat, ejus dolores mitigasse.

Respondeo secundò: Innocentiam patientis sublevare dolorem Passionis quantùm ad culpam, sed non quantùm ad pœnam. Id quippè discriminis est inter reum, qui patitur, & innocentem; quòd reus, qui patitur, dolet non solùm de pœna, sed etiam de culpa: innocens autem, qui patitur, dolet tantummodò de pœna: qui dolor augetur ex ipsius innocentia, quatenùs apprehendit nocumentum sibi illatum, ut magis indebitum. Ità respondet *Sanctus Thomas* 3.p. qu. 46. artic.6. ad 5.

Arguitur quintò: Nulla tristitia eum invadere potest, qui fruitur essentiali beatitudine, sitâ in clara, & intuitiva visione Dei, atqui Christus, etiam inter acutissimos dolores, & agones constitutus, clarâ Dei visione fruebatur, nulli ergò tristitiæ obnoxius esse potuit. Maj. certa est, nàm tristitia, cùm sit quoddam malum, nullo pacto stare, & cohærere potest cum vera, & perfecta beatitudine, quæ, juxtà *Boetium*, status est omnium bonorum aggregatione perfectus. Minor verò perindè certa est, nàm fatentur omnes Theologi, Christum à momento conceptionis suæ fuisse viatorem simùl & comprehensorem, adeòque verâ, ac perfectâ beatitudine donatum.

Respondent quidam recentiores Theologi cum nostro *Melchiore Cano* lib. 12. de locis cap. 14. tristitiam quidem abesse procul ab illo, qui verâ beatitudine tàm quoad essentiam, quàm quoad effectum fruitur; in eo tamen tristitiam reperiri posse, qui licèt verâ potiatur beatitudine quoad essentiam, quæ sistit in visione Dei, verâ tamen non fruitur beatitudine quoad effectum, putà gaudium, delectationem, &c. Porrò, inquiunt illi Theologi, quamvis Christus fruitus sit verâ beatitudine sumptâ secundùm essentiam, non tamen semper fruitus est verâ beatitudine secundùm omnes illius effectus; quia aliqui ex dispensatione quadam in eo impediti sunt. Undè, sicut Christus impedivit ne per totum vitæ suæ cursum gloria animæ suæ essentialiter beatæ efflueret in corpus; ità & in Cruce noluit, ut anima gaudium haberet de visione divinatis, sed illud, suaptè natura ex clara Dei visione proditurum, cohibuit, ut hoc pacto, citrà ullam delectationem, acerbiores cruciatus pateretur. Hæc *Melchioris Cani* Responsio probatur tribus doctissimis Societatis Iesu Scriptoribus, videlicèt *Alphonso Salmeroni* Tomo 10. Tract. *de tristitia animæ Christi*; *Maldonato*, Scripturæ Sacræ Interpreti celeberrimo, in cap. 26. *Matthæi* ad hunc versiculum: cæpit *contristari*, *& mæstus* esse; & *Gregorio de Valentia* 3. parte qu. 9. puncto 2.

Verùm, hæc Responsio omninò opponitur doctrinæ *Sancti Thomæ*, qui pluribus in locis, sed potissimùm 3. p. q. 46. art. 8. disertè docet, gau-

gaudium fruitionis in Anima Christi jugitèr perseverasse etiam inter acutissimos dolores, quibus cruciabatur. Missâ itàque illâ responsione.

Respondeo cum omnibus Thomistis, Animam Christi in parte sua superiori summum habuisse fruitionis gaudium, etiam dùm corpus gravissimos in Cruce dolores pateretur, ità ut tamen gaudium illud, quod erat in parte superiori animæ, non fuerit ad illius partem inferiorem diffusum. Ratio est, quia licèt in nobis quandoque contingere possit ut una operatio, quæ est vehementissima in parte superiori animæ, aliam partis inferioris animæ operationem impediat, vel penitùs absorbeat, sicut multis exemplis, & experientiis manifestò constat, id tamen locum non habuit in Christo, quia pars superior animæ, quâ Christus divina, & cælestia contemplabatur, non impediebatur in his, quæ erant sibi propria, à parte inferiori animæ, quâ Christus intendebat rebus agendis circà corpus; non secùs ac per divinitatem Christi non impediebatur, sed potiùs permittebatur caro agere, & pati quæ sibi erant propria, ut post S. Damascenum docent omnes Theologi. Nulla quippè, ità permittente Christo, fiebat redundantia partis superioris animæ Christi ad inferiorem, & versâ vice, nulla itidem fiebat redundantia partis inferioris animæ Christi ad superiorem. Undè, sicut gaudium fruitionis, quod erat in superiori parte animæ Christi non diffundebatur, tempore Passionis, in inferiorem partem animæ Christi, ut ab ea dolor, & tristitia tollerentur; sic pariter superior pars animæ Christi non impediebatur partis inferioris dolore, quem Christus cohibebat, ne in superiorem irrueret. Quod sanè speciale fuit miraculum, sicut reverà continuum in Christo fuit miraculum, quòd idem homo esset viator simùl & comprehensor, quòd à gloria animæ nihil derivaretur ad corpus, quòd à superioris gaudio nihil solatii in inferiorem partem animæ Christi refunderetur, quòd inferioribus viribus perturbatis, nec superiores turbarentur, nec remitterent opus, nec quietem, & delectationem amitterent. Ità docet *Sanctus Thomas* loco mox laudato, cujus doctrinæ standum esse censeo, quidquid sit de variis aliis explicationibus *Cajetani*, & *Medinæ*, qui in quibusdam dissentiunt, dùm subtilis Doctoris solvunt argumenta.

Arguitur ultimò: *Sanctus Hilarius* lib. 10. de Trinitate docet, Corpus Christi flagellorum ictibus fuisse laceratum, nihil tamen doloris fuisse animæ illatum; undè animam Christi comparat cum aqua, cum igne, cum aere, quæ telo aliquo perforantur. In qua comparatione apertè innuere videtur Sanctus ille Doctor, quod sicut aqua, ignis, & aer nihil prorsùs doloris sentiunt, etiamsi telo perforentur, ità & anima Christi nullum pertulit dolorem, dùm corpus, cui unita erat, fuit in passione flagellorum ictibus laceratum. Hæc sunt ipsius verba: *Unigenitus Deus hominem verum, non deficiens à se Deo, sumpsit: In quem quamvis ictus inciderent, aut suspensio elevaret; afferrent quidem impetum passionis, non tamen dolorem passionis inferrent, ut telum aliquod, aut aquam*

aquam perforans, aut ignem compungens, aut aera vulnerans, omnes quidem has passiones natura sua infert, ut perforet, ut compungat, ut vulneret: Sed naturam suam in hæc passio illata non retinet, dùm in natura non est, vel aquam forari, vel pungi ignem, vel aera vulnerari, quamvis naturæ sit teli vulnerare, & compungere, & forare. Passus quidem Dominus Jesus Christus, dùm cæditur, dùm suspenditur, dùm configitur, dùm moritur, sed in Corpus Domini irruens passio, necnon fuit passio, nec tamen naturam passionis exercuit, cum & pœnali ministerio desæviit, & virtus corporis sine sensu pœnæ in se sævientis excepit. Et, post pauca interjecta, sic prosequitur: *Et homo ille de Deo est, habens ad patiendum quidem corpus, & passus est; sed non habens naturam ad dolendum.* Ergo ex Sancto Hilario Christus fuit omnium dolorum expers.

Idem omninò sentire videtur *Sanctus Clemens Alexandrinus*, qui libro sexto Stromatum pag.649. loquendo de Christo, hæc habet: *Ipse autem, ut semel dicam, passionis erat expers, ut quem nullus subiret motus, neque voluptas, neque dolor.* Quibus verbis Sanctus Clemens dolorem, tristitiam, animæ perturbationes, & cunctas naturæ humanæ affectiones à Christo penitùs ablegare videtur.

Respondeo: Quòd licèt non defuerint Auctores, qui Sanctum Hilarium hujus erroris perperàm insimularint, quos inter numerantur *Claudius Mamertus* lib. 2. de statu animæ cap.9. *Berengarius*, teste *Lanfranco* Epist.50. *Blondellus*, & *Rivetus*, Hæretici de Calvinistarum grege; affirmantes, Sanctum illum Doctorem sensisse, Christum tristitiæ, metus, doloris, aliarumque ejusmodi naturæ humanæ affectionum fuisse omninò expertem; facilè tamen ostendi potest, Sanctum Hilarium ab illo errore fuisse penitùs alienum. Enim verò, in Psalm.53. ait, quòd Christus Dominus *ut absolutissimum nobis humanæ humilitatis esset exemplum, omnia, quæ hominum sunt, & oravit, & passus est, & ex communi nostra infirmitate salutem sibi est deprecatus à Patre; ut nativitatem* (idest, naturam) *nostram cum ipsis infirmitatis nostræ iniisse intelligeretur officiis. Hinc illud est, quod esurivit, sitivit, dormivit, lassatus fuit, impiorum cœtus fugit, mœstus fuit, & flevit, & passus, & mortuus est.* Et in Psalm.54. asserit, quòd Christus *etiam timorem in se mortis ingruentem non renuit.* Denique, ne plura congeram testimonia, in Psalm.68. hæc verba vatis regii: *Salvum me fac Domine, quoniam intraverunt aquæ usque ad animam meam*, sic interpretatur: *Introeuntibus enim aquis usque ad animam, subjectus morti Crucis fiebat: Cùm passionum universarum impetus usque ad mortem animæ perrumperet . . . . non enim incidere in Deum infirmitatum nostrarum terror valebat, aut exercere se nisi in carne corporis nostri, tanquam subjacente materia, poterant passiones.* Et infrà, *omnis in eum terror desævientis in nos potestatis incubuit.* Quibus verbis S. Hilarius apertè tribuit Christo famem, sitim, mœrorem, tristitiam, uno verbo, omnes humanæ infirmitatis affectiones, ac passiones. Legi possunt alia di-

disertissima ejusdem Sancti Doctoris testimonia in Præfatione recentis Editionis ejus Operum adornatæ à Patribus Benedictinis Congreg. Sancti Mauri, qui hunc errorem à Sancto Hilario, de Ecclesia benè meritò, multis,jisque invictis argumentis amoliuntur. Nunc venio ad explicationem illius testimonii deprompti ex lib.10. de Trinit. ubi Sanctus Hilarius dolores à Christo arcere videtur. Duplex autem huic testimonio adhiberi potest responsio. Prima est, quòd S.ille Doctor negat tantùm eò loci, dolores habuisse locum in Christo, prout est Verbum Divinum, dolores tamen à Christo, quatenùs homo est, excludere non intendit. Veritas hujus responsionis liquet ex scopo, in quem toto illo libro decimo collimat S. Hilarius; vult siquidem argumentum diluere Arianorum, qui, sicut testantur Sancti Patres Gregorius Nazianzenus Orat.51. Augustinus de Hæresibus cap.19. Theodoretus sub initium Dialogi 2. affirmabant, Verbum in Christo vices animæ supplevisse, ac subindè mœstitudinem, tristitiam, anxietatem, & dolores, quibus anima Christi fuit in passione obnoxia, in Verbum ipsum cecidisse pertendebant. Ut igitur hoc Arianorum argumentum diluat Sanctus Hilarius, docet, nullum dolorem, nullasque humanæ infirmitatis passiones in Christum, quatenùs Verbum est, incidere potuisse. Hunc scopum sibi in lib.10. de Trinit.præfixisse Sanctum Hilarium apertè colligitur ex verbis ipsiusmet Sancti Doctoris, qui lib.1.de Trinitate num.32. declarat, se librum decimum scripsisse adversùs Hæreticos, qui *divinæ professionis naturæque immemores, ad impietatis suæ argumentum, dispensationis gesta, dictaque tenuerunt*. Hoc est, ut planiùs loquitur lib.9.de Trinit.num.5. qui ea, *quæ ab eo, seu Christo, secundùm hominem dicta sunt, dicta esse secundùm naturæ divinæ infirmitatem mentiuntur*. Idem repetit lib.11. de Trinit. & in cap.31. *Matthæi*, ubi ait,sibi cum jis rem esse, *quorum ea opinio est, quòd cadere propter se mæstitudo in Deum potuerit, eumque futuræ passionis metus fregerit, quia dixerit: Tristis est anima mea &c.* Ex scopo igitur, quem *S.Hilarius* hoc in libro 10. de Trinit. sibi proposuit, genuinus verborum illius sensus nullo negotio exculpi potest.

Altera responsio traditur à *Sancto Thoma* 3.p. qu.15. art.5. ad 1. ubi ait, Sanctum Hilarium à carne Christi non veritatem doloris, sed necessitatem dumtaxàt excludere voluisse, idest, Sanctum Hilarium negasse tantùm, dolores in Christo habuisse locum, quantùm ad illum modum, secundùm quem sunt in nobis, nàm dolores nos necessariò pungunt, nobisque invitis licèt, ac reluctantibus dominantur propter peccatum originale, quod est principium, & fons, ex quo scaturiunt illi defectus. At verò, Christus, qui à peccato originali fuit prorsùs immunis, dolores non invitus persensit, sed liberè, nec motus in eo excitari poterant, qui ejus rationem perturbarent. Hanc explicationem Sancti Thomæ consonam esse menti Sancti Hilarii colligo ex Enarratione in Psalm.53. ubi Sanctus Hilarius hæc habet: *Passus ergo est Deus, quia*

se subjecit voluntarius passioni. Hac geminâ responsione manet abundè explicatum illud S. Hilarii testimonium ex lib. 10. de Trin. petitum, quapropter, necesse non est recurrere ad responsionem Petavii, viri alioqui doctissimi, qui lib. 10. de Incarnatione ait, Sanctum Hilarium lib. 10. de Trinit. sensisse quidèm, corpus Christi naturaliter, seu ex naturæ suæ statu, ac conditione nullum potuisse doloris sensum percipere, hunc tamen errorem fuisse posteà à Sancto Hilario retractatum in libro, quem Guillelmus, Episcopus Parisiensis, audiente Sancto Bonaventura, dixit se vidisse, & perlegisse; quem retractationis librum suspicatur Petavius esse commentarium Sancti Hilarii in Psalmos. Ad hanc, inquam, Petavii responsionem recurrere necesse non est, cùm ille locus Sancti Hilarii ex lib. 10. de Trinitate desumptus, qui Petavio negotium facessivit, ex his, quæ hactenùs diximus, sit sat superque elucidatus.

Quod autem spectat Sanctum Clementem Alexandrinum, dico: Illum nihil aliud velle, quàm Christum fami, siti, aliisque id genus naturæ humanæ affectionibus nulla necessitate fuisse obnoxium, sed voluntariè, & liberè illis subditum esse. Hanc esse germanam illius Patris mentem luculenter ostendit *Nicolaus le Nourry*, Benedictinus Congregat. Sancti Mauri, in Apparatu ad Bibliothecam maximam veterum Patrum, Dissertatione secundà *de omnibus Clementis Alexandrini Operibus*, quam Dissertationem adeat Lector, si plura scire desideret.

De doloribus, quos Christus in Passione sua pertulit, & quibus probavit se verum hominem esse, copiosè satis, ut existimo, hùc usque actum est, pauca nunc dicenda supersunt de circumstantiis Passionis Christi, quibus se verum Deum esse palàm demonstravit. Duas autem hic potissimùm seligam, quarum prima consistit in summa illa, & à sæculis inaudita patientia, & longanimitate, quâ Christus diros passionis cruciatus sustinuit. Non enim de vi sibi illata conquestus est, sed Pilato interroganti: *Non audis quanta adversùs te dicunt testimonia?* ne ullum quidèm verbum respondit, ita ut Præses vehementer miraretur tantam Christi adversùs accusatores clementiam, impavidi animi constantiam, tamque generosum mortis contemptum. Nec solùm tacuit Christus falsis testimoniis oppressus, sed etiam infensissimis suis hostibus impensissimè favit, pro illis Patrem oravit, convitia, & vulnera, muneribus, & honoribus cumulavit, ipsum interimentes immortalitate donavit, quibus patientiæ, & beneficentiæ argumentis Christus divinitatem suam comprobavit, nàm, ut inquit Tertullianus in lib. de Patientia, *patientiam hujusmodi nemo hominum perpetraret*. Idem docet S. Cyprianus in libro *de bono patientiæ* his verbis: *Cùm ad Crucem Domini confundantur Sidera, elementa turbentur, contremiscat terra, nox diem claudat, Sol, ne Judæorum facinus aspicere cogatur, radios & oculos subtrahat*: *ille*, seu Christus, *non loquitur, nec movetur, nec majestatem suam sub ipsa saltem Passione profitetur. Usque ad finem perseveranter, ac jugiter tolerantur omnia*,

omnia, ut consummetur in Christo plena & perfecta patientia. Et post ista omnia, adhuc interfectores suos, si conversi ad eum venerint, suscipit; & patientia salutari, ad conservandum benignus & patiens, Ecclesiam suam nemini claudit; illos adversarios, illos blasphemos, illos nominis sui semper inimicos, si pœnitentiam delicti agant, si admissum facinus agnoscant, non solùm ad indulgentiam criminis, sed ad præmium Regni cœlestis admittit. Quid potest patientius, quid benignius dici? Vivificatur Christi sanguine, qui fudit sanguinem Christi.

Reponunt miseri Iudæi, tantùm abesse, ut hæc patientia, quam Iesus Nazarenus exhibuit in passione sua, probet, illum esse verum Messiam, ut potiùs contrarium evincat. Messias quippè, ajunt Iudæi, quem Prophetæ venturum prænunciarunt, non debet esse vir humilis, patiens, & pacificus, nec ab hostibus suis vincendus, sed debet esse vir manu fortis & bellicosus, qui armatâ manu, & impavido pectore hostes suos debellabit; internecione delebit, atque Iudæis diù optatam tranquillitatem restituet. Talem Messiam à Prophetis prænunciatum esse, patet, inquiunt Judæi, ex pluribus Scripturæ Sacræ locis. Libri Numerorum cap. 24. v. 17. sic Messiæ adventus prædicitur: *Orietur Stella ex Jacob, & surget virga de Israel, & percutiet Duces Moab, vastavitque omnes filios Seth. Et erit Idumæa possessio ejus: hæreditas Seir cedet inimicis suis: Israel verò fortitèr aget. De Iacob erit, qui dominetur, & perdat reliquias Civitatis*. Nec minùs disertè idem de venturo Messia Vates Regius Psalmo 109. vaticinatus est his verbis: *Dominus à dextris tuis confregit in die iræ suæ Reges. Iudicabit in Nationibus, implebit ruinas, conquassabit capita in terra multorum*. Alia id genus benè multa, quæ passim in Prophetis occurrunt, testimonia proferunt Iudæi, ex quibus Messiam, tanquàm virum bellatorem, copiarum ductorem, & stricto gladio suos hostes jugulantem, sibi ad arbitrium effingunt; indèque inferunt, Iesum Nazarenum non esse verum Messiam, quia se ab inimicis suis vinci & occidi patientèr tulit.

Verùm, hæc carnalium Iudæorum Responsio invictè ex Prophetarum Vaticiniis confutatur. Bella siquidem illa, quæ Messias, à Prophetis prædictus, erat gesturus, non debebant esse carnalia ac temporalia, sicut Iudæi, cæci Prophetarum interpretes, falsò sibi blandiuntur, sed spiritualia esse debebant, quibus Messias animæ hostes, & vitia pelleret, Idololatriam profligaret, verum Dei cultum propagaret, & mentibus Fidelium piam libertatem, Fideique securitatem afferret. Quid enim, amabo, sibi vult hæc *Isaiæ* cap. 11. v. 4. de Messia prædictio: *Percutiet terram virgâ oris sui, & spiritu labiorum suorum interficiet impium: & erit justitia cingulum lumborum ejus, & fides cinctorium renum ejus?* Numquid hæc arma, quæ, teste *Isaia*, tractaturus est Messias, videlicèt *Verba, spiritus, justitia, & fides*, indigitant bellum carnale & temporale, & non potiùs spirituale? Certè idem Propheta Isaias cap. 42. v. 1. Messiam

Digitized by Google

siam non depingit, tanquam virum bellatorem, qui, instar *Alexandri Magni*, aut *Cæsaris*, bellico apparatu, ingentes ducat exercitus, iisque summo imperio præsit, sicut Iudæi ludicrè ariolantur, sed *Isaias* Messiam depingit ut mitem, patientem, humilem, & pacificum his verbis: *Ecce Servus meus, suscipiam eum; electus meus, complacuit sibi in illo anima mea, dedi spiritum meum super eum, judicium gentibus proferet. Non clamabit, neque accipiet personam, nec audietur vox ejus foris. Calamum quassatum non conteret, & linum fumigans non extinguet. In veritate educet judicium: non erit tristis, neque turbulentus, donec ponat in terra judicium, & Legem ejus Insulæ expectabunt*. Missa facio alia *Isaiæ* de Messia Vaticinia, præsertim ea, quæ leguntur cap. 53. ubi hic Propheta Messiæ in tolerandis malis patientiam comparat cum mansuetudine Agni, coram se tondente obmutescentis, & non aperientis os suum. Hic dumtaxàt addam luculentissimum Oraculum Sapientis, qui cap. 5. v. 18. libri Sapientiæ describens adventum Messiæ, & triumphum, quem de hostibus suis relaturus erat, nihil, nisi spirituale Bellum ab eo gestum iri, apertè innuit his verbis: *Dexterâ suâ reget eos, & brachio sancto suo defendet eos. Accipiet armaturam zelus illius, & armabit creaturam ad ultionem inimicorum. Induet pro thorace justitiam, & accipiet pro galea judicium certum: Sumet scutum inexpugnabile æquitatem &c.* En Messiæ bellatoris armaturam, zelum, justitiam, judicium, æquitatem, quam certè armaturam non terrenam & temporalem, sed cælestem & spiritualem esse, nemo est, qui statim non videat. Similitèr, Victoriæ, quas Messias, iuxta Prophetarum Oracula, de hostibus reportaturus erat, non terrenæ, sed spirituales esse debebant, sicut plenè constabit ex his quæ infra dicturus sum de descensu Christi ad Inferos, de ejus Resurrectione & Ascensione. Christus quippè moriendo, de morte triumphavit, juxtà illud Prophetæ *Osee*: *Ero mors tua ô mors, morsus tuus ero inferne*. Morte suâ triumphavit de peccato, & de Principatibus ac Potestatibus Inferni, juxta illud Apostoli ad Coloss. cap. 2. *Delens quod adversùs nos erat Chirographum Decreti, quod erat contrarium nobis, & ipsum tulit de medio affigens illud Cruci, & expolians Principatus & Potestates, traduxit confidenter, palàm triumphans illos in semetipso*. Denique, triumphavit Christus de Idololatria, quàm ubique terrarum diffusam, verus Messias, juxta Prophetarum Vaticinia, penitùs abolere ac profligare debebat. Has Iesu Christi non de corporis, sed de animi hostibus reportatas Victorias præ oculis habens Vates Regius, eumque in Cælos, instar triumphatoris, ascendentem contemplando, exclamat: *Attollite portas Principes vestras, & elevamini portæ æternales, & introibit Rex gloriæ. Quis est iste Rex gloriæ? Dominus fortis & potens in prælio, Dominus virtutum, ipse est Rex gloriæ*, Psalm. 23. Facessant ergò Iudæi, qui Messiam, non mitem, non patientem, non pacificum, sed manu fortem, bellicosum, & exercitus, ad vincendos hostes suos, potentissimum ductorem adhùc præstolantur. Al-

Altera circumstantia, quâ Christus in Passione suam divinitatem demonstravit, sita est in vi, & efficacia miraculorum, quæ facta sunt tempore Passionis. Sol quippè, juxtà Prophetarum Amos cap. 8. v. 8. & Joelis cap. 2. v. 10. vaticinium, obscuratus est, & tenebræ factæ sunt in universa terra, sicut ait *S. Lucas* cap. 23. Stupendi illius Solis deliquii meminêre *Phlegon*, Hadriani Imperatoris Libertus, lib. 13. *Thallus* quoque Scriptor Gentilis, *Julius Africanus*, *Tertullianus* in Apologetico cap. 21. *Lactantius* lib. 4. Divin. Institut. cap. 19. S. *Lucianus*, qui in Deciana Persecutione Martyrium subiit, his verbis Gentiles provocat: *Consulite Annales vestros, & invenietis Pilati temporibus, dùm pateretur Christus, mediâ die fugatum Solem, & interruptum diem*. Missos facio alios antiquos Scriptores, qui Eclipsis Solis, moriente Christo, disertam mentionem fecerunt. Cæterùm, quo pacto acciderit hæc Eclipsis Solis tempore Passionis Christi? Non una omnium est sententia. *Origenes* in Matthæum hanc Eclipsim in sola Judæa per interpositionem nubium accidisse putat. Sed hæc sententia opponitur Scripturæ, asserenti factas esse tenebras *in universam terram*, ubi totum Orbem intelligi oportet, non totam Judæam. Alii existimant hanc Solis Eclipsim contigisse non per interpositionem Lunæ, quippè quæ tempore Passionis Christi plena erat, & Soli è diametro opposita, sed per retractionem radiorum Solis, in quantùm scilicet divinâ virtute factum est, ut Solis radii ad terram non pervenirent. Denique, *Sanctus Thomas* 3. p. q. 44. art. 2. ad 2. censet, hanc Eclipsim factam fuisse per interpositionem Lunæ inter Solem, & terram, quatenùs Divinâ Omnipotentiâ factum est, ut, non turbato consueto temporum cursu, Luna, quæ erat in plenilunio, ex adverso Solis accurrerit è loco suo ad Solem præter tempus debitum, & deindè à Sole recedens, in locum proprium restituta fuerit tempore debito. Hanc opinionem probat potissimùm Doctor Angelicus ex testimonio *Dionysii Areopagitæ*, testis oculati, in Epistola, quam scripsit ad Polycarpum, quæ Epistola, si genuinus sit Sancti Dionysii Areopagitæ fœtus, non est dubium quin maximam huic sententiæ conciliet auctoritatem. Sed ut ut sit, in confessò est apud omnes, hanc Solis Eclipsim tempore Passionis Christi accidisse modo admirabili, planè supernaturali, hominibus ignoto, & antehàc penitùs inaudito, ut rectè observat *S. Augustinus* Epist. 199 aliàs 80. ad Hesychium, ubi hæc habet: *Solis ille defectus, quando crucifixus est Christus, verè mirabilis erat, & prodigiosus. Pascha quippè fuerat Judæorum, quod nonnisi in Lunæ plenitudine celebratur. Secundùm Astrologorum numeros certum est, Solem, quandò Luna plena est, non posse deficere, sed quandò finis est Lunæ, non quidem semper, sed alitèr nunquàm, cùm secundùm illos numeros deficit.*

Præter stupendum illud Solis deliquium, alia prodigia tempore passionis Christi edita memorat Scriptura Sacra. Scissum quippè est Templi velum, ad præsignandam Synagogæ dissolutionem, populi Iudaici

daici per totum Orbem dissipationem ac divisionem,& ad significandam reserationem Mysteriorum veteris Legis; aperta sunt monumenta ad præfigurandam vitam, quà mortui per Christi Servatoris mortem donari debebant; terra mota est, & petræ scissæ sunt, ad ostendendum, quòd lapidea hominum corda per Christi Passionem ad pœnitentiam emollirentur,& quòd universus Mundus virtute Passionis Christi esset innovandus, & in meliùs commutandus. Quæ prodigia tantam vim, & efficaciam habuerunt, ut Latro pendens in Cruce Christum confessus fuerit, & Centurio Gentilis, ubi hæc conspexisset, exclamaverit dicens: *Verè hic homo justus erat*, ut ait *S. Lucas*; immò ampliùs, ut est apud *S. Marcum*: *Verè hic homo filius Dei erat*.

His miraculis non pigebit addere aliud singulare prodigium, quo Iesu Christi mors Ethnicis significata est, quodque in libello *de defitis Oraculis* Plutarchus refert, videlicèt cùm in Italiam tenderet Thamus, Ægyptius, navis rector, jàmque Echinadas præternavigasset, subitò remisit ventus, & ad Paxas Insulas audita vox est, quæ *Thamum* appellaret, juberetque ipsum, simul ac appulisset ad portum Palodem, clamare: *Magnum Pana esse mortuum*. Thamus morem gessit, eâque, quam jussus fuerat, voce editâ, ejulatus auditi sunt. Vectores Romam delati portentum vulgarunt, pervenit illud ad Tiberium Cæsarem, qui à Thamo, ipso navis rectore, de nuncii veritate certior factus, hominum eruditorum sententiam super ea re gesta exquisivit. Et,ne quis de veritate illius facti Historici dubitet,testatur *Æmilianus Rhetor* apud Plutarchum, hoc sibi à patre *Epitherse*, rei oculato teste, narratum esse. Idem prodigium commendant & in tempus mortis Christi, qui verè *Pan*, idest, rerum omnium conditor, nuncupari potest, convenire demonstrant *Eusebius* lib.5. Prepar.Evangel.Proposit.9. *Tilmontius* Tom.1. Documentorum Histor. Ecclesiast. not.37. in vitam Christi.

Hæc, quæ hactenùs dixi, de circumstantiis, quibus Christus Dominus suam tempore Passionis Divitatem comprobavit, confirmare possum duobus egregiis testimoniis Sanctorum Patrum *Augustini*, & *Leonis Magni*, Pontificis Maximi; quorum prior Sermone 130. de Tempore, loquendo de conversione boni Latronis, hæc habet: *In Cruce hoc miraculum operatus est* (Christus) *undè maximè potentiam suam declarat omnipotens, non mortuum resuscitans, non mari & ventis imperans, non Dæmones ejiciens; sed Crucifixus, derisus atque contemptus; longo scelerum usu obduratam Latronis mentem immutare prævaluit, ut ex utroque virtutem ejus inspicias. In eodem enim tempore Passionis Crucifixus universam turbavit creaturam, & saxa dirupit; duriorem verò lapidibus animum*, seu Latronis, *attraxit pariter & honoravit*. Idem *S. Leo* Sermone 1. *de Passione* luculentèr probat exemplo *Iudæ*,Proditoris,& militum, qui, ad vocem Jesu Christi, dicentis: *Ego sum*, tanto fuerunt terrore perculsi, ut confestim terga vertentes corruerint in terram: *Quamvis*

vis, inquit, *ex infirmitate nostra verè passus sit Dominus, verèque mortuus, non tamen ita se abstinuit à gloria sua, ut inter contumelias passionis nihil Divinæ operationis exerceret. Nam, cùm impius Iudas, non jam ovina pelle velatus, sed lupino furore manifestus, vim sceleris per speciem pacis incipiens, signum traditionis, sæviore omnibus telis osculo, præbuisset, & multitudo furibunda, quæ ad comprehendendum Dominum cum armata militum coborte confluxerat, inter faces & laternas lumen verum tenebris occæcata suis non cerneret; Dominus, qui expectare potiùs turmas, quàm declinare delegerat, quem quærunt, necdùm inveutus interrogat: Illisque dicentibus, quòd Iesum quærerent, ego sum, inquit, quod verbum, illam manum, ita ex ferocissimis congregatam, quasi quodam fulmineo ictu stravit atque perculit, ut omnes illi atroces, minaces, & terribiles, retroacti corruerint*. His prodigiis Iesus Christus probavit divinitatem suam, quibus tamen Iudæorum durities ad pænitentiam frangi minimè potuit. Quò fit, ut *S. Ambrosius* lib. 10. in *Lucam* cap. 23. jure optimo exclamet: *ô duriora saxis pectora Judæorum! Finduntur petræ, sed horum corda obdurantur. Iudex arguit, credit minister, Proditor scelus suum morte condemnat, elementa fugiunt, terra concutitur, monumenta reserantur: Judæorum tamen immobilis duritia manet Orbe concusso.*

PARAGRAPHUS SECUNDUS

Utrùm fuerit conveniens Christum mori in Cruce? & quinam salvificæ Cruci cultus impendi debeat?

OBservandum primò: Crucem, quæ in laxa significatione pro omni angore, tormento, atque interitu sumitur, propriè nihil aliud esse, quàm lignum erectum, ex quo ille, qui cruciandus erat, suspendebatur; & sive clavis, sive aliis retinaculis constrictus tandiù pendebat, donec fame, siti, doloribus consumptus interiret. Hoc supplicii genere, quod erat apud Romanos maximè infame, & probrosum, sicut testatur *Cicero* in Oratione contra *Verrem*, plectebantur servi, latrones, sicarii, seditiosi, falsarii, aliique id genus facinorosi, atque vilissimi homines, qui, priusquàm in crucem agerentur, flagellis cædebantur, Columnæ interdùm alligabantur, crucem suam ad locum supplicii stimulis acti portare cogebantur, postremò nudi crucifigebantur, sæpiùsque in prædam volucribus, ferarumque dentibus discerpendi relinquebantur. Quæ omnia, cùm *Lipsius*, *Gretserus*, *Casaubonus*, *Salmasius*, & alii perdocti viri, qui de Cruce ex professo disseruerunt, latè exposuerint, hîc breviter annotasse sufficiat.

Observadum secundò, Crucis supplicium, quo facinorosi homines puniebantur, fuisse quidèm apud Romanos, & alios Gentiles usitatum, sed non apud Judæos, qui quatuor dumtaxàt suppliciorum genera, ad son-

sontes puniendos, adhibere solebant, videlicèt *Lapidationem*, *Vivicomburium*, *Strangulationem*, seu occisionem per laqueum, & *Decollationem*, seu occisionem per gladium. Sed, quia lignum omne, in quo quis cruciatur, *Crux* perindè latiori sensu dicatur, ac *patibulum*, eo in sensu Judæi aliquandò Crucis supplicio, idest, *Furcâ* in reos animadvertebant. Legimus quippè Libri Deuteronomii cap. 21. vers. 22. *Quandò peccaverit homo, quod plectendum est, & adjudicatus morti appensus fuerit in patibulo, non permanebit cadaver ejus in ligno*. Qui scripturæ locus non de Crucis supplicio, quale Romanis, & aliis Gentilibus in usu fuit, non est intelligendus, sed de Furca, quâ quis, in altum sublatus, laqueo præfocatur. Christus itaque Crucis supplicio ideò affectus est, quia *Pilatus*, vir Romanus, eum Cruci affigi jussit, juxta Romanorum consuetudinem, cui Judæi, tum temporis Romanorum Imperatorum subditi dominio, parêre tenebantur. Undè exclamarunt, dicentes: *Tolle Tolle, Crucifige eum*.

Observandum tertiò, Adversùs Crucem Christi aperto marte insurgere Judæos, Gentiles, & Hæreticos. Iudæi quippè & Gentiles velut opprobrium Christianis objectare solent, quod & hominem, & ab hominibus infami affectum supplicio colant. Quam objectionem meritò ridet *Tertullianus* lib. de carne Christi cap. 5. ubi ait: *Quodcumque Deo indignum est, mihi expedit; salvus sum si non confundar de Domino meo. Crucifixus est Dei Filius: non pudet, quia pudendum est:. & mortuus est Dei Filius; prorsùs credibile est, quia ineptum est*. Hæretici etiam nostri temporis Calvinistæ, & Lutherani Crucem Christi acritèr insectantur, asserentes, nullum cultum à Fidelibus ipsi exhibendum esse. Sed, ut ingenuè fatear, Cruci Christi gloriosum est tales habere insectatores, quia minùs constaret fidei nostræ sanctitas, minùs clarescerent Sacrificii Crucis utilitas, sanctitas, necessitas, & efficacia, nisi omnium adversùm se impiorum, terrenisque vitiis immersorum hominum Crux Christi & concitaret odia, & linguas provocaret. *Ibat ad locum*, Iesus, *ubi erat Crucifigendus, portans Crucem suam. Grande spectaculum. Sed, si spectet impietas, grande ludibrium; si pietas, grande Mysterium. Si spectet impietas, grande ignominiæ documentum; si pietas, grande Fidei munimentum. Si spectet impietas, ridet Regem, pro virga Regni, lignum sui portare supplicii; si pietas, videt Regem bajulantem lignum ad semetipsum figendum, quod fixurus erat in frontibus Regum. In eo spernendus oculis impiorum, in quo erant gloriatura corda sanctorum*. Verba sunt *S. Augustini* Tractatu 117. in Evang. Ioannis num. 3. Ut igitur omnium inimicorum Crucis Christi infrunita ora obstruantur, duo hic probanda suscipio; primò, convenientissimum fuisse ut Christus pateretur in Cruce. Deindè, ostendam contrà Hæreticos, cultum latriæ respectivæ deferendum esse salvificæ Cruci.

DICO PRIMÒ: *Convenientissimum fuisse ut Christus Dominus morc-*

Digitized by Google

moreretur in Cruce. Ità *S. Thomas* 3. part. quæst. 46. art. 4.

Probatur primò variis rationibus petitis ex Sanctis Patribus, præcipuè ex *Lactantio* lib. 4. Divin. Institut. cap. 26. In primis, quia Christus humilis advenerat ut humilibus, & infirmis opem ferret, & omnibus spem salutis ostenderet, debuit eo supplicii genere mori, quo humiles, & infirmi solent, ne quis esset omninò, qui eum non posset imitari. Deindè, Christus Crucem selegit, ut corpus suum conservaretur integrum, quod die tertio resurgere ab inferis oportebat. Suffixus itaque Christus cùm spiritum spontè deposuisset, necessarium carnifices non putarunt ossa ejus suffringere (sicut mos eorum ferebat) sed tantummodò latus ejus proforaverunt, & sic integrum corpus patibulo detractum est, & sepulchro diligenter inclusum. Quæ omnia idcircò facta sunt (inquit *Lactantius*) ne læsum, ac diminutum corpus ad resurgendum inhabile redderetur. Verùm, hæc *Lactantii* ratio, si spectetur omnipotentia Dei, falsa est. Nam Corpus Christi Crucifixum semper divinâ virtute fuisse habile ad resurgendum. Crediderim tamen ipse, hoc unum dumtaxat voluisse *Lactantium*, quòd si Corpus Christi Crucifixum, in aliqua sui parte læsum ac diminutum fuisset, ad resurgendum, juxta Vulgi apparentiam, inhabile visum fuisset, & hac de causâ voluisse Christum, ut suum corpus in Cruce integrum permaneret, ad fidem suæ Resurrectionis adstruendam. Tertiò, Christus Crucem maluit, quia illâ exaltari eum fuit necesse, & omnibus gentibus innotescere. Nam quoniam is, qui patibulo suspenditur, & conspicuus est omnibus, & cæteris altior, Crux potiùs selecta est, quæ significaret Christum tam conspicuum, tamque sublimem futurum, ut ad eum cognoscendum pariter & colendum cunctæ nationes ex omni Orbe concurrerent. Denique, nulla gens tam inhumana est, nulla regio tam remota, cui aut Passio Christi, aut sublimitas Passionis ignota sit; & eâ de causa Christus extendit in Cruce manus suas, Orbemque dimensus est, ut jàm tunc ostenderet, ab ortu Solis usque ad occasum, magnum populum ex omnibus linguis, & tribubus congregatum sub alas suas esse aliquandò venturum, signumque illud maximum, atque sublime frontibus suis suscepturum. *Mira est hæc gratia*, inquit *Sanctus Chrysostomus* in libro, quod Christus sit Deus, *nullus confunditur, nullus erubescit, cogitans quod maledictæ mortis signum fuerit Crux: sed omnes eâ magis ornantur, quàm diadematum coronis, vel multis gemmatis monilibus, & torquibus; & non solùm non fugitur, sed & desideratur, & amatur, & omnes de ea solliciti sunt, & ubique fulget, & sparsa est in parietibus domorum, in culminibus, in libris, in Civitatibus, in vicis, in locis, quæ habitantur, & non habitantur. Vellem audire à Pagano, undè symbolum tam maledictæ mortis, ac supplicii, omnibus tam desiderabile, si non magna Crucifixi virtus?*

Probatur secundò aliis rationibus *Sancti Thomæ*; & primò, sicut

Adamus in Paradiso Terrestri constitutus Dei contempsit mandatum, excerpendo ex arbore pomum, ità Christus in Cruce positus tanquam fructus vitæ ex arbore pependit, & quidquid primus homo inobedientiâ perdidit, ipse obedientiâ suâ in ligno reparavit. *Hoc est lignum, quod Adæ Dominus demonstravit, dicens: De ligno vitæ, quod esset in medio Paradisi edendum, de ligno autem scientiæ boni, & mali non edendum. Erravit Adam, mandata non tenuit, interdictum gustavit. Per lignum cœpimus esurire, quia suum caro accepit alimentum: ideò Dominus in Christo carnem junxit & lignum, ut fames antiqua cessaret, vitæ gratia redderetur. Beatum lignum Domini, quod omnia peccata crucifixit: beata caro Domini, quæ victum omnibus ministravit!* Ait *Sanctus Ambrosius* Enarratione in Psalm. 35. Secundò Christus cruci affixus aërem, & terram stillante Sanguine sanctificavit, nosque in Cœlum traxit non solùm gratiâ suâ, sed exemplo, quia, ut inquit *S. Augustinus* Tract. 119. in Joannem, lignum, in quo fixa erant membra Christi patientis, fuit *Cathedra Magistri docentis*. Tertiò, Christus mortem Crucis elegit, quia forma Crucis quatuor dimensiones importat, longitudinem scilicet, latitudinem, sublimitatem, & profundum, quibus dimensionibus significabatur, fore ut virtus crucis ad omnes omninò homines, ad omnium locorum latitudinem, ad omnium temporum longitudinem diffunderetur. Denique, Christus mortuus est in Cruce, ut quàmplurimas impleret figuras illorum miraculorum, quæ in veteri lege Deus per lignum fieri voluit, sicut quandò Moyses virgâ mare rubrum divisit, & Pharaonem prostravit; quandò in amaram aquam ligno misso, ex amara dulcem effecit; quandò percussâ petrâ aquam ubertim per virgam eduxit; quandò denique, orante Moyse expansis manibus ad modum crucis, Amalech devictus est; quibus figuris designabatur Crux, per quam, velut per infirmum, & ignobile instrumentum, Christus fortia quæque confudit, humanam sapientiam domuit, diabolum exarmavit, unius Dei Religionem per totum Orbem propagavit, & homines terrenis sordibus affixos ad cœlestium bonorum meditationem revocavit. His de causis, Christus Servator noster mori voluit in Cruce, noluit ut sibi caput amputaretur, sicut Joanni Baptistæ, aut ut medius scinderetur, sicut contigit Isaiæ, sed corpus suum integrum, & indivisum morti servavit; ut non esset occasio volentibus scindere Ecclesiam, quæ est corpus ipsius mysticum. Noluit etiam Christus comburi sicut holocausta, illorum tamen in hoc implevit figuram, quod sicut holocausta in veteri lege altari ligneo imponebantur, ità corpus ejus altari Crucis impositum est, & loco ignis materialis, quo comburebantur holocausta, fuit in eo ignis ardentissimæ charitatis. Sit igitur perfidis Judæis Crux Christi *scandalum*, gentibus *stultitia*, nobis *Dei virtus est, & sapientia*, quia per Crucis sacrificium veritatis lux & veri Dei fides toti Orbi affulserunt, superstitionum colluvies sublata est, errorum, & vitiorum abolita contagio, genus huma-

humanum Deo reconciliatum, & Deus ipsi propitiatus.

Objiciunt Judæi, & dicunt, ex ea turpissima morte, quâ Jesus Nazarenus in Cruce affectus est, apertè probari, eum non esse Messiam Prophetarum Oraculis prænunciatum. Messias quippè, inquiunt Judæi, quem Prophetæ venturum prænunciarunt, potestatem, honorem, & Regnum æternum habere debet, tantùm abest, ut probrosam mortem in Cruce sit subiturus. Dicit enim *Isaias* cap. 9. v. 7. loquendo de Messia: *Multiplicabitur ejus imperium, & pacis non erit finis, super Solium David, & super regnum ejus sedebit, ut confirmet illud, & corroboret in judicio & justitia, à modò & usque in sempiternum*. Idem cofirmat Propheta *Daniel* cap. 7. v. 25. dicens: *Dedit ei* (seu Messiæ) *potestatem & honorem & regnum; & omnes populi, Tribus, & Linguæ ipsi servient. Potestas ejus potestas æterna, quæ non auferetur, & regnum ejus, quod non corrumpetur*. Cùm igitur, ajunt Judæi, Jesus Nazarenus nec potestatem, nec honorem, nec ullum in terris Regnum habuerit, sed potiùs illusus, & despectus ab omnibus turpissimam mortem in Cruce oppetierit, evidenter consequitur, illum non fuisse verum Messiam, Prophetarum Oraculis prædictum.

Priusquàm huic Judæorum objectioni faciam satis, quatuor velim obitèr Lector observet, quæ supinam judæorum in expositione Oraculorum, quæ Veteres Prophetæ de Messia præcinuerunt, ignorantiam atque cæcitatem produnt.

In primis, observandum est, Messiam, quem prænunciarunt Prophetæ, mortem, eamque turpissimam, subire debuisse. Ait siquidem Propheta *Daniel* cap. 9. v. 26. *Post hebdomadas sexaginta duas occidetur Christus*. Et Libri Sapientiæ cap. 2. v. 18. inducuntur impii, sic in Christum blasphemantes: *Videamus, si sermones illius veri sint, & tentemus, quæ ventura sunt illi, & sciemus, quæ erunt novissima illius. Si enim est verus filius Dei, suscipiet eum, & liberabit eum de manibus contrariorum. Contumeliâ & tormento interrogemus eum, & sciamus reverentiam ejus, & probemus patientiam illius, morte turpissimâ condemnemus illum*. Denique, ut cætera aliorum Prophetarum mittam testimonia, *Isaias* cap. 53. clarè prædixit, Messiam turpissimæ morti, unà cum sceleratis, addictum iri: *Oblatus est, quia ipse voluit.... Et cum sceleratis reputatus est*. Tantùm igitur abest, ut ex probrosa morte, quam Jesus Christus, in Cruce passus est, inferri debeat, eum non esse Messiam, Prophetarum Vaticiniis prædictum, quemadmodùm Judæis effutire solemne est, ut indè potiùs, juxta Prophetarum Oracula, evidentissimè colligatur, Jesum Christum esse verum Messiam, in quem optimè quadrat Nota turpissimæ mortis, quâ, sicut prædicitur à Prophetis, afficiendus erat Messias.

Secundò, observandum est, non solùm Prophetas prædixisse, Messiam obiturum turpissimam mortem, sed etiam, luculentissimè illos

prænunciasse, Messiam in Crucem actum iri, ibique ab omnibus deridendum. Quid enim, amabo, sibi volunt hæc *Zachariæ* verba cap. 12. v. 10. sic nomine Dei loquentis: *Effundam super domum David, & super habitatores Hierusalem spiritum gratiæ, & precum, & aspicient ad me, quem confixerunt. Et plangent eum planctu, quasi super unigenitum, & dolebunt super eum, ut doleri solet in morte primogeniti.* Quid aliud etiam significant hæc *Hieremiæ* cap. 11. vers. 19. verba: *Ego quasi Agnus mansuetus, qui portatur ad victimam: & non cognovi, quia cogitaverunt super me consilia dicentes: Mittamus lignum in panem ejus* (idest, in corpus ejus) *& eradamus eum de terra viventium, & nomen ejus non memoretur amplius.* Postremò, oblocutiones, derisiones, probra, quæ impii, moventes capita sua, in Christum de Cruce pendentem jaciebant, disertissimè prædixit Vates Regius, dicens Psalm. 21. *Ego autem sum vermis & non homo, opprobrium hominum, & abjectio prebis. Omnes videntes me deriserunt me, locuti sunt labiis & moverunt caput: speravit in Domino, eripiat eum; salvum faciat eum, quoniam vult eum.* Et psalm. 108. *Ego factus sum opprobrium illis: viderunt me, & moverunt capita sua.* Quæ quidem omnia ad litteram impleverunt Principes Sacerdotum cum Scribis & Senioribus, qui Christo, è Cruce pendenti, his verbis insultabant: *Alios salvos fecit, se ipsum non potest salvum fuere: si rex Israel est, descendat nunc de Cruce, & credimus in ipsum. Confidit in Deo, liberet nunc si vult eum; dixit enim, quia filius Dei sum,* Matthæi cap. 27. v. 42. His Prophetarum vaticiniis duo alia dumtaxat luculentissima addam Oracula Sacrorum Vatum, qui prædixerunt, Messiam, pedibus, manibusque transfixis, moriturum, quę sanè Vaticinia soli Jesu Christo, cujus manus & pedes in Cruce confixi sunt, convenire possunt. Ait enim Vates Regius Psalm. 21. vers. 17. *Foderunt manus meas & pedes meos, & dinumeraverunt omnia ossa mea.* Et Propheta *Zacharias* cap. 13. v. 6. hæc de Messia Vaticinatur: *Quid sunt plagæ istæ in medio manuum tuarum? Et dicet, his plagatus sum in domo eorum, qui diligebant me.* Cùm igitur, Prophetæ disertissimè prædixerint, Messiam moriturum in Cruce, manibus pedibusque transfixis, profectò obstinati Judæi, se se omnibus deridendos propinant, dum ex morte, quam Christus pertulit in Cruce, inferunt, illum non esse Messiam, cùm potiùs ex illo mortis genere induci deberent ad credendum, Jesum Christum esse verum Messiam, Prophetarum Oraculis prædictum.

Tertiò, observandum est, non tantùm Prophetas prædixisse, Messiam subiturum in Cruce turpissimam mortem, sed etiam illum, suo effuso sanguine, hominum peccata expiaturum. Id enim apertissimè docet Isaias cap. 53. dicens de Messia: *Verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portavit. . . . . Et posuit Dominus in eo iniquitates omnium nostrûm. . . . . propter scelus populi mei percussi eum.* Quod *Isaiæ* Vaticinium fuisse omni ex parte in Jesu Christo impletum, fusè osten-

ostendimus in Dissertatione 18. ubi multis probavimus argumentis, Jesum Christum cumulatissimam, & ad summos juris apices exactam pro peccatis hominum æterno Patri per mortem suam exhibuisse satisfactionem juxta illud Vatis Regii: *Copiosa apud eum redemptio*, Psalm. 129.

Denique, ut magis confundantur Judæi, observandum est, Prophetas adeò distinctè & explicatè circumstantias mortis, quam Jesus Christus pertulit in Cruce, notasse ac descripsisse, ut non tàm Prophetæ, quàm Evangelistæ esse videantur. At enim, referunt Sacri Evangelistæ, Principes Sacerdotum, & Seniores populi consilium iniisse, ut Jesum dolo tenerent, & occiderent. Id autem prædictum est à Vate Regio Psalm. 2. v. 2. *Astiterunt Reges terræ, & Principes convenerunt in unum adversùs Dominum, & adversùs Christum ejus*. Et Psalmo 21. *Consilium malignantium obsedit me*. Testantur Sacri Evangelistæ, Jesum Christum venditum fuisse triginta argenteis. Id prænunciatum est à *Zacharia*, Propheta cap. 11. v. 12. *Appenderunt mercedem meam triginta argenteos*. Jesus Christus fuit sputis oblitus, & in faciem cæsus. Id clarissimè præcinuit *Isaias* cap. 50. v. 6. *Corpus meum dedi percutientibus, & genas meas vellentibus: faciem meam non averti ab increpantibus, & conspuentibus in me*. Jesus Christus à falsis testibus accusatus est. Id prædixit Vates Regius Psalmo 26. *Insurrerunt in me testes iniqui, & mentita est iniquitas sibi*. Corpus Jesu Christi fuit flagellis dilaniatum. Id ab eodem Vate Regio fuit prædictum Psalm. 72. *Fui flagellatus totâ die, & castigatio mea in matutinis*. Iesus Christus Crucifixus est cum duobus latronibus. Id vaticinatus est *Isaias* cap. 53. *Cum sceleratis reputatus est*. Iesu Christi, de Cruce pendentis, vestimenta sibi partiti sunt milites. Id prædixit Vates Regius Psalmo 21. *Diviserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem*. Iesus Christus Cruci suffixus, felle & aceto fuit potatus. Id ab eodem Vate Regio, Davide, fuit prædictum Psalmo 68. *Dederunt in escam meam fel, & in siti mea potaverunt me aceto*. Denique; Iesu Christo moriente, Sol obscuratus est terra mota est. Id autem à Prophetis *Amos* cap. 8. & *Joele* cap. 2. prænunciatum fuisse, sat superque ostendimus sub finem Paragraphi superioris. Cùm igitur Prophetæ, Dei Spiriti afflati, mortis, quam Iesus Christus passus est in Cruce tam distinctè ac perspicuè notent, atque singillatim cirumstantias referant, mirari vehementèr subit densam cæcitatem Iudæorum, qui ex iisdem circumstantiis mortis, quam Iesus Christus in Cruce passus est, sibi persuadent, Christum non esse verum Messiam, quibus Prophetæ Iesum Christum verum fore Messiam, intento veluti digito, præmonstrarunt.

His observatis, veniamus ad objectionem, quam etiamnùm pervicaces Iudæi inflatis tibiis decantant. Messias, inquiunt Iudæi, debet habere, secundùm Vaticinia Prophetarum, honorem, potestatem & Regnum æternum, ita ut nunquàm moriturus sit, sed potiùs perpetuò regnatu-

gnaturus. Cùm itaque Iesus Nazarenus, nullum in terris Regnum possederit, & in Cruce mortem turpissimam subierit, non potest esse Messias à Prophetis prænunciatus.

Respondeo primò, oppidò falsum esse, à Prophetis prædictum esse, Messiam nunquàm moriturum; immò oppositum à Sacris Vatibus prænunciari, liquidò patet ex benè multis, quæ mox adduximus, Vaticiniis, quibus Prophetæ, semotâ omni obscuritate, declarant, Messiam, impiorum circumventione ac malis artibus occisum iri, mortem turpissimam subiturum, eâdemque operâ accuratissimè describunt omnes circumstantias diræ ac probrosæ mortis, quam Messias in Cruce afficiendus erat.

Respondeo Secundò, illud Regnum æternum, quod Prophetæ adjudicant Messiæ, non fore terrenum ac mundanum, sicut Iudæi, externo mortiferæ litteræ sensui hærentes, falsò dictitare solent, sed fore totum cœleste ac spirituale, sicut sæpiùs in hocce Tractatu evicimus multis Prophetarum Vaticiniis, quæ denuò hìc inserere supervacaneum omninò esset.

Respondeo ultimò, Regnum illud spirituale, quod æternum esse debebat, ita Messiæ à Prophetis adjudicari, ut tamen Messiam mori necesse fuerit, sicque merito mortis suæ Regnum illud obtineret, hominibusque, suo pretioso Sanguine redemptis, per omne ævum dominaretur. Certè Propheta *Isaias* cap. 53. v. 12. clarè innuit, Christum accepisse à Domino gloriam, dominium & honorem, propter meritum mortis & passionis suæ: *Ideò dispertiam ei plurimos, & fortium dividet spolia, pro eo quod tradidit in mortem animam suam*. Id etiam luculentiùs prænunciavit Vates Regius Psalmo 2. ubi, postquàm meminit Persecutionum, & malorum, quibus Messias exagitari debet, dicens: *Quarè fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania? Astiterunt Reges terræ, & Principes convenerunt in unum, adversùs Dominum, & adversùs Christum ejus*; subdit posteà; *Egò autem constitutus sum rex ab eo super Sion Montem Sanctum ejus prædicans præceptum ejus, Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodiè genui te. Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ*. Hùc collimant aliæ ejusdem Vatis de Christo Oracula: *Eripies me de contradictionibus populi, constitues me in caput gentium*, Psalmo 17. *Lapidem, quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli*, Psalmo 117. Quibus Vaticiniis apertè prænunciatur, Christum non ob aliud, gentium populorumque caput constitutum iri, quàm ob toleratas contradictiones, persecutiones, reprobationem, & mortem ipsam ab impiis. Hinc ipsemet Christus *Lucæ* cap. 24. ait: *Nonne hæc oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam?* Sivè, ut inquit Apostolus *Paulus* Epist. ad Rom. cap. 14. v. 19. *In hoc enim Christus mortuus est & resurrexit, ut & vivorum, & mortuorum dominetur*. Et ad Philippenses cap. 2. *Christus humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem*

autem

Digitized by Google

autem Crucis, propter quod & Deus exaltavit eum, & dedit illi nomen, quod est super omne nomen, ut in nomine JESU omne genuflectatur, cælestium, terrestrium, & infernorum, & omnis lingua confiteatur, quia Dominus JESUS Christus in gloria est Dei Patris.

DICO SECUNDÒ: *Salvificam Crucem adorandam esse cultu latriæ respectivæ*. Ità definitum est in septima Synodo generali, seu Nicænâ secundâ, & in Concilio Tridentino.

Probatur primò, ex summa illâ veneratione, quâ Christiani in primis Ecclesiæ temporibus Crucem, in qua pependit Christus, sunt prosecuti. Testantur quippè Sancti Patres *Cyrillus Hierosolymitanus* Cateches. 4. 10. & 13. *Chrysostomus* in lib. *quod Christus sit Deus*, & *Paulinus* in Epist. 11. ad Severum Sulpicium, Christianos antiquitùs tàm pronis ad venerationem animis Crucem Christi coluisse, ut non solùm ejus frustula, seu particulas carpendi, sed etiam auro includendi, collo suspendendi, sedulòque asservandi curam haberent. Vetus etiam fuit consuetudo apud Christianos, quæ etiamnùm obtinet, ut signum Crucis in fronte manu suâ pingerent, sive ut Christi Passionem recolerent, sive ut palàm profiterentur, se in sola Cruce, & morte Christi totius spei, ac fiduciæ suæ sacram, ut ajunt, anchoram figere. Hujus avitæ Christianorum consuetudinis disertam mentionem faciunt antiqui Patres, præsertim *Tertullianus*, qui in lib. de Corona militis cap. 3. hæc habet: *Ad omnem progressum, atque promotum, ad omnem aditum, & exitum, ad vestitum, & calceatum, ad lavacra, ad mensas, ad lumina, ad cubilia, ad sedilia, quæcumque conversatio nos exercet, frontem crucis signaculo terimus*. Dæmones etiam sæpiùs à Christianis, Signo Crucis frontibus imposito, fuisse fugatos, *Lactantius* Lib. 4. *Institutionum Divin.* cap. 27. disertè testatur his verbis: *Quanto terrori sit Dæmonibus hoc signum, sciet, qui viderit . . . . . Nam cùm Diis suis immolant, si assistat aliquis signatam frontem gerens, sacra nullo modo litant, nec Responsa potest consultus reddere Vates. Et hæc sæpè causa præcipua justitiam persequendi, malis Regibus fuit, cùm enim quidam Ministrorum nostrorum sacrificantibus dominis assisterent, imposito frontibus signo, deos illorum fugarunt, ne possent in visceribus hostiarum futura depingere. Quod cùm intelligerent Aruspices, instigantibus iisdem Dæmonibus, quibus prosecrarant, conquerentes, prophanos homines sacris interesse, adegerunt Principes suos in furorem, ut expugnarent Dei Templum, seque vero sacrilegio contaminarent, quod gravissimis persequentium pœnis expiaretur*. Quid, amabo, ad hanc perpetuam, & constantem Ecclesiæ traditionem, atque antiquiorum Christianorum usum Hæretici nostri temporis, quos cum Judæis, & Paganis Cruci Christi insultare non pudet, regerere, aut mussitare possunt? Quâ fronte audent Catholicos insaniæ, deliræ superstitionis reos peragere, atque tanquàm idololatras infamare, eò quòd salvificę cruci Christi cultum latriæ respectivæ exhibeant,

cum

cùm certum exploratumque sit, totius Orbis Christianos in Ecclesiæ primordiis cultum venerandæ Cruci Christi tàm impensè detulisse, non reclamantibus, sed potiùs applaudentibus maximis Christiani nominis, & utriusque tàm Orientalis, quàm Occidentalis Ecclesiæ luminibus? Certè negare haud possunt Heterodoxi à tempore Constantini Magni, qui post admirabilem lucidæ Crucis in aëre visionem, cujus meminerunt *Eusebius* lib. 1. de vita Constantini cap. 38. & *Lactantius* lib. de morte Persecutorum cap. 44. hoc salutis nostræ signum suis militaribus vexillis inseruit, ejusque præsidio insignem de *Maxentio* tyranno triumphum reportavit, negare, inquam, non possunt Heterodoxi, à tempore Constantini Magni omnes deinceps Imperatores eximiæ cujusdam felicitatis, summoque sibi honoris loco duxisse Crucem venerari, eam in suis militaribus Scutis, armis, galeis, clypeis, nummis, purpurâ, & diadematibus insculpere, ut toti Orbi præfulgêret, omniumque populorum amoris, ac venerationis esset objectum. Tantùm igitur abest, ut respectiva adoratio, quam salvificæ Cruci Christi Catholici impendunt, anilibus superstitionibus referenda sit, sicut obganniunt malè feriati Hæretici, ut potiùs à Prophetis prænunciata, ab Apostolis firmata, à primis Christianis piè observata, & per totum, quà latè patet, Orbem propagata, veritatis Christianæ Religionis ineluctabile sit argumentum.

Secundò, negare non possunt Hæretici, Crucem contactu corporis Christi fuisse consecratam, divino ipsius purpuratam Sanguine, in ea diabolum fuisse expugnatum, homines æterno Patri reconciliatos, & consummata omnia veteris legis sacrificia per cruentum Christi sacrificium. Ut quid ergo Christianis non licebit Crucem, humanæ salutis instrumentum, cultu latriæ respectivæ adorare? Parentum, & amicorum absentium, aut mortuorum exuvias, vel annulos, tanquàm mutui amoris pignora, religiosè asservare, amantèr osculari, & amplexari solemus, ab iis ægrè divellimur; & nobis non licebit Crucem, in qua Christus Servator noster pependit, & salutem nostram operatus est, quam sacro suo Sanguine perfudit, eo, quo par est, honore prosequi, religiosè deosculari, tanquàm Christi, nostrique erga ipsum amoris tesseram? Omnem ergò pietatis, & Religionis sensum Hæreticos exuisse necesse est, dùm salvificæ Cruci Christi cultum latriæ respectivæ abjudicant.

HYM-

HYMNUS

De inventione Sanctæ Crucis.

TEllus tot annos quid tegis
Nostræ salutis pignora?
Crux monte toto quæritur
Ultro tuos pandas sinus.

Quid dura fossoris manus
Scrutaris alta Viscera?
Celare lignum sit pudor,
Quo nostra surgit gloria.

En illa gemma perdita,
Inventa tot laboribus:
En qui latebat, erutus
Thesaurus agro prodiit.

Regina quæsitam Crucem
Monstrante Christo repperit:
Oblita fastus regios,
Sceptro repertam prætulit.

Crux Sancta, Christi Corporis
Virtus salubrem te facit.
Contingit ut te mortuus,
Vitæ priori redditur.

Fulgore cujus territa
Pallent tremuntque tartara:
Hæc arma si quis induat,
Ridebit hostis impetus.

Signum novi Crux fœderis,
Crux, Orbis Arca naufragi,
Cùm jam perimus, nos Ratis
Portus refers in patrios.

Telis rubentem flammeis
Ultoris exarmas manum;
Placatur, ut te respicit;
Iras & obliviscitur.

Lethale si vulnus ferat
Infernus anguis morsibus:
Læsi simul te viderint,
Repentè tu medeberis.

Ara sub illa, par Deo,
Se consecravit hostia:
Hac Sede læsum Filius
Placavit Orator Patrem.

Crux Sancta, Crux amabilis,
Crux tincta Christi Sanguine;
Haurire da nos largiùs
Vitam, Dei de funere.

Crux, sola languorum Dei
Pendentis in te conscia!
Ejus dolores intimos,
Dic verba, dic suspiria.

Clavi pedes, clavi manus
Fixere duro stipiti,
Cinctum cruentis vepribus
In te recumbebat caput.

Cum morte luctantis Dei
Legis supremos spiritus:
Christus tuo volens mori,
Vitam reliquit in sinu.

Tu lectus, in quo nos parit,
Suggestus, è quo nos docet;
Olim tremendum sontibus
Eris tribunal judicis.

Alter

HYMNUS

In laudem Salvificæ Crucis Christi Domini.

CRux alma, salve Crux Venerabilis,
Torrente Christi sanguinis ebria:
Testis dolorum, tu suprema
Verba Dei morientis audis.

Tu celsa Sedes, unde suos docet;
Vitalis, in quo nos peperit, thorus:
Currus triumphantis, tribunal
Judicis, atque litantis ara.

Christi cruentæ, splendida Principum
Non certet unquàm Purpura, Purpuræ.
Junco palustri sceptra cedant,
Textilibus Diadema Spinis.

Dulces Catenæ, quas Deus induit,
Ut illigatos crimine solveret
Manus Tonantis quæ ligabas,
Semper eris pretiosa Torques.

O Christe, blandis ne mala gaudia
Fallant venenis credula pectora:
Hôc felle, quo quondam madebat
Spongia, fac bene diluantur.

Per te salutis, Lancea, largiùs
Fluxere fontes, quando Dei latus
Prægnantis obstetrix recludis,
Sacrilegâ famulante dextrâ

Hæc est supellex, quam moriens suis
Christus reliquit, nunc aliam nefas
Ambire Gazam Christianis,
Morte quibus redimenda vita.

Di-

DILUUNTUR OBJECTIONES.

Arguitur primò: Nullum Scripturæ Sacræ potest proferri exemplum, aut præceptum de adoratione Crucis, nullibi etiam legitur, Crucem fuisse ab Apostolis adoratam. *Lege*, inquit Minister *Dallæus* lib. 5. de religiosi cultus objecto, *lege Lucam, & Paulum, & Petrum, & Jacobum, & Joannem; non recuso quin tu jure Crucem colas, si vel unam apud eos de tui illius ligni religione litteram acceperis. Nec discipulorum alia est, quàm Apostolorum ratio. Nemo in aureo illo primo ad Constantinum usque sæculo occurrit, qui tua ligna adoret, vel osculetur, qui ea vel desideret, vel sibi ad legitimum religionis cultum deesse conqueratur*. Cùm igitur Crucis adoratio nullum in Sacris Litteris vestigium habeat, nec ab Apostolis fuerit instituta, sequitur, hunc latriæ cultum, quem Christiani Cruci Christi exhibent, ex mera superstitione profectum fuisse.

Respondeo: Ex Apostolorum doctrina, & ex antiquissimo Ecclesiæ Catholicæ usu facilè colligi posse, usum latriæ respectivæ Cruci Christi impendi debere. Nam primò, quid sibi volunt hæc verba, quæ Apostolus Paulus sæpiùs inculcat in suis Epistolis: *Absit mihi gloriari nisi in Cruce Domini nostri Jesu Christi, per quem mihi Mundus crucifixus est, & ego Mundo. Christo confixus sum Cruci. Non in sapientia Verbi, ut non evacuetur Crux Christi. Verbum enim Crucis pereuntibus quidem stultitia est, iis autem, qui salvi fiunt, idest nobis, Dei virtus*. Nonne qui sic loquitur, verum se Crucis Christi cultorem profitetur? Præterea, in Actis Passionis Sancti Andrææ, à Presbyteris, & Diaconis Achajæ conscriptis, legitur: Sanctum illum Apostolum, ubi vidit Crucem, cui suffigi debebat, eam salutasse, coluisse, dilexisse, & in ea Christum adorasse. Tertiò, negare non possunt *Dallæus*, & alii Sectarii, jam quarto Ecclesiæ Sæculo Christianos Cruci Christi exhibuisse cultum, ex quo invictè probatur, hunc cultum ex Apostolorum traditione manasse, nec enim credibile est, omnes Christianos, Episcopos, & Doctores, qui quarto Ecclesiæ florebant sæculo, prorsùs ignorasse quænam esset priorum sæculorum fides, & de industria voluisse, aut permisisse, ut novum idololatriæ genus, cultusque planè superstitiosus (sic enim Crucis venerationem appellant hæretici) inveheretur in Ecclesiam, nemine reclamante, nemine adversùs illum cultum insurgente. Quis unquam credat, nullum in quarto Ecclesiæ sæculo fuisse Episcopum, nullum Doctorem, nullum Monachum, nullum Christianum, qui ad illum cultum, si novus, & superstitiosus fuisset, sicut blaterant hæretici, impugnandum, ac proscribendum curam aliquam adhibere voluerit, sed omnes, quasi lethargico somno oppressos, ultrò permisisse, ut nova illa superstitio totum pervaderet Orbem? Id sanè prorsùs incredile est. Cùm igitur Ec-

clesia jam quarto sæculo Crucis cultum ad usum, praximque reduxerit; argumento est, hunc cultum ex Apostolorum traditione fuisse profectum. Denique, etsi darem, nullibi legi Crucem fuisse ab Apostolis adoratam, nihil inde tamen hæretici præsidii petere possent, tum quia illud argumentum merè negativum est, ac subindè nullius planè roboris; nec enim omnia, quæ gesserunt Apostoli, memoriæ prodita sunt; tum quia etiam temporibus Apostolorum Crux Christi, ita permittente Deo, oculis hominum impervia erat, jacebat quippè altissimo loco humi defossa, nec nisi in quarto Ecclesiæ sæculo ab Helena, Constantini Imperatoris Matre, adinventa fuit, & cultui Fidelium exposita. Quid igitur mirum, si Apostoli salvificæ Crucis cultum ad usum suis temporibus reducere non potuerint?

Hac Responsione concidunt futiles illæ Quæstiones, quas *Dallæus* cap.2. lib.5. *de religiosi cultus objectio* temerè proponit, cur scilicet Apostoli, & primæ ad quartum sæculum memoriæ Fideles ipsam Crucem, cui erat Christus suffixus, jacere defossam passi sint, neque eam unquàm eruere, & adorandam proponere vel leviter conati sint? cur locum, in quo defossa jacebat, suos non docuerint, eosque non hortati sint, ut in omnem ejus recuperandi occasionem intenti vigilarent, donec rem ipsam divinitùs obtinerent? Hæ, inquam, & similes vanæ quæstiones hac responsione in fumum evanescunt: Apostoli siquidem, & trium priorum sæculorum Christiani Crucem Christi humi defossam non eruerunt, vel quia ob Judæorum, & Gentilium sævientes persecutiones non potuerunt; vel quia tum temporis non expedire judicarunt propter grassantem adhuc idololatriam, ut Crux cultui Fidelium exponeretur; vel quia denique timuerunt, ne Crux Christi in illo nascentis Ecclesiæ exordio veniret in manus Gentilium, qui ferro, flammâque in Christianos ubique sæviebant, omnemque Christi, Servatoris nostri, memoriam abolere satagebant.

Arguitur secundò: Historia, quæ circumfertur, de inventione Crucis Christi meritò in dubium revocari, immò & fabulis apponi debet; ergo cultus, qui, ob illam inventionem, Cruci Christi in Ecclesia Romana defertur, non ex pietate Fidelium, sed ex fabulosis traditionibus exordium sumpsit. Prob. antec. ex silentio *Eusebii*, qui lib.3. de vita Constantini cap.28. disertam quidem mentionem facit inventionis Dominicæ Resurrectionis monumenti, seu sepulchri Christi Domini, tempore Constantini reperti, at de inventione Crucis ne ullum quidem verbum habet; in quod silentium descendere *Eusebium* multa prohibebant, diligentia scilicet, quæ gravem Historicum decet, atque amor, quo complectebatur Constantini memoriam, ejusque Matris Helenæ, cujus pietatem in repurgando Calvariæ monte, beneficentiam in pauperes, aliasque ipsius virtutes accuratè descripsit. Nec solùm *Eusebius* Crucis inventionem silentio præteriit, sed de eâ etiam nihil memorat Imperator Constantinus in sua ad Macarium Epistola, in qua in gratiarum actiones erum-

pit

pit ob repertum sepulchrum Domini, seu, ut ait: *Sacratissimum Passionis ejus Monumentum*, repertæ autem Crucis nequaquàm meminit.

Præthereà, quis adeò bonus, ut credat Crucem Servatoris per trecentos & ampliùs annos ruderibus coopertam, & in terra defossam non computruisse, eamdemque sortem obtigisse crucibus latronum, quas unà cum Cruce Domini ab Helena repertas fuisse memorant illius historiæ Scriptores? Nulla igitur fides habenda est historiæ de Inventione Crucis Christi.

Respondeo: Has & similes conjecturas, quibus nituntur *Salmasius*, *Spanhemius*, *Basnagius*, *Dallæus*, aliique sectæ Calvinianæ gregales, ut historiæ de inventione salutiferæ Crucis Christi fidem omninò detrahant, nullius momenti, ac ponderis esse. Prima quidem conjectura nullum planè robur habet, quia ex silentio *Eusebii*, & Constantini Imperatoris argumentum dumtaxat purè negativum colligi potest, quod in rebus historicis parvi faciendum esse fatentur cordati Critici, maximè quando ex adverso suppetunt argumenta positiva petita ex coævis, & probatissimæ fidei Auctoribus. Porrò, indubitatæ fidei Auctores referunt, Crucem Christi Servatoris nostri ab Helena, Constantini Imperatoris Matre, fuisse Hierosolymis inventam, sic enim scribunt *Sanctus Ambrosius* in Oratione funebri Imperatoris Theodosii, ubi rei gestæ seriem accuratè describit, *Paulinus Nolanus* Epist. 11. ad Severum Sulpicium, *Socrates* lib. 1. hist. cap. 13. *Theodoretus* lib. 1. hist. cap. 18. *Sozomenus* lib. 2. hist. cap. 3. & *Severus Sulpicius*, cujus postremi Historici verba, quæ leguntur lib. 2. Histor. Sacræ cap. 34. hic referre non pigebit: *Ejusdem Reginæ*, seu Helenæ, Matris *Constantini Magni*, *beneficio*, inquit Sulpicius Severus, *Crux Domini tùm reperta, quæ neque in principio obsistentibus Judæis potuerat consecrari, & postea dirutæ Civitatis oppressa ruderibus, nonnisi tam fideliter requirenti meruit ostendi. Igitur Helena primùm de loco passionis certior facta, admotâ militari manu, atque omnium Provincialium multitudine instudia Reginæ certantium, effodi terram, & contigua quæque ac vastissima ruinarum purgari jubet: mox pretium fidei & laboris tres pariter Cruces, sic ut olim Domino ac latronibus duobus fixæ fuerant, reperiuntur. Hìc verò major dignoscendi patibuli, in quo Dominus pependerat, difficultas omnium animos, mentesque turbaverat, ne errore mortalium forsitan, pro Cruce Domini, latronis patibulum consecrarent. Capiunt deindè consilium, ut aliquem, recens mortuum, Crucibus admoverent. Nec mora, quasi Dei nutu funus extincti solemnibus exequiis deferebatur, concursuque omnium feretro corpus eripitur, duabus priùs frustrà Crucibus admotis, ubi Christi patibulo attactum est, dictu mirabile, trepidantibus cunctis, funus excussum, & inter spectatores suos astitit*, (idest, homo mortuus resuscitatus est) *Crux reperta, dignoque ambitu consecrata*. Severo Sulpicio, & aliis, quos mox laudavi, locupletissimis testibus, & omni exceptione majoribus, unum, instar omnium,

omnium, addam *Sanctum Cyrillum*, Patriarcham Hierosolymitanum, qui illo tempore vixit, quo Helena, Constantini Mater, Hierosolymam lustravit, & Inventioni Sanctæ Crucis præcipuam operam navavit. In Epistola autem, quam *Sanctus Cyrillus* ad Imperatorem Constantium eâ de re scripsit, perspicuè, & absque verborum involucris testatur Sanctus ille Pater, salutare Crucis lignum tempore Constantini Imperatoris fuisse Hierosolymis repertum, sic enim scribit: *Tempore quidem Deo dilectissimi, ac beatæ memoriæ Constantini Patris tui, salutare Crucis lignum Hierosolymis repertum est, divina gratia concedente ei, qui rectè quærebat pietatem, etiam abstrusam locorum sanctorum inventionem.*

Non me latet, hanc *Sancti Cyrilli* Epistolam à *Riveto*, Auctore Calvinista, explodi tanquàm monumentum suppostitium, eo solo nomine, quòd in prædicta Epistola Imperator *Constantius*, divinitatis Christi impugnator acerrimus, ingentibus laudibus evehatur. Sed fallitur vir ille intemperatioris Criticæ; nàm verbis honorificis Principes, quamvis sint fidei hostes, semper compellari debent. Sic SS. Patres *Athanasius*, & *Hilarius* eumdem Imperatorem Constantium, eo etiam tempore, quo Fidem Christianam apertiùs oppugnabat, maximâ humanitate, & reverentiâ affari solebant. Quapropter, meritò exsufflari debet hæc inanis *Riveti* conjectura, & *Sancto Cyrillo* vindicanda est illa Epistola, ex qua pro Inventione Sanctæ Crucis invictum ducitur argumentum, nec enim credibile est, *S. Cyrillum*, Auctorem coævum, Imperatori Constantio fucum facere, commentis eum ludere, ac toti Orbi fabulam venditare voluisse.

Ad alteram conjecturam, quâ nituntur nostri temporis hæretici, respondeo: Non esse difficile creditu, Crucem Christi, Deo ita providente, per trecentos & ampliùs annos humi defossam latuisse, & tamen non computruisse. Voluit quippè Deus, ut salvifica Crux tamdiù terrâ operta lateret, ne in Gentilium manus veniret, sive quando Urbs Hierosolymitana à *Tito* Imperatore obsessa, & capta est, sive quando *Adrianus* Imperator vicinos Hierosolymorum agros novis depopulationibus afflixit. Eam tamen divinâ omnipotentiâ suâ à corruptione servavit immunem, ut post extirpatam idololatriam, & longè latèque propagatam Religionem Christianam Fidelium cultui pateret. Quòd si eamdem incorruptionis prærogativam Latronum crucibus itidem concessit Deus, id eo solo fine præstitit, ut ad contactum solius Crucis Christi insigni suscitationis mortui miraculo, quod gravissimi mox laudati Auctores in Inventione Sanctæ Crucis factum fuisse perhibent, major Cruci Christi conciliaretur veneratio, & sublatâ omni dubitatione firmior apud omnes de illius tam pretiosi inventione thesauri stabilirentur fides, constansque religio. Apage ergo has & similes caducas planè, & ficulneas hæreticorum conjecturas.

Arguitur tertiò: Si Crux, in qua pependit Christus, cultu latriæ respe-

respectivæ esset adoranda, eò quòd Christi contactu fuit consecrata, pari quoque ratione adorari deberet asina, cui triumphali apparatu insidens Christus Hierosolyma est ingressus. Similiter os Judæ proditoris, manus Malchi, & carnificum, aliaque id genus, quæ Sanctissimum Christi Corpus tetigerunt, Passionis instrumenta essent adoranda. Denique, cultus latriæ respectivæ deferendus esset utero B. Mariæ Virginis, in quo Verbum caro factum est, novemque mensibus habitavit, atqui hæc omnia perabsurda sunt, ergo Crux propter contactum Corporis Christi coli non debet cultu latriæ respectivæ.

Respondeo: Crucem, præ his omnibus, quæ Sanctissimum Christi Corpus tetigerunt, honoris, & cultus prærogativam optimo jure sibi vendicare. In Cruce siquidem nostra salus peracta est, hæc stillante fuit irrorata Sanguine Christi, multis nobilitata miraculis, ipsum denique Christum suffixum magis nobis repræsentat. Futilia autem sunt, quæ post *Claudium Taurinensem*, opponunt nostri temporis hæretici. Primò, adorari non debet asina, cui insedit Christus, quia hoc animal, non secus ac alia hujusmodi, quæ post contactum Corporis Christi communibus usibus pervia fuerunt, cessarunt esse sacra; & quia etiam *non in asino diabolum, ac dæmones reliquos vicit Christus, neque in asino salutem nostram operatus est, sed in Cruce. Hinc fit, ut dæmones, cùm asinos vident, nec tremant, nec horreant, at Crucem intuentes, persæpè tremunt, horrentque, sternuntur, & fugantur*, ait Auctor Quæstionum ad Antiochum apud *Athanasium* Quæstionibus 39. & 40. Præterea, os Judæ proditoris, & manus Malchi, ac tortorum Christi cultu latriæ relativæ adorari non debent, quia illa membra non aliquam sanctitatem, sed potiùs maculam ex contactu corporis Christi contraxerunt, contactus quippè ille fuit violentus, & cruentus, quò fit, ut impium esset hisce execrandis membris aliquem exhibere cultum. Denique, licèt corpus Beatæ Virginis fuerit contactu corporis Christi consecratum, cultus tamen latriæ relativus, qui salvificæ Cruci impenditur, ei tribui non debet, ne videatur absolutè reddi personæ Virginis ob propriam ipsius excellentiam, quod locum habere non potest in ligno Crucis, cùm sit suppositum inanimatum, in quo nemo virtutem illam, aut excellentiam propriam suspicatur.

Arguitur ultimò: *Sanctus Ambrosius* in Oratione funebri Theodosii Imperatoris hæc habet: *Invenit ergo Helena Crucem Domini, Regem adoravit, non lignum utique, quia hic Gentilis est error, & vanitas impiorum; sed adoravit illum, qui pependit in ligno.* Unde sic conficitur argumentum: *Sanctus Ambrosius* asserit, Gentilium, & impiorum esse errorem adorare lignum, sed Christiani, dum Crucem adorant, lignum adorant, ergo labuntur in Gentilium errorem.

Respondeo disting. maj. Adorare lignum cultu latriæ absoluto, quasi in eo quædam inesset divinitas, error est Gentilium, concedo, adorare Crucis lignum, tanquàm contactu corporis Christi consecratum, ejus

ejus Sanguine irrigatum, & Redemptorem nostrum repræsentans, error est Gentilium, nego. Similiter distinctâ minori, nego conseq. Hanc responsionem consentaneam esse menti *Sancti Ambrosii*, patet ex ipsius verbis sequentibus: *Sapienter*, inquit, *Helena egit, quæ Crucem in capite Regum levavit, & locavit, ut Crux Christi in Regibus adoretur: non insolentia ista, sed pietas est, quæ defertur sacræ redemptioni.* Quibus verbis apertè innuit *Sanctus Ambrosius*, lignum Crucis, quatenùs Christum nobis Redemptorem exhibet, dignum esse adoratione respectivâ, quæ ad Prototypum, seu ad Christum, quem nobis Crux ob oculos ponit, terminatur. Hinc *Sanctus Thomas* 3. p. qu. 25. art. 4. ad 3. docet, quòd, quamvis Christiani coronam, lanceam, & clavos, quibus Christus in Cruce fixus est, cultu latriæ relativo adorent propter unionem, & contactum membrorum Christi, attamen quia ista per antonomasiam non repræsentant Christum, sicut Crux, quæ propriè nuncupatur *Signum filii hominis*, quod apparebit in Cœlo, ut dicitur *Matth.* cap. 24. ideò fideles non omnes coronas, clavos, & lanceas venerantur, benè tamen omnes Cruces ex qualibet materia, auro, argento, ligno, saxo vel conflatas, vel sculptas, vel dolatas.

QUÆRES primò, quot fuerint Clavi, quibus Christus Dominus in Cruce confixus est, & quam fortunam habuerint?

Respondeo, duas circa numerum Clavorum, quibus Christus Dominus Cruci infixus est, versari sententias. Prima ternarium dumtaxat Clavorum numerum admittit; Altera sententia, quæ mihi magis arridet, quaternarium Clavorum numerum defendit. In eam sententiam, quæ stat pro quaternario Clavorum numero, eò lubentiùs ipse descendo, quòd illam Scriptorum veterum auctoritate, argumentorum pondere, & universæ propemodùm Antiquitatis consensu fulciri censeant viri eruditi, qui eo de argumento pleniùs & accuratiùs tractarunt, videlicèt *Franciscus Collius* lib. 3. cap. 1. *De Sanguine Christi*, *Cornelius Curtius* cap. 4. *De Clavis Dominicis*, *Jacobus Bosius* lib. 1. cap. 15. *De Cruce triumphanti*, *Jacobus Gretserus* lib. 1. *De Cruce* cap. 20. & 93. *Philippus Bonarotta* ad Diptychon Rambonense Observationum suarum pag. 263. & nuperrimè clarissimus Abbas *Justus Fontaninus* in eleganti Dissertatione *De Corona Ferrea Longobardorum*. Hi omnes Scriptores sententiam de quaternario Clavorum numero comprobant non solùm ex Revelationibus Sanctæ *Brigittæ* lib. 1. cap. 10. & lib. 4. cap. 70. & lib. 8. cap. 15. Sed etiam ex locupletissimis testimoniis Auctorum Ecclesiasticorum, qui, dùm Crucem Christi Domini ab *Helena*, matre *Constantini Magni*, Imperatoris, inventam referunt, quatuor itidem Clavos, quibus in Cruce affixus est Christus, inventos enumerant, *Theodoretus* scilicèt lib. 1. Hist. Eccl. cap. 18. *Rufinus* lib. 1. Hist. Eccl. cap. 8. *Cassiodorus* in Historia tripartita cap. 18. & *Nicephorus Callixtus* lib. 8. Hist. Eccl. cap. 19. Missos facio alios Scriptores, qui suo calculo hanc de quaternario Clavorum

vorum numero sententiam approbant, quos inter præcipuè censentur *Villelmus Lindanus*, Ruræmundensis Episc. *in Panoplia Fidei* lib. 4. cap 97. pag. 467. postremæ Editionis Coloniensis; *Franciscus Toletus* Cardinalis, in Commentariis in *Joannis* cap. 19. Annotatione 14. *Josephus Scaligerus* in suis Animadversionibus in Chronicon Eusebii pag. 117. *Casaubonus* Exercitatione 35. in *Baronium*, *Justus Lipsius* lib. 2. De Cruce cap. 9. *Richardus Montacutius* Tom. I. *De Orig. Ecclesiæ*, & alii, quos, ne longior sim, lubens prætermitto; sed præterire non debeo *Innocentium III.* Pontificem Maximum, qui in Sermone 1. de uno Martyre Tom. I. Operum pag. 171. Editionis Coloniensis apud Cholinum anno 1575. hunc quaternarium numerum Clavorum, quibus in Cruce infixus est Christus Dominus, disertè exprimit, sicut testatur *Lucas Tudensis*, qui cap. 11. lib. 2. contra Hæreticos Albigenses adducit authoritatem *Innocentii III.* Romani Pontificis, ad improbandum morem à quibusdam invectum repræsentandi Christum Dominum tribus Clavis crucifixum. Verba *Lucæ Tudensis* ex Tomo 25. Bibliothecæ Patrum Editionis Lugdunensis pag. 224. hic inseram. QUATUOR, inquit, *clavos in Domini corpore fuisse fixos magnus ille Dei Vicarius Innocentius III. testatur, dicens: fuerunt in Passione Domini* QUATUOR *Clavi, quibus manus fixæ sunt, & pedes affixi.* Et post pauca: *Duos*, inquit, *pedes & duas manus* QUATUOR *Clavis debet configere Christianus. Quid hac auctoritate clarius? quid his verbis verius, quæ à throno Dei, hoc est, à Romana Ecclesia, per os Sacrum cunctorum Patris, Innocentii exierunt? Non est jam quod contradicat Catholicus. Non est quod contra sentire debeat Christianus* &c. Ex tot itaque tàm Veterum, quàm Recentiorum Scriptorum testimonis liquet, Christum Dominum fuisse confixum quatuor Clavis, qui tamen (sicut nonnulli Scriptores, post *Cornelium à Lapide*, perperàm existimarunt) non fuerunt infixi per carpum, idest, per extremam illam brachii partem, quæ manui jungitur, ubi venæ pulsum attingere solet Medicus, sed infixi sunt per volam manus, seu per mediam manum, sicut pluribus in locis apertè innuit Scriptura Sacra. *Joannis* cap. 20. *Nisi videro in manibus ejus fixuram Clavorum* &c. Psalmo 21. *Foderunt manus meas, & pedes meos* &c. *Zachariæ* cap. 13: *Quid sunt Plagæ istæ in medio manuum tuarum?* Quæ Scripturæ Sacræ verba clarissimè, ut nemo non videt, indicant, medias manus Christi Domini fuisse confixas & plagis sauciatas, non verò carpum, sicut aliqui moderni Scriptores, nullâ, quæ sit alicujus momenti, probatione fulti, comminiscuntur. Sed satis hactenùs diximus de quatuor Clavis, quibus corpus Christi Domini fuit in Cruce confixum. Nunc brevitèr fortunam, quam nacti sunt quatuor isti Clavi, examinare debemus. S. *Ambrosius*, Episcopus Mediolanensis, in Oratione de obitu *Theodosii Magni*, Imperatoris, hæc habet: *Quæsivit Clavos, quibus crucifixus est Dominus, & invenit. De uno Clavo frænos fieri præcepit, de altero Diadema intexuit, unum ad decorem, alterum ad devotionem vertit.*

Et paulò post: *Misit itaque*, Helena, *filio Constantino Diadema gemmis insignitum, quas pretiosior ferro innexa Crucis redemptionis divinæ gemma connecteret. Misit & frænum. Utroque usus Constantinus.* Quid verò aliis duobus Clavis, quibus Christus Dominus fuit in Cruce confixus, contigerit? S. *Gregorius*, Episcopus Turonensis, lib. 1. *De Gloria Martyrum* cap. 6 sic exponit: *Tertius*, seu Clavus, *projectus est in fretum* ad sedandam obortam in *Mari* tempestatem: *Quartum*, seu Clavum, *adserunt esse defixum in capite Statuæ Constantini*, nempè Constantinopoli. Non desunt attamen aliqui Scriptores, qui hac in re Gregorio Turonensi refragantur, quos inter doctissimus *Gretserus* lib. 1. *De Cruce* cap. 14. illum tertium Clavum non tam *demersum* in Mare, quàm immersum existimat. *Vix enim*, inquit, *credibile fit, Helenam tanto thesauro & solatio tam se, quàm alios penitùs privare voluisse*. Dè quarto verò Clavo Dominicæ Crucis hæc scribit idem *Gretserus*: *Aliis pluribus & antiquioribus magis credendum est, qui Clavum in Diademate, vel in Galea ipsius Constantini positum affirmant, etsi fortassis corona, seu Galea coronata, Statuæ imposita, ad illius, quam gestare solebat Imperator, similitudinem fuerit efficta*.

Sed dicet fortè aliquis, si quatuor tantùm fuêre Clavi, quibus Christus Dominus in Cruce transfixus est, quo pacto igitur vindicari poterit ea veneratio, quæ tot Dominicis Clavis in Catholica Ecclesia exhibetur? Certè viginti quinque Dominicos Clavos à Fidelibus variis in locis cultos enumerat doctissimus Abbas *Iustus Fontaninus* cap. 13. Dissertationis *De Corona Ferrea Longobardorum*.

Ad hæc Respondeo: Multis rationibus vindicari posse venerationem, quæ pluribus Dominicis Clavis defertur, etiamsi quatuor dumtaxàt Clavis Christus Dominus fuerit crucifixus. Primò, quia, ut ait Eminentissimus Cardinalis *Baronius* ad annum Christi 325. n. 54. fortè alicubi accidit, *ut Clavus inter Sacras Reliquias adservatus, quo mystica membra Christi, nempè Martyr quispiam confixus est, idem unus ex ipsis Christi Clavis fuerit existimatus*. Christo enim, ut capiti, aliquandò tribuuntur, quæ pertinent ad ipsius Mystica membra, & ob eam rationem ipsemet Christus *Saulo*, persequenti Ecclesiam, ait: *cur me persequeris?* Actuum Apostolorum cap. 9. Alteram rationem profert *Jacobus Bosius* in eo, quod edidit, Opere *De Cruce triumphanti* lib. 1. cap. 15. ubi docet, Clavis Dominicis, ob eorum numerum, non esse minuendam auctoritatem ac venerationem, quæ illis in variis Ecclesiis exhibetur, quia in quibusdam illis Clavis haberi potest pars vera Clavorum, qui membra Christi perfoderunt, cùm certum sit, solenne fuisse veteribus Christianis particulas Instrumentorum Dominicæ Passionis sollicitè inquirere, ita ut, si eas alicubi obtinuissent, thesauri loco adservarent; has ferro compactas alii in novos & integros Clavos cudendas curarent, pro certo habentes, virtutem & efficaciam particulæ veri Clavi alteri ferro admixtæ, in novos Clavos migrare:

gtare: Alii verò novos Clavos veris & archetypis ab se visis, quoad omnia persimiles sibi fabricandos satagerent, ut ex eorum aspectu animæ solamen haurirent, suamque in Dominicam Crucem alere ac fovere possent pietatem. Tertiam denique rationem suppeditat jam laudatus *Lucas Tudensis* lib. 2. cap. 11. *contra Hæreticos Albigenses*, ubi hæc habet: *Potuerunt* (Clavi Domini) *per partes dividi, vel Crucis compages in transverso ligno & titulo fuerunt Clavis colligatæ, qui omnes consecrati sunt, ipso Dei Filio in Cruce pendente, & meritò à Fidelibus cunctis devotissimè adorantur. Non enim decipitur iustus in Catholica Fide fundatus, nec amittet mercedem suam si loco Vivifici Ligni, vel Clavorum Christi, à Ministris Ecclesiæ aliquid aliud sibi oblatum, devotione Fidei, ut lignum, vel ferrum fuerit amplexatus.* Tunc enim, ut docent omnes Theologi, Fidelis in eo deferendo cultu non peccat, quià laborat ignorantiâ invincibili, & bonâ fide operatur.

QUÆRES secundò: An, præter Clavos, quibus Cruci affixus est Christus Dominus, alia adhùc supersint ejus Passionis Instrumenta?

Respondeo, pratèr Clavos, quibus confixus est Christus Dominus, extare etiamnùm quædam alia ejus Passionis Instrumenta. In primis, visitur Romæ in Ecclesia S. *Praxedis* Columna, ad quam Christus Dominus fuit in flagellatione alligatus. Hæc Columna brevis admodùm est, & ad supplicium inferendum multò accomodatior, utpotèquæ tantùm assurgit ad nates; undè facilè intelligitur, totum penè corpus Christi verberibus, virgis, ac flagellis, à carnificibus ipsi inflictis patuisse. Prætereà, Romæ in Ecclesia S. Crucis in Hierusalem ostenditur Titulus, qui in summo Crucis Christi erat affixus, quique in Tabella, non admodùm amplâ, incisus est tribus linguis, Hebraïcâ, Græcâ, & Latinâ. Tertiò, Corona Spinea, quam capiti Christi milites ad ei illudendum imposuerunt, extat Parisiis, quò Sanctissimus Galliarum Rex *Ludovicus IX.* eam ingenti ære è Barbarorum manibus redemptam detulit, & in Sacra, quam vocant, Cappellâ, ab eodem piissimo Rege excitatâ, summâ religione colitur. Quartò, variis in Ecclesiis ad publicum Fidelium cultum asservantur Spinæ, quæ transfixerunt caput Christi Domini, quas alii putant fuisse ex rhamnis, dumis, rubis, & sentibus; alii probabiliùs, meâ quidem sententiâ, autumant fuisse Spinas ex juncis marinis, quorum acumen adeò subtile simul & solidum est, ut quodcumque densissimum corium, perindè ac subula facilè penetret. Hæc, & alia Passionis Christi Domini Instrumenta fuisse ad hæc usque tempora in Ecclesia piè conservata testatur, post Cardinalem *Baronium*, *Henricus Spondanus*, Appamiarum in Galliis Episcopus, in ejusdem *Baronii* Annalium Ecclesiæ Epitome ad annum Christi 34. num. 42. ubi hæc habet: *Spinas Coronæ Iesu, Columnam, ad quam alligatus est, cùm flagellis cæderetur, Arundinem atque Spongiam, quâ fuit aceto potatus, magnâ fuisse diligentiâ asservata, tradunt Gregorius, Turonensis Episcopus, cap. 7. lib. De Gloria Martyrum,*

P 2 &

& Beda cap.20. De Locis Sanctis. Tunicam item inconsutilem, à Christianis redemptam, & conservatam, auctor est idem Gregorius. Et Sudarium, quo caput Domini est involutum in sepulchro divinâ virtute ab incendio illæsum, conservatum, translatum esse ad posteros. Beda testatur .... Permansit paritèr hactenùs integra Sanctissima Sindon illa, quæ corporis Domini delibuta unguento, in sepulchro posita fuit veluti operimentum & stratum, quæ & in se imaginem in sepulchro Domini jacentis expressit, asservaturque summo honore in Ecclesia Taurinensi. Sed quid de ipsa Sanctissima Cruce dicam, quæ, ut ait S. Paulinus in Epist. 11. ad Severum, in materia insensata vim vivam tenens, ita innumeris penè quotidiè hominum votis lignum suum commodare consuevit, ut detrimenta non sentiret, & quasi intacta permaneret, quotidiè dividua sumentibus, & semper tota venerantibus. Ex qua divinitùs ei impertita multiplicatione factum est, (quod jam olim mirabatur Cyrillus, Hierosolymitanus Episcopus, Catech. 4. 10. & 13.) ut ex ejus ligno universus terrarum Orbis per partes repletus sit &c.

Quæres tertiò: *Quænam causa sit, cur in die Parasceves, & in Sabbato subsequente Sacrificium solemne in Ecclesia prætermittatur?*

Respondeo, duplicem ab Expositoribus Rituum Ecclesiasticorum causam assignari. Prima est: *Quia in hac die Dominus seipsum obtulit, & ipsa oblatio sufficit ad salutem credentium.* Quæ ratio est Amalarii, & vulgati Alcuini. Altera ab Innocentio I. indicatur, scilicèt, quòd isto biduo Apostoli, in mœrore constituti, jejuni permanserint, adeò ut ob hanc causam *traditio Ecclesiæ habeat isto biduo Sacramenta penitùs non celebrari*. Hæc secunda ratio probabilior videtur doctissimo *Mabillonio* Comment. in Ordinem Romanum part. 2. Musæi Italici.

Quæres quartò: *Utrùm, præter tabulam suppedaneam, cui affixi erant pedes Christi, fuerit in medio Crucis aliud lignum instar scabelluli, cui pendulum corpus acclinaretur, & quasi inniteretur à tergo?*

Respondeo affirmativè. Et primò, tabulæ suppedaneæ, quæ pedibus hominis in Cruce pendentis supponebatur, meminit *S. Gregorius Turonensis* cap. 6. lib. de Gloria Martyrum, ubi hæc habet: *In stipite erecto, foramen factum manifestum est, super hanc verò tabulam tanquàm stantis hominis sacræ affixæ sunt plantæ.* Secundò, in medio Crucis defixum fuisse aliquod lignum, seu scabellum, cui hominis in Cruce pendentis corpus à tergo innitebatur, liquet ex *Sancto Irenæo*, qui lib. 2. cap. 42. de quinario numero disputans, inter alia plurima, hoc quinarii numeri profert exemplum: *Ipse habitus Crucis fines, & summitates habet quinque, duos in longitudine, duos in latitudine, & unum in medio, ubi requiescit, qui clavis affigitur.* Idem tradit *S. Justinus* in Dialogo cum Triphone: *Directum est,* inquit, *summum lignum, unde summa pars in cornu attollitur, cum lignum ei aliud adaptatur; & utrinque ut cornua, unicornu adjunctæ summitates apparent; & quod in medio fixum est, ut cornu, & ipsum eminet,*

net, in quo vehuntur, & insident, qui Crucis supplicium subeunt. Quibus verbis innuit *S. Justinus*, in medio Crucis stipite fuisse lignum instàr cornu, quod eminebat, & cui ille, qui è Cruce pendebat, insidebat, ac vehebatur. Idem confirmari potest ex multis, iisque pervetustis Christi Crucifixi imaginibus, quas exhibet *Franciscus Fevardentius* in Notis ad lib. 2. *S. Irenæi* cap. 42. & ex antiquis Nummis, qui Christum Crucifixum repræsentant, sicut observat *Iosephus Scaligerus* in suis ad *Eusebium* Animadversionibus. Accedit etiam hæc ratio, nam cùm manus ferendæ totius corporis moli pares esse non possent, verò quàm proximum est, in medio Crucis stipite defixam fuisse aliquam tabulam, cui, tanquam scabellulo pendulum corpus acclinari, & quasi à tergo inniti posset. Si plura scire aveat Lector, adeat *Justum Lipsium* lib. 2. de Cruce cap. 10. *Gretserum*, & alios, qui de Cruce ex professo differuerunt.

QUÆRES quintò: *Cur Christus crucifigi voluerit inter duos Latrones, quorum unus, qui erat à dextris, resipuit, & ad fidem conversus est, alter verò obduratus in impietate sua mortuus est?*

Respondeo cum *Sancto Thoma* 3. p. qu. 46. art. 11. Christum voluisse inter duos Latrones crucifigi, primò, ut impleret illud *Isaiæ* vaticinium cap. 53. *Et cum iniquis reputatus est*: & ut ostenderet, se non solùm pro justis, & electis, sed etiam pro impiis, & reprobis mortem subire. Secundò, quia hinc maximè effulsit potentia Christi, & destructa est malitia Judæorum, qui eo potissimùm fine ad latera Christi duos Latrones crucifixerunt, ut Crux Christi cum impiorum crucibus confunderetur, & ipse tanquam maleficiorum Princeps haberetur: *Sed non ita evenit*, inquit *Sanctus Chrysostomus* hom. 88. in Matth. *nam de illis*, idest de crucibus Latronum, *nihil dicitur*: *hujus autem*, idest Christi, *ubique Crux honoratur, Reges, diademata deponentes, assumunt Crucem in purpuris, in diadematibus, in armis, in mensa sacrata, ubique terrarum Crux emicat.* Denique, Christus crucifixus est inter duos Latrones, quorum unum veniâ donavit, alterum verò condemnavit, ut hoc supremo judicio ostenderet, Crucem suam esse quasi Tribunal Supremi Judicis, qui aliquibus summâ, qua pollet, auctoritate parcit, quosdam autem, citrà ullius injuriam, condemnat, sicut in ultimo judicio apparebit. Fuerunt nonnulli, qui existimarunt, duos illos Latrones fuisse crucibus affixos, non Clavis, sed funibus, ita ut non crucifixi, sed suspensi dici debeant. Verùm, hallucinatos fuisse, qui ita senserunt, statim, præter testimonia Sanctorum Patrum, evincit indubitata Historia, quâ compertum habemus, *Helenam*, piam *Constantini*, Imperatoris, Matrem, cùm Sacra Loca, religionis ergò, perlustraret, & de Christi Cruce sollicitè quæsiisset, tres tandem Cruces invenisse, Christi videlicet, & Latronum, eamque diu ancipitem hæsisse, è qua Mundi Salvator pependisset, propterea quòd *Titulus*, Cruci affixus, quo vera Crux dignosci potuisset, jaceret seorsim disjectus, quò factum est, ut ingenti cadaveris redivivi miraculo Crucem

Christi

Christi ab aliis Crucibus secreverit. Porrò, tam insigni miraculo atque prodigio non fuisset opus, si sola Crux Christi foramina, seu vestigia Clavorum habuisset, non item aliæ Latronum Cruces. Negari igitur non potest, duos Latrones fuisse Clavis affixos Crucibus. De illis Latronibus scribunt *Matthæus*, & *Marcus*, quòd improperabant Christo, sive quia duo illi Evangelistæ sumunt plurale pro singulari, juxtà explicationem *Sancti Augustini* lib.3. de consensu Evang.cap.13. Sive quia bonus Latro principiò quidem unà cum socio conviciabatur Christo, sed deindè, ingruentibus tenebris, terrâ commotâ, saxis diruptis, Christique patientiâ, mansuetudine, & charitate attentiùs consideratis, ad meliorem frugem conversus, factique pœnitens, socium suum convicia jacientem in Christum increpuit dicens: *Neque tu times Deum, quod in eadem damnatione es? & nos quidem justè digna factis recipimus: hic verò nihil mali gessit. Et dicebat ad Jesum: Domine memento mei, dum veneris in regnum tuum*, Lucæ cap.23. sic æternam salutem consequutus est bonus Latro, qui, ut inquit *Sanctus Bernardus* Epist.8. *Eodem die simul & confessus latrocinia, & introductus in gloriam, brevi quodam contentus ponte Crucis ad transigendum de regione dissimilitudinis in terram viventium, & de luto fæcis in Paradisum voluptatis.* Nolint tamen sibi blandiri peccatores, & pœnitentiam usque ad ultimam vitæ periodum procrastinare, quia, ut in eadem Epistola ait mellifluus ille Doctor, conversio Latronis in exitu vitæ, non tàm exemplum, quàm miraculum fuit. *Pœnitentia, quæ ab infirmo petitur, infirma est: pœnitentia, quæ à moriente tantùm petitur, timeo ne & ipsa moriatur*, ait *Augustinus* Serm. aliàs 57. de tempore, nunc 255. in Appendice, & Serm.393. aliàs 41. ex Homil. Quinquag. *Si quis positus in ultima necessitate ægritudinis suæ, voluerit accipere pœnitentiam, & accipit, mox reconciliatur, & hinc vadit: fateor vobis, non illi negamus, quod petit; sed non præsumimus, quia benè hinc exit.... agens pœnitentiam ad ultimum, & reconciliatus, si securus hinc exit, ego non sum securus, Pœnitentiam dare possum, securitatem dare non possum. Vis te dubio liberare? age pœnitentiam dum sanus es; tene certum, dimitte incertum.* Lege super hac re *S. Cyprianum* Tract. de Lapsis, & Epist.50. ad Antonianum, & *S. Bernardum* Serm.75. de diversis.

De Latrone pœnitente hæc habet S. *Augustinus* lib.1. de Anima: *inventa est in eo* (seu in Latrone pœnitente) *mensura Martyrii, qui tunc in Christum credidit, quandò defecerunt, qui futuri erant Martyres. Et hoc quidem oculis Domini clarum fuit, qui non baptizato, tanquam Martyrii sanguine abluto, tantam felicitatem statim contulit. Sed etiam nostrûm quis non consideret, quanta fide, quanta spe, quanta charitate mortem pro Christo vivente suscipere potuit, qui vitam in moriente quæsivit? Hùc accedit, quia non incredibilitèr creditur, Latronem, qui tunc credidit, juxta Dominum crucifixum aquâ illâ, quæ de vulnere lateris emicuit, tanquàm Sacratissimo Baptismo fuisse perfusum. Ut omittam, quòd*

eum,

eum, antequàm damnaretur, baptizatum non fuisse, quoniam nemo nostrum novit, nemo convincit. Et lib.4. cap.9. *Latro ille, quamvis potuerit judicio divino inter eos deputari, qui Martyrii confessione purgantur, tamen etiam utrùm non fuerit baptisatus, ignoras. Nam ut omittam, quod creditur, Aqua simul cum Sanguine exiliente de latere Domini juxta confixus potuisse perfundi, atque hujusmodi Sanctissimo Baptismate dilui: quid si in carcere fuerat baptisatus, quod & post persecutionis tempore nonnulli clamculò impetrare potuerunt? Quid si & antequàm teneretur?* Quo nomine donatus esset Latro pœnitens, quidam otiosi Scriptores ariolari tentarunt, sed frustrà; cùm eâ de re non solùm sileant Scriptura Sacra & Sancti Patres, sed etiam nullum Latroni pœnitenti nomen Martyrologia, Romanum, *Bedæ, Usuardi, Adonis*, adscribant, sed tantùm ejus memoriam 8. Kalendas Aprilis notent his verbis: *Hierosolymis commemoratio Sancti Latronis, qui in Cruce Christum confessus, ab eo meruit audire: Hodiè mecum eris in Paradiso.* Inepta autem est, & indigna planè, quæ confutetur fabula illa, quæ de bono Latrone obtruditur in pseudo-Evangelio *Nicodemi*, quod inter Monumenta Orthodoxographa, seu potiùs pseudopigrapha extat, & in quo legitur, Latronem pœnitentem cum Christo crucifixum, atque cum eo in Cœlum receptum, Crucem humeris suis in Paradiso circumferre. Hanc, inquam, putidam fabulam haustam ex pseudo-Evangelio *Nicodemi*, ab Ecclesia Catholica reprobato, & cui innumeræ nugæ, ineptiæ, & aniles fabulæ, quibus à capite ad calcem inspergitur, omnem omninò fidem abrogant; retulisse, abundè confutasse est.

QUÆRES sextò: *Utrùm hi, qui Christum crucifixerunt, vel in ejus mortem conspirarunt, ipsum cognoverint? & quam de peccato suo excusationem habuerint?*

Respondeo cum *Sancto Thoma* 3. p. qu. 47. art.5. & 6. Rectores Judæorum, seu Legisperitos, Scribas, & Pharisæos probè cognovisse, Christum esse Messiam à Deo promissum, & Prophetarum oraculis prædictum. Viderant quippè omnia, quæ de Messia à Prophetis erant prædicta, in Christo fuisse impleta; sæpèque suis oculis inspexerant stupenda miracula, quæ Christus ad doctrinæ suæ confirmationem potenti virtute edebat, quibus tamen pervicaciâ plusquàm adamantinâ credere noluerunt. Quapropter, eorum peccatum fuit gravissimum, utpotè Deicidium; quamvis enim Mysterium Divinitatis Christi non agnoverint, dicente Apostolo 1. ad Cor. cap.2. *Si cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent;* hæc tamen ignorantia, quia affectata erat, à crimine eos non excusavit, sed potiùs illud auxit. Hinc Christus Joannis cap.15. dicit: *Nunc excusationem non habent de peccato suo.* Graviùs ergo peccarunt Principes Sacerdotum, Scribæ, Pharisæi, aliique Judæi, qui Christum tradiderunt Pilato, quam ipsemet Pilatus, quem nomine Cæsaris territum, ad effectum sui sceleris impulerunt, & ab ipso damnationem

Chri-

Christi clamoribus extorserunt, ut eleganter ait *Tertullianus* Apolog. cap.21. *Ad doctrinam verò ejus*, ideſt Chriſti, *quâ revincebantur Magiſtri, primoreſque Judæorum ita exaſperabantur, maximè quòd ad eum ingens multitudo deflecteret, ut poſtremò oblatum Pontio Pilato, Syriam tunc ex parte Romana procuranti violentiâ ſuffragiorum in Crucem dedi ſibi extorſerint*. Lactantius lib. 4. Inſtitut. Divin. cap.18. exiſtimavit, *Pilatum* nullam in Chriſtum Dominum protuliſſe Sententiam. Sic enim habet: *Quæ cùm Pilatus audiſſet, & in defenſionem ſui nihil diceret* (Chriſtus) *pronunciavit, nihil in eo damnatione dignum videre. At injuſtiſſimi accuſatores cum populo, quem incitaverant, ſucclamare cæperunt, & Crucem ejus violentis vocibus flagitare. Tùm Pontius Pilatus & illorum clamoribus, & Herodis Tetrarchæ inſtigatione metuentis ne Regno pelleretur, victus eſt. Nec tamen ipſe Sententiam protulit, ſed tradidit eum Judæis, ut ipſi de illo ſecundùm Legem ſuam judicent*. Sed hic eſt *Lactantii* error, à Doctrina SS. Patrum omninò alienus, quique facilè Geſtorum Hiſtoriâ, quæ in Sacra Scriptura deſcribitur, confutari poteſt. Dicente ſiquidèm Judæis Pilato: *accipite eum vos, & ſecundùm Legem veſtram judicate eum* (quo verbo judicium de Chriſto illis permittere videbatur) non obtemperarunt Judæi, ſed ultrò agnoſcentes, ſibi à Romanis poteſtatem judiciorum capitalium fuiſſe ademptam, reſponderunt: *Non licet nobis interficere quemquam*. Quod Judæorum Reſponſum ubi audivit *Pilatus*, ſedens pro Tribunali, *adjudicavit fieri petitionem illorum*, ſicut ſcribit S. *Lucas* cap. 23. v. 24. ideſt, Cruci Jeſum Chriſtum ſuffigendum pronunciavit, ſicut Judæi violentis ac pertinacibus clamoribus poſtulabant. Sed Pilatus, inquit *Euſebius* lib.2. Hiſt.Eccl. cap.7. qui in Salvatorem iniqui Judicis functus eſt officio, temporibus Caji Imperatoris tantis, ac talibus malorum cladibus cruciatus eſt, ut propriâ ſe manu tranſverberans, nefariam vitam vi abjeciſſe referatur; nec enim poterat tanti piaculi miniſter impunitus evadere. Graviùs etiam peccarunt Judæi, quàm milites, qui mandato Præſidis morem gerentes Chriſtum in Crucem egerunt, & Legis ſcientiam non habuerunt. Sed Judæorum culpam exceſſit facinus Iudæ, qui præmio triginta argenteorum illectus per maximam poſt homines natos ingratitudinem Principibus Sacerdotum tradidit Chriſtum Dominum, à quo innumeris beneficiis fuerat cumulatus. Quod prædictum fuerat à *Zacharia* Propheta cap.11. *Et conſtituerunt mercedem meam triginta argenteos*. Pro quo *Symmachus* ait: *Et appenderunt mercedem meam triginta argenteos*. Aquila verò: *Et conſtituerunt mercedem meam triginta argenteos*. *Budæus* lib.5. *de Aſſe* ait, ſe Pariſiis in Æde S. Ioannis Lateranenſis vidiſſe argenteum unum, qui ex illis triginta eſſe dictitatur, quos Iudas in Templum abjecit, ponderantem didrachmum, ſeu duas drachmas Atticas, hoc eſt, tres Iulios Italicos. Ex quo ſequitur, pretium, quo Chriſtus Dominus à Iuda venditus eſt, non exceſſiſſe valorem centum & viginti Iuliorum monetæ Italicæ.

licæ. S. *Ambrosius* lib. *de Spiritu Sancto* cap. 18. per *Argenteos* illos, quibus fuit venditus Christus, intelligit *Denarios*, seu *Julios* Italicos, ac subindè Christum fuisse venditum triginta denariis, idem est ac triginta *Juliis* Italicis venditum fuisse. Verba S. *Ambrosii* sunt: *O Juda proditor, unguentum passionis ejus*, seu Christi, *trecentis denariis æstimas, & passionem ejus triginta denariis vendis?* Eminentissimus tamen Annalium Ecclesiæ Parens *Baronius* ad annum Christi 34. putat, *Argenteum* sumi pro libra argenti, undè cùm libra comunis habeat uncias duodecim, & quælibet uncia valore æquet scutum Romanum, quod valet decem *Julios*, sequitur, juxta sententiam *Baronii*, Christum à Iuda, proditore, venditum esse 3600. Iuliis Italicis, hoc est, 360. scutis Romanis. *Maldonatus*, *Villapandus*, *Lorinus*, & *Simonius* per *Argenteos* intelligunt *Siclos*, undè, juxta illos Scripturæ Sacræ Interpretes, dum dicitur, Christum venditum esse triginta Argenteis, idem est, ac si dicatur, eum venditum esse triginta *Siclis* Argenti. *Siclus* autem erat apud Hebræos moneta usitatissima, ponderans & valens quatuor *drachmas Atticas*, duas verò tantùm drachmas Hebræas, ac subindè æquivalens sex Iuliis, monetæ Italicæ, seu *Floreno Germanico*, quod valet quadraginta asses, vel duabus *libellis* Gallicis, quæ itidem valent quadraginta asses. Quocircà, juxtà illos Scripturæ Sacræ Interpretes, dum dicitur, Christum venditum esse triginta *Argenteis*, idem est ac si dicatur, eum venditum esse triginta Siclis argenti, seu triginta *Florenis Germanicis*, vel sexaginta Libellis Gallicis, seu, quod in idem redit, Christum venditum esse octodecim scutis Romanis, quæ summam conficiunt centum & octoginta Iuliorum Romanorum. Hoc tam vili pretio inescatus Iudas Christum prodidit, sibique confestim diri conscio facti, furiisque exagitato necem conscivit. Detestanda igitur, ac diris devovenda est hæresis *Cajanorum*, qui fœdum, ac flagitiosum proditorem Iudam miris laudibus, & honoribus efferebant, quasi, tradendo Servatorem, plurimùm generis humani salutem promovisset, ipsique eâ de causâ gratiarum actionem reddendam esse stultè opinabantur. Hujus hæreseos mentionem faciunt *Irenæus* lib. 1. adversùs hæreses cap. ult. *Tertullianus* lib. de Præscriptionibus adversùs hæreticos cap. 47. *Philastrius*, *Epiphanius*, *Hieronymus*, *Augustinus*, & *Theodoretus*.

Dices: Quicumque operatur sequens opinionem probabilem, gravium Auctorum suffragiis munitam, licèt Legi Dei reapsè contrariam, non peccat; tunc enim prudenter agit, ut docent etiamnùm benè multi Theologi, atqui Iudæi, qui Christum Dominum crucifixerunt, secuti sunt opinionem probabilem, nixam auctoritate gravium Auctorum, videlicet Scribarum, Pharisæorum, & Sacerdotum, qui Christum juxtà Legem morti adjudicandum esse declararunt, ergo Iudæi, qui Christum crucifixerunt, nullam omninò culpam contraxerunt.

Præterea, nullus lethalitèr peccat, nisi prævià peccati cognitione

Digitized by Google

ejus animus illustretur, illiusque vitandi desiderio extimuletur, juxtà pervulgatam quorumdam modernorum Casuistarum sententiam, atqui Iudæi Christum crucifigentes præviam non habuerunt notitiam illius peccati, sed potiùs existimarunt, occidendo Christum, maximum se Deo præstare obsequium, undè Apostolus 1. ad Corint. cap. 2. ait, quod Iudæi, *si cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent*. Ergo Iudæi propter ignorantiam, in qua versabantur, debent ab omni culpa liberari.

Respondeo ad utrumque momentum, & ad primum dico: Non tàm argumentis refellendam, quàm sanguineis lachrymis deplorandam esse sententiam nonnullorum Casuistarum, qui dictitant, auctoritatem unius, vel aliquorum gravium Auctorum, sat superque sufficere ad opinionem, Divinæ Legi licèt contrariam, probabilitate donandam, ita ut qui illam in praxi sectantur à peccato immunes censeri debeant. Nam primò, hæc sententia latissimum ad omnem impietatem aditum pandit, lascivientibus ingeniis ad corrumpendam Ethicam Christianam laxissimas admittit habenas, & in totius religionis aperte grassatur exitium, sicut Sole clariùs demonstrant nostri Theologi *Baronius*, *Gonetus*, *Contensonius*, *Natalis Alexander*, & alii tàm domestici, quàm extranei Auctores, qui novum illud probabilitatis commentum, ex quo varii in doctrina morali pullularunt errores, perdoctis lucubrationibus profligarunt. Secundò, ubi primùm hæc sententia saluti animarum adeò exitiosa in vulgus sparsa est, continuò totius Populi Christiani pietate cum justa detestatione fuit rejecta, Parochorum tàm Rothomagensium, quàm Parisiensium Scriptis confutata, sacrâ auctoritate Episcoporum Ecclesiæ Gallicanæ multis anathematis proscripta, atque à Sede Apostolica Vaticanis fulminibus protrita est. Denique, ut, brevitatis ergò, innumeras prætermittam rationes, quæ apud citatos Auctores legi possunt, *Sanctus Thomas* hanc virulentam sententiam, longè antequàm in fœtidis modernorum Casuistarum paludibus enata esset, præfocavit quodlibeto 3. art. 10. ubi hæc habet: *Respondeo dicendum, quod diversæ opiniones Doctorum Sacræ Scripturæ, siquidem non pertineant ad Fidem, & bonos mores, absque periculo auditores utramque opinionem sequi possunt. Tunc enim habet locum, quod Apostolus dicit ad Rom. cap.* 14. Unusquisque in suo sensu abundet. *In his verò, quæ pertinent ad Fidem, & bonos mores, nullus excusatur, si sequatur erroneam opinionem alicujus Magistri; in talibus enim ignorantia non excusat*. Et quodlibeto 8. art. 13. *Illud autem, quod agitur contra Legem, semper est malum, nec excusatur per hoc, quod est secundùm conscientiam*. Denique, quodlibeto 9. art. 15. *Error*, inquit Sanctus Doctor, *quo non creditur esse peccatum mortale, quod est peccatum mortale, conscientiam non excusat à toto, licet fortè à tanto*. Quibus significantibus verbis luculenter docet *Sanctus Thomas*, opinionem, etsi munitam gravium Auctorum suffragiis, si sit contra Legem, & bonos mores, à peccato eximere haud posse, ac subindè peccasse Judæos, qui falsâ Magistrorum

rum suorum opinione ducti Christum Dominum in Crucem egerunt.

Ad secundum dico: Doctrinam Laxonum Casuistarum asserentium, *nunquàm peccari, nisi prævia peccati cognitione animus illustretur, ejusque vitandi desiderio extimuletur*, fuisse die 1. Augusti anni 1641. à Sacra Facultate Parisiensi confixam tanquam *falsam & viam aperientem ad excusandas excusationes in peccatis*. Perstrictam itidem fuisse eamdem doctrinam à Facultate Lovaniensi die 4. Maji anni 1657. hoc censorio stigmate: *Est contra communia Christianæ Theologiæ principia; & innumera etiam immanissima hominum peccata excusat cum pernicie animarum.* Sanè dubium non est, quia hac semel recentiorum Casuistarum admissâ sententiâ, excusarentur omnia quamvis nefandissima crimina peccatorum, qui in malo sunt obdurati & excæcati, quippè qui, ut fatali, heu nimium! experientiâ constat, dum malè operantur, suæque effræni cupiditati ex inveterata consuetudine indulgent, nec præviâ cogitatione illustrantur, nec peccati vitandi desiderio ampliùs extimulantur. Excusarentur pariter omnia peccata ignorantiæ voluntariæ, & vincibilis, quæ tamen vera esse peccata docent post Scripturam Sacram omnes ad unum SS. Patres, quos inter, unum instar omnium, laudabo *Sanctum Bernardum* in Epist. ad Hugonem de S. Victore cap. 4. ubi hæc aurea verba scribit: *Si ignorantia nunquàm peccatum est, cur dictum est in Epistola ad Hebræos, quia in secundo Tabernaculo semel in anno solus Pontifex intraret, non sine sanguine, quem offerret pro sui, & populi ignorantia? Si peccatum ignorantiæ nullum est, non ergò peccavit Saulus, quòd persecutus est Ecclesiam Dei, quoniam quidèm ignorans hoc fecit, manens in incredulitate. Benè itaque faciebat, quod erat blasphemus, & persecutor, & contumeliosus; & quod erat spirans minarum, & cædis in Discipulos Domini; in hoc ipso quippè abundanter æmulator existens paternarum suarum traditionum. Non ergo debuit dicere misericordiam consecutus sum; sed mercedem accepi: quippè quem ignorantia à peccato reddebat immunem, insuper & æmulatio remunerabilem indicabat. Si, inquam, ignorantiâ nunquàm peccatur, quid ergo causamur adversùs occisores Apostolorum; quoniam quidem non solùm malum esse nescierunt interficere illos, sed insuper quoque id faciendo arbitrati sunt obsequium se præstare Deo? Sed & frustrà Salvator pro suis orabat crucifixoribus, quippè nescientibus (ipso teste) quid facerent, & ita nequaquam peccantibus. Numquid non ex his satis apparet in quantis jaceat ignorantiæ tenebris, qui ignorat peccari posse interdùm per ignorantiam.* Viden, quo pacto mellifluus ille Doctor ex certissimis Scripturæ Sacræ testimoniis evincat, dari peccata ignorantiæ, adeòque falsam esse opinionem Laxonum Casuistarum, qui docent, *nunquam peccari, nisi prævia peccati cognitione animus illustretur, ejusque vitandi desiderio extimuletur*. Sancto Bernardo succinit Sanctus Thomas pluribus in locis, maximè 3. p. qu. 47. art. 5. ad 3. ubi ait: *Dicendum quòd ignorantia affectata non excusat à culpa, sed magis videtur culpam aggravare:*

vare: ostendit enim hominem sic vehementer esse affectum ad peccandum, quod vult ignorantiam incurrere, ne peccatum vitet: & ideò Judæi peccaverunt, non solùm tanquàm hominis Christi, sed etiam tanquàm Dei crucifixores. Plura hac de re si scire aveas, legesis librum, cui titulus est: *De advertentia ad malitiam peccati*, editum ab uno ex nostris Theologis, videlicèt *Norberto Delbecque*.

Quæres ultimò: *Utrùm Maria Virgo, Christo inter probra Crucis extremum ducente spiritum, animi, viriumque passa fuerit deliquium?*

Respondeo: Beatam Virginem, patiente dilectissimo Filio suo, acerbissimo quidem dolore tactam fuisse, verèque transfixam doloris gladio, sicuti prænunciaverat Simeon ille justus in Templo, dùm dixit: *Et tuam ipsius animam pertransibit gladius*; eam tamen nihil per mæstitiam rectæ rationi non consentaneum, nihil non undecumque decorum admisisse. Hinc pulchrè Evangelista *Joannes* cap 19. ait: Mariam Matrem Jesu juxtà Crucem stetisse, quia non solùm corpore, sed etiam fidei firmitate, & animi fortitudine impavida juxtà Crucem stetit erecta, ita ut virtute constantissimi pectoris, magnâque in divinas promissiones fiduciâ, æquam mentem servaverit, viresque sustinuerit, quæ alioquin ad tam horrendum spectaculum facilè defecissent. *Stabat antè Crucem Mater, & fugientibus viris, stabat intrepida*, inquit *S. Ambrosius* lib. de Institut. Virginis cap. 7. Et in Oratione de obitu Valentiniani, ait idem Pater: *Durum quidem funus videtis; sed stabat & Sancta Maria juxtà Crucem Filii, & spectabat Virgo sui Unigeniti Passionem. Stantem illam lego, flentem non lego.* Idem fermè habet Sanctus ille Doctor lib. 10. in Lucam. Ludunt ergò nos Pictores, quorum alii, pro innata fingendi libidine, depingunt Beatam Virginem juxtà Crucem præ doloris vehementia hærentem attonitam, quasi in saxeam duritiem obriguisset. Alii non minùs ludicrè eam exhibent inter brachia Magdalenæ exanimem collapsam, operâque adjutam piarum mulierum. Insaniunt verò nonnulli Auctores, quos non pudet asserere, Beatam Virginem, moriente Filio, unguibus sibi lacerasse genas, pugnis contudisse pectus, dissipasse comam, omnia inconditis vociferationibus complesse, Judæis, Judæ, & Militibus fuisse imprecatam, per vicos, & plateas, insanarum mulierum more, oberrasse intemperiis obnoxiam, & tantùm non in furias actam. Quæ omnia, cùm ludicra sint, & indecora, penitùs ablegari debent à Beata Virgine, quæ, dùm vixit, nihil antiquius habuit, quàm ut se totam divino permitteret arbitrio, & in rebus arduis, non secùs ac in secundis, semper sibi constanti vitæ ratione divinæ voluntati obsequeretur. Legi potest Tractatus 13. *de Spasmo B. Mariæ Virginis*, à nostro *Cajetano* editus, qui extat in 2. Tomo ejus Opusculorum.

HYMNUS

HYMNUS

De Passione Christi Domini.

CHristus tenebris obsitam
Lustrando Judæam docet,
Gens obstinati pectoris
Christum docentem respuit.

Se se Deum signis probat,
Surgunt sepulchris corpora,
Erepta muto vox redit,
Claudo gradus, cæco dies.

Gens dura, flecti nescia,
Aures Sacris Sermonibus
Obturat & Solem fugit.
Amore noctis perdita.

Mox immerentem, ceu reum,
Probris gravant, saxis petunt,
Illum pudendo destinant
Ingrata turba funeri.

Pavete, raptus ad necem
Homo velut, pavet Deus,
Toto cruor de corpore
Proruptus in terram cadit.

Quid machinaris proditor?
Qui te bonus pavit suo
Conviva Christus corpore,
Mendace tradis osculo.

Qui nostra rupit vincula;
Duris ligatur vinculis,
Divis adorandum caput
Miles scelestus percutit.

Orbis supremus arbiter
Dijudicandus sistitur,
Summus Sacerdos, impiâ
Cadit Sacerdotum manu.

Ah! parce, corpus innocens,
Lictor, flagellis scindere.
Quid vulnus addis vulneri;
Jam penè totum vulnus est.

Nudantur ossa carnibus,
Scissos per artus it cruor,
Non sanguis uvæ sic fluit
Quam dura vis præli domat.

Frons pro Corona Regia
Horret sub aspris vepribus:
Hæc illa, crudelis Sion,
Quæ serta nectis Principi?

Arundo pro Sceptro datur:
Durusque pro Throno lapis;
Quem vestit æternum jubar,
Ridenda vestit purpura.

Quæ non tulit ludibria!
Reo Deus postponitur;
Qui Sceptra Regum dividit;
Ut Scenicus Rex luditur.

Quò forma cessit par Deo
Non vultus idem, non decor;
Atro fluentem sanguine,
Et ora fœdum vidimus.

Quæ Solis obscurant jubar,
Velo teguntur lumina
Sputis honestum putribus
Os turba fœdat insolens.

Cru-

Crucis tremens ſub pondere
Greſſus labantes vix trahit,
Quem ſtipat aula Cælitum,
Datur comes Latronibus.

Qui veſtit arva floribus,
Nudus Cruci ſuſpenditur,
Qui dat feris cubilia,
Ubi quieſcat, non habet.

Clavis manus, Clavis pedes
Confoſſus hæret ſtipiti.
Sed quàm ſui tenaciùs
Amoris hæret vinculis.

Quæ dedocendo crimina
Monſtrabat ad Cælum viam;
Quæ lingua melle fluxerat,
Infecta felle tingitur.

Ne quæ vacaret corporis
Intacta pars doloribus,
Proterva verba militum
Aures pudicas vulnerant.

Qui rupe fontes elicit,
Ardens ſiti conſumitur.
Sed major urebat ſitis;
Erat ſitis, Mundi ſalus.

Vel cujus attactu fugit
Percuſſa Morborum cohors,
Ad militis ludibrium
Hæc veſtis in ſortem datur.

Recede, Virgo, Filii
Tu funus extendis parens:
Aſtando neſcis quàm tuis
Natum necas doloribus!

Clamore magno dum Patrem
Sibi relictus invocat,
Cum morte luctantem Deum
Non audit ille, vix Pater.

Sit hæc dolorum pars levis;
Acerbiora pertulit,
Dum mente præſaga videt
Inane mortis præmium.

Fac, Chriſte, ne ſint irrita
Tormenta, quæ perpeſſus es,
Ne morte contempta Dei
Te ſentiamus vindicem.



DIS-

Digitized by Google

DISSERTATIO VIGESIMA PRIMA

De sepultura Christi, ejusque descensu ad Inferos.

HAnc Dissertationem in duos distribuam Paragraphos, in primo inquiram, quomodò sepultus sit Christus Dominus; & an ipsius divinitas ab ejus Corpore, Anima, & Sanguine fuerit separata in triduo mortis, ac sepulturæ? In altero disseram de descensu Christi ad inferos,& de illorum, quos hinc eripuit, liberatione.

PARAGRAPHUS PRIMUS.

Quomodò sepultus sit Christus Dominus, & an Divinitas ab ejus Anima, Corpore, & Sanguine in triduo moris, ac sepulturæ, fuerit separata?

OBservandum primò cum *S. Thoma* 3. p. qu. 51. art. 1. conveniens fuisse Christum sepeliri, tùm ad comprobandam veritatem ipsius mortis, & resurrectionis, undè legitur *Marci* cap. 15. quòd Pilatus, antequàm permitteret Christum deponi de Cruce,& sepeliri, præmissâ diligenti inquisitione exploratum habere voluit, an reverà esset mortuus? tùm etiam ut firmam haberemus spem, fore ut corpora nostra, sepulturæ licèt mandentur, in futura tamen resurrectione ad vitam redire debeant, sicut Christus è tumulo gloriosus resurrexit;tùm denique in exemplum eorum, qui per mortem Christi moriuntur peccatis, & quasi sepeliuntur Mundo, vitamque planè absconditam, & ab hominum contubernio remotam agunt, juxtà illud ad Colossenses cap. 2. *Mortui estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo.* Et ad Roman. cap. 6. *Consepulti sumus cum Christo per Baptismum in mortem.*

Observandum secundò: Varios fuisse ritus, qui à diversis hinc indè populis in curandis defunctorum corporibus usurpari solebant. Quidam enim mortuos, vel morti vicinos devorabant, ut *Scythæ, Pontici, Indi, Messagetæ, Derbices, Thebareni*, quibus solenne est parentes, & consanguineos edacibus dentibus discerpere, eorumque carnes in visceribus suis contumulare,dùm aut morbo, aut macie,aut senio confecti, morti, & sepulchro vicini censentur, rectiùs esse dictitantes ut à se potiùs, quàm à vermibus comedantur. Alii in more positum habebant defunctos suos suspendere de arboribus, ut *Colchi*. Alii mortuos projiciebant in flumina, vel in paludes, ut à piscibus absumerentur, sicut *Æthyopes*, inter quos tamen nonnulli, ut post *Herodotum* refert *Diodorus Siculus* lib. 2.

Bi-

Bibliothecæ, vitreis vasis conclusos mortuos suos conservabant, ut nepotibus, & posteris suis essent notæ eorum effigies, semperque illorum memores essent. Alii in sterquiliniis mortuos sepeliebant, sicut *Sabæi*, sive *Nabathæi*. Alii canibus, & bestiis defunctorum corpora devoranda relinquunt, sicut *Hircani*, & *Bactriani*, qui publicos, aut domesticos alunt canes, quos *sepulchrales* vocant, à quibus post mortem lanientur, hancque optimam censent sepulturam. Ab hoc ritu parùm distat ritus *Caspiorum*, qui viros jàm septuagenarios fame enectos in solitudinem ejiciunt, eminùsque spectantes, si à feretro eos ab avibus detrahi videant, prædicant beatos: sin à feris, aut à canibus, non item infelices; si omninò non detrahantur, infelices illos pu[illegible]. Alii populi defunctos comburebant, sicut veteres Romani. Alii denique mortuorum corpora aromatibus, & unguentis condire consueverant, sicut Ægyptii, & Judæi, cum hoc tamen discrimine, quod Ægyptiorum conditura intrinsecùs fieret, ventre exenterato, & cerebro per nares extracto; Judæi verò unguenta, & aromata extrinsecùs admoverent, sicut eruditè observat *Casaubonus* Exercit. 16. in Annales Baronii. Plura circà illos ritus, qui à diversis populis in sepeliendis defunctorum corporibus adhiberi solebant, legi possunt apud *Joannem Nicolai* lib. 2. *de sepulchris Hebræorum*; & apud *Gregorium Lilium Giraldum* in libello *de vario sepeliendi ritu*. His prænotatis.

DICO PRIMÒ: *Christum, juxtà Judæorum ritum, qui cæteris aliis longè convenientior est, fuisse sepultum.*

Hæc assertio manifestè colligitur ex Scriptura Sacra *Joannis* cap. 19. ubi hæc verba leguntur: *Venit ergò*, scilicet Joseph Arimathæus, *& tulit corpus Jesu. Venit autem Nicodemus, qui venerat ad Jesum nocte primùm, ferens mixturam mirrhæ, & aloes, quasi libras centum. Acceperunt ergò corpus Jesu, & ligaverunt illud linteis cum aromatibus, sicut mos erat Judæis sepelire.* Quibus verbis sacer Evangelista non solùm innuit, Christum juxtà ritum Judæorum fuisse sepultum, verùm etiàm præcipuas ipsius sepulturæ describit circumstantias, quas hîc breviter expendemus. In primis, ostendit *S. Joannes*, quinam fuerint sepulturæ Christi Pollinctores, seu Curatores, *Josephus* scilicet *Arimathæus*, dives, & nobilis Decurio, idest, vir Senatoriâ dignitate illustris, qui corpus Jesu petiit à Pilato, illudque sepeliendi potestatem impetravit; & *Nicodemus*, *Princeps Judæorum*, qui veritus Judæorum odia, noctu ad Christum primâ vice venisse dicitur, posteà verò in publico Senatu eum confessus est. Decebat autem, ut Magnates Christum sepelirent eo modo, quo honoratissimi, & spectatissimi viri apud Judæos sepeliri consueverant, ut contrà intentionem Judæorum in tam honorifica sepultura cunctis innotesceret virtus morientis Christi. *Laudabiliter* igitur, ut ait *S. Augustinus* lib. 1. de Civit. Dei cap. 23. *commemorantur in Evangelio, qui corpus ejus de Cruce acceptum, diligenter, atque honorificè tegendum, sepelien-*

peliendumque curarunt. Secundò, *S. Joannes* aromata, quibus Josephus, & Nicodemus Corpus Christi inunxerunt, ad duas species revocat, *myrrham* scilicet & *aloen*, tùm quia hæc aromata, cum sint succi amarissimi, & vim habeant corpora à vermibus, & putredine liberandi, ad usum ungendorum corporum optima habebantur. Nec enim Judæi modo, sed & Ægyptii, Syri, aliæque nationes ex inveterata traditione mirrhâ, & aloe corpora defunctorum imbuere solebant, ut ea à putredine illæsa servarent. Tùm quia etiam, myrrha, & aloes, ut ait *S. Thomas*, propter sui amaritudinem significant pœnitentiam, per quam pœnitens peccata sua amarissimè deplorat, carnis vitia per abstinentiam mortificat, & in seipso Christum conservat absque corruptione peccati: odor verò aromatum significat bonam famam. Quisquis ergò myrrham, & aloen sepulturæ Christi suis meditationibus perlustraverit, omnem dabit operam ut sua membra mortificet, memor illius Moniti Apostolici: *Mortificate membra vestra, quæ sunt super terram*. Tertiò, asserit *S. Joannes*, Josephum, & Nicodemum ligasse corpus Jesu *linteis*, qua in re non adversatur aliis Evangelistis, qui tradunt, Josephum Corpus Jesu involvisse in Syndone munda, nàm, ut ait *S. Augustinus* lib. 6. de Consensu Evangel. cap. 23. *Licèt Joseph involverit in Syndone, propterea non prohibetur intelligere, quod & alia lintea postea addita fuerint à Nicodemo, videlicet Sudarium, quod capiti adhibebatur, & Institæ, quibus totum corpus alligatum est; undè etsi una Syndon fuit, verissimè dici potuit, ligaverunt eum linteis*. Mos quippè erat apud Iudæos Sudario, sive linteolo operiendi faciem mortuorum, & corpora à pedibus usque ad fauces Institis obvinciendi, non secùs ac infantium, qui adhùc in cunis sunt, corpora involvuntur, & circumligantur, undè *Joannis* cap. 11. de Lazaro dicitur, quod ad Christi vocem è monumento *prodiit*, *qui fuerat mortuus, ligatus pedes & manus Institis, & facies illius Sudario erat ligata*. Erant autem *Institiæ*, fasciæ latæ uno & altero digito, quarum figuram exhibet *P. Lamy* in sua Concordia Evangelica: consuli etiam potest eruditus *P. Chiffletius* lib de Linteis Sepulchralibus Christi pag 22. ubi probabilius esse putat in Christi funeratione præter Sudarium, & Institas, alia adhibita esse linteamina, indèque contigisse, ut plura Christi Sudaria diversis in locis reperiantur. Denique, *S. Joannes* ait, eo in loco, ubi Christus Crucifixus est, fuisse hortum, & in illo horto monumentum novum, in quo Corpus Christi conditum est. Quæ circumstantiæ latentem habent significationem. Nàm per hortum, inquit *S. Thomas*, significatur, nos per mortem, & sepulturam Christi liberari à morte, quam incurrimus per peccatum Adæ in horto Paradisi terrestris commissum. Per monumentum novum, in quo nondùm quisquam positus erat, vel designatur Mariæ Virginalis uterus, in quo nullus, præter Christum, conceptus fuit; vel significatur, omnes Fideles per sepulturam Christi novâ vitâ donari, peccati morte, & corruptione destructâ; vel deni-

que comprobatur veritas resurrectionis Christi, si enim monumentum, in quo tumulatus est Christus Dominus, non fuisset novum, potuissent Judæi dicere non Christum, sed alium quempiam antehàc ibi sepultum resurrexisse. Duas alias circumstantias circà monumentum Christi refert *S.Matthæus* cap. 27. videlicèt, quod esset *alienum*, & *in petra excisum*. Fuit alienum, tùm quia, sicut Christus natus est, & vixit pauper, non habens ubi reclinaret caput suum, ità nudus in Cruce mortuus est, & à Josepho Arimathæo coopertus est, nec proprium habere voluit sepulchrum. Tùm quià etiam omnes alii mortui, cùm habitent in regione umbræ mortis, Sepulchrorum sunt inquilini, *& sepulchra eorum domus illorum in æternum*, ut dicitur Psalm. 140. at Christus solus *inter mortuos liber*, in regione mortis peregrinus fuit, per illam dumtaxàt transiit, tertià die devictà morte surrecturus: *Singulariter sum ego donec transeam*. Hinc *Sanctus Ambrosius* lib. 10. in Lucam eleganter ait: *Non habebat Christus tumulum suum, etenim tumulus his paratur, qui sub lege sunt mortis; victor mortis tumulum suum non habet: quæ enim communio tumulo & Deo?* In petra autem fuit excisum monumentum Christi, ne, si ejus corpus humi conditum fuisset, ansam, & occasionem arripuissent protervi Judæi dicendi illud è terra per cuniculos fuisse effossum, atque sic raptum à Discipulis; eàdem de causa ingens saxum appositum est Christi sepulchro, quod non absque auxilio plurimorum poterat reserari, ut evidentiùs pateret veritas resurrectionis. Hæc paucis verbis *Cornelius Jansenius*, Episcopus Gandavensis, cap. 144. suæ *Concordiæ Evangelicæ* complectitur, ostenditque, Sepulchrum Christo divinitùs paratum, eas habuisse conditiones, quæ ejus dignitati, & resurrectionis adstruendæ fidei maximè congruebant: *Quod enim*, inquit, *monumentum illud novum erat, sic ut in illo nondùm quisquam positus fuerat, quodque excisum fuerat è petra; ut ejus congruebat dignitati, ita & ad resurrectionem confirmandam non parùm faciebat. Quia enim novum erat, non poterant dicere Judæi, alium quempiam ibi sepultum resurrexisse. Quia excisum fuit è petra, non poterant dicere, corpus è terra per cuniculos effossum, atque sic raptum à Discipulis. Conveniebant autem hæ conditiones etiam ad designandum uterum virginalem, ex quo primò Dominus natus prodiit in mundum, sicut è Sepulchro per resurrectionem renatus, secundò prodiit in mundum. Intactus enim fuit is uterus, ac planè veluti è petra excisus, quia nequaquàm, ut terra, humore carnalis concupiscentiæ madefactus, atque in Virginitatis proposito firmitèr instar petræ solidatus, ita ut dicere posset: Virum non cognosco. Et quidem uterus ille Josepho cuidam videbatur per desponsationem paratus, sed per præoccupationem Spiritus Sancti factus est uterus Christi: ita & Sepulchrum hoc, alteri Josepho paratum, divinâ dispositione factum est Christi*. De muniendi Sepulchri Domini curâ atque diligentiâ à Judæis adhibitâ hæc refert *Nicephorus Callixtus* lib. 1. Historiæ Eccles. cap. 32. *Traditum nobis*

bis est, inquit, *ab antiquis, Judæos lapidem eum, qui in salutiferum illud sepulchrum pro operculo positus fuerat, ad summum Monumenti labrum, petramque illi Infernè se conjungentem, ferramentis quibusdam fabrili lapicidarum arte perforasse, ferrumque ingens à fabro ex propinquo acceptum, per utriusque foramen immisisse, & in circi sive annuli formam circumegisse, atque ita firmitèr capitibus commissis, omni ex parte quasi vinculum circumduxisse, ut lapis qualicumque modo, loco suo revelli, aut saltem ratione aliquâ moveri, nisi arte quâpiam, & vi adhibitâ, necessariò aut ferrum confringeretur, aut petra perrumperetur, non potuerit; atque ad hunc modum cùm magnâ curâ, atque signo appresso, cùm Sepulcrum firmissimè communissent, custodiâ insupèr competenti adhibitâ, eos abiisse.*

DICO SECUNDO: *Divinitatem nec ab anima, nec à corpore, nec à Sanctissimo Christi Sanguine fuisse in triduo mortis separatam* Ità *Sanctus Thomas* 3. p. q. 50. art. 2. & 3.

Antequàm probetur hæc assertio, non abs re erit observare, gravem de Sanguine Christi, utrùm videlicèt in triduo mortis fuerit Verbo Divino hypostaticè unitus, vel ab eo separatus? circà annum Christi 1351. FF. Minores inter & Prædicatores emersisse Controversiam, quæ ad tempus sopita est, sed posteà recruduit, ac vehementiùs exarsit, magnoque hinc indè animorum æstu coràm Pio Secundo, Summo Pontifice, ventilata fuit. Contendebant Franciscani, Sanguinem Christi in Passione effusum à divinitate fuisse separatum, & ideò in triduo mortis non fuisse adorandum, sicut refert *Wadingus* in Annalibus Minorum ad annum 1463. Id autem ex adverso post Sanctum Thomam pernegabant Dominicani: gliscente itàque contentione, & in schisma populo distracto, nec valente Episcopo loci tumultum sedare, res ad Apostolicam Sedem remissa est. Huic igitur enatæ controversiæ ultimam diem impositurus Pius Secundus, Pontif. Maximus, Præfectis Generalibus utriusque Ordinis mandavit ut doctissimos Theologos Romam mitterent, quos in festo Natalis Domini patienter auscultavit tribus diebus in Palatio Apostolico disputantes, præsentibus Cardinalibus, Episcopis, ac divini, & humani Juris Doctoribus. Finitâ triduanâ disputatione, Summus Pontifex cum Cardinalibus rem plerisque diebus tractavit, & tandem post maturum examen, post librata omnia ab utraque parte adducta momenta, unà cum majori parte, Prædicatorum sententiæ adhæsit, à promulgando tamen Decreto abstinuit, ne multitudo FF. Minorum, cujus id ætatis contra Turcas prædicatio erat necessaria, offenderetur; undè in aliam tempestatem opportuniorem sanciti Judicii promulgatio missa est. Quapropter, hæc Controversia de Sanguine Christi in triduo mortis, eumdem fermè nacta est exitum, quem posteà habuit famosa de auxiliis divinis Controversia excitata Dominicanos inter & Jesuitas. Nàm sicut Paulus V. occultis rationibus permotus, Pontificii jàm delineati diplomatis

matis promulgationem misit in aliud tempus, atque interim partes diffidentes, futuri judicii expectatione suspensas, quiescere jussit: ità similiter Pius II. propter rationem mox allatam, in aliud tempus decisionem litis distulit, vetuitque, ne quis opinionem negantem, Sanguinem Christi in triduo Passionis à corpore separatum, divinitati unitum permansisse, tanquàm hæreticam proscriberet, donec per Sedem Apostolicam, quid in hujusmodi quæstione censendum esset, definiretur. Cæterùm, ex accurata narratione probatæ fidei Historicorum *Spondani, Bzovii, & Odorici Raynaldi* ad annum Christi 1463. manifestò liquet, Pium Secundum, & majorem partem Cardinalium in Dominicanorum descendisse sententiam, suspenso tamen, propter temporis circumstantias, decretorio judicio, eoque in aliud tempus procrastinato. Hac præmissâ historicâ observatione.

Probatur nostra assertio multis momentis. Primò, quia Scriptura Sacra pluribus in locis tribuit Sanguini Christi in Cruce pro nobis fuso remissionem peccatorum, & generis humani redemptionem. *Matthæi* cap. 26, *Hic est Sanguis meus, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum*. Et 1. Petri cap. 1. *Non corruptibilibus auro, & argento redempti estis, sed pretioso Sanguine Agni immaculati*. Porrò, remissio peccatorum, & generis humani redemptio Sanguini Christi effuso tribui non possent, si Sanguis Christi in triduo mortis non fuisset Verbo Divino hypostaticè unitus. Secundò, ea, quę conveniunt Corpori, & Animæ Christi, non dicuntur de Filio Dei, nisi ratione unionis hypostaticæ, sicut docent omnes Theologi, atqui id quod convenit Corpori, & Animæ Christi post mortem dicitur de Filio Dei, dicimus enim in fidei nostræ Symbolo Filium Dei conceptum, natum esse ex Virgine, passum, mortuum, sepultum, descendisse ad inferos, ergo Verbi Divini hypostasis non fuit in triduo mortis à Corpore, & Anima Christi separata. Tertiò, huic doctrinæ patrocinantur Sancti Patres tàm Græci, quàm Latini, *Sanctus Athanasius* lib. *de salutari adventu Christi* contrà Apollinaristas disputans, & *Sanctus Gregorius Nissenus* Orat. 1. contrà Eunomium, Arii Discipulum, scribens, negant, ideò in Christo Verbum Divinum vices Animæ supplere potuisse, quia si Verbum Divinum in Christo loco Animæ fuisset, nec mortalis, nec mortua unquàm extitisset caro Christi, cùm nulla quantacumque vis potuerit Deitatem Verbi ab assumpta carne divellere; hoc autem argumentum elumbe omninò esset, si Verbi Deitas à Corpore & Anima Christi fuisset in triduo mortis separata. Inter Patres Latinos *Sanctum Hilarium*, unum instar omnium, proferre abundè sufficiet, ille quippè lib. 10. de Trinit. num. 65. ait: Quod *unus atque idem est descendens, & ascendens, unus quoque nobis Jesus Christus, & Dei Filius, & hominis filius, & verbum Deus, & homo caro, & passus, & mortuus, sepultus, & resurgens, & in Cœlos receptus, & sedens ad dexteram Dei; habens in se uno eodemque*

per

per dispensationem, atque naturam, in Dei forma, & in forma servi, sine aliqua sui partitione, quod homo est & divisione, quod Deus est. Quibus verbis luculenter docet Sanctus Hilarius, Christum nec in Passione, nec in morte fuisse divisum, ac subindè Verbi Deitatem à carne, & Anima Christi etiam in sepulcro non fuisse separatam. Quartò, *Clemens Sextus*, Romanus Pontifex, in Extravag. *Unigenitus*, ait, Christum Dominum in Cruce *non guttam Sanguinis modicam, quæ tamen propter unionem ad verbum pro redemptione totius humani generis suffecisset, sed velut quoddam profluvium effudisse*; ubi hæc verba *propter unionem ad Verbum*, apertè innuunt, Sanguinem Christi etiam in triduo mortis Verbo Divino fuisse hypostaticè unitum. Quintò, hoc est commune Theologorum Effatum, quod circumfertur sub nomine Sancti Damasceni, *Verbum Divinum, quod semel assumpsit, nunquàm dimisit*, porrò, si in triduo mortis Corpus, & anima, & Sanguis Christi non fuissent Verbo Divino hypostaticè unita, dimisisset Verbum Divinum in triduo mortis id, quod semel assumpserat, nimirùm Animam, Corpus, & Sanguinem. Denique, Cardinalis *Palavicinus* tom. 3. Hist. Conc. Trid. lib. 17. cap. *6*. num. *6*. editionis latinæ Antuerpiensis, refert quòd, cùm Frater *Amans Brixianus*, Servita, Episcopi Sebenicensis Theologus, inter disputandum in Concilio Tridentino dixisset: *Corpus Christi demortui sejunctum fuisse à Divinitate*, ingens à Theologis, qui aderant, & in subselliis excitatus fit strepitus, ita ut omnes se ab hac opinione vehementer abhorrere palàm significaverint, eamque magno fragore exploserint. Mentem Patrum, & Theologorum Concilii Tridentini disertè explicat ejusdem Concilii Catechismus in expositione quarti Articuli Symboli, ubi hæc habet: *Quare cùm Jesum mortuum esse diximus, id significamus, ejus Animam à Corpore divisam esse, nec tamen concedimus divinitatem sejunctam Corpore; quinpotiùs constanter credimus, & confitemur, Animâ ejus à Corpore divisâ, divinitatem tùm Corpori in sepulchro, tùm Animæ apud inferos conjunctam semper fuisse*. Ex his ergo momentis certò colligitur, Verbum Divinum in triduo mortis non fuisse à Corpore, Animâ, & Sanguine Christi separatum.

DILUUNTUR OBJECTIONES.

Arguitur primò: Multi Sancti Patres docent, Verbum Divinum à carne Christi mortuâ fuisse separatum, ergo hæc sententia erroris insimulari non debet. Prob. ant. *Sanctus Ambrosius* lib. 10. in Lucam exponens hæc verba *Matthæi*: *Clamans voce magna emisit spiritum*, hæc habet: *Clamavit homo separatione divinitatis moriturus, nam cum divinitas à morte libera sit, utique mors esse non poterat, nisi vita discederet; quia vita divinitas est*. *Sanctus Hilarius* Can. 33. in *Matth.* hæc verba: *Deus meus quare me dereliquisti?* sic interpretatur: *Clamor verò ad Deum*

Cor-

Corporis vox est, recedentis à se divinitatis contestata dissidium. His similia habent *Sanctus Epiphanius* hæresi *69*. quæ est *Arianorum*, & *Leporius* in libello emendationis, cui Sanctus Augustinus, aliique Episcopi subscripserunt, ut videre est in Epistola apud *Sanctum Augustinum* *219*. ergo ex Sanctis Patribus Verbi deitas tempore passionis discessit à Corpore, quod assumpserat.

Respondent quidam Theologi: Sanctos Patres in objectione laudatos existimasse quidem Verbum Divinum à carne Christi discessisse, sed in sensu longè diverso ab eo, quem Ariani, & Apollinaristæ Hæretici propugnabant. Nàm primò, Ariani, & Apollinaristæ docentes Verbum Divinum fuisse in Christo loco Animæ, dicebant Verbi divinitatem, quasi infirmam, & trepidam, ne sibi mors & passio sustinendæ essent, à Christo passuro discessisse; at Sancti Patres in objectione citati, dùm dicunt Verbum Divinum à carne Christi recessisse, hanc tantùm innuunt rationem, quòd tanta sit divinitatis virtus, ut mortem, quam Christus ad implendam Patris voluntatem subire decreverat, Corpori cum ea conjuncto contingere non posse arbitrentur. Secundò, Ariani, & Apollinaristæ Verbum Divinum à carne Christi antè mortem, immò antè passionem fuisse separatum somniabant, at Sancti Patres in objectione citati docent dumtaxàt, in ipsa morte deitatem Verbi à carne Christi fuisse separatam. Ex quo maximum illud inter utrosque extat discrimen, quod cùm hi Hæretici merum hominem, illi autem Sancti Patres verum Deum pro nobis passum, ac mortuum esse constituant, à Sanctis Patribus infinitum, ab Hæreticis finitum ponatur redemptionis nostræ pretium. Denique, Ariani, & Apollinaristæ totum hominem Christum à divinitate desertum, ac separatum esse contendebant, sed Sancti Patres in objectione adducti non negabant, Verbi deitatem saltem cum Anima Christi, morte intercedente, illæsam, ac unitam permansisse.

Verùm, non placet hæc Theologorum responsio. Nàm quamvis non inficias eam, adhibitâ semel illa interpretatione, huic sententiæ de discessione Verbi Divini à corpore Christi nullam Hæreseos notam inuri posse, eam tamen falsam, & improbabilem esse propter momenta superiùs adducta asserere nullus dubito, nec unquàm adduci potero ut credam, Sanctos illos Patres in eam ivisse sententiam.

Respondeo igitur cum *Sancto Thoma* 3. p. q. 50. art. 2. ad 1. derelictionem illam, de qua loquuntur hi Sancti Patres, non esse referendam ad solutionem unionis personalis, seu ad discessionem deitatis Verbi à carne Christi, sed ad hoc referendam esse, quod Deus Pater Christum Filium suum acerbæ passioni tradiderit, nec eum à cœco persequentium furore liberaverit, quasi post aulæa latens, hanc Tragædiam inspexisset. Undè *derelinquere*, nihil aliud sibi vult, quàm non protegere à persequentibus. Quandò igitur Sancti Patres explicantes hæc Psalmistæ verba: *Deus meus, quare me dereliquisti?* dicunt, moriturum Corpus Chri-

Christi à Verbo Divino fuisse desertum, hoc unum dumtaxàt volunt, videlicèt Verbum Divinum passionis doloribus, diræque morti Corpus Christi permisisse, à quibus tamen, si voluisset, speciali protectione, & omnipotentiâ suâ illud facili negotio liberare potuisset. *Tradi Dominum passioni*, inquit *Sanctus Leo Papa* serm. 66. de Passione, *tàm fuit paternæ, quàm ipsius voluntatis: ut eum non solùm Pater desereret, sed etiam ipse se quadam ratione desereret, non trepida discessione, sed voluntaria cessione. Continuit enim se ab impiis Crucifixi potestas; & ut dispositione uteretur occultâ, uti noluit virtute manifestâ.*

Arguitur secundò: Christus *Joannis* cap. 10. dicit: *Nemo tollit animam meam à me, sed ego pono eam à me ipso, & potestatem habeo ponendi eam, & potestatem habeo iterùm sumendi eam*, atqui ponere animam suam, idem est, ac eam à se separare, ergo Anima Christi, imminente morte, fuit à Verbo Divino separata.

Respondeo cum *Sancto Augustino* Tract. 47. in Joannem: non Verbum Divinum, sed carnem posuisse Animam suam, inquirit enim ibi Sanctus Doctor, cùm Christus sit simul Verbum, Anima, & caro, *utrum ex eo, quod est Verbum ponat Animam, an ex eo, quod est Anima, an iterùm ex eo, quod est caro?* Cui difficultati hoc pacto respondet: *Si dixerimus quod Verbum Dei animam posuit, sequitur quod aliquandò Anima illa separata est à Verbo, quod est falsum; mors enim Corpus ab Anima separavit, à Verbo autem animam separatam non dico: si vero dixerimus quod ipsa se Anima ponat, sequitur, quod Anima ipsa à se separata sit; quod est absurdum: relinquitur ergo quod caro Animam suam ponit, & iterùm eam sumit, non potestate sua, sed potestate Verbi inhabitantis carnem.* Ex hac responsione Sancti Augustini facilè colligitur, idem numero fuisse Corpus Christi viventis, ac mortui, non quidem identitate formæ, nàm Corpus Christi mortui fuit ab Anima separatum, sed identitate suppositi, quia non habuit aliam hypostasim Corpus Christi vivum, & mortuum, præter hypostasim Verbi divini, sicut docet *S. Thomas* 3. p. q. 50. art. 2. & 5.

Arguitur ultimò: Multæ Sanguinis Christi guttæ in terris remanserunt, quæ etiamnùm in quibusdam Ecclesiis pro sacris reliquiis conservantur, ut videre est in sacra Spina, quæ Parisiis in Sacello Regio sanctæ Capellæ asservatur; in Lanceæ ferro, quod visitur Romæ; in sacra ampulla, quæ in Provincia apud Sanctum Maximinum in Ecclesia Fratrum Prædicatorum colitur; in Sudario; quod extat apud Vesuntinos; necnon in aliis Dominicæ Passionis instrumentis, ergo saltem cum illis guttis Sanguinis Christi Verbum Divinum non remansit hypostaticè unitum, sed ab illis potiùs fuit omninò separatum.

Respondeo primò cum *Sancto Thoma* 3. p. q. 54. art. 2. ad 3. quòd totus Sanguis, qui de Corpore Christi fluxit, cùm ad veritatem humanæ naturæ pertineat, in Corpore Christi resurrexit: & eadem ratio est

est de omnibus particulis ad veritatem, & integritatem humanæ naturæ pertinentibus. Sanguis autem ille, qui in quibusdam Ecclesiis pro reliquiis conservatur, non fluxit de latere Christi; sed miraculosè dicitur effluxisse de quadam Imagine Christi percussâ. Hactenùs Sanctus Thomas.

Respondeo secundò cum doctissimis Theologis, illas Sanguinis Christi guttulas, quæ secundùm se non pertinebant ad illius Corporis integritatem, nec ei iterùm in resurrectione erant conjungendæ, remansisse in terris, quia licèt Verbum Divinum semper fuerit hypostaticè unitum illis partibus, quæ ad Corporis Christi integritatem pertinebant, quæque cum illo in resurrectione denuò conjungi debebant, non fuit tamen semper unitum illis partibus, quæ ad integritatem Corporis Christi non pertinebant, & quæ cum illo in resurrectione non erant conjungendæ, cujusmodi sunt guttulæ istæ sanguinis, capilli è capite defluentes, resecti ungues, sine quibus Corpus Christi integrum, omnibusque suis partibus absolutum resurrexit.

QUÆRES PRIMÒ: *Quamdiù Christus remanserit in sepulchro?*

Respondeo cum *S. Thoma* 3.p. qu.51. art.4. Christum remansisse in sepulchro unâ die integrâ, & duabus noctibus, idest, toto Sabbato, illiusque nocte præcedente, & nocte Dominicæ. Undè quando *Matthæi* cap.12. dicitur: *Sicut fuit Jonas in ventre Ceti tribus diebus, & tribus noctibus, sic erit Filius hominis in corde terræ tribus diebus, & tribus noctibus*, ibi pars sumitur pro toto. Hinc S.Leo Ser.1. de Resurrectione ait: *Ne turbatos Discipulorum animos longa mæstitudo cruciaret, denunciatam tridui moram mira celeritate breviavit, ut dum ad integrum diem pars primi novissima, & pars tertii prima concurrit, & aliquantulum temporis spatio decideret, & nihil dierum numero deperiret*. Ut igitur quàmprimùm tristitiæ lætitia, opprobrio gloria, dolori incorruptibilitas, morti nova resurrectionis vita, & sepulturæ ascensio super omnes Cœlos succederet, tridui moram Christus mirâ celeritate breviavit. Dicitur tamen tribus diebus mansisse in sepulchro, quia in eo jacuit in extrema diei Veneris parte, totâ die Sabbati, & primâ parte diei Dominicæ, & similiter tribus noctibus fuit in sepulchro. Eamdem interpretationem adhibent Sancti Patres *Hieronymus*, *Augustinus*, & *Doctor Angelicus*. Omninò autem improbabilis est sententia *Langii*, & aliorum, qui, ut probent, Christum tribus diebus, totidemque noctibus integris in sepulchro permansisse, statuunt, Christum Dominum non feriâ sextâ, seu die Veneris, sed feriâ quintâ, idest, die Iovis, passum, & sepultum esse; hæc, inquam, sententia omninò improbabilis est, primò, quia Christus, teste Scripturâ Sacrâ, mortuus, & sepultus est in die *Parasceves*, feria autem sexta, seu dies Veneris, apud Judæos *Parasceve* appellatur. Secundò quia etiam constat ex Scriptura Sacra diem, qui emortualem Christi diem subsequutus est, fuisse Sabbatum, quo, ut dicit *S.Lucas*, Mulieres siluerunt

runt, idest, quieverunt, eoque transacto, emerunt aromata. Tertiò, ea Iudæos incessit Sabbati religio, ut nollent damnatorum corpora, die, quâ Christus crucifixus est, manere in Cruce, itaque *rogaverunt Pilatum, ut confringerentur eorum crura, ac tollerentur*. Iam verò nulla Iudæis timendi causa fuisset, ne Sabbato adhùc corpora penderent, si die Iovis, seu Feria 5. Christus in Crucem actus fuisset, cùm, intemeratâ Sancti diei Sabbati religione, corpora potuissent quintâ, sextâque feriâ ad sextam usque horam promeridianam in Cruce remanere. Quartò, Iesum Christum passum fuisse circitèr meridie Feriæ 6. seu diei Veneris, & vesperâ ejusdem diei sepultum fuisse, luculentèr indicat S. Ioannes cap. 19. v. 41. & 42. dicens: *Erat autem in loco, ubi crucifixus est* (Iesus) *hortus, & in horto monumentum novum, in quo nondùm quisquam positus erat. Ibi ergò propter Parasceven Judæorum, quia juxtà erat monumentum, posuerunt Jesum*. Quibus verbis palàm innuit S. *Joannes*, propter viciniam septimæ Feriæ, seu propter Sabbatum, quo Iudæis operari nefas est, Corpus Christi Domini in remotiorem locum transferri haud potuisse. Quæ tamen ratio esset omninò absona, si Christus Dominus fuisset Feriâ quintâ, seu die Iovis, crucifixus; quasi verò pars quintæ Feriæ, & integra fermè Feria sexta satis non potuisset præbere temporis ad Corpus Christi efferendum in remotius sepulchrum. Denique, Christum Dominum crucifixum esse Feriâ sextâ, seu die Veneris, & non Feriâ quintâ, seu die Iovis, constans est sententia Sanctorum Patrum, qui ad tempora Apostolorum propiùs accedunt: S. *Ignatius*, Martyr, in Epistola ad Trallianos ait: *Die ergò Parasceves*, quæ est dies Veneris, *tertiâ horâ accepit sententiam* (Christus) *à Pilato* .... *Continet ergò dies Parasceves Passionem ejus, Sabbatum verò sepulturam & requiem, Dominica autem resurrectionem*. S. *Iustinus*, Martyr, in Apologia 2. hæc habet: *pridiè Saturni diei, Jesus in Crucem actus est, & postridiè ejusdem, qui scilicèt Solis est dies, Apostolis & Discipulis apparuit*. Author Quæstionum & Responsionum apud S. *Iustinum* Quæst. 65. *Pilatus*, inquit, *Jesum acceptum diluculo Parasceves, horâ sextâ ejus diei Cruci affixit*: Postremò, S. *Irenæus*, Lugdunensis Episcopus, idem testatur his verbis: *Dominus venit ad Passionem pridiè ante Sabbatum, quæ est Sanctæ Conditionis dies, in qua homo plasmatus est, secundam plasmationem eam, quæ est à morte, per suam passionem donans*. Interpretatio itaque *Langii* circa hæc verba *Matthæi* cap. 12. *Sicut fuit Ionas in ventre Ceti tribus diebus & tribus noctibus, sic erit filius hominis in corde terræ tribus diebus, & tribus noctibus*, repudianda est, & standum priori interpretationi, quam post Sanctos Patres tradit S. *Thomas* loco mox laudato, ubi etiam addit, conveniens fuisse, ut Christus unâ die, & duabus noctibus maneret in sepulchro, quia *per mortem Christi liberati sumus à duplici morte, scilicet à morte animæ, & à morte corporis: & hoc significatur per duas noctes, quibus Christus in sepulchro permansit: mors autem ejus, quia non fuit ex peccato proveniens*,

veniens, sed ex charitate suscepta, non habuit rationem noctis, sed diei: & ideò significatur per diem integrum, quo Christus fuit in sepulchro.

QUÆRES SECUNDÒ. *Utrùm Corpus Christi in sepulchro fuerit corruptum, & in cineres solutum?*

Respondeo cum S. *Thoma* 3. p. qu.51. art.3. conveniens fuisse ut non corrumperetur, & in cineres solveretur Corpus Christi jacens in sepulchro. Primò, quia licèt Corpus Christi, quantùm ad conditionem naturæ passibilis antè resurrectionem, potuerit corrumpi, ut definitum est contrà *Julianum*, Halicarnassi Episcopum, aliosque Hæreticos, qui Corpus Christi antè resurrectionem incorruptibile fuisse dictitabant, virtus tamen divina, sicut ipsum à morte ad vitam revocavit, ut firmam nobis futuræ resurrectionis spem faceret, ità & præstitit ut Corpus Christi non incurrerit maledictum illud Genesis cap.3. *Pulvis es, & in pulverem reverteris*, ipsumque à putrefactione reddidit immune, ne mors naturæ ipsius infirmitati adscriberetur. Eâdem de causâ noluit Christus mori ex morbo, sed ex passione illatâ, cui se lubens obtulit. Hæc ratio, quam suppeditat S.*Thomas*, dubio procul præferenda est rationi, quam apud nostrum *Medinam* adducit *Durandus*, asserens, ideò Corpus Christi non fuisse in sepulchro corruptum, quia Verbum Divinum noluit assumere illam corruptibilitatem, quæ ex peccato originali proficiscebatur, quamvis assumpserit mortem; hæc siquidem *Durandi* ratio apertè falsi convincitur, nàm, ut optimè ait *Medina*, quanquàm Christus fuerit peccati originalis expers, mortem tamen incurrit, ità ut, si violenter non fuisset occisus, naturaliter mortuus esset, & in senium venisset, eoque mortuo, corpus ipsius fuisset naturâ suâ in cineres solutum, nisi divina virtus obstitisset. Hæc nostri *Medinæ* doctrina egregio confirmari potest testimonio S. *Augustini*, qui lib.2. *de Peccatorum meritis & remissione* cap.29. hæc habet: *Quia in eo*, seu Christo, *erat similitudo carnis peccati, mutationes ætatum perpeti voluit ab ipsa exorsus infantia, ut ad mortem videatur, etiàm senescendo, illa caro pervenire potuisse; nisi juvenis fuisset occisus*. De corruptibilitate carnis Christi antè resurrectionem, legi potest *Leontius* lib.2. de tribus, quos edidit contrà *Nestorium*, & *Eutychem*, ubi latè probat, assumptam hominis à Verbo Divino naturam fuisse per se corruptelæ obnoxiam, omniaque diluit argumenta, quæ ab *Aphthardocetis*, qui à Juliano, Halicarnassæo, Hæretico Eutichiano, propagati sunt, proponebantur. Secundò, incorruptibilitatem carnis Christi in sepulchro apertè declarat vates Regius Psal.15. ubi de Christo loquens ait: *Quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec dabis Sanctum tuum videre corruptionm*. Non me latet, *Hugonem Grotium* hoc Psalmistæ vaticinium, juxtà sensum litteralem, & historicum, non de Christo Domino, sed de Davide Rege fuisse interpretatum; sed hæc Judaizantis *Grotii* interpretatio falsi nullo negotio convincitur; tùm quia S.Petrus Actorum cap.2. hoc Psalmistæ vaticinium

ticinium in Christo complementum suum habuisse disertè testatur his verbis: *Providens Psalmista David, locutus est de resurrectione Christi, quia neque derelictus est in inferno, neque caro ejus vidit corruptionem*; tùm quia etiam, Davidem in sepulchro, more cæterorum hominum, computruisse nullus dubitat; tùm quia denique, Sancti Patres, qui disputarunt contrà Arianos, & Appollinaristas asserentes, Verbum Divinum in Christo loco animæ fuisse, hoc Psalmistæ vaticinium de Christo Domino intellexerunt. Aliud ad probandam incorruptibilitatem Corporis Christi in sepulchro suppetit Scripturæ Sacræ testimonium petitum ex Psalmo 29. ubi vates Regius in persona Christi ait: *Quæ utilitas in sanguine meo, dùm descendo in corruptionem?* quasi dicat Christus, *si corpus meum in sepulchro putrescat, perdetur effusi sanguinis utilitas*, cùm è contrà imputrefactio Corporis Christi mortui sit effectus virtutis divinæ, carni, & animæ Christi in triduo mortis indivulsè cohærentis, necnon idoneum testimonium voluntariæ ipsius mortis, cujus etiam signum fuit, quòd Christus nonnisi clamans *tradidit spiritum*.

QUÆRES ULTIMÒ: *Utrùm extet etiamnùm sepulchrum Christi?*

Respondeo: Etiamnùm extare sepulchrum Christi Domini, quod gloriosum fore, & ab omnibus in summo honore habitum iri prædixit cap. 11. Isaias dicens: *Et erit sepulchrum ejus gloriosum*. Multas tamen variis temporibus vicissitudines sustinuit sepulchrum Domini, & ad illius memoriam penitùs abolendam Infideles omnem operam contulerunt. *Adrianus* quippè Imperator sæculo post Christum natum secundo, hoc est, circa annum Æræ vulgaris 129. existimans, se Fidem Christianam loci injuriâ omninò exterminaturum, in loco passionis simulachrum Jovis consecravit, Bethleemum Adonidis Fano, omniaque Loca Sacra in odium Christianorum prophanavit, sicut testantur *Sanctus Paulinus* in Epist. ad Severum Sulpicium, *Sanctus Hieronymus* in Epist. 13. ad Paulinum, & *Sozomenus* libro 2. Histor. Eccles. cap. 1. Sed ad nihilum reciderunt omnes illius Imperatoris conatus, atque machinationes, nàm sæculo quarto Deus Optimus Maximus religiosissimo Imperatori Constantino piam mentem immisit Sepulchri Christi Domini inquirendi, & excitandi eo in loco Templi, sicut memoriæ prodidit *Eusebius* lib. 3. de Vita Constantini cap. 24. & seq. ubi sic loquitur: *Istud Servatoris Sepulchrum impii quidam & scelerati homines ex hominum memoria delere cogitabant (& qua eorum inscitia fuit) censebant veritatem ad hunc modum se posse occultare. Itaque permultum capere laboris cœperunt, in terra aliundè & extrinsecùs invehenda, quâ locum universum obducerent. Deindè, cùm molem terræ in immensam altitudinem erexissent, constravissentque lapidibus, divinum sepulchrum ingente aggere injecto obtegere, post, cùm nihil jam illis ad opus explendum deesset, super illum terræ cumulum, nefandum reverà, & execrabile bustum animarum construere, & recessum lasciva Veneris dæ-*

S 2 moni

moni unà ædificare, simulachrisque mortuis complere: tùm detestabiles ibi victimas, super impuras aras, & omni nequitiæ labe pollutas immolare. Et post pauca interjecta, describit Eusebius quo pacto sub Constantino Imperatore repertum sit monumentum Servatoris: *Simul atque verò solum terræ oppletum sordibus egestum fuit, & aliud solum, idest, locus ille monumenti ex abditis terræ sedibus eminebat, ipsum etiam venerandum, & Sacrosanctum Salvatoris Christi monumentum, præter omnium spem, unà emersit.* Ad hoc Augustissimum Christi Sepulchrum, curâ, & pietate Helenæ, & Constantini repertum, Fideles, devotionis ergò, undequaque certatim confluxisse testantur *Hieronymus* in Epist. ad Marcellam, & *Theodoretus* lib. 1. Hist. Eccl. cap. 17. At, proh dolor! pium illum Fidelium concursum septimo sæculo, seu anno à Christo nato *615.* tempore Heraclii Imperatoris interrupit *Cosroes*, Persarum Rex, qui, ut scribit Cedrenus, Palæstinam adortus, Hierosolymam cepit, & magnâ hominum strage editâ, Patriarcham Zachariam, unà cum Cruce Domini, aliisque thesauris abduxit, quæ tamen omnia post decennium reddita sunt ab ejus filio *Siroe*, qui, patre cæso, fœdus cum Heraclio Imperatore iniit. Verùm, non multò post, idest, anno circiter *636.* barbara Saracenorum gens Hierosolymam denuò occupavit, & Sepulchrum Domini annis 400. tenuit, hoc est, usque ad finem sæculi undecimi, quo tempore benè multi è Gallis, ac Germanis Proceribus, persuadente Urbano Secundo, Pontifice Maximo, in Concilio Claromontano, & Ductore *Gotefrido Bullionæo*, bellum sacrum susceperunt, Terram sanctam, & Sepulchrum Christi Barbaris eripuerunt, novumque instituerunt Equitum Templariorum Ordinem, qui Patriarchæ Hierosolymitano offerebant, & collocabant operas suas in coercendis latronibus, qui ad Sepulchrum Christi accurrentibus iter infestum reddebant. Tùm respirare, summâque lætitiâ perfundi cæperunt Christiani, quòd ad Sepulchrum Christi visendum, atque colendum, liberum haberent aditum; sed, dùm post nubila amœniores sibi Soles illuxisse gratulabantur, eccè novus turbo detonare cæpit, qui graviorem procellam excitavit, istasque oras subitò invasit. *Saladinus* namque, Ægypti Sultanus, injecto inter Principes Christianos discordiæ pomo, Hierosolymam sub finem sæculi duodecimi armis obtinuit, Mahumeticam Religionem induxit, Latinos, quorum potentiam reformidabat, expulit, Græcis, Syrisque, Christianorum reliquiis, ægrè aliquam adhùc Hierosolymis stationem reliquit. A quo tempore, ità permittente Deo, amissum Christi Sepulchrum irrito, & evanido conatu recuperare tentarunt Christiani, sicque, quod sanguineis lachrymis deplorandum esset, multis abhinc sæculis Terra sancta, & Sepulchrum Domini, cujus custodia Fratribus Minoribus, quos *de Observantia* vocant, concredita est, in manibus, & sub jugo Infidelium manent, dum Christiani, qui contrà communem fidei hostem arma vertere, & acriter dimicare deberent, suas, heu nimium! Diuturno, ac funesto bello vires exhauriunt, seque mutuis atterunt cladibus. PA-

PARAGRAPHUS SECUNDUS.

De descensu Christi ad Inferos, & de illorum, quos hinc eripuit liberatione.

OBservandum primò cum *S.Thoma*, Christum non descendisse ad inferos secundùm corpus; illud enim, sicut in superiori paragrapho dictum est, jacuit in sepulchro toto eo tempore, quod fluxit à morte Christi usque ad ejus resurrectionem: *Descendit* Christus *ad inferos*, inquit Concilium Lateranense sub Innocentio Tertio, *resurrexit à mortuis, & ascendit in cœlum, sed descendit in anima, resurrexit in carne, ascendit pariter in utroque.*

Observandum secundò, Animam Christi non descendisse ad inferos eo genere motus, quo corpora moveri solent, sed eo genere motus, quo Angelos moveri docet *S. Thomas* 1.p. q.53. art.1.

Observandum ultimò: Christum post mortem suam descendisse ad inferos, non tanquàm ipse pœnæ debitor esset, sed ut justos, qui in Limbo pœnæ damni erant obnoxii, in libertatem assereret, ac sempiterna felicitate donaret. Procul hinc ergò blasphemia Heresiarchæ Calvini, qui lib.2. Instit. cap.16. paragr. 10. eò impudentiæ prorupit, ut dicat, Christum in locum sceleratorum, hoc est, ad inferos, sponsorem, vadem, ac instar Rei submissum descendisse, ut persolveret, ac dependeret omnes, quæ ab illis expetendæ erant, pœnas, ibique ipsum cum inferorum copiis, & æternæ mortis horrore, quasi consertis manibus, luctatum esse, ac diros in anima cruciatus damnati, & perditi hominis pertulisse, idest, ipsam subiisse damnationem, & pœnas, quæ dæmonibus, ac reprobis flammis æternis addictis ab irato Deo infliguntur; procul hinc, inquam, hæc blasphemia Calvini injuriosa Beatitudini, quâ Christus à momento conceptionis suæ potitus est, & opposita Scripturæ Sacræ, asserenti Actuum cap.2. quòd Deus *Christum suscitavit solutis doloribus inferni, quibus impossibile erat teneri eum*. Et fanè, cùm pœnæ, Damnatorum, sicut docent omnes Theologi, sint tenebræ exteriores, desperatio, confusio, separatio, conscientiæ horror, rejectio, exclusio à Regno Dei, Visione, & fruitione Dei, ignis & mors, quæ vocatur secunda; quis, nisi impius, dicere audeat, Iesum Christum, Servatorem nostrum, his Damnatorum pœnis obnoxium fuisse. Apage blasphemiam. Christus ergò inferos adivit, non ut pœnas damnatorum sustineret, sed ut justos, qui propter peccati originalis reatum in Limbo captivi detinebantur, extraheret juxtà oracula Prophetarum, qui Christi gloriosum de inferno, obitâ morte, triumphum prædixerunt; dicitur enim de Christo Psalm.67. *Qui educit vinctos in fortitudine, similiter eos, qui exasperant, qui habitant*

in

Digitized by Google

in sepulchris. Et Psalm. 105. *Quia contrivit portas æreas, & vectes ferreos confregit*. Idem vaticinatur Propheta Oseas cap.7. *Vivificabit nos post duos dies, in die tertia suscitabit nos, & vivemus in conspectu ejus, sciemus, sequemurque ut cognoscamus Dominum: quasi diluculum præparatus est egressus ejus, & veniet quasi imber nobis temporaneus, & serotinus terræ*. Et cap.13. *De manu mortis liberabo eos, de morte redimam eos; ero mors tua o mors, morsus tuus ero Inferne*. Denique *Zachariæ* cap.9. *Tu quoque in sanguine testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu, in quo non est aqua*. His prænotatis.

DICO PRIMO: *Dogma Fidei esse Christum post mortem suam ad Inferos descendisse*.

Probatur primò ex Psalm.15. *Non derelinques animam in Inferno*. Ad Ephesios cap.4. *Quod autem ascendit, quid est nisi quia & descendit primùm in inferiores partes terræ*. Et ad Colos. cap.2. *Expolians principatus, & potestates, traduxit confidenter palàm triumphans illos in semetipso*. Secundò, in Fidei Symbolo de Christo dicitur: *Descendit ad Inferos*, qui articulus licèt prætermissus sit in antiquis Symbolis Nicœno videlicèt, & Constantinopolitano, quin & in eo, quo Romana, & Orientales Ecclesiæ utebantur, sicut testatur Rufinus Symbolum explicans Ecclesiæ Aquilejensis, tanta nihilominùs est omnium Ecclesiarum in hunc Christi ad Inferos descensum conspiratio, tantus omnium Sanctorum Patrum tàm Græcorum, quàm Latinorum ab ipsis primis Christiani nominis temporibus consensus, sicut clarè demonstrant *Bellarminus* lib.4. de Christo cap.13. & *Petavius* lib.13. de Incarn. cap.16. & 17. ut citrà hæresim nemo secùs sentire possit, *quis nisi infidelis negaverit, fuisse apud Inferos Christum*, inquit *Sanctus Augustinus* Epist.146. aliàs 95. ad Evodium. Denique, *Sanctus Thomas* 3. p. q.52. art.1. probat, conveniens fuisse ut Christus post mortem suam ad Inferos descenderet, tùm quia per suum ad inferiora illa loca illapsum liberavit nos à descensu ad inferos, quod est malum licèt non culpæ, benè tamen pœnæ; tùm quià, sicut virtus Passionis applicatur viventibus per Sacramenta, ex quibus hauriunt Fideles meritum Passionis Christi, ità etiam beneficium Passionis Christi applicatum est mortuis per illius ad Inferos descensum; tùm quia demùm Christus, sicut potestatem suam ostendit in terra vivendo, & moriendo, ità virtutem suam manifestavit in Inferno ipsum visitando & illuminando, dæmones sua virtute profligando, Sanctos Patres, ac Justos, jàm Beatitudinis candidatos, è Limbo liberando, ut in sacro ipsius Nomine omne genuflecteretur cœlestium, terrestrium, & infernorum. Addo etiam, quadruplici de causa conveniens fuisse, ut Christus, post mortem suam, descenderet ad Infernum. Primò ex lege amicitiæ. Exigit quippè lex amicitiæ, ut amicus visitet amicum, qui penâ torquetur, à qua se se liberare non potest; atqui Sancti Patres, in Limbo detenti, pœnam patiebantur, à qua tantùm per Christum poterant liberari,

ergo

ergo &c. Secundò, conveniens erat, ut Christus in Infernum descenderet, ratione justitiæ, quæ exigit, ut ille, qui pro aliqua culpa in carcere detinetur, soluto pretio, liberetur; sed Sancti Patres in Limbo detinebantur pro originali peccato, seu pro peccato humanæ naturæ, quod Sanguinis Christi pretio fuit in Cruce solutum, ergò conveniens erat, ut per descensum Christi ad Inferos, è Limbo extraherentur. Tertiò, Christus ad Inferos descendit, ut nos, ejus excitati exemplo, frequenter ad Inferos mentaliter descendamus, & seriò pœnas Inferni considerando, à peccatis retrahamur. Denique, conveniens erat, ut Christus ad Infernum descenderet, quia, sicut Christus dum vixit, de Diabolo triumphavit, in Deserto, in Mundo, & in Cruce, ita post mortem suam descendens ad Inferos, Diabolum vincere ac superare debebat. Sicut reverà Tenebras Abyssi ingressus, *expolians principatus & potestates, traduxit confidenter, palàm triumphans illos in semetipso*, sicut ait Apostolus *Paulus* Epist. ad Colossenses cap. 2. v. 15. Nemo igitur, nisi Christianæ Religionis planè rudis, inficias ire, vel in dubium revocare potest illud inconcussum Fidei dogma, quo Christum post mortem Inferos adiisse jubemur credere.

Cæterùm, an Christus in quemlibet Infernum reipsà substantiali præsentiâ, vel solùm potentiâ, & operatione descenderit? Non una est omnium Theologorum sententia. Alii asserunt, Animam Christi secundùm suam essentiam, hoc est, omnes inferiores subterraneas latebras substantiali præsentia pervasisse. Alii ex adverso contendunt, Animam Christi secundùm operationam dumtaxàt in quemlibet infernum descendisse. Mediam inter utramque sententiam tenet *S. Thomas* artic. 2. citatæ quæstionis, ubi docet, Animam Christi secundùm suam essentiam fuisse ad locum Inferni, in quo Patriarchæ, & Justi, qui antè ipsum objerant, detinebantur, ut quos ipse per gratiam interiùs visitabat, eos itidem visitaret, & loco. Qui locus vocatur Limbus, & sinus Abrahæ, quantùm ad quietem, & liberationem à pœna sensibili; dicitur etiam Infernus, quantùm ad privationem gloriæ. Quod spectat Infernum damnatorum, & Purgatorium, censet S. Thomas Animam Christi in neutrum locum secundùm suam essentiam, sed tantùm secundùm operationem descendisse, ita ut in Inferno damnatorum, qui perpetuis ultricibus flammis sunt addicti, hunc habuerit effectum, quòd eorum incredulitatem, ac malitiam redarguit, in Purgatorio verò justorum animas, piacularibus pœnis necdùm plenè purgatas, in certam spem gloriæ propedièm consequendæ erexit. De Limbo puerorum nihil explicitè dicit Sanctus Thomas, licèt fortè, ut putat Cajetanus, hunc locum sub Inferno damnatorum comprehenderit. Ex hac S. Thomæ doctrina colligitur, Christum, qui secundùm essentiam animæ in una tantùm parte Inferni, seu in Limbo Patrum, substantiali præsentia existebat, effectum suum ad omnes Inferni partes propagasse, non secùs, ac in uno terræ loco passus, totum, quà latè patet,

Mun-

Mundum suâ Passione liberavit, & sic facilè explanantur aliqua Scripturæ Sacræ loca, quæ primâ fronte insinuare videntur, Christum quemlibet Infernum invisisse, seu ingressu suo cohonestasse, ut v.gr. Eccl.cap.24. *Penetrabo omnes partes terræ*. Et 1.Petri cap.3.*Christus iis, qui in carcere erant, spiritibus veniens prædicavit, qui increduli fuerant aliquando*. Hæc enim,& similia Scripturæ Sacræ loca non probant, Christum Dominum omnes inferiores partes terræ, secundùm animam localiter penetrasse, videlicet quemlibet Infernum perlustrando, & præsentiâ suâ dignando, sed innuunt tantummodò, Christum suæ potentiæ effectum ad quemlibet Infernum extendisse. ità tamen ut solos justos illuminaverit, juxtà illud Scripturæ: *Penetrabo omnes partes terræ, & illuminabo omnes sperantes in Domino*.

Ex dictis Inferas, quatuor esse Inferorum loca. Est enim locus Inferni infimus, seù *locus Damnatorum*, in quo principalitèr sunt duo mala, videlicèt pœna damni, quæ importat privationem Visionis Dei, & carentiam Gratiæ. Alterum malum est pœna sensus, quæ, ut docent Theologi, multiplex est. Alius locus Inferni, qui est supra locum damnatorum, appellatur *Limbus puerorum*, & in eo loco est pœna damni, seu privatio Visionis Dei, sed non pœna sensus. Quamvis tamen sint quidam insignes Theologi, qui, ut ostendemus in Dissertatione vigesimâ quartâ hujusce Tractatus, asserunt, parvulos, ex hac vita absque Baptismo decedentes, passuros pœnam sensus, mitissimam tamen. Tertius locus Inferni,qui est supra Limbum puerorum,dicitur *Purgatorium*, & in isto loco, præter pœnam sensus, quâ per ignem torquentur animæ eorum, quibus post mortem aliquid superest labis flammis piacularibus expiandum, reperitur adhuc pœna damni, seu privatio divinæ Visionis, sed non privatio divinæ Gratiæ. Postremus Inferni locus, qui Purgatorii loco eminet, nuncupatur Limbus Sanctorum Patrum, qui ante Ascensionem Christi Domini vitâ functi sunt; & in isto loco non est pœna sensus, sed solùm pœna damni, seu privatio divinæ Visionis, non tamen privatio divinæ Gratiæ. Hunc dumtaxàt postremum Inferni locum, in quo Sanctorum Patrum Animæ detinebantur, Christus Dominus, post mortem suam, ingressu suo, seu substantiali præsentiâ cohonestavit. In alia verò Inferni loca, quæ percensuimus, descendit tantummodò quantùm ad operationem suam, virtutem, efficaciam ac potentiam, de Diabolo triumphans, & expolians Infernum, juxta illud Prophetæ *Osee* cap.13. *O mors ero mors tua, morsus tuus ero Inferne*. Hinc Psal.23. Vates Regius,contemplando Christum Dominum,instar Victoris, ac triumphantis, ascendentem in Cœlum, & Animabus Justorum, qui in Limbo detinebantur, aditum ad Regnum Cœlorum referantem, sic Angelos alloquitur: *Attollite portas Principes vestras, elevamini portæ æternales, & introibit Rex gloriæ. Quis est iste Rex gloriæ? Dominus fortis & potens in prælio .... Dominus virtutum, ipse est Rex gloriæ*.

DI-

DICES: Si qua esset ratio, cur Christus post mortem ad Inferos descendisset, maximè quia justis antè mortem, & Passionem Christi in Limbo detentis non patebat aditus ad Regnum Cœlorum, quod ipsis per mortem Christi fuit reseratum; atqui hæc ratio falsa est, Sanctorum felicitati inimica, & contraria pluribus disertis Scripturæ Sacræ locis, in quibus asseritur, eamdem prorsùs salutis rationem fuisse Sanctis veteris Testamenti, quæ novi, quoad apertionem Regni Cœlorum, ergò inefficax omninò est ratio, quâ probatur, Christum post mortem suam ad Inferos descendisse.

Respondeo: Quòd sicut dogma Fidei est in Conciliis Florentino, & Tridentino contrà Millenarios definitum, justos, qui post Christi Passionem gratiâ sanctificante exornati, plenèque purgati ex hac vita discedunt, confestim ab æquissimo Judice dignam meritorum suscipere mercedem, & ad Cælestem Patriam absque mora translatos immarcescibili æternæ gloriæ coronâ donari: ità etiam dogma Fidei est, antè Christi Passionem Justorum animas è corporum ergastulis migrantes in Cœlum non evolasse, sed in Limbo fuisse receptas, ut Christum Redemptorem, à quo educerentur, ac in Cælestem Patriam transferrentur, expectarent. Tunc enim, ut inquit Apostolus ad Hebræos cap.9. *Nondùm propalata erat Sanctorum via*, quæ fuso dumtaxat Sanguine Christi propalari debebat. Rationem affert *Sanctus Thomas* 3.p. qu.49. art.5. ad 1. quia etsi Sancti antè Passionem Christi, edendo justitiæ opera, meruerint introitum Regni Cælestis per fidem Passionis Christi, secundùm illud ad Hebræos cap.11. *Sancti per fidem vicerunt Regna, operati sunt justitiam, &c.* Quamvis etiam Sancti ante Passionem Christi fuerint ab omni peccato tàm originali, quàm actuali, & à reatu pœnæ actualium peccatorum liberati, non fuerunt tamen liberati à pœnæ originalis peccati reatu, per quem excludebantur à gloria nondùm soluto pretio redemptionis humanæ. Idem docet *Sanctus Thomas* 3.p. q.52. art.5. ad 2. quæ doctrina expressè habetur in Scriptura Sacra, & in traditione Sanctorum Patrum. Legimus quippè *Lucæ* cap.16. quòd dives Epulo, cùm esset in Inferno, vidit animam Lazari in sinu Abrahæ quiescentem; per sinum autem Abrahæ intelligi Limbum, in quo Justi ante Passionem Christi detinebantur, pervulgata est Sanctorum Patrum, & omnium Theologorum sententia. Apostolus etiam ad Ephesios cap.4. ait, quod *Christus ascendens in altum captivam duxit captivitatem*, hoc est, ut interpretantur Sancti Patres, Christus ascendens in Cœlum, secum evexit Justorum animas, quas è Limbo, ubi captivæ detinebantur, eduxit, & Cælestis gloriæ participes fecit. *Sed ecce*, verba sunt *S.Gregorii* lib.13. Moral. cap.14. *quia Salvatoris nostri gratia redempti sumus, hoc jam Cælestis muneris habemus, ut cum à carnis nostræ inhabitatione subtrahimur, mox ad Cælestia præmia ducamur. Quia dùm Conditor, ac Redemptor noster claustra Inferni penetrans, Electorum exindè animas eduxit, nos illò ire non patitur, unde jam alios descendendo liberavit. Hi verò,*

qui ante ejus adventum in hunc Mundum venerunt, quantamlibet justitiæ virtutem haberent, ex corporibus educti, in sinu Cælestis Patriæ statim recipi nullo modo poterant: quia necdùm venerat, qui Inferni claustra sua descensione salvaret, & Justorum animas in perpetua jam sede collocaret. Discrimen, quod intercedit justos veteris Testamenti inter & justos, qui sunt in Lege Evangelica, clarè exprimit *Sanctus Hieronymus* in Epistola ad Paulam super obitu Blesillæ filiæ: *In Lege veteri*, inquit, *sub peccati Adam omnes tenebantur elogio, & ad Inferos descendentes consequenter lachrymæ consequebantur .... in Jesu verò, idest, in Evangelio, per quem Paradisus est apertus, mortem gaudia prosequuntur.* Ex quibus Sanctorum Patrum testimoniis manifestum est, hoc Legis Evangelicæ privilegium esse, quòd nunc qui labis prorsùs expertes ex hac mortali vita discedunt, è vestigio in Cælestem Patriam evolent, cùm è contra in veteri Lege quantâcumque sanctitate homines conspicui mortem oppeterent, ad Inferos descenderent, Christum Liberatorem expectaturi, juxtà Prophetarum vaticinia, quæ supra retulimus, & quibus revincitur error nostri temporis hæreticorum, qui Limbum Patrum explodunt, ceù locum fictitium, & Scripturæ Sacræ oppositum.

DICO SECUNDÒ: *Christum ad inferos venientem iis tantùm impertiisse salutem, qui fidei ac justitiæ merito, dignos, dum viverent, se tanto beneficio præbuerunt.*

Probatur primò, ex vaticinio Oseæ Prophetæ cap. 13. *Ero mors tua ò mors, morsus tuus ero inferne*, quibus verbis significatur, quòd sicut qui aliquid mordet, partem assumit, partem relinquit, ita Christus infernum momordit, quia electos ex inferno eduxit, reprobos verò in eo reliquit, nec illos ad solatium, sed eos ad majorem confusionem, & ignominiam visitavit, quemadmodùm eos in die judicii iterùm visitaturus est, juxtà illud Sophoniæ cap. 1. *Visitabo super viros defixos in fæcibus suis*. Secundò, Sancti Patres *Irenæus* lib. 4. cap. 39. *Epiphanius* hæresi 69. quæ est Arianor. *Petrus Chrysologus* Serm. 122. *Gregorius Magnus* lib. 13. Moral. cap. 15. & alii constanter docent, Christum ad inferos usque penetrasse, ut justos tantùm liberaret. Tertiò, Concilium tertium Valentinum, & Ecclesia Lugdunensis nono Ecclesiæ sæculo adeò compertum, exploratumque habuerunt, Christum solos ab inferis exemisse justos, ut ne Christum quidem pro impiis, qui in sua impietate mortui sunt, & ante illius adventum ad inferos descenderunt, passum, & efficaciter mortuum fuisse definierint, sicut ostensum est in Dissertatione decima sexta. Quartò, *Philastrius* lib. de Hæresibus, hæresi 74. perstringit tanquàm hæreticam opinionem illorum, *qui dicunt, Christum Dominum in infernum descendisse, & omnibus post mortem etiam se nuntiasse, ut confitentes ibidem salvarentur; cùm hoc sit contrarium dicenti Prophetæ David, in inferno autem quis confitebitur tibi? & Apostolo, qui sine lege peccaverunt, sine lege peribunt.* Eamdem hæresim recenset

S. Augu-

S. Augustinus lib. de Hæresibus ordine septuagesimam, eamque ex professo impugnat *Gregorius Magnus* lib. 7. Epist. 15. ad Georgium, Presbyterum, ubi sic loquitur: *Nihil teneatis, nisi quod vera fides per Catholicam Ecclesiam docet, quia descendens ad inferos Dominus, illos solummodò ab inferni claustris eripuit, quos viventes in carne per suam gratiam in fide, & bona operatione servavit*. Denique, Christus ad inferos descendens, illis solis liberationis contulit fructum, qui fuerunt ejus Passioni conjuncti per fidem charitate formatam, per quam absterguntur, seu condonantur peccata. Porrò illi, qui erant in inferno damnatorum, aut penitùs fidem passionis non habuerunt, sicut infideles, aut si fide fuerunt illustrati, nullam conformitatem habuerunt ad charitatem Christi patientis, quò fit, ut à suis peccatis non essent mundati, nec ab illis mundari potuerint, quia peccatores post exitum ex hac vita in malo sunt confirmati, nec ampliùs resipiscere possunt. Hoc est egregium *Sancti Thomæ* ratiocinium, ex quo infert Sanctus ille Doctor, pueros etiam, qui solo peccato originali obstricti è vivis excesserunt, non fuisse per descensum Christi ad inferos è limbo eductos, quia pueri cum culpa originali ex hac vita migrantes gratiam sanctificantem non habuerunt; nemo autem Regnum Cœlorum adipisci potest, nisi gratia sanctificante, dum in vivis degeret, fuerit exornatus, & particeps fructus Passionis Christi vel per fidem propriam, si sit adultus, vel per fidei Sacramentum, seu Baptisma, si sit puer. Christus itaque descendens ad inferos non liberavit puerulos, qui cum peccato originali decesserant, sed eos in Limbo perpetuæ, & absolutæ damnationi addictos reliquit, ubi juxtà doctrinam *Sancti Thomæ* tàm supernaturali, quàm naturali orbati beatitudine, patiuntur pœnam damni, seu privantur visione beatifica, vel juxtà probabilem aliorum Theologorum sententiam, puniuntur etiam pœnâ sensus, mitissimâ tamen.

Quantùm attinet ad justos, qui in Purgatorio erant detenti, probabiliùs censet *sanctus Thomas* 3. p. q. 52. art. 8. eos, qui, Christo ad inferos descendente, necdùm plenè purgati erant, non fuisse à flammis piacularibus liberatos, quia majorem tùm temporis efficaciam non habuit Passio Christi, quàm nunc habet; eos verò, qui jam sufficienter erant purgati, vel qui, dum adhùc viverent, per fidem, & pium erga Passionem Christi affectum promeruerunt, ut, eo ad inferos descendente, à temporali Purgatorii pœna liberarentur, reverà fuisse liberatos, & sempiternâ felicitate beatos. Cæterùm, quamvis non omnes justi, qui in Purgatorio erant detenti, per descensum Christi ad inferos à pœna temporali non fuerint liberati, dubitari tamen non potest, quin in hoc tamdiu expectato Salvatoris adventu maximo fuerint solatio perfusi, & firmâ spe conceptâ futuræ, ad quam jugitèr anhelabant, proximè consequendæ beatitudinis, in profusissimam eruperint lætitiam.

DILUUNTUR OBJECTIONES.

Arguitur primò: *Sanctus Petrus* 1. suæ Epistolæ cap. 3. loquens de descensu Christi ad inferos, hæc habet: *Christus semel pro peccatis nostris mortuus est, justus pro injustis, ut nos offerret Deo, mortificatus quidem carne, vivificatus autem spiritu. In quo & his, qui in carcere erant, spiritibus veniens prædicavit: qui increduli fuerant aliquando.* Quibus verbis non obscurè *Sanctus Petrus* docere videtur, Christum, dum ad inferos descendit, his, qui fuerant increduli, sive Judæi, sive Gentiles essent, annuciasse Evangelium, eosque ad pœnitentiam adductos gratiæ misericordiæ suæ participes effecisse, ergo Christus non solùm justos, sed etiam Judæos, & Gentiles ab inferis liberavit.

Respondet doctissimus *Petavius* lib. 13. de Incarn. cap. 18. Christum, juxtà citata *Sancti Petri* verba, per suum ad inferos illapsum nonnullis sui notitiam, & salutem impertiisse, nimirùm illis, qui vitam suam rectè composuerant, & sic, dum viverent, fuerant affecti, ut si, tùm Christus advenisset, ad illius fidem accipiendam essent animo parati.

Verùm, non mihi probatur hæc *Petavii* responsio, quippè quæ adversatur unanimi Patrum, & Theologorum doctrinæ, asserentium neminem salutem æternam post mortem adipisci posse, nisi dum viveret, fidem in Christum mediatorem habuerit, & verâ charitate fuerit exornatus. *Constat enim*, inquit *Sanctus Gregorius Magnus* in Epistola mox laudata, *quod post Incarnationem Domini nullus etiam ex his salvari potest, qui fidem illius tenent, & vitam fidei non habent, quia scriptum est: confitentur se nosse Deum, factis autem negant. Et Joannes ait: qui dicit, quia novit eum, & mandata ejus non custodit, mendax est. Jacobus quoque frater Domini scribit dicens: Fides sine operibus mortua est. Si ergo fideles nunc sine bonis operibus non salvantur, & infideles, ac reprobi sine bona actione, Domino ad inferos descendente, salvati sunt, melior illorum sors fuit, qui Incarnationem Domini minimè viderunt, quàm horum, qui post Incarnationem nati sunt.* Rejectâ igitur hac *Petavii* responsione.

Respondeo cum *Sancto Thoma* 3. p. qu. 52. art. 2. ad 3. hæc verba Sancti Petri non esse referenda ad descensum Christi ad inferos, sed ad ipsius divinitatis operationem, quam à principio mundi exercuit: ut sit sensus, quòd Christus *his, qui in carcere conclusi erant*, viventes scilicet in corpore mortali (quod est quasi quidam carcer animæ) *Spiritu suæ divinitatis veniens prædicavit* per internas inspirationes, & etiam exteriores admonitiones per ora Sanctorum; his, inquam, *prædicavit qui increduli fuerant aliquando* (Noe scilicet prædicante) *quando expectabant Dei patientiam,* per quam differebatur pœna diluvii. Unde subdit

dit ibidem S. Petrus, *in diebus Noe, cùm fabricaretur Arca*. Hanc responsionem hausit *Sanctus Thomas* ex Epistola supra laudatâ S. Augustini ad Evodium. Aliam prætereà responsionem suppeditat Sanctus Doctor desumptam ex S. Damasceno, qui lib. 3. de Orthodoxa fide cap. 29. ait, hæc Sancti Petri verba referenda quidèm esse ad descensum Christi ad inferos, ita ut tamen hic sensus sit, quòd Christus sicut his, qui in terra sunt, Evangelizavit, ita & post mortem suam his, qui erant in inferno, prædicavit, non quidem ut incredulos converteret ad fidem, sed ut eorum infidelitatem confutaret. Scio, *Hermam*, Auctorem libri Pastoris, quem inter Opera Patrum, qui Apostolicis temporibus floruerunt, edidit, & egregiis Notis illustravit *Joannes Baptista Cotelerius*, & *Sanctum Clementem Alexandrinum* lib. 6. Stramatum doecere, Christum & Apostolos his, qui in inferno detinebantur, sive Judæis, sive Gentilibus, Evangelium annunciasse, ita ut hi, qui præ cæteris egregiè vixerant, vel peccatorum ducti sunt pœnitentiâ, salvi facti fuerint per propriam uniuscujusque cognitionem. Verùm, præter quàm quòd liber Pastoris non magnum habet apud viros eruditos auctoritatis pondus propter errores, & fabulas, quibus refertus est, convenit inter omnes Theologos, hanc singularem sententiam reponendam esse inter nævos Auctoris libri Pastoris, & Sancti Clementis Alexandrini.

Arguitur secundò: ideò maximè Christus ad inferos descendens non liberasset Judæos, & Gentiles, qui in sua impietate, & infidelitate erant mortui, quia in inferno nulla est redemptio, nullusque post excessum ex hac vita superest pœnitentiæ locus; atqui hanc rationem falsi convincit primò, exemplum *Trajani*, Imperatoris Pagani, quem in impietate, & infidelitate sua mortuum S. *Gregorius Magnus* precibus suis ex inferis liberavit, sicut referunt *Joannes Diaconus* lib. 2. de Vita S. Gregorii c. 44. *S. Joannes Damascenus* in Oratione de Defunctis, Euchologium Græcorum cap. 95. S. *Thomas* in Supplem. qu. 73. art. 5. ad 5. *Sanctus Antoninus*, *Vincentius Bellovacensis*, & alii benè multi Auctores graves, & eruditi. Secundò, in Actis S. *Perpetuæ Martyris* legitur, eam orasse pro fratre suo *Dinocrate*, qui septennis fato functus erat, illumque suis precibus à pœnis, quibus in loco tenebroso plectebatur, liberasse. Cùm igitur ex inferis damnati precibus Sanctorum eripi possint, multò magis credibile est, Christum, inferos adeuntem, liberasse Judæos, & Gentiles, quamvis in sua impietate, & infidelitate mortuos.

Respondeo neg. min. & ad primum exemplum adductum dico: Liberationem Imperatoris *Trajani*, & fusas ad eam impetrandam à S. Gregorio preces, à viris eruditis, & Criticæ disciplinæ peritis fabulæ loco haberi, multaque ad hanc fabulosam narrationem exsufflandam suppetere momenta. Nam primò, hi, qui hanc Historiam de liberatione Trajani ab inferis referunt, non sibi constant, sed variis nugis narratio-

Digitized by Google

rationes suas concinnant, & antilogiis involvunt, quod evidens est falsitatis argumentum. Secundò, procul abest à vero, S.Gregorium Deum orare voluisse pro flagitiosissimo Principe Ethnico, Christianorum persecutore infensissimo, & nefario puerorum amori addictissimo, ut testantur Auctores etiam prophani *Dio, Xiphilinus, Ælius Spartianus*, & *Aurelius Victor*. Tertiò, *S.Gregorius* lib.4.Dial.c.44 & lib.34. Moral.cap. 16. docet cum universa Ecclesia, pœnas inferni esse æternas, & in inferno nullam redemptionem, ex quo infert, justos orare nec debere, nec posse pro hominibus infidelibus, impiisque defunctis, aut si pro illis oraverint, irritas planè esse eorum orationes. Quî igitur credibile est, S. Gregorium, qui hanc universæ Ecclesiæ doctrinam semper tenuit, & calamo defendit, orare voluisse pro liberatione Trajani, quem sciebat æternis flammis addictum? Quartò, testimonium Joannis Diaconi, qui hanc Historiam de Trajani liberatione refert, jejunum est, nullâque fide dignum; tùm quia Joannes Diaconus non est suppar, seu coævus Auctor, sed trecentis tantùm annis post S. Gregorium vixit sub Joanne scilicet VIII. Pont. Max. tùm quia etiam Joannes Diaconus hanc narratiunculam non hausit ex probatis Actis vitæ S. Gregorii, quæ in Scriniis Ecclesiæ Romanæ asservabantur, & in quibus ne verbum quidem extat de prædicta liberatione Trajani, sed eam, ut ipsemet fatetur in vita S.Gregorii, exscripsit ex obscuris Ecclesiarum Anglicanarum, & Saxonicarum monumentis. Legi potest super hac re caput decimum lib. 3. vitæ S. Gregorii, quam tomo quarto recentis illius Operum editionis inseruerunt doctissimi Patres Benedictini Congregationis S. Mauri, ubi rationes, quibus Joannes Diaconus huic narrationi fidem conciliare nititur, infirmas esse demonstrant, omniaque illius Auctoris præcludunt effugia. Quintò, Oratio *de defunctis*, quæ Sancto Damasceno tribuitur, & in qua legitur hæc Trajani ab inferis liberatio, non est genuinus illius Patris fœtus, ut testatur ipsemet *Bellarminus* lib. 2. de Purgatorio cap. 8. his verbis: *Quot quot hanc historiam admiserunt, id fecerunt propter auctoritatem Damasceni, at librum istum non esse Damasceni facilè probari potest: nam in eo libro Auctor non solùm dicit, Trajanum, & Falconillam ab inferno damnatorum ad Regnum Cœlorum transivisse, sed etiam multos alios, qui in infernum descenderant, qui fide divina caruerant, à Christo conversos, & salvatos, quandò ad inferos descendit. Quod & per se erroneum est, & contrarium verbis Damasceni lib. 2. de Fide cap. 4. ubi dicit, hominibus id esse mortem, quod fuit Angelis casus*. Bellarmino assentiuntur omnes periti hujus temporis Critici, præsertim *Leo Allatius* in suis Prolegomenis in Opera S. Damasceni, & noster *Michael le Quien* in Dissertatione quintâ inter Damascenicas Dissertationes, quas præfixit Tomo 1. recentis Editionis Operum *S. Damasceni*, quam eruditis ac pulcherrimis Notis illustratam, publicam in lucem emisit Parisiis anno 1712. Hi, inquam, perdocti Critici manifestè ostendunt, hanc

Orati

Orationem *de defunctis* tot fabulis, næniis, & ineptiis scatere, ut profectò de S. Damasceno malè mereretur, qui hanc Orationem illi vindicare vellet. Eminentissimus Annalium Parens *Baronius*, licèt existimet, hanc *Orationem de Fidelibus Defunctis* esse genuinum *S. Damasceni* fætum, prædictam tamen *Trajani*, Imperatoris, ex Inferis liberationem, *S. Gregorii M.* precibus impetratam, exsufflat, & ad aniles fabulas amandat. Sed ne quis indè occasionem arripiat auctoritati & fidei, quæ debetur *Sancto Damasceno*, quidpiam derogandi, sic in suis Annalibus ad annum Christi 604. numer. 60. Sanctum illum Doctorem excusat *Baronius*: *Primùm quidèm*, inquit, *ab omni imposturæ suspicione virum sanctissimum immuuem reddimus, nihilque ab ipso commentitium esse factum vel excogitatum constanter asserimus: Sed quod ipse verè factum accepit, ac credidit, hoc ipsum quomodò audivit, scriptis suis bona fide mandavit. At in iis, quæ ad rerum gestarum veritatem spectant, quàm frequentèr accidat falli etiam prudentissimos, non in antiquis tantummodò, sed & in iis, quæ dicuntur in eodem loco, quo ipsi sunt, & quo vivunt tempore, cùm usus doceat, pluribus demonstrare supervacaneum esse putamus. Ob idque nihil est, ut quantavis sive sanctitatis, sive doctrinæ cujuslibet prærogativa viri, quòd non factum sit unquàm, ut factum asserentis, ipsi veritati præjudicium possit inferre, cùm in his, quæ sunt facti, non dogmatis, potuerit quisque sanctissimus, atque doctissimus, Fideique Orthodoxæ professor, atque defensor, aliquandò falli*. Denique, quòd spectat S. Thomam, certò certiùs est eum, loco citato, hoc unum dumtaxat voluisse, quòd, suppositâ semel hujus historiæ veritate (quam penitiùs indagare, & excutere noluit, ne ab ea, cui potissimum incumbebat, scholasticâ pertractandi quæstiones methodo recederet) responderi potest, Trajanum precibus S. Gregorii ab inferis fuisse ad vitam revocatum, quia in inferno non erat finalitèr deputatus: *Sicut*, inquit, *apparet ex omnibus illis, qui fuerunt miraculosè à mortuis suscitati, quorum plures constat idololatras, & damnatos fuisse. De omnibus enim talibus similiter dici oportet, quòd non erant in inferno finaliter deputati, sed secundùm præsentem propriorum meritorum justitiam; secundùm autem superiores causas, quibus prævidebantur ad vitam revocandi, erat aliter de eis disponendum. Vel secundùm quosdam, quod anima Trajani non fuit simpliciter à reatu pœnæ absoluta, sed ejus pœna fuit suspensa ad tempus, scilicet usque ad diem judicii*. Ex quibus verbis perspicuum est, S. Thomam non absolutè, sed tantùm hypoteticè de liberatione Trajani fuisse locutum. Nec sanè credibile est Sanctum illum Doctorem plus virtutis tribuisse precibus Sancti Gregorii, quàm passioni, seu descensui Christi ad inferos, asserit autem *S. Thomas* 3. p. q. 52. art. 6. descensum Christi ad inferos non contulisse damnatis liberationem à reatu pœnæ infernalis, quia damnati aut penitùs fidem Passionis Christi non habebant, sicut infideles, aut si fidem habuerant, nullam conformitatem habe-

habebant ad charitatem Christi patientis, undè nec à peccatis suis erant mundati; non est igitur verosimile, S. Thomam existimasse, animam Trajani in impietate, & infidelitate sua mortui precibus S. Gregorii fuisse ab inferis liberatam. Testimonia aliorum Auctorum de liberatione Trajani nihil omninò moror; fuerunt quippè illi Auctores plus æquo creduli, & in examinando, juxtà Critices disciplinæ regulas, hoc facto historico, parùm diligentes.

Ad alterum exemplum adductum de *Dinocrate*, fratre *S. Perpetuæ Martyris*, respondeo cum doctissimo *Theoderico Ruinarto*, Congregationis S. Mauri Benedictino, *in Actis primorum Martyrum selectis, & sinceris* pag. 90. hoc exemplo probari tantummodò, mortuos, Purgatorii cruciatibus addictos, ob levia peccata post baptismum admissa, posse fidelium precibus ab iis eximi. Testatur enim *S. Augustinus* lib. 1. de origine animæ cap. 10. & lib. 3. cap. 9. Dinocratem, propter peccata quædam commissa post baptismum, aliquas pertulisse pœnas, quippè cùm septennis esset, potuit mentiri, & levi piaculo animam maculare, aut ad patris gentilis suasionem aliquid contra Deum facere, propter quas leves offensas fuit in purgatorii loco detentus. Cæterùm, Dinocratem fuisse ante mortem baptizatum, negari non potest; S. Perpetuâ ipsâ affirmante, totam suam familiam, excepto patre, Christi religionem unà cum baptismate suscepisse, & coluisse.

Arguitur tertiò: Si Christus descendens ad Inferos non liberasset damnatos, id accidisset, vel quia noluisset, vel quia non potuisset, atqui neutrum dici potest, ergo credibilius est, Christum, ad Inferos descendentem, saltem aliquos damnatos hinc eripuisse. Prob. min. quantùm ad primam partem, afferere namque Christum noluisse damnatos ab Inferis liberare, nihil aliud est, quàm derogare summæ bonitati, justitiæ, & sapientiæ Christi; bonitati, inquam, quia Christus, ut omnes docent Catholici, mortuus est pro omnibus omninò hominibus, etiam pro infidelibus, & impiis, qui in sua infidelitate, & impietate mortui sunt; justitiæ verò, quia injustum esse videtur, ut infideles, qui juxtà rectam rationem vixerunt, quales fuerunt multi, æternis flammis crucientur; sapientiæ denique, quia non convenit sapientiæ Christi, ut culpam, quæ cum fine perpetrata est, sine fine in Inferis puniat. Prob. min. quantùm ad alteram partem, nam dicere Christum non potuisse damnatos ab inferis liberare, est elevare divinam ejus potentiam, quæ non fuit minor in Inferno, quàm in hoc Mundo, sed in hoc Mundo Christus de quolibet statu aliquos liberavit, ergo itidèm in Inferno aliquos de statu damnatorum liberavit.

Respondeo: Nec bonitati, nec justitiæ, nec sapientiæ, nec potentiæ Christi quidquam detrahere doctrinam, quæ asserit, Christum, ad Inferos descendentem, non liberasse damnatos æternis cruciatibus deputatos. Et primò non derogat ejus bonitati, quia, licèt Christus mortuus

sit

Digitized by Google

sit sufficientèr pro omnibus omninò hominibus, non est tamen mortuus efficacitèr pro impiis, & infidelibus, qui in sua impietate, & infidelitate mortui flammis æternis ante ejus mortem erant addicti, Christus, inquam, non est mortuus pro illis efficacitèr, idest, ut eos ex Infeno extraheret, iisque salutem æternam impertiretur, ut concors est omnium Theologorum doctrina. Secundò, non est alienum à Divina justitia, ut infideles, qui antè Adventum, & Passionem Christi, juxta rectam rationem vixerunt, & tamen absque fide in Christum Mediatorem mortui sunt, æternis flammis addicantur. Ratio est, quia bona opera moralia sine fide in Christum Mediatorem ad salutem prodesse minimè possunt; *sine fide* inquit Apostolus, *impossibile est placere Deo*, &, ut ait S. Augustinus Epist.149. olim 59. *ne quisquam diceret, posse esse salutis viam in bona conversatione, & unius Dei omnipotentis cultu, sine participatione corporis, & sanguinis Christi: unus enim Deus, inquit Apostolus, & unus Mediator Dei, & hominum, homo Christus Jesus, ut illud, quod dixerat, omnes homines vult salvos fieri, nullo modo intelligatur præstari, nisi per Mediatorem, non Deum, qui semper Verbum erat, sed hominem Christum Jesum, cùm Verbum caro factum est, & habitavit in nobis*. Cùm igitur infideles, qui ante Adventum, & Passionem Christi secundùm rectam rationem vixerunt, non habuerint fidem in Christum Mediatorem, sine qua peccatum originale non remittitur, & nemini ad salutem via patere potest, non est alienum à Divina justitia, sed ipsi potius maximè consentaneum, ut hujusmodi infideles æternis flammis in Inferis puniantur, postquam *in terris receperunt mercedem suam, vani vanam*, ut inquit *S. Augustinus* Serm.12. in Psalm.118. Addo etiam, Pelagianum esse dogma, asserere, fuisse infideles, qui propriis viribus, & absque gratia medicinali Christi potuerint omnia servare præcepta moralia, abstinere à peccatis, & innocentem vitam degere. Tertiò, non est contrarium sapientiæ Christi, quod culpam, quæ cum fine perpetrata est, sine fine in Inferis puniat; *Hoc* quippè *rectè diceretur*, inquit S.Gregorius lib.4. Dialog. cap.44. *si districtus Judex non corda hominum, sed facta pensaret. Iniqui enim ideò cum fine deliquerunt, quia cum fine vixerunt, nam voluissent utique, si potuissent, sine fine vivere, ut potuissent sine fine peccare. Ostendunt enim quia in peccato semper vivere cupiunt, quia nunquàm desinunt peccare, dum vivunt. Ad magnam ergo justitiam Judicantis pertinet, ut nunquàm careant supplicio, qui in hac vita nunquàm voluerunt carere peccato*. Denique, non est tribuendum impotentiæ Christi, ut docet *S. Thomas* 3. p. qu. 52. art.6. ad 3. quòd non sint aliqui de quolibet inferorum statu liberati, sicut de quolibet statu mundanorum fuerunt aliqui liberati, sed id acceptum referri debet diversæ utrorumque conditioni, quæ in hoc sita est, quòd homines, quandiù vivunt, possunt ad fidem, & charitatem converti, quia homines in hac vita non sunt confirmati in bono, vel in malo, sed pro ingenita libertate ad utrum-

quæ flecti possunt, at post exitum ex hac vita homines vel in bono, vel in malo sunt confirmati, nec ullus ampliùs datur pœnitentiæ, & resipiscentiæ locus.

Arguitur quartò: Infideles, qui nullam, dùm viverent, Dei notitiam habuerunt, pœnas æternas non promerebantur, dum præcepta Legis Naturæ transgrediebantur, nam. cùm peccatum sit essentialiter offensio, & injuria Dei, sublatâ semel cognitione Dei, necessariò consequitur, nec peccatum, nec injuriam infinitam, nec æternam pœnam esse, atqui benè multi antè adventum Christi fuerunt Infideles, qui nullam Dei notitiam habuerunt, ergò saltem illi, dùm præcepta Legis Naturæ violarunt, pœnas æternas promeriti non sunt, nec debuit Christus eos in Inferno perpetuis addictos cruciatibus relinquere.

Respondeo: Infideles, qui antè adventum Christi nullam Dei notitiam habuerunt, pœnam æternam promeritos fuisse dùm præcepta Legis Naturæ transgrediebantur. Primò, quia caruerunt fide in Christum mediatorem, quæ omni tempore ad salutem adipiscendam fuit prorsùs necessaria, ita ut qui eam non habet, æternâ pœnâ dignus sit. Secundò, hæc Dei ignorantia, in qua olim Infideles versati sunt, & etiamnùm versantur, non fuit, nec dici potest, involuntaria, & invincibilis, quia, juxtà constantem omnium Theologorum doctrinam, nulla dari potest inculpata existentiæ Dei ignorantia. Tertiò, *Alexander Octavus*, Summus Pontifex, Decreto dato die 24. Augusti anni 1690. sanxit, piarum aurium offensivum, atque temerarium esse, si quis dicat, *peccatum Philosophicum; quantumvis grave, in eo, qui Deum vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, esse grave peccatum, sed non esse offensam Dei, neque peccatum mortale dissolvens amicitiam Dei cum homine, neque æterna pœna dignum*: Ex quo Summi Pontificis Decreto palàm sequitur, peccata, quæ Infideles præcepta Legis Naturæ violantes committunt, esse æternâ pœnâ digna, quamvis Deum ignorent. Quartò, quinque illustrissimi Ecclesiæ Gallicanæ Præsules in Epistola datâ ad Innocentium XII. Pont. Max. 7 Kal. Mart. anni 1697. inter multas Propositiones, quas damnant ut erroneas, excerptas ex Libro inscripto: *Nodus Prædestinationis dissolutus*, hanc censurâ optimo jure configendam notant: *ut demus Brasilienses, aliosque ita ignorasse Deum, hoc est, invincibiliter, id quoque magna beneficii & gratiæ pars est; cùm enim peccatum sit essentialitèr offensio & injuria Dei; sublata Dei cognitione sequitur, nec injuriam, nec peccatum, nec æternam pœnam esse*. Quâ propositione novi illius Dissolutoris, ut in eadem Epistolâ observant Illustrissimi isti Præsules, redduntur impeccabiles, & ab æterna pœna prorsùs immunes non solùm Infideles, sed etiam parricidæ, hospitum necatores, ac portenta libidinum consectantes, quos Deus tantâ gratiâ, hoc est, cæcitate mentis, summâque sui ignoratione donaverit. Denique, si peccata Infidelium, qui ignorant Deum, non promerentur pœnam æternam, esset pro illis assignandus ali-

aliquis locus medius ab Inferno, & Paradiso seclusus, & in perpetuum duraturus, porrò illius medii loci pro adultis æternùm duraturi nullum extat in Scriptura, & Patrum traditione vestigium. Dicendum igitur est, peccata, quæ Infideles ignorantes Deum perpetrarunt, violantes præcepta Legis Naturæ, esse digna pœnâ æternâ, à qua Christus per suum ad Inferos descensum eos minimè liberavit, sed potiùs in eos effudit iram suam, juxtà illud Psalmi 78. *effunde iram tuam in gentes, quæ te non noverunt, & in Regna, quæ nomen tuum non invocaverunt*.

Arguitur ultimò: durum nimis & iniquum est asserere, Christum, ad Inferos descendentem, perpetuæ, & absolutæ damnationi addictos reliquisse parvulos, qui peccato originali dumtaxàt obstricti ex hac vita excesserunt; nam sive illa perpetua damnatio privationem beatitudinis tam supernaturalis, quàm naturalis, complectatur, ut volunt Thomistæ, sive, prætèr privationem utriusque beatitudinis, importet adhúc pœnam sensus, ut docent multi alii Theologi, non est sanè credibile, Christum, qui pro omnium salute mortuus est, voluisse parvulos sola originali labe infectos, & nullâ propria culpâ coinquinatos, perpetuæ huic damnationi addicere. Longè itaque probabilius est, Christum, ad Inferos descendentem, hujusmodi parvulos à perpetua damnatione ereptos felicitatis saltem naturalis possessione æternùm beatos reddidisse.

Respondeo: Fidei Catholicæ dogma esse, pueros Sacro fonte non ablutos, & cum peccato originali decedentes, esse sub potestate diaboli, filios iræ, contumeliæ vasa, Deo exosos, & in perpetuam damnationem traditos, ac proindè durum & iniquum non esse, sed potiùs divinæ justitiæ maximè consentaneum asserere, Christum ad Inferos descendentem eos ab illa perpetua damnatione non liberasse. Id colligitur primò, ex Apostolo Paulo dicente ad Rom. cap. 5. *Per unius delictum in omnes homines in condemnationem vitæ*. Parvuli ergo cum peccato originali absque Baptismo decedentes veram damnationem incurrunt. Secundò, eumdem loquendi modum sæpissimè usurpant Sancti Patres *Augustinus* in Enchiridio cap. 23. & in libro 1. de Origine Animarum cap. 9. *Sanctus Fulgentius* libro de Fide ad Petrum cap. 3. *Innocentius I.* in Epistola ad Patres Concilii Milevitani, *Gelasius* in Epistola ad Episcopos per Picenum constitutos, *Gregorius Magnus* lib. 9. Moral. cap. 16. & Episcopi Africani in Sardinia pro Fide exules in sua Epistola Synodica, in qua sic loquuntur: *De parvulis indubitanter tenenda Catholicæ regula veritatis, quia parvulus, qui baptisatur, gratuita Dei bonitate salvatur, qui verò sine Baptismo moritur, propter peccatum originale damnatur.* Tertiò, hæc est perpetua Ecclesiæ Catholicæ doctrina pluribus in Conciliis contra Pelagianos definita, quâ credimus, pueros, nondùm per Baptisma renatos, diaboli esse captivos, inferis destinatos, ac proinde in massa damnationis relictos, nisi Sacro Baptismatis fonte abluantur. Hinc Ecclesia parvulos ad Baptismum accedentes insufflationibus eventilare solet, ut

ab eis immundus Spiritus abigatur: quo argumento utitur *S. Augustins* libro 3. Operis imperfecti contra Julianum cap. 199. ut evincat, parvulos nondùm baptisatos à diabolo possideri, æternùmque ab illo possidendos, si absque regenerationis Sacramento prœmaturâ morte rapiantur.

Cæterùm, in quo sita sit damnatio parvulorum sine Baptismo decedentium? Lis adhùc sub Judice est. Thomistæ docent, damnationem illorum parvulorum consistere in privatione beatitudinis tàm supernaturalis, quàm naturalis, illos tamen à pœna sensus immunes esse volunt. Alii verò Theologi, quorum longum texit Catalogum Card. *Norisius* in suis Vindiciis Augustinianis, contendunt, damnationem parvulorum citrà Baptismum decedentium, præter privationem beatitudinis supernaturalis, & naturalis, importare pœnam sensus, mitissimam tamen, quam sententiam idem doctissimus Cardinalis ex Sanctis Patribus Augustino, Fulgentio, Innocentio I. Gelasio, Gregorio Magno, Isidoro Hispalensi, Anselmo, & ex multis Conciliis, atque rationibus Theologicis ibidem probat. Quapropter, licèt ipse Scholæ Thomisticæ sententiæ, utpotè apud Theologos communiori, lubens subscribam, alteram tamen opinionem, cui suffragantur multi hujus temporis classici Auctores, improbare nec audeo, nec debeo. Sua igitur utrique opinioni constet probabilitas, & explodatur error Pelagianorum, qui ex una parte afferebant, pueros, si sacris undis inexpiati decedant, non introire in Regnum Cælorum, juxtà hanc Domini Sententiam cap. 3. Joannis: *nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non introibit in Regnum Cælorum*; Ex altera verò parte contendebant, hujusmodi pueros sine Baptismo decedentes nullam damnationem subire, sed illis nescio quam felicitatem tribuebant in medio quodam loco inter gloriam Regni Cœlestis, & Inferorum supplicia. Hunc jam obsoletum Pelagianorum errorem recoxerunt *Ambrosius Catharinus* in Opusculo *de Statu Parvulorum*, *Ludovicus Molina* in Concordia quæst 23. art. 4. & 5 & Card *Sfondratus* in libro, cui titulus est: *Nodus Prædestinationis dissolutus*. Tribuunt quippè illi Auctores parvulis, decedentibus absque Baptismo, felicitatem naturalem, eosque à damnatione eximunt. Verùm, hanc commentitiam felicitatem non modo irrisit, sed etiam solidis argumentis impugnavit, & protrivit *Sanctus Augustinus*, ut videre est in Vindiciis Augustinianis Cardinalis *Norisii* cap. 3. paragraph. 5. Consulant etiam, qui voluerint, Cardinalem Bellarminum Tomo 3. Controvers. libro 0. *De statu Peccati*, qui & tertius est de peccato originis, & Cardinalem *de Lauræa* disputatione 27. de Statu parvulorum: Hi siquidem doctissimi Cardinales in hac fictitia parvulorum sine Baptismo decedentium beatitudine exsufflandâ strenuam navarunt operam.

Advertat obiter Lector cum *Sancto Thoma* 3 part. quæst. 50. art. 4 ad 3. quòd licèt Christus in triduo mortis non fuerit simpliciter homo propter separationem animæ, qua est forma corporis, & complementum

mentum hominis; fuit tamen Sacerdos, quia esse Sacerdotem convenit homini ratione animæ, in qua est ordinis character, quò fit, ut homo per mortem non amittat ordinem Sacerdotalem; ac multò minùs Christus, qui Sacerdotii fons est & origo primordialis.

DISSERTATIO VIGESIMA SECUNDA

De Resurrectione, Ascensione, & Sessione Christi Domini ad dexteram Dei Patris.

HÆc Dissertatio tres complectetur paragraphos, in primo agam de veritate Resurrectionis, & de integritate Corporis Christi resurgentis. In altero ostendam, Resurrectionem Christi esse causam efficientem Resurrectionis nostræ. In ultimo commonstrabo conveniens fuisse, nostræque saluti necessarium, ut Christus in Cœlum ascenderet, ubi sedens ad dexteram Dei Patris officio Sacerdotis etiamnùm fungitur pro nobis.

PARAGRAPHUS PRIMUS

De veritate Resurrectionis, & de integritate Corporis Christi resurgentis.

OBservandum primò, quòd, cùm inter omnia opera atque miracula à Christo Salvatore nostro edita nullum sit potentius, & de ejus divinitatem comprobandam efficacius Resurrectionis prodigio, in quo potentiæ cessit infirmitas, gloriæ ignominia, felicitati miseria & mors vitæ nunquàm interituræ; ideò pervicaces Judæi infensissimi Christi hostes veritatem ipsius Resurrectionis negant *Benedictus* etiam *Spinosa*, ex Judæo Christianus, nomine potiùs quàm re, factus, totam historiam de Resurrectione Christi ab Evangelistis litteris consignatam, non litteralitèr, sed allegoricè accipiendam esse effutire non erubuit. Sic enim loquitur vir ille temeritate notus in Epistola 23. ad Henricum Oldemburgium: *Concludo itaque Christi à mortuis Resurrectionem reverà spiritualem, & solis Fidelibus ad eorum captum revelatam fuisse, nempè quòd Christus æternitate donatus fuit, & à mortuis surrexit, simul atque vita & morte singularis sanctitatis exemplum dedit & eatenùs discipulos suos à mortuis suscitat, quatenùs ipsi hoc vitæ ejus & mortuis exemplum sequuntur*, Et Epistola 25. ad eumdem: *Cæterùm* inquit, *Christi passionem, mortem, & sepulturam tecum litteralitèr accipio, ejus autem resurrectionem*

nem allegoricè. Fateor quidem hanc ab Evangelistis jis narrari circumstantiis, ut negare non possimus ipsos Evangelistas credidisse Christi Corpus resurrexisse, & ad Cælum ascendisse ut ad Dei dexteram sederet; & quod ab Infidelibus etiam potuisset videri, si una in jis locis adfuissent, in quibus ipse Christus Discipulis apparuit: in quo tamen salva Evangelii doctrina potuerunt decipi, ut etiam alii Prophetis contigit. Sic de Resurrectione Christi malè sentit impius ille, & malè feriatus Auctor, cujus audaciam, sicut & Judæorum pervicaciam necesse est in hocce paragrapho invictis argumentis retundere.

Observandum secundò, nonnullos superstitionis Calvinianæ Ministros, ut perpetuam, sibique semper constantem Ecclesiæ Catholicæ de præsentia reali Corporis & Sanguinis Christi in Eucharistiæ Sacramento, & de Transubstantiatione doctrinam faciliùs oppugnare, & labefactare possent, ausos esse asserere, Corpus Christi post Resurrectionem exangue remansisse, ac subindè vinum in Eucharistia converti non posse in Sanguinem Christi. Hic error primùm ab *Osiandro*, & *Calvino* inductus, assertores, & vindices nactus est factionis Calvinianæ Ministros, non contemnendæ eruditionis viros, *Albertinum* scilicèt, *de la Roque*, & *Petrum Allix*, contrà quos hoc in paragrapho ostendam, Corpus Christi post resurrectionem verum fuisse, & integrum, ideft, compactum, carne, ossibus, sanguine, aliisque membris, quæ ad naturam humani corporis attinent.

Dico igitur primò: *Multis, hisque certissimis argumentis probari posse adversùs Judæos, Christum Dominum verè à mortuis surrexisse.*

Probatur primò, quia, ut ait *S. Chrysostomus* Hom. in cap. 27. & 28. *Matth.* ut Judæorum, Christum à mortuis surrexisse negantium, impostura se confoderet, & veritati nolens suffragaretur, permisit Deus, ut, Christo sepulturæ mandato, Sacerdotes, & Pharisæi adirent Pilatum, dicentes: *Domine recordati sumus, quia seductor ille dixit adhuc vivens, post tres dies resurgam. Jube ergo custodiri sepulchrum usque in diem tertium, nè fortè veniant Discipuli ejus, & furentur eum*. Judæorum votis annuit Pilatus, nec solùm apposuit custodes, sed etiam voluit, ut ipsimet Judæi obsignarent sepulchrum, omnibusque modis caverent, ne fraus sibi fieret à Christi Discipulis. Quâ fronte ergo nunc Judæi asserere audent, sibi à Discipulis Christi fraudem factam esse, ejusque Corpus furtim ab illis sublatum? Quasi verò, Corpus Christi suffurari potuerint homines planè rudes, imperiti, meticulosi, qui neque in hominum conspectum prodire audebant. Nunquid sciebant Discipuli Christi signaculum sepulchro esse appositum, multosque milites, ac Judæos in custodiendo sepulchro excubias agere? Quomodò magnum illum lapidem, cui amovendo multis opus erat manibus, præsentibus satellitibus intrepidè tollere, ac removere potuerunt? sed, inquiunt

Iu-

Judæi, somno noctu oppressis militibus, ad sepulchrum Christi cuniculos egerunt ejus Discipuli, suffossâque humo, insciis, nec audientibus sepulchri custodibus, Corpus Christi subtraxerunt. Hoc est putidum Judæorum commentum ab omni veri specie prorsùs alienum. Qui enim credibile est, Discipulos Christi, furente Judæorum rabie, tantum otii, & temporis habuisse, ut è longinquo cuniculos agere, tantumque terræ egerere potuissent, quantum necesse erat ad Corpus Christi indè extrahendum? Præterquàmquòd, sepulchrum Christi fuisse in rupe incisum, & non in terra excavatum probat contrà *Salmasium* Illustrissimus Episcopus Abrincensis in lib. de Demonst. Evang. propos 9. ex locupletissimis testimoniis probatæ fidei Historicorum, qui Palæstinæ loca perlustrarunt, & sepulchrum Domini inviserunt. Quis ergo sanæ mentis, & à præjudiciis liber poterit in animum inducere, Discipulos Christi tantum otii, & temporis habuisse, ut per durum silicem tàm longos potuerint agere cuniculos, neminemque militum eo murmure fuisse à somno excitatum? Credat hoc Judæus Appella, nos enim non obtusa adeò gestamus pectora peni. Sed, etsi darem, Discipulos Christi, leporum instar, per subterraneos motus ad illius sepulchrum penetrasse, omnesque milites, quasi lethargo sepultos, nihil strepitus audisse; nonne saltem fragor ille, qui ex remotione magni lapidis editus est, militibus, altùm licèt dormientibus, somnum confestim excussisset? Nonne etiam Discipuli Christi manifesta reliquissent furti indicia, quæ nulla arte celare potuissent, & ex quibus Princeps Iudæorum palmare sumpsissent argumentum ad fraudes, & mala Discipulorum artes propalandas, totamque historiam Christi redivivi apud Iudæos sparsam explodendi tanquam commentitiam, & nullâ fide dignam? Quid postremò ineptius, quàm testes dormientes adhibere? *Stulta insania, si vigilabas, quare permisisti? si dormiebas undè scisti?* inquit *S. Augustinus* Serm. 2. in Psal. 36. Nihilosecius perfidi Judæi, nec veritati, nec conscientiæ suæ morsibus morem gerentes, sed totis potiùs viribus Christi Domini famam, gloriamque diris obruere calumniis satagentes, miserunt ad omnia loca legatos, qui militum de Corpore Christi à Discipulis ablato putida mendacia disseminarent, sicut nos monet in suo Dialogo *S. Justinus* his verbis: *Eximiis viris delectis, in omnem Orbem terrarum eos misistis, qui renunciarunt, hæresim & sectam quamdam impiam & iniquam excitatam esse à Jesu quodam Nazareno, seductore, quem à vobis crucifixum discipuli ejus noctu è monumento, ubi à Cruce refixus, positus erat, furto sustulerint, & homines in errorem abduxerint, asseverantes, eum à mortuis excitatum esse.* Vah effrontes homines! in quibus adamussim completum est illud *Isaiæ* cap. 28. v 15. Vaticinium: *Posuimus mendacium spem nostram, & mendacio protecti sumus.*

Alterum argumentum ad probandam veritatem Resurrectionis Christi petitur ex Discipulorum, & Evangelistarum firmâ, constantique

tique fidel professione. Promiserat illis sæpiùs Christus, ut legimus in Evangelio, se tertiâ die post passionem ad vitam rediturum, si ergo reverà non surrexisset, planum est, quòd Discipuli à Christo decepti. vanâque spe lactati, ipsum tanquàm impostorem habuissent, ac nequaquàm talem gloriam ipsi tribuere, nec minus vitam pro vana religione, & pro mendacio, cujus sibi fuissent conscii, profundere voluissent. Quo enim, sodes, emolumento id fecissent? vel quâ præmii spe illecti? nullâ sanè. Immò prædicantes Jesum à mortuis surrexisse, omnium Judæorum sibi conflabant invidiam, accersebant sibi omnia mala, quæ in hac præsenti vita timeri possunt, dedecus, pauperiem, tormenta, mortem; & è contra negantes Christum à mortuis surrexisse, honores, & præmia à Judæis expectare, & consequi poteranr; atqui tamen Apostoli, & Evangelistæ palàm & ubique prædicarunt Christum verè à mortuis surrexisse, seque illius resurrectionis testes esse: *Virtute magna reddebat Apostoli testimonium resurrectionis Domini nostri Jesu Christi*, Act. cap. 4. Et in ea confirmanda veritate exilia, carceres, acerbissimos dolores sustinuerunt, & tandem à tota gente Judaica oppugnati, dispersi, & vexati constanter mortem oppotierunt. Evangelistæ etiam uno, & eodem tenore resurrectionis Christi Historiam describunt, omnesque referunt apparitiones, quibus Christus post resurrectionem suam per 40. dies non perfunctoriè, sed frequenter conspicuum se se Discipulis præbuit, & redivivi corporis sui veritatem judicio visus, accurato judicio tactus, & cibi sumptione comprobavit; quodque mirum est, huic historiæ à paucis viris, iisque simplicibus, imperitis, pauperibus, & omnibus exosis, relatæ credidit universus Orbis, *resurrectio certè Christi, & in Cœlum cum carne, in qua resurrexit, ascensio, toto jam Mundo prædicatur, & creditur: si credibilis non est, undè toto Orbe jam credita est?* ait *Sanctus Augustinus* lib. 22. de Civit. Dei cap. 5. Certè veracis historiæ iudicium est, si de rebus iisdem omnes eadem dicant, & scribant, teste *Josepho* lib. 1. contra Appionem, quo Effato tota nititur historiæ fides, totius Antiquitatis memoria, eoque sublato, non solùm nutat, & periclitatur, sed planè concidit omnis historiæ fides. Cùm igitur Sacri Evangelistæ uno, & eodem tenore resurrectionis Christi historiam referant, omnesque circumstantias accuratissimè describant, summæ profectò insaniæ est, eam in dubium revocare, vel illam non litteraliter, sed allegoricè interpretari.

Confirmatur idem argumentum egregio *Eusebii* ratiocinio lib. 3. *de Demonstratione Evangelica* cap. 7. Si Christus à mortuis non surrexisset, debuissent Apostoli, conspiratione ad idem sentiendum, & prædicandum factâ, hoc pacto inter se convenire. Demus inter nos dextras, simulq; omnes fœdus paciscamur, ut de Christo in cunctos homines deceptionem consonam proferamus, testificemurq; planè, benè impudenter, illum, postquam à morte ad vitam redierit, inter nos esse versatum so-

focumque, & cibum consuetum nobiscum usurpasse. Conservetur autem ab omnibus nobis impudentiæ, immutabilitatisque tenor, & maneat hæc mentis alienatio usque ad mortem. Omnia verò nobis facienda sunt, ut Christi nomen illustre, gloriosumque reddamus. Omnia nobis probra, omnia supplicia ferenda, omne genus mortis subeundum pro ea re, quæ nulla in parte vera est. Quare affirmemus, illum & mortuos excitasse, & leprosos purgasse, & dæmones ejecisse, & tertiâ die post mortem ad vitam propriâ virtute rediisse, & alia incredibilia, omnemque fidem superantia fecisse, quarum quidem rerum nullius nos conscii sumus, sed arbitratu nostro cuncta fingentes, & decipiamus quidèm quos possumus, si cui verò non persuaserimus, erroris mercedem adversùs nos ipsos eliciamus. Sic, inquam, Apostoli ad homines decipiendos inter se convenire, fœdusque inire debuissent, si reverà Christus à mortuis non surrexisset. Jàm verò cui unquàm credibile, aut verosimile videbitur, Apostolos, aliosque Christi Servatoris nostri Discipulos, ignobiles, vulgaresque homines, postquàm talia finxerint, atque inter se composuerint, toti, quà latè patet, Orbi Resurrectionem Christi Domini prædicare, & persuadere potuisse, & in ipsis naturam humanam, quæ tamen vitæ amorem, ac studium quasi proprium quiddam possidet, acerbissima tormenta, & omne genus mortis, pro re omninò falsâ subire non detrectasse? Profectò asseverare certissimè possum, nullum inter mortales reperiri posse, modò vel minimam micam, aut rationis scintillam habeat, sensuique communi non omninò renunciaverit, qui in animum suum inducere possit, Apostolos adeò furere, & insanire potuisse, ut tam nefandum, sibique infestum consilium inire, & exequi voluerint.

Accedit insuper ad majorem huic historiæ de Resurrectione Christi conciliandam fidem, quòd sacer Evangelista Matthæus scribit, reviviscente Christo Domino, factum esse ingentem terræ motum, Angelum descendentem è Cœlo revolvisse magnæ molis saxum ab ostio monumenti, timore perculsos custodes sepulchri, ac tantùm non exanimes, in Urbem reversos ad Principes Sacerdotum, de iis rebus, quas viderant & audierant, retulisse; mortuorum sepulchra patuisse; multaque corpora Sanctorum, postquàm revixit Christus, rediviva, & ipsa Hierosolymis apparuisse, ut de veritate Resurrectionis Christi testimonium perhiberent; quæ omnia certè Matthæus, nisi vera fuissent, omnibusque comperta, litteris consignare non ausus fuisset, maximè cùm eâ scripserit ætate, quâ potuisset à multis, qui illorum portentorum testes erant vel oculati, vel auriti, mendacii, & falsitatis argui. Addo, Christum Dominum, postquàm gloriosus ac triumphans emersit è tumulo, sæpiùs ac multis redivivum apparuisse. Primò Mariæ Magdalenæ. Secundò, piis mulieribus, quæ ad Monumentum venerant. Tertiò, *Petro*. Quartò, Discipulis euntibus in Castellum Emmaus. Quintò, Apostolis, absente *Thoma*. Sextò, post dies octo apparuit Apostolis, præsente Thomâ,

Apostolo, qui de ejus Resurrectione dubitabat. Septimò, sese ad Mare Tiberiadis in captura piscium Apostolis conspicuum exhibuit. Octavò, in monte Galilææ apparuit plusquam quingentis fratribus. Nonò, visus est Jacobo, Apostolo, ac sæpiùs per 40. dies cum Discipulis suis convescens & loquens de Regno Dei, se verè resurrexisse demonstravit. Hæc referunt Sacri Evangelistæ, quorum fides in dubium vocari non potest. Si quis autem quærat, cur Christus, resurgendo è mortuis, non primùm Discipulis suis, sed mulieribus apparuerit? Respondebo cum *S. Gregorio Nisseno* in Oratione *De Resurrectione*, oportuisse *primùm muliebrem sexum & ab Angelo bonum Resurrectionis accipere nuntium, & Dominum videre, & primam ab eo vocem audire, Avete. Quoniàm mulier quoque prima audiverat vocem Serpentis, &, contra præceptum, viderat ligni interdicti fructum, & pœnâ tristitiæ & doloris condemnata fuerat. Quaproptèr, etiam adorare Servator, & pedes apprehendere, & contrectare permittebat, & Discipulis gaudium annunciare jubebat, cùm mulierem, quæ tristitiæ ministra Adamo fuerat, gaudii nuntiam viris esse vellet, contraria contrariis curans.*

Denique, his, quæ hactenùs adduximus, momentis ad probandam veritatem Resurrectionis Christi, non pigebit addere testimonium Josephi, Auctoris Judæi, qui lib. 18. Antiq. cap. 4. disertè testatur, Christum die tertiâ post Passionem à mortuis surrexisse, & vivum Discipulis suis apparuisse: *Apparuit enim eis tertia die vivens, multa hæc, & alia mirabilia Oraculis Prophetarum de eo vaticinantibus; & usque hodie Christianorum gens ab hoc sortita vocabulum non defecit.* Ex quibus omnibus liquidò patet, historiam Resurrectionis Christi Domini his veritatis munitam esse characteribus, ut à nemine, nisi judicio, & sensui communi renunciaverit, negari, aut in dubium vocari possit. *Subsecuta sunt* (Resurrectionem Christi Domini) *Documenta multa*, inquit S. *Leo* Papa, *quibus prædicandæ per universum Mundum Fidei authoritas conderetur. Et licèt revolutio lapidis, evacuatio monumenti, depositio linteorum, & totius Facti Angeli narratores copiosè veritatem Dominicæ Resurrectionis adstruerent; & mulierum tamen visui, & Apostolorum frequentèr oculis manifestus apparuit: non solùm loquens cum jis, sed & habitans atque convescens, & pertractari se diligenti curiosoque contactu ab jis, quos dubitatio constringebat, admittens. Ideò enim & clausis ad Discipulos ostiis introibat, & flatu suo dabat Spiritum Sanctum, & dato intelligentiæ lumine Sanctarum Scripturarum occulta pandebat; & rursùs idem Vulnus lateris, fixuras clavorum, & omnia recentissimæ Passionis signa monstrabat, ut agnosceretur in eo proprietas divinæ, humanæque naturæ individua permanere.* Tot certissimis de veritate Resurrectionis Jesu Christi, ejusque miraculorum testimoniis permotus ipse *Pontius Pilatus*, scripsit ad *Tiberium*, Imperatorem, ut de his omnibus certiorem illum faceret, Epistolam, cujus exemplum, quod noster *Sixtus Senensis* in vetustissimis Biblio-

bliothecæ Vaticanæ monumentis reperit, illudque libro 2. *Bibliothecæ* suæ *Sanctæ* pag. 199. inseruit, hic Lectoris ob oculos ponere non abs re erit.

Pontius Pilatus Claudio Tiberio Neroni, Imp. S.

Nupèr contigit, cujus rei testis esse possum, Judæos se se ipsos, posterioresque suos universos per invidiam damnatione perdidisse. Cùm enim ex Oraculorum Promissis, Majorum ipsorum auctoritate receptis, hoc expectarent, ut Deus illorum per Virginem juvenculam mitteret, qui jure Rex eorum diceretur, hunc, me præsente, misit in Judæam, quod omnibus notum est, cæcis visum restituebat, leprosos mundabat, resolutos nervis curabat. Viderunt quoque ipsum Dæmonia abegisse, atque obsessos spiritibus immundis liberasse, mortuos item ex sepulchris ipsis resuscitavit. Obediebant ipsi ventorum turbines, siccis pedibus mare inambulabat. Fecit quoque permulta miracula, ut vulgò inter Judæos & Plebem, Dei Filius diceretur, Principes verò Sacerdotum, æmulatione & livore instincti, adversabantur illi: captumque illum mihi tradiderunt, ementitis sceleribus eum reum facientes. Magum appellabant, atque Legis eorum destructorem, & contradictorem. Quibus persuasionibus seductus ipse, fidem querelis ipsorum adhibui, flagellatumque ipsis tradidi, ut pro arbitrio in eum animadverterent. Crucifixerunt igitur illum, & Sepulchro, quo conditus erat, Custodes adhibuerunt, inter quos ex meis militibus nonnulli erant, qui tertio die eum à mortuis resurgentem viderunt. Nequitia autem Judæorum magis hoc facto exarsit, numeraruntque magnam pecuniarum vim ipsis militibus, quatenùs discipulos ipsius noctu corpus rapuisse prædicarent. Acceperunt hi quidem pecunias. Nihilominùs tamen publicè ubique professi sunt atque testantur, se visiones Angelorum vidisse, ac Jesum illum à mortuis verè resurrexisse. Hæc autem ideò scripsi, ne quis nugis ac mendaciis Judæorum, si de re gesta alitèr loquantur, fidem adhibeat. Vale. En Epistolæ, quam *Pontius Pilatus* de veritate Resurrectionis & miraculorum Christi ad *Tiberium*, Imperatorem, scripsit, exemplum, quod noster *Sixtus Senensis*, Critices Disciplinæ peritissimus, se in antiquissimis Bibliothecæ Vaticanæ monumentis nactum esse profitetur. Videat Lector ea, quæ de genuinis Actis *Pilati* De Jesu Christo, ad *Tiberium*, Imperatorem, missis, diximus in Paragrapho secundo Dissertationis decimæ quintæ.

DICO SECUNDÒ: *Christum post Resurrectionem verum habuisse corpus, & integrum, idest, compactum ex carne, ossibus, sanguine, aliisque id genus membris, quæ ad naturam humani corporis pertinent.*

Probatur primò, quia tàm Orientalis, quàm Occidentalis Ecclesia docet, in Sacramento Altaris panem esse conversum in Corpus Christi, & vinum in ipsius Sanguinem, ex qua Ecclesiæ Catholicæ doctrina palàm sequitur, Corpus Christi post Resurrectionem non remansisse exangue. Hanc universalis Ecclesiæ doctrinam ex consensu omnium sæcu-

lorum, ætatum, nationum, & Ecclesiarum latè contrà nostri temporis Hæreticos probat, ac demonstrat doctissimus *Antonius Arnaldus*, Doctor Sorbonicus, in suo aureo Opere *de perpetuitate Fidei*. Secundò, si Corpus Christi post Resurrectionem, non fuisset verum, & integrum, ejusdemque naturæ, cujus erat antè mortem, licèt diversæ gloriæ, Resurrectio Christi non fuisset perfecta & vera, sed imperfecta, & apparens, quia non fuisset redintegratum quidquid per mortem ceciderat. Hinc *Eutychius*, Patriarcha Constantinopolitanus, qui dicebat, corpus nostrum in illa Resurrectionis gloria fore impalpabile, & ventis, aereque subtilius, & Christum Dominum post confirmata corda Discipulorum palpantium, omne illud, quod palpari potuit, in subtilitatem aliquam redegisse, hic, inquam, Patriarcha, pessimè de resurrectione carnis sentiens, fuit à S. Gregorio, Constantinopoli tùm temporis Pelagii Secundi Papæ Legato, impugnatus coram Imperatore Tiberio, mortique proximus Palinodiam decantavit, sicut refert *S. Gregorius* lib. 4. Moral. cap. 29. Tertiò, *S. Athanasius* in Epist. ad Epitectum probat contrà Apollinarium Hæreticum, corpus, quod Christus Dominus in conceptione assumpsit, non fuisse naturæ cœlestis, & æthereæ, quia corpus, quod Christus post Resurrectionem in Cœlum extulit, ex carne, & ossibus erat conflatum, juxtà illud Scripturæ: *Palpate, & videte, quoniam spiritus carnem, & ossa non habet, sicut me videtis habere*. Idem argumentum in Valentinum Hæreticum intorquent Sancti Patres. Denique, tale fuit Corpus Christi post Resurrectionem, qualia erunt corpora nostra post universalem resurrectionem rediviva, atqui nulla idea, ac forma futuræ corporum nostrorum resurrectionis ex Scriptura Sacra, & ex Sanctis Patribus efformari, & intelligi potest, quàm ea, quâ semper credidit Ecclesia, & contrà Origenistas, secùs sentientes, definivit, corpora nostra in futura resurrectione carne, ossibus, nervis, & venis sanguine prolutis compacta à Deo ad vitam revocatum iri, igitur Corpus Christi post resurrectionem non fuit aereum, & exangue, sed constitutum carne, ossibus, & sanguine, aliisque partibus, quæ ad corpus humanum suis omnibus numeris absolutum pertinent. Legi possunt super hac re *Sanctus Gregorius Magnus* loco mox laudato, & *Sanctus Hieronymus* Epist. 38. aliàs 61. ad Pammachium adversùs hæreses Joannis, Hierosolymitani Episcopi.

Dico ultimò: *Corpus Christi post resurrectionem fuisse gloriosum, in eo tamen remansisse cicatrices, seu vulnera, quibus confixum est tempore passionis*. Est contrà *Socinum*, qui in Responsione ad defensionem *Francisci Puccii*, asserit Corpus Christi post resurrectionem non fuisse immutatum, nec immortale, & gloriosum effectum.

Probatur primò ex Apostolo, qui ad Philippenses cap. 4. loquendo de Christo, hæc habet: *Reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ*. Scilicet, vult Apostolus, corpora nostra in futura resurrectione esse configuranda corpori Christi glorioso, quatenùs

tenùs tùm temporis quatuor dotibus, impassibilitate, nimirùm, subtilitate, agilitate, & claritate donabuntur. Undè idem Apostolus 1. ad Corinth. cap. 15. ait: *Stella enim differt à stella in claritate, sic & resurrectio mortuorum. Seminatur in corruptione, surget in incorruptione; seminatur in ignobilitate, surget in gloria; seminatur in infirmitate, surget in virtute*. Secundò, benè multi SS. Patres docent, Christum resurrectione suâ ad tantum gloriæ cumulum pervenisse, ut mortalitate in immortalitatem absorptâ, & carne velut in Deitatem demersâ, jàm totus Deus meritò prædicetur, vixque ex carne agnosci possit, juxtà illud Apostoli 2. ad Corinth. cap. 5. *Etsi cognovimus secundùm carnem Christum, sed non jàm cognovimus*. Hoc tamen Apostoli testimonium non quidem eo in sensu intelligi debet, quasi reverà caro Christi, seu natura humana post resurrectionem in Divinam fuerit transformata, sicut affirmabant Eutychiani, sed quòd caro Christi ex passibili, & mortali, post resurrectionem evaserit impassibilis, & immortalis: *Qulitas transit*, inquit S. *Leo* Serm. 1. de Resurrectione Christi, *non natura defecit, & factum est corpus impassibile, quod potuit crucifigi, factum est immortale, quod potuit vulnerari. Et meritò dicitur caro Christi in eo statu, quo fuerat nota, nesciri: quia nihil in ea passibile, nihil remansit infirmum, ut & ipsa sit per essentiam, & non sit ipsa per gloriam*.

Verùm, etsi corpus Christi post resurrectionem fuerit gloriosum; in eo tamen cicatrices, & vulnera passionis remansisse constat ex *Joannis* cap. 20. ubi dicitur, Thomam Apostolum, invitante, seu jubente Christo Domino, misisse digitum suum in latus ejus, apertum per cicatricem remanentem, & æternùm in Cœlis remansuram. Cur autem Christus cicatrices corpori suo glorioso, & immortali post Resurrectionem perpetuò infixas hærere, easque conspicuas esse voluerit? Pulcherrimæ à Sanctis Patribus afferuntur rationes, quibus retunditur impietas Prophyrii, aliorumque Gentilium, qui Christum impotentiæ arguebant, quasi inflicta sibi vulnera curare minimè potuisset. Primò namque Christus cicatrices, ac vulnera post Resurrectionem in corpore suo retinuit, ut ostenderet, se post Resurrectionem idem habere corpus, quod fuerat crucifixum. Secundò, quia hæ cicatrices non pertinent ad corruptionem & defectum, sed sunt majoris virtutis, & gloriæ insignia, in quibus Christus jugitèr victoriæ suæ circumfert triumphum. Tertiò, hi vulnerum hiatus, & cicatrices, hæ mortis reliquiæ, juge sunt apud Deum propitiationis nostræ sacrificium, fontes, undè vita, & incorruptibilitas scaturiunt, ideòque in illo Regno vitæ incorruptibilis obliterari non debuerunt, sed potiùs conservari, tanquàm pretia salutis, & libertatis nostræ. Denique, has cicatrices in corpore suo Christus conspicuas esse voluit, ut in ultimo Judicio ostendat Electis, quàm misericorditèr adjuti sint, & pudore suffundat Reprobos, pro quibus vulneratus, & mortuus est.

DI-

DILUUNTUR OBJECTIONES.

Arguitur primò: Evangelistæ in discribenda Resurrectionis Christi historia secùm pugnant, ergò nulla ipsis fides habenda est. Prob. ant. In primis, *Marcus* cap. ult. ait, Mulieres venisse ad monumentum *orto jàm Sole*. *Joannes* verò cap. 20. scribit, Mulieres ad monumentum venisse *cùm adhùc tenebræ essent*. Deindè, *Matthæus* cap. 28. ait, Mariam Magdalenam, & alteram Mariam, aliasque pias Mulieres venisse ut viderent Sepulchrum, eisque Angelum, qui revolverat lapidem, dixisse: *Nolite timere; scio enim, quod Jesum quæritis. Non est hìc: surrexit enim, sicut dixit*. At, Evangelista *Joannes* rem longè aliter refert, asserit quippè, Mariam Magdalenam venisse ad monumentum, & cùm vidisset lapidem ab eo sublatum, cucurrisse, & venisse ad Simonem Petrum, & ad alium Discipulum, quem diligebat Jesus, eisque dixisse: *Tulerunt Dominum de monumento, & nescimus ubi posuerunt eum*; quæ verba manifestè supponunt, Magdalenam, dùm venit ad monumentum, nullum vidisse Angelum, si enim Angelum vidisset, & audisset tam clarè de certa Christi Domini Resurrectione loquentem, non dixisset: *Tulerunt Dominum de monumento, & nescimus ubi posuerunt eum*; sed potiùs incunctanter affirmasset, Christum verè è mortuis surrexisse, idque ab ipso Angeli ore didicisse. Secùm igitur pugnant Evangelistæ in describenda historia Resurrectionis Christi, ac subindè nullam merentur fidem.

Respondeo: Duplicem illam apparentem antilogiam facili negotio explicari posse. Nàm primò, quod dicit *Marcus*, Mulieres venisse ad monumentum *orto jàm Sole*, non est sic accipiendum, inquit *Sanctus Thomas*, *tanquàm* Sol *ipse videretur super terram*, *sed tanquàm de proximo adveniente in has partes*, idest, cùm cœlum jàm ab Orientis parte albesceret, & Solis lumen multis adhùc admixtum tenebris inciperet affulgere. Quod autem dicit Evangelista *Joannes*, Mulieres venisse ad monumentum *cùm adùc tenebræ essent*, non est sic intelligendum, quasi piæ Mulieres profundâ nocte venerint ad monumentum; sed sensus est, pias illas Mulieres itineri sese commisisse sub noctis finem, idest, cùm tenebræ necdùm essent omninò discussæ, easque ad monumentum pervenisse, cùm Sol inciperet illucescere.

Ad alteram apparentem antilogiam Respondeo cum doctissimo Auctore Gallicæ Analyseos, *Matthæum*, & *Joannem* facilè conciliari posse, si totius rei gestæ series hoc pacto disponatur. Primò, Maria Magdalene, & cæteræ piæ Mulieres, cùm ad Sepulchrum Christi venissent, & in illud intrassent, neminem viderunt; nàm Angelus, qui sedebat super lapidem, quem ab ostio monumenti revolverat, illis nondùm se manifestum fecit. Secundò, ingressæ Mulieres in monumentum

tum, & non invento Corpore Christi, quid agerent, quidve consilii caperent, incertæ prorsùs hærebant. Tertiò, Maria Magdalena, cùm vidisset apertum monumentum, nec in eo offendisset Corpus Christi, sed solùm exuvias, quibus fuerat involutum, moræ impatiens, & adhùc incerta an Christus è mortuis surrexisset, vel ipsius Corpus fuisset furtim sublatum? relictis aliis Mulieribus ad Sepulchrum, cucurrit ad Petrum, & Joannem, dixitque: *Tulerunt Dominum de monumento, & nescimus ubi posuerunt eum*; nondùm quippè Magdalena viderat, & audierat Angelum, Christi Resurrectionem nunciantem. Quartò, his auditis, exiit Petrus cum Joanne, & ambo venerunt ad monumentum, quos secuta est Maria Magdalene: illi sudarium, & linteamina separatim posita cùm reperissent in Sepulchro, domum rediere, relictis Mulieribus ad Sepulchrum. Quintò, Maria Magdalene amore succensa, & ardens desiderio inveniendi Corpus Christi, longiùs in hortum, in quo erat Christi Sepulchrum, sola progressa est, dùmque in horto moras necteret, cæteræ Mulieres exeuntes è Sepulchro viderunt duos Angelos, qui Christum resurrexisse nunciarunt, simulque ipsis præceperunt ut ad Apostolos irent nuntiatum quæ viderant, & audierant. Denique, Maria Magdalene, postquàm frustrà in horto quæsiisset Corpus Christi, iterùm rediit ad monumentum, cùm jàm aliæ Mulieres jussu Angelorum ad Apostolos perrexissent; inclinavit ergò se Magdalena, & vidit Angelos, quos existimavit homines esse eò missos postquàm è Sepulchro fuisset egressa, sed retrorsùm conversa vidit Jesum, quem primò Hortulanum esse credidit, deindè reverà Jesum esse cognovit, ejusque Resurrectionem, ipso jubente, ad Apostolos nuntiatura perrexit. Sic dispositâ totius rei gestæ ratione, ambo Evangelistæ facilè conciliantur, nàm licèt, secundùm *Matthæum*, Maria Magdalene unà cum piis aliis Mulieribus venerit ad Christi monumentum, non tamen cum illis semper remansit, nec colloquio, quod habuerunt cum Angelis, interfuit; undè non mirum si, ut refert S. *Ioannes*, à monumento statim ac illud apertum vidit, reversa, Petro, & Joanni dixerit: *Tulerunt Dominum, & nescimus ubi posuerunt eum.*

Arguitur secundò: Christus post Resurrectionem non habuit verum, & integrum corpus, ergò non perfecta, sed imperfecta fuit ejus Resurrectio. Prob. ant. Primò, Christus post Resurrectionem non habuit verum corpus, quia verum corpus non potest esse cum alio corpore in eodem loco, nec ab oculis intuentium evanescere, atqui corpus Christi post Resurrectionem fuit cum alio corpore in eodem loco, intravit enim in cœnaculum januis clausis, & evanuit ab oculis Discipulorum, sicut refert S. *Lucas* cap. ult. ergò Christus post Resurrectionem non habuit verum corpus. Secundò, corpus Christi post Resurrectionem non fuit integrum, caruit enim sanguine, ut colligitur ex S. *Augustino* Epist. 205. aliàs 146. ad *Consentium*, qui à Sancto illo Doctore quæsierat,

fierat, *utrùm nunc corpus Christi Domini ossa, & sanguinem habeat; aut reliqua carnis lineamenta*? Respondet verò S. *Augustinus*, se nec inquirere, nec definire velle, *an Christus sanguinem habeat, nec ne*? Hæc sunt illius Sancti Doctoris verba: *Fides adsit, & nulla quæstio remanebit, nisi fortè de sanguine requirendum est, quia cùm dixisset*: Palpate, & videte, quia spiritus carnem, & ossa non habet, *non addidit sanguinem. Non ergò & nos addamus inquirere, quod ille non addidit dicere: & de compendio, si placet, finita sit quæstio*. Ex quibus verbis manifestò patet, S. *Augustinum* saltem dubitasse, & in incerto reliquisse, an Christus nunc sanguinem habeat? Quâ in re anceps hærere non potuisset Aquilinus ille Doctor, si corpus Christi post Resurrectionem fuisset integrum, carne, videlicèt, ossibus, & sanguine compactum.

Respondeo primò cum *Sancto Hieronymo* Epist. 86. aliàs 27. ad Eustochium, virginem, quòd si semel corpus Christi post Resurrectionem spirituale, & aëreum dicatur, quia Christus clausis ingressus est januis, eadem ratione *antequàm pateretur, quia contrà naturam graviorum corporum super mare ambulavit, spirituale corpus habuit; & Apostolus Petrus, qui & ipse super aquas pendulo incessit gradu, spirituale corpus habuisse credendus est*, quod tamen nemo dixerit.

Respondeo secundò cum S. *Thoma*: Corpus Christi post Resurrectionem ad Discipulos, januis clausis, intrasse ex virtute divinitatis sibi unitæ, *moli corporis, ubi divinitas erat, ostia clausa non obstiterunt: ille quippè non eis apertis intrarè potuit, quo nascente virginitas Matris inviolata permansit*, inquit S. *Augustinus* Tract. 121. in Joannem. Ex qua responsione falsi convincitur perridicula interpretatio nostri temporis Hæreticorum, qui, cùm negare haud possint ingressum Christi Domini obseratis foribus factum, id Christum fecisse dicunt rarefaciendo portas, januâ utrinque coarctatâ, & in medio divisâ, rursùsque per ejusdem potentiam dilatatâ, atque unitâ. Rejicitur etiam absona interpretatio *Calvini*, qui in cap. 20. *Ioannis* impudorato ore negat, Christum per januas clausas ad Discipulos transiisse. Concedit tamen, eum januis clausis eo sensu ingressum esse, quòd cùm fores essent clausæ, aditus illi patefactus fuerit non *manu hominis*, sed *Angeli ministerio*. Tùm petulanter invehitur in Catholicos, quos dicit ideò aliter sentire, *ut corpus gloriosum non modò reddant spiritui simile, sed immensum esse, nulloque loco contineri obtineant*. Hæc, inquam, sinistra *Calvini* rejicitur interpretatio, unà cum calumnia, quâ Catholicos perperàm insectatur; credunt Catholici plùs Deum posse, quàm valeat humana ratio capere, ac flocci faciunt argutias, quibus Hæretici omnipotentiam Dei circumscribere, & elevare moliuntur.

Similiter dico: Corpus Christi, post Resurrectionem, licèt verum, & integrum esset, ab oculis Discipulorum aliquandò evanuisse, quia quicumque habet corpus gloriosum, potest videri quandò vult, vel non vide-

videri, quam dotem habuit corpus Christi post Resurrectionem non solùm ex conditione corporis gloriosi, sed etiam ex virtute divinitatis, per quam fieri post ut corpora non gloriosa miraculosè non videantur, sicut docet *S. Thomas*. Dicitur ergò corpus Christi ab oculis Discipulorum evanuisse post Resurrectionem, non quòd corrumperetur, aut in aliqua invisibilia resolveretur, sed quia desiit, quandò voluit, ab eis videri, vel eo præsente, vel etiam eo abscedente velociter propter dotem agilitatis.

Denique, ad auctoritatem S. *Augustini* de sanguine Christi post Resurrectionem, respondeo: Duplicem debere distingui sanguinem, unum vitalem & præcipuum, qui venæ sectione non effluit; & alterum superfluum, & degenerem, qui ex humoribus efformatur. Quâ positâ distinctione, dico, *Consentium* non dubitasse an Christus nunc habeat sanguinem vitalem? sed tantummodò an Christus nunc habeat sanguinem ex humoribus efformatum? In hoc, inquam, sita erat quæstio, quam *Consentius* proposuit *S. Augustino*, & quam Sanctus ille Doctor in citata Epistola triplici de causa nec excutere, nec dirimere voluit. Primò quia hæc quæstio erat omninò inutilis. Secundò, quia per temporis angustias hanc, & alias similes quæstiones, sibi à Consentio propositas, S. *Augustinus* enucleare non potuit, ut patet ex his S. *Augustini* verbis, quæ in hac Epistola leguntur: *Cum ista dictarem, perlator jam ventum expectans, me vehementer, ut navigaret, urgebat*. Tertiò, quia S. *Augustinus* consultò aliam difficultatem declinare voluit, quam nonnulli occasione illius quæstionis proponere potuissent, utrùm videlicet corpus gloriosum alijs humoribus, pituitâ, vel felle flavo & nigro careat, ex quibus humanæ naturæ temperamentum efformatur? *Fortassis enim*, inquit *S. Augustinus, arrepta occasione sanguinis urgebit nos molestior perscrutator, & dicet: Si sanguis in corpore Christi resurgentis fuit, cur non pituita? cur non & fel flavum & nigrum, quibus quatuor humoribus naturam carnis temperari etiam medicinæ disciplina testatur? Sed quodlibet quisque addat, corruptionem addere caveat, ne suæ fidei sanitatem, castitatemque corrumpat. Valet enim divina potentia de ista visibili, atque tractabili natura corporum quibusdam manentibus auferre quas voluerit qualitates; ac per hoc etiam valet membra mortalia, formæ lineamentis manentibus, corruptione verò mortalitatis emortuâ, stabili vigore firmare, ut absit labes, adsit effigies; adsit motio, absit fatigatio; adsit vescendi potestas, absit esuriendi necessitas*. Quibus verbis perspicuum est, S. *Augustinum* nec dubitasse, nec negasse unquàm, corpus Christi post Resurrectionem gloriosum habere verum sanguinem secundùm substantiam, sed solùm velle in eo non esse sanguinem secundùm corruptionem mortalitatis. Hanc esse germanam *Sancti Augustini* mentem patet ex innumeris locis, quæ à nostris Polemicis Auctoribus citantur, in quibus disertè docet Sanctus ille Pater, vinum in Sacramento Altaris converti in Sanguinem Christi, & Fideles

in poculo Eucharistico bibere Sanguinem Christi; non possent autem Fideles in poculo Eucharistico Sanguinem Christi bibere, si Christus in corpore post Resurrectionem glorioso verum sanguinem non haberet. Plura legi possunt in perdocta Disquisitione Theologica *de Sanguine Corporis Christi post Resurrectionem*, editâ à clarissimo viro *Jacobo Boyleau*, Doctore Sorbonico, in qua omnes offuciæ, quas nostri temporis Hæretici huic *S. Augustini* Epistolæ offundere tentarunt, radiis solaribus dissipantur, & Aquilini illius Doctoris mens in optimo lumine collocatur.

Arguitur ultimò: Corpus gloriosum debet esse lucidum; claritas quippè est dos corporis gloriosi. Debet insuper esse liberum ab usu, & consuetudine comedendi, atqui corpus Christi post Resurrectionem non fuit lucidum (neque enim tantum splendorem, & majestatem mortalibus oculis intueri, & sustinere potuissent Apostoli;) non fuit etiam Corpus Christi post Resurrectionem à consuetudine manducandi liberum, quia sæpiùs Christus post Resurectionem, ut perhibent sacri Evangelistæ, manducavit cum suis Discipulis, ergò corpus Christi post Resurrectionem non fuit gloriosum, & immortale.

Respondeo ad duo illa momenta, & ad primùm dico: Corpus Christi post Resurrectionem fuisse lucidum, noluisse tamen Christum suis apparere Discipulis in corpore lucido, sicut apparuerat in Transfiguratione, quia, ut docet Angelicus Præceptor, voluit Christus antè mortem ostendere suæ majestatis gloriam, quam maximè demonstrat claritas corporis gloriosi, ne infirmitatem Passionis ejus despicerent Apostoli; at post Resurrectionem voluit potissimùm Christus suis ostendere Apostolis veritatem carnis, quæ pro nobis passa est, cui ostensioni obstitisset corporis claritas, quia eam non potuissent infirmi Apostolorum oculi irretorta acie sustinere, sed obstupuissent magis, quàm in Transfiguratione, sicut ait Sanctus Augustinus.

Ad alterum momentum dico: Christum post Resurrectionem suam cibum & potum cum discipulis suis sumpsisse, non alimentorum indigentiâ, sed ad Resurrectionis suæ veritatem adstruendam, nam, ut inquit S. *Augustinus* Epist. 102. aliàs 49. *Futuræ Resurrectionis corpus imperfectæ potestatis erit, si cibos sumere non potuerit, imperfectæ verò felicitatis, si eguerit*. Non ergo egestate manducavit Dominus, sed quia hoc egebat testimonio infirma adhuc discipulorum fides. Fuit autem vera Christi comestio, quia corpus ejus post Resurrectionem verè fuit vivum, & animatum, ad discrimen comestionis, quæ fit aliquando ab Angelis in corporibus assumptis, hæc siquidem Angelorum comestio non est vera, sed dumtaxàt apparens, quia corpora ab Angelis assumpta non sunt viva, & animata. Hinc Angelus dixit Tobiæ: *Cum essem vobiscum, videbar quidem vobiscum manducare, & bibere, sed ego cibo invisibili utor*.

Ad-

Adverte primò ſub finem iſtius Paragraphi: Neceſſarium fuiſſe, ut Chriſtus ex mortuis reſurgeret. Primò, quia debebat implere vaticinia Prophetarum, qui eum devictâ morte reſurrecturum cecinerunt, unde ait Apoſtolus 1. ad Corinth. cap. 15. *Tradidi enim vobis inprimis, quod & accepi, quoniam Chriſtus mortuus eſt pro peccatis noſtris ſecundùm ſcripturas, & quia ſepultus eſt, & quia reſurrexit tertia die ſecundùm ſcripturas*. Secundò, in Reſurrectione Chriſti reluxit juſtitia Dei, qui Chriſtum per mortem, & paſſionem afflictum, & humiliatum, ſublimavit per Reſurrectionem, *humiliavit ſemetipſum factus obediens uſque ad mortem, mortem autem Crucis: propter quod & Deus exaltavit illum, &c.* inquit Apoſtolus ad Philippenſes cap. 2. Tertiò, reſurgente Chriſto confirmata eſt fides noſtra, & ideò ad Cor. cap. 15. dicitur; *Si Chriſtus non ſurrexit, inanis eſt prædicatio noſtra, inanis eſt & fides veſtra*. Quartò, beneficio Reſurrectionis Chriſti ſpes de Reſurrectione corporum noſtrorum roborata eſt, dicente Apoſtolo loco mox citato: *Si Chriſtus prædicatur, quod ſurrexit à mortuis, quomodò quidam dicunt in vobis, quoniam reſurrectio mortuorum non eſt?* Quintò, Chriſtus à mortuis reſurgere debuit ad comprobandam divinitatem ſuam. Dùm enim propriâ virtute rediit ad vitam, Judæis divinitatem ejus negantibus ora obturavit: *cùm lapidem revolviſſet* Angelus (inquit S. Gregorius Niſſenus Oratione ſecundâ de Reſurrectione) *reperit Dominum reſurrexiſſe è ſepulchro, quod ſigillis munitum fuerat, & præſidio militum cuſtodiebatur, ſicut Deum decebat, clauſo relicto, quemadmodùm clauſis quoque januis penetrans in domicilium ad Diſcipulos acceſſit. Quarè etiam dicebat*, Angelus. *Non eſt hìc ſed ſurrexit, ſignificans Angelus, ante ſuum adventum admirabiliter accidiſſe Reſurrectionem Servatoris, quam, ut Deus, propria virtute exequens in eis, quæ diſpoſita & deſtinata erant peragendi, nullum Angelorum auxilium deſideravit. Niſi enim hoc ita eſſet, diceret* (Angelus) *Eccè reſurgit, ſignificans id, quod ſtatim fieret; ſed quoniàm ante factum erat, præterito tempore utens, dixit: Non eſt hìc, ſed ſurrexit*. Sextò, per Reſurrectionem, cumulus, & faſtigium filiationis naturalis Chriſto Domino obtigit. Tunc enim, ut ait Paulus Act. cap. 13. adimplevit Deus hanc repromiſſionem, quæ ad Patres noſtros facta eſt: *Reſuſcitans Jeſum, ſicut in Pſalmo ſecundò ſcriptum eſt: Filius meus es tu, ego hodie genui te*. Et ad Rom. cap. 1. juxtà textum Græcum: *Qui declaratus fuit Filius Dei cum potentia, ſecundùm ſpiritum ſanctificationis, ex eo quod reſurrexit è mortuis Jeſus Chriſtus Dominus noſter*. Septimò, oportuit ut Chriſtus ex mortuis reſurgeret ad informationem vitæ fidelium, juxtà illud ad Rom. cap. 6. *Quomodò Chriſtus ſurrexit à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in novitate vitæ ambulemus*. Denique, Reſurrectio Chriſti neceſſaria fuit ad complementum ſalutis noſtræ, quia ſicut ipſius paſſio ſalutem noſtram propriè loquendo operata eſt quantùm ad remotionem malorum, & deſtructionem mortis

nostræ, ita & illius resurrectio fuit causa nostræ salutis quantùm ad inchoationem, & exemplar bonorum, undè dicit Apostolus ad Rom. cap. 4. *Traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter justificationem nostram.*

Adverte secundò: Christum optimo jure appellari *primogenitum ex mortuis*; nam licet multi ante adventum Christi, vel ipso adhuc vivente, vel ipso resurgente, fuerint à mortuis excitati, & ad vitam revocati; eorum tamen Resurrectio, ut docet S. *Thomas*, fuit imperfecta, tùm quia virtute alienâ ad vitam redierunt; tùm quia etiam denuò mortui sunt. At perfecta fuit Resurrectio Christi, quippè qui propriâ virtute de morte Victor, ac Triumphator surrexit ad vitam immortalem, ita ut morti non esset ampliùs obnoxius, sicut dicit Apostolus ad Roman. cap. 6. *Christus resurgens ex mortuis, jam non moritur, mors illi ultrà non dominabitur.* Hanc Doctrinam S. *Thomas* 3. part. qu. 53. art. 3. approbat his verbis: *ad secundum dicendum, quòd de illis, qui resurrexerunt cum Christo duplex est opinio; quidam enim asserunt, quòd redierunt ad vitam, tanquam non iterum morituri &c. Augustinus autem sentire videtur, quòd resurrexerint iterum morituri &c. & rationes Augustini multò efficaciores videntur.*

Adverte ultimò: Horum verborum, quæ Christus post Resurrectionem dixit Mariæ Magdalenæ: *Noli me tangere*, varias à Sanctis Patribus, & Scripturæ Expositoribus adhiberi interpretationes, quas inter hæc mihi videtur clarior juxtà ac expeditior, quæ traditur à doctissimo Auctore Gallicæ analyseos. Ait quippè, quòd, postquàm Maria Magdalene proprio suo nomine à Christo compellata vocem Domini agnovisset, confestim ad ipsum accurrit, cœpitque promovere brachia, & manus ut ipsum tangeret, & pedes deoscularetur; sed cùm in his amoris, & pietatis exhibendis obsequiis moras trahere vellet, dixit illi Jesus: *Noli me tangere, nondùm enim ascendi ad Patrem*; quasi diceret Christus: Noli hìc diutiùs morari, & tangendo explorare an ipse sim? nondùm ascendi ad Patrem, sed adhuc per 40. dies in terris versari debeo, ideòque sat tibi supererit temporis, ut pedes meos complectaris. *Vade autem ad fratres meos*, hoc est: Rumpe omnem moram, &, omni intempestivâ semotâ dilatione, festina iter ad discipulos meos, & dic eis: *Ascendo ad Patrem meum, & Patrem vestrum: Deum meum, & Deum vestrum.* Christus ergò per hæc verba: *Noli me tangere*: nec prohibuit, nec à contactu corporis sui Magdalenam repulit. Eccur, quæso, eam repulisset, cùm ipsemet, teste Scriptura Sacra, voluerit, ut Apostoli ejus corpus tangerent, & permiserit mulieribus, quibus occurrit in via, ut ejus pedes tenerent, & deoscularentur? Solùm itaque per hæc verba: *Noli me tangere, nondùm enim ascendi ad Patrem*, Christus cunctantem Magdalenam excitare voluit, ut ad Apostolos maturaret iter, ejusque Resurrectionem quàmprimùm illis nunciaret.

HIM-

Digitized by Google

HYMNUS

De Resurrectione Christi Domini, cujus testes fuerunt Apostoli.



CUi se relictis omnibus,
Addixerant Apostoli,
Tristes recenti funere
Jesum dolebant mortuum.

At vos dolorem ponite:
Se suscitavit mortuum,
Indigna mortis vincula
Rumpendo, se probat Deum.

Pervadit occlusas fores:
Vestro videre se choro,
Artus Sacros dat tangere,
Nec temnit oblatas dapes.

Servata monstrat vulnera
Nostræ salutis obsides:
O quanta nubes testium
Fidem sepultam suscitat!

Natus Parenti redditus
Non vos amicos deseret:
Sub imbre lapsum flammeo
Infundet in vos Spiritum.

Hausto repleti Numine,
Terras in omnes liberi,
Christum tubis cœlestibus
Christum Deum vulgabitis.

Non jam tenebit ampliùs
Formido mortis abditos:
Aperta non, euntibus
Addent moras pericula.

Vos ante Reges fortiter
Spernetis armatas neces:
Hæc nempè pro Christo mori
Suprema vobis gloria.

Apostolorum sensibus
Qui te revelasti, Deus,
Et te, vacillet ne fides,
Nostris revela mentibus.

Da, Christe, tecum nos mori,
Tecum simul da surgere,
Terrena da contemnere,
Amare da cœlestia.

Digitized by Google

PARAGRAPHUS SECUNDUS.

Utrùm Resurrectio Christi sit causa efficiens futuræ resurrectionis hominum tàm bonorum, quàm malorum?

FUturam omnium hominum resurrectionem olim inter Judæos negarunt Saducæi, & Samaritani, sicut legitur Matth. cap. 22. & Act. 23. eamdemque hæresim posteà in primis Ecclesiæ temporibus amplexi sunt *Simoniani*, *Saturniani*, *Basilidiani*, *Valentiniani* & *Marcionitæ*. Quin etiam ausus est *Socinus*, nefandissimus hæreticus, inter virulentos, quos disseminavit errores, asserere in cap. 5. Epist. 1. S. Joannis, homines impios penitùs annihilari, nullam impiorum resurrectionem futuram. Idem docet *Crellius*, Socini discipulus, mali corvi malum ovum, Comment. in cap. 15. Epist. 1. ad Corinth. Ad hunc igitur profligandum hæreticorum errorem, primò hîc ostendam, resurrectionem omnium omninò hominum tàm bonorum, quàm malorum, Fide Catholicâ credi debere. Deindè commonstrabo, resurrectionem Christi esse causam efficientem futuræ resurrectionis corporum omnium hominum, tàm bonorum, quàm malorum.

DICO ITAQUE PRIMÒ: *Neminem, citrà apertam hæresim, negare, aut in dubium revocare posse futuram omnium hominum tam bonorum, quàm malorum, resurrectionem.*

Probatur ex multis locupletissimis testimoniis cùm veteris, tùm novi Testamenti. In primis, cap. 19. lib. *Job* hæc verba leguntur: *Et rursùs circumdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum Salvatorem meum.* Ezechielis cap. 37. *Hæc dicit Dominus Deus, à quatuor ventis veni spiritus, & insuffla super interfectos istos, & reviviscant.* lib. 2. Machab. cap. 12. *Nisi eos, qui ceciderant, resurrecturos speraret, superfluum videretur, & vanum orare pro mortuis.* Ad hæc, benè multa suppetunt in veteri Testamento exempla eorum, quos Deus ad preces Sanctorum, & Prophetarum de morte ad vitam revocavit: Narratur lib. 3. Regum cap. 17. historia de filio viduæ Sareptanæ, quem Deus precibus Eliæ Thesbitis à mortuis suscitavit. Legitur in lib. 4. Regum, quod, orante Elisæo, filius Sunamitidis ad vitam fuit revocatus, & quòd quidam mortuus, in sepulchro ejusdem Elisæi tumulatus, tactis ossibus Prophetæ, confestim vitâ fuit donatus. Porrò, quis non videt, hisce miraculosis mortuorum resurrectionibus Deum voluisse futuræ omnium hominum resurrectionis comprobare fidem? Jam verò novum Testamentum legenti innumera propemodùm obvia sunt testimonia, quæ omnium hominum tàm bonorum, quàm malorum, futuram resurrectionem invictè demonstrant. Sic enim loquitur Christus Dominus Joannis cap. 5. *Nolite mirari hoc, quia venit hora, qua omnes, qui in monumento sunt, audient vo-*

Digitized by Google

vocem Filii Dei : & procedent, qui bona egerunt, in resurrectionem vitæ, qui verò mala egerunt, in resurrectionem judicii. Et cap.6. *Hæc est voluntas ejus, qui misit me, Patris, ut omne, quod dedit mihi, non perdam ex eo, sed resuscitem illud in novissimo die* . Et Matth. cap.22. respondens Christus Saducæis, negantibus resurrectionem mortuorum, & interrogantibus de muliere, quæ septem fratribus nupserat, cujus eorum futura esset uxor in resurrectione mortuorum? ait: *In resurrectione neque nubent, neque nubentur*. Denique, ut alia hujusmodi clarissima novi fœderis mittam testimonia, Apostolus Paulus omnium hominum resurrectionem non solùm in Areopago Athenarum , & coram Pharisæis, ac Saducæis constanter prædicavit, sed etiam cap.15. Epist.1. ad Cor. eam ex resurrectione Christi Domini, sicut mox ostendemus, efficacissimè adstruit.

Hinc facilè convellitur *Socini*, ejusque gregalium error asserentium, nullam impiorum fore resurrectionem, quia impii post mortem annihilabuntur; facilè, inquam, hic refellitur error, nam primò, Scriptura Sacra non solùm justorum, sed cunctorum, ac subindè etiam impiorum hominum futuram resurrectionem apertissimè docet, eamque in eo sensu interpretantur Sancti Patres *Justinus* in Apologia ad Antonium Pium, *Athenagoras* Serm. de resurrect. *Tertullianus* lib. de resurrectione carnis, *Arnobius* lib.5. contra gentes , *Lactantius* lib.7. divin. Institut. cap.22. & 23. *Minutius Felix* in Octavio, & innumeri alii Patres, qui de futura hominum resurrectione sermonem habuerunt , quorum catalogum texere nimis longum esset. Secundò, impii, cùm animas habeant immortales, perire, & annihilari non debent, & quamvis ab igne crucientur, ignis tamen ille, ut ait *Minutius Felix* in Octavio: *Membra urit, & reficit; carpit, & nutrit; non damnis ardentium pascitur, sed inexesa corporum laceratione nutritur*. Tertiò, impios sine fine in Inferno cruciandos esse disertè testatur Scriptura Sacra, Danielis cap. 12. *Et multi de illis, qui dormiunt in terræ pulvere, evigilabunt, alii in vitam æternam, alii in opprobrium, ut videant semper.* Et Apocalypsis cap. 20. *Cruciabuntur die, ac nocte in sæcula sæculorum*. Non peribunt ergo impii, neque annihilabuntur, sed quamdiù durabit Deus, tamdiù durabunt supplicia damnatorum. *Sunt qui idcircò peccatis suis finem ponere negligunt, quia habere quandoque finem futura super se judicia suspicantur, quibus breviter respondemus: si quandoque finienda sunt supplicia reproborum, quandoque finienda sunt ergo & gaudia Beatorum. Per semetipsum namque Veritas dicit: Ibunt hi in supplicium æternum, justi autem in vitam æternam. Si igitur hoc verum non est, quod minatus est, neque illud verum quod promisit*. Hæc S. *Gregorii* verba lib.34. Moral. cap.16. quæ invictè probant æternitatem pœnarum adversùs Religionis contemptores, quibus hoc dogmatis, ut liberiùs peccent, cavillari solenne est.

DICO SECUNDÒ: *Resurrectionem Christi esse causam efficientem*

tem futuræ resurrectionis omnium hominum tàm bonorum, quàm malorum.

Probatur ex Apostolo, qui 1. ad Corinth. cap. 15. hæc habet: *Si autem Christus prædicatur, quod resurrexit à mortuis, quomodò quidam dicunt in vobis, quoniam resurrectio mortuorum non est? si autem resurrectio mortuorum non est: neque Christus resurrexit.* Probat eo loci Apostolus mortuorum resurrectionem ex resurrectione Christi, aitque cassam, & conclamatam esse spem resurrectionis mortuorum, si Christus non surrexit, hoc autem Apostoli argumentum, ut nemo non videt, nihil planè concluderet, nisi resurrectio Christi esset causa efficiens resurrectionis mortuorum. Rursùs subdit ibidem Apostolus: *Christus resurrexit à mortuis primitiæ dormientium, quoniam quidem per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum.* Scilicet per hominem Deum, qui primò effectum suæ virtutis ad humanitatem propriam extendit, dein ad resurrectionem aliorum extensurus; non secus ac ignis primò ad loca viciniora, & posteà calorem suum ad remotiora diffundit, ut ait *S. Thomas*. Christus igitur, juxtà Apostolum, surrexit à mortuis *primitiæ dormientium*, ex quo sequitur, Christi resurrectionem esse causam efficientem futuræ resurrectionis mortuorum, quia quod est primum in quolibet genere, est causa cæterorum. Hinc Sancti Patres resurrectioni Christi futuram resurrectionem nostram adsignant. Sic enim loquitur *S. Ambrosius* in lib. de fide resurrectionis: *Si non resurgamus, ergo Christus gratis mortuus est, ergo Chistus non resurrexit, qui sibi cur resurgeret, rationem non habebat. Resurrexit in eo mundus, resurrexit in eo cœlum, resurrexit in eo terra.* Idem docet *S. Chrysost.* Hom. 10. Act. Apost. ubi hæc habet: *tam fortis, & efficax est illius, seu Christi, resurrectio, ut & aliis iste resurrectionis factus sit Auctor.* Nec solùm resurrectio Christi est causa efficiens futuræ resurrectionis corporum omnium hominum tàm bonorum, quàm malorum, sed etiam virtute divinitatis est causa tùm efficiens, tùm exemplaris resurrectionis animarum. Causa quidem efficiens, quia beneficio gratiæ divinæ animæ vivunt, transeuntes à morte infidelitatis ad vitam fidei, à morte falsitatis ad amorem veritatis, à morte iniquitatis ad vitam justitiæ, ab amore creaturæ ad amorem Creatoris; unde Apostolus ait ad Rom. cap. 4. *Resurrexit propter justificationem nostram.* Animarum itidem resurrectionis causa exemplaris est resurrectio Christi, quia Christo resurgenti debemus secundùm animam conformari, juxtà illud Apostoli ad Rom. cap. 6. *Christus surrexit à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in novitate vitæ ambulemus, sicut ipse resurgens ex mortuis, jam non moritur, ita & nos existimemus nos mortuos esse peccato, viventes autem Deo in Christo Jesu Domino nostro.* Appositè tamen observat *S. Thomas* 3. p. q. 56. ar. 2. ad 3. quòd, licèt corpora omnium hominum in virtute resurrectionis Christi à mortuis resurgere debeant, juxtà illud Apostoli 1. ad Corinth. cap.

cap. 15. *Omnes quidem resurgemus*, non tamen omnium hominum animæ resurgent; multi namque reprobi ibunt in supplicium æternum, ut dicitur *Matth.* cap. 25. Rationem illius discriminis hanc assignat Doctor Angelicus, quia resurrectio animarum pertinet ad meritum, quod est effectus justificationis, resurrectio autem corporum ordinatur ad pœnam, vel præmium, quæ sunt effectus judicantis, porrò ad Christum non pertinet justificare omnes, benè tamen judicare tàm bonos, quàm malos, qui omnes supremo ipsius judicio se sistere debent, & ideò Christus omnes revocat ad vitam secundùm corpus, sed non omnes secundùm animam.

DILUUNTUR OBJECTIONES.

Arguitur primò: Impossibile est, ut corpora jam putredine corrupta, & in cineres resoluta, reviviscant, denuò animentur, ad priorem, quam habebant, formam restituantur, atque immortalitate donentur, ergò Resurrectio Christi non potest esse causa efficiens resurrectionis corporum. Prob. ant. Ratio naturalis docet, à privatione ad habitum non dari regressum, undè Philosophi Ethnici resurrectionem mortuorum, tanquàm inauditum paradoxum, & rationi naturali omninò oppositum rejecerunt. Legimus etiam cap. 17. Actuum Apost. quòd, Paulo in medio Areopagi prædicante, Athenienses *Cùm audiissent resurrectionem mortuorum, quidam quidem irridebant, quidam verò dixerunt: Audiemus te de hoc iterùm.* Impossibile igitur est, ut corpora, quæ jam computruerunt, reviviscant, & ad formam, quam antehàc habebant, restituantur.

Respondeo: Philosophos Ethnicos, magno licèt, & excellenti ingenio præditos, ad resurrectionem corporum ideò assurgere non potuisse, quia ratio naturalis, quæ illis dumtaxàt affulgebat, hoc mysterium penetrare non potest, & ad illud, velut noctua ad Solis lucem cæcutit. Verùm, quod Ethnici, fidei destituti lumine, impossibile duxerunt, fideles, spectatâ Dei omnipotentiâ, possibile credunt; nec dubitant Deum, quâ facilitate corpora creavit, eâdem ipsâ facilitate corpora instaurare posse, & incorruptibilia reddere: *Quis tam stultus, aut brutus est, ut audeat repugnare hominem à Deo, ut primùm potuisse fingi, ita posse denuò reformari? Porrò difficilius est id, quod non sit, incipere, quàm id quod fuerit iterare. Tu perire, & Deo credis, si quid oculis nostris hebetibus subtrahitur? Corpus omne sive arescit in pulverem, sive in humorem solvitur, vel in cinerem comprimitur, vel in nidorem tenuatur, subducitur nobis, sed Deo elementorum custodia reservatur. Vide adeò quàm in solatium nostri resurrectionem futuram omnis natura meditetur. Sol demergit, & nascitur: astra labuntur, & redeunt: flores occidunt, & reviviscunt: post senium arbusta frondescunt: semina nonnisi corrupta re-*

Digitized by Google

virescunt. Quid festinas, ut cruda adhuc hyeme reviviscas, & redeas? Expectandum nobis etiam corporis ver. Inquit eleganter *Minutius Felix* in Octavio. Addo etiam, resurrectionem corporum, non solùm, attentâ Dei omnipotentiâ, esse possibilem, sed etiam justitiæ divinæ planè consentaneam. Iustum quippè est, ut unusquisque referat, quæ in vita gessit, sive bona, sive mala, & pro his præmium, vel pœnam suscipiat; anima siquidem sola puniri haud debet propter peccata, quia ea, quæ in carnalibus voluptatibus posita sunt, per se non perpetravit; nec solùm corpus pœnis affici debet, quia legum, & præceptorum vim percipere non potest. Hominem igitur ex utroque, corpore videlicet & animâ conflatum, pro suis, quæ gessit, facinoribus, sententiam referre necesse est. Quod certè non fit in hac mortali vitâ, ubi, sicut funesta, heu nimium! experientia docet, improbi opibus affluunt, honoribus florent, deliciis perfruuntur; boni verò adversis premuntur, contemptui habentur, & gravissimis quandoque jactantur procellis. Ut igitur splendescat divina justitia, necesse est, ut in fine sæculorum, interveniente omnium mortuorum resurrectione, animæ simul & corpori pœnæ, vel præmia decernantur.

Arguitur secundò; benè multi homines resurgere non poterunt, ergò resurrectio Christi non est causa efficiens resurrectionis omnium hominum. Prob. ant. primò, resurgere non poterunt illi, quorum corpora fuerunt à feris, vel ab aliis hominibus, seu Antropophagis, devorata, vel à piscibus absorpta. Qui enim fieri potest ut ejusmodi hominum materia instaurari possit? Secundò; sub qua corporis mole resurgent abortivi, qui in utero matris, antequàm prodeant in lucem, extinguntur? vel illi pueruli, qui præmaturâ, & intempestivâ morte è vivis rapiuntur? Si enim omnes resurgere debeant *in virum perfectum in ætatem plenitudinis Christi*, sicut ait Apostolus ad *Ephesios* cap. 4. Multum sanè quantitatis addendum erit corporibus illorum infantium, qui proindè magis in novo corpore, quàm in suo proprio resurgent. Sed quid de Gigantibus, & proceræ staturæ viris? ab istis multum quantitatis detrahendum erit. Denique, claudi, paralytici, aliique id genus homines, qui corporis vitia, membrorumque defectus habuerunt, aut sublatâ omni corporis deformitate resurgent, aut eâ retentâ? si membrorum defectus, & vitia retineant, ergò non resurgent *in virum perfectum*, si verò non retineant, ergò nec Christum cum cicatricibus resurgere oportuit.

Respondeo ad singula illa momenta, & ad primum, petitum ex illis hominibus, quorum corpora vel à feris, vel à piscibus, vel ab aliis hominibus fuerunt devorata, dico cum *S. Augustino* in Enchirid. cap. 88. & lib. 22. de Civ. Dei cap. 14. 15. & seq. *Quod non periit Deo terrena materies, de qua mortalium creatur caro; sed in quemlibet pulverem, cineremve*

sol-

solvatur, in quos libet halitus, aurasque defugiat, in quamcumque aliorum corporum substantiam, vel in ipsa elementa vertatur, in quorumcumque animalium etiam hominum cibum cedat, carnemque mutetur, illi animæ humanæ puncto temporis redit, quæ illam primitùs, ut homo fieret, cresceret, viveret, animavit. S. Augustino accinit Angelicus Præceptor qu.80. Supplem. art.4. ad 3.

Ad alterum momentum respondeo cum *Sancto Augustino*, infantes non in ea resurrecturos corporis exiguitate, quâ mortui sunt, sed illos in futura resurrectione divinæ Omnipotentiæ beneficio eam habituros materiem, quæ eis tardiùs, hoc est, si adolevissent, accessura erat.

Denique, circà Gigantum corpora, & membrorum defectus, dico: Electos maximè non resurrecturos cum aliqua corporis deformitate, si quam fortè, dum viverent, habuerunt; sed resurrecturos in eadem carnis substantia sublatis omnibus nævis, & membrorum vitiis, *nulla erit deformitas, quam facit incongruentia partium, ubi & quæ parva sunt, corrigentur: & quod minùs est, quàm decet materiæ, servata integritate, detrahetur*, inquit *S. Augustinus* cap.19. libri 22. de Civit. Dei: Apparebunt tamen cicatrices, & vulnera in martyrum corporibus, *non enim*, subdit Sanctus ille Pater *Deformitas in eis, sed dignitas erit, & quædam quamvis in corpore, non corporis, sed virtutis pulchritudo fulgebit*.

Arguitur ultimò: *Impii*, sicut dicitur Psalm.1. *Non resurgent in judicio, neque peccatores in Concilio justorum*. Sed peribunt, & ad nihilum redigentur, ut colligitur ex Psalmo 139. *Cadent super eos carbones, in ignem dejicies eos, in miseriis non subsistent*. Ergo resurrectio Christi non est causa efficiens saltem resurrectionis impiorum.

Præterea, illi soli resurgent, qui analogicam meritorum æqualitatem cum Christo habebunt, atqui nullam cum Christo conformitatem, aut analogicam meritorum æqualitatem impii habere poterunt; ergò non impii, sed tantummodò justi & electi resurgent, ex quo consequitur, resurrectionem Christi non esse causam efficientem resurrectionis impiorum.

Respondeo ad utrumque momentum, & ad primum dico: Vatem Regium, dum ait impios non resurrecturos in judicio, nihil aliud innuere velle, quàm quod impii non stabunt, vel subsistent in judicio, ita ut sensus sit, fore ut impii nequeant in judicio irati Judicis vultum sustinere, suamque causam ullâ excusatione, ullâve tergiversatione defendere, sed potiùs suâ causâ cadent, atque in eo victi irrevocabili Judicis Sententiâ, absque mora, absque appellatione condemnabuntur. Dici etiam potest, Vatem Regium non negare impios resurrecturos, sed solùm velle eos non resurrecturos in judicio justorum, hoc est, ut participes sint judicii, quo judicabuntur justi, neque consortes eorum gloriæ, quia impii, Angelorum, & hominum imprecationibus onerati, Dei ipsius maledictione percussi, tanquàm hædi emissarii ejicientur, & diris malæ con-

Z 2 scien-

rectionis ipsius, *unusquisque autem in suo ordine, primitiæ Christus: deindè ii, qui sunt Christi, qui que in adventu ejus crediderunt*, sicut ait Apostolus primæ ad Corinth. cap.15.

Advertat secundò, Lector, corpora cùm hominum, tùm mulierum integra resurrectura, cum omnibus membris, etiam cum illis, quæ vel ad manducandum, vel ad bibendum, aut ad generandum in hac vita ordinantur. Ratio in promptu est, quia, etsi in resurrectione ea membra liberanda sint ab officiis, quibus vitæ hujus necessitatibus inserviebant, remanebunt tamen, ut docent Sancti Patres, ad corporis identitatem, & integritatem. Virorum ergò corpora in sexu virili, & mulierum corpora in muliebri sexu resurgent, *nec tunc erit libido, quæ confusionis est causa, nam priusquàm peccassent, nudi erant mas, & fæmina, & non confundebantur.... tunc membra fæminea non erunt accomodata usui veteri, sed decori novo, quo non alliciatur aspicientis concupiscentia, quæ nulla erit, sed Dei laudetur sapientia atque clementia; qui & quod non erat, fecit, & liberavit à corruptione, quod fecit*, inquit *S. Augustinus* libro 22.de Civitat. Dei cap.17. Idem docet *Sanctus Thomas* in Supplemento quæst.81. art.3. ubi, postquàm probavit homines, ut in diversis staturis, ita & in diversis sexibus resurrecturos, subdit: *Et quamvis sit differentia sexuum, deerit tamen confusio mutuæ visionis, quia aberit libido incitans ad turpes actus, ex quibus confusio causatur.*

PARAGRAPHUS ULTIMUS.

Utrùm fuerit conveniens, & saluti nostræ necessarium, ut Christus in Cælum ascenderet, & utrùm sedens ad dexteram Dei Patris officio Sacerdotis etiamnùm fungatur, oretque pro nobis?

OBservandum est, quòd Christus Dominus postquàm ad suæ resurrectionis veritatem multis probandam argumentis per 40. dies in terris versatus fuisset, & Discipulos suos, quibus frequenter apparuit, de potestate sibi tradita in Cœlo, & in Terra, de Sacramentorum administratione, de regimine Ecclesiæ, de Fidei promulgatione, cæterarumque virtutum necessitate plenè per id temporis instruxisset, eorumque animos, per Spiritum Sanctum, quem propediè missurus erat, confirmandos promisisset; ad Cœlum tandem de terra rediturus, Discipulos suos Bethaniam usque, inde ad montem Oliveti deduxit, in cujus vertice benè illis precatus, paulatim toto corpore in altum sublatus, nube interpositâ ab inspectantium oculis subductus, & innumeris Angelorum Myriadibus stipatus, ascendit in Cœlum, immò super omnes Cœlos, non curru igneo raptus, ut Elias, nec per aëra divinâ virtute elatus, sicut contigit Prophetæ Abacuc, & Philippo Diacono, sed suâ propriâ præpotenti virtute divina, & virtute etiam Animæ Beatæ, cui, ut docet *S. Thomas*, vis insita est movendi corpus, proùt vult, ita ut, licèt ascendere

dere sursùm, fit contrà naturam humani corporis juxtà præsentem statum, in quo corpus non est omninò spiritui subjectum; attamen non est contra naturam corporis gloriam adepti, neque illi violentum, quia corpus gloriosum animæ facilè paret. Christus ergo non Angelorum ministerio sublevatus, sed propria virtute ascendit super omnes Cœlos, & unà secum Sanctorum animas, quas è Limbo eduxerat, tanquàm suæ victoriæ trophæa, in Regnum æternum evexit, suaque pedum in monte impressa reliquit vestigia, quæ nec tempore, rerum omnium edaci, nec ullo casu, nec totiès loco percalcato, humoque defossâ obliterari, & deleri hactenùs potuerunt, sicut testantur *Severus Sulpicius* libro 2. Histor. Sacræ cap. 34. juxtà Editionem *Ioannis Vorstii*, pag. mihi 250. *S. Paulinus* Epist. 11. & Venerab. *Beda* lib. de Locis Sanctis cap. 7. qua in re impletum est illud Prophetæ oraculum, *& stabunt pedes ejus in die illa super montem Olivarum, qui est contra Jerusalem ad Orientem.* Zachariæ cap. 13. Tàm insigne, quod contigit in Ascensione Christi Domini miraculum refert *Severus Sulpicius* loco mox laudato, his verbis: *Helena, Mater Principis Constantini, quæ Augusta cum filio conregnabat, cùm Hierosolymam agnoscere concupisceret, reperta ibi Idola ac Templa protrivit. Mox usa regni viribus, Basilicam in loco Dominicæ Passionis & Resurrectionis & Ascensionis constituit.. Illud mirum, quod locus ille, in quo postremùm institerant divina vestigia, cùm in Cœlum Dominus nube sublatus est, continuari pavimento cum reliquâ stratorum parte non potuit. Siquidem quæcumque applicabantur, insolens humana suscipere terra respueret, excussis in ora apponentium sæpè marmoribus. Quin etiam calcati Deo pulveris adeò perenne documentum est, ut vestigia impressa cernantur. Et cùm quotidiè confluentium fides certatim Domino calcata diripiat, damnum tamen arena non sentiat, & eadem adhùc sui speciem, velut impressis signata vestigiis, terra custodit.* Christum Dominum circà meridiei horam ascendisse in Cœlum, *S. Prosper* ex *S. Augustino* tradit in Libro Sententiarum, seu Epigrammatum ex Sententiis *S. Augustini*, ubi hæc habet: *Vigor Fidei Christianæ tribus temporibus initiatur: Vesperè, manè, & meridiè. Vesperè enim Dominus in Cruce, manè in Resurrectione, meridie in Ascensione. Vnum ad patientiam occisi, aliud ad vitam resuscitati, tertium ad gloriam pertinet majestatis, in Patris dextera consedentis.* Hac præmissâ observatione.

DICO PRIMÒ: *Conveniens fuisse Christo Domino, ut post Resurrectionem in Cœlum ascenderet.*

Probatur primò, quia Christus per suum in Cœlos ascensum adimplevit omnia, quæ in Lege, & Prophetis de ipso erant prædicta. *Ascendit super omnes Cœlos, ut impleret omnia*, inquit Apostolus ad Ephesios cap. 4. Secundò, Regnum Christi non erat terrenum, seu fluxum, & caducum, sed Cœleste, & æternum, juxtà illud *Lucæ* cap. 1. *dabit illi Dominus Deus sedem David Patris ejus, & Regni ejus non erit finis*. Hanc

autem

Digitized by Google

autem sedem Christus ascendens in Cœlum accepit à Patre, cùm dixit ei: *sede à dextris meis*, daturus eidem Regnum illud perfectius in novissimo die, cum omnia subjiciet sub pedibus ejus. *Sicut* enim *David* (verba sunt Cornelii Jansenii Conc. in Luc.) *Unctus quidem fuit in Regem, longè antequàm in Solio Regni insideret, quod Solium non obtinuit nisi post multas persecutiones, & afflictiones, per quarum patientem tolerantiam meruit tandem à Deo magnificè sublimari in Regem, & primùm super Domum Juda, deindè verò super omnes Tribus Israel, ità & Jesus à Nativitate quidem unctus fuit à Patre, & Rex destinatus populi sui, undè & permisit à populo sibi acclamari, Rex Israel, & Pilato dixit: Rex sum ego. Verùm tamen regalis Solii possessionem non obtinuit, nisi per patientiam in multis adversitatibus, per quam meruit exaltari à Patre, & accipere nomen, quod est super omne nomen, & regnare primùm quidem super Judæos credentes, deindè verò etiam super gentes, per decem Tribus figuratas, ut patet Ezechielis* cap.37. Christus ergo post Resurrectionem, perfecto jam, & absoluto Redemptionis nostræ Mysterio, terrenæ hujus habitationis domicilium, corruptionis locum, reliquit, & in Cœlum se recepit corruptioni locum omninò impervium, & corpori suo glorioso debitum. Tum Christus, Regni sui consors factus, summum imperium super omnes creaturas, quod ab æterno habuit, ut Deus, habuit ab Incarnatione, ut homo, & cujus usum in statu mortali suspenderat, plenè exercuit in statu glorioso. Tunc data est illi omnis potestas in Cælo, & in Terra, dictumque à Patre: *Filius meus es tu, ego hodiè genui te, postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, possessionem tuam, terminos Terræ*, ut dicitur Psal.2. Tum deniqueChristus post multas tribulationes exaltatus est, super omnes Cælos, juxtà illud Psalm.56. *Exaltare super Cælos Deus, & super omnem Terram gloria tua*, hoc est, ut explicat *S. Augustinus* Serm.262. *Exaltare tu, qui fuisti in ventre Matris inclusus, tu, qui in Præsepi jacuisti, tu, qui esuristi propter nos, sitisti propter nos, tu quem vendidit Judas, quem emerunt Judæi, & non possederunt: tu apprehense, ligate, flagellate, spinis coronate, in ligno suspense, lancea percusse, tu mortue, tu sepulte, exaltare super Cælos Deus*. Cæterùm, quo pacto Corpus Christi potuerit penetrare Cælos? vel quomodò suprà Cælum Empyreum, si sit perfectè sphæricum, ut quidam volunt, vel perfectè planum & quadratum, ut aliis placet, possit inveniri locus altior, aut minus altus? alii, per me licet, inquirant; ipse verò in his curiosis, & parùm necessariis quæstionibus *magis eligo doctam ignorantiam confiteri, quàm falsam scientiam profiteri*, ut ait *S. Augustinus* Epist.78. Hoc unum sufficit, ut credamus Christum in loco sublimiori velut in Solio Cælestis Principis, propter dignitatem unionis hypostaticæ fuisse constitutum, *supra omnem Principatum, & potestatem; & supra omne nomen, quod nominatur; sive in hoc sæculo, sive in futuro*, ut ait Apostolus ad Ephesios cap.1. Consuli etiam potest Doctor Angelicus 3. Parte Quæst.57. Art.4. ad 2.

ad 2. ubi modum, quo Corpus Christi gloriosum in Cælo, ac supra Cælos est, exponit his verbis: *Locus habet rationem continentis, undè primum continens habet rationem primi locantis, quod est primum Cælum. In tantùm igitur corpora indigent esse in loco per se, in quantùm indigent contineri à corpore Cælesti. Corpora autem gloriosa, & maximè Corpus Christi non indiget tali continentiâ, quia nihil recipit à corporibus Cælestibus, sed à Deo, mediante Animâ. Undè nihil prohibet, Corpus Christi esse extrà totam continentiam corporum Cælestium, & non esse in loco continente. Nec tamen oportet, quòd extra Cælum sit vacuum, quia non est ibi locus, nec est ibi aliqua potentia susceptiva alicujus corporis. Sed potentia illùc perveniendi est in Christo. Quod autem Aristoteles probat Lib. de Cælo, quòd extra Cælum non est corpus, intelligendum est de corporibus in solis naturalibus constitutis, ut per probationes apparet.* Quibus verbis docet S. *Thomas*, Corpus Christi Domini ideò esse suprà omnes Cælos, tametsi in Cælo sit, quia ita in Cælo est, ut tamen in eo non egeat contineri.

DICO SECUNDÒ: *Saluti nostræ necessarium fuisse, ut Christus ascenderet in Cælum.*

Probatur rationibus, quas ex Sanctis Patribus hausit *D. Thomas*. In primis, Christus per suam in Cœlos Ascensionem nobis viam, aditumque paravit ad Regnum Cælorum, per peccatum originale omnibus occlusum, sicque impletum est illud Prophetæ Micheæ vaticinium: *Ascendit pandens iter ante eos*, cùm enim Christus sit caput nostrum, oportet illùc sequi membra, quò caput præcessit: *Vado*, inquit Joannis cap. 14. *parare vobis locum, ut, ubi sum ego, & vos sitis*, nec ampliùs ascendente Christo Portæ Cæli dicuntur aperiri, sed attolli & elevari, juxtà illud Psalmi 23. *Attollite portas Principes vestras, & elevamini portæ æternales, & introibit Rex gloriæ*, quia, ut ait *S. Ambrosius* lib. 4. de Fide cap. 1. *Debuit novo victori novum iter parari; semper enim victor tanquam major, & præcelsior est: sed quia æternæ sunt justitiæ portæ, eædemque novi, & veteris Testamenti, quibus Cælum aperitur, non mutantur utique, sed elevantur; quia non unus homo, sed totus in omnium Redemptore Mundus intrabat.* Secundò, utilior nobis fuit Ascensio Christi in Cælum, quà corporalem suam præsentiam nobis subtraxit, quàm si nobiscum in Terris perpetuò mansisset Servator. Undè ipse Discipulis suis dicebat: *Expedit vobis ut ego vadam*, quasi diceret, inquit *S. Augustinus* Tractatu 94. in Joannem, *expedit vobis, ut hæc forma servi auferatur a vobis. Caro quidem factum Verbum habito in vobis, sed nolo ut me carnaliter adhuc diligatis, & isto lacte contenti semper infantes esse cupiatis. Si alimenta tenera, quibus vos alui, non subtraxero, solidum cibum non esurietis, si carni carnaliter hæseritis, capaces spiritus non eritis.* Christus itaque ascendens in Cælum, amorem nostrum spiritualem reddidit, effecitque ut, quem nunc absentem cogitamus, eum ut Deum venere-

neremur,& diligamus. Verùm, quamvis præsentia corporalis Christi nobis per ipsius Ascensionem fuerit subtracta, nobis tamen semper adest præsentiâ suæ divinitatis, juxtà promissionem Christi Domini cap. ult. Matth. *Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem Sæculi*; hoc est, usque ad finem Mundi Christus nobiscum erit secundùm præsentiam majestatis, secundùm providentiam, secundùm ineffabilem, & invisibilem gratiam, quam nobis per Sacramenta largitur, secundùm specialem assistentiam, quâ judicium Ecclesiæ sponsæ suæ, quam proprio Sanguine acquisivit, in dirimendis Fidei emergentibus Controversiis indeficiens reddit, denique secundùm realem sui præsentiam in Augustissimo Eucharistiæ Sacramento, in quo illius Corpus realiter præsens est, non quidem præsentiâ locali, hoc est, humano more, modo visibili, sensibili, & aspectabili, sed præsentiâ Sacramentali, idest, modo quodam spirituali, & indivisibili, sicut contra nostri temporis hæreticos, qui realem Corporis Christi in Eucharistiæ Sacramento præsentiam inficiantur, invictè probant nostri Polemici Auctores. Tertiò, per Ascensionem Christi in Cœlum confirmata est Fides nostra, quæ habet pro suo objecto ea, quæ non videntur, undè Christus dicebat Discipulis suis: *Ad Patrem vado, & jam non videbitis me*. Beati autem, qui non vident, & credunt. Quartò, per Ascensionem Christi corroborata est spes nostra; per hoc enim, quod humanam naturam assumptam in Cælum evexit Christus Dominus, nobis spem dedit illùc perveniendi, quia, ut dicitur Matth. cap. 24. *Ubi fuerit corpus, illùc congregabuntur & Aquilæ*. In hanc rem eleganter *Tertullianus* lib. de Resurrectione carnis ait, quòd *quemadmodùm*, Christus, *nobis arrabonem spiritus reliquit, ita & à nobis arrabonem carnis accepit, & vexit in Cælum, pignus totius summæ illùc aliquando redigendæ. Securæ estote caro, & sanguis, usurpastis & Cælum, & Regnum Dei in Christo*. Egregia sanè, dulcis, & veræ consolationis plena Sententia his, qui aliquem gustum, & desiderium habent æternæ salutis! Quintò, per Ascensionem Christi in Cælum erectus est nostræ charitatis affectus ad Cælestia, *quæ sursum sunt, quærite, ubi Christus est in dextera Dei sedens; quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram*, ait Apostolus ad Coloss. cap. 3. Cùm igitur thesaurus noster in Cælis sit Christus Jesus, ad eum corda nostra jugiter anhelare debent, quia *ubi est thesaurus tuus, ibi est cor tuum*. Postremò, sicut Pontifex in veteri Testamento intrabat in Sanctuarium, ut coràm Deo staret, & oraret pro populo, ita & Christus Pontifex noster intravit in Cœlum ad interpellandum pro nobis. Ipsa quippè repræsentatio sui ex natura humana, quam in Cœlum intulit, est continua pro nobis interpellatio, ut Deus, ex quo humanam naturam sic sublimavit in Christo, etiam eorum misereatur, pro quibus Filius Dei humanam naturam assumpsit, *non enim in manufacta sancta Jesus introivit, exemplaria verorum; sed in ipsum Cælum, ut appareat nunc vultui Dei pro nobis*, inquit Apostolus ad Hebræos cap. 9. Ex his ergo momen-

tis liquidò patet saluti nostræ necessarium fuisse, ut Christus ascenderet in Cœlum.

DICO ULTIMÒ: *Christum sedentem ad dexteram Dei Patris fungi etiamnùm Sacerdotis officio, & orare pro nobis.*

Probatur primò: Ex Apostolo, qui in Epistola ad Hebræos cap.4. de Sacerdotio Christi, sic loquitur: *Habentes ergo Pontificem, qui penetravit Cœlos, Jesum filium Dei . . . . . . adeamus cum fiducia thronum gloriæ.* Et cap.8. *Talem habemus Pontificem, qui consedit in dextera sedis magnitudinis in Cœlis, Sanctorum Minister, & tabernaculi veri, quod fixit Dominus, & non homo.* Et cap. 10. *Omnis quidem Sacerdos præstò est, quotidiè ministrans, & easdem sæpè offerens hostias, quæ nunquàm possunt auferre peccata: hic autem pro peccatis offerens hostiam, in sempiternum sedet in dextera Dei: Una enim oblatione consummavit in sempiternum sanctificatos.* Quibus Apostoli verbis manifestum est, Christum Dominum, dum post Resurrectionem suam in Cœlum ascendit, & sedit ad dexteram Dei Patris, túm vel maximè Pontificis dignitatem, ac provinciam sibi vindicasse, atque æternâ sui oblatione sacrificium Crucis etiamnùm in Cælis jugitèr offerre. Secundò, ideò Melchisedech sine Patre, sine Matre, sine genealogia ab Apostolo in Epistola ad Hebræos describitur, ut typus sit Christi æternum gestantis Pontificatum, hoc est, tàm in Terris, quàm in Cælis Sacerdotio fungentis, juxtà illud Psalm. 109. *Tu es Sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedech*, ubi potissima hujus Sacerdotii prærogativa, Aaronico Sacerdotio inconcessa, est æternitas. Illud igitur Sacerdotium æternum Christo maximè in Cælis ad dexteram Dei assidenti eximium est. Tertiò, Christum nunc in Cælis Sacerdotis officio fungi, & orare pro nobis, constans est & perpetua omnium Sanctorum Patrum tàm Græcorum, quàm Latinorum doctrina, ut videre est apud doctissimum *Thomassinum* libro 10. de Incarn. Verbi capitibus 12. 13. & seq. Quartò, saluti nostræ non fuisset satis consultum, nisi haberemus immortalem Sacerdotem, qui salvare in perpetuum posset accedentes per semetipsum ad Deum, qui semper viveret ad interpellandum pro nobis. Quintò, Christum in Cælis à Sacerdotali officio vacuum non esse probant potissimùm cicatrices vulnerum, quibus tanquam nuper mactatæ victimæ recentibus adhùc notis insignitum corpus suum, instar hostiæ sempiternæ, Christus Deo Patri continuò offert, ut docent SS. Patres. Sextò, tamdiù stabit Sacerdotium Christi, quamdiù perdurabit unio hypostatica Verbi Divini cum natura humana; ex illa siquidem unione, ut in confesso est apud omnes Theologos, manat Christi Sacerdotium, atqui æternùm durabit unio hypostatica Verbi Divini cum natura humana, ergo perenne itidem erit Sacerdotium Christi. Denique, tantùm abest, ut Sacerdotium, quo nunc Christus fungitur in Cœlis orando, & interpellando pro nobis, ejus dignitatem, atque excellentiam elevet, deprimatque, ut potius eam plurimùm

rimùm commendet, & illustret. Christus etenim in Cœlo Sacerdotium suum exercet immortalis, & nulli succedens, victimam offert non emendicatam, sed semetipsum, non quotidiè immolandam, sed una sui mactatione omnia consummantem, non unam hominum gentem, sed omnibus locis sparsam, omnibus temporibus disseminatam, humani generis universitatem expiantem, atque consecrantem. Non vilescit ergo Christi dignitas ex Sacerdotio, quo etiamnùm sedens ipse ad dexteram Dei Patris fungitur orando, & interpellando pro nobis, quia in Cœlis Christus Sacerdotium exercet, seclusis omnibus infirmitatibus, quibus, dum illud obiret in Terris, obnoxius esse voluit. Hinc merito *S. Bernardus* carpit, & incessit *Origenem* in Serm. qui inscribitur *De verbis Origenis*, eò quòd Hom.7. in Leviticum dixerit, Christum Dominum, in Cœlis Advocati, & Sacerdotis pro nobis officio fungentem, lugere peccata nostra, quà in re *Origenem* errasse, & à *S.Bernardo* justà de causa fuisse reprehensum fatetur Illustris. *Daniel Huetius*, Abrincensis Episcopus, Qu.3. Origenianorum, Not. 24. quamvis *Genebrardus*, & *Sixtus Senensis* Origenem à prædicto errore vindicare, illiusque verba benignâ interpretatione ad sensum Catholicum flectere conentur.

DILUUNTUR OBJECTIONES.

Arguitur primò: Sacerdos debet orare pro populo; oblatio quippè Sacrificii, quæ Sacerdotio essentialis est, non aliud est, quàm quædam orationis species, atqui Christus nunc sedens ad dexteram Dei Patris non orat pro nobis, ergo non fungitur in Cœlis officio Sacerdotis.

Prob. min. Primò, quia oratio arguit in eo, qui orat, defectum, seu limitationem potentiæ, nam, ut inquit *S. Augustinus* lib.4. ad Bonifacium cap.9. *Prorsùs non oramus, sed orare nos fingimus, si petimus, quod credimus in nostra potestate*, atqui Christus, sedens ad dexteram Dei, infinitam habet potestatem, utpotè Patri æterno consubstantialis, & eadem pollens operandi ad extra virtute, quæ Patri convenit, ergo Christus sedens ad dexteram Patris non orat pro nobis. Secundò, si Christus etiamnùm pro nobis oraret in Cœlis, cùm ejus oratio, utpotè infiniti pretii, sufficientissima sit ad impetranda à Deo omnia beneficia, quibus opus habemus, inanes, & superfluæ omninò essent tàm orationes nostræ in terris, quàm orationes, quas Sancti in Cœlis fundunt pro nobis; immò orationi Christi, utpotè infinitæ, injuriam irrogarent nostræ, ac Sanctorum orationes, atqui nullus Catholicus dixerit, inutiles, & superfluas esse nostras, Sanctorumque orationes, ergo Christus in Cœlis existens non orat pro nobis.

Respondeo neg. min. Nihil quippè impedit, quominùs Christus in Cœlis existens oret pro nobis. Si enim quidquam impediret, vel esset

unio hypostatica, vel visio beatifica, porrò ne utrum impedit, non quidem unio hypostatica, quia humanitatas Christi à momento conceptionis, ut Fides docet, fuit hypostaticè Verbo Divino unita, & tamen Christus, teste Scriptura Sacra, oravit pro nobis, dùm in terris ageret. Non etiam impedit visio beatifica, quia Christus, dùm nobiscum in terris versaretur, visione beatifica fruebatur; fuit enim à momento conceptionis viator simul & comprehensor, & tamen, non obstante illâ visione beatificâ, Christus in terris *erat pernoctans in oratione Dei*, ut habetur *Lucæ* cap.6. Sancti etiam in Cœlis cum Christo regnantes potiuntur visione beatificâ, & nihilòseciùs orant pro nobis, sicut invictè probant Auctores nostri Polemici contrà Lutheranos, Calvinistas, aliosque hujusce furfuris Heterodoxos, cultus, & invocationis Sanctorum osores. Nihil ergo impedit quin Christus sedens ad dexteram Dei etiamnùm oret pro nobis. Ad primam itaque minoris probationem dico, Christum, ut est Verbum Divinum, & infinitam à se ipso habet virtutem operandi, nec in Terris orasse, nec in Cœlis orare pro nobis, sed potiùs eum ut Deum à nobis orari, Christum tamen, si spectetur ut homo est subsistens in persona divina, etiamnùm orare pro nobis, ita ut humanæ Christi voluntati, quæ, sicut docet Sanctus Thomas, per se non est operativa ejus quod desiderat, sed tantùm per virtutem personæ divinæ, in qua subsistit, conveniat orare. *Christus* itaque *orat in nobis, orat pro nobis, & oratur à nobis. Orat in nobis, ut caput nostrum, orat pro nobis, ut Sacerdos noster: oratur à nobis, ut Deus noster*, verba sunt *Sancti Augustini* Enarratione in Psalm.85.

Ad alteram minoris probationem dico: Tàm orationes Sanctorum in Cœlis, quàm orationes nostras in terris non esse superfluas, nec quidquam derogare orationi Christi, quæ est sufficientissima, & infiniti valoris. Ratio est, quia quidquid in orationibus nostris petimus à Deo, id totum petimus intuitu meritorum Christi, qui nos hunc precandi modum edocuit, dicens: *Amen, amen dico vobis, si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis*, *Joannis* cap.14. idest, quidquid petieritis per me, ut mediatorem, & advocatum vestrum apud Patrem, consequemini. Hinc semper orat Ecclesia, *per Dominum nostrum Jesum Christum*, ut indè intelligamus orationes nostras omne suum haurire pretium ex meritis Christi. Idem prorsùs dicendum est de orationibus Sanctorum in Cœlis, quæ nihil omninò detrahunt orationi Christi, quoniam Sancti non orant pro nobis, nisi per merita, & propter merita Christi. *Sanctos invocamus*, ait Synodus Tridentina sess.25. *ut beneficia nobis impetrent à Deo per Filium ejus Jesum Christum Dominum nostrum, qui solus noster Redemptor, & Salvator est*. Nec nos in Sanctorum meritis fiduciam nostram collocamus, sicut perperàm obstrepunt Hæretici, sed in solis meritis Christi totius spei, ac fiduciæ nostræ sacram, ut ajunt, anchoram figimus, & quamvis merita, satisfactiones, & orationes Sanctorum ju-

xtà

xtâ perpetuam Ecclesiæ Catholicæ traditionem ultrò admittamus, constanter tamen credimus omne pretium, omnemque valorem meritorum, orationum, & satisfactionum Sanctorum proficisci ex meritis, seu ex satisfactione, & oratione Christi Domini, quem scimus esse mediatorem nostrum, Pontificem, & Advocatum apud Patrem, juxtà illud 1. *Joannis* cap. 2. *Filioli mei, hæc scribo vobis, ut non peccetis; sed & si quis peccaverit Advocatum habemus apud Patrem, Jesum Christum justum.*

Arguitur secundò: Si Christus in Cælis Sacerdotis officio adhùc fungeretur, & oraret etiamnùm pro nobis, possent Fideles hac formulâ Christum deprecari, ejusque opem implorare: *Jesu Christe ora pro nobis*, atqui tamen hæc formula deprecandi Christum est omninò inaudita in Ecclesia, nec eâ cuiquam inter orandum uti fas est, igitur Christus in Cœlis non ampliùs Sacerdotis fungitur officio, nec orat pro nobis.

Respondeo: Quòd, licèt hæc precandi formula, *Jesu Christe ora pro nobis*, secluso omni periculo, permitti utcùmque posset, jure tamen optimò eâ non utitur Ecclesia Catholica propter Arianos, in Socinianis nostri temporis redivivos, qui ex oratione Christi ansam, & occasionem arripiunt negandi ejus divinitatem, & consubstantialitatem cum Patre æterno, undè consultiùs Ecclesia, ne quid cum his Hæreticis affinitatis habere videatur, aliam precandi formulam, quæ ad declarandam Christi divinitatem, perquàm apposita est, usurpat, dicens: *Jesu Christe miserere nobis*; quâ precandi formulâ Christum oramus tanquàm auctorem, & fontem omnium bonorum nostrorum, qui nobis præstare potest omnia, quæ petimus, gratiam præsertim & gloriam. Addo etiam, quòd cùm orationes nostræ terminentur ad Christum subsistentem in persona divina, necesse est, ut fiant juxtà modum, qui convenit personæ divinæ, orare autem non convenit personæ divinæ, in qua subsistit Christus, non ergo admitti debet hæc precandi formula, *Jesu Christe ora pro nobis*. Hanc doctrinam Catechismus Concilii Tridentini part. 4. Titulo *quis orandus sit?* approbat his verbis: *Nam precamur Deum, ut ipse vel bona det, vel liberet à malis: à Sanctis autem, quia gratiosi sunt apud Deum, petimus, ut nostri patrocinium suscipiant, ut nobis à Deo impetrent ea, quorum indigemus. Hinc duas adhibemus precandi formulas modo differentes; ad Deum enim propriè dicimus: Miserere nobis, vel Audi nos: ad Sanctum: Ora pro nobis.*

Arguitur tertiò: Apostolus ad Hebræos cap. 10. ait, Christum unâ oblatione consummasse in perpetuum sanctificatos, & semel semetipsum obtulisse pro peccatis nostris, atqui si Christus ad dexteram Dei sedens se ipsum adhùc offerret in Cœlis, & tanquàm Sacerdos oraret pro nobis, non una oblatione consummasset in æternum sanctificatos, nec semel pro peccatis nostris semetipsum obtulisset, ergò ex Apostolo Paulo Christus in Cœlis existens non ampliùs fungitur Sacerdotis officio, nec orat pro nobis.

Re-

Respondeo disting. maj. Apostolus ait, Christum unâ oblatione consummasse in sempiternum sanctificatos, seque semel obtulisse pro peccatis nostris quantùm ad meritum concedo, quantùm ad applicationem nego. Vult igitur Apostolus, Christum Dominum unâ oblatione, idest, uno Crucis sacrificio promeritum esse omnia, quæ ad sanctificatorum consummationem necessaria sunt, ita ut illud cruentum Christi Sacrificium plenissimum, & sufficientissimum sit, nihilque ejus merito infinito ampliùs addi possit; at non negat Apostolus, Christum in Cœlis sese etiamnùm offerre Deo Patri, & ab eo petere applicationem meritorum, quæ per mortem suam consecutus est, immò id apertè innuit Apostolus ad Rom. cap. 8. ubi hæc habet: *Quis est, qui condemnet? Christus Jesus, qui mortuus est, immò qui & resurrexit, qui est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis*. Quæ Apostoli verba, sic explicat *S. Augustinus* Epist. 149. aliàs 59. *Nam & de ipso Domino Jesu Christo dictum est, quod interpellat pro nobis, numquid interpellat, & non etiam postulat? Immò verò quia postulat, pro eo positum est, interpellat: evidenter quippè alibi de eo dicitur: & si quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem Jesum Christum justum*. Ad hunc itaque potentem, & beneficum Advocatum cum fiducia accedamus, quia præstò est ut nos exaudiat, modò illum animo puro, contrito, & humili, fideque vivâ, ac perseverante oremus, eaque ab illo dumtaxàt postulemus bona, quæ nos cum Deo conjungere possunt, putà gratiam, & dona spiritualia, quibus beatitudinem promeremur, atque ad illum perducimur. Fit quidem interdùm ut ea, quæ ab ipso petimus, non impetremus; sed id contingit, vel quia frigidè, & absque ullo amoris Dei affectu oramus, vel quia non spiritualia, sed terrena, quibus inhiamus, bona præposterè postulamus. Si autem virtutum incrementa petamus, & illa tantùm, quæ divinæ voluntati probantur, citò exaudiemur, *& quidquid petierimus, accipiemus ab eo, quoniam mandata ejus custodimus, & ea, quæ sunt placita coram eo, facimus*, ut ait *Sanctus Joannes* 1. Epist. cap. 3. Discamus ergo sic petere, ut à Christo Pontifice, & Advocato nostro in Cœlis orante pro nobis, quæ petimus mereamur accipere.

Arguitur ultimo: Leviticum Veteris Legis Sacerdotium à Deo fuit solemnitèr institutum, illudque nunquàm antiquari, sed perenniter durare debebat; atqui Christus non fuit Sacerdos secundùm Ordinem Leviticum, quia hi, qui Sacerdotio Levitico inaugurabantur, ex unica Tribu *Levi*, immò intra Leviticam Tribum, & ex sola *Aaronis* familia oriundi erant; Christum verò non ex Tribu *Levi*, sed ex Tribu Juda ortum esse certissimè constat, ergò Christus nullo pacto fuit Sacerdos, ac subindè nunc assidens ad Dexteram Dei Patris non fungitur pro nobis officio Sacerdotis. Quòd autem Leviticum Veteris Legis Sacerdotium, à Deo institutum, nunquàm abrogari, sed perpetuò durare debeat, luculentèr Propheta *Hieremias* cap. 33. v. 17. testatur his verbis: *Hæc dicit Do-*

Dominus: Non interibit de David vir, qui sedeat super Thronum Domus Israel. Et de Sacerdotibus, & de Levitis non interibit vir à facie mea, qui offerat holocautomata, & incendat Sacrificium, & cædat victimas omnibus diebus. &c. quibus verbis apertè promittitur à Deo Sacerdotii & Sacrificii Levitici perpetuitas, igitur nunquàm antiquari debet Sacerdotium Leviticum.

Respondeo: Sacerdotium Leviticum, seu Aaronicum, quod Deus in veteri Lege instituit, fuisse dumtaxat temporarium, &, adventante Christo Domino, esse omninò abrogatum, ejusque loco suffectum ac constitutum fuisse à Christo Sacerdotium secundùm Ordinem *Melchisedech*. Et in primis, quod Sacerdotium Leviticum, seu Aronicum, in Veteri Lege à Deo institutum, debuerit dumtaxat esse temporarium, patet ex Vaticiniis Prophetarum, qui comminantur Judæis, Sacrificia Levitica, quæ Sacerdotes Veteris Legis offerebant in mactatione Victimarum, boum scilicet, agnorum, arietum, aliorumque id genus animantium, quæ in libris Mosaicis designantur; tandem aliquandò fore à Deo rejicienda. Pauca ex innumeris adducam Prophetarum Vaticinia, quæ rem planè conficient. *Isaias* cap.1. v.11. Deum inducit loquentem, & Victimas, quas Judæi per Leviticos Sacerdotes ei offerebant, reprobantem his verbis: *Quò mihi multitudinem Victimarum vestrarum, dicit Dominus? plenus sum: holocausta arietum, & adipem pinguium, & Sanguinem Vitulorum, & agnorum & hircorum nolui. Cùm veneritis ante conspectum meum, quis quæsivit hæc de manibus vestris, ut ambularetis in atriis meis? Ne offeratis ultrà Sacrificium frustra; incensum abominatio est mihi. Neomeniam, & Sabbatum, & Festivitates alias non feram, iniqui sunt cætus vestri. Calendas vestras, & solemnitates vestras odivit anima mea, facta sunt mihi molesta, laboravi sustinens* &c. Nec minus apertè idem pronunciat *Hieremias* cap.6. v.20. ubi in persona Dei sic alloquitur Judæos: *Holocautomata vestra non sunt accepta, & victimæ vestræ non placuerunt mihi.* Succinit Propheta *Amos* cap.5. v.22. sic nomine Dei Judæis loquens: *Quòd si obtuleritis mihi holocautomata, & munera vestra, non suscipiam, & Vota pinguium vestrorum non respiciam.* Postremò, idem Judæis inculcat divinus Vates *Michæas* cap.6. v.7. dicens: *Numquid placari potest Dominus in multis millibus arietum, & in multis millibus hircorum pinguium.* Quibus Prophetarum Vaticiniis clarè, ut nemo non videt, significavit Deus, Sacrificium & Sacerdotium Leviticum non fore perpetuum, sed potiùs à se rejectum ac reprobatum iri. Quin etiam, voluit Deus designare tempus, quo Sacrificia, sibi in Veteri Lege per Sacerdotium Leviticum oblata, omninò cessare debebant. Quod quidem tempus contigit in morte, seu occisione Christi, ut videre est apud *Danielem* Prophetam, qui cap.9. v.26. hæc habet: *Et post hebdomades sexaginta duas occidetur Christus, & in dimidio hebdomadis deficiet hostia & Sacrificium.* Prætereà, Sacrificium, seu Sacerdotium,

Digitized by Google

dotium, Leviticum, adventante Christo Domino, abolitum iri, aliudque ejus loco Sacrificium, seu Sarcerdotium constituendum esse, non minus disertè prædixerunt Prophetæ, quos inter tres hic dumtaxat laudabo, qui rem totam extra omnem dubitationis aleam ponunt. Primus est Propheta *Malachias*, qui cap. 1. v. 10. hæc habet: *Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum, & munus non suscipiam de manu vestra. Ab ortu enim Solis usque ad occasum, magnum est nomen meum in gentibus, in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio Munda, quia magnum est nomen meum in gentibus, dicit Dominus exercituum.* Ex quo *Malachiæ* Vaticinio sic argumentum conficio: Leviticum, seu Aaronicum Veteris Legis Sacrificium, in solo Salomonico, seu Hierosolymitano Templo offerri poterat, atqui Deus per suum Prophetam *Malachiam* spondet, futurum aliquandò, ut mundum, gratum ac propitium Sacrificium per totum Orbem terrarum extra Salomonicum Templum, extra Judæam, & in omnibus exteris nationibus sibi offeratur, ergò Deus per suum Prophetam *Malachiam* prædicit, finem tandem habiturum Leviticum Veteris Legis Sacrificium, ejusque loco suffectum iri aliud Sacrificium, quod Deo, non in aliquo peculiari loco, aut Templo, sed ubivis gentium, & in universo terrarum Orbe offeretur. Idem egregiè confirmat Propheta *Isaias*, qui cap. 19. v. 19. describens aurea venturi Messiæ tempora, apertè innuit, adoriente Christo Domino, Sacrificium quovis in loco, ac in ipsa etiam Ægypto, atque ab ipsis Ægyptiis Deo oblatum iri: *In die illa*, inquit, *erit Altare Domini in medio terræ Ægypti, & titulus Domini juxta terminum ejus erit in signum, & testimonium Domino Exercituum in terra Ægypti. Clamabunt enim ad Dominum à facie tribulantis, & mittet eis Salvatorem, & propugnatorem, qui liberet eos, & cognoscetur Dominus ab Ægypto, & cognoscent Ægyptii Dominum in die illa, & colent eum in hostiis & muneribus, & vota vovebunt Domino, & solvent.* Hoc autem *Isaiæ* Vaticinium jam pridem exitum habuit in Ægypto, in qua, post adventum Christi Domini, pro multitudine Templorum, atque abominationum, multarum multitudo exuperabat Ecclesiarum ac Sacrificiorum; pro Idolorum turbis, turbæ abundabant fidelium, Religiosorumque agmina colentium Dominum; pro vitiis & erroribus multis, multa castitas, multaque Sanctitas micabat, multaque virginitas. Denique, Vates Regius Psalmo centesimo nono, quem integrum venturo Messiæ accommodant Hebræorum doctissimi Rabbini, clarissimè pronunciat, promissi Messiæ Sacerdotium non futurum secundùm Ordinem *Aaronis*, sed secundùm Ordinem Melchisedech: *Iuravit Dominus, & non pænitebit eum; tu es Sacerdos in æternum secundùm Ordinem Melchisedech.* Quo in loco dilucidè prænunciat Vates Regius, sub Imperio Messiæ cessaturum Sacrificium Leviticum, quod ritu Aaronico in mactatione pecudum erat constitutum, aliudque Sacrificium oblatum iri per universum Orbem secun-

cundùm Ordinem *Melchisedechi*, qui, sicut legitur Genesis cap.14. Panem & Vinum obtulit Domino. Et sanè, promissus Messias debebat non solùm Judæos, sed etiam Gentiles toto Orbe diffusos, in unius Religionis & Fidei professionem adducere, id autem nequaquàm præstare potuisset Messias per Sacrificium Leviticum, seu Aaronicum, quod in uno tantùm Hierosolymitano Templo, & non alibi, atque à solis Judæis poterat offerri. Ut igitur Christus partes Messiæ debitas impleret, oportuit, ut, juxta Prophetarum Oracula, Sacrificium Leviticum, quod erat dumtaxàt typicum ac temporarium, aboleret, novumque constitueret secundùm Ordinem *Melchisedech*. Quamvis ergò Christus Dominus non fuerit Sacerdos secundùm Ordinem *Aaronis*, fuit tamen Sacerdos secundùm Ordinem *Melchisedechi*, & nunc assidens ad Dexteram Dei Patris, tanquàm Sacerdos, interpellat pro nobis.

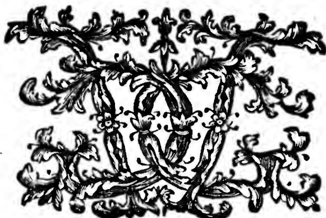
Ad testimonium Prophetæ *Isaiæ* in Objectione laudatum, quo promittitur à Deo Sacerdotii Levitici perennitas, trifariàm Respondeo. Et primò dico, quòd in eodem *Isaiæ* Vaticinio promittitur à Deo Sceptri Iudaici perennitas, quæ tamen non fuit absoluta, sed certis terminis circumscripta, idest, usque ad Messiæ adventum, sicut legimus Genesis cap.49. *Non auferetur Sceptrum de Juda, & Dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus est*; ita non absimili ratione promittitur à Deo Sacrificii Levitici, seu Aaronici, perennitas, non absoluta quidem, sed certis terminis præfinita, donec videlicet veniret promissus Messias, qui aliud Sacrificium longè perfectius, efficacius & sanctius constituere debebat. Dico secundo: quod sicut temporale Iudææ Sceptrum in spirituale transmutatum adhùc perennat in Christo, sicut Angelus Virgini Mariæ dixit apud Lucam cap.1. *Dabit illi Dominus Sedem David Patris ejus, et regnabit in Domo Iacob in æternum*; ita quoque dici potest, Sacrificium Leviticum, in aliud multò excellentius, amplius, atque sanctitate præstantius Sacrificium permutatum, æternum manere in Christo, qui, sicut scribit Apostolus *Paulus* in Epistola ad Hebræos cap.7. v.23. *sempiternum habet Sacerdotium*. Denique, dico, ipsosmet Iudæos, velint nolint, fateri debere, tam Sacerdotium, quàm Sacrificium Leviticum, apud illos omninò cessasse, postquàm Templum Hierosolymitanum à *Vespasiano*, & *Tito* Imperatoribus, solo æquatum est à mille sexcentis & ampliùs annis. Destructo siquidem Templo Hierosolymitano, nullus ampliùs Judæis suppetit locus, in quo Sacrificia offerre possint. Sacerdotes nec habent, nec habere possunt, cùm, post eorum dispersionem, suas Tribus usque adeò permixtas & confusas habeant, ut Tribum, Leviticum, è qua solâ sacerdotes eligendi sunt, secernere minimè possint. Quin, quod gravius est, omnem prorsùs Sacrificii offerendi, reædificandæ Hierosolymæ, & Salomonici Templi instaurandi spem Iudæis adimunt Prophetæ, quorum Oracula Judæi tantâ veneratione prosequuntur. *Isaias* quippè cap.25. v.2. sic Deum affatur: *Posuisti Civitatem in tumulum*,

lum, Urbem fortem in ruinam, Domum alienorum; ut non sit Civitas, et in sempiternum non ædificetur. Hieremias cap. 19. vers. 11. *Hæc dicit Dominus exercituum: sic conteram populum istum, et Civitatem istam, sicut conteritur vas figuli, quod non potest ultrà instaurari*. Amos cap. 5. vers. 1. *Audite verbum istud, quod levo super vos planctum: Domus Israel cecidit, & non adiiciet, ut resurgat; Virgo Israel projecta est in terram, et non est qui suscitet eam*. Tandem Propheta *Daniel* cap. 9. v. 26. hæc habet: *Et Civitatem, et Sanctuarium dissipabit populus cum Duce venturo, et finis ejus vastitas, et post finem belli statuta desolatio. Confirmabit autem pactum multis hebdomadâ unâ, et in medio hebdomadis deficiet hostia, et Sacrificium. Et erit in Templo abominatio desolationis, et usque ad consummationem, et finem perseverabit desolatio*. Quæ igitur, amabo, miseris Judæis spes affulgere potest offerendi aliquando Sacrificia Levitica in Templo Hierosolymitano, quod in *sempiternum non ædificandum* prædicit *Isaias*: *non ultra instaurandum* Hieremias: *Non erigendum, nec suscitandum* Amosus: perpetuâ demùm atque ad finem usque duraturâ *desolatione* dissipandum Daniel vaticinatus est? Hæc igitur si Judæi attentis animis, & semoto omnium partium studio, expendere non graventur, fatebuntur omni procul dubio, tam Sacerdotium, quàm Sacrificium Leviticum, seu Aaronicum, perpetuum esse non debere, cùm utrumque apùd ipsos à mille & septingentis fermè annis jam planè finem habuerit, & nullum in Synagogis illorum Sacerdotii & Sacrificii Levitici, quod tantopere jactitant, vel minimum extet vestigium.

Adverte primò in fine hujusce paragraphi, quandò dicitur, Christum sedere ad dexteram Dei Patris, non significari situm, & figuram corporis, vel humanam formam, quâ circumscriptus sit Deus Pater, ità ut de illo cogitantibus dextrum, aut sinistrum latus occurrat animo (hæc quippè fuit crassa *Audianorum*, *seu Antropomorphitarum*, interpretatio, Deo corpus affingentium, quam hæresim detestatur Ecclesia) sed per dexteram Dei Patris intelligi summam beatitudinem, *ubi justitia, pax, & gaudium est: sicut ad sinistram hædi constituuntur, idest, in miseria, propter iniquitates, labores, atque cruciatus. Sedere ergo, quod dicitur Deus non membrorum positionem, sed judiciariam significat potestatem, quâ illa majestas nunquam caret, semper digna dignis tribuendo; quamvis in extremo judicio multò manifestiùs inter homines unigeniti Filii Dei, Judicis vivorum, atque mortuorum, claritas indubitata futura sit*, verba sunt *Sancti Augustini* lib. de Fide, & Symbolo cap. 7. Hisque similia habet *S. Thomas* 3. p. quæst. 58. art. 2.

Adverte secundò: *Sedere ad dexteram Dei Patris* soli Christo eximium esse, ac singulare privilegium. Quamvis enim in Scripturis Sacris dicantur Sancti sedere cum Christo in Cœlestibus, conregnare, sedere super Thronum judicantes duodecim Tribus Israel; hæc tamen & alia hujus-

hujufmodi intelligi, & explicari debent convenire Sanctis in gradu longè inferiori, & dependente à Christo. Undè Apostolus Epist. ad Hebræos cap. 1. ait: *Ad quem Angelorum dixit aliquando* (Deus) *sede à dextris meis*. Quasi Apostolus diceret: Deus nulli Angelorum, & multò minùs hominum, dixit unquàm, *sede à dextris meis*, nullum unquàm Deus, sive Angelum, sive hominem talis consessus participem fecit, prætèr solum Christum Dominum, qui cum Patre æterno honoris, gloriæ, & æqualis potestatis consors est, & quem in natura assumpta non minori prosequimur honore, quàm Patrem veneramur.



HYMNUS.

De Ascensione Christi Domini.

FElix dies mortalibus,
Quâ per profusum Sanguinem,
Homo Deus, clausas diu
Intravit æternas domos!

Nos membra, quò nostrum caput,
Quò Dux præivit, ibimus;
Si jungat una mens simul,
Nos una junget gloria.

Discessit & suis adest
Præsente semper spiritu;
Miscens suo se corpori
Omnes in artus influit.

At illa quæ! qualis dies!
Dies tremenda sontibus,
Dum sede descendens suâ
Redibit ultor criminum?

Damnatus insons à reis,
Partes resumet Judicis;
Ad cujus ora contrement
Dijudicandi Judices.

Ut morte dignos solveret,
Morti volens se subdidit:
Cui mors Dei non proderit,
Vindicta qualis imminet!

Nobis, Olympo redditus,
Qui, Christe, sedes præparas,
Nos exules in Patriam
Trahas amoris nexibus.

Illic beatos incolas
Curis solutos & metu,
Puri profusa nectaris
Inebriabunt flumina.

Bonis abundans omnibus
Ingens erit merces Deus.
Quàm longa pro pœna brevi
Tuos manebunt gaudia!

Tunc ore nudo qualis es,
Quantusque, te videbimus,
Amabimus te jugiter,
Te jugiter laudabimus.

Si quos amas, non deseris,
Nostræ salutis obsidem
Mittas ab altis sedibus,
Qui nos adoptet, Spiritum.



DIS-

Digitized by Google

DISSERTATIO VIGESIMA TERTIA

De Missione Spiritus Sancti in Jesu Christi Discipulos.

PRiusquàm in hac Dissertatione faciam fatis quibusdam Dubiis, quæ circà illapsum Spiritus Sancti in Discipulos proponere solent Theologi, & Scripturæ Sacræ Interpretes, causam assignabo cùr Christus Dominus miserit ad Discipulos suos Spiritum Sanctum? Deindè, describam modum, quo Spiritus Sanctus, in die Pentecostes in Discipulos Christi illapsus fuerit? Et primò quidèm causam cur Christus Dominus ad Apostolos ac Discipulos suos miserit Spiritum Sanctum disertis verbis indicat ipsemet Jesus Christus cap. 16. *Joannis*, ubi volens, antequàm ascenderet in Cœlum, consolari Apostolos ac Discipulos suos, quorum animos summus de ipsius absentia mæror occupaverat, sic illos affatus est: *Nunc vado ad eum, qui misit me, & nemo ex vobis interrogat me, quò vadis? Sed quia hæc locutus sum vobis, tristitia implevit cor vestrum. Sed ego veritatem dico vobis: Expedit vobis ut ego vadam, si enim non abiero, Paracletus non veniet ad vos, si autem abiero, mittam eum ad vos. Et cùm venerit ille, arguet mundum de peccato, de justitia & judicio .... ille vos docebit omnem veritatem. Non enim loquetur à semetipso, sed quæcumque audiet, loquetur, & quæ ventura sunt, annuntiabit vobis. Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis: Omnia, quæcumque habet Pater, mea sunt, propterea dixi: quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis.* Quasi diceret Christus: Nihil vos, ô Apostoli & Discipuli mei, perturbet meus hinc discessus, mittam quippè propediem ad vos Spiritum consolatorem, qui non solùm vos fortes reddet & invictos, sed etiam mundum tam evidentèr convincet, ut nisi resipuerit credens Evangelio, nullam sit prorsùs excusationem habiturus. Tunc enim, perfectis omnibus, quæ ad carnis meæ dispensationem pertinent, cùm viderint increduli, me revixisse, viderint sublatum in Cœlos, viderint, misso spiritu veritatis, vos subitò factos intrepidos mei nominis præcones, virtutes admirandas ubique terrarum emicare, ad nomen meum invocatum exilire Dæmones, restitui claudos, sanari ægrotos, reviviscere mortuos, denique nihil non evenisse, quod antehàc fuerat à Prophetis prædictum, nihil erit reliquum excusationis impiis & incredulis, mundusque triplici nomine convincetur inexcusabilitèr. Primùm de peccato incredulitatis omnium maximo coarguetur, quia cùm conspexerint increduli, tot hominum millia palàm profiteri nomen meum, cùm viderint, eos, qui mihi crediderunt, accepto Spiritu Sancto, loqui

qui linguis ignotis, clarescere miraculis, amplecti pietatem Evangelicam, detestari patrium cultum Simulachrorum, unum Deum colere, pro nihilo ducere terrena commoda, totos ad cœlestia rapi, quid tùm habebit mundus, quod prætexat obstinatæ suæ incredulitati? Coarguetur secundò mundus de justitia, quia Spiritus Sanctus, quem missurus sum, ostendet incredulis, me esse justum, cùm ad Patrem ascenderim, & susceptus fuerim in Cœlos, in quos nihil coinquinatum potest intrare. Postremò, de judicio coarguetur mundus, quia, passim hominibus à peccatis ad innocentiam vitæ resipiscentibus, perspicuum erit singulis, Principem hujus mundi, qui hactenùs per peccatum tyrannidem exercuit, jam suis armis victum, profligatum, ejectum, condemnatumque esse. Docebit vos insuper Divinus ille spiritus omnem veritatem. Non loquetur incerta, sed quemadmodùm ego nihil loquutus sum, quod non audierim apud Patrem meum, ita ille nihil suggeret, nisi quod acceperit à Patre, & à me. Nec solùm aperiet vobis omnem veritatem de rebus præteritis, verùm etiam, quotiès res postulabit, quæ post futura sunt, prædicet vobis antequàm eveniant. Est enim non tantùm omnipotens, sed etiam omniscius. Ille per vos illustrabit gloriam nominis mei, & per illum ego vobis loquar. Qui mihi credit, credit Patri, & qui Spiritui Sancto credit, credit utrique nostrûm. Hic fuit in summâ sermo, quem Jesus Christus, priusquàm ascenderet in Cœlum, habuit cum Apostolis ac Discipulis suis, quibus fidem dedit, se ad illos missurum Spiritum Sanctum, non solùm ut illos solaretur, sed ut & ipsi in persecutionibus, quas in Prædicatione Evangelii passuri erant, fortes & impavidi redderentur, atque à Spiritu Sancto omnem veritatem edocti, incredulos per evidentiam miraculorum convincerent, Regnum Diaboli destruerent, & omnipotentiam Dei per totum Orbem manifestarent.

Hanc fidem, quam Jesus Christus, antequàm ascenderet in Cœlum, dederat Apostolis ac Discipulis suis, se missurum Spiritum Sanctum, paulò post, hoc est, post dies non ampliùs decem ab ascensione sua exolvit, eóque maximo post homines natos concesso beneficio totum redemptionis humanæ opus, quasi extremo adhibito sigillo, absolvit: Id autem quo pacto contigerit, brevitèr nunc juxta Seriem Historiæ Sacræ, quæ in Actis Apostolorum cap. 2. refertur, ostendam.

Reverso in Cœlum per admirabilem ascensum Jesu Christo, ejus Apostoli ac Discipuli necdùm oculos à spectaculo averterant, cùm à duobus Angelis admoniti, Dominum, quem evehi in altum viderant, rediturum in nube ad supremum generis humani judicium, se se Hierosolymam receperunt, itinere non longè distantem, & ingressi sunt in Cænaculum, quod erat in superiori parte quarumdam Ædium privatarum. Sed ad quem pertinerent privatæ illæ Ædes, nihil certi, meâ quidem sententia, propter altum ea de re Scripturæ Sacræ silentium, defi-

definiri potest. *Nicephorus* lib. 1. Hist. Eccl. cap. 28. & *Cedrenus* has Ædes privatas, in quibus erat istud Cænaculum, ad *Joannem*, Evangelistam, pertinuisse autumant. Eas fuisse *Simonis* Leprosi contendit *Theophylactus* in caput 26. *Matthæi*. Josephi ab Arimathia, aut fortè *Nicodemi* fuisse, opinatur *Euthymius*. Alii cum Eminentissimo Annalium Parente *Baronio* ad annum Christi 34. asserunt, has privatas Ædes fuisse *Mariæ*, matris *Joannis*, cognomento *Marci*. Denique, non desunt Scripturæ Sacræ Interpretes, qui putant, Cænaculum istud non fuisse situm in superiori parte alicujus domus privatæ, sed fuisse aliquod peculiare conclave Templi Hierosolymitani, in quo erant congregati Apostoli ac Discipuli Jesu Christi. Ipse verò, eâ in re, de qua silet omninò Scriptura Sacra, ariolari nolens, & meris indulgere conjecturis, nihil pronuntiare audeo, & unumquemque in sua sententia abundare permitto. In Cænaculum itaque ingressi Apostoli ac Discipuli, erant omnes unanimitèr perseverantes in sacris precationibus, atque hunc in modum, transactis diebus à Christi Domini Resurrectione quadraginta novem, cùm adesset expectatus felix faustusque Pentecostes dies (qui Judæis quoque lætus ac venerabilis erat, eò quòd Lex Mosaica in Monte Sinai prodita sit quinquagesimo die ab occiso agno, cujus cruore incolumes exierunt ex Ægypto) Eccè subitò venit in Apostolos ac Discipulos Christi Donum Dei, seu Spiritus Sanctus: *Factus est repentè de cœlo sonus, tanquàm advenientis Spiritus vehementis, & replevit totam domum, ubi erant sedentes*. Quâ in re obitèr lector observare debet maximum discrimen, quod inter promulgationem Veteris, seu Mosaicæ Legis, & inter promulgationem Novæ, seu Evangelicæ Legis factam in die Pentecostes, intercedit. Lex quippè vetus in Monte Sinai prodita est, inscripta tabulis lapideis: At, in Cænaculo Hierosolymitano Nova, seu Evangelica, Lex per Spiritum Sanctum inscripta est in cordibus credentium. In promulgatione legis veteris apparuerunt ignis terribilis, fumus, incendium, fulgura & tonitrua, Populusque Judaicus, discors & obmurmurans, prohibitus est attingere montem: Sed in Cænaculo Hierosolymitano, ubi promulgata est Lex Evangelica, apparuit quidèm ignis, non qui exureret corpora, sed qui mentes illuminaret, cœlestique facundiâ locupletaret linguas simplicium. Auditus est etiam Spiritus vehemens, sed alacritatem afferens, non terrorem, quia flatus erat cœlestis, indè veniens, quò profectus fuerat Jesus Christus, vitam æternam inspirans animis, robur & lætitiam inferens infirmis ac pusillis. Hic sonitus neminem timore perculit, sed omnium animos expergefecit ad promissionem Spiritus Sancti. Hinc, ut inquit Scriptura Sacra, omnes Apostoli ac Discipuli Jesu Christi in Cænaculo placidi, quieti, unanimesque deprecabantur, expectantes adventum Spiritus Sancti. Pratèr hoc sonitus è Cœlo venientis signum, quod datum est auribus Apostolorum ac Discipulorum Jesu Christi, qui in Cænaculo Hierosolymitano ad recipiendum

dum Spiritum Sanctum erant congregati, aliud signum eorum oculis exhibitum est: *Et apparuerunt illis dispertitæ linguæ tanquàm ignis, seditque super singulos eorum*. Nec mora, hoc visibile signum actutùm vis Doni cælestis consecuta est. Omnes quotquot aderant, (*erat autem*, inquit Scriptura Sacra) *turba hominum simul, ferè centum viginti*) veluti subitò transmutati in cœlestes homines, *repleti sunt Spiritu Sancto, & cœperunt loqui variis linguis, prout Spiritus Sanctus dabat eloqui illis*. Erat hoc præcipuum signum Evangelicæ Fidei, quod Dominus Apostolis *Marci* cap. 16. vers. 17. promiserat, dicens: *Linguis loquentur novis*. Nam ad cœlestem doctrinam per omnium Linguarum Gentes disseminandam opus erat linguis cælesti doctrinâ imbutis, tùm Evangelicæ Charitatis igne flammantibus. Hæc est compendiosa rerum, quæ in Sacro Pentecostes die contigerunt, historica narratio, ad quam illustrandam Theologi & Scripturæ Sacræ Interpretes quædam Dubia ventilare solent. Primò, an Spiritus Sanctus à solo Patre, vel à Patre & à Filio fuerit missus? Secundò, an dies Pentecostes inciderit in diem Dominicam? Tertiò, quâ horâ Spiritus Sanctus in Apostolos ac Discipulos Christi Domini effusus sit? Quartò, in quo sensu intelligenda sint hæc Scripturæ Sacræ verba: *Et apparuerunt illis dispertitæ linguæ tanquàm ignis*. Quintò, an in solos Apostolos Spiritus Sanctus illapsus sit? Sextò, an omnes, qui erant in Cænaculo congregati, receperint Donum Linguarum? fueritque in illis ejusmodi Donum vel habituale, vel transitorium? Hæc sunt sex Dubia, quæ circà Spiritus Sancti illapsum ad examen vocant Theologi, & Scripturæ Sacræ Interpretes, quorum dilucidatio & explicatio præsenti Dissertationi materiem suppeditabit.

Quod spectat primum dubium, constans est Ecclesiæ Latinæ doctrina, Spiritum Sanctum à Patre, & à Filio fuisse missum, quia *Missionis* nomine nihil aliud intelligunt Theologi, quàm unius Personæ Divinæ ab alia processionem ad intra, & productionem alicujus effectus ad extra, cum aliquo signo sensibili effectum ad extra productum indicante. Porrò, Spiritum Sanctum à Patre, Filioque procedere, tanquàm dogma Fidei contra Græcos Schismaticos, qui secùs sentiunt, definivit ac firmitèr stabilivit Ecclesia Latina pluribus in Conciliis congregata, *Florentino* videlicèt sub *Eugenio IV. Lugdunensi* sub *Gregorio X. Lateranensi* sub *Innocentio III.* & *Barensi* sub *Urbano II.* Huic Ecclesiæ Latinæ definitioni apertè suffragantur Scriptura Sacra, & perpetua SS. Patrum Traditio. Verba Jesu Christi, superiùs à me laudata, omnem Græcis Schismaticis elabendi aditum præcludunt. Ait quippè Christus cap. 16. Evangelii Joannis: *Ille* (seu Spiritus Sanctus) *me clarificabit, quia de meo accipiet*: nulla autem Persona Divina accipit ab alia nisi procedendo, sicut in confesso est apud omnes Theologos, hinc Christus ibidem subjungit: *Omnia quæcumque habet Pater, mea sunt; propterea dixi vobis, quia de meo accipiet*. Idest, quia omnia quæcumque habet Pater;

inter

inter quæ est virtus spirativa, mea sunt, ideò Spiritus Sanctus de me accipit, & à me procedit. Sed ut nullus eâ de re dubitandi superesset locus, ait Christus eodem in capite *Joannis*, se missurum Spiritum Sanctum: *Si enim non abiero, Paracletus non veniet ad vos, si autem abjero, mittam illum ad vos*. Missio autem supponit processionem, quia quod mittitur, à mittente egreditur. Testimonia Sanctorum Patrum Latinorum, qui huic Dogmati de processione Spiritus Sancti à Patre Filioque adstipulantur, hic congerere supervacaneum omninò esset, cùm ipsimet Græci Schismatici semper ingenuè fassi sint, Patres Latinos pro Fide Latinæ, seu Romanæ Ecclesiæ, stare. Sed suâ illâ confessione, velut proprio mucrone sese confodiunt isti Schismatici, quia unanimis Sanctorum Patrum Ecclesiæ Occidentalis doctrinæ consensus invictum subministrat argumentum, cùm explicet perennem Ecclesiæ in hoc articulo retinendo traditionem ad hæc usque nostra tempora conservatam. Quin, & Patres Ecclesiæ Græcæ, præsertim *Cyrillum Alexandrinum*, *Gregorium Nazianzenum*, *Basilium*, *Epiphanium*, *Cyrillum Hierosolymitanum*, & alios, docuisse Spiritum Sanctum à Patre, Filioque procedere, omni argumentorum genere contra Græcos Schismaticos probant Latini Scriptores Polemici, præsertim doctissimus noster *Michael Le Quien* in Dissertatione *de Processione Spiritus Sancti*, quæ est ordine prima inter alias Dissertationes Damascenicas, quas *Operum S. Joannis Damasceni* castigatissimę Editioni, Parisiis anno 1712. à se adornatæ, & eruditis Annotationibus locupletatæ, præfixit. Ad hanc igitur Dissertationem Lectorem remitto, ne, si tot Patrum Græcorum testimonia hic inserere, ac singillatim expendere vellem, longiùs, quàm par esset, nostra protraheretur Dissertatio. Addam dumtaxàt obitèr, Græcos Schismaticos in Conciliis Generalibus Lugdunensi II. & Florentino, in quibus, ejurato Schismate, unionem cum Ecclesia Latina inierunt, Dogma de processione Spiritus Sancti à Patre Filioque, tanquàm doctrinæ Patrum Græcorum consentaneum, recepisse. Quòd si posteà Græci, rescisso fœdere, quod cum Ecclesia Catholica pepigerant, ad suum ingenium & Schisma pro congenita levitate redierunt, hanc suam perfidiam non impunè tulerunt, sed manifesto divinæ ultionis judicio Urbs Regia Constantinopolis, totumque Græcorum Imperium in Turcarum potestatem redactum est, sicut latè ostendimus in Tomo sexto Historię Ecclesiasticæ, quam in duodecim Tomos distributam Romæ nupèr publicam in lucem emisimus. Hæc de processione Spiritus Sancti à Patre & Filio hactenùs dixi, ut lector faciliùs intelligeret, ideò Spritum Sanctum missum esse à Filio, quia Spiritus Sanctus est Persona Divina, à Filio procedens. Absit enim ut aliquis existimet, Spiritum Sanctum, ex eo quod à filio missus sit, eò minorem esse, & quasi illius Administrum. Hic siquidem impius error est *Macedonii*, Episcopi Constantinopolitani, qui confixus est in Concilio Generali Constantinopolitano primo, quod anno 381.

habitum, est, & in eo ad asserendam Spiritus Sancti divinitatem, quam sacrilego ore inficiabatur *Macedonius*, hæc verba Symbolo, quod canit Ecclesia, adjecta sunt: *Et in Spiritum Sanctum Dominum, & vivificantem, qui ex Patre, Filioque procedit, qui cum Patre & Filio simul adoratur, & conglorificatur, qui locutus est per Prophetas.*

Circà alterum propositum Dubium, an videlicèt Sacra Pentecostes dies, in qua Spiritus Sanctus in Apostolos ac Discipulos Jesu Christi illapsus est, inciderit in diem Dominicam? quatuor invenio Scriptorum sententias. Prima est eorum, qui distingunt duplicem Pentecostem, alteram videlicet *Judæorum*, quæ, secundùm Legem Mosaicam, agebatur die quinquagesimo post immolationem Agni Paschalis, in memoriam datæ à Deo Legis in Monte Sinai: Alteram verò *Pentecosten Christianorum*, quæ die quinquagesimo à Christi Resurrectione celebratur. Quâ positâ distinctione, dicunt illi Authores, Pentecostem Judæorum anno, quo Christus Crucifixus est, incidisse in diem Sabbathi. Christus enim in Crucem actus est die Lunæ xv. seu die Veneris, in quam incidit prima dies Azymorum, quò fit, ut eo anno, quo Christus mortuus est, in diem Sabbathi inciderit secunda dies Azymorum, in qua (teste *Josepho* lib. 3. Antiq. cap. 10.) primum messis ordeaceæ manipulum Deo offerre ex legis præscripto tenebantur Judæi, & ab ea secunda Azymorum die exordium ducebant numerandi quinquaginta dies ad suam Judaïcam Pentecosten celebrandam. Cùm igitur anno, quo Christus Cruci suffixus est, secunda Azymorum dies inciderit in Sabbathum, necesse est, ut eodem anno dies ab illo Sabbatho quinquagesimus, cui annexa erat solemnitas Judaicæ Pentecostes, inciderit in diem Sabbathi, ex quo inferunt Authores istius sententiæ, Pentecosten, in qua Spiritus Sanctus in Apostolos ac Discipulos Christi effusus est, & cujus meminit *Lucas* in Actibus Apostolicis cap. 2. v. 1. dicens: *Cùm complerentur dies Pentecostes*, non esse Judaïcam Pentecosten, sed Pentecosten Christianorum, qui numerantes à Resurrectione Christi Domini, quæ in Dominicam incidit, quinquaginta dies, celebrarunt Pentecosten in septima à Resurrectione Christi Dominicâ, in qua dies illi quinquaginta fuerunt impleti.

Verùm, ut cordatè fatear, hæc mihi non probatur sententia, quia Apostoli, anno, quo Christus in Cœlum sublatus est, eâdem die cum Judæis Pentecosten suam celebrarunt, non secùs ac anno, quo Christus mortuus est, Pascha suum eâdem cum Judæis die peregerunt. Nec mirùm, cùm id temporis necdùm publicâ Ecclesiæ lege decretum esset, ut Christiani Pascha suum in memoriam Dominicæ Resurrectinis non Lunâ 14. Mensis Martii Judaico ritu peragerent, sed ipsa Dominicâ sequente, quæ Resurectione Christi Domini fuit consecrata. Id, inquam, in exordio nascentis Ecclesiæ nondùm fuisse publicâ lege decretum, patet exemplo *Joannis* Apostoli, & *Philippi* Diaconi, quos Pascha semper

eâdem

eâdem cum Judæis die celebrasse, testis est *Eusebius* lib. 5. Hist. Eccles. cap. 24. quamvis *Petrus*, & *Paulus* Romæ degentes, ubi major Gentilium, quàm Judæorum ad Fidem conversorum copia erat, Pascha die Dominicâ proximè sequente Lunam decimam quartam Mensis Martii celebrarent. Legimus etiam in Actis Apostolorum cap. 20. v. 16. quod Apostolus *Paulus festinabat, si possibile sibi esset, ut diem Pentecostes faceret Hierosolymis*. Festinabat autem *Paulus* ire Hierosolymam, non ut Pentecosten Christianam ibi celebraret, cùm Christiana Pentecostes ubivis celebrari posset, sed ut perageret Pentecosten Judaicam, quæ juxta legem Exodi cap. 23. & Levitici cap. 16. latam Hierosolymis dumtaxàt celebrari poterat. Liquet igitur, quo tempore *S. Lucas*, individuus Apostoli *Pauli* comes, Acta Apostolorum conscribebat, Pentecosten Christianorum necdùm ex publica Ecclesiæ lege fuisse à Mosaica Pentecoste quantùm ad diem distinctam, ac subindè omni probabilitate carere sententiam illorum, qui dicunt, *S. Lucam* per hanc Pentecosten, in qua cap. 2. Actuum Apostolorum ait, in Apostolos ac Discipulos Christi effusum esse Spiritum Sanctum, designare voluisse non Pentecosten Judaicam, sed Pentecosten Christianorum. Ex quo verò publicâ Ecclesiæ lege sancitum est, ut Christiani in memoriam Dominicæ Resurrectionis Pascha non Luna 14. Mensis Martii ritu Judaico, sed ipsâ die Dominicâ sequente, quâ Resurrectio peracta est, celebrarent; eâdem lege & necessariâ consecutione statutum fuit, ut Christiana Pentecostes, cujus festivitatis dies ex designatione diei Paschatis pendet, septimâ post Pascha Dominicâ celebraretur, tuncque cæperit esse aliud Pascha Judaicum, aliud Christianum, altera Pentecostes Judaica, altera Christiana. Cur autem Ecclesia Pascha, & Pentecosten Christianorum voluerit Dominicâ die celebrari, non alia ratio afferri potest, præter eam, quæ movit Ecclesiam ut Sabbathi festivitatem transferret in diem Dominicam, quæque adducitur à *S. Joanne Damasceno* lib. 4. *de Fide Orthodoxa* cap. 23. juxta ultimam Editionem doctissimi *Michaelis Le Quien*; *Ex quo venit*, verba sunt S. Joannis Damasceni, *quod perfectum est, evacuatum est quod ex parte erat: ac scisso per Salvatoris crucem tegumento, sive velo Legis, Sanctoque Spiritu igneis linguis illucescente, litera obsolevit, corporalia cessarunt, & impleta lege servitutis, lex libertatis nobis donata est. Atqui perfectam humanæ naturæ requiem celebramus, hoc est, Resurrectionis diem, in qua Dominus Jesus, vitæ auctor & Salvator, nos ad promissam illis, qui Spirituali cultu Deo serviunt, hæreditatem introduxit, in quam nimirùm ipse Præcursor noster ingressus est, postquàm à morte ad vitam rediit, & reseratis patefactisque sibi Cœli januis, in Patris dextera secundùm corpus consedit, quò illi etiam, qui Legi Spiritus morem gerunt, deinceps sunt introituri.*

Altera sententia circà diem Pentecostes, quâ Spiritus Sanctus in Apostolos ac Discipulos Christi Domini effusus est, defenditur à qui-

busdam Scriptoribus qui docent, Pentecosten, in qua Spiritus Sanctus in Apostolos ac Discipulos Christi illapsus est, fuisse Pentecosten Judaicam, quæ anno, quo Christus in Cœlum ascendit, incidit in diem Dominicam. Ajunt quippè illi Scriptores, Jesum Christum anno, quo mortuus est, Pascha Legale cum Apostolis suis peregisse Lunâ decimâ quartâ Mensis Martii, quæ incidit in diem Jovis, at Judæos eodem anno distulisse Pascha suum usque ad diem Veneris, ita ut hoc anno Primam diem Azymorum celebrarint die Sabbathi, & secundam diem Azymorum die Dominicâ; quò fit, ut Judæi, qui ex Legis præscripto à secunda die Azymorum initium sumebant putandi quinquaginta dies usque ad suam Pentecosten celebrandam, Pentecosten suam peregerint, anno quo Christus mortuus est, die Dominicâ.

Sed hanc sententiam, quæ plures modernos nacta est patronos, falsi convicimus in Dissertatione decima nona hujusce Tractatus *de Mysteriis & annis Christi*, ubi latè ostendimus, Judæos, anno, quo Christus Dominus mortuus est, eâdem die Pascha celebrasse, quâ Jesus Christus illud unà cum Apostolis suis peregit, ac subindè falsum esse, quod tantâ fiduciâ ponunt illi Scriptores, anno scilicèt, quo Christus mortuus est, Judæos suum distulisse Pascha usque in diem Veneris, ita ut hoc anno secunda Azymorum dies, à qua Judæi exordium ducebant numerandi quinquaginta dies usque ad suam Pentecostem, inciderit in diem Dominicam.

Tertia sententia circa diem Pentecostes, in qua Spiritus Sanctus in Apostolos ac Discipulos Jesu Christi descendit, eos habet defensores, qui asserunt, Judæos, anno, quo Christus mortuus est, Pascha suum celebrasse eâdem die, quâ Christus Dominus illud cum Apostolis peregit, seu die Jovis, in quam incidit Luna 14. in secundis Vesperis, ita ut eodem anno prima dies Azymorum inciderit in diem Veneris, quâ Crucifixus est Christus Dominus, & in Sabbathum secunda dies Azymorum, à qua cùm Judæi, ut mox diximus, initium ducerent numerandi quinquaginta dies usque ad Pentecosten suam, palàm sequitur, Judæos, anno, quo Christus mortuus est, Pentecosten unà cum Christianis celebrasse non in die Dominica, sed in Sabbatho, ac subindè Spiritum Sanctum in Apostolos ac Discipulos Christi non in die Dominica sed in Sabbatho fuisse illapsum.

Hæc sententia, ut liberè dicam, nodum quidèm expeditè solvit, mihique præ cæteris arrideret, si ei faveret Ecclesiæ traditio. At viget in Ecclesia antiqua traditio, Spiritum Sanctum non in Sabbatho, sed in die Dominica in Apostolos ac Discipulos Jesu Christi fuisse illapsum, à qua Traditione, quæ in Ecclesia Romana obtinere videtur, cùm ipse descíscere nec possim, nec debeam, lubens descendo in quartam sententiam, quam tuentur doctissimi Cardinales *Baronius*, & *Bellarminus*, qui licèt fateantur, secundam diem Azymorum, anno, quo Christus mor-

tuum

tuus est, incidisse in diem Sabbathi, volunt attamen, Judæos hoc anno exordium numerandi quinquaginta dies usque ad Pentecosten non sumpsisse ab hac secunda die Azymorum, quæ incidit in Sabbathum, sed à tertia die Azymorum, quæ incidit in primam Sabbathi, seu in diem Dominicam. Ratiò potissima, quâ nituntur ambo illi Purpurati, in hoc sita est, quòd licèt Judæi ex communi Legis Mosaicæ præcepto dies quinquaginta ad Pentecostes celebrationem numerare solerent à secunda Azymorum die, quâ primus frumenti manipulus demetendus, Deoque offerendus erat; quia tamen anno, quo Christus mortuus est, secunda illa Azymorum dies incidit in Sabbatum, quo per eamdem Legem Mosaicam Judæis metere haud licebat, nonnisi à tertia Azymorum die, quæ incidit in diem Dominicam, & in qua metere licebat, cæperunt Judæi numerare quinquaginta illos dies, atque ita dies quinquagesimus, qui fuit dies Pentecostes, & illapsûs Spiritus Sancti in Apostolos, ac Discipulos Jesu Christi, non in Sabbathum, sed in diem Dominicam incidit, sicut jam observavimus in Dissertatione decimâ nona hujusce Tractatus *De Mysteriis & Annis Christi* in Responsione ad septimam Objectionem.

Ad tertium, quod attinet, Dubium, de hora diei, quâ Spiritus Sanctus in Apostolos ac Discipulos Christi Domini effusus est? una est omnium cùm Theologorum, tùm Scripturæ Sacræ Interpretum, sententia, Spiritum Sanctum in Apostolos ac Discipulos Christi Domini fuisse illapsum horâ diei tertiâ. Legitur quippè in Scriptura Sacra, Actuum Apostolorum cap. 2. quòd, cùm Apostoli Spiritu Sancto pleni, variisque Linguis loquentes, à Judæis, tanto & à sæculis inaudito portento attonitis, tanquàm ebrii ac musto pleni essent, palàm sugillarentur, actutùm Apostolus *Petrus* hanc putidam calumniam & à se, & sociis amoliri volens, converso in Judæos sermone, sic illos affatus est: *Non, sicut vos æstimatis, hi ebrii sunt, cùm sit hora diei tertia*. Indè Ecclesia ipso Pentecostes die festo canit: *Dùm hora cunctis tertia, repentè Mundus intonat, orantibus Apostolis, Deum venisse nuntiat*. Convenit itaque inter omnes, & extra dubitationis aleam positum est, Spiritum Sanctum horâ diei tertiâ in Apostolos ac Discipulos Christi fuisse effusum. Quid autem per horam diei tertiam hìc intelligendum sit? facili negotio intelliget lector, si in memoriam tantisper revocare velit ea, quæ obitèr diximus sub finem Dissertationis decimę nonę hujusce Tractatus *De Mysteriis & Annis Christi*, observandò videlicet, quod, quemadmodùm apud Judæos olim nox in quatuor Vigilias partita erat, ita & dies in quatuor Stationes, veluti totidèm partes, erat divisa. Prima diei Pars ab ortu solis incipiebat, & durabat usque ad horam diei tertiam, idest usque ad horam nonam matutinam, juxtà morem, quem cæteræ aliæ Nationes (exceptis Italis) in numerandis diei horis observare solent. Hæc autem hora apud Judæos vocabatur *Prima*, eò quòd ab hora primâ, Orien-

Oriente Sole, exordium duceret. Secunda pars, seu statio diei auspicabatur ab hora tertia, idest, juxta morem aliarum Nationum (exceptis Italis) ab hora nona matutina, & durabat usque ad meridem, & vocabatur *Hora Tertia*, quia ab hora tertia post ortum solis initium sumebat. Tertia diei pars inibat ab hora sexta, idest à meridie, & perdurabat usque ad horam nonam, seu usque ad horam tertiam pomeridianam, & appellabatur *Hora Sexta*, quia ab hora sexta post ortum Solis principium habebat. Quarta demùm statio, seu pars diei incipiebat ab hora nona, idest, à tertia hora pomeridiana, & durabat usque ad occasum solis, dicebaturque *Hora Nona*, quoniàm ab hora nona post ortum solis principium nanciscebatur. Hac autem semel diei in quatuor partes divisione, quæ apud Judæos antiquitùs obtinebat, facilè intelligitur, Spiritum Sanctum effusum esse in Apostolos ac Discipulos Jesu Christi horâ nonâ matutinâ, juxta morem, quem in numerandis diei horis Galli cæteræque Occidentis Nationes (*si excipias Italos*) etiamnùm observare solent, quia, ut mox diximus, hora diei tertia, Judaico more computata, quâ Spiritus Sanctus, sicut disertè testatur Scriptura Sacra, illapsus est in Apostolos, incipiebat (juxta Gallorum calculum) ab hora nonâ matutinâ, & protrahebatur usque ad Meridiem. Verùm, hinc exoritur haud prætereunda difficultas. Dicet enim aliquis, si Spiritus Sanctus illapsus sit in Apostolos horâ diei tertiâ post ortum solis, quo pacto sibi constare poterit hæc ratio, quâ Apostolus *Petrus* contra Judæos probat, Apostolos, non fuisse ebrios, quòd esset hora diei tertia? nunquid experientiâ constat, esse apud quasdam Nationes nonnullos insignes potatores, abdomni & crapulæ deditos, qui summo mane, nedùm horâ tertiâ post ortum solis, temulenti sunt? id certè non inficias eo, rationem tamen, quam adducit *S. Petrus* ad probandum, Apostolos horâ diei tertiâ non fuisse ebrios, aptissimam fuisse ad convincendos Judæos, qui Apostolos temulentiæ insimulabant, pertendo. Primò, quia Judæis, ex quibus erant Apostoli, districtè vetitum erat, ne manè sese vino ingurgitarent. Ait enim Propheta *Isaias* cap. 5. 11. *Væ qui consurgitis manè ad ebrietatem sectandam, & potandum usque ad vesperam, ut vino æstuetis*. Secundò, quià apud Judæos olim publicâ lege cautum erat, ne quis diebus Festis ac Sabbatis ante horam sextam post ortum solis, idest, ante meridiem cibum sumeret, quia iis diebus horâ tertiâ post ortum solis Judæi in Templo Hirosolymitano conveniebant ad Festi, vel Sabbati celebrationem, & maximè ad offerendum Sacrificium, quod nonnisi circà horam sextam, idest, Meridiem, consummari solitum erat: donec autem absolutum omninò esset Sacrificium, Judæis cibum sumere vetabat tum temporis recepta, & ab illis ad amussim observata disciplina, quæ viguit usque ad dirutionem Templi Hierosolymitani, quo everso ac solo æquato exolevit, quia non possunt ampliùs Iudæi offerre sacrificia, quæ, juxta Legem Mosaicam, in Templo Hierosolymitano dumtaxàt

taxàt offerre folitum erat. Cùm igitur temporibus Apoſtolorum vigeret adhùc apud Iudæos hæc lex ac diſciplina de non ſumendo cibo in diebus Feſtis ac Sabbatis ante horam ſextam poſt ortum ſolis, ideſt, ante Meridiem, jure optimo Apoſtolus *Petrus* calumniam Iudæorom, Apoſtolos ebrietatis accuſantium, retundit his verbis: *Non, ſicut vos æxſtimatis, hi ebrii ſunt, cùm ſit hora diei tertia*, quâ nimirum nequidem cibum ſumere illis licuit. Quaſi Iudæis ſic diceret Apoſtolus Petrus: *Turpe eſt inebriari nocte, turpius die præſertim Feſto; turpiſſimum mane. Quomodò ergò in nos, quorum vitam inter vos actam probè noviſtis, cadere ſuſpicio poteſt, nos ebrios eſſe die feſto, & quidem ineunte, atque eâ horâ, quâ prima in Templo Sacra ſunt facienda?* Habitâ itaque ratione legis & diſciplinæ, quæ apud Iudæos temporibus Apoſtolorum vigebat de non ſumendo cibo diebus feſtis, & Sabbatho ante horam ſextam, ideſt, ante Meridiem, optimè probat *S. Petrus*, non potuiſſe Apoſtolos, qui tum temporis Legem Moſaicam, & Ritus Iudaicos ad ſummos juris apices obſervabant, eſſe ebrios horâ tertiâ ſolemnis diei Pentecoſtes.

Iam verò quod ſpectat quartum propoſitum Dubium, quo pacto videlicèt intelligenda ſint hæc verba, quæ cap. 2. Actuum Apoſtolorum leguntur: *Et apparuerunt illis diſpertitæ linguæ, tanquàm ignis &c.* non una eſt Scripturæ Sacræ Interpretum ſententia. Quamvis enim omnes fermè in hoc conſentiant, ejuſmodi linguas non fuiſſe humanas, & carneas, quæ ad ſignificandam præſentiam Spiritus Sancti, qui ſubtiliſſimus eſt Spiritus, & omnis materiæ expers, idoneæ non fuiſſent; nec eas verè igneas extitiſſe, alioquin illæ linguæ cùm capitibus Apoſtolorum, juxta communiorem, ſicut mox oſtendemus, opinionem, inſederint, capillos Apoſtolorum combuſſiſſent. Hinc Scriptura Sacra ait: *Apparuerunt illis diſpertitæ Linguæ, tanquàm ignis*, ideſt: *apparuerunt Linguæ, quæ ignis ſpeciem referebant*. Quamvis, inquam, conveniat inter omnes Scripturæ Sacræ interpretes, Linguas, quæ apparuerunt in die Pentecoſtes, nec humanas, ſeu carneas, nec verum ignem fuiſſe, ſed ignis tantumodò ſpeciem retuliſſe; difficultas tamen eſt circa modum, quo illæ Linguæ *diſpertitæ* dicuntur. Plures, & quaſi fermè omnes Scripturæ Sacræ Interpretes aſſerunt, Linguas in die Pentecoſtes eo in ſenſu fuiſſe diſpertitas, quòd per ſingulos Apoſtolos, & alios, qui erant in Cænaculo, diſtributæ eſſent, ità ut unuſquiſque capiti ſuo imminentem & inſidentem Linguam haberet: *ſedit ſuper illos* (inquit) *Cyrillus Hieroſolymitanus* Catech. 17. *ut novæ coronæ ſpirituales per Linguas igneas imponantur capiti illorum.* Hęc pervulgata Sanctorum Patrum & Scripturæ Sacræ Interpretum ſententia non probatur quibuſdam modernis viris eruditis, qui exiſtimant, Linguas illas, veluti igneas non in eo ſenſu fuiſſe *diſpertitas*, quòd ſuper ſingula Apoſtolorum, cæterorumque Fidelium, qui erant in Cænaculo, capita apparuerint diſpertitæ, ſeu diſtri-

butæ,

butæ, sed quia Apostolorum, & aliorum, qui erant in Cænaculo, Linguæ in ore proprio sint visæ velut igneæ, & quidem *dispertitæ*, seu dissectæ; ut, sicut Linguarum igne præsignabatur infusæ charitatis ardor, ita sectili Linguarum formâ concessa illis polyglottia, seu virtus loquendi variis Linguis, designaretur. Hanc suam sententiam aliquot conjecturis adstruere conantur moderni illi Scriptores. In primis, dicunt, Veteres Patres certam hujus vocabuli ambigui, undè vulgaris sententia nata est, intelligentiam dedisse, & *dispertitas* Linguas pro discissis atque divisis, non pro distributis super Apostolorum capita accipiendas monuisse. Sic *S. Cyprianus* lib. 3. *Testimoniorum* ad Quirinum cap. 101. *S. Augustinus* lib. 5. de Actis cum *Felice* Manichæo cap. 5. *Idacius Clarus* lib. 3. adversùs *Varimadum*, Arianum, aliique communiter legunt: *Visæ illis Linguæ divisæ sicut ignis*. Vetus etiam Translatio habet: *Visæ sunt illis dissectæ Linguæ velut igneæ*. Scholion quoque *Vatabli*, & *Hugonis à S. Charo*, Cardinalis, *dispertitæ Linguæ*, *idest*, *divisæ*. Præterea, ajunt, hunc ipsum sensum apertissimè elici è Textu Græco. Pro eo enim, quod in vulgatâ versione legitur, *dispertitæ Linguæ*, Græcè habetur, *διαμεριζόμεναι*, hoc est, *dissectæ* in duas veluti partes, non distributæ, ut vulgò creditur: dissectæ videlicèt in ipsorum oribus, non capitibus insidentes. Tertiò, inquiunt, ut ardor ille divinus, variarumque Linguarum peritia, quibus tunc ad prædicandum Evangelium Apostoli donabantur, opportuno signo monstraretur, congruentius longè fuisse, illorum ipsorum Linguas ignitas ac sectiles divinitùs apparere, quàm symbolicas Linguas ex alto demissas illorum capitibus insidere. Nihil enim à recto naturæ ordine abhorret magis, quàm Linguas capitibus insidere. Denique, pertendunt, quod si Linguæ capitibus Apostolorum reverà insedissent, *S. Lucas* incongruè cap. 2. Actuum Apostolorum locutus fuisset, dicens: *Apparuerunt illis dispertitæ Linguæ, seditque supra singulos eorum*, debuisset enim *Lucas*, ut congrua esset locutio, sic scribere: *Apparuerunt illis dispertitæ Linguæ, sederuntque supra singulos eorum*. Hæ sunt in summa conjecturæ, quibus nitunrur moderni quidam Scriptores, ad quas diluendas, brevitèr observare præstat, Linguas, velut igneas, quas capitibus Apostolorum institisse, seu insedisse dicimus, fuisse divisas, seu dissectas, easque in sectili forma apparuisse, quia capitibus Apostolorum, aliorumque, qui erant in Cænaculo, plures incumbebant partiales Linguæ, quæ tamen infernè in unam quasi radicem coalescebant, ita ut infernè videretur esse una totalis Lingua, quæ exurgens in plures Linguas, quasi totidèm culmos & calamos se se dispertiret, non secus ac ignis, cujus speciem hæ Linguæ referebant, ob suam innatam agilitatem & volubilitatem, præsertim quandò vento agitatur, in varias partes, quasi Linguas, sese dividit ac dispertit. Hac præmissâ observatione, proclive est duabus prioribus Adversariorum conjecturis facere satis. Laudati quippè Patres, & Scripturæ Sacræ Interpretes, nec-

necnon vetus Translatio, & Textus Græcus innuunt quidem, Linguas, quæ capitibus Apostolorum insidebant, fuisse dispertitas, dissectas, divisas, seu in sectili forma apparuisse in sensu mox à me exposito, sed nullatenùs indicant, Linguas Apostolorum dispertitas, seu divisas ac dissectas in proprio ipsorum ore apparuisse, sicut contendunt moderni illi scriptores, quibus certè non suffragatur consuetudo Ecclesiæ, quæ, ad exprimendum Mysterium illapsûs Spiritus Sancti in Apostolos, servat antiquas in Templis Imagines, quæ repræsentant Linguas Cœlo delapsas, sursùm flammantes, & figurâ pyramidali è singulorum Apostolorum capitibus in acumen surgentes; nullibi autem, quod sciam, visuntur in Templis Imagines, in quibus depingantur Linguæ Apostolorum *dispertitæ*, seu in proprio ipsorum ore discissæ, divisæ, ac dissectæ. Quod quidem argumento est, consuetudinem Ecclesiæ in repræsentatione hujusce miraculi de distributione, seu partitione Linguarum, nullatenùs favere interpretationi horumce modernorum Scriptorum, qui illud de partitione, seu divisione Linguarum in die Pentecostes patratum miraculum in eo positum dicunt, quòd cùm omnes Apostoli, aliique sederent in Cænaculo, ad repentinum sonitum advenientis veluti Spiritus vehementis stupentes hærerent atque attoniti, ore hianti atque aperto, illorum ipsorum Linguæ in ore proprio apparuerint velut igneæ, & quidem *dispertitæ*, seu dissectæ. Huic, inquam, recentiorum Scriptorum Interpretationi nullo pacto adstipulantur Ecclesiæ consuetudo, Editionis Vulgatæ, Textusue Græci, ac Sanctorum Patrum authoritas. Nihilo solidior ac efficacior est tertia conjectura, quâ nituntur moderni Scriptores, dùm dicunt, ad significandam illam variarum Linguarum peritiam, quâ ad prædicandum ubique terrarum Evangelium Apostoli in die Pentecostes donabantur, opportunius longè fuisse, ut Apostolorum Linguæ in ore ipsorum ignitæ ac sectiles divinitùs apparerent, quàm ut Symbolicæ Linguæ ex alto dimissæ illorum capitibus insiderent. Hæc, inquam, conjectura nihilo cæteris præcedentibus solidior ac efficacior est, tum quia signa divinitùs data, quale fuit istud de apparitione Linguarum, sunt supra naturam, ac subindè naturæ ordinem non sectantur: Tum quia etiam caput est præcipua & nobilior corporis pars, in qua anima potissimùm residet, suasque cùm intellectus, tùm voluntatis exercet operationes. Quia igitur Spiritus Sanctus in die Pentecostes debebat illustrare intellectum Apostolorum, eorumque inflammare voluntatem, ut omnibus Gentibus Evangelium intrepidis animis nuntiarent, congruentius erat, ut Linguæ, quæ apparuerunt, quæque signa erant illapsûs Spiritus Sancti, capitibus Apostolorum insiderent: Tùm quia denique voluit Deus, ut hoc de distributione, seu divisione Linguarum miraculum omnibus, qui erant in Cænaculo, perspicuum facilè atque exploratum esset. non potuisset autem esse tam facilè omnibus perspicuum istud miraculum, si in hoc positum fuisset, quòd Linguæ Apostolorum,

lorum, aliorumque, qui erant in Cænaculo, *dispertitæ*, seu dissectæ in ipsorum proprio ore apparuissent, ad cernendum quippè illud miraculum necesse prorsùs fuisset, ut Apostoli, aliique Fideles in Cænaculo congregati, aperto semper hiantique ore se se mutuò conspicerent, quod sanè, ut nemo non videt, à decori, verique specie abhorrere videtur. Longè itaque probabilius est, istud miraculum ideò omnium oculis confestim pervium fuisse, quia in eo situm erat, quòd super singula Apostolorum, cæterorumque Fidelium capita apparerent dispertitæ, seu distributæ Linguæ, velut igneæ, ac sursùm flammantes, quæ insolito fulgore micantes omnium aspectibus actutùm patuerunt. Denique, elumbis ac frigida est postrema modernorum Scriptorum conjectura, dùm dicunt, incongruam fore hanc *S. Lucæ* elocutionem: *Et apparuerunt illis dispertitę Linguę, seditque super singulos eorum*, si reverà supra singula Apostolorum capita Linguę dispertitæ, seu distributæ apparuissent. Tunc enim S. *Lucas*, ut congruâ locutione id exprimeret, sic scribere debuisset: *Et apparuerunt illis dispertitę Linguę, sederuntque super singulos eorum*. Verùm, futilis est hæc conjectura, primò, quia, ut superiùs diximus, una erat Lingua totalis, in varias licèt partiales Linguas supernè divisa, quæ Apostolorum, aliorumque Fidelium in Cænaculo capitibus insidebat, adeòque *Lucas* appositè dicit: *seditque supra singulos eorum*. Secundò, quia, cùm esset unus Spiritus Sanctus, qui per Linguas designatus, in cordibus Apostolorum, propriè loquendo, sedebat, seu habitabat, rectè *S. Lucas* ait: *Seditque supra singulos eorum*. Hinc Ecclesia in solemni precum Officio tempore Pentecostes publicè canit: *Apparuerunt Apostolis dispertitæ Linguæ tanquàm ignis, seditque supra singulos eorum Spiritus Sanctus*. Cùm enim Spiritus Sanctus in Apostolos descendens, debebat constanter ac perpetuò in eorum cordibus requiescere ac permanere, de solo Spiritu Sancto propriè dicitur, quòd sederit supra singulos eorum, quia, ut inquit *S. Chrysostomus* Homiliâ quartâ in Acta Apostolorum, *sedendi verbum*, in proprio sensu acceptum, *stabilitatem ac mansionem declarat*. Quia autem Linguæ igneæ capitibus Apostolorum ad breve dumtaxat temporis intervallum imminere apparuerint, & tanquàm symbola fugacia & transitoria citò evanuerint, in sensu tantùm latiori ac minus proprio dicitur, ejusmodi Linguas capitibus Apostolorum insedisse. Quo in sensu Interpres Syrus vertit: *Apparuerunt Apostolis dispertitæ Linguæ, & sederunt supra singulos eorum*. Sed de quarto proposito Dubio hactenus satis.

Veniamus nunc ad dilucidationem quinti propositi Dubii, utrùm videlicèt Spiritus Sanctus in solos Apostolos, vel in omnes Fideles, qui erant in Cænaculo, fuerit effusus? *Theodorus Beza*, impius hæreticus Calvinista, contendit, Spiritum Sanctum in Die Pentecostes illapsum dumtaxàt fuisse in duodecim Apostolos, exclusis cum B. Virgine *Maria* non tantùm aliis piis mulieribus, sed reliquis etiam Iesu Christi Discipulis,

pulis, indèque, pro sua congenitâ maledicendi prurigine, Pictores carpit ac perstringit his verbis: *Opinor*, inquit, *ridiculè facere eos, qui cùm hanc Historiam pingunt, solent Mariam, Matrem Domini, in medio Apostolorum collocare, nimirùm ut eam Collegii Apostolici Reginam faciant*. At difficile non est procacissimi hujus hæretici reprimere petulantiam, & apertè ex Scriptura Sacra demonstrare, Spiritum Sanctum die ipso Pentecostes in omnes, qui erant in Cænaculo (erant autem centum circiter ac viginti) illapsum fuisse. At enim, Spiritus Sanctus die Sacrâ Pentecostes in eos effusus est, qui *pariter in eodem loco erant*, seu in Cænaculo congregati, sicut legitur Actuum Apostolorum cap.2. *Sedit supra singulos eorum* (Spiritus Sanctus) *Et repleti sunt omnes Spiritu Sancto*; atqui non solùm Apostoli, sed & alii erant in Cænaculo inclusi, sicut *Lucas* cap.1. v.14. ejusdem Libri Actuum Apostolorum disertè testatur his verbis: *Hi omnes*, idest Apostoli, *erant perseverantes unanimiter in oratione cum mulieribus & Maria Matre Jesu, & fratribus ejus*: non igitur in solos Apostolos Spiritus Sanctus Sacrâ die Pentecostes effusus est, sicut effutire ausus est *Theodorus Beza*. Præterea, ex eo Oraculo, quod legitur cap.2. *Joelis* Prophetæ, quodque *Petrus* Apostolus cap.2. Actuum Apostolorum in ipsa effusione Spiritus Sancti die Pentecostes completum esse affirmat, facilè colligitur, Spiritum Sanctum non in solos Apostolos, sed promiscuè in omnes, qui in Cænaculo erant congregati, fuisse illapsum. Sic enim S.*Petrus* in ea Oratione, quam, post effusionem Spiritus Sancti, habuit ad Judæos, qui Apostolos, variis loquentes linguis, tanquàm ebrios traducebant, palàm loquitur: *Non enim, sicut vos æstimatis, hi ebrii sunt, cùm sit hora diei tertia; sed hoc est, quod dictum est per Prophetam Joel: Et erit in novissimis diebus (dicit Dominus) effundam de Spiritu meo super omnem carnem, & prophetabunt filii vestri & filiæ vestræ, & juvenes vestri visiones videbunt, & seniores vestri somnia somniabunt: Et quidem super servos meos & super ancillas meas, in diebus illis effundam de Spiritu meo, & prophetabunt*. Ex hoc, inquam, Prophetæ *Joelis* Vaticinio, quod ipsâ die Pentecostes per effusionem Spiritus Sancti suum exitum habuisse ait S.*Petrus*, facilè colligitur, eos omnes, qui erant in Cænaculo, fuisse absque ullo vel ætatis, vel sexus discrimine, divinæ illius effusionis participes.

Dicet fortasse quispiam, solis Apostolis Jesum Christum, antequàm ascenderet in Cælum, præcepisse, ab Hierosolymis non discederent, sed illic congregati, simùlque vacantes jejuniis, hymnis ac precationibus, expectarent Spiritum Sanctum, quem promiserat illis, alterum consolatorem mittendum à Patre. Solis igitur Apostolis, & non aliis, Spiritum Sanctum promisit Christus Dominus, ac subindè in solos Apostolos, & non in alios, Spiritus Sanctus ipsâ die Pentecostes illapsus est. Si quis, inquam, hæc dicat, statim ipse cum Sancto Augustino Sermone 186. de Tempore respondebo, eam fuisse Christi libera-

Digitized by Google

litatem, ut quod paucis Apostolis promiserat beneficium, multis conferret: *Passus est*, inquit Aquilinus ille Doctor, *resurrexit, ascendit: restabat, ut impleret quod promisit. Hoc expectantes Discipuli ejus, animæ, ut scriptum est, centum viginti, decuplato numero Apostolorum, duodecim enim elegit, & ad centum viginti Spiritum misit.* Et Tractatu 19. in Joannem ait idem S.Doctor: *Centum & novem cum Apostolis undecim, centum & viginti erant, quandò simul congregati post ejus ascensum expectaverunt & receperunt promissum Spiritum Sanctum*. Totam igitur quinti hujus propositi Dubii resolutionem concludam hisce verbis *S.Joannis Chrysostomi* Homiliâ 4. in caput 2. Actuum Apostolorum: *Quid autem, an in duodecim venit tantùm* (Spiritus Sanctus) *non etiam in cæteros? Nequaquàm: Sed venit etiam in illos centum viginti*.

Superest ultimum discutiendum Dubium, an videlicèt omnes, qui erant in Cænaculo, receperint Donum linguarum, & an illud Donum fuerit habituale, aut dumtaxàt transitorium? Sed, antequàm istud Dubium dissolvam, non abs re erit explicare, in quo præsertim situm esset Donum illud linguarum? Narrat Scriptura Sac.cap.2. Actuum Apostolorum, statim post illapsum Spiritus Sancti Apostolos, transmutatos in Cœlestes homines, è Cænaculo exiisse, in publicum prosiliisse, variisq. linguis palàm loquutos fuisse in ipsa Hierosolymorum Urbe, quæ huic tam insigni manifestando miraculo theatrum perquàm idoneum erat. Siquidem ob Urbis celebritatem, & ob Pascha, quod præcesserat, & ob Pentecostes religionem, plurimi tum temporis agebant Hierosolymis non solùm ex omnibus Syriæ partibus, verùm etiam ex omnibus Regionibus, quocumq. illos vel bellorum tempestas dispulerat, vel casus aliquis diduxerat, inter quos erant plurimi, quibus cordi erat pietas. Hujus inauditi hactenùs prodigii novitas, ubi per omnes esset Hierosolymis vulgata, convenit promiscua populi multitudo, perplexis animis quærens, quid hoc esset novæ rei? Quòd cùm ex tam diversæ linguæ Regionibus essent collecti, tamen unusquisque sic intellexisset illos loquentes, quasi non unâ quâpiam omnibus, sed singulo cuique suâ vernaculâ linguâ fuissent locuti. Quî igitur fieri potest, inquiebant omnes attoniti, ut tam multi diversæ linguæ homines, quotiès audimus unum aliquem loquentem, nihilosecius intelligamus, quàm si suam quisque linguam, in qua natus est, audiret, cùm ex tam diversis Regionibus multitudo conflata sit, quæ habet Parthos, Medos, Elamitas, tùm eos, qui incolunt Judæam, in multas partes divisam, & ad hæc Cappadociam, Pontum, & Asiam, Phrygiam, Pamphyliam, Ægyptum, easque Lybiæ partes, quæ attingunt Cyrenem. Neque desunt, qui Romæ sedem habent, partim genere Judæi, partim proselyti, hoc est, ad Judaicam Religionem cooptati. Prætereà, Cretenses, & Arabes. Ex tot Nationibus, ex tam diversis linguis conflati audimus, & intelligimus illos loquentes non res usitatas aut humanas, sed sublimia, sed magnifica, sed Deo digna. Ad hunc modum quotquot erant Religionis amantes, tan-

tantâ hujus rei novitate perculsi, differebant, dicentes, quid sibi vult prodigium hoc? Quæ omnia hisce verbis exprimit Scriptura Sacra: *Et repleti sunt omnes Spiritu Sancto, & cœperunt loqui variis linguis, prout Spiritus Sanctus dabat eloqui illis. Erant autem in Hierusalem habitantes Judæi, viri Religiosi ex omni Natione, quæ sub Cœlo est. Factâ autem hac voce, convenit multitudo, & mente confusa est, quoniam audiebat unusquisque linguâ suâ illos loquentes. Stupebant autem omnes, & mirabantur, dicentes: Nonne ecce omnes isti, qui loquuntur, Galilæi sunt, & quomodò nos audivimus unusquisque linguam nostram, in qua nati sumus? Parthi, Medi, & Elamitæ, & qui habitant Mesopotamiam, Judæam, & Cappadociam, Pontum, Asiam, Phrygiam, & Pamphyliam, Ægyptum, & partes Lybiæ, quæ est circa Cyrenen, & advenæ Romani, Judæi quoque Proselyti, Cretes & Arabes, audivimus eos loquentes nostris linguis magnalia Dei. Stupebant omnes & mirabantur adinvicem dicentes: Quidnam vult hoc esse?* Ex eo Scripturæ Sacræ loco, quem hic integrum exscribere necessarium esse duxi, faciliùs stabiliri poterit, in quo situm esset istud Donum linguarum, quod in Sacra Pentecostes die receperunt Apostoli, & quænam sit super hac re probabilior Theologorum & Scripturæ Sacræ Interpretum Sententia? In primis, sunt quidam moderni Scriptores, qui docent, omnes linguas ex lingua Hebraica, quæ est omnium linguarum primigenia, originem habere, ita ut non solùm linguæ Chaldaica, Syriaca, Ægyptiaca, Arabica, cæteræque linguæ Orientales ex ea promanarint, sed etiam linguæ Græca, Latina, Celtica, Saxonica, Theutonica, Danica, aliæque linguæ nihil aliud sint, quam dialecti, seu species & propagines ejusdem Hebraicæ linguæ, sicut fusè probant *Ludovicus Thomassinus* in Præfatione *Glossarii Hebraici*, & Abbas *Paulus Pezronius* in libro *de Antiquitate & origine linguæ Celticæ*. Hinc dicunt illi Scriptores, non omnem linguarum Orientalium affinitatem cum lingua Hebraica per confusionem Babylonicam, quandò post Diluvium dispersæ sunt Gentes, fuisse extinctam, nec majorem extitisse inter Orientales linguas differentiam, quàm quæ inter linguas Italicam, Gallicam, & Hispanicam occurrit, quæ quidem sunt linguæ Latinæ dialecti, seu propagines. Quò fit, ut, quemadmodùm ille, qui linguis vel Italicâ, vel Hispanicâ, vel Gallicâ loquitur, non potest facilè intelligere linguam Latinam, quamvis eam nonnihil intelligat propter affinitatem, quam tres illæ linguæ habent cum lingua Latina, cujus sunt dialecti; ita similiter, ille, qui loquitur linguis vel Chaldaicâ, vel Syriacâ, vel Ægyptiacâ, vel Arabicâ, cæterisque aliis linguis Orientalibus, non possit facilè intelligere linguam Hebraicam, eam tamen utcùmque intelligat, ob affinitatem, quam illæ linguæ Orientales habent cum lingua Hebraica, è qua, tanquàm dialecti, sunt propagatæ. Hoc semel jacto principio, asserunt moderni Scriptores, Donum linguarum, quòd Apostoli in Sacra Pentecostes die receperunt, non in hoc situm fuisse, quod va-

Digitized by Google

variis linguis loquentes, ab omnibus Nationibus audirentur, (implicat enim, inquiunt, contradictionem, hominem eodem tempore variis linguis loqui) sed in hoc positum esse, quòd speciali miraculo factum sit, ut omnes Nationes, quæ antehàc linguam Hebraicam, omnium linguarum primigeniam, haud facilè capiebant, licèt linguis uterentur, quæ dialecti erant linguæ Hebraicæ, & magnam cum ipsa affinitatem habebant, facillimè tamen in Sacra Pentecostes die linguam Hebraicam, quâ loquebantur Apostoli, intellexerint, quasi ipsis vernacula fuisset. Verùm, hanc Sententiam meo calculo probare minimè possum, primò, quia supponit, Apostolis Donum variis linguis loquendi non fuisse à Spiritu Sancto infusum, quod tamen, ut mox ostendemus, apertè adversatur Scripturæ Sacræ. Secundò, hæc Sententia haud parùm elevat miraculum Doni linguarum, quod Apostoli Pentecostes die acceperunt. Si enim, juxta Assertores hujus Sententiæ, in hoc dumtaxàt positum fuit, istud linguarum Donum, quòd omnes Nationes die Pentecostes facilè linguam Hebraicam, quâ loquebantur Apostoli, intelligerent, quam antehàc, diversis ejusdem linguæ Hebraicæ dialectis utentes, non ita facilè intelligebant, tota vis & excellentia hujus miraculi Doni linguarum ad id unum reducetur, quòd omnes Nationes in die Pentecostes linguam Hebraicam facilè intellexerunt, quam anteà non ita facilè intelligebant. Porrò, nemo dicet, hoc tam grande, & insigne miraculum esse, ut quis facilè percipiat & intelligat aliquam linguam, quam anteà non ita facilè percipiebat & intelligebat. Id quippè sæpè numerô usu venire solet in omnibus linguis, quæ plures dialectos habent, & quæ facilè disci & intelligi possunt ab his, in quorum Regionibus diversæ sunt illarum linguarum dialecti, ut videre est in lingua Græca, quæ licèt una sit, habet tamen quinque dialectos; in lingua Gallica, & in cæteris aliis linguis, quæ varias habent dialectos. Quod igitur in die Pentecostes omnes Nationes statim linguam Hebraicam, quâ loquebantur, Apostoli, facilè intellexissent, quam anteà non ita facilè intelligebant, fuisset, fateor, instar alicujus prodigii, quod tamen longè illustrius, & majori dignum admiratione visum esset, si Apostoli, qui erant anteà piscatores, virique rudes & imperiti, confestim variis linguis post effusionem Spiritus Sancti fuissent locuti. Cùm igitur defensores istius, quam impugnamus, Sententiæ, negent, Apostolos variis linguis esse locutos, minuunt stupendum miraculum, quod contigit in Dono linguarum, vimque faciunt Scripturæ Sac. dicenti cap. 2. Actuum Apostolorum: *Repleti sunt omnes Spiritu Sancto, & cœperunt loqui variis linguis, prout Spiritus Sanctus dabat eloqui illis.... Stupebant autem omnes & mirabantur ad invicem dicentes: Quidnam vult hoc esse?* Denique, quamvis non inficias eam, Hebræam linguam esse primigeniam, & ex ea omnes alias linguas, velut ejus dialectos, originem habuisse, sicut jam citati doctissimi Scriptores *Thomassinus*, & *Pezronius* probant; quamvis pariter credibile sit, Hebræam linguam non omninò amisisse etiam in dispersione Gentium, quæ accidit post Diluvium, eam,

eam, quam habebat, cum linguis Orientalibus affinitatem: attamen nullâ unquàm ratione probari poterit, linguam Hebræam, quâ Judæi temporibus Christi & Apostolorum utebantur, eamdem cum linguis Orientalibus retinuisse affinitatem, ita ut tùm temporis ab his, qui linguis Orientalibus loquebantur, intelligi posset Hebræa lingua, licèt non ita facilè. Lingua siquidem, quâ Judæi temporibus Christi & Apostolorum utebantur, quamque ipsemet Christus & ejus Apostoli usurpabant, non erat antiqua Hebræa, omnium linguarum primigenia, quæ cum linguis Orientalibus, veluti totidèm ejus dialectis, affinitatem habebat, sed erat lingua Syro-Hebraica, quæ ab his, qui puris linguis Orientalibus loquebantur, intelligi, nullatenùs poterat, nisi priùs eam fuissent edocti. Gratis itaque dicunt moderni illi Scriptores, linguam Hebræam temporibus Christi & Apostolorum, eamdem, quam priùs cum linguis Orientalibus habebat, retinuisse affinitatem, & miraculum Doni linguarum, quod in die Pentecostes post effusionem Spiritus Sancti contigit, in hoc dumtaxàt positum fuisse, quòd omnes Gentes, quæ linguis Orientalibus loquebantur, quæque linguam Hebræam intelligebant, sed non ita facilè; mirâ & stupendâ novitate linguam Hebræam, quâ utebantur Apostoli, actutùm, facilè, perspicuè, tanquam vernaculam suam linguam, perceperunt atque intellexerunt.

Confutatâ semel hac modernorum Scriptorum Sententiâ, proclive erit aliam huic affinem refellere opinionem. Sunt enim nonnulli, qui tametsi fateantur, linguam Hebræam, quæ omnium linguarum fons est primordialis, nullam temporibus Christi & Apostolorum habuisse cum linguis Orientalibus affinitatem, contendunt attamen, miraculum doni linguarum, quod in Sacro Pentecostes die accidit, in hoc tantummodò positum fuisse, quòd post illapsum Spiritus Sancti omnes Apostoli linguâ Syro-Hebræâ, tum temporis apud Judæos patriâ, utentes, à variis Nationum populis intelligerentur, nec necessarium fuisse, ut Apostoli reciperent donum Linguarum, seu virtutem loquendi variis linguis, non secùs ac postremis hisce temporibus quidam fuerunt Viri Apostolici, quos inter censentur SS. *Vincentius Ferrerius*, *Ludovicus Bertrandus*, & *Franciscus Xaverius*, qui, licèt linguarum peritiâ non pollerent, solâ tamen patriâ linguâ locuti, à dissonis tamen & barbaris gentibus intelligebantur. Verùm, hæc sententia facilè refelli potest. Primò, quia in ea hyppotesi miraculum doni linguarum, non in mentibus & linguis Apostolorum, sed in auribus tantùm auditorum accidisset; cùm tamen Scriptura Sacra conceptis verbis afferat, hoc miraculum in ipsorum Apostolorum linguis apparuisse: *Et cœperunt loqui variis linguis, prout Spiritus Sanctus dabat eloqui illis*. Secundò, si Apostoli donum linguarum, seu virtutem variis linguis loquendi à Spiritu Sancto in die Pentecostes non accepissent, minùs ad prædicandum Evangelium ubique terrarum fuissent idonei, quippè dono linguarum destituti, mutuos cum

has-

barbararum Nationum populis sermones nec ferere, nec illos secum loquentes intelligere potuissent, nisi Deus nova continuò miracula patrare, ac multiplicare voluisset. Exempli gratiâ, non potuisset aliquis Apostolus, propriâ, seu nativâ tantùm linguâ loquens, audiri à populo externæ linguæ & Nationis, nisi Deus, loquente illo Apostolo patriâ suâ linguâ, vocem, seu sonum nativæ illius populi linguæ priùs in aëre per miraculum efformasset, & auribus huiusce populi impressisset; & versâ vice, non potuisset populus externæ linguæ & Nationis loqui cum aliquo Apostolo, ejus linguæ ignaro, nisi Deus, eo loquente populo linguâ suâ nativâ, priùs per novum miraculum, vocem & sonum propriæ linguæ hujus Apostoli in aëre efformasset, & in aures ejusdem Apostoli immisisset. Deus autem non solet absque necessitate edere, & multò minùs multiplicare miracula, Deus enim & natura, ut vulgò dicitur, nihil frustrà operantur. Tertiò, constans est & communis Sanctorum Patrum traditio, Apostolos omnium Nationum linguis fuisse locutos. Ita censent S. *Augustinus* Tractatu 93. in Ioannem, *S. Ambrosius* in Psalm. 18. S. *Leo* Serm. 1. de Pentecoste, *S. Gregorius Magnus* Homilia 30. in Evangelia, & alii plures, quorum sententia consentanea est verbis Christi Domini promittentis Marci cap. 16. v. 17. donum linguarum Apostolis suis: *Linguis loquentur novis*, & testimonio, quod de semetipso perhibet Apostolus *Paulus* Epistolæ 2. ad Corinthios dicens: *Gratias ago Deo meo, quòd omnium vestrûm linguâ loquor*. Quasi diceret Apostolus: Gratias ago Deo meo, quòd linguâ loquar omnium, qui ex variis Orbis partibus oriundi, vel in Urbe Corinthi habitant, vel ad eam, tanquàm ad celeberrimum totius Achajæ, Græciæque Emporium ex omnibus Nationibus appellunt. Negari igitur non potest, Apostolos per illapsum Spiritus Sancti recepisse donum linguarum, seu virtutem loquendi variis linguis, eosque reapsè omnium Nationum linguis fuisse locutos.

Sed dicet fortasse aliquis, incredibile est, Apostolos, dùm ad variarum Nationum & linguarum populos pro concione dicebant, potuisse simul & eodem tempore singulis horum populorum linguis loqui, ut ab illis audiri possent. Impossibile quippè est, attento naturæ ordine, ut quis eodem tempore variis linguis loquatur, nisi quis adeò bonus sit, ut credat *Diodoro Siculo* capite ultimo libri quinti narranti, homines Insulæ cujuspiam linguam sic fectilem, seu duas in partes divisam in ore habere, ut unâ quidem linguæ parte idiomate uno, alterâ alio possint simul pro suo arbitrio loqui, quæ *Diodori* narratio tametsi vera esset, quæ tamen ceu fabulosa ab omnibus viris eruditis exploditur, nihil prorsùs concluderet pro Apostolis, quippè qui Conciones ad diversarum Nationum & linguarum populos habentes non duabus tantùm, sed pluribus linguis loqui debuissent, ut ab omnibus audiri, & intelligi possent. Quod cùm plane incredibile videatur, nulla planior & expeditior suppetit via ad explicandum, quo pacto Apostoli in publicis ad diversarum Nationum,

& lin-

& linguarum populos concionibus, audiri & ab omnibus intelligi potuerint, quàm si dicatur, illos à Deo hoc speciale obtinuisse donum, ut nativâ, seu patriâ linguâ suâ utentes, ab omnibus exterarum Nationum & linguarum populis audirentur, atque intelligerentur.

Hæc si quis dicat, me facilè secum consentientem habebit. Ultrò siquidem fateor, Apostolos certis in casibus, maximè dùm ad variarum Nationum & linguarum populos conciones habebant, hoc singulare donum ad faciliùs propagandum Evangelium à Deo accepisse, ut patriâ linguâ suâ loquentes, promiscuè & indiscriminatim ab omnibus exteris & barbaris Nationibus intelligerentur. Eccur, quæso, ejusmodi donum, quod ad conversionem Gentium omninò necessarium erat, Apostolis, primitias spiritus habentibus, denegasset Deus, qui illud postremis hisce temporibus viris quibusdam Apostolicis concessit? Ecquis unquàm credat, Apostolos, exteris & barbaris Nationibus concionantes, multis linguis simùl fuisse locutos? Longè itaque probabilius est, Apostolos per illapsum Spiritus Sancti utrumque accepisse donum, hoc est, illos omnium Nationum linguis fuisse instructos, & rursùs, eos, dum ad diversarum Nationum & linguarum populos palàm conciones habebant, ab omnibus Nationibus, licèt linguis discrepantibus, auditos & intellectos fuisse, perindè ac illarum Nationum linguis vernaculis essent locuti, quamvis tamen solâ suâ nativâ, seu patriâ linguâ loquerentur. Utrumque siquidem donum ad promulgandum per totum Orbem Evangelium, & ad omnes Nationes Fide Christi imbuendas Apostolis erat necessarium. Hinc Venerabilis *Beda*, explicans hæc verba, quæ cap. 2. Actuum Apostolorum leguntur: *Audivimus unusquisque linguam nostram, in qua nati sumus*, utrumque donum adjudicat Apostolis dicens: *Aut quia linguis omnibus loquebantur, aut quia linguâ suâ loquentes, ab omnibus intelligebantur*. Sed hæc de modo, naturâ, & virtute doni linguarum, quod per illapsum Spiritus Sancti in die Pentecostes Apostoli acceperunt, dicta abundè sufficere debent. Veniamus nunc ad duas illas difficultates, quas in sexto Dubio proposuimus, & quarum prima hæc est: utrùm non solùm Apostoli, sed & omnes Fideles, qui erant in Cænaculo, receperint per effusionem Spiritus Sancti donum linguarum, & reverà omnium Nationum linguis fuerint locuti? Altera difficultas est, an istud donum linguarum in his, qui illud in die Pentecostes divinitùs acceperunt, fuerit aut habituale, aut dumtaxàt transitorium?

Circà priorem difficultatem censet subtilis noster *Cajetanus* in suis Commentariis in. 3. p. Summæ *S. Thomæ* Quæst. 27. Art. 5. B. Virginem Deiparam, aliasque pias mulieres, quæ erant in Cænaculo, non recepisse donum linguarum, eàque potissimùm ducitur ratione, quòd ejusmodi linguarum donum concionatoribus tantùm videtur concessum, tanquàm necessarium evulgandis in omnes gentes Fidei Christianæ Mysteriis, neque id muneris ad Virginem Matrem, aliasque pias mulieres spe-

 ctabat,

ctabat, dicente Apostolo *Paulo* Epist. 1. ad Timoth. cap. 2. v. 12. *Docere autem mulierem non permitto*. Sed hæc non placet Cardinalis *Cajetani* sententia. Primò, quia de omnibus, tàm viris, quàm mulieribus Sacro Cænaculo contentis, citrà ullam distinctionem, ait Scriptura Sacra cap. 2. Actuum Apostolorum: *Repleti sunt omnes Spiritu Sancto, & cæperunt loqui variis linguis*. Ubi autem nihil distinguitur, nihil excipitur. Præterea, credibile non est, Virginem Deiparam, quam Deus beatissimâ omnium Cælestium donorum copiâ, & omnigenâ virtutum suppellectili decorare dignatus est, privatam fuisse hoc cœlesti linguarum dono. Quamvis enim hæc Beatissima Virgo ad concionandum in Orbem terrarum unà cum Apostolis missa non sit, nec etiam publicos unquàm ad populum sermones habuerit, fieri tamen potuit, ut susceptis ubique gentium Christianæ Fidei Sacris, ad eam invisendam ex longinquis Regionibus multi Fideles accesserint, quibuscum illam agere par erat, atque expeditè loqui per illorum linguæ usum. Eodem linguarum dono pias mulieres, quæ erant in Cænaculo, præditas fuisse facilè etiam crediderim, præsertim *Mariam Magdalenam*, & *Martham*, quæ Apostolos imitatæ, Christum Massiliensibus, & Tarasconensibus enunciarunt, juxtà piam, & in Gallo-Provincia receptam Traditionem, quam dùm *Ioannes Launojus*, Sacræ Facultatis Parisiensis Doctor, edito libro impugnare ausus est, totius populi Gallo-Provinciæ invidiam & odium sibi conflavit, eiusque liber jussu Senatus cùm Aquensis, tùm Tolosani, ultricibus flammis addictus est. Tertiò, Prophetia *Ioelis*, quam in Sacro Pentecostes die impletam fuisse S. *Petrus*, Apostolorum Princeps, cap. 2. Actuum Apostolorum testatur, nihil in perceptione donorum Spiritus Sancti discriminis ponit inter viros & mulieres. Sic enim habet: *Et erit in novissimis diebus (dicit Dominus) effundam de Spiritu meo super omnem carnem, & Prophetabunt filii vestri, & filiæ vestræ, & juvenes vestri visiones videbunt, & Seniores vestri somnia somniabunt: Et quidem super servos meos, & super ancillas meas, in diebus illis effundam de Spiritu meo, & prophetabunt*. Quartò, non solùm Apostolos, sed & omnes, qui erant in Cænaculo, recepisse in die Pentecostes donum linguarum, ex eo maximè evincitur, quòd in aliis occasionibus, ubi per manus Apostolorum conferebatur Spiritus Sanctus, Fideles etiam privati, & ad ministerium Apostolicum minimè destinati, quin & ipsi Gentiles, Christi Fide illustrati, donum illud linguarum confestim percipiebant, sicut Actuum Apostolorum cap. 10. narrat *S. Lucas* his verbis: *Obstupuerunt ex Circumcisione Fideles, qui venerant cum Petro, quia & in Nationes gratia Spiritus Sancti effusa est: audiebant enim illos loquentes linguis, & magnificantes Deum*. Cùm igitur non solùm Fideles, sed etiam Gentiles, ad Christum conversi, reciperent per impositionem manuum Apostolorum donum linguarum, quantò faciliùs credere debemus, omnes Fideles, qui erant in Cænaculo, sive viri, sive mulieres, donum linguarum,

guarum, seu variarum linguarum intelligentiam, per illapsum Spiritus Sancti accepisse. Denique, multi Sancti Patres, & antiqui Theologi (quorum testimonia legi possunt apud *Suarem*, Societatis Jesu Theologum, Tom.2. in 3. Part.Summæ *S.Thomæ*, Disput.20. Sect.2.) disertis verbis docent, variarum linguarum intelligentiam omnibus, qui erant in Cænaculo, hoc est, tam viris, quàm mulieribus, in eum cætum cöactis, fuisse concessam. Tot Sanctorum Patrum, & antiquorum Theologorum testimonia cùm hic congerere, & exscribere nimis longum esset, unum, instar omnium, proferre sufficiet, depromptum ex capite 2. Sermonis *S.Augustini* 186. de tempore, ubi hæc habet aquilinus ille Doctor: *Omnes, qui aderant* (in Cænaculo) *unam linguam didicerant. Venit Spiritus Sanctus. Impleti sunt, cæperunt loqui linguis variis omnium gentium, quas non noverant, nec didicerant. Sed docebat ille, qui venerat, intravit, impleti sunt, fudit. Et tunc hoc erat signum, quicumque accipiebat Spiritum Sanctum, subitò impletus Spiritu linguis omnium loquebatur, non illi solùm centum viginti. Docent nos litteræ ipsæ, posteà crediderunt homines, baptisati sunt, acceperunt Spiritum Sanctum, linguis omnium gentium locuti sunt.*

Ratio autem, quâ utitur noster *Cajetanus* ad probandum, nec B.*Mariam* Virginem, nec alias pias mulieres donum linguarum accepisse, sententiæ nostræ apertè favet, nedùm adversatur. At enim, cùm piæ mulieres, in Cænaculo cum Apostolis conclusæ, accepissent in die Pentecostes donum linguarum, cæterasque Gratias, quas enumerat Apostolus *Paulus* Epist. 1. ad Corinthios cap. 12. ideò, ne contra ordinem à Deo constitutum in Ecclesia, mulieres sibi deinceps jus arrogarent loquendi linguis, interpretandi, docendi, exhortandi, Revelationes suas proferendi, Cantica ex tempore componendi & canendi, quasi ex divini Spiritus afflatu, ideò, inquam, Apostolus *Paulus* capite sequenti, seu decimo tertio ejusdem Epistolæ, præcipit mulieribus, ut in Conventibus Ecclesiasticis taceant, quia illis in publico cætu ad viros sermonem habere non permittit Ecclesiarum consuetudo, vetatque conditio sexus. Undè ait Apostolus: *Mulieres in Ecclesiis taceant, non enim permittitur eis loqui, sed subditas esse, sicut Lex dicit. Si quid autem volunt discere, domi suæ viros interrogent. Turpe est enim mulieri loqui in Ecclesia.* Idem inculcat Apostolus Epist.1. ad Timoth. cap.2. dicens: *Mulier in silentio discat cum omni subjectione. Docere autem mulieri non permitto, neque dominari in virum, sed esse in silentio.*

Sed eccè inquit mihi aliquis, si non tantùm Apostoli, sed etiam omnes, qui in Cænaculo erant, sive viri, sive mulieres, fuerunt doni linguarum participes, quorsùm igitur omnes Gentes, quæ ex variis Orbis Nationibus oriundæ tum temporis aderant Hierosolymis, solis Apostolis donum linguarum peculiare & eximium esse succlamabant dicentes: *Nonne omnes isti, qui loquuntur, Galilæi sunt? Et quomodò nos audi-*

vimus unusquisque linguam nostram illos loquentes? Eô siquidem *Galilæorum* nomine Apostolos designari certum est apud omnes. Soli itaque Apostoli variis linguis loquebantur, non verò alii Fideles, qui in Cænaculo cum illis versabantur. Hæc, inquam, si quis mihi objiciat, facilè respondebo, quòd licèt omnes Fideles, qui unà cum Apostolis in Cænaculo erant conclusi, & Spiritu Sancto perfusi, donum linguarum acceperint, principaliter tamen solis Apostolis tribuitur donum linguarum, tum quia soli Apostoli erant verbi Duces, & susceptæ gratiæ præcones à Christo Domino constituti: Tùm quia etiam soli Apostoli illo primo impetu foras è Cænaculo erumpentes, accepti doni linguarum experimentum primi dederunt & in alios homines de repente immutati apparuerunt. Ex piscatoribus quippè, idiotis, & infacundis, facti sunt subitò diserti Oratores, coarguentes cælesti eloquentià supercilium Pharisæorum, convincentes enthymemata Philosophorum, opprimentes vim Rhetorum, & nullis licèt præsidiis humanis instructi, Præsides tamen non timentes, nec Reges, nec Concilia, nec carceres, nec tormenta, nec mortes, semper alacres ac læti promissis Evangelicis, atque intrepidè verba facientes apud multitudinem, quæ cùm semper est bellua multorum capitum, tum verò præcipuè, quotiès ex variis linguis ac Nationibus collecta est. Omnes igitur Gentes, quæ erant Hierosolymis, ob repentinam illam, quam in Apostolis suspiciebant, mutationem, vehemens quædam habebat admiratio, atque inter sese disputabant, quî fieret, quod nec auditum fuerat, neque lectum. Dicebant autem: Eccè rem novam: *Nonne isti qui loquuntur Galilæi sunt? Et quomodò nos audivimus unusquisque linguam nostram illos loquentes.*

Alteram quòd spectat difficultatem, an videlicèt donum linguarum quod Apostolis, aliisque in Cænaculo Hierosolymitano conclusis, concessum est, fuerit habituale, vel dumtaxàt transitorium? convenit inter omnes Catholicos Scriptores, donum illud linguarum, seu facultatem loquendi variis linguis fuisse illis datam & infusam per modum habitus. Si enim hæc facultas variis linguis loquendi Apostolis, aliisque Cænaculo contentis, concessa tantùm fuisset per modum doni transeuntis, non verò per modum habitus permanentis, debuissent posteà Apostoli, aliique notitiam linguarum exoticarum, quantùm ad habitum, crebris exercitiis, studio ac labore acquirere, sicque nihil novi illis accessisset, sed id cum quolibet homine commune habuissent, quod certè nullà ratione dici potest, quia, ut superiùs diximus, Apostoli, aliique Discipuli Christi Domini, cùm essent variarum Nationum & linguarum populis Evangelium annuntiaturi, necessariò opus habebant notitià linguarum, quarum subindè habitum, quem non nisi post multas devoratas molestias, & diuturni temporis moras sibi comparare potuissent, Dei speciali infundentis beneficio accipere debuerunt. Hanc receptissimam apud Catholicos Scriptores sententiam datà operà impugnat *Claudius Salmasius*

sius in libro, quem edidit, *De lingua Hellenistica*, putatque, donum linguarum fuisse datum Apostolis non per modum habitus permanentis, sed tantum per modum transitoriæ motionis, & vialis cujusdam afflatus & impetus Spiritus Sancti, ita ut ultra diem Pentecostes non duraverit vis illa, quâ instructi fuerant à Spiritu Sancto, omnibus diversarum Nationum linguis loquendi: *Falluntur*, inquit Hæreticus ille Calvinista, *Qui putant ab illo miraculo infusam fuisse virtutem variis loquendi linguis, quas ipsi non didicissent, & quæ in toto Orbe frequentabantur. Non enim verosimile est, ultra diem illum durasse vim illam, quam Spiritus Sanctus iis adflavit, quâ linguis omnibus feruntur loquuti, tantisper locum habituram, quamdiù linguæ singulis distributæ super cujusque caput insedisse dicuntur. Ablatis linguis cessavit miraculum & desierunt loqui. Fama est, eos, qui possidentur à Dæmone, sæpè multas externas usurpare linguas, quas non noverunt, sed inspiratione expiratâ, Dæmonio ejecto, in antiquum redeunt, nec ampliùs sermones illos profantur, quos, spiritu maligno effutiente, effutiebant. Nec mirabitur ex diversa causa produci eumdem effectum, qui meminerit, quid actum sit circa baculorum in serpentes conversionem tam à Moyse, quàm ab Ægyptiis sapientibus; spiritus non unus eadem tamen operabatur*; Addit etiam idem Hæreticus, *Apostolos indiguisse interpretibus, Petrum Marco, alios aliis, quippèqui vernaculam tantùm linguam noverant, Græcæ prorsùs ignari, si Paulum excipias, qui in Græcia natus linguam Græcam æquè familiarem habuit ac Syriacam; cæteri Apostoli non nisi serò admodùm eam didicisse videntur, postquàm jussi sunt ad Gentes pergere.*

Sed hæc *Salmasii* sententia sibi non constat, & futilibus nititur conjecturis. Vult quippè *Salmasius*, vim illam, quâ Apostoli linguis omnibus loquebantur, durasse tantùm per integram diem Pentecostes, & tamen ait, illam vim, quâ instructi sunt Apostoli, omnibus linguis loquendi, tantisper locum habuisse, *quandiù linguæ singulis distributæ super cujusque caput insedisse dicuntur*, ita ut, ablatis linguis, cessarit miraculum, & linguis desierint loqui. Quâ in re *Salmasius* manifestâ sese implicat contradictione. Si enim Apostoli variis dumtaxat linguis loquuti sunt, *quandiù linguæ singulis distributæ super cujusque caput insederunt, ita ut, ablatis linguis cessarit miraculum, & linguis desierint loqui*, sicut inquit *Salmasius*, sequitur primò, Apostolos omnibus linguis fuisse dumtaxàt loquutos, quamdiù fuerunt in Cænaculo, & linguæ ignitæ super cujusque caput insederunt. Sequitur secundò, Apostolos è Cænaculo egressos, & ablatis linguis ignitis, quæ tantùm in Cænaculo super cujusque caput insederunt, non ampliùs linguis fuisse locutos. Palàm itaque sibi contradicit *Salmasius*, dùm ex una parte ait, Apostolos omnibus linguis tantummodò fuisse locutos, *quandiù linguæ super cujusque caput insederunt, ita ut ablatis linguis cessarit miraculum, & linguis desierint loqui*; ex altera verò parte asserit, Apostolos per totam

totam diem Pentecostes linguis omnibus fuisse locutos, adeò ut verisimile non sit, ultra illam diem durasse vim illam, quâ à Spiritu Sancto donati erant, omnibus linguis loquendi. Quo pacto enim potuissent Apostoli per totam Pentecostes diem loqui omnibus linguis, si verum sit quod ait *Salmasius*, Apostolos linguis tantummodò fuisse locutos, *quandiù linguæ super cujusque caput insederunt, ita ut ablatis linguis cessarit miraculum, & linguis desierint loqui*, cùm certum sit, linguas capitibus Apostolorum per breve dumtaxàt temporis intervallum insedisse, dùm adhuc erant in Cænaculo, easque posteà evanuisse, seu ablatas fuisse, quandò è Cænaculo egressi sunt. Porrò, exemplum, quod adducit *Salmasius*, petitum ab Energumenis, qui à Dæmone obsessi, externas sæpè, quas non noverunt, linguas usurpant, sed, ejecto Dæmone, his peregrinis linguis loqui cessant, desinuntque illos profari sermones, quos, spiritu maligno effutiente, effutiebant: hoc, inquam, exemplum à *Salmasio* adductum nihil prorsùs facit ad rem. Quid enim mirum, si Energumenus, cui Dæmon impartiri haud potest donum linguarum per modum habitus permanentis, eo semel ejecto, cesset linguis loqui? At contrà, Spiritus Sanctus in die Pentecostes in Apostolos, aliosque Fideles, qui erant in Cænaculo, illapsus est, ut perpetuam in eorum cordibus faceret mansionem, eisque donum linguarum, quò faciliùs ac promptiùs apud omnes Nationes Evangelium prædicarent, instar habitus permanentis, concessit. Præterquàm quòd, una est omnium sententia, donum linguarum per modum habitus permanentis concessum, non esse gratiam gratum facientem, seu gratiam sanctificantem eos, quibus datur; sed esse dumtaxàt gratiam gratis datam, cujus etiam participes esse possunt hi, in quorum cordibus per gratiam sanctificantem non inhabitat Spiritus Sanctus, sicut mox uberiùs exponemus. Hoc itaque exemplum, petitum ab Energumenis, seu ab his, qui à Dæmone possidentur, quod ad suam suffulciendam sententiam perperàm adducit *Salmasius*, nihil omninò facit ad rem, ac ne vel minimam quidem ingerit difficultatem. At, ut candidè fatear, id, quod ultimò loco profert ille Hæreticus, videlicet Apostolos in ministerio Apostolico obeundo Interpretibus indiguisse, id, inquam, haud mediocrem patitur difficultatem, in qua dilucidanda paululùm hic immorari debemus. Si enim, ut diximus, Apostoli donum linguarum, seu vim variis linguis loquendi per modùm habitus permanentis acceperunt, quorsùm igitur in obeundo Apostolico ministerio Interpretibus opus habuerunt? Nec certè ullo pacto negare possumus, Apostolos fuisse Interpretibus usos, cùm vulgata sit sententia Sanctorum Patrum, *Irenæi*, *Melitonis*, *Hieronymi*, *Clementis Alexandrini*, *S. Marcum* fuisse Interpretem S. *Petri*, & *Titum* Interpretem S. *Pauli*. Quin & Clemens Alexandrinus lib. 7. Stromatum addit, *Marco* tandem Alexandriæ relicto, *Glautiam* Interpretem S. *Petro* adfuisse. *Paulus* etiam Epist. 2. ad Corinth. cap. 2. hæc scribit: *Cùm venissem Troadem propter Evan-*

Evangelium Christi, & ostium mihi apertum esset in Domino, non habui requiem spiritui meo, eò quòd non invenissem Titum fratrem meum, sed valefaciens, profectus sum in Macedoniam. Quem locum interpretans *S. Hieronymus* in Epist. ad *Hedibiam* Quæst. 11. ait, *Paulum divinorum sensuum majestatem divino non potuisse Græci eloquii explicare sermone*. Observat etiam Sanctus ille Doctor, geminas, quas habemus, *S. Petri* Epistolas, *Stylo inter se & charactere discrepare, structuráque verborum, quòd pro rerum necessitate diversis Interpretibus in conscribendis Epistolis usus esset*, non potest igitur ullo pacto negari, Apostolos fuisse Interpretibus usos. Quapropter, nunc nobis explicandum incumbit, quâ ratione, quove titulo Apostoli, quos donum linguarum, seu vim omnibus linguis loquendi per modum habitus permanentis accepisse diximus, nihilosecius sivè in concionibus habendis, sivè in conscribendis Epistolis, Interptetibus uterentur?

In primis, sunt aliqui Theologi & Scripturæ Sacræ Interpretes, qui existimant, Apostolos non opus habuisse Interpretibus quantùm ad linguarum notitiam, benè tamen quantùm ad earum ornatum & elegantiam, quibus erant destituti, ut ex eorum Operibus & Epistolis liquidò apparet. Deus enim, inquiunt illi Scriptores, concedendo Apostolis donum linguarum, largitus est eis illa dumtaxat, quæ ad Ecclesiæ utilitatem, & Evangelii apud exteras Nationes propagationem simpliciter necessaria erant, qualia profectò non sunt ornatus & elegantia sermonis. Quia igitur Apostoli divinorum sensuum majestatem ornato & eleganti non poterant exterarum Nationum explicare sermone, ad eam rem Interpretibus indiguerunt.

Verùm, hanc explicationem Cardinalis *Baronius* & *Spondanus* in Annalibus Ecclesiæ ad annum Christi quadragesimum quintum jure optimo rejiciunt, tùm quia planè adversari videtur his, quæ de dono omnium linguarum ab Spiritu Sancto Apostolis impertito S. *Lucas* cap. 2. Actuum Apostolorum, & S. *Paulus* Epist. 1. ad Corinth. cap. 12. produnt: Tum quia etiam Apostolus *Paulus* 1. ad Corinth. cap. 14. redarguens eos, qui ostentationis ergò loquebantur linguis, non obscurè innuit, fuisse in arbitrio Apostolorum, aliorumque, qui donum linguarum à Spiritu Sancto acceperant, loqui linguis, quandò & quomodò vellent. Quod verò Sacri Evangelistæ, & Apostoli in conscribendis Evangeliis & Epistolis sermone simplici & inculto usi sint, hoc minimè probat, eos fuisse destitutos ornatu & elegantiâ linguarum, sed tantùm probat, Apostolos, Spiritu Sancto afflatos, scripsisse stylo simplici, parùmque compto, qui magis ad populorum captum & intelligentiam esset accommodatus, ut hoc pacto faciliùs propagaretur Evangelium, nec ullis humanæ eloquentiæ adminiculis, sed soli divinæ omnipotentiæ accepta referri posset totius Orbis immutatio. Rejectâ itaque hac quorumdam Scriptorum explicatione, existimo, duabus potissimùm de

cau-

causis Apostolos indiguisse Interpretibus. Prima causa fuit, quandò alicui genti loquentibus Apostolis (Exempli gratiâ Græcis) erant in auditorio alii, qui Græci sermonis erant penitùs ignari, tunc enim per Interpretes iis satisfaciendum erat; vel cùm difficilia captu iidem Apostoli loquebantur, tunc officium erat Interpretum alta & obsura Mysteria, quæ interdum eructabant Apostoli, & abstrusiora, quæ aliquandò fundebant Oracula, plano, facili, atque ad captum simplicium attemperato sermone reddere & explanare. Horum siquidem explanatio, quæ ad aliam gratiam gratis datam, à gratia doni linguarum distinctam, pertinebat, Interpretibus relinquebatur. Altera causa, ob quam Apostoli interdùm indigebant Interpretibus, locum præsertim habebat in Epistolarum Apostolicarum interpretatione. Cùm enim Apostoli ad unam vel alteram particularem Ecclesiam mitterent Epistolas, operâ Interpretum ejusmodi Epistolæ omnibus Ecclesiis reddebantur communes, sicut observat S. *Hieronymus* circa duas Epistolas *S.Petri*, quæ ex Hebræo à diversis Interpretibus in aliam linguam versæ in universam Ecclesiam sparsæ sunt; idemque testatur *S. Clemens Alexandrinus* de Epistola ad Hebræos, quam ab Apostolo *Paulo* Hebraicè scriptam, Græcè reddidit vel *Barnabas*, vel *Lucas*. Hæ sunt duæ causæ, ob quas Apostoli Interpretibus usi sunt. Cæterùm, nec in conscribendis Epistolis, nec in concionibus ad variarum linguarum & Nationum populos habendis, nec adornatè in linguarum peritia dicendum, Interpretibus eguerunt. Alioqui Dei opus fuisset imperfectum, si linguarum peritia, quam Dei dono acceperant Apostoli, eo caruisset ornatu, qui naturali facultate atque industriâ comparatur, cùm tamen certum sit, ea, quæ fiunt virtute divinâ, longè perfectiora esse iis, quæ fiunt juxta naturæ ordinem, aut per humanam industriam. Fallitur ergò *Salmasius*, dùm ex verbis Apostoli *Pauli* Epist.2. ad Corinth. cap.2. perperàm infert, *Paulum* ingenti dolore fuisse affectum, quòd *Tito* Interprete destitutus, Troade pro concione dicere non potuerit. In hoc, inquam, vehementer hallucinatur *Salmasius*, quia Apostolus *Paulus* eò loci non ait, se ab habenda concione fuisse retardatum, sed id unum dumtaxàt innuit, requiem spiritui suo non habuisse, quòd *Titum*, Corintho reversum, non invenisset, à quo certior fieri potuisset de statu illius Ecclesiæ. Quod sanè, ut nemo non videt, ad præsentem difficultatem non attinet, & ne vel minimum quidem sententiæ nostræ de perpetuo linguarum dono Apostolis cælitùs infuso negotium facessere potest.

Ex his, quæ hactenùs à me dicta sunt, non solùm refellitur *Claudius Salmasius*, sed etiam *Desiderius Erasmus*, qui in suis Annotationibus in caput 10. Actuum Apostolorum, pag.476. Tomi 6. suorum Operum postremæ Editionis Lugduni Batavorum, apertè *Salmasio* prælusit, asserens Apostolos nec perpetuum à Spiritu Sancto accepisse donum linguarum, neç variis linguis unquàm fuisse locutos, sed tantummodò me-

mediocrem Græci sermonis facultatem è vulgi colloquiis citra ullum miraculum didicisse. Sic enim scribit *Erasmus*: *Apostoli Græcitatem suam non è Demosthenis Orationibus, sed è vulgi colloquio didicerunt. Sic enim visum est Sapientiæ divinæ, nullis eloquentiæ mortalis adminiculis Orbem in suam Sententiam pertrahere. Neque enim donum illud linguarum oportebat esse perpetuum. Satis erat adesse quotiès usus postulabat. Ut non semper excitabant mortuos, non semper sanabant ægrotos, sed tum demùm cùm ad Religionis & Evangelii negotium pertinebat. Semel duntaxat legimus, Apostolos novis linguis loquentes miraculo fuisse. Et hujus Voluminis* (seu Actuum Apostolorum) *cap.19. narrantur, qui baptisati Spiritum Sanctum acceperunt, linguis loquuti & prophetasse; quanquàm vero propius est, Apostolos id temporis unicâ linguâ fuisse locutos, ac virtute divinâ factum, ut æquè ab omnibus intelligerentur. Neque verò necesse est, opinor, quidquid fuit in Apostolis, protinùs tribuere miraculo. Homines erant, quædam ignorabant, in nonnullis errabant..... Neque verò mirum, si, cùm Ægyptus, Syria, Cilicia, totaque penè minor Asia, primùm ob Imperium Alexandri, mox Romanorum, vulgò Græcè loqueretur, Apostoli citrà miraculum Græcè novissent, præsertim cùm posteà tot annos inter Græcè loquentes versarentur. Neque statim ab iis conscriptum est Evangelium. Qui inter Gallos vivit, uno protinùs anno Gallicè loquitur, etiamsi priùs nihil ejus sermonis tenuerit. Et miramur Apostolos tot annos mediocrem sermonis facultatem fuisse consequutos..... Quod posterior Epistola Petri dissideat à phrasi prioris, hanc Chrysostomus adducit causam, quòd in ea sit usus alio Interprete. At quorsùm opus Interprete, si perfectam omnium linguarum peritiam dabat Spiritus Sanctus? Cur ausi sunt interpretari veteres, quod Paulus ob id Titum desideraret, quòd is in Græci sermonis facultate esset promptior? &c.* quibus verbis non solùm *Erasmus* erroneam *Salmasii* Sententiam, mox à me confutatam, præformavit, verùm etiam in alium gravem prolapsus est errorem, dùm eum non pudet asserere, Apostolos, etiam post acceptum Spiritum Sanctum, quædam ignorasse, & in nonnullis errasse, seu, ut sæpiùs in suis Scriptis inculcat, Apostolos, Sacrosque Scriptores non fuisse in omnibus, quæ scripserunt, à Spiritu Sancto afflatos, sed humanæ conditioni & fragilitati permissos, in aliquot errores memoriæ lapsu impegisse, à quibus nullo pacto excusari possunt. Hunc errorem ante *Erasmum* docuerunt quidam Hæretici, quos S. *Hieronymus* Præfatione Commentariorum in Epistolam S. *Pauli* ad *Philemonem* jure optimo perstringit, quosque ipse itidèm datâ operâ impugnavi in Paragrapho tertio primæ Partis Tractatus, quem paucis abhinc annis Romæ publicâ luce donavi *De Scriptura Sacra*, ubi latè commonstravi, Spiritum Sanctum Sacrorum Scriptorum menti impressisse illustrationem & cognitionem rerum, quas litteris mandare debebant, eorum voluntatem movisse inspirando, excitando, & speciali afflatu impellendo, ut fideliter & constanter eas litteris con-

signare

signare vellent, eorum manui adfuisse peculiari assistentiâ, ne rem pro re, verbum pro verbo, literam pro litera scriberent, eos denique sic ubique direxisse, ut nullam, vel minimam quidem, his, quæ scripserunt, immiscerent falsitatem, non solùm eam, quæ mentiendo profertur, sed nec eam, quæ memoriæ lapsu, vel alio quovis humano defectu obrepere potest. Hoc siquidem speciale privilegium Apostoli, Sacrique Scriptores per illapsum Spiritus Sancti acceperunt, sicut eis promiserat Christus Dominus, *Joannis* cap. 14. v. 26. dicens: *Paracletus autem Spiritus Sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia quæcumque dixero vobis*. Et cap. 16. v. 3. *Cùm venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem, non enim loquetur à semetipso, sed quæcumque audiet loquetur, & quæ ventura sunt, annunciabit vobis*. Apage ergò errorem *Erasmi*, dicentis, Apostolos, etiam post acceptum Spiritum Sanctum, quædam ignorasse, eosque humanæ conditioni & fragilitati permissos in aliquot errores prorupisse.

De numero linguarum, quarum perfectam notitiam Apostoli ac Discipuli Christi Domini in Sacro die Pentecostes per illapsum Spiritus Sancti acceperunt, non convenit inter Theologos & Scripturæ Sacræ Interpretes, quia, licèt fateantur omnes, ante Babelicæ Turris, post generale Diluvium ædificationem, unam fuisse omnium hominum linguam, juxtà illud Genesis cap. 11. v. 1. *Erat autem terra labii unius, & sermonum eorumdem*; incertum tamen est, in quot linguas Deus diviserit homines, qui post Diluvium universale Turrim Babelicam extruebant. Hebræi in septuaginta linguas, Græci verò in septuaginta duas linguas ejusmodi homines in Turris Babelicæ ædificatione fuisse à Deo divisos affirmant. Sed neuter linguarum numerus colligi potest ex Scriptura, quæ Genesis mox à me laudato capite sic Deum inducit loquentem: *Venite igitur descendamus, & confundamus ibi linguam eorum, ut non audiat unusquisque vocem proximi sui*. Ex quo Scripturæ Sacræ loco constat quidem, Deum hominum linguam, quæ tum temporis una erat, confudisse, numerus tamen linguarum, in quas Deus homines in Turris Babelicæ ædificatione divisit, ex eo Scripturæ Sacræ loco extundi minimè potest, ac subindè certò assignari nequit numerus linguarum, quarum notitiam Apostoli ac Discipuli Christi Domini in die Pentecostes, speciali Spiritus Sancti beneficio, habuerunt. Hoc unum certò affirmare possum, Apostolos ac Discipulos Christi calluisse Matrices ac primigenias linguas, videlicèt Hebraicam, Græcam, Latinam, Teutonicam, & Illyricam; quæ ex linguarum divisione, factâ in Turris Babelicæ ædificatione adhùc supersunt, & ex quibus cæteræ aliæ linguæ, veluti totidem Dialecti, originem ducunt. Exempli gratiâ, ex Hebraica linguâ propagatæ sunt Chaldaica, Samaritana, Arabica, Æthyopica, Syriaca &c. Ex Græca linguâ derivatæ sunt Attica, Jonica, Æolica, Phrygia &c. Ex Latina linguâ originem habent Italica, Gallica, Hispanica, Lusitana &c.

Ex

Ex Theutonica enatæ sunt Belgica, Danica, Suecica, Anglica, Scotica, Hibernica &c. Ex lingua Sclavonica obortæ sunt Polonica, Hungarica, Bohemica, Moscovitica, Tartarica, Turcica, Bulgarica &c. An verò lingua Persica sit primigenia lingua, vel ex alia promanaverit? vel quæ aliæ Idiomata è lingua Persica enata sint? incertum est. Ut ut sit, nullus ipse dubito, quin Apostoli ac Discipuli Christi Domini, quò faciliùs & celeriùs Evangelium ubique Terrarum prædicare possent, calluerint non solùm linguas Matrices ac primigenias; quæ ex linguarum divisione factâ in Turris Babelicæ ædificatione adhùc supersunt, sed etiam cæteras linguas, quæ, velut Dialecti, ex illis Matricibus ac primigeniis linguis suam originem trahunt, quæque temporibus Apostolorum apud varias Gentes & Nationes erant in usu.

Præter donum linguarum, quo Apostoli in die Pentecostes per illapsum Spiritus Sancti fuerunt donati, alios effectus in illis produxit Spiritus Sanctus, videlicèt Gratiam sanctificantem, Dona & fructus Spiritus Sancti, Gratiasque gratis datas, de quibus hîc pauca tantùm dicam, tum quia longiùs me abduceret hæc de hisce effectibus suscepta concertatio; tum quia de his effectibus Theologi in Tractatu de Gratia cumulatissimè disputare solent, quorum scrinia compilare non debeo. In primis, Apostoli ac Discipuli Christi Domini per illapsum Spiritus Sancti receperunt Gratiam sanctificantem, non primam illam quidèm, quæ ad vitam spiritualem regenerat (hanc quippè jam habebant) sed secundam, quæ *roboris* atque *perfectionis* à Sanctis Patribus nuncupatur, quamque ipsemet Christus Dominus Apostolis ac Discipulis suis, ad publicam nominis sui confessionem, daturum se promiserat, Lucæ cap. ult. dicens: *Ego mittam promissum Patris mei in vos, vos autem sedete in Civitate, quoadusque induamini virtute ex alto.* Quasi Christus Apostolis ac Discipulis suis diceret: Spiritus Sanctus, qui in vos descendet, reddet vos fortes & invictos adversùs omnia Mundi terriculamenta; addet eloquentiam, cui nemo poterit contradicere; addet virtutem ad edenda miracula, ut sit efficax vestrum de me testimonium. Vos interim conquiescite, simulque congregati, sedete in hac Civitate Hierosolyma, Ecclesiæ nasciturae concordiam auspicantes, vosque invicèm sanctis colloquiis exhortemini, deprecantes, & gratias agentes Deo, donec è sublimi veniat ille Spiritus, qui vos instruet virtute roboreque Cælesti. Hac virtutis & fortitudinis gratiâ in die Pentecostes per illapsum Spiritus Sancti donatos fuisse Apostolos ac Discipulos Christi Domini, manifestò probat repentina illa & intrepida audacia, quâ è Cænaculo statim egressi (nescit enim, ut inquit S. Ambrosius, *tarda molimina Spiritus Sancti gratia*) ad infinitam propemodùm multitudinem, ex variis linguis & Nationibus collectam, verba faciunt, nihilque pertimescentes Judæorum rabiem, palàm profitentur, Jesum Christum esse Filium Dei viventis, verumque Messiam, Prophetarum Oraculis prædictum. Undè, quæ-

sò, tanta fiducia piscatoribus, indoctis & humilibus viris, ut tantam multitudinem auderent vel obtueri? Sæpè numerò magnis Oratoribus, qui multis vigiliis elucubratam, limatam, ac meditatam adferunt Orationem, dicturis apud frequentem populum, aut Principes, fugit color, vox faucibus hæret, obstupescit mens, balbutit lingua, manus, genuaque contremiscunt; Et isti piscatores, omni humano destituti præsidio, ac penitùs obliti afflictionum, quibus territi, Dominum suum paulò ante deseruerant, non solùm cum maxima fiducia in populos, sibi omninò ignotos, intendunt oculos, sed etiam vocem suam efferunt, nihil præmeditati loquuntur illis, quod metu celaverant, quod in occulto didicerant, juxtà Christi Domini Vaticinium, prædicant in tectis. Nimirùm illa est virtutis & fortitudinis gratia, quam illis promiserat Christus Dominus, quamque uberrimè receperunt per illapsum Spiritus Sancti, qui, ut inquit Scriptura Sacra, *à fine usque ad finem attingit omnia fortitèr, & disponit omnia suavitèr*. Hic est alter effectus, quem post illapsum Spiritus Sancti receperunt Apostoli, seu fortitudinis gratiam, quam illis pollicitus fuerat Christus Dominus his verbis, quæ leguntur Actuum Apostolorum capite primo: *Accipietis virtutem Spiritus Sancti, & eritis mihi testes in Hierusalem, & in omni Judæa, & Samaria, & usque ad ultimum Terræ*. Quasi illis diceret Christus: Spiritus Sanctus, sicut sum pollicitus, cælitùs effundetur in vos, robur animis vestris additurus, & quidquid vos docui revocaturus in memoriam, cujus inspiratione docti, præsidioque roborati, eritis mihi testes, primùm Hierosolymis, juxta Prophetam, qui dicit: *De Sion exibit Lex, & verbum Domini de Hierusalem*: mox per omnem Judæam, deindè per Judææ finitimam Samariam, postremò per universas Orbis Nationes, quàcumque gentes humanæ terram incolunt. Omnibus enim ex æquo veni, omnibus mortuus sum, omnibus offertur Evangelii gratia. Regnavit hactenus Lex apud Judæos. Evangelii Regnum tam latè patere vult Pater, quàm latè patet terrarum Orbis. Huic Christi Domini præcepto confestim post illapsum Spiritus Sancti obtemperarunt Apostoli, publicè dicentes, sicut legimus cap. 2. Actuum Apostolorum: *Hunc Jesum resuscitavit Deus, cujus nos testes sumus. Dextera igitur Dei exaltatus, & promissione Spiritus Sancti acceptâ à Patre, effudit hunc, quem vos videtis & auditis*. Quasi dicerent: Resurrectionis Jesu Christi nos omnes, quos hic videtis adstantes, testes sumus, qui familiaritèr cum illo viximus, qui frequenter ab illo audivimus, quod & crucifigendus esset juxta Prophetas, & tertio die Resurrecturus. Mortis & spectatores & auditores nos fuimus, Resurrectionis testes nos sumus, quibus frequenter apparuit, non solùm visus, & auditus, verùm etiam manibus contrectatus. Agnovimus vocem, agnovimus faciem, vidimus & contrectavimus vestigia vulnerum. Denique, cibum unà nobiscum cepit, ut verum & idem corpus esse sciremus, quod conditum erat in sepulchro. Hic autem Jesus, quem Deus

Deus extulit in fastigium æternæ gloriæ, nunc suam divinam virtutem apud vos exserit per Spiritum Sanctum, quem nobis promiserat, cùm adhùc nobiscum ageret in Terris. Hunc reversus in Cœlum, illinc nobis largitèr effudit juxtà Prophetiam *Joelis*. Et hinc est illud miraculum vobis insolitum, quòd videtis & auditis nos loquentes linguis, quas vos ex diversis linguis conflati paritèr intelligitis. Hoc pacto Apostoli, gratiâ fortitudinis instructi per illapsum Spiritus Sancti, sic palàm & intrepidè de Jesu Christo testimonium reddebant, ut jam timor corriperet animos omnium sibi malè conscios. Perspiciebant enim, rem non esse conspirationis humanæ, sed virtutis Cælestis. Siquidem Apostoli non solùm loquebantur omnium linguis, verùm etiam multa prodigiosa miracula patrabant invocato nomine Jesu Hierosolymis, sanandis morbis, profligandis Dæmoniis, excitandis mortuis, aliisque id genus edendis prodigiis, quæ omnium Judæorum animis metum incutiebant, sicut testatur S. *Lucas* cap.2. Actuum Apostolorum dicens: *Fiebat autem omni animæ timor: multa quoque prodigia & signa per Apostolos in Hierusalem fiebant, & motus magnus erat in universis*. Poterantne, quæso, Apostoli evidentiora fortitudinis, post illapsum Spiritus Sancti, exhibere argumenta, quàm dùm intrepidis animis de Jesu Christo coram Judæis, ejus infensissimis hostibus, tot invicta testimonia præbuerunt, eosdemque Judæos, quorum efferatam rabiem paulò antehàc tam vehementèr reformidabant, suis miraculis, & ignitis eloquiis terrore perculerunt?

Tertius effectus, quem Spiritus Sanctus, in die Pentecostes descendens in Apostolos, produxit in illis, consistit in gratia septiformi, seu in septem Donis Spiritus Sancti, quæ à Propheta *Isaia* cap.11. isto ordine recensentur, *Donum Sapientiæ*, *Donum Intellectus*, *Donum Consilii*, *Donum Fortitudinis*, *Donum Scientiæ*, *Donum Pietatis*, *Donum Timoris Domini*. De his septem Spiritus Sancti Donis agit S.Thomas 1.2.qu.68. Brevitèr ipse dicam, septem Dona Spiritus Sancti nihil aliud esse, quàm habitus supernaturaliter infusos, quibus disponimur, & habiles efficimur, ut divinitùs moveamur ad exercendas promptè, faciliter, ac suaviter operationes, quæ regulas omnes prudentiæ tum acquisitæ, tum infusæ excedunt. Quò fit, ut septem Dona Spiritus Sancti respiciant bonum honestum, dirigibile speciali Spiritus Sancti instinctu, communes prudentiæ sive acquisitæ, sive Christianæ & infusæ, regulas prætergrediente. His autem septem Spiritus Sancti donis totus homo, & omnes ejus potentiæ, earumque operationes perfectam rectitudinem assequuntur. Perficitur quippè homo per *Donum Sapientiæ* ad judicandum de rebus divinis, quibus debeat adhærere; per *Donum Intellectus* ad rectam de ultimo fine æstimationem habendam; per *Donum Consilii* ad rectè deliberandum in difficillimis, & præsertim inopinatis; per *Donum Fortitudinis* ad consequendum finem operis ardui propter Deum suscepti, & superanda omnia mala, quæ ex adverso emergere possunt.

Hoc

Hec fortitudinis dono roborati viri Sancti, & Martyres Christi, terrena despexerunt, supplicia contempserunt, Mundo & sævissimis Tyrannis majores, dilaniari, excarnificari, occidi, membratimque discerpi potuerunt, à Christi tamen Fide, & à defensione veritatis flecti nunquàm potuerunt. Denique, perficitur homo per *Donum Scientiæ* ad discernenda credenda à non credendis, rectèque judicandum de rebus humanis quatenùs ducunt ad Deum; per *Donum Pietatis* ad deferendum Deo, Supremo rerum omnium Domino, debitum cultum; per *Donum Timoris* ad Deum reverendum & timendum, omnesque libidines reprimendas, cupiditates configendas, & domesticum hostem prosternendum atque superandum. Hæc septem Spiritus Sancti Dona, quibus totus homo in suis potentiis & operationibus perficitur, Apostoli per illapsum Spiritus Sancti receperunt.

Quartus effectus, quem Spiritus Sanctus in die Pentecostes produxit in Apostolorum animis, sistit in octo Beatitudinibus, quæ ut docet *S. Thomas* 1. 2. Quæst. 69. comitantur Dona Spiritus Sancti, & nihil aliud sunt, quam heroicæ operationes, quibus non solùm ad beatitudinem tendimus, sed etiam ipsam futuram beatitudinem quodam experimento in terris prægustamus. Verè etenim beati sunt hi, qui paupertate spiritus terrenorum bonorum nugas nihili faciunt. Beati mites, qui nec læsi lædunt, sed mansueti sunt ad loquendum, teneri ad compatiendum, faciles ad remittendum, prompti ad benè de omnibus merendum. Beati qui lugent, seu lachrymis & compunctione immodicas delectationes, effusos risus, & dissoluta gaudia compescunt. Beati qui esuriunt & sitiunt justitiam, & in solum Deum, omnis Justitiæ fontem, jugiter anhelant & suspirant. Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Beati pacifici, quoniam Filii Dei vocabuntur. Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam. Has octo Beatitudines, quas cap. 5. sui Evangelii percenset *S. Matthæus*, quæque promanant ex Donis Spiritus Sancti, Apostolis in die Pentecostes impertitus est Spiritus Sanctus.

Quintus effectus, quem Apostoli ex illapsu Spiritus Sancti in die Pentecostes perceperunt, est duodenarius fructus, qui Dona Spiritus Sancti itidem consequitur, & ab Apostolo *Paulo* cap. 5. ad Galatas notatur his verbis: *Fructus Spiritus est Charitas, Gaudium, Pax, Patientia, Bonitas, Benignitas, Longanimitas, Mansuetudo, Modestia, Fides, Continentia, Castitas*. Per duodecim illos Spiritus suavissimos fructus ultimam vitæ spiritalis suavitatem consequitur homo, & ad ea, quæ sunt intra se, & ad ea, quæ sunt juxta se, & ad ea, quæ sunt infra se, rectissimè ordinatur. In primis, rectè homo disponitur intra se, cùm in divinis *Charitate* fruitur, & in Domino *Gaudium* plenum, quod nemo tollere potest, blandè in se experitur; & *Pace*, quæ exsuperat omnem sensum,

Digitized by Google

sum, à Christo data, delectatur; & per *Patientiam* possidet animam suam; & per *Longanimitatem* nullà imminentis persecutionis atrocitate, nullâ promissorum bonorum dilatione deterretur. Deindè, ergà illa, quæ sunt juxta se, homo rectè disponitur, dùm in proximum *Bonitate* se se diffundit, *Benignitate* se illi attemperat, *Mansuetudine* de illo benè meretur, *Fide*, seu fidelitate, candidè & ingenuè citrà fraudem & dolum conversatur. Denique, ergà ea, quæ sunt infrà se, passiones videlicèt & exteriores operationes, rectè disponitur homo, si in dictis & factis modùm non fucatâ sed genuinâ *Modestiâ* observet; si illicitas concupiscentias per *Castitatem* domet, si à licitis per *Continentiam* abstineat. *Hi* sunt duodecim Spiritus suavissimi fructus, quibus Apostolorum animos Spiritus Sanctus in die Pentecostes donavit, illustravit, locupletavit.

Postremus effectus effusi in Apostolos Spiritus Sancti est *Gratia gratis data*, quæ sic appellatur, quia non ad sanctificationem suscipientis datur, sed ut is, qui illam suscipit, ipsius ope ad alterius salutem & conversionem exteriùs cooperetur, docendo, persuadendo, convincendo. Sunt autem novem species gratiæ gratis datæ. Huic enim per Spiritum Sanctum datur, ut sapienti sermone det fida cordataque consilia, & hæc est prima gratiæ gratis datæ species, seu *sermo sapientiæ*. Alteri ejusdem Spiritus Sancti beneficio datur, ut cognitione rerum ac Disciplinarum alios edoceat. Et hæc est altera gratiæ gratis datæ species, seu *sermo scientiæ*. Alii ejusdem afflatu Spiritus datur Fides, cujus lumine ea, quæ docenda noverit, aptè & opportunè cæteris proponere possit. Et hæc tertia gratiæ gratis datæ species, seu *Fides*. Illi per eumdem Spiritum contigit vis medendi morbis. Et hæc quarta gratiæ gratis datæ species, seu *gratia sanitatum*. Est cui datur insignis potestas edendi miracula. Et hæc quinta gratiæ gratis datæ species, seu *operatio virtutum*. Est cui contigit Prophetiæ dos, ad explicanda quæ vel futura sunt, vel alioquin abstrusa. Et hæc sexta gratiæ gratis datæ species, seu *Prophetia*. Est alius, cui datum est, ut sagaci studio discernat afflatus hominum, utrùm à Deo profecti sint, an secus? Et hæc septima gratię gratis datæ species, seu *discretio spirituum*. Rursùs alius per Spritum Sanctum sortitur hanc dotem ut variis Linguis loquatur. Et hæc octava gratiæ gratis datæ species, seu *genera linguarum*. Alii postremò datur, ut vel per afflatum, vel arcanarum litterarum peritiam interpretetur, & explanet quod alii locuti sunt. Hæc est nona gratiæ gratis datæ species, seu *Interpretatio sermonum*. Has novem gratiæ gratis datæ species Apostolus Paulus c. 12. Epist. 1. ad Corinth. recenset his verbis: *Unicuique autem datur manifestatio Spiritus ad utilitatem. Alii quidem per Spiritum datur sermo sapientiæ: Alii autem sermo scientiæ secundum eumdem Spiritum: Alteri fides in eodem Spiritu: Alii gratia sanitatum in uno Spiritu: Alii operatio virtutum: Alii Prophetia: Alii discretio spirituum: Alii genera linguarum: Alii interpretatio sermonum. Hæc autem omnia operatur unus atque idem Spiritus, dividens*

videns singulis pro ut vult. Has novem species gratiæ gratis datæ, quæ ad propagationem Evangelii, & conversionem Infidelium ac Judæorum multùm conducere poterant, Deus non solùm Apostolis, sed etiam plurimis Christianis primi sæculi communicavit. Testatur etiam *S. Irenæus*, Scriptor secundi sæculi, lib. 5. *De Hæresibus* cap. 6. pag. 299. juxta recentem PP. Benedictinorum Cong. *S. Mauri*, Editionem, extitisse suo ævo multos Fideles, quibus Deus ad ædificationem Ecclesiæ ejusmodi gratias gratis datas concessit: *Quemadmodùm*, inquit antiquus ille Pater, *multos audivimus fratres in Ecclesia, Prophetica habentes charismata, & per spiritum universis Linguis loquentes & absconsa hominum in manifestum producentes ad utilitatem & mysteria Dei enarrantes, quos & spirituales Apostolus vocat*. Verùm, ille gratiarum gratis datarum usus, qui in primis Ecclesiæ temporibus ad propagandum Jesu Christi Evangelium in Ecclesia frequentissimus erat, nunc per totum, quà latè patet, Orbem Christianâ Religione dilatatâ, in paucis viris sanctis, qui verè Spiritu Dei aguntur, invenitur. Quapropter, non debemus omni spiritui credere, sed judicare an spiritus ex Deo sit? nec etiam ad quoslibet attinet de motibus extraordinariis Spiritus Sancti judicium ferre, sed solùm Ecclesia, virique spirituales & eximiâ prudentiâ præditi, possunt judicare, & cognoscere an illi motus sint ex Deo, seu Spiritu Sancto, vel ex maligno Spiritu, seu Diabolo, qui solet se transfigurare in Angelum lucis, quò magis imponat simplicibus & incautis, sicut, heu nimiùm! compertum habemus non solùm exemplis quorumdam nostri temporis fanaticorum Hæreticorum, qui multum mansuetudinis & pietatis præ se ferentes, Orationis studium plenis buccis crepantes, & incredibili fiduciâ dona Sancti Spiritus sibi arrogantes, multos vanâ spe lactarunt, deluserunt, & secum in æternam damnationem pertraxerunt: sed etiam exemplis plurium mulierum itidèm fanaticarum, quæ, à Diabolo delusæ, opinantes, se aliquid grandius & perfectius more mortali operari, nihil aliud egerunt, quàm ut in fœdissimas prolapsiones laberentur, seseque tanquam vanissimas & stultissimas omnibus deridendas propinarent. Ne igitur Diaboli, qui mentes nostras telis igniferis, lethalique tinctis veneno, molitur è sublimi configere, captemur artibus, vel appetamur insidiis, nunquàm divelli debemus à sapientia Jesu Christi, de qua sacer Libri Sapientiæ Auctor cap. 7. hæc habet: *Venerunt mihi pariter omnia bona cum illa, & innumerabilis honestas per manus illius, & lætatus sum in omnibus, quoniam antecedebat me ista sapientia, & ignorabam, quoniam bonorum omnium mater est*. Hæc enim modestiam & mansuetudinem comitem ducit. Mansuetudo autem nos Divini Spiritus reddit capaces. Super humilem enim & mansuetum gaudet requiescere, qui simul atque septeno illo Charismate mentem nostram imbuerit, tum demùm pullulascit felix illa seges virtutum omnium cum fructibus illis beatis, quorum præcipuus, gaudium internum, gaudium arcanum

num

num, gaudium iis solis cognitum, quibus contigit, quod denique cum mundi gaudiis non evanescit, nec aufertur, sed cumulatur in gaudium æternum. Caput autem hujus sapientiæ est, ut quisquis intus & in cute se ipsum cognoscere cum omni sollicitudine satagat, nec tamen unquàm sibi rem tantam vindicare præsumat; ut sibi ipsi satis sit cognitus. Corpus suum haud scio an quisquam ad plenum norit, & mentis habitum cognoscet quilibet?) Apostolus *Paulus*, cui contigerat vel tertii Cœli mysteria discere, semetipsum tamen non audet judicare, & nos carnales quid confidimus? Quòd igitùr tot fanatici homines, & mulieres, præsertim falsæ pietatis specie delusæ, hac nostrâ tempestate prodierint, dicentes, se spiritu Dei agi, cùm tamen præstigiis Diaboli, & terrenæ sapientiæ, quæ omnium malorum mater est, cœco amore ducerentur; non alia potest, meâ quidèm sententiâ, afferri ratio, nisi quia sui notitiam non habuerunt, immò eam habere non curarunt, consulentes, ut par fuisset, & demissis animis auscultantes pios Patres spirituales, qui habent Donum discretionis spirituum, eorumque salutaria Monita quàm primùm summâ sedulitate executioni mandantes. Quod cùm non fecerint, sed potiùs sibi nimiùm blandientes suisque tenebris oblectati, facere renuerint, mirari certè non subit, si, *Deo*, ut inquit Sanctus Augustinus, *spargente pœnales cæcitates propter illicitas cupiditates*, horrendis libidinum monstris sese fœdarint, idemque illis acciderit, quod Apostolus *Paulus* cap. 1. Epist. ad Romanos antiquis Philosophis contigisse testatur his verbis: *Evanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum: dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt. Propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum, in immunditiam, ut contumeliis afficiant corpora sua in semetipsis.*

Hactenùs sat supèrque exposuimus omnia, quæ in sacro die Pentecostes per illapsum Spiritus Sancti in Discipulos Christi contigerunt. Nunc brevitèr, quoad ejus fieri poterit, diluere præstat duas præsertim objectiones, quas vulgò proponere solent perfidi Judæi contra Novam, seu Evangelicam Legem, à Christo Domino institutam, quam Apostoli in Sacro Pentecostes die afflati Spiritu Sancto Hierosolymis intrepidè promulgarunt, & deindè per totum orbem longè latèque propagarunt.

Sic primò objiciunt Judæi: Jesus Nazarenus, fatentibus omnibus Christianis, antiquavit Legem Veterem, seu Mosaicam, & instituit Novam Legem, seu Evangelicam, quæ ab ejus Apostolis in die Pentecostes fuit Hierosolymis promulgata, ergò Jesus Nazarenus non fuit verus Messias à Deo in Lege promissus. Probant conseq. primò, quia ille non est verus Messias, à Deo in Lege promissus, sed potiùs tanquàm fœdifragus, Deo injurius, & Sacrorum Institutorum conculcator haberi debet, qui Mosaicam Legem tantâ olim solemnitate divinitùs institutam, tot miraculis & stupendis prodigiis comprobatam, tanta religione à Sanctissimis Patriarchis ac Prophetis custoditam, tot sæculorum

tractu florentem, rescidit, abrogavit, atque eliminavit; Atqui Jesus Nazarenus rescidit & antiquavit Legem Mosaicam, ergò non est verus Messias, à Deo in Lege promissus. Secundò, Jesus Nazarenus, dùm Legem Mosaicam abrogavit, apertè violavit præceptum, quo Deus Libri Deuteronomii cap. 4. v. 2. districtè inhibet Judæis, ne quid Legi Mosaicæ addant, vel ex ea quidpiam detrahant: *Non addetis ad verbum, quod vobis loquor, nec auferetis ex eo. Custodite mandata Domini Dei vestri, quæ ego præcipio vobis*. Ergò Jesus Nazarenus non est verus Messias. Tertiò, Lex vetus, seu Mosaica, bona erat, & sancta, utpotè à Deo instituta, eam igitur non rescidisset Jesus Nazarenus, si verus fuisset Messias in Lege à Deo promissus. Denique, Deus conceptis verbis promittit, Legem Veterem, seu Mosaicam, fore æternam, & à nemine unquàm rescindendam: *Mandavit in æternum Testamentum suum*. Psalm. 110. & cap. 17. v. 12. Libri Geneseos sic Deus Abrahamo Circumcisionis ritum perpetuò duraturum præcipit: *Infans octo dierum circumcidetur in vobis, omne masculinum in generationibus vestris, tam vernaculus, quàm emptitius circumcidetur; eritque pactum meum in carne vestra in fœdus æternum*. Cùm itaque Legem Mosaicam, quæ, juxta Verbum Domini debet esse æterna, Jesus Nazarenus resciderit, aliamque condiderit, & promulgari jusserit, non potest esse verus Messias, in Lege à Deo promissus, & à Prophetis prænunciatus, sed potiùs haberi debet uti fœdifragus, Deo contumeliosus, & manifestus Legis à Deo institutæ contemptor ac conculcator.

Huic Judæorum, in Christum blasphemantium, objectioni priusquàm faciam satis, ostendam brevitèr, duo principia, quibus, tanquàm certissimis, hac in objectione nituntur Judæi, à Prophetis, quorum Oraculis refragari minimè possunt, apertè falsi convinci. Et primò quidèm, supponunt Iudæi, Mosaicam Legem, à Deo institutam, fore perpetuam, & à nemine unquàm rescindendam. Id autem falsum esse constat ex benè multis Prophetarum Oraculis. *Isaias* quippè cap. 1. v. 13 in persona Dei sic Iudæos alloquitur: *Neomeniam, & Sabbatum, & festivitates alias non feram. Calendas vestras, & solemnitates vestras odivit anima mea*. Idem Judæis in persona Dei comminatur Propheta Osee cap. 2. v. 11. dicens: *cessare faciam omne gaudium Israelis, & solemnitates ejus, Neomeniam ejus, & omnia festa tempora ejus*, & cap. 3. v. 4. idem Propheta hanc futuram Legis Mosaicæ cessationem clarè vaticinatur his verbis: *Dies multos sedebunt filii Israel sine Rege, & sine Principatu, & sine sacrificio, & sine altari, & sine Ephod, & sine Theraphim*, hoc est, sine Sacerdote & sine Propheta. Idem jussu Dei inculcat Iudæis Propheta *Amos* cap. 5. v. 21. dicens: *Odi, & projeci festivitates vestras, & non capiam odorem cœtuum vestrorum. Quod si obtuleritis mihi holocautomata, & munera vestra, non suscipiam, & vota pinguium vestrorum non respiciam*. Profectò, si hæc, & alia ejusmodi Prophetarum Oracula

Iudæi

Iudæi abdicatis præjudiciis expendere haud graventur, nullo negotio intelligent, sacros illos Vates palàm prædixisse, Mosaicæ Legis Ritus, Sabbata, solemnitates, sacrosque apparatus tandem aliquandò fore abolendos. Et sanè, qui potuissent Legis Mosaicæ Ritus esse perpetui, cùm ipsemet Deus, sicut in superiori Dissertatione ostendimus, per Prophetas prædixerit, Templum Hierosolymitanum, in quo solo Iudæi sacrificia offerre, suosque solemnes Ritus peragere poterant, destructum tandem iri, & nunquàm ampliùs esse instaurandum. Quod reverà, paulò post mortem, à perfidis Iudæis Christo Domino illatam, contigit. Templum Salomonicum, seu Hierosolymitanum, ab Imperatoribus Romanis *Vespasiano*, & *Tito* eversum penitùs ac solo æquatum est, atque ab eo tempore, hoc est, à mille & septingentis fermè annis, miseri Iudæi nullos ampliùs Sacerdotes habere possunt, qui offerant sacrificium Leviticum, quo semel sublato, necesse itidèm fuit ut cessaret & abrogaretur Lex Mosaica, cujus pars maxima in Levitici Sacerdotii cultu ac religione versabatur. Hinc jure optimo Apostolus *Paulus* in Epistola ad Hebræos cap. 7. v. 12. redarguebat Iudæos hoc inconcusso & lumine naturali noto principio: *Translato Sacerdotio, necesse est, ut & legis translatio fiat*, quia sine Sacerdotio, sine Sacrificio nulla lex, nulla vera potest stare Religio. Quòd si pervicaces Iudæi tot Prophetarum prædictionibus de cessatione, seu abolitione Legis Mosaicæ, quas hactenùs in medium adduxi, fidem præstare detrectent, saltem eos ad credendum provocare deberet deploratissimus ille status, ad quem à tot sæculorum myriadibus, hoc est, à destructione Templi Salomonici, seu Hierosolymitani, redacti sunt, hàc illàc dispersi, omni spe privati instaurandi Templum Hierosolymitanum, Sacerdotes habendi, & offerendi Sacrificium Leviticum, sine quo Lex Mosaica stare minimè potest.

Alterum principium, quod tanquàm irrefragabile, in objectione supponunt Iudæi, in eo positum est, quòd pertendunt, Messiam, à Sacris Vatibus prænuncitatum, novam Legem non conditurum, sed dumtaxat neglectam & obliteratam à Iudæorum cordibus *Moysis* Legem instauraturum, eique majorem lucem, ac propagationem conciliaturum. Verùm, in hoc principio, quo potissimùm nituntur Iudæi, vehementer eos hallucinari, proclive est ex multis, iisque clarissimis, Prophetarum Oraculis demonstrare. In primis, Propheta *Baruch* cap. 2. v. 35. disertè asserit, Deum conditurum alterum Testamentum, illudque sempiternum, distinctum ab illo Testamento, quod jam pridem per *Moysem* cum Israelitico populo injerat: sic enim habet: *Et statuam illis Testamentum alterum sempiternum, ut sim illis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum*. Idem apertè ac dilucidè vaticinatur *Isaias* cap. 31. v 31. dicens: *Ecce dies venient, dicit Dominus, & feriam domui Israel, & domui Juda fœdus novum, non secundum pactum, quod pepigi cum Patribus eorum, in die quâ aprehendi manum eorum, ut educerem eos de terra Ægypti:*

pactum quod irritum fecerunt, & ego dominatus sum eorum, dicit Dominus. Sed hoc erit pactum, quod feriam cum domo Israel post dies illos: dicit Dominus: dabo Legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam illam, & ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum: Et rursùs idem Propheta cap. 55. v. 3. ait: *Inclinate aurem vestram, & venite ad me; audite, & vivet anima vestra, & feriam vobiscum pactum sempiternum, misericordias David fideles. Ecce testem populis dedi eum, Ducem & præceptorem gentibus.* Quibus verbis clarissimè Propheta *Isaias* prædicit, fore ut Lex nova Messiæ temporibus sancienda sit, Lex, inquam, à Mosaica Lege Judæis, post egressionem ex Ægypto, datâ à Deo, longè distincta, sed præsertim in hoc, quòd Lex Mosaica scripta esset in tabulis lapideis, esset Lex servitutis & timoris, Lex verò nova, danda ac promulganda per Messiam, insculpenda esset in cordibus, futuraque esset Lex non servitutis, sed amoris. Hoc novum fœdus, illudque sempiternum, quod Deus, non cum solis Judæis tantùm, sed cum universis gentibus, temporibus Messiæ, initurus erat, prænunciaverunt cæteri Prophetæ, *Jeremias* sic cap. 32. v. 40 in Persona Dei loquitur: *Et feriam eis pactum sempiternum, non desinam eis benefacere.* Ezechiel cap. 16. v. 62. *suscitabo ego pactum meum tecum, & scies quia ego Dominus.* Osee cap. 2. v. 18. *Percutiam cum eis fœdus in die illa. . . . & sponsabo te mihi in sempiternum.* Hæc autem tot Prophetarum Oracula apertè innuunt, hanc Legem novam, seu novum fœdus, quod Deus, sub Messiæ temporibus inire debebat, distinctum iri à Lege Mosaica, alioquì, si hæc Lex, quam Messiæ temporibus à Deo statuendam esse prædixerunt Prophetæ, non fuisset distincta à Lege Mosaica, sed fuisset, sicut garriunt Judæi, ipsamet Lex Moisaica instaurata dumtaxat, illustrata, & ad praxim à Messia revocata, sequeretur, Prophetas incongruè omninò fuisse locutos, dum hanc Legem, quæ temporibus Messiæ à Deo condenda erat, *novam* appellarunt; non secus ac incongruè loquerentur illi, qui dicerent, Legem novam sanciri ab aliquo Principe, qui Legem, diu ante à se latam ac promulgatam procuraret executioni demandari. Sed, quid opus est hac in re contra Judæos argumentari, cùm ipsimet Prophetæ, semotâ omni obscuritate, declarent, Legem, quam Deus temporibus Messiæ daturus est, fore distinctam à Lege Mosaica. Ajunt quippè, Legem Mosaicam à Deo sancitam esse in Monte Sina, & unico populo Judaico datam; Alteram verò Legem, Messiæ temporibus orituram, non è Monte Sina, sed è Hierosolymis, & è Monte Sion prodituram, eamque non uni soli Populo Judaico futuram peculiarem, sed promiscuè omnibus Gentilibus, ad Christum, verum Messiam, conversis, fore communem. *De Sion exibit Lex*, inquit *Isaias* cap. 2. v. 3. *& verbum Domini de Hierusalem, & judicabit gentes, & arguet populos multos.* Idem confirmat Sacer Vates *Michæas* cap. 4. v. 2. his verbis *Et properabunt gentes multæ, & dicent: Venite, ascendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Jacob, &* doce-

docebit nos de viis suis, & ibimus in semitis ejus; quia de Sion egredietur Lex, & verbum Domini de Hierusalèm. Et judicabit inter populos multos, & corripiet gentes fortes usque in longinquum. Et v. 6. *In die illa, dicit Dominus, congregabo claudicantem, & eam, quam ejeceram, colligam; & quam afflixeram. Et ponam claudicantem in reliquias, & eam, quæ laboraverat, in gentem robustam. Et regnabit super eos in Monte Sion ex hoc nunc, & usque in æternum.* Hæc autem nova Lex, à Mosaica Lege distincta, quam temporibus Messiæ orituram, æternùm duraturam, è Hierosolymis, & è Monte Sion prodituram, atque non uni populo Judaico, sed omnibus gentibus, populis ac nationibus fore communem prædixerunt laudati Prophetæ, nihil aliud est, quàm Lex Evangelica, quæ primùm à Christo Domino, vero Messia, Hierosolymis data est, & deindè à Spiritu Sancto, in Monte Sion super Apostolos & Discipulos Christi in die Pentecostes effuso, confirmata est, atque statim ab Apostolis apud omnes nationes potenti miraculorum virute prædicata ac propagata fuit.

Explosis itaque ac planè confutatis duobus illis Principiis, quæ perperàm Judæi ceù certa & inconcussa supponunt, pronum erit nunc respondere singillatim ad momenta, quæ in objectione proponunt. Et ad primum dico, quòd, cùm Prophetæ, sicut ostendimus, prædixerint, Mosaicam Legem, à Deo licèt institutam, adventante Christo, vero Messia, rescindi, obliterari, abrogari, antiquari, & in novam Legem commutari debere, hoc ipso probavit Jesus Christus, se verum Messiam esse, Prophetarum Oraculis prædictum, quòd Legem Mosaicam consummarit, novamque condiderit, quæ non uni Populo Judaico peculiaris est, sed omnibus gentibus & nationibus communis, sicut de Venturo Messia prædixerunt Prophetæ.

Ad secundum dico: Interdictum illud, quod in libro Deuteronomii tulit Deus, ne quidquam Verbo Dei, seu Legi Mosaicæ, quam dederat, adderetur, vel detraheretur, adstrinxisse quidem privatos Iudæos, & totam etiam Synagogam, sed non Deum ipsum, hujus prohibitionis authorem, cùm certum sit ex tot, quæ superius citavimus, Prophetarum Oraculis, Deum promisisse, sublatâ Lege Mosaicâ, se aliam temporibus Messiæ Legem conditurum, quæ æterna foret, & omnibus gentibus communis. Quod reverà in Lege Evangelica datâ à Christo, verò Messia, completum est. Addo etiam, Deum, dum temporibus Messiæ novam, seu Evangelicam Legem condidit, non re ipsâ rescidisse verbum, quod *Moysi* locutus fuerat, sed potiùs implevisse, figurasque Legis Mosaicæ, præceptis cæremonialibus expressas, allatâ veritate consummasse, non secùs ac sol exoriens fugat, dissipatque umbras, dùm toti Orbi lucem affundit, sicut pleniùs exposuimus in Dissertatione nona, ubi egimus de Legalibus Veteris Testamenti cæremoniis observatis & adimpletis à Jesu Christo, ad quem, velut ad totius Legis Mosaicæ finem, collimabant omnes illæ Cæremoniæ Legales.

Ad

Ad Tertium dico: Legem Veterem, seu Mosaicam, bonam ac sanctam fuisse, sed justo & à Deo præfinito tempore, donec nova Lex, seu Evangelica, temporibus Messiæ invehenda succederet. Erat quippè Lex Mosaica instar pedagogiæ ad rudes animos informandos, & instar figuræ Christum venturum adumbrantis, quæ subinde, accedente plenitudine temporum, erat perficienda, revelatâ veritate, abolenda, & adoriente Christo, implenda & consummanda. Nec alia mente, alioque consilio Deus hanc Legem Mosaicam condiderat, nisi ut certo quodam tempore perduraret, & tandem Messię tempore consummata exolesceret. Certè, non negant Iudæi, Templum Salomonicum, extra quod Deo Sacrificium offerre non licebat, fuisse sanctum; & tamen jam pridem solo æquatum est, quia Deus non eâ mente istud Templum à *Solomone* construi voluit, ut esset perpetuum. Non negant etiam Iudæi, Deum jussisse Moysi, ut serpentem æneum in Deserto conflaret, & tamen serpens ille æneus, sicut legimus lib. 4. Regum cap. 18. v. 4. ab *Ezechia*, Rege juda, ipsius Dei jussu, comminutus est, quia Deus non eâ mente serpentem æneum conflari præceperat, ut semper permaneret, sed ut ad tempus Populo Israelitico laboranti in Deserto mederetur. Velint ergò nolint, Iudæi, fateantur necesse est, Legem Mosaicam, adventante tempore Messiæ, cessare, & in novam Legem commutari debuisse, quia Deus Legem Mosaicam non eâ mente, eoque consilio primùm condidit, ut perpetuò durare deberet, Sed ut ad præfixum dumtaxàt tempus vigeret, & tandem illucescente Messiæ tempore consummata evanesceret, eique nova & perfectior Lex, seu Evangelica, à Iesu Christo, Vero Messia, danda, succederet, & æternùm permaneret.

Ad quartum denique momentum bifariàm respondeo, & primò dico: Legem Mosaicam, sicubi in Sacris Litteris *æterna* dicitur, non eo in sensu dici *æternam*, quòd perpetuò duratura sit, sed quòd ad longum & diuturnum tempus perstare debebat. Vocabulum siquidem illud *æternum*, fatentibus ipsismet peritis Rabbinis, non semper significat durationem omni fine carentem, seu stricti nominis æternitatem, sed solam quandòque temporis diuturnitatem, idque liquet ex pluribus Scripturæ Sacræ locis, sed præcipuè ex cap. 17. lib. Geneseos, vers. 8. ubi Deus Abrahamum alloquitur: *Dabo tibi, & semini tuo, terram peregrinationis tuæ; omnem terram Chanaan in possessionem ęternam:* & nihilosecius terræ Chanaan jam pridèm jacturam fecerunt Iudęi, nec eam ampliùs possident. Respondeo secundo: dici etiam posse, Legem Mosaicam dici in Sacris Litteris *æternam*, seu habituram durationem omni fine carentem, modò tamen id in triplici isto sensu intelligatur. Primò, Lex Mosaica debet esse æterna, nullumque finem habitura, quantùm ad præcepta moralia, quæ adhuc vigent, nec per Legem Evangelicam fuerunt abolita, sed non quantùm ad præcepta cæremonialia, & figurata ejus præcepta, quæ Christus Dominus adimplevit, sed adimplendo consummavit, ad exitum

Digitized by Google

tum perduxit, nosque, in Lege Evangelica, quæ est Lex libertatis, & non servitutis, ab ejusmodi præceptorum jugo liberavit, ac reddidit immunes. Secundò, Lex Mosaica dicitur in Sacris Litteris *æterna*, & nunquàm habitura finem, non ratione figurarum, quas complectitur, sed ratione antitypi, qui est Iesus Christus, verus Messias, quem istæ figuræ delineabant, & à quo Lex Mosaica in aliam perfectiorem Legem, idest, Evangelicam, quæ æternùm duratura est, commutari debebat. Postremò, Lex Mosaica in Sacris Litteris dicitur æterna, & nullum finem habitura, propter fœdus, quod Deus cum *Abrahamo*, ejusque semine pepigit lib. Genesis cap. 17. v. 7. dicens: *Et statuam pactum meum inter me, & te, & inter semen tuum post te in generationibus suis, fœdere sempiterno, ut sim Deus tuus, & seminis tui post te*. Hoc quippè fœdus, quod Deus iniit cum *Abrahamo*, ejusque semine fideli, quod videlicèt Abrahami Fidem sectari debebat, etiamnùm durat, æternùmque durabit in Christianis, luce Fidei Evangelicæ illustratis, ut potèqui ad verum & fidele Abrahami semen, quocum Deus æternum fœdus percussit, pertinent, suntque semen Abrahæ non carne, sed spiritu; semen ex Fide, non ex carnali generatione; semen circumcisum mente, non corpore. At vero, carnales Iudæi ad illud fidele *Abrahami* semen, cum quo Deus æternum fœdus iniit, minimè pertinent, tum quia pactum illud turpiter violarunt, & ab illo divino fœdere suâ culpâ & iniquitate deciderunt, sicut testantur Prophetæ, *Jeremias* cap. 11. v. 10. dicens de Iudæis: *Irritum fecerunt domus Israel, & domus Juda pactum meum, quod pepigi cum patribus eorum*, Vates Regius Psalmo 77. v. 57. *Averterunt se, & non servaverunt pactum, quemadmodùm patres eorum conversi sunt in arcum pravum*: Tum quia etiam carnales Iudæi noluerunt sectari Fidem Abrahami, quâ firmiter credidit in Messiam venturum Iesum Christum, sicut ipsemet Iesus Christus Iudæis exprobrat cap. 8. Evangelii *S. Joannis* v. 56. dicens: *Abraham, pater vester, exultavit, ut videret diem meum: vidit & gavisus est*. Et eodem in capite v. 39. & 40. cùm Iesu Christo respondissent obstinati Iudæi: *Pater noster Abraham est*. Incunctantèr dixit eis Iesus: *Si Filii Abrahæ estis, opera Abrahæ facite. Nunc autem quæritis me interficere, hominem, qui veritatem vobis locutus sum, quam audivi à Deo; hoc Abraham non fecit*. Patet Itaque, carnales Iudæos non pertinere ad fidele Abrahæ semen, cum quo Deus æternum fœdus iniit, sed illos propriâ malitiâ, iniquitate & obstinatione à divino illo fœdere decidisse. Hinc, apposité Apostolus *Paulus* Epist. ad Romanos cap. 2. v. 28. ait: *Non enim qui in manifesto Judæus est, neque quæ in manifesto est circumcisio: sed qui in abscondito Judæus est; & circumcisio cordis in spiritu, non litterâ, cujus laus non ex hominibus, sed ex Deo est*. Sed sat superque diluta manet prima objectio, quam proponunt Iudæi adversùs Legem novam, seu Evangelicam, quæ à Iesu Christo, vero Messia, data est, à Spiritu Sancto in die Pentecostes

stes, in Apostolos effuso, confirmata, & ab Apostolis per universum orbem facta atque propagata fuit. Nunc operæ pretium est aliam elidere objectionem, quâ Iudæi magnis animis pertendunt, Legem novam, seu Evangelicam, à Iesu Christo datam, eo solo nomine falsam, & promissis Dei contrariam esse, quòd extra populum Iudaicum (cui soli Messiam, Prophetarum Vaticiniis prænunciatum, singularitèr promissum esse dictitant) fuerit prædicata, atque ab exteris nationibus, tenebris Idololatriæ immersis, & populo Iudaico inimicis, fuerit suscepta.

Sic igitur objiciunt secundò Iudæi: Iesus Nazarenus non solùm novam Legem, & à Mosaicâ planè distinctam condidit, sed etiam voluit, præcepitque Apostolis suis, ut hanc Legem, à se statutam, per universum Orbem prædicarent, eâque omnes omninò nationes imbuerent: *Euntes*, inquit, *docete omnes gentes*, Marci cap. 16. v. 15. & rursùs: *Euntes in mundum universum prædicate Evangelium omni creaturæ*. Atqui verus Messias, Prophetarum Oraculis prædictus, non omnibus nationibus promissus est, sed solis Iudæis, quibus credita sunt eloquia Dei, apud quos dumtaxat fuerunt veri Prophetæ, verique Dei notitia, juxta illud Psalmi 75. *Notus in Judæa Deus, in Israel magnum nomen ejus*. Ad hunc solum populum Iudaicum vocandum, liberandum, bonisque omnibus locupletandum venire debet verus messias, Prophetarum vaticiniis prædictus, cæteras verò gentes, electo populo Iudaico contrarias, & tenebris Idololatriæ immersas, despiciet, repudiabit, ac penitùs delebit, nedùm aliquo favore dignabitur, juxta illud Scripturæ Sacræ: *Non fecit* (Deus) *taliter omni nationi, & judicia sua non manifestavit eis*. Psalmo 147. v. 20. Ex quo apertissimè sequitur, Iesum Nazarenum non esse verum Messiam, Prophetarum oraculis prædictum, quippè qui non pro solis Iudæis, sed etiam pro omnibus Gentibus, in tenebris Idololatriæ consepultis, venit, voluitque, ut sui discipuli, novam Legem, quam condiderat, omnibus gentibus, per totum orbem dispersis, annunciarent, easque in unius Religionis consortium convocarent, seu Ecclesiam, promiscuâ Iudæorum ac Gentilium societate conflatam, instituerent.

Respondeo, Iudæos in hac proponenda objectione suam dumtaxat deploratam cæcitatem, & in Vaticiniorum, quæ de venturo Messiâ, ejusque doctrina cecinerunt Prophetæ, intelligentia supinam ignorantiam prodere, & Christianis invictum suppeditare argumentum, ad probandum, Iesum Christum esse verum Messiam, Prophetarum Oraculis prædictum. At enim, tantùm abest, ut Prophetæ prædixerint, Messiam venturum, ut Iudæos tantùm vocet, liberet, amplissimisque bonis ditet, (sicut falsò sibi persuadent carnales Iudæi) ut potiùs pluribus in locis conceptis verbis contestentur Prophetæ, Messiam venturum, ut indiscriminatim Iudæos & Gentiles advocet, & in unum cogat omnes nationes, extirpatâ penitùs Idololatriâ, cælesti suâ doctrinâ imbuat, verum Dei cultum edoceat, suumque Imperium per totum Orbem diffundat;

fundat. Tot eâ de re Prophetarum Oracula, quæ passim eorum libros legenti obvia sunt, cùm hîc colligere nimis longum esset, pauca tantùm, eaque clariora & opportuniora seligam, ex quibus lector nullo negotio intelliget, Iudæos in tam perspicuis Sacrorum Vatum Oraculis, quæ nullâ tergiversatione celari, aut violentâ interpretatione in alienum sensum detorqueri possunt, planè cæcutire, eosque in densissimis jacere tenebris, quas eorum cordibus & oculis offundit obstinata illa malitia, quâ Iesum Christum, verum Messiam, Prophetarum Oraculis prædictum, agnoscre pervicaciter detrectant, & alium Messiam, quem, ceu virum, instar *Alexandri* Magni, vel alterius *Cæsaris*, bellicosum, ubique victorem, gentium domitorem, Legis Mosaicæ, & Templi Salomonici instauratorem, soliusque populi Iudaici liberatorem, assertorem ac vindicem acerrimum, sibi ludicrè & inanitèr fingunt, atque etiamnùm expectant venturum, sed, ut trito fertur adagio, ad Calendas græcas. Hîc igitur brevitèr ostendendum suscipio, Prophetas in hoc unum conspirare, atque disertissimè profiteri, verum Messiam venturum non tantùm pro Iudæorum salute, sed etiam ut omnes gentes, tenebris Idololatriæ liberatas, in ejusdem Fidei, doctrinæ, & Ecclesiæ societatem adscisceret, ac subindè, Iudæos, qui pervicacitèr id negant, in summa vaticiniorum, quæ de venturo Messia fuderunt Prophetæ, ignoratione versari. Et primò quidem, non poterat disertiùs Propheta Regius prædicere, Messiam vocaturum ad veri Dei cultum Gentiles, seu Idololatras, & Deum ignorantes, quàm dùm sic in Psalmis loquitur: *Postula à me, & dabo tibi gentes, hæreditatem tuam & possessionem tuam terminos terræ*, Psalm. 2. v. 8. *Eripies me de contradictionibus populi, constitues me in caput gentium*, Psalm. 17. v. 44. *Reminiscentur, & convertentur ad Dominum universi fines terræ & adorabunt in conspectu ejus universæ familiæ gentium*. Psalmo 21. v. 28. Imperium quoque, Fidem ac Religionem venturi Messiæ suscepturas omnes gentes, non minùs clarè prædicit idem Propheta Regius, dicens: *Et dominabitur à mari usque ad mare, & à flumine usque ad terminos Orbis terrarum* . . . . . *Et benedicentur in ipso omnes Tribus Terræ, omnes gentes magnificabunt eum*, Psalmo 71. v. 8. *Omnes gentes, quascumque fecisti, venient, & adorabunt coram te Domine, & glorificabunt nomen tuum*, Psalmo 85. v. 9. Idem de Venturo Messia prædixerunt alii Prophetæ præsertim *Isaias* cap. 2. v. 2. dicens: *Et erit in novissimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium, & elevabitur super colles, & fluent ad eum omnes gentes &c.* Et cap. 49. vers. 6. apertè prænunciat idem Propheta, venturum Messiam conversionem, institutionem, ac Gentilium salutem procuraturum. Sic enim sacer ille Vates inducit Deum alloquentem Messiam: *Parum est, ut sis mihi servus ad suscitandas Tribus Jacob, & fæces Israel convertendas: Ecce dedi te in lucem gentium, ut sis salus mea, usque ad extremum terræ*. Et cap. 55. *Ecce testem populis dedi eum, du-*

cem ac præceptorem gentibus . . . . Ecce gentem , quam nesciebas , vocabis ; & gentes , quæ te non noverunt ; ad te current , propter Dominum Deum tuum, & Sanctum Israel, quia glorificavit te. Missa facio alia ejusmodi penè sexcenta Isaiæ Prophetæ Vaticinia, quibus, adventante Messia, Gentiles, seu Idololatras, aliosque populos, à Deo vero alienos, relictis suis Idolis, ad Deum verum esse convertendos, ac Messiæ Legem amplexuros, tam clarè prænunciatur, ut mirum sit Judæos in tanta Vaticiniorum luce, quæ in omnium incurrit oculos, adhuc cæcutire posse, suisque tenebris adeò delectari, ut ad ea, quæ de conversione Gentilium adduximus, obscuranda Prophetarum Vaticinia, nihil intentatum relinquant. Sed videamus, si placet, quàm frivola & futilia sint eorum responsa, atque inania, quibus elabi conantur, effugia. In primis dicunt, hæc, quæ in medium produximus, Prophetarum Vaticinia, non esse intelligenda de futurâ Gentilium, adoriente Messiâ, conversione, sed esse intelligenda de ipsismet Judæis, quos, per varias mundi Nationes, ac gentes dispersos, venturus Messias collecturus est, atque ad se vocaturus. Sed hæc Judæorum Responsio palàm contradicit Prophetis, qui prænunciarunt, populos, à vero Deo alienos, seu Idola colentes, adveniente Messiâ, abjectis Idolis, quibus anteà serviebant, ad verum Dei cultum esse convertendos, eosque Deum, instar populi sui, habiturum. Sic præter Prophetas, quos superiùs laudavi, Sacer Vates *Osée* cap. 2. v. 24. Deum inducit loquentem: *Dicam non populo meo populus meus es tu : & ipse dices, Deus meus es tu*. Prophetæ *Osee* mirè concinit *Isaias* cap. 17. v. 7. dicens: *in die illa inclinabitur homo ad factorem suum, & oculi ejus ad Sanctum Israel respicient. & non inclinabitur ad altaria, quæ fecerunt manus ejus, & quæ operati sunt digiti ejus non respiciet : lucos & delubra*. Idemque repetit cap. 31. v. 7. his verbis: *In die illa abjiciet vir Idola argenti sui, & Idola auri sui, quæ fecerunt vobis manus vestræ*. Prætereà, negare non possunt Judæi, totam Ægyptum fuisse densissimis ignorantiæ & Idololatriæ tenebris involutam, & tamen Prophetæ, *Isaias* cap. 19. v. 19. *Ezechiel* cap. 30. v. 13. & *Zacharias* cap. 13. v. 2. clarissimè vaticinantur, totam Ægyptum, adventante Messiâ, omni depulsâ, ac procùl eliminatâ Idololatria, quæ in ea altissimas radices egerat, verum Deum agnituram, & adoraturam, quod reverà adimpletum est in adventu Jesu Christi, veri Messiæ. Negare etiam non possunt Judæi, Populos Æthyopes, Tyrios, Sabbæos, Madianitas, & Ephæos, Idololatriæ fuisse addictissimos, & nihilosecius hos populos, tenebris Idololatriæ immersos, ad veri Dei cultum, adveniente Messiâ, accessuros. Sic enim prædixit Vates Regius Psalmo 41. verf. 9. dicens: *Coram illo*, seu Messia venturo, *procident Æthyopes, & inimici ejus terram lingent. Reges Tharsis & Insulæ munera offerent, Reges Arabum & Saba dona adducent; & adorabunt eum omnes Reges terræ, omnes gente servient ei*. Idem Vaticinatus est *Isaias* cap. 60. v. 3.
Et
Digitized by Google

Et ambulabunt gentes in lumine tuo, & Reges in splendore ortus tui. Leva in circuitu oculos tuos, & vide, omnes isti congregati sunt, venerunt tibi, filii tui de longè venient, & filiæ tuæ de latere surgent. Tunc videbis & afflues; mirabitur, & dilatabitur cor tuum, quandò conversa fuerit ad te multitudo maris, fortitudo gentium venerit tibi. Inundatio camelorum operiet te, Dromedarii Madian, & Epha. Omnes de Saba venient, aurum & thus deferentes, & laudem Domino annunciantes. Quæ omnia in ortu Jesu Christi, veri Messiæ, fuerunt adamussim completa. Patet itaque, velint nolint Judæi, Messiam, Sacris Prophetarum Oraculis prædictum, non Judæos tantùm, sicut falsò sibi persuadent, sed etiam exteras gentes, Idolorum cultrices, toto orbe diffusas, ad verum Dei cultum, extirpatâ Idololatriâ, revocaturum, & ad unius Fidei, Religionisque societatem adducturum. Addo insuper, nec addidisse pigebit, Prophetas, sicut paulò superiùs in Responsione ad primam Judæorum objectionem ostendimus, prædixisse, Deum, tempore Messiæ conditurum novam Legem, à Mosaica Lege distinctam, quia Lex Mosaica uni populo Judaico data erat, Lex verò nova, tempore Messiæ, apud omnes exteras gentes promulgari, & per totum Orbem servari debebat, ex quo manifestò sequitur, Gentiles, adveniente Messia, ad veri Dei cultum esse convertendos, ac subindè falsum esse, quod nunc dictitant Judæi, Messiam, dùm veniet, solum populum Judaicum, hàc illàc dispersum, collecturum in unum, & in pristinam libertatem asserturum; cæteras verò gentes, quæ populo Judaico sunt infensæ, & tenebris Idololatriæ demersæ, despecturum, reprobaturum, & sacro furore deleturum. At, inquiunt iterùm Iudæi: Solis Iudæis promissus est Messias, qui nasciturus est ex stirpe *Abrahami*, & proditurus è familia *Jacob* in Tribu Iuda, Messias itaque venturus est, ut Iudæos dumtaxat liberet. Sed non animadvertunt miseri Iudæi, Messiam quidèm illis promissum fuisse, qui tamen Gentilibus etiam salutem erat allaturus. Verùm enim verò, quandò Deus promisit *Abrahamo*, Messiam ex ejus stirpe oriturum, sic eum affatus est: *In te benedicentur universæ cognationes terræ*, Genesis cap. 12. v. 3. & ejusdem libri cap. 22. v. 18. *Benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ*. similitèr, quandò Deus promisit Patriarchæ *Jacob*, Messiam ex ipsius familia, seu è Tribu Iuda proditurum, clarè significavit, hunc Messiam fore expectationem & liberationem Gentium: *Non auferetur sceptrum de Juda, & Dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium*. Quibus Oraculis planum ac expeditum est, prænunciatum Messiam non Iudæis tantùm, sed universis gentibus benedictionem, liberationem & salutem allaturum. Fateor attamen, quòd quia populus Iudaicus fuit populus primogenitus, eique primùm de venturo Messia factæ sunt promissiones, convenientissimum fuit, ut Iudæis primùm salutis via panderetur. Hinc, Christus Dominus apud Iudæos nasci, parentes Iudæos habere, in sola

Iudæa prædicare, miracula facere, & mori voluit. Hinc mulierem Chananæam de finibus Tyri egressam, ficut legitur Matthæi cap. 15. repulit Christus Dominus quasi indignam, dicens: *Non est bonum, panem filiorum dare canibus*; seque missum dumtaxat professus est, *ad oves, quæ perierunt domus Israel*. Quin, & Apostolos suos, Fidei propagatores, mittens, ait eis Christus Dominus: *In viam gentium ne abieritis, & Civitates Samaritanorum ne intraveritis*. Verùm, Iudæis, doctrinam ac Legem novam, à Christo Domino conditam, obstinatâ malitiâ repellentibus, præcepit Christus post Resurrectionem suam Apostolis, ut Evangelium salutis omnibus gentibus annunciarent: *Euntes in mundum docete omnes gentes*, Matthæi cap. 28. *Euntes in mundum universum, prædicate Evangelium omni creaturæ*, Marci cap. 16. Cui Christi præcepto obtemperantes Apostoli, dixerunt Iudæis: *Vobis oportebat primùm loqui verbum Dei, sed quoniam repellitis illud, & indignos vos judicatis æternæ vitæ, ecce convertimur ad gentes*. Cap. 13. Actuum Apostolorum, vers. 46.

Ex his, quæ hactenùs diximus, non modò solutæ manent objectiones: quas Iudæi proponunt adversùs novam Legem, seu Evangelicam, à Christo Domino conditam, à Spiritu Sancto in die Pentecostes confirmatam, & ab Apostolis promulgatam, atque per totum Orbem propagatam; sed etiam ex iisdem Iudæorum objectionibus apertè evincitur, Iesum Christum esse verum Messiam, Prophetarum Oraculis prænunciatum. At enim, ut compendio rem totam absolvam, objiciunt in primis Iudæi, Iesum Christum non esse verum Messiam, quia Legem Mosaicam abrogavit, novamque Legem, seu Evangelicam, dedit; cùm potiùs Iudæi ex eo capite agnoscere & fateri deberent, Iesum Christum esse verum Messiam, quia Prophetæ, ficut ostendimus, clarissimè prænunciaverunt, venturum Messiam abrogaturum Legem Mosaicam, quæ ad tempus dumtaxat præfixum durare debebat, novamque conditurum Legem, quæ æterna esset, omnique fine careret. Secundò, objiciunt Iudæi, Jesum Christum non esse verum Messiam, quia Legem, quam condidit, non tantùm Iudæis, sed & omnibus gentibus annunciari voluit; cùm potiùs Iudæi ex illo itidèm capite inferre deberent, Iesum Christum esse verum Messiam, Prophetarum Vaticiniis prædictum, quia, sicut superiùs commonstravimus, Prophetæ tam crebris, tamque dilucidis Oraculis profitentur, Messiam vocaturum non tantùm Iudæos, sed etiam Gentiles, eumque non solùm Hierosolymis, totâque Iudæâ, verùm etiam in omnibus gentibus regnaturum, atque Idololatriam è toto Orbe deleturum, ut mirum sit, Iudæos in tanta Vaticiniorum claritate, quæ se se omnium ingerit oculis, adhùc cæcutire posse.

DIS-

DISSERTATIO ULTIMA.

De Potestate Judiciaria, qua pollet Christus Dominus.

HAnc Dissertationem duobus absolvam paragrahis. In primo inquiram, utrùm Christus judicet animas statim ac suis sunt exutæ corporibus, easque, si sint plenè purgatæ, faciat sine ulla dilatione æternæ gloriæ consortes; vel pœnis æternis afficiat, si sint lethali peccato contaminatæ? In altero commonstrabo, prætèr Judicium privatum, quod subeunt animæ confestim ac suis sunt solutæ corporibus, aliud admittendum esse Judicium universale: ibidemque fictitium explodam Millenariorum Regnum.

PARAGRAPHUS PRIMUS

Utrùm Christus judicet animas statim ac suis sunt exutæ corporibus, easque, si nihil illis labis supersit flammis piacularibus eluendum, absque ulla procrastinatione æternæ gloriæ faciat consortes, vel pœnis æternis addicat, si peccato lethali sint contaminatæ?

OBservandum primò cum *S. Thoma* 3. part. qu. 59. artic. 1. 2. & 3. potestatem Judicandi esse quidèm Personis Sanctiss. Trinitatis communem; congruè tamen per quamdam appropriationem adjudicari Filio. Ratio est, quia licèt ad Judicium ritè exercendum tria potissimùm requirantur, quæ ex æquo toti Trinitati conveniunt, scilicet potestas coercendi reos, zelus justititiæ, & sapientia, quia tamen sapientia, quæ speciatim tribuitur Filio, est ratio, & forma Judicii, ideò optimo jure potestas Judicandi asseritur Filio. Hinc Actuum Apostolorum cap. 10. de Christo Domino dicitur: *Hic est, qui constitutus est à Deo Judex vivorum, & mortuorum.* Et *Joannis* cap. 5. *Pater non Judicat quemquam, sed omne Judicium dedit Filio*, idest, Pater non Judicat quemquam visibili præsentiâ majestatis, & externo, aspectabilique Judicio, sed omne Judicium dedit Filio suo, qui solus visibiliter hominibus apparebit in Judicio manifestus formâ, quâ ascendit in Cœlum. Id palàm Apostolus *Paulus*, in medio Areopagi existens, prædicavit, dicens: *Et tempora quidem hujus ignorantiæ despiciens Deus, nunc annuntiat hominibus, ut omnes ubique pœnitentiam agant, eò quòd statuit diem, in quo judicaturus est Orbem in æquitate in viro, in quo statuit, fidem præbens omnibus*

nibus, suscitans cum à mortuis. Hanc autem Judicandi potestatem habet Christus non solùm quà Deus est, sed etiam quà homo, sive propter meritum Passionis suæ, sive propter Capitis dignitatem, ac plenitudinem gratiæ habitualis, quæ in ipso est; sive denique propter Divinam personam, cui unita est Anima Christi, ex cujus Divinitatis refluxu, seu redundantiâ ad Animam Christi, convenit ei penetrare arcana, & cogitationes cordium, atque de illis Judicare; undè *Joannis* cap.5. de Christo dicitur: *Potestatem dedit ei Judicium facere, quia Filius hominis est.* Et Apocal. cap.3. *Ego vici, & sedi in throno Patris mei*. Per thronum autem intelligitur Iudiciaria potestas, juxtà illud Psalm.9. *Sedisti super thronum, qui Judicas Justitiam*. Christus ergò Judicium exercebit, & ut hominum Caput est, & ut hominum Redemptor, & ut hominum Dominus.

Observandum secundò, quòd, licèt semper in confessò fuerit apud omnes Christianos, potestatem Judicandi, & singulis omninò hominibus præmia, vel supplicia decernendi Christo tribui debere, de tempore tamen, quo ejusmodi præmiorum, & pœnarum retributio ab ipso fieri debeat, non una omnium fuit sententia. Alii quippè, ut notat *Sanctus Thomas* 3.p. qu.59. Art.5. ad 1. in eam iverunt sententiam, præmiorum, vel pœnarum retributionem à Christo Domino fieri tantùm debere in generali Iudicio, ità ut animæ Sanctorum non præmientur in Cœlo, nec animæ damnatorum puniantur in Inferno usque ad diem universalis Judicii, sed per totum illud temporis intervallum in abditis quibusdam receptaculis detineantur. In hac sententia versati sunt olim *Irenæus, Justinus, Tertullianus, Lactantius, Victorinus*, & alii. Altera sententia eorum est, qui docent, præmiorum, & pœnarum retributionem fieri in Judicio privato, quod Christus Dominus exercet statim ac è corporibus migrarunt animæ, quæ, si nullâ purgatione egeant, confestim evolant in Cœlum, & æternâ beatitudine donantur; si verò aliquo lethali peccato sint obstrictæ, sempiternis flammis sine mora addicantur. Diù multùmque in Ecclesia Catholica inter Patres, & Scriptores Ecclesiasticos eâ de re, salvâ tamen & inculpatâ fide, hinc indè disputatum est, donec in Concilio Florentino pleniùs eliquatâ istâ quæstione definitum est Sess.ult. in Decreto unionis, animas exutas corporibus, si nulla macula eis supersit eluenda, Cœlo statim recipi; animas autem eorum, qui in actuali mortali peccato, vel originali solo, decedunt, mox in Infernum descendere, pœnis tamen disparibus puniendas. Idem sanxit Concilium Tridentinum Sess.25. ubi statuit, Sanctos nunc cum Christo regnare in Cœlis, & æternâ potiri felicitate; quibus Conciliorum definitionibus hæc doctrina transiit in ratum, constitutumque Fidei dogma. Quapropter, proscripto ab his Conciliis errori patrocinari haud debent quædam antiquorum Patrum, & Scriptorum Ecclesiasticorum auctoritates, quia Ecclesia Catholica falsum illud dogma nullo unquam

quam fovit assensu, neque pravo ei aliquandò favit silentio, sed suos omni ætate habuit Doctores, qui illud doctissimis suis lucubrationibus expugnarunt, ut ex his, quæ dicturus sum, liquidò patebit.

DICO IGITUR: *Præmia, vel supplicia non differri usque ad Judicium generale, sed ea decerni in privato Iudicio, quod exercet Christus Dominus statim ac animæ suis sunt exutæ corporibus, ità ut animæ, quæ ab omni macula, pœnæque reatu puræ sunt, nullâ interpositâ morâ beatitudine æternâ potiantur; animæ verò illorum, qui in peccato mortali e vivis excesserunt, ad Inferos detrudantur æternùm cruciandæ pœnis.*

Hanc perpetuam Ecclesiæ Catholicæ doctrinam multis momentis adstruunt Theologi, quæ hìc perstringere, ac summatim delibare abundè sufficiet.

Primum momentum petitur ex Scriptura Sacra, 2. ad Corinth. cap. 5. v. 1. hæc habet Apostolus: *Scientes enim, quoniam si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvatur, quod ædificationem ex Deo habemus, domum non manu factam æternam in Cœlis.* Quibus verbis Apostolus apertè innuit, nos, post dissolutionem domus nostræ hujus habitationis, hoc est, post dissolutionem humani corporis habituros domum non manu factam, æternam in Cœlis, idest, beatam vitam, quæ in possessione Dei sita est. Idque clariùs exprimit idem Apostolus vers. 6. 7. & 8. ejusdem Epistolæ *Audentes igitur semper scientes quoniam, dùm sumus in corpore, peregrinamur à Domino: per fidem enim ambulamus, & non per speciem. Audemus autem, & bonam voluntatem habemus magis peregrinari à corpore, & præsentes esse ad Dominum.* Optabat itàque Apostolus peregrinari à corpore, hoc est, carne exolvi, ut præsens esset ad Dominum, & sicut ipsemet ait ad Philippenses cap. 1. *Cupio dissolvi, & esse cum Christo, mihi vivere Christus est, & mori lucrum.* At id frustrà desiderasset Apostolus, si statim post mortem non fieret Judicium particulare, vel si beatitudo, seu præmium, quod animabus plenè purgatis debetur, ad universale usque Iudicium procrastinaretur. *Apostolus dissolvi, & cum Christo esse, sibi melius testatur . . . cùm Christi consortium mors acquirat,* inquit *S. Hilarius* in Psalm. 119. *Qui ergò Christum in Cœlo esse non dubitat, nec Pauli animam in Cœlo esse negat,* ait *Gregorius Magnus* lib. 4. Dialog. cap. 24.

Alterum momentum suppeditat constans, ac universalis Ecclesiæ traditio, quâ firmiter credimus, Christum per Ascensionem suam aperuisse Regnum Cœlorum antehàc occlusum, & nunc cum Christo regnare omnes Sanctos, qui nos apud Deum suis orationibus jugiter juvant. Hanc fidem in publicis Ecclesiæ precibus, & in Actis Sanctorum Martyrum consignatam non negabit, qui antiquum Ordinem Romanum, aut Missale Gotthicum lib. 3. de Liturgia Gallic. editum, aut Sacramentarium Gallicanum, quod è manuscripto Codice antè

annos

annos mille exarato Tom. 1. Musæi Italici inseruit doctissimus *Mabillonius*, necnon sincera Martyrum Acta à *Theodorico Ruinart*, Congregationis Sancti Mauri Benedictino, edita, aliaque id genus Ecclesiasticæ antiquitatis monumenta consulere non gravabitur. In his quippè legimus, Martyres Christi de hac Fide, & à suis Judicibus interrogatos, & ab Ethnicis fuisse irrisos, plebique Christianæ solenne fuisse ad Martyres festinare, eosque obnixè rogare, ut, cùm ad Deum in Cœlum pervenissent, sui apud eum memores esse dignarentur. Duo tantùm hic Sanctorum Martyrum exempla in medium proferam, quæ rem planè conficient. Primum est *Sancti Ignatii Martyris*, qui in Epistola ad Romanos dicit, se per martyrium adepturum Christum, de Mundo ad Deum proficisci, seque miserum esse donec Deum mereatur adipisci. Alterum exemplum adducit *Eusebius* lib.6. Histor.Ecclesiast. cap.15. ubi ait, *Sanctam Potamiænam*, quæ tertio ineunte sæculo martyrium passa est, promisisse Basilidi carnifici, eam ad supplicium ducenti, se post suum obitum salutem ipsius à Domino impetraturam, cùmque in Domino fratres eum adiissent, & causam subitæ illius, atque insperatæ conversionis interrogassent; respondisse, se Potamiænam tertio post illius martyrium die vidisse sibi noctu assistentem, coronam capiti suo imponentem,ac dicentem, se ipsius causâ Dominum orasse, atque id, quod petierat, impetrasse, nec diu posteà ipsum ad superos migraturum; totamque istam narrationem his verbis concludit Eusebius: *Hoc modo Beata Virgo migravit è Terris ad Cœlum.*

Tertium momentum colligitur ex testimoniis Sanctorum Patrum tam Græcorum, quàm Latinorum, qui huic doctrinæ adstipulantur. *Sanctus Basilius* Orat. in quadraginta Martyres sic eos affatur: *Vos non Terra contexit, sed Cœlum excepit, apertæ sunt vobis Paradisi portæ.* Porrò hi, quos Cœlum suscepit, & quibus apertæ sunt Paradisi portæ, omni procul dubio Beatitudine potiuntur. His gemina habet *Sanctus Gregorius Nazianzenus* Orat.20. de laudibus S.Basilii, in qua his verbis ejus opem implorat: *Tu verò sacrum, & divinum caput è Cælo nos, quæso, inspice.* Nec minùs disertè in hanc rem loquitur *Sanctus Gregorius Nissenus* Orat. in S.Ephrem, in qua hac religiosâ prece eum veneratur: *Tu verò divino assistens Altari, vitæque Principi, & sacrosanctæ unà cum Angelis sacrificans Trinitati, omnium nostrum recordare, nobisque peccatorum veniam impetra.* Infinitus essem si omnia Patrum Græcorum vellem hîc coacervare testimonia, consulat Lector, si per otium liceat, *Sanctum Chrysostomum* Homil.3.ad Philippenses,*Sanctum Epiphanium* Hæresi 78. *Theodoretum* lib.8. ad Græcos, qui est de Martyribus, *Damascenum* in Historia de Barlaam, & Josaphat, *Theophilactum* in cap.23. Lucæ, & *Oecumenium* in cap.9. Epist.ad Hebræos.In eamdem doctrinam conspirant Patres Latini *Cyprianus* in calce libri de exhortatione Martyrii hæc habet: *Quanta est dignitas, & quanta securitas exire*

hinc

hinc latum, exire inter pressuras, & angustias gloriosum, claudere in momento oculos, quibus homines videbantur & mundus, & aperire eosdem statim ut Deus videatur & Christus, tam velociter migrandi quanta felicitas, ut terris repentè subtraharis, ut in Regnis Cœlestibus reponaris? Similia scribit Sanctus ille Doctor sub finem lib.de mortalitate. Sancto Cypriano succinit *Sanctus Hieronymus*, qui in lib. contrà Vigilantium his verbis hunc Hæreticum perstringit: *Tu Deo leges pones? Tu Apostolis vincula conjicies, ut usque ad diem Judicii teneantur custodia, nec sint cum Domino suo, de quibus scriptum est: Sequuntur Agnum quocumque ierit?* Legi possunt ea, quæ habet idem Pater in epitaphio *Nepotiani*, *Paulæ*, & *Blesillæ*, & in Epistola ad *Marcellam* de obitu *Lætæ*. Consultò hic prætermitto aliorum Patrum Latinorum testimonia, potissimùm *Hilarii*, *Ambrosii*, *Augustini*, & *Bernardi*, quia eorum mentem, quæ super hac re nonnullis subobscura, & ambigua esse videtur, inter dilucidandas objectiones in præclaro, ut spero, lumine collocabo.

Ex his autem, quæ hactenùs laudavi, Sanctorum Patrum tam Græcorum, quàm Latinorum testimoniis, facili negotio quisque intelligere potest, opinionem quorumdam veterum Patrum, & Auctorum Ecclesiasticorum, qui Sanctorum animas extrà Cœlum degere, & necdùm supremæ felicitatis compotes esse senserunt, non fuisse totius Ecclesiæ sententiam, quod etiam *Joannes Dalleus*, superstitionis Calvinianæ Minister, volens nolens, fassus est lib.1. *de religiosi cultus objecto* cap.22. ubi, postquàm ad impugnandum cultum, qui in Ecclesia Catholica Sanctis defertur, adduxit *Justinum*, *Irenæum*, *Tertullianum*, *Origenem*, *Victorinum*, *Lactantium*, & alios, qui Sanctorum felicitatem ad extremum Judicii diem differri olim opinati sunt; ipsâ tamen rei veritate compulsus, ait: Se assentiri *Cardinali Perronio*, neganti communem hanc fuisse totius Christianæ Ecclesiæ sententiam. Hæc sunt ipsius verba: *Ex his autem absit, ut ego vel existimem, vel contendam, communem hanc fuisse totius Christianæ Ecclesiæ sententiam. Perronio fuisse neganti, libens assentior, & facilè, si hìc esset locus, ex Clementis Epistola ad Corinthios, & Lugdunensium in Actis suorum Martyrum, & Cypriani in libro de mortalitate, & aliorum testimoniis probare possem non omnes Orthodoxos putasse piorum corpore solutas animas, extrà Cœlum absque Dei visione usque ad resurrectionem detineri, sed quosdam, immò fortasse multos, veriora præeuntibus Scripturis sequentes, credidisse Cœlo statim recipi quotquot in Domino moriuntur.*

Ultimum momentum, ad probandum præmiorum retributionem fieri in Judicio particulari, quod Christus exercet statim ac animæ suis sunt solutæ corporibus, desumitur ex justitia Dei. Alienum quippè est à divina justitia, ut animæ, quæ sunt plenè purgatæ, & ab omni macula, pœnæque reatu liberæ, pœnâ aliquâ afficiantur, porrò, si Beatitudo ad ultimum usque Judicii diem differretur, prædictæ animæ non modicâ

pœna in hac dilatione torquerentur, tùm quia, teste *Sancto Augustino* Serm. 14. de verbis Apostoli, *non esse in patria, si amatur patria, magna pœna, si autem non amatur patria, pejor est cordis pœna. Pravum malum est in hominis corde, qui societatem non quærit Sanctorum, qui non desiderat Regnum Cœlorum: si non desiderat, pœna est de perversitate: si autem desiderat, pœna est de fraudata charitate.* Cùm igitur negari non possit, Justorum animas suis exutas corporibus ad patriam anhelare, & coronam sibi debitam consequi peroptare, necesse est ut, si eà ad ultimum usque Judicii diem priventur, ex ea diuturna dilatione affligantur, pœnamque sentiant de fraudata charitate.

Ex his, quæ hactenùs adduximus, momentis, sat superque retunditur impietas Calvini, qui proscriptum ab Ecclesia errorem de dilatione Beatitudinis usque ad extremum Judicii diem postliminio revocare ausus est lib. 4. Institutionum cap. 20. ubi hæc habet: *Stultum, & temerarium est inquirere, quo in loco sunt animæ Justorum, & an gloria fruantur, nec ne? Intereà cùm Scriptura ubique jubeat pendere ab expectatione adventus Christi, & gloriam, ac coronam eò usque differat, contenti simus his finibus divinitùs præscriptis, animas piorum militiæ labore perfunctas in beatam quietem concedere, ubi cum felici lætitia fruitionem promissæ gloriæ expectant.* Qua in re procacissimus ille Hæreticus vel suam in Scriptura, & in doctrina Patrum ignorantiam, vel in occultanda veritate apertè prodidit malitiam.

DILUUNTUR OBJECTIONES.

Arguitur primò: Apocalypsis cap. 6. hæc scribit *S. Joannes*: *Vidi subtùs Altare animas interfectorum propter verbum Dei &c.* Hoc est, animas Sanctorum Martyrum, qui pro Christo mortem oppetierunt. Ex quo Scripturæ Sacræ contextu hoc conficitur argumentum, hi, qui adhùc sunt sub Altari, nondùm sunt in Cœlo, sed Martyrum animæ sunt adhùc sub Altari, ergò necdùm sunt in Cœlo beatificâ visione fruentes. Prætereà, *Matth.* cap. 20. Pater familias jis, qui operati fuerant in vinea sua, denarium diurnum dumtaxàt persolvit ad Vesperam. Per Patrem-familias adumbratur Deus, per denarium diurnum designatur Beatitudo, per Vesperam intelligitur resurrectio, seu Mundi finis; ergò in die tantùm Judicii, seu in fine Mundi, Sanctis Beatitudo rependetur.

Denique, *Matth.* cap. 25. Deus in extremo Judicio Electis dicturus est: *Venite benedicti Patris mei, percipite Regnum, quod vobis paratum est à constitutione Mundi.* Ergò Sancti in extremo tantummodò judicio obtinebunt Regnum Dei.

Respondeo ad singula illa Scripturæ Sacræ testimonia. Ad primum dico; *Altaris* nomine non designari in Apocalypsi locum quemdam

dam subterraneum, in quo animæ Justorum, postquàm migrarunt è corporibus, extremum Judicii diem expectent, ut potiantur Beatitudine; sed potiùs *Altaris* nomine indicari Cœlum, in quo Sancti jàm fruuntur beatitudine incompletâ, seu beatitudine animæ, quæ Deum per intuitivam Dei visionem possidet, quamvis nondùm Sancti donentur beatitudine completâ, carent quippè corporis beatitudine, quam in resurrectione tantùm, seu in fine Mundi consequentur. Hanc esse veram, & genuinam illius loci interpretationem, patet, quia in eodem Apocal. capite dicitur, datas esse illis, quos *Joannes* vidit sub Altari, singulas stolas albas. Et cap.7. *Ji, qui amicti sunt stolis albis, sunt antè Thronum Dei, & serviunt ei die, ac nocte in Templo ejus*. Ex quibus verbis liquet, *Altaris*, nomine indigitari Cœlum, in quo Sancti assistunt antè Thronum Dei, & fruuntur beatitudine incompleta, seu beatitudine animæ, quæ per stolam albam, quam jàm singuli receperunt, designatur. *Antè resurrectionem Sancti singulas stolas accipiunt, quia solâ animarum beatitudine perfruuntur: in fine autem Mundi binas habituri sunt, quia cum mentis beatitudine, etiam carnis Beati gloriam possidebunt*. Verba sunt *Gregorii Magni* lib.35. Moral. cap.9.

Ad alterum Scripturæ testimonium, dico: Per *Vesperam* non designari finem Mundi, sed extremam vitæ cujuslibet periodum, sive excessum ex hac vitâ, quo tempore fit privatum Judicium, seu præmiorum, ac pœnarum retributio. Dici etiam potest, quòd si per *Vesperam* intelligatur finis Mundi, sensus est, quòd in fine Mundi, seu post ultimum Judicii diem, Sancti fruituri sint beatitudine completâ, quæ animæ, ac corporis gloriam simul complectitur. De eâdem beatitudine completâ intelligendus venit locus ille *Matth.* cap.25. *Venite benedicti Patris mei, percipite Regnum, &c.* Sancti quippè post resurrectionem æternâ tùm animæ, tùm corporis, felicitate gaudebunt.

Arguitur secundò: Validum ex precibus, ac supplicationibus, quas Ecclesia Deo offert pro mortuis, desumitur argumentum ad probandum nullum statim post obitum fieri Judicium privatum, sed præmiorum, ac pœnarum retributionem ad extremum usque Judicii diem procrastinari, ergò Judicium privatum immediatè post obitum admitti non debet. Prob. ant. Primò, quia vetus Ecclesia pro omnibus omninò mortuis, etiam pro Sanctissimis, pro Apostolis, pro Martyribus, pro ipsa etiam Deipara Virgine preces, ac supplicationes Deo offerebat, ut videre est in priscis Ecclesiarum Liturgiis, in ea scilicèt, quæ dicitur Sancti Jacobi, in Liturgia Sancti Marci, item in Liturgia Syrorum, & in Liturgia S. Chrysostomi. In his, inquam, Liturgiis extant preces, quibus Deum orat Ecclesia, ut Sanctos, qui è vivis abjerunt, *requiescere faciat in regione viventium, & largiatur eis promissionum suarum bona, & præstet requiem, & bonam memoriam*. Atqui, si immediatè post obitum privatum fieret Judicium, & præmiorum in eo daretur retributio, fru-

ſtrà ejuſmodi preces Eccleſia pro mortuorum Sanctiſſimis antiquitùs obruliſſet, ergò ex his veteris Eccleſiæ precibus evincitur, nullum immediatè poſt obitum fieri Judicium particulare, nullamque præmiorum, pœnarumve retributionem. Prætereà, Eccleſia etiamnùm in Miſſis pro Defunctis Chriſtum orat *ut liberet animas omnium Fidelium Defunctorum de manu Inferni, & de profundo lacu; liberet eas de ore Leonis ne abſorbeat eas tartarus, ne cadant in obſcura, &c.* Atqui, ſi confeſtim poſt obitum fieret Judicium privatum, ſupervacanea eſſet illa Eccleſiæ oratio, cùm certum ſit, æterni Judicis Sententiam precibus Eccleſiæ reſcindi, & revocari minimè poſſe. Credit ergò Eccleſia, nullum ſtatim poſt obitum fieri Judicium privatum, undè in Officio pro Mortuis ſtatum Defunctorum exhibet adhùc pendulum, dùm in perſona cujuslibet defuncti ſic Deum deprecatur: *Libera me Domine de morte æterna in die illa tremenda ...... dùm veneris judicare Sæculum per ignem.*

Reſpondeo: Duo illa momenta ex precibus Eccleſiæ petita, facilè admodùm dilui poſſe. Ad primùm quippè dico: Illas veteris Eccleſiæ pro Sanctis orationes, non deprecationes fuiſſe, ſed gratiarum actiones. Id patet ex antiquis illis Liturgiis, in quibus Eccleſia Sanctorum mentionem facit, ut nos ſuis precibus, & interceſſionibus juvent apud Deum, aliorum verò Defunctorum meminit Eccleſia, ut ipſimet orationibus noſtris, & Sacrificiis ſubleventur, & ut Deus in regione viventium requieſcere eos faciat. Hujus veteris Eccleſiæ diſciplinæ teſtis eſt locupletiſſimus *S. Auguſtinus* Serm. 17. de Verbis Apoſtoli cap. 1. ubi hæc ait: *Ideòque habet Eccleſiaſtica diſciplina, quòd Fideles noverunt, cùm Martyres recitantur ad Altare Dei: ubi non pro ipſis oratur, pro cæteris verò commemoratis defunctis oratur, injuria eſt enim pro Martyre orare, cujus nos debemus orationibus commendari.* Eamdem veteris Eccleſiæ diſciplinam pari modo antè Sanctum Auguſtinum exponit *Sanctus Cyrillus Hieroſolymitanus* in Catecheſi Myſtagogica quinta, eamque diſertè confirmant Liturgiæ Sancti Jacobi, & Sancti Chryſoſtomi, in quarum prima hæc verba leguntur: *Sanctiſſimæ, inviolatæ, glorioſiſſimæ Dominæ noſtræ Dei Genitricis, & ſemper Virginis Mariæ, & omnium Sanctorum, ac juſtorum memoriam facimus, ut precibus, & interceſſionibus ip ſorum omnes miſericordiam conſequamur.* Horum ſimilia habentur in Liturgia S. Chryſoſt. Illi igitur, quorum Eccleſia in veteribus Liturgiis mentionem facit, ut Deus requieſcere illos faciat in regione viventium, non ſunt Martyres, ac Sancti, ſicut Pſeudo-miniſter *Dallæus* lib. 2. *de Religioſi cultus objecto* ſibi, aliiſque falsò perſuadere conatur, ſed ſunt alii defuncti, qui, è vivis cùm necdùm plenè purgati exceſſerunt, leviorum peccatorum ſordes, quas in hac vita mortali contraxerunt, flammis piacularibus Purgatorii abſtergunt, Cæleſtis gaudii, & Patriæ nondum conſortes facti.

Ad alterum momentum reſpondent quidam Theologi ejuſmodi pre-

preces fieri in Ecclesia pro animabus, quæ piacularibus Purgatorii pœnis expiantur. Nàm licèt fides doceat, beatam illarum animarum sortem esse à Deo prædestinatam, nec ulli mutationi obnoxiam; fide tamen divina certum non est, an animæ, quæ in Purgatorio detinentur, se Beatas fore certò cognoscant? quia sicut Deus justos adhùc in terris degentes variis anxietatibus, crucibus internis, consolationum spiritualium omnimoda subtractione, & tantùm non derelictione probare, ac purgare solet, ità, inquiunt illi Theologi, Deus permittit, ut inter illas animas, quæ sunt in Purgatorio, aliquæ spem inter ac metum fluctuent, turbatæ, anxiæ, & tristes sint, suique proprii status perfectam cognitionem, necdùm habentes, se beatas fore, & nunquàm ad Inferos detrudendas certò non noscant. Quò fit, ut Ecclesia, spectans statum illarum animarum, quas Deus his anxietatibus, & internis pœnis in Purgatorii loco mirabilitèr cruciat; earum nomine, earumque affectui sese conformans, Deum roget, ut eas liberet de manu Inferni, & de profundo lacu, ne absorbeat eas tartarus, ne cadant in obscura, & ut eas liberet de morte æterna in die tremenda supremi Judicii. Sic respondent quidam Theologi, quorum sententia nullà licèt censurà affici debeat, eam tamen meo calculo probare haud possum, quippè quæ abhorret à communi opinione Theologorum, qui omnes animas, pœnis Purgatorii addictas, suæ salutis certitudinem habere docent. Hac itàque missà responsione.

Respondeo cum *Bellarmino* lib. 2. de Purgat. cap. 5. Ecclesiam in Officio, & Sacrificiis pro defunctis orare, quasi tunc animæ migrarent è corporibus, & in periculo essent salutis æternæ, undè sicut in celebritatibus festorum Incarnationis, Natalis, Passionis Christi Domini Ecclesia mutuata oracula Prophetarum, qui Christum venturum, & passurum cecinerunt, ità orat, ac si tunc Christus vel incarnari, vel nasci, vel pati deberet, quia ad excitandam Fidelium pietatem hæc mysteria repræsentat ut præsentia, ità quoque in Officio, & Sacrificiis pro defunctis Ecclesia sic pro illis orat, ac si in agone essent constituti, jamque propedièm vinculis corporis exolvendi. Quapropter, sicut non est absurdum post mille & septingentos annos, nunc in adventu Christi Domini dicere: *Rorate Cœli desuper, & nubes pluant justum, aperiatur terra, & germinet Salvatorum*; absurdum itidem censeri haud debet in Officio, & in Sacrificiis, quæ in Ecclesia offeruntur pro animabus defunctorum, dicere: *Libera eas de ore leonis, ne absorbeat eas tartarus.* Vel *libera me Domine de morte æterna in die illa tremenda, &c.*

Arguitur tertiò: Sancti Patres *Hilarius*, *Ambrosius*, *Augustinus*, & *Bernardus* docent, animas etiam Sanctorum, ubi primùm à corporibus migrarunt, descendere ad Inferos, seu recipi in abditis, & secretis quibusdam receptaculis, easque visione Dei, seu beatitudine non perfrui antè extremum Judicii diem, ergò ex Sanctis Patribus nullum statim

post

post obitum fit judicium particulare, ac subindè nulla præmiorum, pœnarumve retributio. Prob. ant. *Sanctus Hilarius* in Psalm.138. *Humana lex necessitatis est*, inquit, *ut sepultis corporibus animæ ad Inferos descendant*. *Sanctus Ambrosius* lib.2. de Cain cap.2. *Solvitur corpore anima, & post finem vitæ hujus adhuc tamen futuri judicii ambiguo suspenditur*. Et in lib. de bono mortis cap.10. receptaculorum, in quibus animæ exutæ corporibus recipiuntur, disertam mentionem facit, his verbis: *Scriptura Esdræ habitacula animarum promptuaria nuncupat*. *S. Augustinus* in Enchirid. cap.108. non obscurè innuit, animas usque ad resurrectionem corporum in abditis receptaculis contineri, *tempus*, inquit, *quod inter hominis mortem, & ultimam resurrectionem interpositum est, animas abditis receptaculis continet*. Similia apud Sanctum illum Doctorem legi possunt lib.12.de Genesi ad litteram cap.35. Epist.3.ad Fortunatum, in lib. de spiritu, & littera cap.21. & lib.1. Retract. cap.14. Denique, S.*Bernardus* Serm.3. de omnibus Sanctis distinguit tres Sanctorum status animarum. *Primum videlicèt in corpore, secundum sine corpore, tertium in beatitudine consummata: Primum in tabernaculis, secundum in atriis, tertium in Domo Dei*. Et infrà subdit: *In illam beatissimam Dei Domum animæ, nec sine nobis intrabunt, nec sine corporibus suis, idest, nec Sancti sine plebe, nec spiritus sine carne*, Et Serm.4. *Altare*, sub quo Sanctus Ioannes vidit animas interfectorum, seu Sanctorum Martyrum, exponit Sanctus Bernardus de Humanitate Christi, quam nunc intuentur Beatorum animæ, Dei essentiam dumtaxàt post resurrectionem visuræ, quia tùm temporis, ut ait Mellifluus ille Doctor, super Altare exaltabuntur. Ex illis igitur Sanctorum Patrum testimoniis constat, æternam beatitudinem, Deique conspectum Sanctis statim à morte non indulgeri, sed ad exremum usque Iudicium differri.

Respondeo exponendo mentem Sanctorum Patrum. Et primò dico: S.Hilarium, dùm in Psalm.138. dicit, Legem esse humanæ necessitatis, ut animæ, sepultis corporibus, ad Inferos descendant; intelligi debere pro eo toto tempore, quo Cœlum antè adventum Christi erat clausum, at postquàm Christus aditum per passionem suam ad Cœlum reseravit, Sanctos confestim post obitum Regni Christi fieri consortes, & impios absque ulla dilatione sempiternis pœnis affici, disertè docet *S.Hilarius* in Psalm.2. ubi hæc habet: *Excipit nos statim ultor Infernus, & descendentes de corpore, si ità vixerimus, confestim de vita recta perimus. Testes nobis Evangelicus dives, & pauper, quorum unum Angeli in sedibus Beatorum; & in Abrahæ sinu locaverunt, alium statim pœnæ Regio suscepit. Adeò autem statim pœna mortuum excepit, ut etiam fratres ejus adhuc in supernis manerent. Nihil illic dilationis, aut moræ est*. Videri possunt alia in hanc rem S.Hilarii testimonia in Præfatione, quam doctissimi Patres Benedictini Congr. Sancti Mauri recenti operum hujus S. Patris editioni præfixerunt, ut illum Ecclesiæ Doctorem ab hoc errore vindicarent. Ad

Ad testimonium S. *Ambrosii* petitum ex cap.2. lib.2. *de Cain, & Abel* dico: Eum vel loqui de animabus mox è corporibus migraturis, quæ adhuc futuri judicii ambiguo sunt suspensæ, vel innuere dumtaxàt velle, animas etiam beatas nescire, quandonàm futurum sit universale Iudicium. Quid autem intelligat Sanctus Ambrosius per animarum receptacula, quorum in lib. de bono mortis cap.10. mentionem facit, quamvis definire haud facilè sit, crediderim tamen, illum nihil aliud designare voluisse quàm Limbum, in quo animæ Justorum veteris Testamenti usque ad Christi adventum fuerunt inclusæ; de illis quippè Justis veteris Legis sermonem eò loci texere dumtaxàt videtur S. Doctor. Cæterùm, omnibus Justis post Christi ascensionem confestim à morte patere Cœlum, Deumque ipsis sine mora sui copiam facere, omni remotâ obscuritate affirmat S. *Ambrosius* lib.10. in Lucam: *Vndè*, inquit, *te evocem Petre, ut doceas me, quid flens cogitaveris? Vndè te, inquam, evocem? De Cœlo, ubi jàm choro insertus es Angelorum?* Similia habet Epist.22. aliàs 54. de SS. Gervasio, & Protasio, *quorum*, inquit, *anima in Cœlo, Corpus in terra*. Et Epist.15. aliàs 59. ad Sacerdotes, & omnem Clerum, & plebem Thessalonicensium directâ, hæc de Acholio, Episcopo, scribit: *Acholius, superiorum incola, possessor Civitatis æternæ, illius Hierusalem, quæ in Cœlo est, videt illic Vrbis ejus mensuram immensam, purum aurum, lapidem pretiosum, lumen sine Sole perpetuum, & hæc omnia jàm dudùm sibi comperta, sed nunc facie ad faciem*. Ex quibus verbis constat, S. *Ambrosium* aut prædicta receptacula post Christi Domini ascensionem nunquàm admisisse, aut si hac in re suo tempore adhùc ambiguâ interdùm vacillare visus est, suam tandem dubitationem, re maturiùs discussâ, deposuisse.

Quod spectat S. *Augustinum*, dico: Aquilinum illum Doctorem dubium quidem aliquandò hæsisse de loco, ubi Sanctorum animæ ante Iudicii diem excipiuntur, an videlicèt ille sit sinus Abrahæ? & quis sit ille sinus? an in Paradiso? & ubinam situs sit ille Paradisus? an in tertio Cœlo? eum tamen nunquàm dubitasse quin animæ Sanctorum antè Iudicii diem claro Dei conspectu, & æterna felicitate donentur. In hoc autem dubio de loco, in quo nunc requiescunt Sanctorum animæ, non perseveravit *Augustinus*, sed illud tandem abjecit, nam libro 2. Quæst. Evangelicarum cap.38. *Sinum Abrahæ requiem esse*, ait *Beatorum pauperum, quorum est Regnum Cœlorum, in quo post hanc vitam recipiuntur: eumdemque esse secretum Patris, quò post passionem suam resurgens* (Christus) *assumptus est . . . . ubi etiam ante resurrectionem justorum animæ vivunt cum Deo*. Et libro 20. de Civitat. Dei cap.15. ait, justorum animas *prorsùs Inferos nescire, ubi antiqui Sancti detinebantur, donec eos indè Sanguis Christi, & ad ea loca descensus erueret*. Ex quibus verbis perspicuum est, Sanctum Augustinum in priori suo dubio de sanctarum animarum post mortem receptaculis non perseverasse.

Po-

Potest etiam dici cum doctissimis Theologis, Sanctum Augustinum sensisse Sanctorum animas videre quidem nunc Deum facie ad faciem, sed non ita perfectè, & intensè, quomodò videbunt post resurrectionem; eò quòd, ut docet idem Pater libri 12. de Genesi ad litteram cap. 35. naturalis appetitus, quo feruntur erga corpus, ut ei rursùm uniantur, remoretur eas quominùs totâ intensione ferantur in Deum. Hæc autem quæstio, an videlicèt animæ Beatorum ità perfectè, ac intensè Deum nunc videant, ac post resurrectionem corporum? necdùm fuit ab Ecclesia definita, quamvis probabilior sit sententia Theologorum, qui post S. *Thomam* 1.2. qu. 4. art. 5. docent, quòd, resumpto corpore, beatitudo essentialis animæ, quæ sita est in clara & intuitiva Dei visione, crescet non intensivè, sed extensivè dumtaxàt.

Denique, ad loca S. *Bernardi* in objectione adducta dico: Mellifluum illum Doctorem Sancti Augustini sententiam eâ in re fuisse secutum, ac negasse tantùm animas Sanctorum nunc tàm perfectè, & intensè videre Deum, quàm visuræ sint suis semel receptis corporibus. In hanc sententiam ivisse S. *Bernardum* probant ista verba Serm. 3. de omnibus Sanctis, quibus sic carnem alloquitur: *animæ sanctæ te desiderant, ipsarum sine te compleri lætitia, perfici gloria, consummari beatitudo non potest. Adeò siquidèm viget in jis hoc desiderium naturale, ut necdùm tota earum affectio liberè pergat in Deum, sed contrahatur quodammodo, & rugam faciat, dùm inclinatur desiderio tui*. Idem repetit Sanctus Doctor Serm. 87. de diversis. Verùm, quamvis huic sententiæ faverit *Sanctus Bernardus*, attamen variis in locis luculentèr docet, justorum animas, statim post hanc vitam, æternam adipisci felicitatem; Serm. quippè tertio de omnibus Sanctis: *Acceperunt*, inquit, *jam singulas stolas, sed non vestientur duplicibus, donec vestiamur & nos: Stola enim prima ipsa est, quam diximus, felicitas requies animarum, secunda verò, immortalitas & gloria corporum*. Et in lib. de diligendo Deo circa finem dicit: *Martyres immersos esse immenso Pelago æterni luminis, & luminosæ æternitatis*. Et in Epist. ad Fratres de Hibernia ait, *animam Malachiæ non jam in fide ambulare, sed in specie regnare*. Et Serm. de eodem dicit: *Eum pari gloria & felicitate regnare cum Angelis*. Nec minùs apertè suam sententiam promit Epist. 98. in qua sic loquitur: *Nostri autem Martyres cupiunt dissolvi, & esse cum Christo; certi ubicumque est corpus, illò sine mora congregatum iri aquilas. Mox, inquam, ibi exultant justi in conspectu Dei, & delectantur in lætitia, ibi, ibi, benignissime Jesu, ibi statim ac de hoc sæculo nequam sanctus quisque eripitur, adimpletur lætitiâ, cum vultu tuo*. Idem fermè regerit Sanctus Doctor Serm. 4. & 5. de omnibus Sanctis, & Epist. 266. de obitu *Humberti*, & alibi passim; quò fit, ut S. *Bernardus* nullo pacto jis accenseri possit, qui animabus justorum ante generalem corporum resurrectionem, & extremum Iudicium æternam felicitatem ademerunt.

Ad-

Digitized by Google

Advertat Lector in fine hujus paragraphi, *Joannem XXII.* Pontificem Maximum, favisse plus æquò, tanquàm Doctorem privatum, sententiæ beatitudinem Sanctorum ad extremum usque judicii diem procrastinanti, nunquàm tamen hanc sententiam ex Cathedra, ut ajunt, definiisse, sed potiùs sub finem vitæ suæ palinodiam decantasse, & ea, quæ anteà de animarum felicitate minùs concocta dixerat, retractasse. Id liquet ex tribus potissimùm momentis, quæ *Odoricus Raynaldus* inseruit in Annalibus Ecclesiasticis ad ann. Christi 1333. 1334. 1336. Imprimis, Joannes XXII. dùm viveret, sæpè sæpiùs professus est, se nihil super hac quæstione statuisse, cùmque benè multi, ob prædictam opinionem, ei invidiam conflarent, ejusque famam lacerarent, prædictus Pontifex, ut calumniam à se propulsaret, pluribus litteris apud Philippum, Galliarum Regem, & apud Reginam questus est, rem sibi à malevolis affictam, nihilque à se fuisse definitum, sed dicta Patrum, veritatis tantummodò indagandæ studio, se collegisse, quæ ab Archiepiscopo Rothomagensi Gallicis verbis reddi ac Regi exponi jussit. Philippum verò rogavit, ne quæstionem utramque in partem ventilari prohiberet, quò ex ea disceptatione magis ac magis emicaret rei veritas. Deindè, Joannes XXII. ineunte anno 1334. die 3. Ianuarii in publico Cardinalium Consistorio contestatus est, se in iis, quæ agitata, adductaque in hujusmodi controversia hactenùs fuerant, nunquàm habuisse animum decidendi, vel credendi quidquam divinis oraculis adversum. Hanc publicam Ioannis XXII. in sacro Senatu professionem refert *Odoricus Raynaldus* ad ann. Christi 1334. illiusque meminere *Okamus*, & *Bona gratia*, minoritæ, Ioannis XXII. acerrimi insectatores. Denique, Joannes XXII. lethali morbo implicitus coràm Cardinalibus exertè declaravit, sentire se animas ab omni labe puras in cœlo versari, & claro divinitatis intuitu perfrui, ac si quæ olim contra eam sententiam protulisset, non ferendo Sententiam, sed alia Scripta repetendo, proposuisse. Qua de re, tertio nonas Decembris Pontificatus sui anno 19. Diploma ejus jussu fuit exaratum, quod, cùm, ob secutam illius mortem, Pontificiâ bullâ munitum non esset, Benedictus XII. ejus successor anno sequenti unà cum aliis publicis tabulis promulgavit, ut illis, qui Joannis XXII. famam arrodebant, & sua in eum venena fundebant, perpetuum imponeret silentium, quæ omnia legi possunt apud *Odoricum Raynaldum*, ex quibus facilè refelluntur duo putidissima impostoris Calvini mendacia. Ille quippè effrons hæreticus scribere non erubuit, Joannem XXII. sensisse animas esse mortales usque ad extremum judicii diem, illumque ideò in hæreticorum Catalogo reponendum. Quo nihil profectò impundentius fingi potest, nihil magis à Joannis XXII. sententia alienum. Secundò ausus est idem hæreticus asserere, nullum Cardinalium sententiæ Joannis XXII. restitisse. Quod fætidissimum itidem mendacium est. Extant siquidem, teste sæpè laudato *Odorico Raynaldo*, insignia in Bibliotheca Vaticana, *Jacobi* tituli S. Priscæ

Cardinalis, Episcoporum, Doctorumque edita tunc in adversam partem erudita Commentaria. Theologi etiam Sacræ fac. Parisiensis, multique è familia Dominicana sententiæ Joannis XXII. palàm restiterunt, *Durandus* quoque, Episcopus Meldensis, id temporis insignis Theologus, edidit Opusculum de concedenda animabus justorum statim post obitum beatitudine æternâ. Sed mira est impudentia Calvini, qui dùm sententiam Ioannis XXII. de dilatione beatitudinis usque ad extremum Iudicii diem, hæreticam esse pronunciat, (quamvis eâ ætate prædicta quæstio necdùm ab Ecclesia definita & eliquata & esset) ipse tamen, sicut suprà observavimus, errorem de dilatione beatitudinis usque ad extremum judicii diem, nunc ab Ecclesia proscriptum, jamque antiquatum, denuò crambis instar recoctæ obtrudere, & mordicùs propugnare præsumit, more hæreticorum, qui nunquàm sibi constant, & calidum, ac frigidum simul ex eodem ore perflant. Sed de *Joannis XXII.* Pontificis Maximi, Orthodoxia, plura legesis in Historia Ecclesiastica, quam nuper Romæ edidimus, seu in Colloquio sexto Tomo 5. à pag 485. usque ad pag. 494.

PARAGRAPHUS SECUNDUS

Vtrùm prætèr Iudicium privatum, quod fit statim post mortem, admitti debeat Iudicium universale? & utrùm Sancti post carnis resurrectionem mille annis cum Christo regnaturi sint in terris ante Judicium generale?

OBservandum primò: Ad pleniorem hujuscè quæstionis elucidationem, nonnullos olim fuisse, qui, ut monet *Origenes* Tom. 1. editionis Huetianæ pag. 42. Propter illa verba, quæ habentur in Psalmo primo, *ideò non resurgent impii in Iudicio*, adducti fuerunt, ut impiorum judicium negarent: *hujus loci*, inquit Origenes, *aucloritate freti simpliciores quidam ex fidelibus, negant malos resurrectionis compotes futuros, aut Dei judicio dignandos*. In eumdem errorem impegit *Lactantius* libro 7. Divin. Instit. cap. 20. Ubi de extremo judicio hæc scribit: *Nec tamen universi tum à Deo judicabuntur, sed ii tantum qui sunt in Dei religione versati. Nam qui Deum non agnoverunt, quoniam sententia de his in absolutionem ferri non potest, jam judicati damnatique sunt, sacris litteris contestantibus, non resurrecturos impios in Iudicium.* Verùm, hic error palàm adversatur Scripturæ Sacræ, quæ multis in locis disertissimè docet, omnes omninò homines à Christo Domino judicatum iri, Psalm. 95. *Judicabit orbem terræ in æquitate*. Ioelis cap 3. *Congregabo omnes gentes, & deducam eas in vallem Josaphat, & disceptabo ibi cum eis*. Et Matth. cap. 25. *Et congregabuntur ante eum omnes gentes*. Hæc est doctrina

ctrina Ecclesiæ Catholicæ, perpetuâ SS.Patrum traditione roborata.

Observandum secundò: Difficultatem esse inter Theologos, an parvuli, qui ex hac vita ante susceptum Baptisma rapiuntur, comparituri sint in Iudicio generali, Iudicis sententiam subituri? *Ambrosius Catharinus* in Opusc. *de statu parvulorum absque Baptismo decedentium*, negat infantes sine Baptismo decedentes debere sisti in Iudicio generali. Alii verò Theologi non negant, parvulos absq; Baptismo decedentes in Iudicio generali comparituros, pertendunt tamen, ejusmodi infantes non futuros de numero judicandorum. Card. *Norisius* in Vindiciis Augustinianis, multique Theologi, quos ibidem citat, docent infantes, sine Baptismo ex hac vita migrantes, in Iudicio generali, unà cum reprobis ad sinistram collocatos, in ignem æternum Sententiâ Judicis ituros, & pœnam sensus, mitissimam tamen, pro culpa originali passuros. Thomistæ denique cum *S.Thoma* asserunt, puerulos, ex hac vita absque Baptismo sublatos, ad sinistram simul cum reprobis in Iudicio generali esse constituendos, & absolutæ, æternæque damnationi propter labem originalem Sententiâ Iudicis deputandos, citra tamen ullam pœnam sensus. Hanc postremam opinionem cæteris probabiliorem esse, paucis in hoc Paragrapho commonstrabo.

Observandum ultimò: Errorem de millenario Christi in terris Regno fuisse propagatum à *Cerintho*, Hæresiarcha, Apostolorum temporibus coævo, qui, ut referunt *Eusebius* lib.3.Hist.Eccl. cap.22. *Augustinus* lib. de Hæresibus, & *Theodoretus* lib.2. hæret. Fab. cap.3. docuit, Christum mille annis ante Iudicium generale in terras denuò venturum, & omnes justos tùm temporis resurrecturos in carne, Christumque unà cum illis regnaturum in terris per mille annos Regno quodam temporali, quod summâ rerum omnium affluet opulentiâ, luxu, eduliis, ac cibis delicatissimis, carnalibus deliciis, rerumque Venerearum impurissimis voluptatibus. Instaurandam insuper id temporis Urbem Hierusalem, reædificandum Templum, restituendam Legem Moysis, & omnia illius sacrificia, ritus, cæremonias, aliaque id genus innovanda dictitabat. Hujus falsi dogmatis de millenario Christi in terris Regno ante Iudicium generale assertores, communi vocabulo à Græcis dicti sunt *Chiliastæ*, quos latinè nos solemus nuncupare *Millenarios*, quod nomen impræsentiarum frequentius usu invaluit. His observatis.

DICO PRIMÒ: *Præter judicium privatum, quod statim post mortem exercet Christus Dominus, admittendum esse Judicium universale, in quo omnes omninò homines sive boni, sive mali, fideles, & infideles, Christi supremi Judicis irrevocabilem Sententiam subire debent.*

Hoc Catholicæ Fidei dogma profitentur omnes Christiani in Symbolis Apostolico, Nicœno, Constantinopolitano, necnon in eo, quod vulgò adscribitur Sancto Athanasio, tamque evidentèr ex benè multis Scripturæ testimoniis adstruitur, ut, teste *S.Augustino* lib. 10. de Civit-

Digitized by Google

Dei cap.3. nullus novissimum Iudicium inficias ire possit, nisi qui Sacris litteris incredula animositate, seu cæcitate, non credit. Habentur autem præsertim hæc Scripturæ Sacræ testimonia *Isaiæ* cap.3. *Joelis* cap.3. *Danielis* cap.12. *Matth.* cap.21. & seq. *Lucæ* cap.20. *Joannis* cap.5. Epist. 1. ad Cor. cap.4. & 5. Epist. 2. S. Petri cap.5. &c. cùm igitur hoc Fidei dogma sit extra omnem dubitationis aleam positum, sat erit breviter hîc expendere rationes, quibus Theologi probant, præter Iudicium privatum, necessarium esse Iudicium universale.

Ordior à ratione *Sancti Thomæ*, qui 3.p. qu.59. art.5. sic discurrit; Judicium de homine exerceri debet, quando omninò completa, seu totalitèr terminata est vita ipsius, atqui, licèt per mortem terminetur ex parte vita hominis, necdùm tamen omninò est terminata, quia homo etiam post mortem vivit adhuc quantùm ad memoriam, familiam, opera, & fortunam. Manet superstes in hominum existimatione, & fama. Vivit in filiis, qui ejus vitam bonam, vel malam æmulantur. Vivit in discipulis, qui ejus doctrinæ veræ, vel falsæ sunt propugnatores, aut propagatores. Vivit denique in hæredibus, qui prosperâ, aut adversâ utuntur fortunâ; quibus omnibus hominis, etsi jam mortui, præmia, aut pœnas augeri necesse est, & quia hæc utilitas, vel calamitas ad plurimos pertinens, non priùs finem habitura sit, quàm extremus veniat Mundi dies, ideò oportet esse finale Iudicium in novissimo die, in quo perfectè, id quod ad unumquemque hominem spectat, quocumque modo manifestè judicetur.

Secundò: Necessarium est Iudicium generale, ut divinæ providentiæ ratio omnibus constet. Nam, ut docet Catechismus Concilii Tridentini, quoniam in adversis, & secundis hominum rebus, quæ promiscuè bonis æquè ac malis usu venire solent, probandum erat nihil non infinitâ Dei sapientiâ, & justitiâ geri, ac gubernari, par fuit non solùm bonis præmia, improbis supplicia in futuro Sæculo constitui, verùm etiam publico, ac generali Iudicio decerni, quò omnibus notiora, & illustriora fierent, Deoque laus ab omnibus tribueretur pro injusta illa querela; quâ Sancti etiam viri, dum viverent, deplorare interdum solebant, dum improbos, valentes opibus, & honoribus florentes, conspiciebant.

Tertiò: In hac mortali vita cùm sæpè sæpiùs piorum fama lædatur, impii verò innocentiæ laude commendentur, vel ementitâ, fucatâque pietate auram popularem, & sanctitatis gloriam aucupentur, divinæ justitiæ ratio expostulat, ut pii debitam laudem, & injuriâ apud homines ereptam existimationem, in publico universorum hominum conventu, & judicio recuperent; impii autem, detectâ omni hypocrisi, quâ hominibus fucum fecerunt, ignominiam, ac perpetuam infamiam consequantur. Hinc viri pii hac vivâ spe in terris animati, quotiescumque secum animis reputant, Christum æquissimum Iudicem, & parentem indul-

dulgentissimum, in extremo illo Iudicio, inspectante toto Orbe, ipsis pro infamia immarcescibilem gloriam, pro laboribus requiem, pro morte vitam, pro tenebris claritatem, pro terrenis bonis Cælestia largiturum; totiès excitantur ad opera justitiæ, & ad perferendas hujusce vitæ miserias, persecutiones, & acerbitates, quæ cum æternis illis deliciis conferri, & coæquari nullo modo possunt.

Quartò: Necessarium est Iudicium generale, ut totus homo judicetur, & præmium, vel pœnam prout gessit in corpore percipiat. At enim, nunc in Iudicio privato pars dumtaxat hominis, seu anima, præmio, vel pœnâ donatur, at in Iudicio generali corporibus, & animabus debita æternæ gloriæ præmia, vel supplicia impertientur, sicque quilibet Sanctus idem Corpus, quod habuit in terris ministrum bonorum operum, & afflictionum socium, habebit & præmiorum gaudiique consors: Impii verò homines plenè jàm pœnas in anima simul & corpore æternùm luituri sunt.

Denique, ad triumphum Christi necessarium est Judicium generale. Pertinet siquidem ad gloriam Christi, ut qui in primo suo adventu tanquàm reus judicatus est, probro, & ignominiâ affectus; in altero adventu, sive in die Judicii, appareat gloriosus, & cum majestate magna, eique pro Tribunali sedenti universæ gentes fasces submittant, & divinos impendant honores: *Veniet Christus cum potestate magna judicaturus, quia cum magna humilitate judicatus. Ipse videbitur terribilis, qui visus est contemptibilis. Demonstrabit potentiam, qui demonstravit patientiam. In Cruce patientia erat, in Iudicio potentia erit.* Verba sunt *S. Augustini* Enarrat. in Psalm. 85. Veniet itaque Christus non jam in habitu servi, sed in majestate Patris, quemadmodùm ipse evidenter loquitur apud Matthæum: *Quum venerit Filius hominis in majestate sua, & omnes Angeli cum eo, tunc sedebit super sedem majestatis suæ, & congregabuntur ante eum omnes gentes.*

Ex his momentis probatum manet, præter Iudicium privatum admittendum esse Judicium universale. Cui doctrinæ non adversatur Propheta *Nahum*, dum cap. 1. dicit, quòd *Deus non bis judicat in idipsum*: vult etenim Propheta, Deum non bis judicare in idipsum secundùm eamdem rationem, idest, Deum pro eodem delicto non geminare pœnas, id quippè ab æquitate esset alienum; sed non negat Propheta, Deum bis judicare in idipsum secundùm diversas rationes, & causas, ut videlicet ille, qui occultè, tanquàm singularis persona, fuit judicatus, iterùm publicè judicetur, & præmium, aut supplicium, quod jam in judicio privato suscepit secundùm animam, itidem in Iudicio generali suscipiat in corpore, quod fuit in terris, unà cum anima, laboris, & voluptatis particeps, sicque *laus sit unicuique à Deo*, ut ait Apostolus 1. ad Corinth. cap. 4.

DICO SECUNDÒ: *Parvulos ex hac vita absque Baptismo migran-*

grantes ad sinistram in Judicio generali esse collocandos, & perpetuæ damnationi, citra tamen pœnam sensus, sententiâ Judicis addicendos.

Hæc assertio probatur ex Scriptura Sacra, Apocalypseos cap. 20. ubi S. Joannes hæc habet: *Et vidi mortuos magnos, & pusillos, stantes in conspectu Throni, & libri aperti sunt: & alius liber apertus est, qui est vitæ, & judicati sunt mortui ex his, quæ scripta erant in libris secundùm opera eorum.* Per *pusillos* autem, quorum hîc mentionem facit S. Ioannes, intelligendos esse parvulos, qui ante Baptismum ex hac vita tolluntur, Sententia est *Sancti Thomæ*, qui Opusculo 2. cap. 243. sic loquitur: *Omnes boni, & mali à primo homine usque ad ultimum Judicio Christi subdentur, quia, ut dicitur 2. ad Cor. cap. 5.* Omnes nos manifestari oportet ante Tribunal Christi, *à qua generalitate non excluduntur etiam parvuli, qui vel sine Baptismo, vel cum Baptismo excesserunt.* Et in cap. 5. Epist. 2. ad Cor. exponens Sanctus Doctor hæc verba Apostoli: *Omnes nos manifestari oportet ante Tribunal Christi*, clarissimè mentem suam prodit dicens: Omnes nos, *idest, omnes homines bonos & malos, magnos & parvos*, idque postquam probavit ex cap. 14. Epist. ad Roman. & cap. 20. Apocalypsis, præcipuam ibidem proponit, diluitque difficultatem his verbis: *Sed de pueris non videtur, quia dicitur:* Ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, *at pueri nihil gesserunt in corpore, &c.* cui objectioni sic respondet S. Præceptor: *Sed hoc solvit glossa, quia parvuli non judicabuntur pro his, quæ ipsi gesserunt per se, sed de his, quæ gesserunt per alios, dum per eos crediderunt, vel non crediderunt, baptisati, vel non baptisati fuerunt, vel damnabuntur pro peccato primi hominis.* Hanc doctrinam hausit Angelicus Doctor ex Sancto Augustino, qui in Epist. 217. aliàs 107. ad Vitalem, eamdem versando difficultatem, hæc ait: *Scimus etiam parvulos secundùm ea, quæ per corpus gesserunt recepturos vel bonum, vel malum. Gesserunt autem non per se ipsos, sed per eos, quibus pro illis respondentibus, & renunciare Diabolo dicuntur, & credere in Deum; unde & in numero Fidelium computantur, pertinentes ad sententiam Domini dicentis: qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit. Propter quod & illis, qui hoc Sacramentum non accipiunt, contingit quod sequitur: qui autem non crediderit, condemnabitur. Vndè ipsi, sicut dixi, si in illa parva ætate moriuntur, utique secundùm ea, quæ per corpus gesserunt, idest, tempore, quo in corpore fuerunt, quando per corda, & ora gestantium crediderunt, vel non crediderunt, quando baptisati, vel non baptisati sunt ...... secundùm hæc ergo, quæ per corpus gesserunt, non secundùm ea, quæ si hîc diutiùs viverent, gesturi fuerant, judicantur.*

Ex qua *Sanctorum Augustini*, & *Thomæ* doctrina sequitur primò, pueros sine Baptismo decedentes in Iudicio generali unà cum aliis reprobis ad sinistram collocatos de numero judicandorum futuros. Secundò, errasse Pelagianos, qui, præter Regnum Cœlorum, & damnationem æternam, comminiscebantur aliquem locum, ubi pueri sacro lava-

cro

cro non abluti pedem figant, ubi vivant, & beatitudine donentur. Quem medium locum, ut planè fictitium, optimo jure irridet, & explodit pluribus in locis *S. Augustinus*, potissimùm Serm. 14. de verbis Apostoli, lib. 1. de peccatorum meritis cap. 23. lib. 2. de pecc. orig. cap. 21. Epist. 186. aliàs 106. ad Paulinum, lib. 5. contra Julianum cap. 8. in Enchirid. cap. 93. & lib. 1. de orig. anim. cap. 9. Denique ex hac SS. *Augustini*, & *Thomæ* doctrina sequitur, inane, & perridiculum esse commentum *Ambrosii Catharini*, & *Ludovici Molinæ*, qui docent, infantes sine Baptismo morientes futuros post Iudicium beatos naturali beatitudine, & in terris, vel in alio quodam loco, perpetuò, feliciterque victuros. Quod sanè insulsum paradoxum alienum est à doctrina omnium SS. Patrum, & Summorum Pontificum, præsertim Gregorii Magni, Gelasii, & Innocentii I. qui pueros absque Baptismo decedentes absolutè esse damnatos, & non solâ Cælesti, sed etiam naturali felicitate æternùm carituros pronunciant. Undè, ut verbis utar doctissimi *Card. Laurentii Brancati à Lauræa* in eruditissimo volumine de Novissimis Disp. 27. art. 7. num. 159. *Quidquid dicunt nostri moderni, huc usque censeo inane, novum, & ridiculum, nempe de statione, habitaculo, & deambulatione super terram; unde id habent? quis eis revelavit?* Addam judicium acerrimi Religionis Catholicæ vindicis *Cardinalis Bellarmini*, qui Tom. 1. lib. 6. cap. 3. modernos illos Theologos hac censurâ perstringit: *Illi humanum aliquid patiuntur, & excedunt, qui parvulos in superiore parte terræ, quasi in terrestri Paradiso collocant, eosque beatos ac felices dicunt.*

Dices primò: Si pueri absque Baptismo decedentes ad sinistram in Iudicio generali, unà cum aliis reprobis essent collocandi, non minùs ad ipsos, quàm ad alios reprobos dirigeretur terribilis illa, quam proferet Christus, Sententia: *Ite maledicti in ignem æternum*, atqui durum, & iniquum prorsùs videtur, quòd pueri sine Baptismo morientes, & solâ inquinati originali labe, tormenta, ignes, cruciatus, ac supplicia æternùm, ac interminabilitèr patiantur; nam pœna sensus debita est peccato dumtaxat personali, & propriâ voluntate commisso, juxtà illud Scripturæ Sacræ; *Quantum fuit in delitiis, tantum date illi tormentorum*; peccati autem personalis, & propriâ voluntate commissi expertes omninò sunt pueruli decedentes absque Baptismo, undè Thomistæ post *Sanctum Thomam* omnem pœnam tàm externam, quàm internam, seu tristitiam, & afflictionem arcent ab illis parvulis; non est igitur verosimile, parvulos illos absque Baptismo decedentes ad sinistram in Judicicio universali esse collocandos.

Respondeo: Ad pueros sine Baptismo decedentes, & ad sinistram in Iudicio generali collocandos pertinere quoque hanc supremi Iudicis Sententiam: *Ite maledicti in ignem æternum*, inde tamen non sequi, illos passuros pœnam sensus. Enimverò, quamvis *Card. Norisius*, & multi perdocti Theologi, quos in Vindiciis Augustinianis laudat Purpuratus ille

ille Auctor, probabilitèr existiment, per *ignem*, in quem Sententiâ Iudicis ituri sunt infantes absque Baptismate morientes, intelligendum esse verum, & realem ignem, cujus sempiternis ardoribus, unà cum Diabolo, & reprobis torquebuntur prædicti illi infantes, ita ut tamen sensibilis pœna, cui ob culpam originalem erunt obnoxii, levissima, ac mitissima futura sit; quamvis, inquam, id probabiliter sentiant gravissimi quidam Theologi, probabilius tamen Thomistæ cum Sancto Thoma docent, per *ignem*, qui destinatus est hujusmodi infantibus, nec pœnam sensibilem, nec verum, & realem ignem designari, sed solùm ignem metaphoricè sumptum, qui nihil aliud est, quàm absoluta, & perpetua damnatio, seu pœna damni, quam patientur illi parvuli privati tàm Cœlesti, & supernaturali felicitate, quæ sita est in clara visione Dei, quàm beatitudine naturali. Nec insolens est ille in Scriptura Sacra loquendi modus, sed potiùs in ea sæpiùs per *ignem* significatur quæcumque pœna, sive afflictio, & tribulatio, sicut Psalm. 65. *Igne nos examinasti, sicut examinatur argentum*; hoc est, igne tribulationis nos examinasti. Et ibidem: *Transivimus per ignem, & aquam*; idest, varias, maximasque calamitates experti sumus. Hæc itaque Sententia: *Ite maledicti in ignem æternum*, directa ad pueros, qui in sinistra erunt constituti, idem sonat ac *Ite maledicti in perpetuam damnationem*. Ad hanc Thomistarum doctrinam facilè admodùm revocari possunt *S. Augustinus*, & alii Patres, qui, ut videre est in Vindiciis Augustinianis Cardinalis Norisii, asserunt, parvulos decedentes absque Baptismo ituros Sententia Iudicis in ignem æternum. Nam illi Patres in eum unicè scopum collineant, ut probent, fictitium esse illum medium locum, quem somniabant Pelagiani, & in quo dicebant parvulos, Sacro Baptismate non regeneratos, beatitudine potiri. Ut autem illum Pelagianorum errorem confutarent Sancti Patres, necesse haud erat, ut propugnarent, parvulos decedentes absque Baptismo, pœna sensibili, seu æterni ignis cruciatibus esse Sententiâ Iudicis torquendos, sed satis superque sufficiebat, ut evincerent contra Pelagianos, ejusmodi parvulos ituros Sententiâ Iudicis in damnationem æternam, quæ designatur per ignem: *Ite maledicti in ignem æternum*. Hoc enim semel probato, radicitùs convellebatur Pelagianorum error, in quem profligandum præcipuè incumbebant illi Patres. Quapropter, longè probabilius est, hos Sanctos Patres in mediam istam ivisse Sententiam, sicut eos interpretatur *Sanctus Thomas*, in eorum doctrina versatissimus, quàm in aliam extremam, nimiùmque duram opinionem impegisse.

DICES SECUNDÒ: *Sanctus Thomas* quæst. 89. Suppl. art. 5. ad 5. docet, pueros, ante perfectam ætatem decedentes, in Iudicio generali comparituros *non ut judicentur, sed ut videant gloriam Judicis*, ergò ex *Sancto Thoma* parvuli non erunt in Iudicio generali de numero judicandorum.

Respondeo: Ut liquidiùs exponatur mens *S. Thomæ*, duplex cum eo-

eodem S. Præceptore distingui debere Judicium, unum, quod vocatur discussionis, alterum, quod dicitur Iudicium retributionis. Iudicium discussionis illud est, quo Iudex ea, de quibus Sententiam laturus est, discutit & examinat. Iudicium verò retributionis istud est, quo Iudex per eam, quam profert, Sententiam condemnat, vel absolvit, punit, vel remunerat. Hoc gemino supposito Iudicio, dico: parvulos, sive baptizatos, sive non baptizatos, ante ætatem adultam decedentes, non judicatum iri iudicio discussionis, benè tamen Iudicio retributionis; rationem affert *S. Thomas* Opusculo 2. cap. 243. ubi hæc habet: *Quantùm verò ad discussionem meritorum non omnes judicabuntur nec boni, nec mali. Non enim est necessaria judicii discussio, nisi bona malis permisceantur, ubi verò est bonum absque commixtione mali, vel malum absque commixtione boni, ibi discussio locum non habet.* Cùm igitur in parvulis baptisatis, ante adultam ætatem decedentibus, sit bonum absque commixtione mali, & versâ vice in pueris, ante susceptum Baptisma morientibus, sit malum absque commixtione boni, rectè infert *Sanctus Thomas*, pueros, ante adultam ætatem morientes, non esse judicandos judicio discussionis, quod tamen non impedit, quominùs judicentur judicio retributionis.

Ex hac *S. Thomæ* doctrina non mediocriter illustrantur obscuriora quædam Sanctorum Patrum loca, in quibus innuere videntur, nec Sanctos, nec infideles in judicio generali esse judicandos, *quid enim necesse est*, inquit *S. Hilarius* in Ps. 1. *Judicare credentem? Judicium enim ex ambiguis rebus existit; & ambiguitate ademptâ judicii non desideratur examen. Ex quo ne infideles quidem necesse est judicari, quia ambiguitas quin infideles sint, non resedit.* Hæc enim & alia id genus *S. Hilarii*, & aliorum Sanctorum Patrum loca intelligenda sunt de judicio discussionis, ita ut sensus sit, Sanctos, in quibus bonum est absque commixtione mali, & infideles, quibus inest malum absque commixtione boni, non esse in judicio generali judicandos judicio discussionis, quamvis sint judicandi judicio retributionis, quatenùs Christus Dominus justis æternæ beatitudinis, & infidelibus sempiternæ pœnæ retributionem Sententiâ publicè in judicio generali latâ confirmabit. Hac etiam explicatione diluitur facilè objectio quorumdam, qui dicunt: Si omnes homines, qui fuerunt tot annorum millibus ab Orbe condito, judicandi statuentur ante tribunal Christi, quod tempus sufficiet tot hominum factis discutiendis? maximè cùm Scriptura Sacra dicat: *de omni verbo otioso reddendam rationem in die Judicii*, & rursùm narrat, quid dicturus sit Judex his, qui stabunt à dextris, & quid illi responsuri sint? similiter quid responsuri aut vicissim audituri sint, qui stabunt à sinistris? Hæc, inquam, objectio ex supra adductâ explicatione nullo negotio dispungitur. Quamvis enim Scriptura Sacra, dùm loquitur de Judicio universali, obsecundans tarditati nostræ, sermonem suum attemperet ad humanos affectus, indè tamen perperàm colligitur, Judicium Dei humano more peractum iri, cùm potiùs Scriptura

tura Sacra sæpiùs dicat, longè alitèr peragi judicium Dei, atque hominum. Illud verissimum est, Christum in corpore glorioso apparíturum omnibus, piis ad solatium, impiis ad terrorem. Hoc enim expresse testantur in Actis Apostolorum Angeli, dicentes: *Hic Jesus, qui assumptus est à vobis in Cœlum, sic veniet quemadmodùm vidistis eum euntem in Cœlum*. Idem veniet, humanâ specie conspicietur, sed jam immortalitatis gloriâ refulgens. Cæterùm, totum hoc universalis Iudicii negotium geretur in momento, punctoque temporis, nec opus erit morosâ discussione, quandò quidem patebunt arcana cordium omnia, & sua quemque damnabit conscientia.

Nullus ergo inter mortales, cujuscunque ætatis, generis, ac conditionis sit, à Iudicio generali excludetur. Immò, sicut docet *S. Thomas*, potestas judiciaria Christi se se extendit etiam ad Angelos sive bonos, sive malos, quia quemadmodùm à Christo Domino, quatenus est Verbum Dei, factum est à principio mundi Iudicium quantùm ad præmium essentiale bonorum Angelorum, quod consistit in beatitudine æterna, & quantùm ad pœnam essentialem malorum Angelorum, quæ est damnatio æterna; ita boni Angeli, quantùm ad præmium accidentale, & mali quantùm ad pœnam accidentalem, judicabuntur à Christo, etiam ut homine. De his sive bonis, sive malis Angelis dicitur ad Philippenses cap. 2. *Propter quod & Deus exaltavit illum*, ideſt, Christum . . . . *ut in nomine Jesu omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium, & infernorum*. De bonis Angelis, qui Christo rationem sui ministerii reddent, dicitur Epist. ad Hebræos cap. 1. *Omnes sunt administratorii spiritus &c.* Mali verò Angeli, Iudicium Christi pertimescentes, dicebant: *Quid nobis, & tibi Jesu Nazarene? venisti ante tempus torquere nos*. Marci cap. 1.

Sed fortasse postulabit aliquis, in quo sensu intelligi debeat hic articulus Fidei, quem de Christo Domino in Symbolo profitemur: *Qui venturus est judicare vivos & mortuos?* Indè enim consequi videtur, fore aliquos homines vivos in secundo adventu Christi adhùc residuos, qui nec morientur, nec resurgent; nullus enim resurgit, nisi mortuus. Id autem nullo pacto conciliari posse videtur cum his, quæ in vigesima prima hujus Tractatus Dissertatione dicta sunt, in qua probatum est, omnes omninò homines morituros, & resurrecturos ante Judicium universale.

Ad hanc difficultatem dilucidandam respondent nonnulli Scriptores, futuros reverà in secundo adventu Christi aliquos homines vivos adhùc residuos, qui proindè nec morientur, nec resurgent. Id autem putant non officere communi legi, quâ, ut legitur in Scriptura Sacra, *statutum est omnibus semel mori*, quia, inquiunt, paucorum illorum hominum, qui in secundo Christi Domini adventu vivi reperientur, quique non morientur, prærogativa non officit Legi communi, quâ *statutum est omnibus semel mori*, sicut communi legi de propagatione peccati origi-

originalis ad omnes Adami posteros, juxta quam, *omnes in Adam peccaverunt*, non obest prærogativa, seu speciale privilegium, quo, secundùm piam opinionem, dicitur, B. Virginem *Mariam* fuisse immunem à peccato originali. Quod autem in secundo adventu Christi futuri sint aliqui homines adhuc vivi, qui à lege moriendi planè eximentur, probant illi Scriptores potissimùm ex Epistola 1. Apostoli *Pauli* ad Corinthios cap. 15. vers. 51. ubi, juxta codices Græcos, sic loquitur Apostolus: *Ecce mysterium vobis dico: Non omnes quidem dormiemus, sed omnes immutabimur. In momento, in ictu oculi, in novissima tuba, canet enim tuba, & mortui resurgent incorrupti &c.* ex quibus Apostoli verbis: *Non omnes quidem dormiemus*, colligunt quidam Scriptores, diem universalis Judicii, seu secundum Christi Domini adventum aliquos homines adhùc in carne viventes deprehensurum, eosque nec morituros, nec resurrecturos, sed dumtaxat ad immortalitatem esse immutandos. Hanc interpretationem magis congruere verbis Apostoli mordicùs contendit *Desiderius Erasmus* Tomo VI. Operum postremæ Editionis, quæ prodiit Lugduni Batavorum, in suis Annotationibus in versiculum quinquagesimum primum capitis 15. Epistolæ 1. ad Corinthios.

Sed hæc Responsio admitti non debet, primò, quia communis est omnium penè Latinorum Scriptorum sententia, neminem in secundo adventu Christi à lege moriendi speciali aliquo privilegio exceptum iri, sed omnes omninò morituros, quia *peccati* originalis *stipendium mors*. Secundò, in Editione Vulgata cap. 15. v. 51. Epistolæ 1. ad Corinth. non legitur, sicut in Codicibus Græcis: *Non omnes quidem dormiemus*, sed legitur: *Omnes quidèm resurgemus*. Quæ Vulgatæ Editionis lectio magis consonat verbis Apostoli vers. 36. ejusdem capitis, dicentis: *Insipiens, tu quod seminas non vivificatur, nisi priùs moriatur*. Quasi dicat Apostolus: sicut granum, quod terræ concreditum est, non vivificatur, nisi priùs moriatur; ita nemo resurget nisi priùs moriatur, ex quo sequitur, omnes resurrecturos, quia omnes morientur. Tertiò, *S. Ambrosius*, *S. Hieronymus* in Epistola ad *Minerium*, & *Alexandrum*, & *S. Augustinus* lib. 20. de Civit. Dei cap. 20. approbant Lectionem Editionis Vulgatæ, à quâ, ut potè Authenticâ à Concilio Tridentino declaratâ, recedere non licet. Denique, hæc lectio Codicum Græcorum: *Non omnes quidem dormiemus*, facili negotio conciliari potest cum lectione nostræ Editionis nostræ Vulgatæ: *Omnes quidem resurgemus*, sicut *Œcumenius*, Scriptor Græcus, explicans hunc locum Epistolæ 1. ad Corinthios, ex quorumdam Græcorum interpretatione ostendit in hunc modum: *Alii verò* (seu Græci) *dicunt*, *Apostolum dixisse*: *Non dormiemus*: *de longa morte*, *quasi corruptione aut dissolutione opus sit. Siquidèm in puncto temporis, subitoque impetu & mori, & resurgere, dormitionem esse negant. At oportet accipere, quòd non dormiemus diuturnâ dormitione, ut opus sit sepulchro, ac solutione ad corruptionem, sed brevem mortem sustinebunt*,

 qui

qui tunc reperientur. Ex qua interpretatione, juxta Græcos, colligitur, eos, qui adhùc vivi, seu residui invenientur in secundo adventu Christi, futuros quidem immunes à diuturnâ dormitione, seu morte, à Sepulchro, à corruptione; eos tamen brevem dormitionem, seu mortem subituros, hoc est, illos subitò, & in momento morituros ac revicturos. Quod sanè cum lectione nostræ Editionis Vulgatæ apprimè consentit, neminemque in secundo adventu Christi à lege moriendi, & à resurrectione excipit. Rejectâ itaque responsione illorum Scriptorum, qui putant, futuros aliquos in secundo adventu Christi homines vivos, qui non morientur, nec resurgent; aliam responsionem, ut propositæ difficultati faciam satis, adhibebo.

Respondeo itaque, triplici explicatione intelligi debere id, quod de Christo tam in Symbolo, quàm in quibusdam Scripturæ Sacræ locis dicitur, videlicèt, quòd venturus sit ut judicet vivos & mortuos. Prima explicatio hæc est: Christus venturus est ut Judicet vivos & mortuos, idest, ut Judicet omnes omninò homines. Hæc enim expressio figurata est, ac dumtaxàt innuit, neminem exceptum iri à Iudicio universali. Altera explicatio ista est: Christus venturus est ut judicet vivos, seu justos, & mortuos, seu impios & reprobos. Postrema explicatio hæc est; Christus venturus est, ut judicet vivos & mortuos, quia reverà in secundo adventu Christi erunt adhuc aliqui residui homines vivi, qui tamen statim morientur, & reviviscent ante Iudicium universale. *S. Thomas* in Supplemento Quæst.66. art.7. & 8. censet, ejusmodi homines, qui in secundo Christi adventu vivi adhuc reperientur, morituros in illa ultima ignis conflagratione, quæ generale Judicium præcedere debet, juxta illud Psalm.96. *ignis ante ipsum precedet*. Consule etiam eumdem S. Doctor art.1. quæst. 80. ubi probat, resurrecturos omnes, quia priùs omnes morientur. His tribus explicationibus, quas semper approbavit Ecclesia Latina, standum esse censeo. Cæterùm, si quis à me quærat, an damnari debeat tanquàm hæretica sententia illorum, qui dicunt, futuros in secundo adventu Christi aliquos homines adhùc vivos, eosque speciali aliquo privilegio nec morituros, nec resurrecturos? Respondebo ipse cum doctissimo *Estio* in Commentario in caput 15. Epistolæ 1. ad Corinthios, prædictam sententiam hæreseos insimulari non debere. Primò, quia huic sententiæ apertè suffragantur Græci Scriptores, *S. Chrysostomus*, *Theophylactus*, & alii, suorum Codicum Lectionem secuti. Secundò, quia aliqui Sancti Patres, & Scriptores Latini hanc Græcorum sententiam approbant, videlicet *Tertullianus*, antiquissimus scriptor, in Libro *De Resurrectione Carnis* cap. 41. & 42. S. *Hieronymus* in Epistola ad *Marcellam*, qui locus totus in glossam ordinariam relatus est: quamvis idem *Hieronymus* ad *Minerium*, & *Alexandrum* magis propendeat in Lectionem nostræ Vulgatæ Editionis. Eidem sententiæ Græcorum subscribit noster Cardinalis *Cajetanus* in suis Commentariis in cap. 15. Epist.

1. ad

1. ad Corinth. in Epist. 2. ad Thessalon. & in cap. 10. Actuum Apostolorum. Quin & *S. Thomas* in fine Lectionis octavæ in cap. 15. Epist. 1. ad Corinth. fatetur, id, quod Græci legunt, optimè consonare cum iis, quæ scribit Apostolus in Epist. ad Thessalonicenses cap. 4. v. 16. ubi ait: *Deindè nos, qui vivimus, qui relinquimur, simul rapiemur cum illis in nubibus obviam Christo in aëra*. Denique, Patres Latini, qui hac in re diversum à Græcis senserunt, eorum tamen sententiam minimè damnarunt, immò, *S. Hieronymus* in utramque partem scripsit, & quidem magis asseveranter pro opinione, quæ Græcorum est. Sed & *S. Augustinum* nihil circà hanc quæstionem definire voluisse constat tam ex his, quæ scripsit priùs ad *Mercatorem*, posteà ad *Dulcitium*, quàm ex libro 2. Retractationum cap. 33. ubi ex libro 2. *De Baptismo Parvulorum* cap. 31. repetens hæc, quæ ibidem dixerat verba: *Hoc quibusdam in fine largietur*, Deus, *ut mortem repentinâ commutatione non sentiant*, statim subdit: *Hæc dixi, seruans locum diligentiori de hac re inquisitioni. Aut enim non morientur, aut de vita ista in mortem, & de morte in æternam vitam celerrimâ commutatione, tanquàm in ictu oculi, transeundo, mortem non sentient*. Denique, *Gennadius*, Presbyter Massiliensis, cap. 7. libri *De Ecclesiasticis Dogmatibus* (qui liber olim falsò tribuebatur S. Augustino) Gennadius, inquam, planè pronunciat æquè Catholicos esse, qui Græcorum lectionem, quam unam nunc habent, sequerentur. Cùm enim commemorasset ac suo calculo probasset sententiam eorum, qui docent, neminem à communi lege moriendi in secundo adventu Christi exemptum iri, confestim subjicit: *Verùm, quia alii sunt, & alii æquè Chatholici, & eruditi viri, qui credunt, animâ in corpore manente immutandos ad incorruptionem & immortalitatem eos, qui in adventu Domini vivi inveniendi sunt, & hoc eis imputari pro resurrectione ex mortuis, quod mortalitatem deponant, non morte, quolibet quis acquiescat modo, non est hæreticus, nisi ex contentione hæreticus fiat. Sufficit enim in Ecclesiæ Lege carnis resurrectionem credere futuram de morte*. Hæc, & alia id genus momenta tam loco mox à me laudato, quàm in libro quarto Sententiarum, Distinctione quadragesimâ tertiâ, & in Commentario in cap. 4. Epistolæ 1. ad Thessalonicenses, ad istam Græcorum sententiam ab hæreseos, vel temeritatis notâ vindicandam adducit doctissimus *Estius*, Academiæ Duacensis Cancellarius, quem Lector consulere poterit, si plura scire desideret.

DICO ULTIMO: *Sanctos post corporum resurrectionem non regnaturos cum Christo mille annis in terris ante Iudicium generale, ac subindè fictitium omninò esse Millenarium illud Christi in terris regnum, quod Hæresiarcha Cerinthus commentus est*.

Probatur multis momentis. Primò, quia illud temporarium mille annorum Christi in terris Regnum, à Scriptura Sacra est penitus alienum: Scriptura quippè, ut sæpius diximus, non terrenum, & temporarium Re-

Regnum Christo Domino tribuit, sed cœleste dumtaxat, ac spirituale: *Regnum meum non est de hoc mundo*. Secundò, citrà summam impietatem asseri non potest, Christum Dominum per spatium mille annorum permissurum, ut homines justi carnalibus deliciis, & obscænis corporis voluptatibus indulgeant, & satientur, sicut effutiebat Cerinthus. Tertiò, Christus ait Matth. cap. 22. quod *in resurrectione neque nubent, neque nubentur, sed erunt homines sicut Angeli Dei*. Si igitur homines post resurrectionem futuri sint sicut Angeli, nec edent, nec bibent, nec carnis utentur voluptatibus, quemadmodùm somniabant Millenarii. Quartò, Scriptura Sacra docet, justos, & impios simul ex mortuis resurrecturos, *in tempore illo evigilabunt alii in vitam æternam, alii in opprobrium*, inquit Propheta Daniel cap. 12. palàm ergo Scripturæ Sacræ refragabantur Millenarii, asserentes, justos mille annis resurrecturos ante impios, eosque per totum illud temporis spatium regnaturos cum Christo. Quintò, post corporum resurrectionem fiet absque mora judicium generale, sicut pluribus in locis disertè testatur Scriptura Sacra, non sunt igitur audiendi Millenarii, qui affirmabant, homines justos resurrecturos mille annis ante Iudicium generale. Sextò, Millenarii contendebant, justorum animas cœlesti beatitudine non potituras ante Iudicium generale, quod tamen Scripturæ Sacræ, perpetuæ Patrum traditioni, & definitionibus Ecclesiæ oppositum esse in superiori Paragrapho latè ostendimus. Septimò, hic error de Millenario Christi in terris Regno post resurrectionem justorum sapit puram putamque fabulam Judæorum; qui, etiam ante Cerinthi tempora, multa venditabant de illius Regni deliciis, & voluptatibus, de instaurandis Hierosolymorum Urbe, & Templo, de observanda Lege Mosaica, de Judæorum in cæteras nationes Imperio, de centenario peccatore, &c. Hinc *S. Hieronymus* Millenariorum errorem appellat *Judaicum dogma*, Judaicam δευτέρωσιν, seu traditionem: vigebat siquidem apud Judæos traditio, juxtà quam in sexto mundi Millenario contingere debebat ultima mundi dissolutio, tuncque incepturum septimum Millenarium, per quod Judæi, ut observat idem Sanctus Doctor Comment. in cap. 19. Jeremiæ, sibi auream, atque gemmatam Hierusalem restituendam putant, rursùmque victimas, & sacrificia, & conjugia Sanctorum, & Regnum Messiæ mille annorum in terris, quo semel expleto septimo mundi Millenario, secuturum universale judicium pertendunt. Ex qua Judæorum traditione prodiit Chiliastarum, seu Millenariorum error. Octavò, nullà ratione fit credibile, Christum Dominum, qui mortuus est, ut nos de maledicto legis eriperet, atque in Evangelii libertatem vindicaret, rursùm debere nos per mille annos legalibus observationibus adstringere, & durum, ac molestum cervicibus nostris imponere jugum, quod nunquàm Judæi portare potuerunt. Denique, huic errori de Millenario Christi in terris Regno apertè repugnarunt plures Sancti Patres. In primis, *S. Justinus*, Mille-

Millenariorum licèt sententiæ defensor, candidè fatetur in dialogo cum Tryphone, suam de Christi millenario post resurrectionem in terris Regno opinionem non ita ab omnibus fuisse susceptam, quin plures suo tempore extiterint viri doctrinâ, & pietate conspicui, qui eam improbarint. Præterea, *Cajus*, qui Zephyrini Papæ temporibus, idest, ineunte sæculo tertio, floruit, omnia, quæ Hæresiarcha Cerinthus de Millenario Christi in terris Regno sparserat, tanquàm portenta, & delirantis animi præstigias, proscripsit, ac repudiavit. Eodem adulto jam sæculo *Dionysius Alexandrinus*, sicut referunt *Eusebius*, & *Theodoretus*, librum, quem *Nepos*, Ægypti Episcopus, de Millenario Regno adversùs Orthodoxos ediderat, totis ingenii sui viribus egregiè confutavit. *Origenes* etiam sæculo tertio Millenariorum errori plurimùm adversatus est, eumque pluribus in locis exagitavit, potissimùm lib. 2. *Periarchon*, seu de Principiis, & in suis Comment. in Matth. Seculo quarto *S.Basilius* Millenarium Christi Regnum, quod *Apollinarius*, post Cerinthum, propugnabat, solidè impugnavit Epist. 293. ad Eulogium. Nec minùs acriter hunc Millenariorum errorem insectatus est *S.Gregorius Nazianzenus* in duabus Epistolis ad Cledonium, seu Orat. 51. & 52. ubi Apollinarii errores perstringit, ac perdoctè refellit. Uno verbo, *Eusebius*, *Epiphanius*, *Hieronymus*, *Augustinus*, *Philastrius*, & alii Patres hunc Chiliastarum errorem tam validis rationum momentis contriverunt, ut vix ullus post quintum Ecclesiæ sæculum extiterit illius fautor, ac patronus, ut testatur *Theodoretus* lib. 4. Fab. hæret. cap. 8.

Dices primò: Apocalypsis cap. 20. dicitur, quòd qui non adoraverunt bestiam, idest, *justi*, *vixerunt*, *& regnaverunt cum Christo mille annis*. *Cæteri mortuorum*, seu impii, *non vixerunt donec consummentur mille anni*. *Hæc est resurrectio prima*. *Beatus*, *& Sanctus*, *qui habet partem in resurrectione prima: in iis secunda mors non habet potestatem: sed erunt Sacerdotes Dei*, *& Christi*, *& regnabunt cum illo mille annis*, *& cum consummati fuerint mille anni*, *solvetur Satanas è carcere suo*, *& exibit*, *& seducet gentes*, *&c.* Quibus verbis haud obscurè innuere videtur S. Joannes, justos post primam resurrectionem regnaturos cum Christo mille annis, impios verò non victuros donec consummentur mille anni, hoc est impios non victuros, nisi in secunda resurrectione, quæ fiet in Iudicio generali, ergo ex Sancto Joanne admittendum est Millenarium Christi, Sanctorumque in terris Regnum ante Iudicium generale.

Respondeo: Mille annos, per quos, juxtà Sanctum Joannem, justi vixerunt, & regnaverunt cum Christo, designare totum illud tempus quod à morte, & ascensione Christi Domini usque ad finem mundi, seu adventum Antichristi, interfluere debet. Millenarius siquidem numerus, solemni Scripturæ Sacræ phrasi, multitudinem maximam, atque indefinitam significat. ex.gr. Psalm. 104. *Memor fuit in sæculum testamenti sui*,

Digitized by Google

sui, verbi quod mandavit in mille generationes, idest, in omnes generationes. Et Psalm.89. *Mille anni antè oculos tuos, tanquàm hesterna dies, quæ præteriit*. Justi ergo, juxtà sensum obscurissimi illius Apocalypsis oraculi, regnaturi sunt mille annis cum Christo, idest, in Cœlis regnaturi sunt per totum illud temporis intervallum, quod à Christi in Cœlos ascensione usque ad finem mundi, seu ad Iudicium generale intercurrere debet. E' contra verò cæteri mortui, idest, impii, qui in sua impietate mortui sunt per totum illud temporis spatium neque gratiæ, neque gloriæ vitâ victuri sunt, quia non habuerunt partem in resurrectione prima. Quid autem sit resurrectio prima? paucis hîc explicandum est. Duplex à Sancto Joanne distinguitur resurrectio, sicut & duplex mors. Resurrectio prima, nihil aliud est, quàm justificatio animæ, quæ fit in terris per gratiam sanctificantem, & quæ consummatur per beatitudinem, quâ justorum animæ donantur immediatè post exitum ex hac vita. Resurrectio secunda, est animarum, simul & corporum ad gloriam resurrectio, quæ fiet in Iudicio generali. Duplex itidem est mors, juxtà Sanctum Joannem. Mors prima, quæ consistit in damnatione animæ, quæ confestim post obitum sepelitur in inferno. Mors secunda, ea est, quâ in extremo Iudicio anima, & corpus mittentur in gehennam, æternosque cruciatus. Beati ergo & Sancti, qui habent partem in resurrectione prima, quæ consistit in justificatione, & beatitudine animæ, in iis secunda mors, quâ anima, & corpus suppliciis æternis in extremo Iudicio addicentur, non habet potestatem. Cæteri verò homines, qui in suis peccatis mortui sunt, & quorum animæ jam sunt in damnatione æterna, non solùm gratiæ, & gloriæ vitâ carebunt, sed nec vitam corporis habituri sunt, nisi post expletos mille annos, hoc est, usque ad finem mundi, & generalem corporum resurrectionem, quo tempore peccatores ad vitam dumtaxàt corporum resurgent. Subdit autem S. Ioannes: *Et cum consummati fuerint mille anni, solvetur Satanas è carcere suo, & exibit, & seducet gentes*. Quæ verba sic exponi debent: Et cùm jàm cœperit consummari illud tempus, quod à Passione Christi usque ad mundi interitum effluere debet, seu cùm propediem instabit mundi interitus, suamque tyrannidem Antichristus auspicabitur, tunc solvetur Satanas de carcere suo, & seducet gentes. Satanas quippè, ut ait ibidem S. Ioannes, ligari debet per mille annos, idest, toto illo temporis intervallo, quod à Christi Passione ad finem usque mundi intercedit, quia nimirùm toto eo tempore Satanas justis potissimùm, ac prædestinatis liberam non habet nocendi facultatem, sed imposito fræno illius coercetur potestas. At, semel completo illo millenario, seu mundo ad finem vergente, & appetente extremi Iudicii die, solvetur Satanas de carcere suo, & in omnes effræni licentiâ grassabitur, atque Antichristi malitiâ utens, persecutionem in Ecclesia, Deo ita permittente, excitabit, qualis ab initio non fuit. Hic est germanus

illius

illius Apocalypsis vaticinii sensus, juxtà interpretationem SS. Patrum, præcipuè *S. Augustini* lib.20. de Civit. Dei cap.7. & S. *Thomæ* Q.79. Suppl.art.1.ad 4. Hoc itaque Caput vigesimum Libri Apocalypsis, quod erroris Millenariorum occasionem præbuit, explicari debet in sensu spirituali, & non ad litteram intelligi. Quæ autem nonnulli hæreticorum, qui vulgò *Protestantes* appellantur, adjecerunt commenta, ut triplicem Christi adventum, præter unum gloriosum; & Christum regnaturum per mille annos, & post ultimum Iudicium, non ampliùs regnaturum; & alia id genus errorum portenta: Hæc, inquam, præter cæteros, perdoctè juxta ac copiosè refellit illustrissimus *Jacobus Bossuet*, Episcopus Meldensis, in suo Commentario in Apocalypsim. Et quidèm, si ad litteram sumimus, quæ de Regno mille annorum capite 20. Libri Apocalypsis dicuntur, in multa absurda nos conjiciemus, ut ex iis nullum exitum reperiamus. Illud igitur pro certo tenendum est, unum Christi adventum in fine mundi visibilem fore, cùm in gloria apparebit ad judicandum universum Orbem, neque eum per mille annos cum Sanctis suis in terra futurum, sed cum iis æternùm in Cœlo regnaturum.

Dices secundò: *Eusebius* lib.3. Hist. Eccl.cap.39. & *S. Hieronymus* in Catalog. Script. Eccles. in *Papia*, testantur Papiam, Hierapolitanum Episcopum, docuisse, Christum mille annis antè Iudicium generale corporaliter cum Sanctis regnaturum in terris. In hanc sententiam Papiæ, antiquissimi Scriptoris, & Apostolorum temporibus coætanei, abierunt *Justinus*, *Irenæus*, *Tertullianus*, *Lactantius*, aliique Patres trium priorum Ecclesiæ sæculorum. Ergò ex Sanctis Patribus Christus mille annis antè Iudicium generale in terris cum Sanctis regnaturus est.

Respondeo primò: *Papiam* ex malè intellectis Apocalypsis verbis in hanc Millenariorum de terreno Christi Regno sententiam adductum fuisse, eamque amplexandi multis Patribus, & Scriptoribus Ecclesiasticis occasionem præbuisse. Sed Papiæ auctoritatem nihil moror; quia *Eusebius* lib.3. Hist. Eccles. cap.39. tradit, eum fuisse mediocri admodùm ingenio præditum, idque desumpto ex ejus Scriptis, quæ id ætatis omnium terebantur manibus, argumento invictè demonstrat. Hinc jure merito clarissimus *Valesius*, in suis Notis in Hist. Eccl. Eusebii, asserit, hoc Papiæ elogium, quod modò legitur in Eusebio lib.3. Hist. Eccl. cap.36. his verbis expressum: *Papias, Hierapolitanus Episcopus, eadem ætate celebris fuit, vir imprimis disertus, & eruditus, ac Scripturarum peritus*, meritò, inquam, *Valesius* hujusmodi Papiæ elogium asserit ab imperito quodam Scholiaste, præter Eusebii mentem, atque sententiam, fuisse assutum. Totum quippè illud Papiæ elogium, neque in manuscriptis Eusebii codicibus Maz. Med. & Fuk. neque in Latina Eusebii versione, quam edidit *Rufinus*, reperitur.

Respondeo secundò: *Papiam*, aliosque antiquiores Patres favisse

quidèm opinioni de Millenario Christi in terris Regno, eos tamen à propudioso Cerinthi errore penitùs abhorruisse. Nàm primò, in hoc Millenario Christi, Sanctorumque Regno, quod *Papias*, aliique Patres admiserunt, nulla prorsùs fit mentio de Templi Hierosolymitani instauratione, neque de Præceptis Legis Mosaicæ adimplendis, neque de sacrificiis, & victimis juxta ejusdem legis statuta immolandis, & mactandis, neque de hominibus Judaico more circumcidendis, quæ tamen omnia in Regno Christi, ac Sanctorum millenario futura prædicebat *Cerinthus*. Secundò, *Cerinthus*, vir cupiditatibus, & voluptatibus corporeis addictissimus, in Regno Christi millenario illicitas posuit carnis voluptates, & effusissimam omnium libidinum intemperiem. At *Papias*, aliique Patres, Millenarii dicti, nihil de eo mille annorum Regno docuerunt, aut cogitarunt, nisi sanctum, & honestissimum, omnesque delicias corporeas, quas huic Regno tribuunt, justas, modestas, & honestas fore, sicut sanctum Populum decet, ultrò profitentur. Quapropter, antiqui illi Patres perversi Cerinthi dogmatis insimulari haud debent, cùm ab eo longissimè abfuerint. Eorum tamen opinio de Millenario Christi in terris Regno semper fuit in Ecclesia, tùm in Oriente, tùm in Occidente, à saniori Sanctorum Patrum numero rejecta, sicut patet ex his, quæ à nobis superiùs dicta sunt.

QUÆRES PRIMÒ: *Quænam sint signa, seu indicia extremi Judicii?*

Respondeo: Tria hæc præcipuè signa novissimum Judicium antecessura, prædicationem scilicèt Evangelii per universum Orbem, discessionem, & Antichristum: *Prædicabitur hoc Evangelium Regni in universo Orbe, in testimonium omnibus gentibus, & tunc veniet consummatio*, inquit Christus *Matth.* cap. 24. *Apostolus* etiam 2. Thessalon. c. 2. nos admonet ne ab aliquo seducamur, quasi instet dies Domini: *Quoniam nisi venerit discessio primùm, & revelatus fuerit homo peccati, filius perditionis*, idest, Antichristus, *qui adversatur, & extollitur supra omne, quòd dicitur Deus, aut quod colitur, itàut in Templo Dei sedeat, ostendens se tanquàm sit Deus*, non fiet Judicium generale. Quandònam autem proditurus sit filius ille perditionis, seu Antichristus? Deus nulli mortalium hactenùs revelavit, nec nostrum est nosse tempora & momenta, quæ posuit in potestate sua. Hinc, licèt variis temporibus, præsertìm dùm atrocissimæ excitatæ ab Ethnicis Imperatoribus in Ecclesiam longè latèque grassarentur persecutiones, sibi persuaserint Christiani, jàm advenisse Antichristum, imminere finem Mundi, & in januis esse Judicium generale, vanum tamen fuisse illorum timorem eventus certissimè comprobavit. Viventibus adhùc Apostolis rumor apud multos increbuit, finem Mundi, & Antichristum jàm jàm in proximo esse, quem falsum rumorem, à nonnullis impostoribus sparsum, Apostolus *Paulus* actutùm dissipavit, conceptumque timorem exemit è fidelium animis, scribendo

bendo Epistolam secundam ad Thessalonicenses, sicut mox observavimus. Tempore etiam *M. Aurelii*, Imperatoris, existimarunt Christiani, ob crudelem illam persecutionem, quæ sub isto Imperatore exarsit, iàm venisse Antichistum, ut legere est in Epistola Ecclesiarum Viennensis, & Lugdunensis in Galliis, ad Ecclesias Asiaticas, quam refert *Eusebius* lib.5. Historiæ Eccles. cap.1. Nec minor fuit Christianorum metus ac trepidatio sub *Septimio Severo*, Imperatore, qui gravissimâ persecutione Ecclesiam exagitavit. Eâ quippè sæviente persecutione, in eam itidèm suspicionem adducti sunt Christiani, ut iàm propè affuturum Antichristum cogitarent, sicut testatur *Eusebius* lib.6. Historiæ Eccl.c.6. In eamdem suspicionem inductus est ipsemet *Tertullianus*, qui eodem tempore, seu imperante *Septimio Severo*, vixit, suamque super hac re mentem exprimit in libro *De fuga in persecutione*, quem ultimo Imperatoris *Septimii Severi* anno scripsisse *Pamelius* observavit. Quin, & S. *Cyprianus*, Episcopus Carthaginensis, qui temporibus Imperatorum *Galli*, & *Volusiani* claruit, Fideles in ea immani persecutione, quæ sub illis Imperatoribus efferbuit, ad Martyrium præparans, & adhortans in Epistola 56. ad Thibaritanos, ait: *Scire enim debetis, & pro certo credere ac tenêre, pressuræ diem super caput esse cæpisse, & occasum sæculi, atque Antichristi tempus appropinquasse, ut parati omnes ad prælium stemus, ne quidquam nisi gloriam vitæ æternæ, & coronam Confessionis Dominicæ cogitemus*. Eadem opinio de imminente adventu Antichristi sub *Gallieno*, Imperatore, Christianorum insidebat animis, ut innuit S. *Augustinus* in Epist. ad *Hesychium* his verbis: *Nam, ut nimis antiqua prætercam, sub Imperatore Gallieno, cùm Romanas Provincias barbaries usquequaque pervaderet, quàm multos fratres nostros, qui tunc erant in carne, putamus propinquum finem credere potuisse, quoniam longè post Ascensionem Domini factum est*. Tempore *Valentis*, Imperatoris Ariani, putavit S. *Hieronymus*, imminere Antichristi adventum. Sic enim scribit in Epist.11. ad Ageruchiam: *Verùm, quid ago? fractâ navi de mercibus disputo: Qui tenebat, de medio fit, & non intelligimus Antichristum appropinquare, quem Dominus Jesus Christus interficiet spiritu oris sui*. Affirmat etiam Severus Sulpitius, Dialogo 2. se ex ore S. *Martini* audivisse, *Non esse dubium, quin Antichristus conceptus, esset etiam in annis puerilibus constitutus, ætate legitimâ suscepturus Imperium*. Et posteà subdit: *Quod autem hæc ab illo* (seu S. Martino) *audivimus, annus octavus est. Vos autem æstimate, quo in præcipitio consistunt, quæ futura sunt*. In eamdem suspicionem de imminente fine mundi, & appropinquante adventu Antichristi venerunt S. *Chrysostomus*; qui sub *Arcadio*, & *Honorio*, Imperatoribus, floruit, & S. *Gregorius M.* qui, imperante *Mauricio*, clavum Ecclesiæ sanctissimè gubernavit. Prior siquidèm, seu S. Chrysostomus, Homil.33. in *Joannem* propè finem, ità scribit: *Non enim longè à fine absumus, sed Mundus properat: hoc*

 bella,

bella, hoc afflictiones, hoc terræ motus, hoc extincta charitas significat? Quemadmodum enim corpus, jàm adventante morte, innumeris malis afficitur, & domus propè casum in ruinas fatiscit, & priùs à tecto & parietibus multa decidunt; ità & Orbis terrarum ad finem properans, tantis undique malis conteritur. Idem tradit S. *Gregorius M.* Homilia 1. in Evangelia, ubi signa venturi Iudicii à Christo prædicta interpretans, vicinum jàm atque ingruentem Sæculi finem esse pluribus ostendit. Sed, quorsùm hæc longiùs accersita persequor, cùm multi postremis etiam temporibus reperti sint viri, doctrinâ & sanctitate conspicui, quibus persuasum fuit, Antichristum propedièm venturum. S. *Bernardus* Epistolâ 56. scribit, S. *Norbertum*, Ordinis Præmonstratensium, Conditorem, credidisse, Antichristum intra sæculum illud, quod decurrebat, venturum. Idem posteà visum est S. *Vincentio Ferrerio*, insigni Prædicatorum Ordinis Concionatori, qui in Epistola, quam scripsit ad *Benedictum XIII.* Avenione, tempore Occidentalis Ecclesiæ Schismatis sedentem, disertè asserit, tempus Antichristi, & finem Mundi *fore citò, & benè citò, ac valdè breviter*. Si igitur Christiani, & inter eos aliqui Sancti Patres, videntes suorum temporum improbitatem, vel maximam Antichristi Præcursorum identidèm prodeuntium impietatem, vel sævientium in Christianos persecutionum atrocitatem, vel horrendas Hæresum grassationes, aut incendia Urbium, Bellorum procellas, terræ motus ingentes, elementorum tetras & frequentes immutationes; Imperiorum occasus, & insignes eiusmodi humani generis clades, quæ omnia generalia quædam sunt adventantis Antichristi, & finis mundi præludia; Si, inquam, Christiani, & aliquot Sancti Patres, videntes hæc signa, suspicati sunt, iàm propè adesse Antichristum, & impendere finem Mundi, quamvis eorum suspicio exitu omninò caruerit, & necdùm advenerit Antichristus, certè nunc temerarius, & fanaticus iure merito audiret ille (nisi veram ac probatam à Deo accepisset revelationem) qui tempus adventus Antichristi, & finem mundi ariolari, præscribere, prædicare auderet. Hinc in Concilio Lateranensi sub *Leone X.* Pontifice Maximo, extat Apostolicum eiusdem Pontificis Decretum, datum Sessione 11. Anno Domini 1516. Kalendis Januarii, cuius initium: *Supernæ Majestatis* &c. in quo Decreto audacia quorumdam impostorum, qui id ætatis proximum Antichristi adventum, & instare Mundi finem dictitantes ac prædicantes, panico terrore populos conturbabant, his verbis coërcetur: *Mandantes omnibus, qui hoc onus prædicationis sustinent, quique in futurum sustinebunt, ut tempus quoque præfixum futurorum malorum, vel Antichristi adventum, aut certum diem Iudicii prædicare, vel asserere nequaquàm præsumant, cùm veritas dicat:* Non est vestrum nosse tempora & momenta, quæ Pater posuit in potestate sua: *Ipsosque, qui hactenùs similia asserere ausi sunt, mentitos, ac eorum causâ, reliquorum etiam rectè prædicantes*

cantium auctoritati non modicum detractum fuisse constet.

Sed dices fortè, quorsùm igitur Deus diem illum Iudicii ultimi ignotum hominibus esse voluit? Respondeo cum Sanctis Patribus huic interrogationi, quia ejusmodi notitia nihil utilitatis hominibus afferre potest. *Quid enim dic, quæso, utilitatis attulerit finis Mundi diem exploratum habere? At verò eum ignorare conducit, ut omnem diem illum esse existimantes, parati ad eum simus, vigilantes ac Dominum nostrum expectantes*, verba sunt S. *Isidori Pelusiotæ* lib. 1. Epist. 117. Quamobrem, hoc unum te, Lector, hìc obitèr monitum velim, ut semper memor sis illius Sententiæ Domini cap. 13. Marci: *Vigilate, & orate: nescitis enim quandò tempus sit ...... quandò Dominus veniat? Serò an mediâ nocte, an galli cantu, an mane? Ne, cùm venerit repente, inveniat vos dormientes. Quod autem vobis dico, omnibus dico: Vigilate.* Nemo igitur dicat, ut loquar cum Sancto *Joanne Chrysostomo* Homilia 44. in Joannem: *Quandò finis? Quandò erit resurrectio? Ecce quantum temporis præteriit, & nihil tale contigit.* Sed erit, credite, subdit Sanctus ille Doctor, etenim antè diluvium, qui credidit, is solus liberatus est, & temporibus *Loth* diram illam plagam non expectabant, donec fulgura illa & fulmina delata omnes perdiderunt. Neque his, neque temporibus *Noe*, ne minima quidèm futurorum malorum particula contigit; Sed quemadmodùm tùm deliciis, & ebrietati indulgentes meritum repentè supplicium oppressit, ità & resurrectio non in principio, sed in medio felicitatis perveniet, Ideò *Paulus* inquit: *Cùm enim dicent pacem & securitatem, tunc repentinus eis superveniet interitus, sicut dolor in utero habentis, & non effugient.* Hoc autem fit, ut semper simus in timore, & nunquàm confidamus. Sic Deus voluit suum unicuique extremum vitæ diem esse certissimum & tamen incertum. Nemo quippè dubitat, quin aliquandò sit moriturus, nullus tamen certò novit quando sit moriturus, ut omni hora simus parati ad emigrandum, si Deus hinc evocaverit.

QUÆRES SECUNDÒ: Quo pacto intelligi debeat istud mox laudatum Jesu Christi de ultimo Judicio Oraculum: *Prædicabitur hoc Evangelium Regni in universo Orbe in testimonium omnibus gentibus, & tunc veniet consummatio.*

Respondeo: Christum Dominum his verbis significare voluisse prædicationem Evangelii in toto terrarum Orbe certum & indubitatum esse signum proximi adventus Antichristi, & mundi finis; ità ut apud illas nationes, quæ de Christo nihil audierant, debeat prædicari Evangelium, nullaque sit, adveniente Antichristo, prætermissa in toto Orbe gens, cui aliquandò non fuerit propositum & expositum Christi Evangelium. Huic explicationi suffragantur Sancti Patres *Ambrosius*, *Hieronymus* in cap. 29. Matthæi, *Chrysostomus* Homil. 21. in Matthæum, *Augustinus* in Epist. ad *Hesychium*, & alii, quibus addam authoritatem Catechismi Tridentini, qui ex Decreto Concilii Tridentini jussu *S. Pii V.* Ponti-

Pontificis Maximi, editus est, quique Part. 1. in Expositione Art. 7. Symboli Apostolici Cap. 8. Parag. 7. hæc habet: *Tria hac præcipuè signa Judicium antecessura esse, Sacræ Litteræ declarant, Prædicationem Evangelii, Discessionem, Antichristum. Inquit enim Dominus prædicabitur hoc Evangelium Regni in universo Orbe in testimonium omnibus gentibus, & tunc veniet consummatio.*

QUÆRES TERTIÒ: *Quid intelligendum sit per* Discessionem, *quæ ab Apostolo Paulo indicatur velut alterum signum, quod antecessurum est adventum Antichristi?*

Respondeo: per *Discessionem*, quæ, teste Apostolo *Paulo*, antevertere debet adventum Antichristi, intelligi debere Romani Imperii desolationem, seu integram destructionem, sicut affirmant omnes cùm veteres, tùm recentiores Scriptores, quorum communis ac pervulgata est sententia, Imperium Romanum permansurum ad usque propè tempora Antichristi, Mundique occasus, & tunc planè destructum iri, eoque deleto, affuturum Antichristum, & Mundi finem, adeò ut venturus non sit Antichristus, nisi eversum, sublatumque sit Imperium Romanum, Id elegantèr describit *Lactantius* lib. 7. Divin. Institutionum cap. 16. his verbis: *Quomodò autem id futurum sit, ne quis incredibile arbitretur, ostendam. In primis, multiplicabitur Regnum, & summa rerum potestas per plurimos dissipata, & concisa minuetur. Tùm discordiæ civiles in perpetuum serentur, nec ulla requies bellis exitialibus erit, donec Reges decem pariter existant, qui Orbem terræ, non ad regendum, sed ad consummandum partiantur. Hi exercitibus in immensum coactis, & agrorum cultibus destitutis, quod est principium eversionis & cladis, disperdent omnia & comminuent, & vorabunt. Tùm repentè adversùs eos hostis potentissimus* (seu Antichristus) *ab extremis finibus plagæ Septentrionalis orietur, qui tribus ex eo numero deletis, qui tunc Asiam obtinebunt, assumetur in societatem à cæteris, ac Princeps omnium constituetur &c.* Constans est etiam Sanctorum Patrum traditio, futuros in Orbe circà finem Mundi decem Reges, qui funditùs destruent & evertent Romanum Imperium, & illud inter se partientur, eorumque tempore venturum Antichristum, qui debellatis ac profligatis tribus ex illis Regibus, reliquos septem superstites suo subjugabit Imperio. Non veniet itaque Antichristus, quamdiù stabit Imperium Romanum. Immò, *Rabbanus*, Episcopus Moguntinus, in Opusculo *De Antichristo* affirmat, non venturum Antichristum, quamdiù perstabit Series Regum Francorum. Sic enim scribit: *Indè ergò dicit Apostolus, Antichristum non anteà in Mundum venturum esse, nisi venerit primùm discessio, hoc est, nisi discesserint omnia Regna à Romano Imperio, quæ priùs subdita erant. Hoc autem tempus nondùm advenit, quia licèt videamus Romanum Imperium ex maxima parte destructum: tamen, quamdiù Reges Francorum duraverint, qui Romanum Imperium tenere debent, Romani Imperii dignitas ex toto non peribit,*

ribit, quia in Regibus suis stabit. Quidam verò Doctores nostri dicunt, quòd unus ex Regibus Francorum Romanum Imperium ex integro retinebit, qui in novissimo tempore erit, & ipse erit maximus, & omnium Regum ultimus, qui, postquàm Regnum suum felicitèr gubernaverit, ad ultimum Hierosolymam veniet, & in Monte Oliveti Sceptrum & Coronam suam deponet. Hic erit finis & consummatio Romanorum, Christianorumque Imperii, statimque, secundùm prædictam Sententiam Pauli, Antichristum dicunt futurum. Hanc prædictionem, Francorum Regibus perhonorificam, ut genti meæ gratificarer, non ægrè ipse admitterem, si scirem, undenàm *Rabbanus*, & illi Doctores, ex quibus eam refert, ejusmodi prædictionem expiscati fuerint; sed, ut candidè fatear, id me prorsùs latet, & hoc unum certissimè scio, ex sacris Litteris, & Sanctis Patribus, atque Scriptoribus Ecclesiasticis dumtaxàt colligi posse id, quod mox dicebam, videlicèt non venturum Antichristum, nisi priùs deletum & eversum sit Imperium Romanum. Ex qua traditione facilè in animum meum induxerim, originem habuisse antiquissimum illum morem, quem etiamnùm Ecclesia Romana in die Parasceves observat, orandi pro conservatione, seu felici statu Imperii Romani, & pro salute Romanorum Imperatoris.

QUÆRES QUARTÒ: *Qualis sit futurus Ortus & Conceptus Antichristi? Qualis verò ejus Patria?*

Respondeo: Antichristum futurum verum & proprium hominem, communi more ex virili semine in utero Mulieris conceptum ac generatum iri. Hinc, jure optimo explodi debent nonnullæ fabulæ, quas certi quidem Scriptores temerè in vulgus sparserunt. Alii siquidèm dixerunt, Antichristum non futurum hominem, nec verum corpus, aut naturam humanam habiturum, sed futurum ipsummet Diabolum in forma & specie humana assumptâ, non verâ ac subsistenti, sed apparente, vanâ, & phantasticâ dumtaxàt. Alii putarunt, Antichristum verum quidèm hominem futurum, sed simul etiam verum Diabolum, in assumpta humanitate verè incarnatum. Non defuerunt etiam, qui suum in animum induxerunt, Antichristum generatum iri in utero Matris suæ absque ullo semine aut operatione viri, & ex Matre Virgine nasciturum, virtute tantùm Diaboli, conceptum & ortum ejus præparantis. Fuerunt alii, qui sibi persuaserunt, Antichristum generandum ex Dæmonio incubo, & corruptissimâ Muliere, medio tamen humano virili semine, quod in illius Mulieris uterum infundet Dæmon incubus. Sed hæ sunt meræ nugæ & aniles fabulæ, quibus omni procul dubio accenseri itidèm debet alia opinio, quæ apud auritum & imperitum Vulgus jactata, vires acquisivit eundo. Ajunt enim quidam nebulones & malè feriati homines, Antichristum ex Monacho & Sanctimoniali procreatum iri, nec advertunt istius malè consarcinatæ fabulæ Authores, Antichristum ex Judæis proditurum, sicut ex multis Sanctorum Patrum disertis testimoniis evincit doctissimus noster *Thomas Malvenda* lib.3.

De

De Antichristo cap.5. & seqq. Quî igitùr fieri poterit, ut Antichristus ex Monacho & Moniali generetur, cùm apud Judæos nec Monachi, nec Moniales inveniantur? unico itaque flatu exsufflatis ejusmodi fabulis tàm crasso filo contextis, vero quàm simillimum esse puto, oriturum Antichristum ex vilissimis & sordidissimis progenitoribus, seu ex obscurissimo genere nasciturum, tanquàm terræ filium; futurum tamen, ut mox dixi, verum & proprium hominem, in utero Matris, ut moris est, conceptum ac generatum.

Quód attinet Patriam Antichristi, convenit fermè inter omnes Sanctos Patres, & Scriptores Ecclesiasticos (ut videre est apud nostrum jam citatum *Malvendam* à cap.13. usque ad caput 23. libri tertii de Antichristo) Patriam Antichristi fore *Babylonem*. Quod tamen ut clariùs intelligas, observare debes, triplicem à Scriptoribus distingui Babylonem. Prima dicitur *Babylon mystica & figurata*, nempè, *Roma*, quæ interdùm in Scriptura Sacra & ab Ecclesiasticis Scriptoribus Babylon nuncupatur, Altera Babylon appellatur *Ægyptiaca*, & hodiè *Cayrum*, seu *Alcayrum* vulgò vocatur. Tertia denique Babylon vocitatur *Chaldaica*, quam Historici prophani conditam esse volunt vel à *Belo*, vel à *Nino*, & *Semiramide*. Patria itaque Antichristi non erit Babylon mystica & figurata, seu *Roma*; nec etiam Babylon Ægyptiaca, sed Patria Antichristi erit Babylon Chaldaica, sicut multis argumentis, & Sanctorum Patrum testimoniis latè probat loco mox laudato noster *Malvenda*.

Quæres Quintò: *Qualis futura sit infantia, pueritia, educatio, & adolescentia Antichristi? Quales verò ejus animi dotes, vitia, & Artes?*

Respondeo, juxtà constantem Sanctorum Patrum, & Scriptorum Ecclesiasticorum doctrinam, creditu admodùm proclive esse, Antichristum in pueritia suâ omnia summæ suæ futuræ nequitiæ indicia demonstraturum. Jam iam enim ab ipsis crepundiis, seu à teneris unguiculis naturam suam probrosam & contaminatam tàm certis indiciis proferet, ut omnia, quæ unquàm post conditum Orbem, infantiæ & pueritiæ cujuscunque eorum, qui in Mundo habiti sunt in omni improbitatis genere profligatissimi, malignitatis, sævitiæ & extremæ nequitiæ indicia fuerunt observata, sit longè superaturus. Quòd spectat locum, ubi educandus est Antichristus, multi Scriptores existimant, eum in Civitatibus Bethzaida, & Corozain nutritum & educatum iri. Sed coniecturæ, quibus ad id ariolandum indulgent illi Scriptores, sunt omnes, ut ingenuè dicam, vel frivolæ, vel incertæ. Si tamen hac in re coniecturis locum dare fas sit, probabilius videtur, Antichristum in Babylone Chaldaica, ubi eum nasciturum mox observavimus, educatum iri, ibidemque primos ætatis suæ annos transacturum.

Exactâ abominabili, & detestandâ pueritiâ suâ; Adolescentiam suam

suam auspicabitur Antichristus multò deteriorem. Acutissimo, & perspicacissimo pollebit ingenio, cujus beneficio, ità permittente Deo, omnes scientias, doctrinas, Artes, Scripturarum notitiam, omniumque Religionum, Hæresum, & Sectarum, quæ tunc in Mundo erunt, dogmata, errores, opiniones falsas, Placita, Ritus, & Cæremonias accuratissimè penetrabit, quibus in perniciem omnium nefariè abutetur. Sed in Arte Oratoria, seu Rhetorica, omnem dabit Operam, ut absolutissimus evadat Orator, suâque facundiâ, & vanâ eloquentiâ multos ad se rapiat, & præsertim Judæis persuadeat, se esse verum Messiam, tamdiù ab illis expectatum. Diligentiam itidèm maximam, & curam præcipuam in adolescentia sua Antichristus adhibebit, ut Magicas, curiosas, & reprobatas Artes, omneque genus incantationum, Veneficiorum, divinationumque apprimè calleat, & in his studiis ac execrandis disciplinis Magicarum Artium omnes, quotquot ab exordio Mundi fuerunt, curiosissimi ac callentissimi, longo post se intervallo relinquat. His malè olentibus studiis & Magicis Artibus innutritus ac decoctus adolescentiam suam per omnia probra ac dedecora traducet Antichristus, post hominum memoriam nequissimus. Ast, ubi primùm virilem ætatem attigerit Antichristus, omnia vitia, quæ in aliis scelestis ac perditissimis hominibus dispersa, inveniuntur, in se uno colliget, nihilque intentatum relinquet, ut omnes secum in perditionem trahat. In primis, erit insignis hypocrita. Peccata siquidèm cuncta occultissimè patrabit, sed in publico probæ & sanctissimæ Vitæ umbras & simulachra effingere conabitur, sicque, adnitente potissimùm Diabolo, quicum rerum suarum consilia semper agitabit, multos hòmines seducet, sed præsertim Judæos facili negotio ad se pertrahet, eorumque admirationem & favorem sibi conciliabit, sive suâ hypocrisi, pietatis, sanctitatis, & religionis specie fucatâ, sive doctrinæ ac scientiæ suæ famâ, sive formâ pulcherrimi & speciosissimi corporis, quæ illi egregiè inerit, sive denique verborum lenocinio, omni obsequiorum & officiorum genere, promissis amplissimis, aliisque id genus mille adhibitis artibus ac fraudibus, quas eis suggeret Diabolus, complures homines, sed maximè Judæos inescabit, devinciet, obstringet sibi, eisque persuadebit, se verum esse ac legitimum Regem à Deo missum, magnum Dei Ministrum, totius Orbis instauratorem, quem Deus extraordinario munere exornaverit ad docendum, regendum, restituendumque Mundum, ac tantùmnon deperditis rebus præsentissimam opem ferendam. Secundò non solùm Antichristus erit insignis hypocrita, seu probitatis ac sanctitatis simulator callidissimus, verùm etiam omnium fraudium, dolorum, technarum, & imposturarum futurus est peritissimus Architectus. Tertiò erit pecuniæ avidissimus, & prædo, nulli post homines natos secundus. Terrâ marique immensâ rapacitate cuncta corradet, sibique incredibiles divitias, immanes pecuniarum auri & argenti, gemmarum &

rerum pretiosissimarum thesauros accumulabit. Templa ac Sepulchra impio sacrilegio expilabit. Ex auri, argenti & metallorum fodinis, quas, indicante Diabolo, deteget, quamplurimas opes eruet. Quartò, superbissimus erit Antichristus, magnificentissima palatia exstruet, Statuas, & Colossos eriget, nec ullus unquàm, ab Orbe condito, tantam gemmarum, unionum, monilium, & lapidum pretiosorum copiam habuit, quantâ abundaturus sit Antichristus: Quintò, Ventri, & effræni libidini ac luxuriæ totus deditus erit Antichristus, totamque vitam suam ducet in conviviis, cænis, unguentis, lusibus, spectaculis, & in Mulierum insanis amoribus, quarum plurimas, per polygamiam, quam in Orbem revocabit, habiturus est uxores, ad suam insatiabilem explendam libidinem. Sextò, pestilentissimam, & ex orco profectam doctrinam invehet Antichristus, nullumque non movebit lapidem, ut Christianam Religionem abolere, exterminare, ac profligare possit.

QUÆRES SEXTÒ: *Qualis sit futura doctrina Antichristi?*

Respondeo, doctrinam Antichristi ad sequentia Capita revocari posse. Primò, palàm negabit Sanctissimam Divinarum Personarum Trinitatem, & Jesum Christum esse verum Messiam, verumque Dei Filium. Secundò, docebit & jactabit, se esse verum Messiam, à tot seculis expectatum. Tertiò, reædificabit Templum Hierosolymitanum, omnesque ritus Judaicos, Legemque Moysis instaurabit, sicut testantur Sancti Patres, & Scriptores Ecclesiastici, quos inter *Severus Sulpitius* Dialog. 2. *De Vita S. Martini*, Episcopi Turonensis, hæc habet: *Cæterùm, cùm ab eo* (S. Martino) *de fine sæculi quæreremus, ait nobis, illius Antichristi eam persecutionem futuram esse, ut Christum Dominum cogat negari, se potiùs Christum esse confirmans, omnesque secundùm Legem circumcidi jubeat.* Quartò, Antichristus eò audaciæ, ac dementiæ prorumpet, ut se pro vero Deo coli & adorari, sibique hostias & victimas in Templo Hierosolymitano mactari imperaturus sit, ac severissimè jussurus, ut ubique terrarum quàm longè latèque ejus Imperium patebit, Templa magnificentissima sibi dedicentur, & in his ipsius Statua, seu Idolum, ab omnibus adorandum, constituatur; ita ut *in Templo Dei sedeat, ostendens se tanquàm sit Deus*, quemadmodùm ait Apostolus *Paulus* Epist. 2. ad Thessal. cap. 2. Sic autem delirabunt homines, qui tùm temporis vivent, ut benè multi scelestissimum illum Impostorem pro Deo venerari non dubitent. Postremò, Antichristus erit purus putusque Atheus, qui Dei, supremi rerum omnium conditoris existentiam, divinam mundi gubernationem & providentiam, pœnas & præmia, quæ homines post hanc vitam manent, negabit, nihilque tàm curæ ac cordi habebit, quàm ut Imperium, gloriam, dignitatem, divitias & voluptates, quibus affluet, augeat, firmet, stabiliat, ac latissimè, quantùm poterit, protendat.

QUÆRES SEPTIMÒ: *An miracula editurus sit Antichristus ad stabiliendam suam falsam & ementitam divinitatem?*

Re-

Respondeo, Antichristum, ut divinitatem suam falsam & ementitam stabilire possit, editurum ope dæmonum signa & prodigia ingentia, atque opera in speciem maximè admiranda, cùm tamen reverà futura sint falsissima, meræque ad decipiendos homines præstigiæ. Contra hæc futura pseudo miracula Antichristi Fideles suos clementissimus Dominus Jesus Christus Matthæi cap.24. v. 23. præmunire ac præmonere voluit his verbis: *Tunc si quis vobis dixerit, ecce hic est Christus, ecce illic, nolite credere: surgent enim Pseudo-christi, & Pseudo-Prophetæ, & dabunt signa & prodigia, ut in errorem inducantur (si fieri potest) etiam Electi*. Hunc enim Scripturæ Sacræ locum præcipuè intelligendum esse de Antichristo, ejusque ministris, qui sint extremo Mundi tempore stupenda multa in confirmationem erroris edituri miracula, ex unanimi Sanctorum Patrum consensu, & recentiorum Scriptorum testimoniis evincit noster *Malvenda* lib. 9. *de Antichristo* cap. 10. Porrò, hæc miracula, quæ patraturus est Antichristus, non erunt vera miracula, sed dumtaxàt meræ præstigiæ, & sensuum ludificationes, vel ad summum erunt quædam opera vera & mira, sed vi & facultate naturalium ac creatarum causarum, Dæmonum præsertim potenti operatione, quamvis occultâ, & latenti, comparata. Certè falsa fore miracula Antichristi apertissimè asserit Apostolus Paulus Epist. 2. ad Thessalonicenses cap. 2. ubi de Antichristo hæc pronunciat: *Cujus est adventus secundùm operationem satanæ, in omni virtute, & signis & prodigiis mendacibus, in omni seductione iniquitatis, iis, qui pereunt*. Idem, post Apostolum Paulum, docent omnes Sancti Patres, præsertim *S. Irenæus* lib.5. *adversùs Hæreses* cap. 28. *S. Hyppolitus*, Martyr, in Oratione *de consummatione Mundi*, *S. Ephrem*. Syrus, Serm. *De Antichristo*, *S. Hieronymus* in Epistolà ad *Algasiam*, *S. Damascenus* lib. 4. *de Fide Orthodoxa* cap. 27. & alii. Accedit etiam ad id confirmandum hæc luculenta & invicta ratio: Verum, legitimum, & indubitatum miraculum nihil aliud est, quàm singulare quoddam & eximium à Deo ipso redditum testimonium, seu quædam insignis divinæ veritatis confirmatio, comprobans veram & solidam doctrinam, vel probitatem ejus, qui edit miraculum: at, quis, sodes, asserere audeat, Deum, qui nec falli, nec fallere potest, suo divino testimonio velle mendaciis, erroribus, aut falsitatibus attestari, suffragari, adstipulari, consentire, aut pravæ, falsæque doctrinæ, vel improbitati alicujus hominis, approbationis suæ singularem notam, & quasi sigillum imprimere, fidemque suam divinam & infallibilem in erroris, falsitatis, ac improbitatis confirmationem oppignerare? Quis, inquam, nisi mentis inops, ausit adstruere, divinam sapientiam atque providentiam tale quidpiam permissuram, ut tam patens atque ineluctabile veritatis testimonium, quale est verum miraculum, quod est divinæ Auctoritatis indicium, pravæ doctrinæ, aut falsæ sanctitati impertiatur, cùm nunquàm ad falsæ doctrinæ aut sanctitatis testimonium ab hæreticis, aut ab

Digitized by Google

aliis extorribus ab Ecclesia Catholica aliquod verum editum miraculum ullibi ex sinceris, probatisque auctoribus ostendi possit? Immò, ex benè multis exemplis, quæ refert Historia Ecclesiastica, certissimè constet, hæreticos, aliosque extra Ecclesiam Catholicam constitutos, dùm ad confirmationem falsæ suæ doctrinæ miracula edere moliti sunt, sese omnibus deridendos propinasse, suoque effectu frustratos in vulgi fabulam abjisse.

QUÆRES OCTAVÒ: *Vbinàm Antichristus suum auspicaturus sit Regnum? & quàm latè patere debeat ejus Monarchia.*

Respondeo: Antichristum, post traductam suam adolescentiam pudendo, & detestando vitæ genere, sicut superiùs diximus, tandèm suâ eloquentiâ, ingenti verborum vi, profusâ liberalitate, infinitâ munificentiâ, immanibus sumptibus, magicis artibus & incantationibus, falsis etiam aliquot patratis miraculis, quò sibi majorem fidem & auctoritatem conciliet, sic mentes nequissimorum hominum dementaturum, ut communi consensu, ingentique applausu, & maximo populorum concursu, eum in Regem deposcant, acclament, inaugurent, eique summam rerum propensissimè deferant. In Babylone autem Chaldaica regnare incipiet Antichristus, & variis bellis atque expeditionibus, terrâ marique secundo marte confectis, ita Regni sui pomæria protendet, ut, juxtà doctrinam Sanctorum Patrum & Scriptorum Ecclesiasticorum, magnitudine & amplitudine Imperii sui longè superaturus sit omnes, quotquot antè se à mundo condito fuerunt potentissimi Monarchæ. Hujus Imperii, seu Monarchiæ Antichristi amplitudinem eleganter describit *Lactantius* cap. 16. lib. 7. *Divin. Institutionum*, ubi agens de decem illis ultimi temporis Regibus, in quos ætate Antichristi Imperium Romanum dividetur, hæc habet: *Tùm repentè adversùs illos* (seu decem istos Reges) *hostis potentissimus* (videlicet Antichristus) *ab extremis finibus plagæ Septentrionalis orietur, qui tribus* (scilicèt Regibus) *ex eo numero deletis, qui tunc Asiam obtinebunt, in societatem à cæteris* (idest, ab aliis septem superstitibus Regibus) *assumetur, ac Princeps omnium constituetur. Hic insustentabili dominatione vexabit orbem, divina & humana miscebit, infanda dictu & execrabilia molietur, nova consilia in pectore suo volutabit, ut proprium sibi constituat imperium, leges commutabit, suas sanciet, contaminabit, diripiet, spoliabit, occidet &c.* Amplissimum fore, ac latissimè diffusum Antichristi Imperium testantur SS. Patres & Scriptores Ecclesiastici, *Andreas*, Cæsariensis Episcopus, in cap. 13. Apocalypsis, & *Aretas* in eundem locum, docent, Antichristum obtenturum Monarchias Assyriorum, Persarum, Græcorum, & Romanorum. *S. Hieronymus* & *Lactantius*, atque *Severus Sulpitius*, quin & *S. Augustinus*, tradunt, Antichristum suo Imperio subjecturum universum Orbem, & omnes gentes toto orbe diffusas, idemque docet *Rabanus* in Opusculo *de Antichristo*, asserens, Antichristum dominaturum ab Oriente usque ad Occi-

Occidentem, ab Aquilone usque ad meridiem, & à mari usque ad mare. Certè amplissimum fore Antichristi Imperium fatebitur facilè quisquis expenderit maximam, post homines natos, potentiam, quam habiturus est Antichristus, ejus opes, divitias, bellicum apparatum, numerosissimos & validissimos exercitus, classes, arma, vires, quæ nulli unquàm mortalium tot tantæque fuerunt, quibus omnibus immensum penè robur addet Satanas, qui nunc quidem ligatus tenetur, sed tum temporis solvetur, & omnes sui furoris ad evertendum Orbem habenas laxabit, ut quibuscumque poterit suis, suorumque ministrorum viribus, pro Antichristo debacchetur, eique totius Orbis Monarchiam comparare valeat.

QUÆRES NONÒ: *Quibusnam persecutionibus Ecclesiam Christi, seu Christianam Religionem exagitaturus sit Antichristus?*

Respondeo, Antichristum in exordio semèl adeptæ Monarchiæ geminâ persecutione, nimirùm spirituali, & corporeâ, Religionem Christianam aggressurum. In primis, ut à persecutione spirituali, quam in Ecclesiam excitabit, initium faciam, omnibus machinis, artibus, & ingenii sui viribus Christianos seducere tentabit. Illos, qui rerum novarum sciendarum erunt cupidissimi, quique perscrutandi naturæ arcana prurigine titillabuntur, ad se alliciet incredibili scientiarum, artiumque omnium ostentatione & peritiâ, quâ pollebit, ac præsertim omnis generis Magiæ experimentis. Secundò, eis, quos animadvertet opum ac divitiarum amantes, immanes thesauros, & rerum omnium copiam abundè suppeditabit. Tertiò, ambitiosos, quibus honorum, gloriæ, ac dominandi inerit cupido, Magistratibus, dignitatibus, Præfecturis, aliisque id genus perhonorificis officiis inescabit, ut eos dejiciat. Quartò, alios eloquentiâ suâ & arte dicendi, alios suis cavillis & argutiis capiet. Quintò, Christianos omni solatio, quod è Sacrorum, & Asceticorum librorum lectione percipere possent, in integrum privabit, & omnes illorum libros undique conquisitos medio in foro igni addicet. Comburet etiam omnes Sac. Scripturas tàm Veteris, quàm Novi Testamenti, cuncta SS. Patrum Opera, libros, Commentaria, Historias Ecclesiasticas, Acta SS. Martyrum, & singula Christianorum Doctorum de religione, & doctrinâ Christianâ scriptas Lucubrationes, conscerpet, igni tradet, & penitùs abolere fataget, sicque ademptis populo Dei validioribus armis, hoc est, Sacris, & Asceticis libris, in quibus verbum Dei, Sacræ Traditiones, sensa Patrum, & divina doctrina, vitaque spiritualis continentur; promulgabit Edictum, quo omnibus Christianis districtè prohibebit, ne ullum librum legant, ullamve scientiam aut artem doceant & discant. Denique, Antichristus tollet de medio omnes Sacras Imagines, omnes cantus Ecclesiasticos, preces, cœtus, conciones, omnia divina officia, omnes Christianos Ritus & cæremonias, omnia Sacramenta, atque in primis Baptismum, & Eucharistiam (quæ saltèm palàm & in aperto celebrari haud poterunt.)
Di-

Direptas & spoliatas Ecclesias incendet, aut diruet, aut in tabernas, seu stabula equorum, convertet. Sacra Vasa conflabit, Vestes Sacras, ornamenta & decora Ecclesiarum, cunctaque Instrumentu, sacris usibus destinata, vel in prophanos usus commutabit, Vivificæ Crucis Lignum & signum execrabitur, & ex omnibus locis amoveri, expungi, abradique curabit. Verbo dicam, suam omnem industriam, malitiam, cunctasque vires conferet, ut nomen Christianum nullibi extet in mundo, & nullum alicubi Christianæ Religionis supersit vestigium. Hæc erit spiritualis persecutio, post homines natos crudelissima, quâ Antichristus sæviet in Ecclesiam. Ast, corporalis persecutio, quam videlicèt in corpora Christianorum exercebit Antichristus, futura est, sicut docent Sancti Patres, omnium crudelissima, quæ unquàm fuerunt, aut erunt adversùs Ecclesiam. Hujus corporalis persecutionis, & cruentæ carnificinæ, quam in Christianos habiturus est Antichristus, ut aliquod specimen, seu potiùs levem quamdam delineationem tibi effingere possis, enumera, si placet, varia suppliciorum genera, quibus truculenti homines, & Tyranni quidam Imperatores ac Principes ad torquendos, & excarnificandos sontes & insontes hactenùs adhibuerunt; cogita, inquam, bonorum direptiones, proscriptiones, exilia, carceres, Magistratuum, dignitatum, & honorum jacturas, Equulea, Rotas, æneum Taurum candentem; Lectum ferreum ignitum; Vivicomburium; Cereos ardentes; Tunicam, oleo, pice, & bitumine illitam, in qua, tanquàm in Culeo, inclusi homines cum simia, serpente, & gallo gallinaceo mittebantur in mare. Percurre etiam, si potes, innumera alia tormenta, videlicèt ad Palum deligationem, varii generis Cruces, Vivorum hominum cum mortuorum cadaveribus arctissimam colligationem, Crurifragia, ferras, quibus vivi homines medii secabantur, omnium membrorum intercisionem, integræ cutis detractionem, in terram infossionem, lapidum contusionem, & cætera id genus horrenda, sæva, & desperatæ crudelitatis percurre tormenta, & deindè poteris certissimè affirmare, omnes persecutiones, quas immanissimi Tyranni Imperatores, quos inter primas tenet *Diocletianus*, in Christianos concitarunt, ludum, jocum, & risum puerorum esse, si conferantur cum persecutione à sæculis inauditâ, quam excitabit Antichristus, qui plures Christianos Martyriis de medio tollet, quàm nullus ante se Ecclesiæ infensissimus Persecutor, & in eos longè plura & truculentiora acuet, exercebitque tormenta, quæ suo & Dæmonum ingenio jugitèr excogitabit.

QUÆRES DECIMÒ: *Utrùm Henoch, qui septimus est ab Adamo Patriarcha, & Propheta Elias adhùc vivant, & in fine mundi venturi sint ad confirmandos Christianorum animos in dira illa persecutione, quam contra Christi Ecclesiam excitabit Antichristus?*

Respondeo primo, Ex Sacris Litteris, ex SS. Patrum, cùm Græcorum, tùm Latinorum, Ecclesiæque & omnium Orthodoxorum perpetuâ

tuâ sibique sempèr constanti traditione certum atque exploratum esse, Patriarcham *Enochum*, & Prophetam Eliam, *Thesbitem*, in Sacra Scriptura nuncupatum, necdùm esse mortuos, sed etiamnùm in vita mortali conservari à Deo. In primis, libri Geneseos cap. 5. v. 24. dicitur de Enocho. *Et facti sunt omnes dies Henoch trecenti sexaginta quinque anni, ambulavitque cum Deo, & non apparuit, quia tulit eum Deus*. Deindè, lib. Sapientię cap. 4. v. 10. legitur: *Henoch placens Deo, factus est dilectus, & vivens inter peccatores, translatus est: raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus*. Idem fermè legitur cap. 44. v. 16. libri Ecclesiastici: *Henoch placuit Deo, & translatus est in Paradisum, ut det gentibus pœnitentiam*. Postremò, Apostolus *Paulus* Epist. ad Hebræos cap. 11. v. 5. sic loquitur de Patriarcha Henocho: *Fide Henoch translatus est, ne videret mortem, & non inveniebatur, quia transtulit eum Dominus; ante translationem enim testimonium habuit, placuisse Deo*. Similitèr, *Eliam* Prophetam adhùc vivere, & in fine mundi venturum, apertè vaticinatur Propheta *Malachias* cap. 4. v. 5. his verbis: *Ecce ego mittam vobis Eliam Prophetam, antequàm veniat dies Domini magnus & horribilis. Et convertet cor Patrum ad Filios, & cor Filiorum ad Patres eorum, ne fortè veniam & percutiam terram anathemate*. Et cap. 48. v. 9. & 10. lib. Ecclesiastici: *Qui receptus es in turbine ignis, in curru equorum igneorum. Qui scriptus es in Judiciis temporum lenire iracundiam Domini, conciliare cor patris ad filium, & restituere Tribus Jacob*. Deniquè, omnes Sancti Patres summo consensu tradunt, *Enochum*, & *Eliam* adhùc vivere, & in fine mundi venturos ut prædicent adversùs Antichristum.

Cæterùm, si quis curiositatis studio ductus, à me percontetur, quem in locum fuerint à Deo translati *Henochus*, & *Elias*, & ubi nunc stent, ac sedem suam fixerint? brevitèr respondebo, quibusdam visum esse, *Henochum*, & *Eliam* vivos adhùc conservari in Paradiso terrestri, in quo fuit *Adamus*, & quem supponunt perstare adhuc non modò quantùm ad solum, seu locum, & situm, sed etiam quantùm ad cultum & amœnitatem, eumque aquis universalis Diluvii non fuisse deletum; quod sanè creditu difficile est. Alii verò exstimant, *Henochum*, & *Eliam* vivos adhùc & incolumes à Deo conservari vel in aliqua aëris regione, aut in secreto ac remoto aliquo terræ loco, tranquillitatis pleno. Sic sentiunt benè multi. Sed ipse, ut candidè fatear, auctor sum ejusmodi curiosis hominibus, ut tandem aliquandò discant, non convenire humanis mentibus curiosiùs ea, quæ à Deo fiunt, explorare, sed iis credere, quæ nobis in Sacris Litteris revelare dignatus est, vel nos per Ecclesiam, & Sanctos Patres docuit: *Multi*, inquit S. Chrysostomus Hom. 22. in Epistolam ad Hæbræos, *quærunt, quomodò translatus sit Henoch? & cur translatus sit? & cur non sint mortui neque ipse, neque Elias? & si adhùc vivant? quo modo vivant? & in quo habitu? Sed supervacaneum est hoc*

quæ-

Digitized by Google

quærere. Nam quòd ille quidèm, nempè Henoch, sit translatus, hic autem Elias sit assumptus, dixerunt Scripturæ. Ubi autem sunt, & quomodo sunt? non item adjecerunt. Non ampliùs enim dicunt, quàm quæ sunt necessaria. Idem docet *S. Augustinus* lib. 2. adversùs *Pelagium, & Cælestium* cap. 23. ubi hæc habet: *Quæstiones sunt, in quibus salvâ Fide, quâ Christiani sumus, aut ignoratur quod verum sit, & sententia definitiva suspenditur, aut alitèr quàm est, humanâ & infirmâ suspicione conjicitur; veluti cùm quæritur, ubi sunt nunc Elias & Henoch? an in Paradiso terrestri? an alibi? quos tamen non dubitamus, in quibus nati sunt, corporibus vivere?*

Respondeo secundo: *Henochum* & *Eliam* venturos in fine Mundi tribus potissimùm de causis. Primò, ut Christianos confirment in vera Fide Christi, eisque ad subeundam intrepidè mortem, sæviente persecutione Antichristi, vires animosque addant. Secundò, ut persecutori Antichristo plagas inferant, quæ in libro Apocalypsis describuntur. Tertiò deniquè, ut Judæos ad Christi Fidem convertant. Quamvis enim Judæi, qui Christum Dominum, tanquàm Messiam, agnoscere noluerunt, suscepturi sint in fine mundi Antichristum, eique, tanquàm vero Messiæ credituri, sicut docet constans & perennis Sanctorum Patrum, cùm Græcorum, tùm Latinorum Traditio; nihilosecius Deus, cujus proprium est misereri & parcere, superstites tum temporis Judæos per prædicationem *Enochi*, & *Eliæ* ad veram Christi Fidem adducet. Id non obscurè innuere videtur Apostolus *Paulus* cap. 11. Epist. ad Romanos, ubi ait: *Nolo enim vos ignorare, fratres, Mysterium hoc (ut non sitis vobis sapientes) quia cæcitas ex parte contigit in Israel, donec plenitudo gentium intraret, & sic omnis Israel salvus fieret, sicut scriptum est: Veniet ex Sion qui eripiat, & avertat impietatem à Jacob.* Quasi diceret Apostolus: Tamdiù major Judæorum pars manebit in excæcatione perfidiæ, quamdiù non fuerit prædicatum Evangelium cunctis nationibus, & quamdiù non fuerit completus omninò numerus eorum, quos ex gentibus præfinivit ac prærordinavit Deus ad Fidem, & in Ecclesiam suam asciscere. Postquàm verò numerus credentium ex Gentibus fuerit completus, & omnes Gentiles, quotquot crediturі sunt, ad Ecclesiam Christi se se receperint, tunc Iudæi, depositâ omni pervicaciâ, credent Evangelio, æternamque salutem adipiscentur. Ex qua verborum Apostoli *Pauli* interpretatione facilè quisque inferre potest, primò, Iudæos tamdiù mansuros repulsos & rejectos à Deo, quamdiù Christi Ecclesia, seu Christiana Religio per omnes nationes propagatur, & necdùm completus est numerus eorum, quos ex Gentibus Deus decrevit ac præfinivit crediturоs in Christum. Secundò, quilibet nullo negotio intelliget, Judæos per prædicationem, doctrinam, & miracula *Henochi*, & *Eliæ* ad Christum accessuros, eique credituros, postquàm plenitudo Gentium intraverit in Ecclesiam Christi, quod contigere debet propè

finem

Digitized by Google

finem mundi, hoc est, circà tempus secundi adventus Christi Domini. Hunc esse genuinum verborum Apostoli *Pauli* sensum asserunt Sancti Patres, ac disertè docent, Iudæos Evangelio credituros, Fidemque Christi amplexuros, postquàm plenitudo Gentium intraverit in Ecclesiam Christi. Quod certissimè continget dumtaxàt propè finem mundi & adventum Antichristi, postquàm videlicèt *prædicatum fuerit Evangelium in toto Orbe in testimonium omnibus gentibus, & tunc veniet consummatio*. Sunt ipsissima verba Christi Domini apud Evangelistam Matth. cap. 24. v. 14. Quâ in re non solùm consentiunt Sancti Patres, sed etiam omnes recentiores Scriptores, qui de Antichristi rebus hactenùs scripserunt, ut videre est apud nostrum *Malvendam* lib. 11. *De Antichristo* cap. 26. Venturi sunt ergò *Henochus* & *Elias* in fine Mundi, ut per prædicationem suam testimonium perhibeant veritati, fraudes Antichristi detegant, Fideles confirment, Iudæos convertant, & divinitatem Christi Scripturis ac miraculis comprobent. Eo autem expleto prædicationis tempore, *Henochus*, & *Elias* occidentur ab Antichristo, & postquàm dies tres & dimidium mortui jacuerint, in frequentissimo Orbis theatro, innumeris mortalibus cernentibus, & admiratione defixis, resurgent vivi, & splendidissimâ circumfulsi gloriâ in nube lucida ascendent in Cœlum. Sed hæc brevitèr dicta sufficiant de adventu, prædicatione, morte, resurrectione, & gloria *Henochi*, & *Eliæ*.

QUÆRES UNDECIMÒ: *Quamdiù duratura sit persecutio, & tyrannis Antichristi? Quantumve temporis effluxurum sit à morte Antichristi usque ad finem Mundi, & universale Judicium?*

Respondeo: Sanctos Patres, & Scriptores Ecclesiasticos ex verbo Dei, & perenni Traditione constantèr docere, Antichristum nonnisi triennio & sex mensibus Imperio potiturum, quo durante tempore, luctuosissima erit Orbis facies, quam *Lactantius* lib. 7. *Divin. Institutionum* cap. 16. graphicè repræsentat his verbis: *Tum verò detestabile atque abominandum tempus existet, quo nulli hominum sit vita jucunda. eruentur funditùs civitates, atque interibunt non modò ferro, atque igni, verùm etiam terræ motibus assiduis, & eluvie aquarum, & morbis frequentibus, & fame crebra: aër enim vitiabitur, & corruptus ac pestilens fiet, & modò importunis imbribus, modò inutili siccitate, nunc frigoribus, nunc æstibus nimiis, nec terra homini dabit fructum, nec seges quidquam, non arbor, non vitis feret. Sed cùm in flore spem maximam dederint, in fruge decipient. Fontes quoque cum fluminibus arescent, ut ne potus quidem suppetat; & aquæ in sanguinem, aut amaritudinem mutabuntur. Propter hæc deficient & in terra quadrupedes, & in aere volucres, & in mari pisces. Prodigia quoque in Cælo mirabilia mentes hominum maximo terrore confundent, & crines cometarum, & solis tenebræ, & color lunæ, & cadentium syderum lapsus. Nec tamen hæc usitato modo fient; sed existent subitò & ignota, & invisa oculis astra: sol in perpetuum fuscabitur,*

tur, ut vix inter noctem, diemque discernatur. Luna jam non tribus deficiet horis, sed perpetuo sanguine obfusa, meatus extraordinarios peraget, ut non sit homini promptum, aut syderum cursus, aut rationem temporum agnoscere. Fiet enim vel æstas in hyeme, vel hyems in æstate. Tunc annus breviabitur, & mensis minuetur, & dies in angustum coarctabitur. Stellæ verò creberrimæ cadent, ut cœlum omne cæcum sine ullis luminibus appareat. Montes quoque altissimi decident, & planis æquabuntur, mare inavigabile constituetur. : . . . Tunc orabunt Deum, & non exaudiet: optabitur mors, & non veniet: nec nox *quidem requiem timori dabit, nec ad oculos somnus accedet, sed animas hominum sollicitudo ac vigilia macerabit: plorabunt ac gement, & dentibus stridebunt: gratulabuntur mortuis, & vivos plangent. His & aliis pluribus malis solitudo fiet in terra, & erit deformatus Orbis, atque desertus.* Tot igitur gravissimis malis, ad quorum simplicem narrationem nemo est, qui non fremat & horescat, obruetur universus Orbis per triennium & sex menses Imperii, seu potiùs Tyrannidis Antichristi. Sed transacto hoc triennio & semestri, occidetur Antichristus, sicut docent Sancti Patres, & Scriptores Ecclasiastici, quorum tamen alii putant, Antichristum in prælio *Gog* & *Magog* occisum iri in campo *Maggedon*, idque colligunt ex Libro Apocalypsis *S. Joannis*. Alii verò dicunt, Jesum Christum super Montem Oliveti, cinctum Angelorum agminibus, appariturum, & imperaturum Archangelo *Michaeli*, ut Antichristum interficiat, omnique abjectâ cunctatione, Montem Oliveti, dehiscente terrâ, apertum iri, & Antichristum vivum deglutiendum, & in profundissimum Infernum demersum iri. Conjecturæ, quibus nituntur illi Patres, veriùs congruere videntur verbis Apostoli *Pauli* Epist. 2. ad Thessal. cap. 2. disertè asserentis, Antichristum trucidatum iri à Jesu Christo: *Quem*, seu Antichristum, *Dominus Jesus interficiet spiritu oris sui, & destruct illustratione adventus sui.* Cæterùm, quantum sit effluxurum temporis à morte Antichristi usque ad finem Mundi, & universale Iudicium? non convenit inter Scriptores. Alii existimant, interfluxuros tres annos; alii, septem annos; alii, dies dumtaxàt quadraginta. Ast ipse, qui ariolari nolo, ignorantiam meam hac in re, quam Deus nobis planè ignotam esse justis de causis voluit, apertè profiteri malo, & usurpare verba Angeli, Prophetæ Danieli cap. 12. v. 9. dicentis: *Vide Daniel, quia clausi sunt, signatique sermones usque ad præfinitum tempus*. Hoc unum tamen, mihi probè compertum ac exploratum, affirmare possum, non longum fore tempus ab extincto Antichristo usque ad finem Mundi, & Iudicium universale, quia Ecclesia Catholica, verbi Dei authoritate, & SS. Patrum Traditione nixa, docet, Antichristum circiter extrema Mundi tempora regnaturum, ac subindè post interitum Antichristi, finem Mundi, & diem supremi ac universalis Judicii non longè absuturum. Sed satis dictum sit de signis, quæ præcedere debent extremum Iudicium, sicut de ortu, & gene-

genere Antichristi, de illius patriâ, educatione, vitâ, doctrina, Tyrannide, Imperio, ejusque duratione, de falsis, quæ editurus est, miraculis, de Bellis, quibus omnia in Mundo sùs dèque miscere debet, & de illius tandem interitu, de quibus si lector plura scire aveat, legat Epistolam S. Augustini 199. aliàs 80 cui titulus: *de fine sæculi* ad Hesychium. consulat etiam, si per otium ei liceat, doctissimum nostrum *Thomam Malvendam*, qui non minùs docto, quàm prolixo calamo hæc & alia id genus, quæ vel ad signa, Iudicium universale antecessura, vel ad Antichristum spectant, accuratè tractavit, & XIII. libris ita complexus est, ut cæteris Scriptoribus, qui in eodem argumento hactenus versati sunt, palmam præripuisse videatur.

QUÆRES ULTIMÒ: *Quo in loco Judicium universale exerceri debeat, & an mentaliter tantùm, vel vocaliter sit peragendum?*

Respondeo: De loco, in quo novissimum Iudicium exerceri debet, non convenire inter Theologos. Alii quippè cum Magistro Sentent. lib. 4. dist. 48. putant, extremum judicium fieri debere in *Valle Josaphat*, juxta illud Ioelis vaticinium cap. 3. *Congregabo omnes gentes, & deducam eas in Vallem Josaphat.* Alii verò Theologi asserunt, hoc Ioelis vaticinium non determinare specialiter locum, in quo Iudicium extremum exerceri debet, sed innuere dumtaxàt, Christum Dominum venturum ad locum Iudicii, *Josaphat* enim hebraicè idem sonat ac judicium. Utraque tamen sententia in concordiam revocari potest, dicendo: Iudicium generale non ita habitum iri In *Valle Josaphat*, ut nullus hominum judicetur, nisi qui sit in prædicta Valle, quæ non satis latè patet ut tot homines contineat, quot judicandi sunt: sed universale Iudicium habitum iri in Valle Iosaphat, quatenùs illa Vallis complectitur vicina quædam loca, & aerem superiorem. Quam opinionem suo calculo probare videtur *S. Thomas*, seu Auctor Opusc. 60. cap. ult. sicut insinuat noster *Medina*. Addo etiam, Corpora tum ad immortalitatem immutata, non occupatura quemadmodùm nunc spatium loci juxta triplicem dimensionem longi, lati, & profundi, sed poterunt innumera corpora minimo spatio contineri; alioqui demirari posset humanus sensus, quî fieri poterit, ut Tartarus, quem Theologi constituunt in imis terræ, tot corporum sit capax.

Ad formam Iudicii quòd attinet, seu an mentaliter tantùm, an vocaliter peragendum sit? Docet idem *Medina*, juxtà pervulgatam Scholasticorum opinionem, discussionem quidem, seu examen bonorum, vel malorum operum, accusationem, ac defensionem, mentaliter dumtaxàt esse peragendam, omnibus videlicèt, & singulis omnium, & singulorum bona, vel mala opera, beneficio alicujus luminis supernaturalis, cognoscentibus; Sententiam tamen tam erga electos, quàm ergà reprobos verbis sensibilibus, & quæ ab omnibus audiri poterunt, à Christo Domino prolatum iri. Huic opinioni, quæ Theologis Scholasticis probari

Digitized by Google

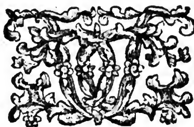
solet, quamvis refragari non ausim; malo tamen dicere cum Sancto Thoma quæst.88. Suppl. art.2. *In hac re quid sit verum, certò tradi non posse*.

Nunc, erudite Lector, ut fructuosâ, atque utili clausulâ hanc de extremo, & universali Judicio Dissertationem peragam, auctor tibi sum, ut nunquàm animo tuo excidat pulchra illa tremendi Judicii commonitio, quam dat *Sanctus Basilius* in Psalm. 33. *Si quandò te senseris*, inquit ille Pater, *ad unum aliquod cieri, ac prosilire peccatum, mihi ad mentem revoca formidabile illud, nec ulli mortalium tolerabile Christi Judicium, in quo quidem præsidet Judex in alto, & sublimi throno, adstat porrò creatura omnis prætrepida, & intremiscens ad ipsius gloriosum, & illustrem adventum. Eò singuli quique sistentur, de his examinandi, quæ quisque gessit in vivis. Deindè eos, qui multa perperàm in vita admiserunt, horrendi quidem circumstabunt Angeli, ignem aspectu reddentes, ignem expirantes, propter propositi, ac voluntatis acerbitatem, vultum præferentes nocti assimilem, propter mœrorem, atque hominum odium. Subin, conspicient baratrum in imum patens, tenebras impermeabiles quidem illas, ignemque obscurum, urendi quidem in tenebris vim habentem, luce verò destitutum. Indè vermium innumerabilium genus venenosum, ac carnivorum, esitans quidem semper, nec tamen se exsatians, intolerabiles dolores morsibus infligens. Postremò omnium durissimam pœnam, probrum illud, & verecundiam sempiternam. Hæc tu time, & ejusmodi timore eruditus, quasi fræno quopiam abarce animam, & inhibe ad vitiosam concupiscientiam propendentem*. Hactenùs S. Basilius.

Hic coronidem impono Tractatui de Vita, Mysteriis, & Annis Jesu Christi Domini, Servatoris nostri, in quo quidquid veri, vel boni est, id totum Deo Opt. Max. omnium bonorum fonti, primùm tribui debet, deindè, Sancto Thomæ, cui, quidquid scio, tanquàm Magistro meo, lubens acceptum refero. Conatus sum in hoc Opere meum quantulumcumque talentum in Jesu Christi, Domini mei, lucrum impendere, & omnium, qui piè vivere volunt, animos ad illius amorem inflammare. Si successus defuit, voluntas bona non defuit. Certè, cum omni candore testari possum, me nec Apochryphis Libris, anilibusve fabulis accommodasse operam, nec priùs lecta descripsisse, quàm prudenti, accuratoque judicio expenderim atque selegerim ex genuinis Operibus probatissimæ fidei Scriptorum, qui res spectantes ad Mysteria Jesu Christi, justis libratas ponderibus, memoriæ prodiderunt. Nec enim ex animo excident unquàm hæc nostri *Melchioris Cani* lib. 11. *De Locis* cap. 6. verba, quæ legi ac cognosci dignissima, idcircò hìc lubenter adscribam: *Ecclesiæ Christi hi vehementer incommodant, qui res Divorum præclarè gestas non se putant egregiè expposituros, nisi eas fictis & revelationibus & miraculis adornarint. Qua in re nec Sanctæ Virgini, nec Christo Domino hominum impudentia pepercit, quin, quod in aliis Divis factitavit, idem quoque in Christi & Matris historia scribenda faceret, & pro ingenii humani*

mani levitate multa vana & ridicula comminisceretur. Faxit igitur Deus, ut mens nostra in meditatione Mysteriorum Christi Domini, Mediatoris, & Redemptoris nostri, amore jugiter exardescat, eorumque veritatem contempletur in Patria, ad quam, amice Lector, unicè anhelare debemus, quia, ut verbis utar *Sancti Eucherii*, Episc. Lugdun. in Epist. de contemptu Mundi ad Valerianum, *illius fiduciam non incerto Auctore præsumimus, sed Domino nostro Jesu Christo, verissimo sponsore veritatis, qui justis interminabile Regnum, & ampla beatissimæ æternitatis præmia pollicetur: qui etiam per ineffabile Sacramentum assumptæ carnis idem homo, & Deus reconciliavit hominem Deo, ac magno, absconditoque mysterio passionis Mundum crimine absolvit. Itaque manifestatus est in carne, justificatus est in spiritu, apparuit Angelis, prædicatus est gentibus, creditus est in Mundo, assumptus est in gloria, propter quod Deus eum exaltavit, ut omnia confiteantur nunc in Cœlo, & in terra, in mari, & in abyssis, quia Dominus Jesus in gloria est, Rex, & Deus antè sæcula.*

Hæc si sedulò, ut par est, mediteris, amice Lector, tuosque affectus fixos habeas in doctrina promissisque Evangelicis, à solo Deo exspectans præmium rectè factorum, tibi certò polliceri possum, fore ut adversùs omnes malorum injurias, adversùs impiorum persecutiones, adversùs hæreticorum insidias & insultus, denique, adversùs omnes machinationes Satanæ, adversùs mortem ipsam, stes semper inconcussus & infractus usque ad diem illum, cùm perseverantia victrix malorum suam feret coronam, teque, quod vehementer opto, æternâ felicitate beabit.



HYM-

HYMNUS

De supremi Judicii die, quâ Christus Dominus bonos & malos judicabit.



SEnsus quis horror percutit?
Cœlum profundum scinditur,
Christum sedentem nubibus
Hinc inde stipant agmina!

Feralis, ad sonum tubæ
Mors jussa reddit mortuos,
Quos ad tribunal judicis
Urgent coactos, Angeli.

Pios locans ad dexteram
Repellit ad lævam reos;
(Novit gregem pastor suum)
Oves ab hædis segregat.

Ad Judicis sedent latus
Quicumque spretis omnibus
Fugêre mundum pauperes,
Deum secuti pauperem.

Crux antè, Judæis probrum,
Ludibrium Crux Gentibus,
Terror reis, probis amor,
Summo micabit æthere.

Fixêre quem diræ trabi,
Cernent, pavebunt, ingement;
Vultu beabit quo suos,
Hoc territabit impios,

Fac, Christe, ne mores bonos
Contage mundus inquinet,
Secerne nos ab improbis;
Ne misceamur sontibus.



HYM.

Alter

HYMNUS

De supremi Judicii die.

TUnc mors inermis & tremens
Surdis ab antris audiet,
Et jussa reddet lumini
Defuncta luce corpora.

Ruent ab alto sidera
Æterna nox Lunam premet.
Lux deferet Solem suum,
Et cuncta miscebit Chaos.

Turbata clade publicâ
Natura dissipabitur:
Suis soluti legibus
Rumpentur orbis cardines.

Flammis rubens ultricibus
Iras Dei Cœlum pluet
Tellus suo quæ pondere
Immota stat, movebitur.

O plenus irarum dies,
Dies furoris ultimi,
Quo stabit immutabilis
Decreta sors mortalium.

Reos pavendos obruet
Tremenda majestas Dei;
Pœnas ferentem vindices
Quis sustinebit Iudicem?

Scriptus notis fatalibus *
Hic explicabitur liber;
Quod antè commissum fuit,
Hac lance ponderabitur.

Quod multa nox celaverat,
Pleno patebit lumine;
Et conscius sibi Reus
in se feret Sententiam.

O quis relictum me mihi
Illo die tuebitur!
Pro me loqui quis audeat,
Pœnas reposcunt crimina.

Vix ipse securus fui,
Quem nulla labes inquinat,
Cùm vel leves severior
Inquiret in noxas Deus.

Fac, Christe, quando splendidâ
De nube Iudex veneris,
Furoris oblitus tui,
Ne nos nocentes punias.

Nunc, Christe, sis placabilis,
Oppone te totum tibi;
Ultoris exarment manus
Susceptà pro me vulnera.

Iesu, memento quod volens
Pro me Crucem conscenderis,
Quæ dira passus corpore
Tormenta non sint irrita.

Delicta si non fletibus
Delere nostris possumus,
Hæc tu tuo potentior
Dele efficaci sanguine.

* *seu perennibus*

En

En ora suffundit pudor ;
In fronte scripta crimina :
O quàm sub alto pectore
Hæc illa me mordent magis !

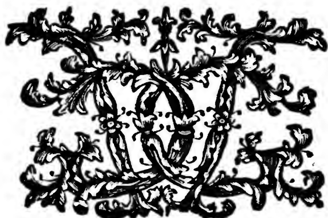
Si Iudicem non exuas,
Quâ te movebimus prece ?
Benignus in natos Pater
Flecti bonus tunc incipe.

Castam parùm qui fœminam
Puræ parem luci facis :
Qui de latrone martyrem,
Ne me nocentem deseras.

Inter tuos ut censear,
Ab impiis me segrega,
Et ad tuam placatior
Me jam repone dexteram.

Quæ, quanta, quàm gravis dies !
O Vindicis Dies Dei !
Ubi sedebit arbiter
Qui punit, & qui læsus est.

Offensus ultor diceris,
Punire scis, scis parcere :
Nunc ure, sævi, nunc seca,
Hâc dum die peperceris.



Digitized by Google

EXPOSTULATIO
JESU CHRISTI

Cum homine suapte culpa pereunte.

CUm mihi sint uni bona, quæ vel frondea tellus,
Vel Olympus ingens continet,
Dicite mortales, quæ vos dementia cepit?
Hæc aucupari ut undevis
Malitis, quàm de proprio deposcere fonte,
Adeo benigno, & obvio?
Mendacesque juvet trepido, miseroque tumultu
Umbras bonorum persequi?
Pauci me, qui sum veræ largitor & auctor
Felicitatis, expetant?
Forma rapit multos, me nihil formosius usquam est,
Formam ardet hanc nemo tamen.
Suspiciunt ceras, antiquaque stemmata multi,
At me quid illustrius?
Ut qui sim genitore Deo, Deus ipse, profectus,
Genitrice natus Virgine.
Unde fit, ut mecum vix gestiat unus & alter
Affinitatem jungere?
Maximus ille ego sum cælique solique Monaracha.
Servire nobis cur pudet?
Dives item, & facilis dare magna & multa roganti,
Rogari amo, nemo rogat.
Sumque, vocorque Patris summi sapientia, nemo
Me consulit mortalium.
Ipse ego sum Ætherei splendorque, decusque Parentis:
Me nemo stupet, aut suspicit.
Sum firmus, juxta ac jucundus amicus amico,
Me pariter ac meas opes
Candidus, atque lubens caris impertio, nemo hanc
Ambit necessitudinem.
Sum via, quâ solâ Cœli itur ad astra, tamen me
Terit Viator infrequens.
Cur tandem ignarum dubitat mihi credere Vulgus?
Æterna cùm sim veritas.

Pollicitis cur, ſtulte, meis diffidere perſtas?
Cùm ſit nihil fidelius.
Auctor adhæc vitæ cùm ſim unicus, ipſaque vita,
Cur ſordeo mortalibus?
Lux ego ſum, cur hùc vertunt ſua lumina pauci?
Dux, cur gravantur iniqui?
Vivendi recte certiſſima regula ſolus,
Aliunde formas cur petunt?
Ipſe ego ſum ſolus vera & ſine felle voluptas,
Quid eſt quod ita faſtidior?
Unica pax animi, quin huc deponitis ægri
Curas edaces pectoris?
Si benefacta truces etiam meminere leones
Referuntque belluæ vicem,
Reſpondere feri merito didicere dracones;
Si meminit officii canis,
Si redamant aquilæ, redamant delphines amantem;
Cur efferatior feris
Me non redamas, homo? cui ſemel omnia feci,
Quem condidi, quem ſanguine
Aſſerui proprio, propriæque à morte recepi
Diſpendio vitæ volens.
Si bos agnoſcit Dominum, ſi brutus aſellus
Agnoſcit altorem ſuum,
Cur me ſolus homo male gratus, noſſe recuſas:
Et conditorem, & vindicem?
Unus ego hic tibi ſum cunctorum ſumma bonorum:
Quid eſt quod extra me petas?
Quorsùm diſtraheris per tot diſpendia graſſans
Laborioſa inertia.
Sum placabilis, & pronus miſereſcere, quin hoc
Miſer ad aſylum confugis?
Idem juſtus, & implacabilis ultor iniqui,
Cur non times offendere?
Corpus ego, atque animum nutu ſub tartara mitto,
Noſtri metus vix ullum habet.
Proinde mei deſertor homo, ſocordia ſi te
Adducet in mortem tua,
Præteritum nihil eſt, in me ne rejice culpam,
Malorum es ipſe auctor tibi.
Nam quid adhuc ſupereſt? ſi te neque provocat ardens,
Suique prodiga caritas,
O bis marmoreum pectus! neque mitigat unquam
Adeò profuſa benignitas,

Si neque tantarum vel spes certissima rerum
Expergefacit, & allicit:
Si neque tartareæ cohibet formido gehennæ,
Neque ullus admonet pudor,
Immo si durant magis hæc, adduntque stuporem
Tam multa, tamque insignia,
Ut facilè immitesque feras, calybemque, petramque
Rigore victo molliant.
Quid faciat pietas, quibus artibus abstrahat ultro
Devota morti pectora?
Invitum servare nec est mentis, puto, sanæ
Et patria prohibet æquitas.

Hac justâ Iesu Christi Expostulatione correpti, non debemus, amice Lector, procrastinare correctionem Vitæ nostræ, sed protinùs ad vocem invitantis Domini exuere veterem hominem cum factis suis & concupiscentiis, ne totiès non exauditus Dominus, vicissim non audiat nos clamantes ad ipsum. Quemadmodùm enim terra frequenter irrigata cœlesti pluviâ, nec aliud proferens cultori suo, quàm spinas & tribulos, exsecrabilis est,& igni traditur; ita timendum est,ne,postquàm pertinacia nostra vicerit omnia remedia, Deus, ob spretam ipsius bonitatem destituat nos ut deploratos, proprioque relinquat arbitrio; non secùs ac Medicus nihil non expertus quidquid ars potest ad depellendum morbum, ubi videt ægrotum omnia pharmaca respuere, tandem illum suo morbo relinquit, tanquàm qui nolit vivere. Ut igitur in tam grave malum non incurramus, abjectâ omni morâ, audiamus Iesum Christum comminantem, ne peccemus; audiamus revocantem, ne desperemus; audiamus invitantem nos ad se, ne à recta via deflectamus. Iesum, inquam, Servatorem nostrum, amemus, quo nihil esse melius potest, immò extra quem nihil est omninò bonum. Hunc imitemur, qui solus est verum & absolutum pietatis exemplar, extra quem quisquis sapit, desipit. Huic uni inhæreamus, hunc unum amplectamur, hoc uno fruamur, in quo est vera pax, gaudium, tranquillitas, voluptas, immortalitas. Quid multis? summa bonorum est omnium. Extra hunc nihil suspiciamus, nihil amemus, nihil appetamus, huic uni placere studeamus. Ille sit nobis in corde, in ore, in omni vita, hunc penitus sapiamus, hunc loquamur, hunc moribus exprimere satagamus. In illo negotium, otium, gaudium, solatium, spem, præsidium omne collocemus. Hic à vigilantium animis nunquam discedat, hic dormientibus occurrat, semperque mentibus nostris obversetur, donec, obitâ tandem in terris militiâ, perpetuum cum ipso triumphum agamus in cœlis.

Digitized by Google

EPILOGUS
HUJUS TRACTATUS.

Ex his omnibus, quæ in duabus Prolusoriis Dissertationibus, & in istis viginti quatuor hujusce Tractatus Dissertationibus complexi sumus, amice Lector, quinque observatu digna colligere debes, quæ tibi ad probandam Christi, veri Messiæ, Divinitatem, & ad veritatem Christianæ, & Catholicæ Religionis, adversùs Infideles, Judæos, & Hæreticos stabiliendam, poterunt invictam suppeditare demonstrationem Evangelicam.

In primis, adversùs Infideles, virosque incredulos colligere debes, omnia Vaticinia, quæ proferunt Christiani ad probandum, Jesum Christum esse verum Messiam, non à Christianis fuisse excogitata, sicut allatrant Infideles, sed antiquissima & genuina esse Prophetarum Oracula. Primò, quia Judæi, licèt capitales sint Christianorum hostes, ultrò tamen fatentur, hæc Oracula, quæ laudant Christiani, esse antiquissima, & illa ipsissima Oracula, quæ de venturo Messia veteres cecinerunt Prophetæ, à Deo afflati & inspirati, quorum libros, speciali divinæ providentiæ beneficio, summâ semper diligentiâ ad hæcusque tempora Judæi per totum Orbem dispersi conservarunt. Secundò, vetustissimi Scriptores Gentiles, ante adventum Christi Domini, disertam mentionem fecerunt illorum librorum, ex quibus Christiani excerpunt Vaticinia ad probandum Jesum Christum esse verum Messiam; quod quidem argumento est, prædicta Vaticinia non fuisse de industria à Christianis excogitata. Tertiò credibile non est, Apostolos, & Evangelistas, qui erant viri probi, candidi, ingenui, simplices, & ab omni fraude alieni, ut apparet ex eorum Scriptis, voluisse proprio marte fingere ac procudere falsa Oracula ad universum Orbem in errorem inducendum. Denique, etiamsi Apostoli & Evangelistæ voluissent falsa confingere Oracula, eaque antiquis attribuere Prophetis, nihilosecius eorum fraus confestim retecta ac propalata fuisset à Judæis, qui penès se habebant antiquorum Prophetarum libros, quique subindè Apostolos & Evangelistas, tanquàm impostores, sugillassent, explosissent, fidem omnem ipsis derogassent, & omnibus Nationibus deridendos propinassent; quod tamen nunquam fecerunt Judæi. Nec permisisset etiam Deus Optimus Maximus, ut Apostoli, & Evangelistæ, si reverà fuissent impostores, doctrinam suam, falsis illis & commentitiis suffultam Vaticiniis, per universum Orbem propagarent, eamque, intrepidam mortem oppetendo, innumera miracula edendo, & multa Vaticinia tam circa vocationem gentium, quàm circa Judæorum, qui Apostolorum prædicationem recipere noluerunt, rejectionem, ruinam,

nam, & integrum exterminium, proferendo, confirmarent. Hæc tamen omnia ab Apostolis & Evangelistis gesta, aut prænunciata eventus vera esse certissimè comprobavit, sicut pluribus, iisque invictis momentis ostendimus in prima Dissertatione Prolusoriâ ad hunc Tractatum *de Vita, Miraculis & Annis Jesu Christi*.

Secundò, colligere debes, fidem Evangelistarum, qui Historiam Jesu Christi litteris mandarunt, nullo pacto in dubium vocari posse. Primò, quia Historia Jesu Christi, quam Evangelistæ descripserunt, optimè consentit cum Historia Romanorum, Judæorum, Samaritanorum, & aliarum Nationum Gentilium. Nullis etiam veris contradictionibus est involuta, nullis eloquentiæ pigmentis fucata, sed ubique candorem, ac simplicitatem spirat, quæ omnia certissimos veræ ac sinceræ Historiæ caracteres exhibent. Secundò, Evangelistæ, dum describunt Historiam Jesu Christi, Acta illius & miracula, non in aliquo angulo Terræ, non in remotissimis Regionibus patrata, non ab obscuris testibus visa, aut audita referunt, sicut factitare solent impostores, qui fucum facere gestiunt, sed Acta & miracula Jesu Christi narrant, quæ ipsimet propriis oculis inspexerant, quæ in maxima omnium luce, hoc est, Hierosolymis, & in universa Judæa, inspectante innumerâ penè Judæorum multitudine, à Christo Domino edita sunt. Notant insupèr Sacri Evangelistæ tempora, loca, personas, omnesque circumstantias, quæ spectant Vitam & Historiam Jesu Christi, atque pro defensione veritatis eorum, quæ de illo scripserunt, innumeras calamitates, exilia, persecutiones, ac tandem diram & probrosam mortem pertulerunt. Quò fit, ut nulla possit reperiri Historia, quæ evidentioribus munita sit veritatis caracteribus, quàm Historia Jesu Christi, ab Evangelistis exarata. Postremò, benè multa Facta Historica, quæ in Vita Christi Domini memoriæ prodiderunt Sacri Evangelistæ, vera & indubitata esse ultrò fassi sunt plures antiqui Ethnici Scriptores, Christi, ejusque Religionis infensissimi hostes, quorum testimonia in medium produximus in Dissertationibus Prolusoriis.

Tertiò, colligas oportet, omnia promissa & Oracula, quæ sparsa in libris Prophetarum de Messia passim leguntur, fuisse in Christo Domino adamussim impleta. Nàm in Sacris his Libris habetur promissio, seu prædictio Messiæ, idest, Redemptoris, suis temporibus mittendi, cui promissioni, & prædictioni innumeræ aliæ Prophetiæ adjunctæ sunt tùm aliarum rerum, tùm explicantes circumstantias adventus hujus Messiæ, ex. gr. quòd ex Abrahamo nasciturus esset, ex stirpe Jacob, ex Tribu Juda, & familia David; eo tempore, quo apud Judæos Regnum deficere debebat, post quatuor Monarchias à Daniele in somnio Nabuchodonosoris explicatas, post septuaginta hebdomades ab eodem Daniele memoratas. Ne quis autem circà Chronologiam litigium movere posset, addunt Prophetæ hujus impleti temporis Notas toto Orbe conspicuas, ruinam videlicet Regni Judaici, pacem toto Orbe regnaturam, de-

destructionem Urbis, & Templi Hierosolymitani, dispersionem Populi Judaici, cessationem sacrificiorum, &c. adjiciunt & circumstantias loci, quòd nimirùm in Bethleem Messias nasciturus esset; Matris, quòd ex Virgine proditurus; educationis in Nazareth. Describunt insuper circumstantias prædicationis Messiæ, quod citrà strepitum, simplicibus verbis, in Parabolis populum esset edocturus; & virtute miraculorum tot mortuos suscitaturus; claudos erecturus; cœcos illuminaturus; mortis etiam ipsius; quod à Judæis esset reprobandus; ab amico prodendus: in iniquo judicio taciturus; instar ovis ad occisionem ducendus; cum impiis deputandus; aceto, & felle potandus, &c. prædicunt itidem gloriam sepulchri ejus, & resurrectionis tertiâ die futuræ, necnon summam illam potestatem, quâ debebat idololatriam tot annorum diuturnitate roboratam exterminare, Dei notitiam ubique propagare, Spiritum Sanctum mittere, omnes gentes tenebris idololatriæ immersas ad veri, & supremi Numinis cultum revocare, totum Orbem commovere, & in melius commutare, Reges, & Principes Terræ, superciliosos Philosophos, & superbos Oratores doctrinæ suæ jugo submittere. Denique, denunciant Prophetæ, Messiam cum majestate denuò in fine Mundi venturum ad Judicandum Orbem Terrarum. Hæc sunt in summa, quæ de Messia cecinerunt Prophetæ, & quæ in Christo Domino reverà, & in oculis totius Orbis fuisse completa hoc in Tractatu tam clarè demonstravimus, ut qui hoc non videt, in meridiana luce caligare, & cœcutire videatur. Enimverò, primùm ostendimus in Dissertatione prima, & secunda, Christum conceptum, & natum esse ex Virgine Maria, ejusque Sanctissimum Corpus solâ Spiritus Sancti operatione in mundissimo Mariæ utero fuisse compactum. Secundò, palàm fecimus in tertia, & quarta Dissertationibus, Christum ex Abrahamo oriundum esse, ex stirpe Jacob, ex Tribu Juda, ex familia David. Tertiò, invictè probavimus in septima, & octava Dissertationibus celebre illud Iacobi morientis vaticinium: *Non auferetur Sceptrum de Juda, &c.* aliasque Prophetias de circumstantiis loci, & temporis Nativitatis Messiæ, tam à Sacris Vatibus prædictas, quàm à Judæis tunc temporis receptas, in Christi Domini ortu, exitum, & complementum suum habuisse. Quartò, evicimus in Dissertationibus decimatertia, & decimaquarta, Christum Servatorem nostrum, ubi primum ad ætatem virilem pervenit, tribus prædicationis annis, nullâ humanâ ope fretum, immò potiùs omni humana auctoritate destitutum, & præsertim Scribarum, & Pharisæorum renitente rabie, ea aggressum fuisse, ac felici exitu perfecisse, quæ vix in cogitationem venire possunt. Sive enim doctrinam spectes, eam per illud triennium promulgavit, quâ nihil sublimius ad instruendam mentem, nihil ad componendos mores sanctius, ad homines invicem justâ, & pacificâ societate conciliandos commodatius, ad excitandam erga Deum charitatem satius excogitari potest. Si verò miracula ab eo edita consideres, quibus doctrinam suam com-

comprobavit, & divinitatis suæ fidem locupletissimam fecit, nihil illis potentius est ac mirabilius. Postremò, si dona, quæ hominibus contulit, perpendas; omnem spem, ac cogitationem vincunt: ea quippè sunt idololatriæ extirpatio, remissio peccatorum, reconciliatio cum Deo, spiritus novus, cor novum, homo novus secundùm Deum creatus in sanctitate, & justitia, adoptio, & libertas filiorum, & cætera id genus dona, quibus promissa futurorum bonorum accedunt. Uno verbo, alias circumstantias mortis, sepulturæ, resurrectionis, & ascensionis Messiæ à Prophetis prædictas cumulatissimè à Christo Domino fuisse completas, latè commonstravimus in Dissertationibus sequentibus, ex quibus patet, quod quemadmodùm Christus, ob effusissimam ergà nos charitatem, usque ad probrosam, & vilissimam mortem seipsum humiliavit, ità & virtute Dei in resurrectione, & ascensione sua fuerit ad summum gloriæ verticem sublimatus, & nunc in Cœlis sedeat ad dexteram Dei Patris, venturus in fine Mundi cum majestate ad Judicandum Orbem terrarum. Hæc omnia si eà, quà par est, attentione mediteris, Lector, nullo negotio ex Oraculis Prophetarum conficies demonstrationem ad probandum Christum esse verum Messiam, & Religionem ab ipso institutam divinis caracteribus esse insignitam, adversùs quam nihil mutire poterunt obstinati Judæi.

Sed potiùs cæcâ suâ obstinatione, perfidiâ, & in Christo negando pertinaciâ manifestò, velint nolint, probabunt Judæi, Iesum Christum esse verum Messiam, Prophetarum Oraculis prædictum; quia ipsimet Prophetæ hanc Judæorum in Christo negando pervicaciam præcinuerunt, futurumque dixerunt, ut Iudæi Christo venienti pervicacitèr repugnarent, & in Sacrarum Scripturarum intelligentia cæcutirent. *Isaias* quippè cap.1. vers.2. ait: *Filios enutrivi & exaltavi, ipsi verò spreverunt me: Cognovit bos possessorem suum, & asinus Præsepe Domini sui; Israel autem me non cognovit, & populus meus non intellexit. Væ genti peccatrici, populo gravi iniquitate, semini nequam, filiis sceleratis; dereliquerunt Dominum, blasphemarunt Sanctum Israel, abalienati sunt retrorsum.* Propheta quoque *Hieremias* cap.8. vers.9. pervicaciam Iudæorum prædicit his verbis: *Quomodò dicitis, Sapientes nos sumus, & Lex Domini nobiscum est; verè mendacium operatus est stylus mendax Scribarum. Confusi sunt Sapientes, perterriti & capti sunt: Verbum enim Domini projecerunt, & sapientia nulla est in eis.* Denique, ut alia id genus penè sexcenta Prophetarum Vaticinia missa faciam, Iudæorum incredulitatem, & per totum Orbem dispersionem luculentissimè prænunciavit divinus Vates *Osee* cap.9. vers.7. dicens: *Abjiciet eos Deus meus, quia non audierunt eum, & erunt vagi in Nationibus.* Dùm ergò perfidi Iudæi nunc obstinatis animis Iesum Christum verum esse Messiam negant, hac ipsâ suâ negatione & pertinaciâ probant, Iesum Christum esse verum Messiam, quia hanc Iudæorum negationem & pertinaciam multis Oraculis præ-

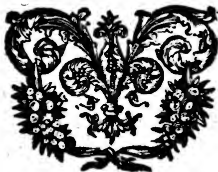
prædixerunt Prophetæ. Hinc est, quòd Deus, sicut ostendimus in prima Dissertatione Prolusoria, gentem Iudaicam, licèt à se jam rejectam ac reprobatam, atque Romanorum armis devictam, deleri omninò noluit, sed servari, ut hæc Iudaica Natio per totum Orbem in pœnam suæ incredulitatis dispersa, iisdem Prophetarum Oraculis, quæ tenacissimè omni ævo summâque sollicitudine hactenùs custodivit, causam suæ ruinæ cæteris omnibus Nationibus patefaceret, eâdemque operâ invictum veritati Christianæ Religionis testimonium ubique perhiberet. Hunc finem sibi in reprobatione Iudæorum præstituisse Deum, disertè asserit *S. Augustinus* Enarratione in Psalmum 58. ubi Iesum Christum his verbis Romanam gentem, à qua Iudæi domiti ac subjugati fuerunt, alloquentem inducit: *Istos inimicos meos, ipsosque, qui me occiderunt, noli occidere. Maneat gens Judæorum. Certè victa est à Romanis, certè deleta est Civitas eorum: non admittuntur ad Civitatem suam Judæi, & tamen Judæi sunt. Nam omnes istæ Provinciæ à Romanis sunt subjugatæ; Judæi tamen manent cum signo suo, nec sic victi sunt, ut à Victoribus absorberentur. Non sine causa Judæus Cain ille est, qui cùm fratrem suum occidisset; posuit Deus in eo signum, ne quis eum occideret. Hoc est signum, quod habent Judæi, tenent omnino reliquias Legis suæ, circumciduntur, Sabbata observant, Pascha immolant, azima comedunt, sunt ergò Judæi, non sunt occisi, necessarii sunt credentibus gentibus. Quare hoc? ut demonstraret nobis Deus in inimicis nostris misericordiam suam. In ramis superbiæ præcisis, inserto misericordiam suam demonstravit oleastro. Ecce ubi jacent, qui superbi erant, ecce ubi insertus es, qui tunc jacebas. Et tu noli superbire, ne præcidi merearis.*

Collige quartò ex his, quæ diximus in Dissertationibus decima tertia, & decima quarta de doctrina, & pseudo-miraculis Mahometis, religionem ab illo impostore invectam evidenter præse ferre falsitatis caracteres. Doctrina siquidem illius seductoris, tota quanta est, puram putamque libidinem spirat, obscænas voluptates ut summum bonum in altera vita promittit, & in præsenti effræni cupiditati impunè laxat habenas, polygamiam permittit, crassis erroribus, & putidissimis fabulis, rationi pariter ac Divinæ Majestati repugnantibus, à capite ad calcem scatet. Accedit etiam illius execrandæ Religionis stabiliendæ modus, qui nefarii sui Auctoris ambitionem, & Sathanæ in homines sævitiam, apertè sapit. Unum enim ad propugnandam Sectam, missionemque suam confirmandam gladium sibi datum *Mahometes* ipse profitetur, non prophetias, non miracula, non cælestis doctrinæ exhibet veritatem. Hinc suos adhortatur, ne disputando verbis suam Sectam persuadeant, sed pugnando armis ad eam alios ferro, flammâque compellere, ac pertrahere satagant. Quis, amabo, non videt huic pestiferæ Sectæ solis armis propagatæ, solis obscœnarum voluptatum illecebris amplificatæ, inesse characteres divinis oppositos?

Col-

Digitized by Google

Collige ultimò, ex erroribus nostri temporis Hæreticorum, quos in his Dissertationibus oppugnavimus, liquidò constare, sanam doctrinam, & veram Ecclesiam, quæ est Sponsa Christi, apud illos Fidei desertores minimè reperiri, sed utramque tantummodò haberi in Religione Catholica, quæ doctrinam Christi tam in Fide, quàm in moribus ab ipsis Apostolorum temporibus ad hanc usque ætatem per continuam Summorum Pontificum, & Episcoporum successionem usque ad Summum Pontificem Innocentium XIII. nunc Clavum Catholicæ Ecclesiæ feliciter gubernantem, propagatam, absque ulla vicissitudine sartam tectamque custodit, quæ etiamnùm toto Orbe diffusa miraculorum dono, & sanctitatis ubique sparso odore efflorescit, omnisque erroris impatiens, hæreses, quæ hactenùs emerserunt, quasve hujus temporis Hæretici recoxerunt, damnat, & proscribit sacrâ, & indeficienti auctoritate, adversùs quam portæ Inferi non prævalebunt, juxta Oraculum Jesu Christi, Servatoris nostri.



APPARATUS
CHRONOLOGICUS

Ad faciliorem comparandam notitiam rerum, quæ dictæ sunt in Dissertationibus Chronologicis de annis Nativitatis, Baptismi, & Mortis Christi Domini.

REm Lectori haùd ingratam me facturum esse arbitror, si ad calcem hujusce Tractatus de Mysteriis, & Annis Christi Servatoris nostri subnectam hunc Apparatum Chronologicum, in quo majori, quâ fieri poterit, claritate, exponam Elementa, seu principia Chronologiæ, quorum notitia apprimè necessaria est ad uberiorem explicationem rerum, quæ dictæ sunt in Dissertationibus Chronologicis de Annis Nativitatis, Baptismi, & Mortis Christi Domini. Hunc autem Apparatum Chronologicum tribus comprehendam Paragraphis. In primo agam de Cyclis Solis, Lunæ, & Indictionis. In altero, de Periodis tàm Græcis, quàm Latinis, quæ ex illis Cyclis coalescunt. In tertiò differam de præcipuis Æris, & nobilissimis Epochis, quibus, tanquàm fixis, & immotis cardinibus, rerum gestarum indigitantur tempora.

PARAGRAPHUS PRIMUS.

De Cyclis Solis, Lunæ, & Indictionis.

UT faciliùs intelligatur quid sit Cyclus Solis, observandum est, duplicem esse Annum Solarem, Astronomicum unum, seu Tropicum; alterum verò Civilem, seu Communem, & ad popularem usum accommodatum, quique vulgò Annus *Julianus* appellatur; ità dictus à Julio Cæsare, qui Kalendarium Romanum correxit, & emendavit. Annus Solaris Astronomicus, seu Tropicus, est spatium temporis, quo Sol totum Zodiacum perlustrat, initio sumpto ab aliquo Zodiaci puncto, donec ad idem punctum revertatur. Hic Annus Solaris Tropicus, juxtà Tabulas Alphonsinas, præter dies 365. habet quinque horas, minuta 49. secunda 16. Juxtà verò *Dominum Cassinum*, egregium hujus ætatis Mathematicum, præter dies 365. complectitur quinque horas, minuta 48. & se-

secunda 37. Hic autem Annus Solaris Tropicus censetur accuratissimus, & ad certas Astronomiæ regulas exactus. E contrà verò Annus Solaris Civilis, qui Julianus dicitur, minùs est accuratus, constat siquidem diebus 365. & sex horis integris, quò fit, ut Annus Solaris Civilis, seu ordinarius, superet, juxtà Tabulas Alphonsinas, Annum Solarem Tropicum undecim minutis. Porrò undecim illa minuta, quibus Annus Solaris Civilis, seu Julianus, superat Annum Solarem Tropicum, neglecta à tempore Concilii Nicæni, quod celebratum est Anno Æræ Christianæ 325. sensim sine sensu usque ad Annum 1582. in decem dies integros excreverant, sicque Vernum Æquinoctium, quod à Patribus prædicti Concilii ad diem 21. Mensis Martii erat defixum, paulatim à sua sede dimotum est, ità ut anno Æræ Christianæ 1582. ad diem 10. & 11. mensis Martii migrasset. Quem errorem ut castigaret Gregorius XIII. Summus Pontifex, & Æquinoctium Vernum, quod ultrò, citròque fluctuabat, ad pristinam, seu Nicænam stationem restitueret; post diuturnam, & maturam deliberationem habitam cum doctissimis id ætatis Mathematicis, & Astronomis, jussit ut hoc anno 1582. Mense Octobri decem eximerentur dies, hoc est, ut post diem quartam Mensis Octobris, S. Francisco sacram, dies sequens non esset quinta, sed decima quinta, quibus expunctis decem diebus, sublatus est error, quem à tempore Concilii Nicæni minuta illa non computata in Novilunia, & Plenilunia invexerant, nàm Anno sequenti 1583. Vernum Æquinoctium decem diebus seriùs, quàm antè Kalendarii Gregorianam emendationem contigit, ac proindè cùm antè correctionem Æquinoctium Vernum incideret in diem 11. mensis Martii, eo anno 1583. accidit propè diem 21. Martii, eumdemque deinceps in annis sequentibus ordinem tenuit. Sed ne temporis progressu Æquinoctium Vernum à die 21. Martii, ad quam fuerat revocatum, demoveretur, & versùs mensis initium denuò progrederetur, sapienter à Gregorio XIII. instituta est hæc intercalandi ratio, ut retentâ quidem consueta ratione intercalandi quarto quoque anno, qui *Bissextilis* vulgò appellatur, omnes præterea centesimi anni, qui antè Gregor. Kalendarii correctionem Bissextiles erant, non omnes in posterum haberent bissextum, sed tres primi centesimi communes essent, hoc est, absque bissexto, quartus verò centesimus annus bissextilis permaneret. Ab hac tamen Lege Summus ille Pontifex excepit annum 1600. quem anno correctionis Kalendarii proximum, bissextilem esse voluit; itàque post Gregorianam Kalendarii reformationem tres primi centesimi anni, videlicet 1700. 1800. 1900. debent esse sine bissexto, quartus verò insequens centesimus annus, idest annus 2000. bissextilis permanebit, idemque intercalandi ordo servabitur in aliis sequentibus centesimis annis. Quâ certè accuratissimâ intercalandi ratione consuluit Gregorius XIII. Æquinoctii Verni stabilitati, effecitque ut in 20. ac 21. die mensis Martii perpetuò fixum permaneret, & non ampliùs hàc illàc sine fræno vagaretur.

 Hac

Digitized by Google

Hac præmissâ observatione, fatentur omnes Chronologi Cyclum Solarem nihil aliud esse, quàm spatium 28. annorum, qui numerus ex quaternario septies sumpto emergit. Ratio autem cur Cyclus Solaris constet 28. annis, nulla alia suppetit, nisi, quia, ut mox dictum est, annus Solaris Civilis, quique Julianus dicitur, complectitur dies 365. & sex horas integras, quæ quidem sex horæ quatèr ductæ constituunt quarto quoque anno diem integrum, qui vulgò appellatur *Bissextilis*, eò quòd sexto kalendas Martias accidere soleat, bisque *sextò kalendas Martias* eo anno pronuncietur, scilicèt die 24. & die 25. Februarii. Porrò, hic dies bissextilis, qui quarto quoque anno ex relictis horarum appendicibus consurgit, in causa est cur Cyclus Solis constet annis 28. Enimverò, si annus Solaris Civilis contineret dumtaxàt dies 365. sine ullis horarum appendicibus, quæ singulis quadrienniis in unum diem coalescunt, haberet quoque hebdomades quinquaginta duas, & unum diem superfluum, trecenti quippè & sexaginta quinque dies per septem distributi, constituunt quinquaginta duas hebdomades, & unum diem superfluum, & sic quia per septem ferias annus elabitur, quæ per totidem Litt. Domin. a, b, c, d, e, f, g, exprimuntur, à quacumque feria auspicaretur annus, in eadem feria, Litterave Dominicali terminaretur; ac proindè intrà septem annos Cyclus Solaris absolveretur, Litteraque Dominicalis è vestigio inveniretur. At in anno Solari civili, bissextilis annus hunc æquabilem penitùs interturbat ordinem, nàm annus bissextilis non in eamdem feriam, à qua orditur, definit; sed in sequentem, undè in anno bissextili, idest, singulis quadrienniis, invertitur & feriarum, & Litterarum Dominicalium ordo. Quapropter ut hæc vicissitudo, quam in ferias, & Litteras Dominicales inducit bissextilis annus, intrà certos fines cohiberi posset, peropportunè inventus est iste Cyclus Solis conflatus annis 28. quibus emensis, eodem ordine, quo cæperunt, redeunt Litteræ Dominicales. In anno bissextili duplex semper occurrit Littera Dominicalis, una videlicèt, quæ retinetur usque ad sexto kalendas Martias; altera verò, quæ à sexto kalendas Martias incipit, & deinceps per anni labentis circulum servatur. Ordine autem retrogrado Litteræ Dominicales in Cyclo Solis disponi debent, sicut in schemmate sequenti.

Advertat, Lector, hunc Cyclum Solarem, post Gregorianam Kalendarii reformationem, in tribus quibuslibet primis centenariis immutari circa ordinem Litterarum Dominicalium. Ratio est, quia olim omnes centesimi anni bissextiles, erant, adeòque duplicem habebant Litteram Dominicalem, at post Gregorianam, ut mox observatum est, Kalendarii reformationem, in tribus primis centenariis tria bissexta perimuntur, quò fit ut, post Gregorianam reformationem, tres primi centesimi anni, qui bissexto multantur, unam tantùm retineant Litteram Dominicalem; alteram verò, quam antehàc habebant, relinquant anno sequenti. Indè maxima in Cyclo Solari circà ordinem Litterarum Dominicalium

lium oritur perturbatio, ad quam tollendam *Aloysius Lilius*, Romanus, insignis Mathematicus, miro artificio *Tetracosieteridem*, seu Cyclum 400. annorum, contexuit, quem Cyclum inchoavit à Littera Dominicali G; & deindè ordine retrogrado sic Litteras Dominicales disposuit, ut transactis annis 400. fiat regressus ad eamdem Litteram Dominicalem G, undè totius complicationis ductum est initium, eodemque ordine, quo anteà, Litteræ Dominicales, juxtà Gregorianam Kalendarii reformationem, revertantur. Sed de hac Aloysii Lilii Tetracosieteride plura legi possunt apud Christophorum Clavium, & Petavium, qui contrà Scaligerum multa in gratiam, & vindicias Kalendarii à Gregor. XIII. castigati eruditè, & copiosè scripserunt.

Ut autem Lector facili negotio invenire possit annum currentem Cycli Solaris, tria præstet oportet. Primò, inspicere debet quotus sit annus Æræ vulgaris. Secundò, anno currenti Æræ vulgaris novem addet annos (quia annus primus Æræ vulgaris, seu Christianæ, incidit in annum decimum Cycli Solaris, ut omnes ad unum fatentur Chronologi; oportet ergò ut novem illi anni, qui antè exordium Æræ Christianæ effluxerunt, semper addantur anno currenti Æræ Christianæ, ut annus Cycli Solaris inveniri possit) denique, totam illam summam, quæ ex Æra vulgari, & novem ei additis annis exurgit, dividet per annos 28. & confestim annum, seu Cycli Solaris numerum inveniet. Nàm si quid, factâ illâ divisione, ex prædicta summa distributâ per annos 28. residuum fuerit, id, quod residuum erit, denotabit numerum, seu annum currentem Cycli Solaris. Si verò ex prædicta summa nihil fuerit residuum, signum erit tunc esse annum ultimum, seu vige-

Cyclus Solis.

Anni.	*Litt. Domin.*
1	g f
2	e
3	d
4	c
5	b a
6	g
7	f
8	e
9	d c
10	b
11	a
12	g
13	f e
14	d
15	c
16	b
17	a g
18	f
19	e
20	d
21	c b
22	a
23	g
24	f
25	e d
26	c
27	b
28	a

vigesimum octavum Cycli Solaris. Exempli causâ, scire vis hoc anno quotus sit annus Cycli Solaris, quid ergò tibi facto opus est? Inspicias primùm oportet quotus sit annus Æræ vulgaris, & invenies esse annum Æræ vulgaris 1724. Deindè, anno Æræ vulgaris 1724. novem addes annos, sicque summam habebis annorum 1733. Denique, totam hanc summam annorum 1733. divides per annos 28. & quia hac factâ divisione vigesimus quintus numerus erit residuus, confestim intelliges, annum vigesimum quintum Cycli Solaris concurrere cum labenti anno Æræ vulgaris 1724. Quæ omnia, ut faciliùs memoriâ teneantur, duobus hisce versibus sunt comprehensa:

Junge annis Domini ter ternos, perque viginti
Octo seca summam, Cyclus Solaris habetur.

De Cyclo Decennovennali Lunæ, seu de Aureo Numero.

OBservandum primò, duplicem esse Mensem Lunarem, *Periodicum* unum, & *Synodicum* alterum. Mensis Lunaris Periodicus ille dicitur, quo Luna suum decurrit Orbem, & hic mensis absolvitur diebus 27. horis 7. minutis 43. secundis 7. Mensis Lunaris Synodicus, quique in usu communi usurpatur, ille est, quo Luna ab una cum Sole phasi, seu conjunctione ad alteram redit, & hic Mensis Lunaris constat diebus 29. horis 12. minutis 44. secundis 3. ut videre est in Tabulis *Hipparci*, *Alphonsi*, *Copernici*, *Prutenicis*, & *Parisiensibus*. Hic Mensis etiam vocatur *Astronomicus*, quia Astronomici in suis calculis, & observationibus eo uti solent ut Novilunia, Plenilunia, & Eclypses dignoscere possint.

Observandum secundò, duplicem itidèm esse annum Lunarem, Civilem unum, Astronomicum alterum. Annus Lunaris Civilis, seu Popularis complectitur dies 354. absque horarum, & scrupulorum appendicibus. Annus verò Lunaris Astronomicus habet dies 354. horas 8. minuta 48. & secunda 38. Ratio illius discriminis est, quia in anno Lunari Astronomico, præter dies, inseruntur aliquot horæ, & scrupula horarum, seu minuta 48. & secunda 38. At in anno Lunari Civili, qui ad Populorum, & Civitatum usum institutus est, recensentur quidèm dies 354. sed absque horis, nec numerantur horarum scrupula, seu minuta 48. & secunda 38. quæ insunt singulis mensibus Lunaribus. Verùm ità colliguntur illa horarum scrupula, ut intrà 32. Lunationes, seu intrà 32. menses Lunares diem integrum constituant, qui quidèm dies in anno Lunari civili cavæ Lunationi additur, ut hoc pacto annus Lunaris civilis cum anno Lunari Astronomico concilietur. Communitèr autem annus Lunaris civilis dividitur in duodecim menses, quorum sex habent Luna-

Lunationes plenas, ideſt 30. dierum, ſex verò alii habent Lunationes cavas, ideſt 29. dierum. Ratio eſt, quia menſis Lunaris civilis, ut mox dictum eſt, præter dies 29. complectitur horas 12. quæ quidèm 12. horæ intrà duas Lunationes efficiunt diem integrum, undè neceſſe eſt ut, intrà duodecim menſes Lunares, ſex ſint menſes, qui habeant Lunationes plenas, hoc eſt 30. dierum, ſex verò alii menſes habeant Lunationes cavas, ideſt, 29. dierum.

Obſervandum ultimò, annum Lunarem minorem eſſe anno Solari 11. diebus. Annus quippè Lunaris conſtat diebus 354. annus verò Solaris diebus 365. ut igitur Græci annos ſuos Lunares cum annis Solaribus æquare poſſent, ſolebant in ſuis Cyclis menſes intercalare, ut ex illa intercalatione annus Lunaris annum Solarem aſſequeretur. Menſes autem, quos intercalabant, dicebantur menſes Embolimæi, & annus, cui inſerebatur menſis intercalaris, appellabatur ſimilitèr annus Embolimæus, quia ille annus, præter duodecim Lunationes, ſeu menſes Lunares, habebat inſuper Lunationem decimam tertiam, quæ dicebatur intercalaris; undè in hoc anno Embolimæo erant tredecim menſes Lunares, duodecim videlicèt communes, & decimus tertius intercalaris. De Cyclis, quos olim Græci excogitarunt ad ſuos annos Lunares cum annis Solaribus æquandos, lato calamo agit *Henricus Doduvellus* in libro, quem edidit, *de veteribus Græcorum, Romanorumque Cyclis*. Quapropter, ne actum agere videar, in his explicandis non immorabor. Dicam tamen brevitèr, quinque potiſſimùm Cyclos fuiſſe à Græcis excogitatos, quorum primus appellatur *Dietericus*, ſeu Cyclus duorum annorum, alter *Tetraetericus*, ſeu Cyclus quatuor annorum, tertius dicitur *Octaetericus*, ſeu Cyclus octo annorum, quartus vocatur *Heccaadecaetericus*, ſeu Cyclus ſexdecim annorum, ultimus appellatur *Enneadecaetericus*, ſeu Cyclus novemdecim annorum. De quatuor prioribus Græcorum Cyclis nihil impræſentiarum dicam, quia eorum uſus omninò obſolevit, totque moroſis, implexis, & vanis obvolvuntur difficultatibus, ut planè otioſi homini ſit in his tricis malè operam locare. Hìc dumtaxàt paucis explicabo quid ſit Cyclus Lunæ, dictus *Enneadeeaetericus*, ſeu Decennovennalis, cujus Auctor fuit Meto, Athenienſis, & quo olim Chriſtiani ad Paſchalem celebritatem, & feſtorum diſponenda tempora antè Gregorianam Kalendarii correctionem uſi ſunt.

Cyclus igitùr Decennovennalis, nihil aliud eſt, quàm revolutio 19. annorum, quibus decurſis, Neomeniæ, ſeu Novilunia ad idem fermè principium redeunt undè profectæ ſunt, ità ut evoluto illo annorum Cyclo, iterùm annus, qui ſequitur, dicatur primus, deindè ſecundus, poſteà tertius, donèc perveniatur ad decimum nonum, poſt quem rursùs incipit annus primus hujus Cycli Decennovennalis. Hunc Cyclum tanti fecerunt antiqui, ut illum vulgò *Aureum Numerum* appellarent; ſed eos hac in re à vero aberraſſe fatentur omnes Chronologi.

Fal-

Falsum quippè est, quod sibi persuaserunt antiqui, post novemdecim annos fieri peræquationem utriusque Syderis, & Lunam ad idem punctum reverti, cùm potiùs constet, Novilunia, & Plenilunia post intervallum novemdecim annorum antevertere pristinam Epocham horâ unâ, & minutis 27. Ratio illius est, quia Cyclus novemdecim annorum Solarium Julianorum constat diebus 6939. horis 18. at Cyclus novemdecim annorum Lunarium Astronomicorum continet tantummodò dies 6939. horas 16. minuta 32. Ex quo liquidò patet, Cyclum Decennovennalem annorum Lunarium minorem esse Cyclo decennovennali annorum Solarium Julianorum horâ unâ, minut. 27. Ac subindè post intervallum novemdecim annorum Novilunia, & Plenilunia tempus anticipare horâ unâ, minutis 27. & post spatium annorum 304. Lunationes citiùs accidere horis ferè 23. Quarè, cùm à celebratione Concilii Nicœni habiti anno 325. usque ad Gregorianam Kalendarii reformationem effluxerint anni 1257. Novilunia, & Plenilunia quatuor & ampliùs diebus accidere solebant, quàm Cyclus decennovennalis indicaret, sicque Festum Paschæ non à Luna 15. in 21. sed à Luna 19. in 25. celebrabatur. Hoc vitio antè Gregorianam correctionem laborabat Cyclus decennovennalis Lunæ, at post correctionem jussu illius Summi Pontificis adornatam, longè mendosior evasit Cyclus ille decennovennalis. Enim verò annus Solaris Tropicus, post reformationem Gregorianam, continet dies 365. horas quinque, & minuta 49. ac proindè novemdecim anni Solares Tropici complectuntur dies 6939. horas 14 & minuta 10. Cyclus verò Lunæ decennovennalis habet dies 6939. horas 16. minuta 32. quò fit, ut post Gregorianam Kalendarii reformationem inter Cyclum Lunæ decennovennalem, & Cyclum decennovennalem annorum Solarium Tropicorum sit dissidium duarum horarum, & viginti duorum minutorum, adeò ut intrà spatium 196. circitèr annorum, Novilunia uno die tardiùs accidant. Cui Cycli decennovennalis vitio cùm nullum posset adhiberi remedium, *Aloysius Lilius* ad perpetuam Neomeniarum revolutionem obtinendam, Cyclum Epactarum 30. in Kalendario Ecclesiastico magno cum artificio ordinavit, servata plenorum, cavorumque mensium alternatione, ut videre est apud jam laudatos Christophorum Clavium, & Dionysium Petavium, qui de Epactis, & de Gregoriana Kalendarii reformatione uberrimè differunt.

Ad inveniendum annum Cycli Lunæ decennovennalis, tria præstanda sunt. Primò, investigari debet quotus sit annus æræ vulgaris. Deindè, decurrenti anno Æræ Christianæ semper addenda est unitas (fatentur siquidèm omnes Chronologi, annum primum æræ vulgaris incidisse in annum secundum Cycli Lunæ decennovenalis. Oportet ergo primam Cycli decennovennalis unitatem, quæ antè initium æræ vulgaris fluxerat, semper addere anno currenti æræ vulgaris) denique, hæc anno-

annorum summa dividenda est per 19. annos. Si quid, facta illa divisione, residuum sit, id numerum, seu annum Cycli decennovennalis huic anno debitum indicabit. Si verò, factâ illa divisione nihil residuum sit, annus Cycli decennovennalis huic anno debitus, erit ultimus, seu decimus nonus. Ex.gr. si huic currenti anno æræ vulgaris 1724. unitatem addas, habebis summam annorum 1725. quam summam, si per 19. annos distribuas, residuus erit numerus decimus quintus: sequitur ergo annum decimum quintum Cycli decennovennalis Lunæ debitum esse huic currenti anno æræ vulgaris 1724. Quæ omnia, ad juvandam memoriam, his versibus continentur:

Unum addes annis Domini, summamque novennis,
Et denis tribues, numerus tibi ut aureus adsit.

De Indictione.

Cyclus Indictionis est revolutio 15. annorum, quibus exactis ad unitatem fit regressus, idest, evoluto semèl spatio 15. annorum, annus, qui sequitur, dicitur primus, deindè secundus, posteà tertius, & sic deinceps, donec ventum sit ad annum decimum quintum, post quem rursùm incipit annus primus.

Pluribus perdoctis Chronologis videtur Indictionis nomen à pensitatione Annonarum, & Tributorum, quæ à Romanis indicebantur, originem habuisse. Certò quippè constat, Romanos solitos esse Provinciis; quæ in eorum potestatem veniebant, Tributa imponere. Sic Antiochia anno Urbis Romæ conditæ *690.* Palæstina anno Urbis conditæ *691.* Cilicia maritima anno Urbis conditæ *687.* à Pompejo in potestatem Populi Romani redactæ, Tributa Reipublicæ persolvere jussæ sunt. Probabile igitùr est, Indictionis nomen à pensitatione annonarum, & tributorum ortum habuisse. At cùr Indictio annis 15. constet, & quo tempore usurpari cœperit? necdùm satis Chronologis est exploratum. Alii, cum Auctore Chronici Alexandrini, Indictionum originem ad C. J. Cæsaris tempora referunt. Alii ad annum secundum Imperatoris Augusti. Alii denique, quorum mihi magis arridet sententia, Indictionum originem acceptam referunt Constantino Magno, qui, post profligatos apud Veronam Maxentii Tyranni exercitus, ipsumque Romæ occisum ad Pontem Milvium, sicut scribunt Victor, Orosius, & alii Scriptores Romani, Tributorum Indictionem Italiæ imposuit mense Septembri anni Æræ vulgaris 312. qui fuit septimus Imperatoris Constantini, & Maxentii Tyranni, ut censent Baronius, Petavius, Pagius, & Norisius. Non est tamen improbabilis conjectura doctissimi Patris Pagii, qui in Dissertatione hyppatica censet post Scaligerum, exordium Indictionis annorum 15. desumendum esse à quinquennalibus, decen-

nalibus, & vicennalibus Imperatorum, in quibus solemniis multa peragi solebant, videlicèt nova Templa ædificabantur, vel dedicabantur, Edicta in favorem Religionis, vel boni publici promulgabantur, Tributa tollebantur, aut laxabantur. Donativa militibus, ac populis dabantur, rei è carceribus dimittebantur, à præclarissimis Oratoribus panegyrici de Imperatoribus publicè recitabantur, convivia, epulæ, spectacula celebrabantur cum votis solemnibus, ludis Circensibus, Gladiatoriis, Amphiteatralibus, Scenicis, Thymeliacis, & sacrificiis, quæ *Hecatumbæ* appellabantur, in quibus centum hostiæ ad aram mactabantur. Hunc morem magnâ pompâ celebrandi quinquennalia, decennaliâ, & vicennalia Imperatorum ab Imperatore Augusto inductum Imperatores Christiani, pace per Constantinum Ecclesiæ redditâ, retinuerunt; cum hoc tamen discrimine, quòd, antiquato superstitioso idolorum cultu, ad aram Dei Opt. Max. pro decenniis, ac vicenniis suis sacrificia offerebant, vota nuncupabant, & Gladiatorum ludis omissis, Circenses tantùm, ac Theatrales ludos exhibebant, vero Deo Templa construebant, ac falsorum Deorum delubra solo æquabant. Ab illis igitùr quinquennalibus, & decennalibus Imperatoris Constantini exordium Indictionis 15. annorum sumendum esse non improbabilitèr docent Scaligerus, & Pagius.

Triplex vulgò à Chronologis distinguitur Indictio. Prima appellatur Indictio *Constantinopolitana*, seu *Græca*. Altera, *Constantiniana*, seu *Imperatoria* dicitur. Tertia, *Romana*, seu *Pontificia* nuncupatur, eàque etiamnùm Summi Pontifices in suis Bullis, seu Diplomatibus utuntur. Indictio *Constantinopolitana* sumit exordium à Kalendis mensis Septembris anni Æræ vulgaris 312. & de hac Indictione loquitur *S. Ambrosius* in lib. de Arca, & Noe Cap. 17. & in Epist. 23. aliàs 84. quæ est ad Episcopos per Æmiliam constitutos de celebritate Paschæ, sicut disertè ostendit Cardinalis *Norisius* cap. 6. Differt. 3. de Epochis Syro-Macedonum. *Indictio Constantiniana* initium sumpsit octavo Kalendas Octobris, seu die 24. Septembris anni Æræ vulgaris 312. post victoriam à Constantino Magno de Maxentio Tyranno reportatam. Hæc Indictio Constantiniana posterior est Constantinopolitanâ diebus 24. Deniquè, *Indictio Romana*, seu Pontificia, illa est, quæ à Kalendis Januariis simùl cum anno Juliano exordium ducit, quarè posterior est Indictione Constantinopolitana quatuor integris mensibus, Indictione verò Constantiniana tribus mensibus, & octo diebus, cœpitque Kalendis Januariis anni Æræ vulgaris 313. Hæc autem triplicis Indictionis nota Chronologica plurimùm juvat ad secernenda tàm Historiæ Ecclesiasticæ, quàm prophanæ genuina monumenta à spuriis, & adulterinis. Constat siquidèm, Concilia, ac benè multa Scripta cùm Græcæ, tùm Latinæ antiquitatis, variis illis Indictionibus notari. Ostendit etiam multis exemplis Card. *Norisius* c. 4. Differt. 4. *de Epochis Syro-Macedonum*, in vetustis quibusdam Ecclesiasticis

fticis monumentis perperàm Indictionum annos notari, quòd facilè deprehendere, & corrigere poterit quisquis ad triplicis Indictionis, à nobis præfixum, exordium volet animum advertere.

Ut Lector facilè invenire possit annum Indictionis Romanæ, quæ, ut mox diximus, initium habuit Kalendis Januarii anni æræ vulgaris 313. tria præstare debet. Primò, oportet ut observet quotus sit annus decurrens æræ Christianæ. Secundò, tres annos addere debet currenti anno Æræ vulgaris, seu Christianæ (consentiunt quippè omnes Chronologi, annum primum Æræ vulgaris incidisse in annum quartum Indictionis, ac subindè tres illos Indictionis annos, qui antè primum æræ vulgaris annum effluxerunt, semper addendos esse labenti Æræ Christianæ.) Tertiò, totam hanc summam distribuere debet per 15. annos. Quâ factâ divisione, si nihil est reliqui, annus Indictionis erit ultimus, seu decimus quintus. Si verò factâ illâ divisione, residuus sit aliquis numerus, hic numerus residuus currentem Indictionis annum indigitabit. Ex. causâ, huic labenti anno Æræ vulgaris 1724. addantur tres anni, succrescet summa annorum 1727. quæ annorum summa divisa per 15. annos relinquit numerum binum. Annus igitùr binus Indictionis concurrit cum anno Æræ vulgaris 1724. Quæ omnia duobus istis versibus continentur:

Si tribus adjunctis, Domini diviseris annos,
Ter tibi per quinos, Indictio certa patebit.

PARAGRAPHUS SECUNDUS

De Periodis tàm Græcis, quàm Latinis, quæ ex Cyclis sunt conflatæ.

TRes potissimùm Periodi Græcæ recensentur, Antiochena videlicèt, Alexandrina, & Constantinopolitana, de quibus non minùs latè, quàm disertè tractat doctissimus *P. Antonius Pagius* in speciali Dissertatione de Periodo Græco-Romana.

Periodus Antiochena nihil aliud est, quàm spatium 5495. annorum, quos Græci Antiocheni effluxisse autumant à conditu Mundi usque ad Christi Domini Natale, quod hæc Periodus consignat anno Juliano 45. seu anno Imperii Augusti quadragesimo quarto. Hæc autem Periodus, quam ad Latinorum usum flexit, & accomodavit clarissimus *Pater Pagius*, Cyclos Solis, Lunæ, & Indictionis perindè exhibere potest, ac Periodus Juliana, de qua mox sermonem habebimus, dummodò quatuor observentur regulæ, quas in laudata Dissertatione suppeditat doctissimus ille Auctor. Prima regula est, ut anni initium non à mense Septembri, sicut Græcis solemne est, sed à Kalendis Januariis more Latinorum

ducatur. Altera regula est, ut retineatur Indictio, quam reddit Periodus Anticchena. Tertia, ut è Cyclo Lunæ, quem reddit Periodus Antiochena, unitas abjiciatur. Postrema regula est, ut Cyclo Solis, quem exhibet Periodus Antiochena, quatuor unitates addantur. Has quatuor regulas, si Lector accuratè observet, confestim Cyclos Solis, Lunæ, & Indictionis dignoscere poterit beneficio Periodi Antiochenæ. Nàm ex.gr. annus 45. Iulianus, seu annus quadragesimus quartus Imperii Augusti, quo Ecclesia Romana, Dionysium exiguum secuta, Christum Dominum natum esse supponit, munitur Cyclo Solis 9. Cyclo Lunæ 1. Cyclo Indictionis 3. ut in confesso est apud omnes Chronologos; porrò, eosdem Cyclos tibi exhibebit Periodus Antiochena, si regulas à clar. Pagio traditas executioni mandare velis. Enimverò, annus Periodi Antiochenæ 5493. concurrit cum anno Juliano 45. seu cum anno Imperii Augusti 44. cui Natale Christi Dionysianum consignatur. Si ergò hæc summa annorum 5493. dividatur per 15. annos, relinquet annum Indictionis tertium, qui juxtà præmissam regulam retineri debet. Si verò hæc summa annorum 5493. distribuatur per annos 19. reddet Cycli Lunæ annum secundum. Quapropter juxtà aliam statutam regulam removeri debet unitas è Lunæ Cyclo, quem reddit Periodus Antiochena, & sic residuus erit annus primus Cycli Lunæ. Denique, si hæc summa annorum 5493. dividatur per annos 28. relinquet annum quintum Cycli Solaris, addantur ergò, juxtà assignatam regulam, quatuor unitates, seu quatuor anni Cyclo Solaris, quem exhibet Periodus Antiochena, & manifestò patebit, annum Julianum 45. seu annum Imperii Augusti 44. cui consignatur Natale vulgare Christi, & cum quo concurrit annus Periodi Antiochenæ 5493. muniri Cyclo Solis 9. Lunæ 1. Indictionis 3. & sic in cæteris annis ejusdem Periodi Antiochenæ, easdem servando regulas, nullo negotio Lector inveniet Cyclos Solis, Lunæ, & Indictionis.

Hanc autem Periodum Antiochenam, sic ad usum Latinorum revocatam optimo jure clarissimus Pagius *Græco-Romanam* appellat, quæ universæ temporum doctrinæ lumen, ac incrementum affert, non secùs ac Periodus Juliana. Nàm, præterquàmquòd Periodus Antiochena, seu Græco Romana, Cyclos Solis, Lunæ, & Indictionis exhibere potest, sicut mox ostensum est, concordes etiam omnes Chronologos reddit circà præcipuas epochas, omniumque Scriptorum Latinorum, qui Hebræorum calculum sequuntur, includit Chronologias, ità ut omnes Chronologi Latini, quamvis de Mundi exordio, & de anno proprii Natalis Christi maximas inter se moveant altercationes, possint attamen in supputatione annorum, qui à conditu Mundi usque ad Natale Christi vulgare, seu Dionysianum, fluxerunt, Periodum Græco Romanam usurpare. Ex.gr.compertum est omnibus Chronologis, Christi, Natale vulgare, seu Dionysianum, concurrere cum anno Periodi Græco-Romanæ

næ 5493. Chronologi ergò, qui cum Usserio computant à creatione Mundi usque ad Natale Christi Dionysianum annos 4003. debent conjungere Mundi exordium cum anno Periodi Græco-Romanæ 1490. sicque suam ordiri Chronologiam, *Mundus conditus est anno Periodi Græco-Romanæ 1490*. Deindè, numerando cum Usserio à creatione Mundi usque ad Natale vulgare Christi annos 4003. comperient, Natale vulgare Christi concurrere cum anno Periodi Græco-Romanæ 5493. Similitèr, qui cum Petavio Natale vulgare Christi consignant anno ab exordio Mundi 3983. debent connectere primum annum Mundi cum anno Periodi Græco-Romanæ 1510. sicque suam inire Chronologiam, *Mundus conditus est anno Periodi Græco-Romanæ* 1510. Dein, putando cum Petavio ab exordio Mundi usque ad Natale vulgare Christi annos 3983. invenient Natale vulgare Christi incidere in annum Periodi Græco-Romanæ 5493. Idem dicendum est de aliis Chronologis Latinis, quorum Chronologiæ in Periodo Græco-Romana includuntur. Nullus quippè est Chronologus ex his, qui Hebraicis, & Latinis adhærent Codicibus, qui à conditu Mundi usque ad Natale vulgare Christi plures annos colligat quàm 5493. immò nullus eorum est, qui tantam annorum summam antè Natale vulgare Christi fluxisse existimet. Quapropter, omnes Chronologi Latini, licèt in recensendis annis, qui à cretione Mundi ad Natale usque vulgare Christi sunt elapsi, multùm inter se discrepent, possunt attamèn in supputatione annorum uti periodo Græco-Romanâ, & illius beneficio concordes esse circà annum Natalis vulgaris Christi, & circà alias nobiliores Mundi epochas. Sed de his, & aliis utilitatibus, quas in rebus Chronologicis affert Periodus Græco-Romana, latè differit doctissimus *Pagius* in elegantissima, quàm edidit, Dissertatione *de Periodo Græco-Romana*, quâ etiam in conscribendis Ecclesiæ Annalibus usus est. Quapropter, tantùm abest, ut ipse cum *Samuele Basnagio* Tom. 2. Annalium Politico-Eccles. Dissertatione undecimâ, existimem, frustrà insudasse *Pagium* in excogitanda novâ illa periodo Græco-Romana, ut potiùs Auctor sim omnibus, qui Historiæ Ecclesiasticæ, & Chronologiæ studio incumbunt, ut hanc periodum *Græco-Romanam* calleant, & in ea strenuè se se exerceant, quò majori fructu, & utilitate Annales Ecclesiasticos, à doctissimo illo Auctore concinnatos, lectitare possint.

Ut inveniatur annus, qui decurrit, periodi Græco-Romanæ, duo observari oportet. Primò, inspici debet quotus sit annus Æræ vulgaris, deindè semper addendi sunt anno labenti Æræ vulgaris anni 5493. cujus additionis ratio est, quia annus primus Æræ vulgaris connectitur cum anno periodi Græco-Romanæ 5494. supponunt ergò Chronologi, qui in putatione annorum periodo Græco-Romana utuntur, fluxisse antè Æram vulgarem annos 5493. quæ annorum summa semper addenda est anno Æræ vulgaris, ut annus periodi Græco Romanæ inveniri possit. Exempli causâ, huic Æræ vulgaris labenti anno millesimo septingentesimo vigesimo

ſimo quarto addo annos 5493. ex qua additione emergit ſumma 7217. indè certiſſimè dignoſco, annum periodi Græco-Romanæ 7217. concurrere cum anno labenti Æræ vulgaris 1724.

Periodus Alexandrina eſt ſpatium 5501. annorum, quos Græci Alexandrini elapſos eſſe putant ab exordio Mundi uſque ad Chriſti Domini Natale, quod prædicta periodus conſignat anno Juliano 43. ſeu anno Imperii Auguſti quadrageſimo ſecundo. Ex quo patet diſcrimen, quod intercedit periodum Alexandrinam inter & periodum Antiochenam. Nàm Periodus Alexandrina illigat annum Incarnationis Domini anno Iuliano 43. ſeu anno Imperii Auguſti 42. periodus verò Antiochena retrahit annum Incarnationis Domini ex anno Juliano 43. ad annum Julianum 45. ſeu ad annum Imperii Auguſti 44. & creationem Mundi decennio tardiùs inchoat quàm *Julius Africanus*, & alii Græci Alexandrini inceperunt, nàm *Julius Africanus*, & Græci Alexandrini à creatione Mundi uſque ad annum Julianum quadrageſimum tertium numerant annos 5501. Græci autem Antiocheni numerant nonniſi annos 5491.

Periodus Conſtantinopolitana, quæ in Patriarchatu Conſtantinopolitano, in Moſcovia, & in aliis Orientis regionibus, Patriarchæ Conſtantinopolitano, ſubjectis, etiamnùm viget, nihil aliud eſt, quàm ſpatium annorum 5509. quos Græci Conſtantinopolitani numerant à primordio Mundi uſque ad Chriſti Domini Incarnationem, quam hæc periodus conſignat anno Juliano 45. ſeu anno Imperii Auguſti 44.

De Periodis Latinis, Victoriana, & Juliana.

P*Eriodus Victoriana* ex duobus Cyclis coaleſcit, ſcilicèt ex Cyclo Solis annorum 28. & ex Cyclo Lunæ annorum 19. ex quibus Cyclis inter ſe multiplicatis emergit ſumma annorum 532. quibus tota continetur periodus Victoriana. Enimverò, ſi Cyclus Solis, qui eſt viginti octo annorum, multiplicetur per Cyclum Lunæ, qui eſt novemdecim annorum, hoc eſt, ſi novemdecies numerentur viginti octo anni; habebis ſummam annorum 532. & viciſsìm ſi Cyclus Lunæ, qui eſt novemdecim annorum, multiplicetur per Cyclum Solarem, ideſt, ſi vigintioctiès numerentur novendecim anni, eadem conſurget ſumma annorum 532. Hujus autem periodi Victorianæ ea conditio eſt, ut duo Cycli Solis, & Lunæ in unum periodi annum incurrentes, alteri anno in tota periodo convenire nequeant. Ex.gr. annus primus Æræ vulgaris notatur Cyclo Lunæ II. & Cyclo Solis X. nullus itaque annus in tota periodo Victoriana occurrit, qui iisdem Cyclis, ſeu Lunæ II. & Solis X. ſit affectus. Hujus periodi Auctor fuit *Victorius*, ſeu *Victorinus Aquitanus*, ſicut teſtantur *Marianus Scotus*, *Sigebertus*, & *Baronius* ad annum Chriſti 463. Cenſet tamen clariſſimus *Pagius* in Diſſertatione *de Periodo* *Græ-*

Græco-Romana, Victorinum non esse inventorem illius periodi, sed illum dumtaxàt primum fuisse, qui eam apud Latinos adhibuerit, illiusque periodi inventionem Orientalibus acceptam referri debere. Sed eà de quæstione contendere nolumus, cùm nihil sit, cùr illius periodi inventionis laudem Victorino invideamus. Observat quippè Cardinalis *Norisius* in expositione Fastorum Consularium Auctoris anonymi, deceptum fuisse Victorinum, dùm putavit ope periodi à se excogitatæ non solùm easdem Lunationes, sed etiam eumdem hebdomadis feriarum ordinem in orbem revocatum iri. In hoc, inquam, deceptum fuisse Victorinum, ait Cardinalis *Norisius*, quia hæc periodus Victoriana post evolutos annos 532. non eumdem feriarum, ac Lunationum ordinem in orbem deducebat, sed è contra Novilunia post annos 532. citiùs accidebant uno die, horis sexdecim, minutis 51. Quapropter, cùm hæc periodus Victoriana id, quod spectabat, attingere non posset, novam doctissimus ille Cardinalis Periodum *Lunisolarem* excogitavit, quæ consistit in revolutione annorum 1932. ità ut emenso spatio annorum 1932. Novilunia, & Plenilunia redeant eàdem horâ ejusdem diei, & feriæ, à qua inceperunt. Hanc *Norisianam* periodum latè explicat eruditus *Pater Guillelmus Bonjour*, Augustinianus, in Kalendario Romæ edito anno 1701. eamque quamvis stylo veteri, seu Juliano constructam, ad stylum novum, seu Gregorianum, certarum radicum defixione periodicâ facilè accommodat. Hunc ergò Auctorem consulat Lector, si plura hac de re scire velit.

Periodus Juliana, quàm *Josephus Scaliger*, vir in doctrina temporum versatissimus, adinvenit, vel quam, ut putat *Usserius*, à Roberto Lotharingo, Herefordiensi Episcopo, adinventam, post quingentos annos Chronologicis usibus adaptavit *Scaliger*, nihil aliud est, quàm quidam annorum circulus, ex triplici conflatus Cyclo, videlicèt Solis, qui spatio 28. annorum absolvitur, Cyclo Lunæ, qui est 19. annorum, & Cyclo Indictionis, qui constat annis 15. Nàm, si Cyclus Solis, ut mox dictum est, multiplicetur per Cyclum Lunæ, vel si versâ vice Cyclus Lunæ multiplicetur per Cyclum Solis, ex ea multiplicatione prodibit summa annorum 532. At, si hæc summa annorum 532. rursùs multiplicetur per Cyclum Indictionis, qui est 15. annorum, idest, si quindeciès multiplicetur summa annorum 532. ex ea multiplicatione succrescet summa annorum 7980. quibus tota continetur periodus Juliana. Porrò, illius famosæ, & totiès decantatæ periodi hæc ratio est, ut quilibet tres Cycli, videlicèt Solis, Lunæ, & Indictionis in unum incurrentes periodi annum, nulli alteri anno in tota periodo Iuliana competere possint. Ex.gr. Primus annus periodi Iulianæ notatur Cyclo Solis 1. Lunæ 1. Indictionis 1. in cæteris igitur annis, ex quibus conflatur periodus Juliana, nullum invenies, præter illum primum annum, cui tres isti congruant Cycli, idest, qui notetur Cyclo Solis 1. Lunæ 1. Indictio-

ctionis 1. Duratura autem est hæc periodus Juliana usque ad annum Æræ vulgaris 3267. Quapropter, anno Æræ vulgaris 3268. (factâ hypothesi quòd Mundus ad hunc usque annum perstare debeat) denuò inceptura est periodus Juliana unà cum triplici Cyclo, ex quo conflata est, sumpto ab unitate exordio, ità ut annus Æræ vulgaris 3268. notandus sit in periodo Iuliana Cyclo Solis 1. Lunæ 1. Indictionis 1. sicque in orbem redibunt in periodo Juliana Cycli Solis, Lunæ, & Indictionis.

Illius periodi Julianæ usum laudant, & mirantur omnes Eruditi, qui cunctas historiarum epochas, hanc ad regulam exigunt. Doctissimus *Petavius*, licèt acerrimus Scaligeri æmulus, ait lib.9. de doctrina temporum cap.6. sine præsidio illius periodi Julianæ cæcam esse, & obscuram annorum seriem, nec nisi per ambages, annorum situs explorari posse. Certè negari haud potest, hanc periodum Julianam perindè Chronologiæ utilem esse, ac periodum Græco-Romanam, eadem quippè commoda præbet, quæ Græco-Romana. In primis, periodus Juliana, non secùs ac Græco-Romana, Chronologos Latinos, qui de Mundi primordiis valdè inter se dissentiunt, concordes efficit circà annum Natalis vulgaris, seu Dionysiani, Christi Domini, quia fatentur omnes Chronologi Latini, Natale vulgare Christi esse illigandum anno periodi Julianæ 4713. Prætereà, id commodi habet periodus Iuliana, ut omnes Latini Chronologi eà uti possint in supputandis annis, qui à conditu Mundi usque ad Natale vulgare Christi sunt elapsi, quia in periodo Juliana omnes Scriptorum Latinorum Chronologiæ includuntur. Ex.gr. constans est omnium Chronologorum sententia, ad annum periodi Julianæ 4713. referendum esse Natale vulgare Christi; oportet ergò, ut illi Chronologi, qui cum *Usserio* putant, à creatione Mundi usque ad Natale vulgare Christi effluxisse annos 4003. conjugant primum annum Mundi cum anno periodi Julianæ 710. quæ annorum summa constituenda est in exordio Mundi, & ab ea ineunda tota annorum series, sic videlicèt incipiendo: *Mundus conditus est anno periodi Julianæ* 710. Dein, numerando annos 4003. qui, juxtà *Usserium*, ab exordio Mundi interfluxerunt usque ad Natale vulgare Christi, perspicuum erit, Natale vulgare Christi, juxtà *Usserii* calculum, incidisse in annum periodi Julianæ 4713. Similitèr Chronologi, qui cum *Petavio* Natale vulgare Christi consignant anno Mundi 3983. connectere debent primum annum Mundi cum anno periodi Julianæ 730. quæ annorum summa in Mundi principio statuenda est, & ab ea ducenda tota annorum series, sic videlicèt incipiendo: *Mundus conditus est anno periodi Julianæ* 730. Deindè, numerando annos 3983. qui, juxtà *Petavium*, à creatione Mundi usque ad Natale vulgare Christi effluxerunt, liquidò patebit, Natale vulgare Christi, juxta *Petavii* calculos, incidisse in annum periodi Iulianæ 4713. Idem occurrit dicendum de aliis Chronologorum Latinorum sententiis, quæ facilè in periodi Iulianæ ambitu includi possunt, cùm nullus Chronolo-

nologus ex his, qui juxtà Hebraicos, & Latinos Codices, annorum intervalla subducunt, plures à creatione Mundi usque ad Natale vulgare Christi, quàm 4713. annos colligat, imò nec tantam annorum summam antè Natale vulgare Christi præteriisse scribat.

Expositis utilitatibus, quas rebus Chronologicis affert periodus Juliana, non abs re erit paucis ostendere, quâ viâ post Natale Christi Domini inveniri, & dignosci possit annus periodi Iulianæ. Duo autem ad inveniendum post Natale Christi Domini annum periodi Julianæ necessaria sunt. Primò, inspici debet, quotus sit annus decurrens Æræ vulgaris. Deindè, decurrenti anno Æræ vulgaris addendi sunt anni 4713. cujus additionis ratio est, quia omnes ad unum fatentur Chronologi, annum primum Æræ vulgaris concurrere cum anno periodi Julianæ 4714. supponunt ergò Chronologi, antè annum primum Æræ vulgaris effluxisse annos periodi Julianæ 4713. Quapropter, hi anni 4713. periodi Julianæ, quos antè annum primum Æræ vulgaris fluxisse Chronologi supponunt, semper addi debent anno currenti Æræ vulgaris, ut inveniatur annus periodi Iulianæ. Ex.gr. huic anno Æræ vulgaris 1724. addo annos 4713. quâ factâ additione emergit summa annorum 6437. ex quo certissimè colligo annum periodi Julianæ 6437. concurrere cum labenti anno Æræ vulgaris 1724. Sed de periodo Iuliana hæc levi brachio attigisse sufficiat.

PARAGRAPHUS ULTIMUS

De nobilioribus Æris, & Epochis tàm Græcis, quàm Latinis.

ÆRæ, seu Epochæ, nihil aliud sunt, quàm fixi quidam cardines, seu indices, quibus rerum gestarum indigitantur tempora. Inter has in primis recensetur Olympiadum Epocha, quæ ortum habet à ludis Olympicis, à quorum exordio Græci suos annos putare solebant. Deindè aliæ sunt, quæ exordium ducunt ab Urbium conditu, sic insignis Epocha de condita Roma. Aliæ ab initio Regni Principum, sic famosa Æra Nabossarea, à Nabonassare, Chaldæorum Rege; Æra Lagidarum, à Ptolomæo Lagi, Ægyptiorum Rege, Æra Seleucidarum, à Seleuco Nicanore, Syriæ Rege; Æra Diocletiani ab initio Imperii Diocletiani. Aliæ à partâ Urbium autonomia, seu libertate, ortum habent, sic Æra Antiochena. His, & aliis id genus Æris, & Epochis cùm plenior de Annis Christi notitia haberi possit, in rem Chronologiæ studiosorum facturos nos esse duximus, brevem illarum hic explicationem attexere.

De Epochis, & Æris Græcis.

OLympias nihil aliud est, quàm quatuor annorum solidorum decursus. Sic autem appellatur ab Olympicis ludis, seu agonibus, & certaminibus, quæ apud Græcos quinto quoque ineunte anno celebrari solebant, ut tradunt *Phlegon*, egregius, teste Eusebio, Olympiadum supputator, *Julius Africanus*, *Censorinus*, *Pausanias*, *Polybius*, *Dionysius Halicarnassæus*, *Diodorus Siculus*, *S. Hieronymus*, Eusebii continuator, & multi alii Auctores, qui in putandis annis Olympiades adhibuerunt. Duplex autem est Olympiadum Epocha, vera videlicèt, & vulgaris. De vera Olympiadum epocha, seu de prima Olympiade non convenit inter Chronologos. Sed de vulgari Olympiadum epocha, quæ modò in usum Chronologorum recepta est, una & concors est omnium Chronologorum sententia. Vltrò quippè fatentur, vulgaris Olympiadum Epochæ initium ducendum esse à *Corœbo Elæo*, quem arte coquum fuisse prodit *Athenæus* lib.9. quique in stadio vicit anno periodi Julianæ 3938. antè Romam conditam annis viginti tribus, antè Æram vulgarem 776. Quamvis autem hæc Olympias reapsè non sit prima, sed solùm vigesima octava, Græci attamèn tanto favore, & studio eam exceperunt, ut *Corœbus*, qui in ea vicit, tanquàm Mercurius Bifrons, fabulosi temporis vindex, collocetur; quidquid verò ejus victoriam præcessit, tanquàm fabulosum apud ipsos habeatur. Undè non mirùm, si Chronologi hac Olympiade quasi omnium prima esset, in præfigendis historiæ temporibus utantur; nam, ut optimè ait Cl. *Marshamus* pag. 423. *Canonis Ægyptiaci*, *Hebræi*, *& Græci*, parúm interest rei Chronologicæ; utrùm *Corœbi* Olympias prima sit, vel tantùm vigesima octava, dummodò stabilis figatur terminus, à quo putentur tempora. Consensus Chronologorum errorem protegit, & epocham ab omni controversia vindicat.

Æra Nabonassari ità dicta est à *Nabonassaro*, Chaldæorum Rege, à cujus Regni primordio Græci novam Æram, seu Epocham instituerunt. Hujusce Æræ Nabonassari exordium ponitur in anno periodi Iulianæ 3967. anno 2. Olymp. 8. Urbis Romæ conditæ anno septimo, die 26. mensis Februarii, feriâ quartâ, quâ Neomenia mensis Ægyptiaci *Thoth* contigit, sicut *Petavius*, & *Ricciolius* probant ex testimonio *Censorini*, & ex multis observationibus Astronomicis apud Ptolomæum. Hæc Æra Nabonassari antevertit Natale vulgare Christi annis 747.

Æra Lagidarum sic appellata à Ptolomæo, Lagi filio, qui primus post obitum Alexandri Magni regnavit in Ægypto, auspicatur eodem anno, quo *Alexander Magnus*, post celebrem ad Arbela victoriam de Dario Codomanno reportatam, cœpit tanquàm Supremus Monarcha regna-

regnare in Asia anno periodi Julianæ 4385. antè Æram vulgarem 329. Quamvis enim Ptolomæus, Lagi filius, non nisi 12. annis post obitum Alexandri Magni, diadema, nomenque regium usurpaverit, nihilominùs ab eo anno, quo Alexander Magnus ut supremus Monarcha regnavit, annos Principatus Ptolomæi numerarunt Lagidæ. Et hinc prodiit Æra Lagidarum, ut testantur *Lucianus* in Macrobiis, *Eusebius* in Chronico, *Epiphanius* in lib. de ponderibus, & mensuris.

Æra Seleucidarum, seu *Syro-Macedonum*, cœpit 12. annis post obitum Alexandri Magni, postquàm videlicèt *Seleucus Nicator*, vel *Nicanor* dictus, idest, Victoriosus, unus ex Alexandri Magni Ducibus, Demetrium, Antigoni filium, commisso apud Gazam Palæstinæ prælio superavit, & Nicanorem Antigoni Præfectum sibi occurrentem profligavit, Mediam, Susianam, & Babyloniam recuperavit, undè metu Antigoni profugerat, & in Ægyptum secesserat. Id autem contigit anno periodi Julianæ 4402. anno 1. Olymp. 117. anno Urbis Romæ conditæ 442. antè Æram vulgarem, seu Christianam, 312. undecim annis antequàm prædictus *Seleucus* Syriâ potiretur.

Falluntur quippè nonnulli Chronologi, qui putant Æram Seleucidarum auspicari, unà cum Seleuci Nicatoris Principatu in Syria anno Urbis conditæ 442. Nam certum est ex *Diodoro Siculo* lib.18. anno Urbis conditæ 442. Antigonum cum prævalido exercitu in Syriam descendisse, & Ptolomæum Cœle-Syriâ, ac Phœniciâ expulsum, intra Ægypti terminos detrusisse. Quòd sanè manifestò evincit, Syriam anno Urbis conditæ 442. necdùm à Seleuco Nicatore fuisse occupatam. Deindè, *Antigonus* à fœderatis Principibus Macedonum victus, Regnoque, & vita privatus est anno 4. Olymp. 119. tuncque Victores, ut testantur Appianus in *Syriacis*, & Plutarchus *in Pyrrho*, Regnum Antigoni occisi velut magnum corpus secum invicem partiti sunt, & *Seleucus Nicator* superiorem Asiam obtinuit eodem anno Olymp. 119. ab Urbe condita 453. ante Christi Æram 301. Verùm, etsi Seleucus hoc duntaxàt anno Syriâ potitus sit, annos tamen regni sui ab eo tempore numeravit, quo Babylone recuperatâ ad maximum omnium Asiæ Regnum post Alexandri Imperium sibi aditum aperuit, quamvis per id temporis à Regio Diademate, & nomine usurpando abstineret. Æra itaque Seleucidarum iniit ab Autumno anni periodi Julianæ 4402. Urbis conditæ 442. undecim annis antequàm Seleucus Syriam occuparet.

Triplex distinguitur Æra Seleucidarum pro triplici, quod ipsi tribuitur, exordio. Prima dicitur Judaica, quia in usu erat apud Judæos, & incipit à mense *Nisan*, seu à primo Verno mense anni periodi Iulianæ 4402. Iudæi quippè à Neomenia mensis *Nisan* annos suos legales auspicabantur ex Dei Præcepto, ut videre est Exodi cap.12. & Levitici cap.23. idque etiam disertè tradit *Josephus* lib.3. Antiq. cap.20. Hanc Æram Seleucidarum semper conservarunt Judæi; licèt enim sub Simo-

ne Summo Sacerdote novam Judæi instituerint Epocham, eò quòd Seleucidarum jugum excussissent, ut legitur cap.14. lib.1. Machab. *Anno centesimo septuagesimo ablatum est jugum gentium ab Israel. Et cœpit populus scribere in tabulis, & gestis publicis: Anno primo sub Simone Summo Sacerdote, Magno Duce, & Principe Judæorum*. Attamèn Æram Seleucidarum adhùc retinuerunt Judæi, ut constat ex cap. seq. *Octava decima die mensis Elul, anno centesimo septuagesimo secundo, anno tertio sub Simone Sacerdote Magno*. Annus autem centesimus septuagesimus secundus est annus Epochæ Seleucidarum, seu Regni Græcorum. Altera Æra Seleucidarum vocatur Antiochena, seu Alexandrea, quæ initium ducit à mense *Tisri*, hoc est in Autumno ejusdem anni periodi Julianæ 4402. quò fit, ut illa Æra Seleucidarum, quæ Antiochena dicitur, posterior sit sex mensibus Ærâ Seleucidarum, quæ *Judaica* appellatur. Tertia denique Seleucidarum Epocha ea est, quæ *Chaldaica* appellatur, & cujus initium à Verno tempore sequentis anni periodi Iulianæ 4403. desumitur, quarè anno integro posterior est ÆraSeleucidarum, quæ *Antiochena*, seu *Alexandrea* nuncupatur. Hæc triplicis Æræ Seleucidarum distinctio accuratè observanda est, quia illius beneficio facilè admodùm conciliatur Chronologica illa dissonantia, quæ prima fronte reperiri videtur inter Auctorem libri primi, & Auctorem lib. 2. Machab. Auctor siquidèm lib.1. Machab. adhibet in numerandis annis Æram Seleucidarum, quę *Judaica* dicitur, & quæ, ut mox diximus, initium ducit à mense *Nisan*, qui est primus mensis Vernus. Et Auctor lib.2. Machab. in recensendis annis Regni Græcorum utitur Ærâ Seleucidarum, quæ *Antiochena*, seu *Alexandrea* appellatur, & quę ab Autumno, seu à mense *Tisri* auspicatur. Quamobrem Auctor lib.1. Machab. in putatione annorum Regni Gręcorum semper sex integris mensibus antevertit Auctorem lib.2. Machab. Ad hęc si animum seriò advertisset *Scaligerus*, nullum profectò in libris Machabaicis nactus fuisset Chronologicę dissonantię vestigium, & ab his verbis procul omni dubio abstinuisset, quę temeritate non vacant; *Quis Œdippus hæc solverit? Itaque benè de illo Auctore meruerit, qui illum à suspicionis errore vindicaverit*.

Æram Seleucidarum omnes Syro-Macedones, seu Syrię populi à Macedonibus devicti, usurparunt, videlicèt *Edesseni*, *Apameenses*, *Damasceni*, *Emisseni*, *Tripolitæ*, *Antiocheni*, *Seleucienses*, *Laodicenses*, *Gadari*, *Gazenses*, donec à Pompejo suis utendi legibus libertatem obtinuissent; tunc enim antiquatâ Seleucidarum Ærâ omnes illi populi novam in honorem Pompeii, quem velut suum Liberatorem agnoscebant, instituerunt; sicut ex multis nummis apud Asiaticos sculptis luculenter demonstrat *Card. Norisius* in sæpè laudato Opere *de Epochis Syro-Macedonum*.

Æra, seu *Epocha Antiochena* quadruplex est. Prima est illa Epocha, quam, ut mox dictum est, Antiocheni communem habuerunt cum Seleu-

Seleucidis, seu Syro-Macedonibus, & quam ab initio Seleuci Nicatoris sumptam in numerandis annis retinuerunt, donec in potestatem Romanorum venirent. Altera Epocha Antiochena ea est, quam Antiocheni, priori Epochâ, ideſt, Seleucidarum relictâ, instituerunt in honorem Pompeii, à quo autonomiam, seu libertatem suis utendi legibus acceperunt anno Urbis Romæ conditæ 690. Quapropter, hæc secunda Antiochenorum Epocha meritò appellari potest *Pompejana*. Tertia Antiochenorum Epocha ea est, quam Antiocheni Epochæ Pompejanæ posteà substituerunt, quando videlicèt à *Cajo Julio Cæsare*, Dictatore, eamdem autonomiam, seu libertatem, majoribus cumulatam beneficiis, & novis auctam privilegiis, obtinuerunt. De illius tertiæ Epochæ Antiochenæ exordio dissident Chronologi, sed ipse libentèr subscribo *Cardinali Norisio*, qui in Dissertatione 3. de Epochis Syro-Macedonum, initium istius Epochæ Antiochenæ statuit in Autumno Urbis Romæ conditæ 705. periodi Julianæ 4665. ante Æram vulgarem 49. eo videlicèt anno, quo *Cajus Julius Cæsar* ex Gallia rediens, Pompejum Italiâ fugavit, Romam ingressus est, dictaturam obtinuit, eâque confestim depositâ, se ipsum, & *P. Servilium Isauricum*, Consules declaravit. Postrema Epocha Antiochena illa est, quam instituerunt Antiocheni in honorem Imperatoris Augusti, postquam navali prælio apud Actium anno Urbis Romæ conditæ 723. Antonium, & Cleopatram superasset.

Æra Arabum, seu *Mahometanorum*, sumit initium à fuga Mahumetis, quam Mahometani appellant in Alcorano *Hegiram*, ideſt, persecutionem, cùm scilicèt hic Pseudo-Propheta ob doctrinam, quam disseminabat, novam, & impiam, de vita periclitaretur, & à suis popularibus, apud quos malè audiebat, vexatus fugeret ex Urbe Mecha. Hæc autem Mahometis fuga contigit anno Æræ vulgaris 622. die 15. mensis Julii, in quam incidit Neomenia mensis *Muharram*, qui est primus mensis Lunaris Arabum.

Æra Persarum, quæ etiam dicitur *æra Jezdegirdis*, à Jezdegirde, postremo Persarum Rege, habuit initium anno Æræ vulgaris 632. diè decimâ sextâ mensis Junii, quâ incepit mensis *Fevardin*, qui est primus Persarum mensis. Consule Scaligerum, Petavium, Ricciolium, necnon Tabulam Chronologicam, quam exhibet Vir clarissimus *Du-Cange* in suo Glossario.

De Æris, & Epochis Latinis.

Epocha de anno, quo condita est Roma, multiplex circumfertur. Prima est Epocha *Varroniana*, seù Varronis, Romanorum doctissimi, qui scribit, Romam conditam esse anno 3. Olympiadis sextæ, seu anno perio-

periodi Julianæ 3961. ante Æram vulgarem 753. Altera Epocha de condita Roma ea est, quæ dicitur *Capitolina*, cujus Auctor fuit *Verrius Flaccus*, homo Libertinus dicendi genere ea tempestate inter Grammaticos eximius, ut prodit *Suetonius* cap. 17. de Illustribus Grammaticis. Hæc Epocha Capitolina recentior est uno anno integro Epochâ Varroniana, incipit enim anno 4. Olympiadis sextæ. Tertia Epocha de conditu Romæ ea est, quæ appellatur *Catoniana*, quam videlicet *M. Porcius Cato*, *Livius*, & *Dionysius Halicarnassæus*, secuti sunt, & hæc Epocha biennio integro recentior est Epochâ Varroniana, auspicatur enim anno primo Olympiadis septimæ. Quarta Epocha Urbis Romæ conditæ vocatur *Polybiana*, cujus Auctor est *Polybius*, quamve secuti sunt *Cornelius Nepos*, & *Lutatius*. Hæc autem Epochâ Polybiana incipit anno 2. Olympiadis septimæ, & triennio recentior est Epocha Varroniana. Postrema Epocha de conditu Urbis Romæ nuncupatur *Fabiana*, cujus Auctor fuit *Fabius*, Pictor, Historicus, teste Livio, Romanorum antiquissimus. Hæc Epocha Fabiana sexennio recentior est Epochâ Varroniana, sumit quippè initium ab anno primo Olympiadis octavæ. Inter omnes illas de conditu Urbis Romæ Epochas Principem locum apud Chronologos obtinet Epocha Varroniana, quâ semper in publicis monumentis usi sunt Romani, & celebriores eorum Scriptores, *Censorinus*, *Velleju Paterculus*, *Plutarchus*, *Cornelius Tacitus*, *Aulus Gellius*, *Entropius*, *Plinius &c.* Eamdem Epocham tanquam pro norma habuere Imperatores, *Augustus*, *Claudius*, *Domitianus*, *Severus*, & *Philippus*, ut ex ludis sæcularibus ab uno quoque eorum celebratis constat, hos si quidem ludos omnes apud Censorinum legimus, qui in alia Epocha locum non habent præterquàm Varronianâ.

Hi sunt Reges, qui Romæ 244. annos solidos regnarunt.

I. Rex *Romulus* regnavit	37. annis.
Post mortem Romuli fuit *interregnum*	1. annis.
II. Rex *Numa Pompilius* regnavit	43. annis.
III. Rex *Tullius Hostilius* regnavit	32. annis.
IV. Rex *Ancus Martius* regnavit	24. annis.
V. Rex *Tarquinius Priscus* regnavit	38. annis.
VI. Rex *Servius Tullius* regnavit	44. annis.
VII. Rex *Tarquinius Superbus* regnavit	25. annis.
	Summa collecta 244.

Regnarunt itaque Romæ septem illi Reges annis 244. Verùm, ob stuprum, quod Sextus Tarquinii Superbi filius castissimæ Lucretiæ intulit.

tulit, Regia potestas Romæ extincta est, atque in Regum locum Consules suffecti sunt, quorum primi fuere *L. Junius Brutus*, & *L. Tarquinius Collatinus*. Quia tamen Tarquinii nomen Romanis erat invisum, *Tarquinius Collatinus*, suadente *Bruto*, Consulatu se abdicavit, *Brutus* verò in Comitiis centuriatis sibi collegam ascivit *Valerium, Volusi filium, Poplicolam*. At, Bruto in prælio occiso suffectus est *S. P. Lucretius Tricipitinus*, & huic etiam mortuo subrogatus est *M. Horatius Pulvillus*. Ab anno itaque Urbis conditæ 245. incipiunt Fasti Consulares, in quibus dirigendis strenuam navarunt operam *Onuphrius*, *Sigonius*, *Pighius*, *Pagius*, & *Norisius*.

Annus Julianus ità dictus est *à Cajo Iulio Cæsare*, qui annum Lunarem, quo à Romuli tempore ad annum usque Urbis Romæ conditæ 708. usi sunt antiqui Romani, in annum Solarem commutavit. In qua anni commutatione, seu emendatione, tria præstitit Julius Cæsar. Primò, Æquinoctia, & Solstitia, quæ sunt puncta Cardinalia, locavit in octava parte signorum, seu octava die ante kal. Aprilis, Julii, Octobris, & Januarii. Deindè, instituit annum civilem dierum 365. & sex horarum. Denique, diem bissextilem quarto quoque anno intercalari jussit. Illius anni Juliani initium desumitur à kalendis mensis Januarii hujus anni, quo Iulius Cæsar quartum iniit Consulatum, qui annus est quadragesimus quintus ante Æram vulgarem, & à conditu Urbis Romæ septingesimus nonus. Ab hoc anno usque ad exordium Æræ Christianæ, hoc est, usque ad annum quadragesimum quintum Imperii *Augusti*, & Urbis conditæ 754. dedimus Dissertatione sexta seriem Romanorum Consulum, & compendiosam descriptionem rerum, quæ sub his Consulibus gestæ sunt; à pag. 145. usque ad pag. 156. Tom. I.

Lustrum est spatium quinque annorum. Sic autem appellatur, teste Varrone libro 5. de lingua Latina, à *Luendo*, idest, solvendo. *Lustrum*, inquit, *nominatum tempus quinquennale à luendo, hoc est, solvendo: quod quinto quoque anno vectigalia & tributa persolvuntur*. Cicero etiam *in Verrina quarta* hæc habet: *quinto quoque anno Sicilia tota censetur*.

Æra Hispanica orditur ab anno Urbis Romæ conditæ 716. ante Æram vulgarem, seu Christianam, annis 38. *Appio Claudo Pulchro*, & *Norbano Flacco*, Consulibus. Hispania si quidem anno Urbis Romæ conditæ 715. seu anno Juliano septimo, in Cæsaris Octaviani potestatem per Domitium Calvinum Proconsularem redacta fuit, teste *Dione* lib. 48. unde Hispani à kalendis Januarii anni sequentis, seu anni Juliani octavi, & Urbis Romæ conditæ 716. Æram suam inchoarunt. Quocircà errant, qui cum Baronio initium Æræ Hispanicæ deducendum putant ab anno Urbis Romæ conditæ 715. *L. Martio Censorino, & C. Calvisio Sabino* Consulibus. Æra Hispanica præcedit Æram Vulgarem, seu Christianam triginta octo solidis annis. Itaque Æræ Christianæ semper adde annos 38. ut habeas Æram Hispanicam, vel ex Æra Hispanica detrahe annos 38. ut annum Æræ Christianæ invenias.

Digitized by Google

Æra vulgaris, seu Christiana, dicta etiam *Dyonisiana* (sumptâ nomenclaturâ à suo Auctore scilicèt *Dyonisio*, qui fuit natione Scytha & Abbas cognomento exiguus) habet initium à die 25. mensis Decembris anni 44. Imperii Augusti, anni 45. Juliani, Urb. cond. 753. Olymp. 194. ann. 4. *Cornelio Lentulo*, & *Calpurnio Pisone* Consulibus. Primus tamen annus Æræ vulgaris, seu Dyonisianæ, auspicatur kalendis mensis Januarii anni 45. Imperii Augusti, seu anni Juliani 46. ann. primi Olymp. 195. Urbis Romæ conditæ 754. *Cajo Cæsare*, Augusti nepote, & *L. Æmilio Paulo* Consulibus. In hac Epocha consentiunt omnes periti hujus temporis Chronologi, qui accuratissimo Criterio Fastos Consulares antehàc haud parum turbatos in præclaro ordine collocarunt, & nonnullos errores, in quos aliqui Historici, præsertim *Baronius*, *Spondanus*, & *Onuphrius*, circa exordium Æræ vulgaris seu Christianæ impegerant, magno Reipublicæ litterariæ emolumento emendarunt. Hanc Æram vulgarem seu Christianam in putatione annorum, impræsentiarum usurpat Ecclesia Romana, quæ hunc labentem annum, quo ista scribo, ait esse millesimum septingentesimum vigesimum quartum à Natali Christi Domini, juxtà Æram Dyonisii Exigui. Verùm, antequàm hic Auctor prædictam Æram invexisset, mos antiquitùs in Ecclesia obtinebat notandi annos per Olympiades Græcorum, per Æram Diocletiani Imperatoris, qui, ubi primùm Imperii habenas moderari cæpit, maximam Christianorum stragem edidit, quod ægrè ferens Dyonisius Exiguus, qui circà initium sexti Sæculi, Justiniani Imperatoris ætate, floruit, novam Æram excogitavit, cujus exordium duxit à Natali Christi Domini; quod consignavit anno 44. Imperii Augusti. Convenit tamen inter eruditos hujus temporis Chronologos, Dyonisium Exiguum in assignando anno Natalis Christi Domini quinquennio, vel saltem quadriennio solido fuisse hallucinatum, ac proindè illius Æram non esse accuratam. Ecclesia tamen hanc Dyonisii Æram etiamnùm sectatur, non quòd eam accuratam esse putet, sed quia Christiani in numerandis annis post Christum elapsis illam communitèr in usum transtulerunt. Nec enim temporum, annorumque minutias moratur Ecclesia, sed eas Chronologis discutiendas ac dirimendas permittit. Præter quàm quòd hæc Æra Dyonisiana non fuit statim ab Ecclesia recepta, nam Eugenius IV., Summus Pontifex, primus fuit, qui suasu *Blondi* Æram vulgarem seu Dyonisianam usurpare cœpit. In Galliis etiam hæc Æra in usu non fuit nisi tempore *Caroli Magni*, ut videre est in Capitularibus Regum Francorum ab eruditissimo Baluzio publicatis, & in libro de re Diplomatica, à *Cl. Mabillonio* edito.

Æra Diocletiani cæpit anno Æræ vulgaris 284. Carino II. & Numeriano Consulibus. Eo si quidem anno ad Imperium evectus est *Diocletianus*, ut multis argumentis, nummis, & locupletissimis Auctorum testimoniis evincunt *Pagius*, & *Norisius*. Fallitur autem *Baronius* dum anno

anno Æræ vulgaris 284. Consules assignat *Carum II.* & *Numerianum*; cùm tamen ex Fastis libri de Præfectis Urbis, & ex Fastis Anonymi apud Bucherium in Comment. ad Canonem Paschalem Victorii manifestum sit, Carinum II. & Numerianum Consules fuisse anno Æræ vulgaris 284. Id etiam evidenter probant *Pagius* ad annum Christi 284. & *Norisius* in triplici Dissertatione de duobus nummis *Diocletiani*, & *Licinii* cap. 1. Hæc Æra Diocletiani appellatur etiam Æra Alexandrinorum Martyrum propter innumerabilem penè multitudinem Christianorum, quos Diocletianus, tyrannus post hominum memoriam crudelissimus, jussit in Alexandria trucidari, postquàm fuisset Imperator salutatus.

De initio Epochæ Imperii Augusti, & Regni Herodis videat Lector, quæ à nobis dicta sunt in Dissertatione sexta *de anno proprii Natalis Christi Domini*. Et hæc satis superque sufficiant de Elementis, seu principiis, à quibus Chronologia suam haurit lucem, & quorum notitia apprimè necessaria est ad enodandas difficultates de Annis Natalis, Baptismi, & Passionis Christi, Servatoris nostri, quas in superioribus Dissertationibus pro modulo nostro ventilavimus.

Finis Apparatus Chronologici.



CANON
CHRONOLOGICUS
A conditu Mundi, usquè ad Ascensionem Christi Domini per sex Mundi ætates digestus.

TOtum hoc temporis intervallum, quod reperitur exordium Mundi inter & Natalitia Christi Domini, in sex Mundi ætates vulgò Chronologi partiri solent. Primâ Mundi ætas orditur ab Adamo, & protrahitur usque ad Diluvium. Altera Mundi ætas incipit à Diluvio, & protenditur usque ad vocationem Abrahami. Tertia sumit initium à vocatione Abrahami, & terminatur in egressione populi Israelitici ex Ægypto. Quarta Mundi ætas auspicatur ab exitu populi Israelitici ex Ægypto, & perdurat usque ad Templum à Salomone conditum. Quinta ætas Mundi cæpit à structura Templi Salomonici, finemque suscipit in captivitate Babylonica. Postrema Mundi ætas exordium habet à fine captivitatis Babylonicæ, & completur in Natali Christi Domini. Hunc igitur Canonem Chronologicum per illas sex Mundi ætates concinnabo, Notisque illustrabo, in quibus rationem reddam, cur à vulgò receptâ Chronologorum Sententiâ interdùm deflectam. Sic ex gr. in Notis ad secundam Mundi ætatem perspiciet Lector, quâ de causâ discedam à communi Sententia Chronologorum, qui, licèt Hebraici Textus sectentur Chronologiam, existimant tamen, Abrahamum natum esse septuagesimo ætatis Tharæ, idest, anno ab Orbis exordio, millesimo nongentesimo quadragesimo octavo, cùm tamen multis momentis evinci possit, Abrahamum natum esse anno centesimo tricesimo ætatis Tharæ, idest, anno ab Orbe condito, bis millesimo octavo. Sic etiam in Notis ad quartam Mundi ætatem ostendam, ab egressione populi Israelitici ex Ægypto usque ad Templum, cujus fundamenta jecit Salomon, numerari debere, juxtà Judicum historiam, sexcentos, & sex annos, non vero annos dumtaxat quadringentos octoginta, ut omnes fermè sentiunt Chronologi, qui, ut calculos suos ad prædictam summam quadringentorum octoginta annorum faciliùs redigant, annos, quibus Israelitæ servierunt, promiscuè confundunt cum annis pacis & quietis, seu cum annis præfecturæ Judicum, quamvis Scriptura Sacra in Libro Judicum ejusmodi annos accuratissimè discernat. Denique, in aliis Notis præfigam initium & finem septuaginta annorum captivitatis Babylonicæ, Persicæ, & Græcorum Monarchiæ, sicut & septuaginta Danielis hebdomadum;

madum, aliasque nonnullas difficultates, quæ Chronologiæ candidatis aliquid negotii facessere possent, brevitate cum claritate conjunctâ explanare satagam. Ut autem Lector uno quasi intuitu perspicere possit, quot annos, juxtà meum calculum, complectantur sex Mundi ætates usque ad Natale vulgare Christi, eas hic brevitèr appositâ tabellâ describere non pigebit.

Ætas Mundi	I.	comprehendit	1656.	A creatione ad Diluvium.
	II.		426.	A Diluvio ad vocationem Abrahami.
	III.		430.	A vocatione Abrahami ad Exodum.
	IV.		606.	Ab Exodo usque ad Templum à Salomone conditum.
	V.		488.	A fundatione Templi Salomonis usque ad finem captiv. Babyl.
	VI.		531.	A fine captiv. Babyl. usque ad Natale vulgare Christi.

Summa annorum à creatione Mundi usque ad Natale vulgare Christi 4138.

Prima Mundi ætas annorum 1656. ab Adamo usque ad Diluvium.

A*Damus* creatus est à Deo anno primo Mundi. anno periodi Julianæ 575. periodi Græco-Romanæ 1355. ante Æram vulgarem 4139.

Adamus genuit Seth anno ætatis suæ 130. anno Mundi 130. periodi Julianæ 705. periodi Græco Romanæ 1485. ante Æram vulgarem 4009.

Seth genuit Enos anno ætatis suæ 105. anno Mundi 235. periodi Julianæ 810. periodi Græco Romanæ 1590. ante Æram vulgarem 3904.

Enos genuit Cainan anno ætatis suæ 90. anno Mundi 325. periodi Julianæ 900. periodi Græco-Romanæ 1680. ante Æram vulgarem 3814.

Cainan genuit Malaleel anno ætatis suæ 70. anno Mundi 395. pe-

riodi Julianæ 970. periodi Græco-Romanæ 1750. ante Æram vulgarem 3744.

Malaleel genuit Jared anno ætatis suæ 65. anno Mundi 460. periodi Julianæ 1035. periodi Græco Romanæ 1815. ante Æram vulgarem 3679.

Jared genuit Enoch anno ætatis suæ 162. anno Mundi 622. periodi Julianæ 1197. periodi Græco-Romanæ 1977. ante Æram vulgarem 3517.

Enoch genuit Mathusalem anno ætatis suæ 65. anno Mundi 687. periodi Julianæ 1262. periodi Græco-Romanæ 2042. ante Æram vulgarem 3452.

Mathusalem genuit Lamech anno ætatis suæ 187. anno Mundi 874. periodi Julianæ 1449. periodi Græco-Romanæ 2229. ante Æram vulgarem 3265.

Lamech genuit Noe anno ætatis suæ 182. anno Mundi 1056. periodi Julianæ 1631. periodi Græco-Romanæ 2411. ante Æram vulgarem 3083.

Diluvium universale contigit anno sexcentesimo vitæ *Noemi* anno Mundi 1656. periodi Julianæ 2231. periodi Græco-Romanæ 3011. ante Æram vulgarem 2483.

Notæ ad primam Mundi ætatem.

NOT. I. Maximam circà primam Mundi ætatem occurrere dissonantiam Codices Hebræos inter & Græcos, textumque Samaritanum. Hebræi quippè Codices à Mundi exordio usque ad Diluvium enumerant annos mille sexcentos quinquaginta sex. Græci verò Codices, seu LXX. Interpretes, percensent annos bis mille quadraginta duos, vel bis mille sexaginta duos. Textus autem Samaritanus à creatione Mundi ad Diluvium usque colligit dumtaxat annos mille trecentos septem. Verùm, quia in Dissertatione quinta latè probavimus, Hebræorum calculum præferendum esse epilogismo tàm LXX. Interpretum, quàm Textus Samaritani, ideò ne iteratis repetitionibus Lectori fastidium ingeram, id impræsentiarum obiter annotasse sufficiat.

NOT. II. In Codices Græcos, seù in Versionem LXX. Interpret. irrepsisse errorem circà numerum annorum, quibus Mathusalem genuisse dicitur Lamechum. Enim verò *Eusebius* in Chronico, *Hieronymus* in traditionibus Hebraicis, & *Augustinus* libro 15. de Civit. Dei cap. 13. disertè testantur, Mathusalem, juxtà Codices Græcos, genuisse Lamechum anno ætatis suæ 167. post genitum autem Lamechum vixisse 802. & in universum vixisse annos 969. ex quo, ut ostendimus in Dissertatione quin-

quinta, sequitur, Mathusalem vixisse post Diluvium 14. annis. Qui error emendari debet per Codices Hebræos, in quibus legitur, Mathusalem genuisse Lamechum ann. ætatis suæ 187.

NOT. III. Duos alios in Codicibus Græcis reperiri errores, qui per Codices Hebræos perindè castigari debent. Primus error est circà annos Lamechi. Nam, juxta Textus Hebraici calculum, Lamech in universum vixit annos 777. secundùm verò Græcos Codices, Lamech vixit dumtaxat annos 753. quò fit, ut Hebræi Codices, circà tempus vitæ Lamechi, superent annis 24. numerum annorum, qui vitæ Lamechi assignantur in Codicibus Græcis, seù in Versione LXX. Interpr. Alter error, qui invasit Codices Græcos, est circa tempus natale Noemi, quem errorem dissimulare haud potuerunt *Gerardus Vossius*, & Pater *Paulus Pezronus*, Chronologiæ LXX. Interpretum alioqui addictissimi, at enim, juxtà Codices Græcos, Noemus natus est anno ætatis Lamechi 188. ut videre est apud *Theophilum Antiochenum*, *Nicephorum*, *Georgium Syncellum*, *Iulium Africanum*, *Codicem Alexandrinum &c.* Et tamen Codices Hebræi, Textus Samaritanus, & Josephus fidem faciunt, Noemum natum esse anno ætatis Lamechi 182. Undè *Sanctus Hieronymus* in Quæstionibus Hebraicis, & *Sanctus Augustinus* lib. 15. de Civit. Dei capp. 11. & 13. docent, eo in loco interpolatos esse Codices Græcos, & ad normam Hebræorum Codicum castigandos.

NOT. Ult. Diluvium, quod in totum, quà latè patet, Orbem grassari cæpit anno Mundi 1656. durasse uno anno integro, & desiisse anno Mundi 1657.

Secunda Mundi ætas annorum 426. à Diluvio usque ad vocationem Abrahami.

SEm filius Noemi anno ætatis suæ centesimo genuit Arphaxad biennio post inceptum Diluvium, anno Mundi 1658. anno periodi Iulianæ 2233. periodi Græco-Romanæ 3013. ante Æram vulgarem 2481.

Arphaxad genuit Sale anno ætatis suæ 35. anno Mundi 1693. periodi Iulianæ 2268. periodi Græco-Romanæ 3048. ante Æram vulgarem 2446.

Sale genuit Heber anno ætatis suæ 30. anno Mundi 1723. periodi Iulianæ 2298. periodi Græco-Romanæ 3078. ante Æram vulgarem 2416.

Heber genuit Phaleg anno ætatis suæ 34. anno Mundi 1757. periodi Julianæ 2332. periodi Græco-Romanæ 3112. ante Æram vulgarem 2382.

Phaleg

Phaleg genuit Rheu anno ætatis suæ 30. anno Mundi 1787. periodi Iulianæ 2362. periodi Græco-Romanæ 3142. ante Æram vulgarem 2352.

Rheu genuit Sarug anno ætatis suæ 32. anno Mundi 1819. periodi Iulianæ 2394. periodi Græco-Romanæ 3174. ante Æram vulgarem 2320.

Sarug genuit Nacor anno ætatis suæ 30. anno Mundi 1849. periodi Iulianæ 2424. periodi Græco-Romanæ 3204. ante Æram vulgarem 2290.

Nacor genuit Thare anno ætatis suæ 29. anno Mundi 1878. periodi Iulianæ 2453. periodi Græco-Romanæ 3233. ante Æram vulgarem 2261.

Thare genuit Abraham anno ætatis suæ 130. anno Mundi 2008. periodi Iulianæ 2583. periodi Græco-Romanæ 3363. ante Æram vulgarem 2131.

Abraham vocatus est à Deo anno ætatis suæ 75. anno Mundi 2083. periodi Iulianæ 2658. periodi Græco-Romanæ 3438. ante Æram vulgarem 2056.

Notæ ad secundam Mundi ætatem.

NOT. I. *Cainanis junioris* generationem non variare Chronologiam, quæ Diluvium inter & Abrahamum describitur tam in Textu Hebræo, quàm in editione vulgatâ. Nàm, sicut cum doctissimo *Genebrardo* observavimus in Dissertatione quinta, Arphaxad genuit Cainanem anno ætatis suæ 18. & Cainan anno ætatis suæ 17. genuit Salem. Quâ ratione verè dici potest, Salem natum esse ipsi Arphaxad, cùm Arphaxad annum ageret ætatis suæ 35. sicut legitur in Textu Hebræo, in antiquis versionibus, & potissimùm in Editione vulg. cap. 11. *Geneseos*.

NOT. II. Probabilius esse divisionem terræ, seu hominum post Diluvium in universum Orbem dispersionem factam esse anno ætatis Phaleg 92., hoc est, anno Mundi 1848. & à Diluvio 192. Facilè quippè intelligitur, potuisse tres filios Noemi intrà illud spatium ann. 192. tot procreare homines, quot erant necessarii sive ad struendam Turrim Babylonicam, sive ad condenda & incolenda Regna, quæ tamen sub initium non populata multum, sed angusta potiùs fuerunt, uti observavimus in supra laudata Dissertatione, ubi etiam antiquitates Ægyptiorum, Chaldæorum, & Sinarum, quas nonnulli Chronologi ad elevandam Sacri Textus Hebræi Chronologiam perperàm jactare, ac venditare solent, ad aniles fabulas ablegandas esse commonstravimus.

NOT. Ult. *Thare* genuisse Abrahamum anno ætatis suæ 130. non verò anno 70. sicut vulgò sentiunt Chronologi. Ratio est, quia Thare, Abrahami parens, diem supremum obiit in Charane ann. ætatis suæ 205. ut

ut legitur *Geneseos* cap.11. Abrahamus autem, quando mortuus est Thare, & Dei jussu egressus est ex Charane, ut veniret in Terram Chanaan, natus erat annos 75. ut habetur Actuum Apostol. cap.7. Si igitur anni 75. quos natus erat Abraham quandò, mortuo patre, excessit ex Charane, subtrahantur ex annis 205. Thare patris ipsius, apertè constabit, Abrahamum natum esse anno ætatis Thare 130.

Prætereà, si Abraham natus fuisset anno Patris sui Thare septuagesimo; ut vulgò opinantur Chronologi, sequeretur, Abrahamum, quandò, mortuo Thare, iter in Cananitidem instituit, jàm attigisse annum 135. ætatis suæ, ac subindè Isaacum filium ejus egisse tùm temporis annum ætatis suæ 35. (Isaac namque natus est Abrahamo, cùm esset annorum centum, *putasne centenario nascetur filius? Genesis* cap. 17. atqui tamen Scriptura Sacra cap.7. Actuum Apostolorum apertè tradit, Abrahamum, quandò ex Charane exiit, & venit in Chananæam Regionem, necdùm filium habuisse, dici ergò non potest, Abrahamum natum esse anno ætatis Thare septuagesimo. Id autem minimè adversatur Scripturæ Sacræ, quæ *Geneseos* cap.11. dicit, Tharam natum annos 70. genuisse *Abraham, Nacor*, & *Haran*. Observant quippè periti Chronologi, Scripturam Sacram his verbis innuere dumtaxàt, *Tharam* anno ætatis suæ 70. cœpisse procreare liberos, inter quos Scriptura primum appellat Abrahamum, habità ratione dignitatis, sed non temporis, non secùs ac *Semum* inter filios Noemi primum recenset Scriptura ratione dignitatis, sed non temporis. *Iaphetus* siquidem fuit reverà primogenitus Noemi. Certè Abrahamum non fuisse Patris sui Thare primogenitum ex eo invictè colligitur, quòd Abrahamus decem tantùm annis senior erat Sara, uxore sua, *putasne centenario nascetur filius, & Sara nonagenaria pariet?* Porrò Sara filia erat *Haran* fratris Abrahami, si ergò Haran fuisset junior Abrahamo, *Haran* anno ætatis suæ nono genuisset Saram, quod sanè consueto naturæ ordini, & experientiæ omninò adversatur.

Tertia Mundi ætas annorum 430. *à vocatione Abrahami usque ad Exodum, idest, usque ad excessum Israelitarum ex Ægypto.*

A*Brahamus* vigintiquinque annis postquàm vocatus est à Deo, & ingressus est in Terram Chanaan, genuit Isaacum anno Mundi 2108. periodi Julianæ 2683. periodi Græco-Romanæ 3463. ante Æram vulgarem 2031.

Isaac genuit Esau & Jacob anno ætatis suæ 60. anno Mundi 2168. periodi Julianæ 2743. periodi Græco-Romanę 3523. ante Æram vulgarem 1971.

Jacob

Iacob genuit Ioseph anno ętatis suę 91. anno Mundi 2259. periodi Julianę 2834. periodi Gręco-Romanę 3614. antè Æram vulgarem 1880.

Ioseph fuit à suis fratribus venditus Madianitis anno ętatis suę 17. anno Mundi 2276. periodi Julianæ 2851. periodi Gręco-Romanę 3631. antè Æram vulgarem 3863.

Ioseph anno ętatis suę trigesimo, hoc est 13. annis postquàm venditus fuisset Madianitis, creatur minister Pharaonis in Ægypto, anno Mundi 2289. periodi Iulianę 2864. periodi Gręco-Romanę 3644. antè Æram vulgarem 1850.

Ioseph, cùm pręfuisset in Ægypto annis 80. mortuus est anno Mundi 2369. periodi Iulianę 2944. periodi Gręco-Romanę 3724. ante Æram vulgarem 1770.

Moyses nascitur in Ægypto anno post mortem Ioseph sexagesimo quarto. Anno Mundi 2433. periodi Iulianę 3008. periodi Gręco-Romanæ 3788. ante Æram vulgarem 1706.

Moyses annos natus 80. liberat Israelitas è captivitate Ægyptiaca anno Mundi 2513. anno à vocatione Abrahami 430. periodi Julianę 3088. periodi Gręco-Romanę 3868. ante Æram vulgarem 1626.

Notæ ad tertiam Mundi ætatem.

NOT. I. Initium 430. annorum, quos tertia Mundi complectitur ætas, accersiri non debere ab ingressu Israelitarum in Ægyptum, sed à vocatione Abrahami, quæ, ut superiùs diximus, facta est anno ætatis illius Patriarchæ septuagesimo quinto. Id apertè innuit Apostolus cap. 3. Epist. ad Galatas, sic loquens: *Abrahæ dictæ sunt promissiones, & semini ejus, non dicit & seminibus quasi in multis, sed quasi in uno, & semini tuo, qui est Christus. Hoc autem dico testamentum confirmatum à Deo, quæ post* CCCCXXX. *annos facta est lex non irritum fecit ad evacuandam promissionem. Nam si ex lege hæreditas, jam non ex promissione. Abrahæ autem per repromissiones donavit Deus.* Ex quibus verbis liquidò patet, initium 430. annorum sumi debere, juxtà Apostolum, à promissione factâ à Deo Abrahæ, seu ab illius Patriarchæ vocatione, finem verò referendum esse ad tempus, quo lex à Deo lata est, & data Moysi. Porrò, Legem Moysi datam esse, & in Monte Sinai promulgatam tertio mense, ex quo Israelitæ in libertatem asserti excesserunt ex Ægypto, pervulgata est Sanctorum Patrum, & Scriptorum Ecclesiasticorum sententia, præsertim *Eusebii* in Chronico, *Epiphanii* in Ancorato, *Chrysostomi* Hom. 37. in Genesim, *Hieronymi* in cap. 3. Epistolæ ad Galat. *Augustini* libro 16. de Civitate Dei cap. 24. & omnium Scripturæ Sacræ Interpretum.

NOT. II. Abraham, Isaac, & Jacob per 215. annos peregrinatos fuisse

fuisse in terra Chanaan ante descensum in Ægyptum, Israelitas verò per alios 215. annos habitasse, & servisse in Ægypto. Quapropter, ille locus cap. 12. libri Exodi, sicut legitur in Editione vulgata: *Habitatio filiorum Israel, qua manserunt in Ægypto, fuit* CCCCXXX. *annorum, quibus expletis eadem die egressus est omnis exercitus Domini de terra Ægypti*. Hic, inquam, locus sic intelligendus est, ut ille annorum 430. numerus non referatur ad servitutem Israelitarum in Ægypto, quæ annos quindecim supra ducentos non superavit, sed potiùs à promissione factâ Abrahamo censeatur, & in profectione Israelitarum ex Ægypto terminetur, comprehendatque illud omne tempus, quo Abraham, & filii ejus post promissionem peregrinati sunt, & in regione Chananæa manserunt. Ita docent *Eusebius* in Chronico, *Epiphanius* in Ancorato, *Hieronymus* in Epistola ad Galatas cap. 3. *Chrysostomus* Homil. 37. in Genesim, *Augustinus* lib. 16. de Civitate Dei cap. 24. *Severus Sulpitius* lib. 1. Hist. Sacræ, ut nihil dicam de numerosa copia Scripturæ Sacræ Interpretum, qui nostro, & superiori sæculo scripserunt.

Quarta Mundi ætas annorum 606. ab exitu Israelitarum ex Ægypto usque ad Templum à Salomone conditum.

MOyses, postquam Judæis præfuisset annis 40. mortuus est anno ætatis suæ 120. anno post Exodum quadragesimo, anno Mundi 2553. periodi Julianæ 3128. periodi Græco-Romanæ 3908. ante æram vulgarem 1586.

Josue post mortem Moysis præfuit sexdecim annis Judæorum Reipublicæ, & mortuus est anno Mundi 2569. periodi Iulianæ 3144. periodi Græco-Romanæ 3924. ante æram vulgarem 1570.

Post mortem Iosue, Seniores præfuerunt Iudæorum Reipublicæ annis decem, eorumque Præfectura desiit anno Mundi 2579. periodi Iulianæ 3154. periodi Græco-Romanæ 3934. ante æram vulgarem 1560.

Post mortem Seniorum fuit Anarchia, seu interregnum 6. annorum, quæ Anarchia finem habuit anno Mundi 2585. periodi Iulianæ 3160. periodi Græco Romanæ 3940. ante æram vulgarem 1554.

Post illud interregnum sex annorum, Israelitæ servierunt sub Chusane, Mesopotamiæ Rege, annis 8. quæ servitus finem habuit anno Mundi 2593. periodi Iulianæ 3168. periodi Græco-Romanæ 3948. ante æram vulgarem 1546.

Othoniel, postquàm Cusanem Regem Mosopotamiæ devicisset, judicavit populum annis 40. & mortuus est anno Mundi 2633. periodi Iulianæ 3208. periodi Græco-Romanæ 2988. antè æram vulgarem 1506.

Post mortem Othonielis Israelitæ servierunt sub Eglone Rege Moa-

Moabitarum annis 18. quæ servitus finem habuit anno Mundi 2651. periodi Julianæ 3226. periodi Græco-Romanæ 4006. antè æram vulgarem 1488.

Aod, post victoriam de Moabitis reportatam, judicavit populum annis 80. & mortuus est anno Mundi 2731. periodi Julianæ 3306. periodi Græco Romanæ 4086. antè æram vulgarem 1408.

Post mortem Aod servierunt Israelitæ sub Iabine, Chananæorum Rege, annis 20. quæ servitus finem habuit anno Mundi 2751. periodi Iulianæ 3326. periodi Græco-Romanæ 4106. antè æram vulgarem 1388.

Barac, & *Debora*, post devictum Siseram, subactosque Chananæos, judicarunt populum annis 40. eorumque judicatura desiit anno Mundi 2791. periodi Iulianæ 3366. periodi Græco-Romanæ 4146. antè æram vulgarem 1348.

Post mortem Barac, & Debora, servierunt Israelitæ Regi Madianitarum annis septem; quę servitus finem habuit anno Mundi 2798. periodi Iulianæ 3373. periodi Græco Romanæ 4153. antè æram vulgarem 1341.

Gedeon judicavit Israelem annis 40. & mortuus est anno Mundi 2838. periodi Iulianæ 3413. periodi Græco-Romanæ 4193. antè æram vulgarem 1301.

Abimelech, Gedeonis ex Concubina filius, judicavit Israelem, seu potiùs tyrannidem occupavit per annos tres, qui terminandi sunt in anno Mundi 2841 periodi Iulianæ 3416. periodi Græco-Romanæ 4196. antè æram vulgarem 1298.

Post Abimelechum *Thola* judicavit Israelem annis 23. qui terminantur in anno Mundi 2864. periodi Iulianæ 3439. periodi Græco-Romanæ 4219. antè æram vulgarem 1275.

Jair judicavit Israelem per annos 22. qui terminantur in anno Mundi 2886. periodi Iulianæ 3461. periodi Græco-Rom. 4241. antè æram vulgarem 1253.

Post mortem Iair servierunt Israelitæ Ammonitis annis 18. quæ servitus finem habuit anno Mundi 2904. periodi Iulianæ 3479. periodi Græco-Romanæ 4259. antè æram vulgarem 1235.

Jephte, judicavit Israelem annis sex, qui terminantur in anno Mundi 2910. preiodi Iulianæ 3485. periodi Græco-Rom. 4265. ante æram vulgarem 1229.

Abesan, judicavit Israelem annis septem, qui terminantur in anno Mundi 2917. periodi Iulianæ 3492. periodi Græco-Romanæ 4272. antè æram vulgarem 1222.

Helon, seu *Ahialon*, judicavit Israelem annis decem, qui terminantur in anno Mundi 2927. periodi Iulianæ 3502. periodi Græco-Romanæ 4282. antè æram vulgarem 1212.

Abdon, Iudicavit Israelem annis 8. qui terminantur in anno Mundi 2935. periodi Iulianæ 3510. periodi Græco-Romanæ 4290. antè æram vulgarem 1204. Post

Digitized by Google

Post mortem Abdonis, Israelitæ servierunt Philistæis annis 40. quæ servitus finem habuit anno Mundi 2975. periodi Iulianæ 3550. periodi Græco-Romanæ 4330. antè æram vulgarem 1164.

Samson, judicavit Israelem annis 20. qui terminantur in anno Mundi 2995. periodi Iulianæ 3570. periodi Græco-Rom. 4350. antè æram vulgarem 1144.

Heli judicavit Israelem annis 40. qui terminantur in anno Mundi 3035. periodi Iulianæ 3610. periodi Græco-Romanæ 4390. antè æram vulgarem 1104.

Samuel, & *Saul* rexerunt Israelem annis 40. qui terminantur in anno Mundi 3075. periodi Iulianæ 3650. periodi Græco-Romanæ 4430. antè æram vulgarem 1064.

David regnavit annis 40. qui terminantur in anno Mundi 3115. periodi Iulianæ 3690. periodi Græco-Romanæ 4470. antè æram vulgarem 1024.

Salomon jecit fundamenta Templi anno quarto Regni sui, anno Mundi 3119. periodi Iulianæ 3694. periodi Græco-Romanæ 4474. ab egressione Israelitarum ex Ægypto 606. antè æram vulgarem 1020.

Notæ ad quartam Mundi ætatem.

NOT. I. cap. 6. lib. 3. Regum numerari dumtaxàt ab Exodo, seu à profectione Israelitarum ex Ægypto, usque ad fundationem Templi à Salomone conditi, annos 480. cùm tamen ex lib. Iudicum multò plures anni colligantur. Hinc gravissima emergit difficultas, quæ Chronologis, & Scripturæ Sacræ Interpretibus multum facessit negotii. *Severus Sulpitius* lib. 1. Historiæ Sacræ asserit, irrepsisse mendum in cap. 6. lib. 3. Regum, idemque docent *Carolus Sigonius* in suo Commentario ad hunc Sulpitii locum, *Melchior Canus* cap. 5. lib. 11. de locis, *Ludovicus Capellus* in sua Chronologia Sacra, *Gerardus Vossius* cap. 7. Isagoses Chronologiæ, & multi alii. Verùm, cùm ipse nemini privato fas esse putem quidpiam Scripturæ Sacræ addere, aut demere, ad hanc apparentem in numeris conciliandam Scripturæ antilogiam, existimo, ideò cap. 6. lib. 3. Regum numerari tantùm ab excessu Israelitarum ex Ægypto usque ad structuram Templi annos 480. quia eo in capite solùm recensentur anni Præfecturæ Iudicum, non computatis annis Anarchiarum, & servitutum Israelitarum. Ast, si anni Anarchiarum, & servitutum Israelitarum seorsim numerentur ab annis Præfecturæ Iudicum, sicut recensentur in lib. Iudicum, comperietur, à profectione Israelitarum ex Ægypto usque ad fundationem Templi effluxisse annos 606. qui annorum numerus optimè quadrat cum totâ historia Iudicum, quæ accuratè distin-

distinguit annos servitutum, seu oppressionum Israelitarum, ab annis Iudicum, & quietis. Nam tempore servitutum, seu oppressionum Israelitarum, ut videre est in lib. Iudicum, nullus erat Iudex, nulla quies, sed potiùs res afflictæ, turbata, ac sùs dèque confusa omnia. Quandò verò Deus suscitabat Iudices, qui Israelitas ab oppressione liberabant, & in pristinam libertatem vindicabant, toto durante illorum præfecturæ tempore, pace, & quiete fruebantur Israelitæ. Undè manifestò sequitur, annos servitutum Israelitarum distinguendos esse ab annis Iudicum, & quietis, ac proindè non omninò certam esse communem sententiam Chronologorum, qui annorum numerum plus justò contrahentes, coguntur annos servitutis, seu oppressionis Israelitarum, in annis Iudicum includere. Numerus igitur ille annorum 430. qui habetur cap. 6. lib. 3. Regum, non includit Anarchiarum, & servitutum annos, qui accuratè in libro Iudicum describuntur. Et sic facili negotio cum *Melchiore Cano* lib. 11. de Locis cap. 5. pag. mihi 312. & seqq. juxta postremam ejus Operum Editionem Patavii anno 1720. adornatam, & doctissimâ Præfatione à Cl. nostro *Hyacinto Serry* illustratam, conciliatur apparens illa antilogia, quæ primâ fronte reperiri videtur inter cap. 6. lib. 3. Regum, & librum Iudicum. Hi porrò, qui, Anarchiarum & servitutum Israëlitarum annos cum annis Præfecturæ Judicium confundentes, numerant dumtaxat quadringentos & octoginta annos ab egressione populi Israelitici ab Ægypto usque ad annum quartum Regni Salomonis, hoc est, usque ad structuram Templi Hierosolymitani, *tantum absurditatum* (verbis utor nostri doctissimi *Melchioris Cani*) *in sua supputatione faciunt, ut vix audiri sine aurium molestia possint*. At enim (prosequitur idem elegans Scriptor) *Nicolaus*, & *Abulensis*, qui in Scripturæ explanatione habentur insignes, ut summa illis 480. annorum justa constituatur, primùm ajunt; annos *Josue* minimè computandos, sed in *Othonielis* quadraginta includendos. Eodemque modo de *Samuele* judicant, cujus annos similitèr intra quadraginta Saulis includunt. Mox addunt, annos, quibus Judæi servierunt Regi Mesopotamiæ, aliisque postea sequenti tempore Regibus, eis annis includi, quibus terra quievisse dicitur, vel etiam Judex hic, aut ille Israëlitis præfuisse. Unum solum annorum duodeviginti Interregnum in computationem adsciscunt, ut cum tribus annis Salomonis summam 480. annorum suo bellè arbitratu conficiant. Sed, ut dixi, hæc computandi ratio multum omninò absurditatis habet. Ut enim omittam alia, ne in re nota, & perspicuâ multus & insolens sim, illud ante omnia expediri velim, ecquo pacto Interregnorum anni in eos redigi valeant, & contrahi, quibus sub judicibus terra à præliis dicitur quievisse? Sanè in Interregnis aut perpetuum Judæis bellum contra inimicos fuit, aut servitus sine Judice misera, res afflicta, turbata omnia, nulla quies. Prætereà, Ecquid de quadraginta annorum Interregno isti dicturi sunt, quod inter *Abdonem* & Sampsonem Scriptura commemorat?

rat? An quadraginta illos annos in *Sampsonis* viginti inclusuri sunt? An potiùs in *Abdonis* octo? Præterea, cur unicum Interregnum annorum decem & octo accipiunt, rejiciunt cætera? Quòd si causam reddere ne unam quidem idoneam possunt, sanè aut Interregnum hoc cum cæteris abjiciant, & summa erit minor: aut cum hoc, ut par est, admittant reliqua, & summa erit major. Ad hæc, liber Iudicum explicatè docet, terram, Duce *Juda*, qui successit Iosue, minimè quievisse, sed multis bellis fuisse agitatam, quibus Chananæi ac Pheresæi victi, oppressique fuerunt. Nam Ductum *Josue* præliis frequentibus turbulentum extitisse, *Josue* liber ipse manifestat. Cùm verò Rex Mesopotamiæ, *Josue*, *Judâque* defunctis, filios Israel pugnâ vicerit, octoque annis servire cöegerit, tunc tempora pacata, quietamque terram describere, prorsùs est à sensu communi alienum. Quòd si annos *Josue*, ac *Judæ* illos quoque, quibus Rex Mosopotamiæ Israelitas expugnavit, & oppressit, in id temporis trahas, quo terra quievisse dicitur, nonne turbidos & inquietos annos cum tranquillis, quietisque confundes? Nonne etiam Scripturæ Sacræ in aperta narratione vim afferes manifestam? Illa nimirùm non obscurè refert, post mortem *Josue*, post Chananæos, Pherezæosque devictos, post filios Israel per Othonielem à servitute liberatos, terram quaraginta annis quievisse. His, & aliis ejusmodi argumentis eruditus juxta ac pius & disertus noster *Melchior Canus* refellit jure optimo sententiam illorum, qui plus æquò contrahentes rationem temporum, & Anarchiarum, servitutumque Israelitarum annos, qui accuratè recensentur in libro Iudicum, perperàm confundentes cum annis Præfecturæ Iudicum, à quibus tamen omninò discerni debent, numerant dumtaxat 480. annos à profectione Israelitarum ex Ægypto usque ad annum quartum Regis Salomonis, quo Templi Hierosolymitani ab ipso jacta sunt fundamenta; cùm tamen, ex sacro illo calculo, quem habemus in Libro Iudicum, longè major colligatur annorum summa, & reverà, juxtà exactam Chronologiam, quam mox exhibuimus, interfluxerint ab exitu Israelitarum ex Ægypto usque ad quartum Regni Salomonis annum, quo extrui cæpit Templum Hierosolymitanum, anni sexcenti & sex.

NOT. II. doctissimum *Patrem Paulum Pezronum* cap. 8. lib. cui titulus est, *Antiquitas temporum restituta*, existimare, multas Anarchias, seu interregna præcessisse servitutes Israelitarum, à quibus eos vindicarunt Iudices, adeòque seorsim ab annis Iudicum, & servitutum Israelitarum esse numerandas. Quò fit, ut prædictus Auctor ab egressione Israelitarum ex Ægypto usque ad jacta fundamenta Templi annos recenseat 873. Verùm, licèt ipse ultrò fatear, post mortem *Calebi*, & *Seniorum*, extitisse Anarchiam sex annorum, in qua flebilis illa infelicis Levitæ contigit historia, quæ Iudicum cap. 19. narratur, necnon illa *Michææ*, & Danitarum, de qua cap. 17. & 18. ejusdem libri fit mentio, existimo tamen, præter illam Anarchiam sex annorum, nullas alias intercessisse,

aut,

aut, si quæ intercesserint, cùm brevissimæ fuerint, earumque tempus Scriptura non definiat, consultius esse hujusmodi Anarchias illo temporis intervallo concludere, quod terræ quieti, seu Iudicibus assignatur. Idem dicendum puto de judicatura *Samgari*, quem Scriptura Sacra in lib. Iudicum immediatè recenset post *Aod*, qui judicavit Israelem 80. annis, nam cùm Scriptura Sacra nullos attribuat annos judicaturæ Samgari, probabilius est, judicaturam ejus comprehendi in annis præcedentibus octoginta judicaturæ *Aod*. Nisi quis malit judicaturam Samgari includi in annis servitutis, quâ *Jabin*, Rex Chananæorum, dicitur post mortem Aod oppressisse 20. annis Israelitas.

NOT. ULT. Templum extrui cœptum esse anno quarto Regni Salomonis ineunte, & absolutum esse anno undecimo, ac proindè Templi fabricam per annos septem fuisse continuatam.



Quin-

Quinta Mundi ætas annorum 488. *à fundatione Templi usque ad finem captivitatis Babylonicæ.*

(a) S*Alomon*, post jacta anno 4. Regni sui fundamenta Templi, regnavit 36. annis, & objit anno Mundi 3155. Periodi Iulianæ 3730. Periodi Græco-Romanæ 4510. antè æram vulgarem 984.

Roboam regnavit 17. annis, qui terminantur in anno Mundi 3172. Periodi Julianæ 3747. Periodi Græco-Romanę 4527. antè æram vulgarem 967.

Abias regnavit 3. annis, qui terminantur in anno Mundi 3175. Periodi Iulianæ 3750. Periodi Græco Romanæ 4530. antè æram vulgarem 964.

Asa regnavit 41. annis, qui terminantur in anno Mundi 3216. Periodi Iulianæ 3791. Periodi Græco-Romanæ 4571. antè æram vulgarem 923.

Josaphat regnavit 25. annis, qui terminantur in anno Mundi 3241. Periodi Julianæ 3816. Periodi Græco-Romanæ 4596. antè æram vulgarem 898.

Joram regnavit 8. annis, qui terminantur in anno Mundi 3249. Periodi Iul. 3824. Periodi Græco-Rom. 4604. antè æram vulg. 890.

Ochosias regnavit 1. anno, & desiit regnare anno Mundi 3150. Periodi Iulianæ 3825. Periodi Græco Romanæ 4605. antè æram vulgarem 889.

Athalias regnavit sex annis, qui terminantur in anno Mundi 3256. Periodi Iulianæ 3831. Periodi Græco-Romanæ 4611. antè æram vulgarem 883.

Joas regnavit 40. annis, qui terminantur in anno Mundi 3296. Periodi Iulianæ 3871. Periodi Græco-Romanæ 4651. antè æram vulgarem 843.

Amasias regnavit 29. annis, qui terminantur in anno Mundi 3325. Periodi Iulianæ 3900. Periodi Græco-Romanæ 4680. antè æram vulgarem 814.

Osias,

(a) *Regnavit Salomon annis* 40. *non verò* 80. *ut perperàm post Josephum asserit* Pezronus, *contra auctoritatem Scripturæ Sacræ lib.* 3. *Reg. cap.* 11. Dies, quos regnavit Salomon super omnem Israel quadraginta anni sunt.

(*a*) *Osias*, seu *Azarias* regnavit 52. annis, qui terminantur in anno Mundi 3377. Periodi Iulianæ 3952. Periodi Græco-Romanæ 4732. anno 3. Olympiadis quartæ, antè æram vulg. 762.

(*b*) *Joathas* regnavit 16. annis, qui terminantur in anno Mundi 3393. Periodi Iulianæ 3968. Periodi Græco-Romanæ 4748. anno 3. Olympiadis octavæ, anno 8. à condita Roma, anno 2. ærę (*c*) Nabonassari. Antè æram vulgarem 746.

Achas regnavit 16. annis, qui terminantur in anno Mundi 3409. Periodi Iulianæ 3984. Periodi Græco-Romanæ 4764. anno 3. Olymp. 12. anno 24. à condita Roma, anno 18. ærę Nabonassari, ante æram vulgarem 730.

Ezechias regnavit 29. annis, qui terminantur in anno Mundi 3438. Periodi Iulianę 4013. Periodi Græco-Romanæ 4793. anno 4. Olympiad. 19. anno 53. à condita Roma, ærę Nabonassari 47. ante æram vulgarem 701.

Manasses regnavit 55. annis, qui terminantur in anno Mundi 3493. Periodi Julianę 4068. Periodi Gręco-Romanę 4848. anno 3. Olymp. 83. anno à condita Roma 108. ęræ Nabonassari 102. antè æram vulgarem 646.

Amon regnavit 2. annis, qui terminantur in anno Mondi 3495. Periodi Julianæ 4070. Periodi Græco-Rom. 4850. anno 1. Olymp. 34. anno à condita Roma 110. æræ Nabonassari 104. ante æram vulgarem 644.

Josias regnavit 31. annis, qui terminantur in anno Mundi 3526. Periodi Julianæ 4101. Periodi Græco-Romanæ 4881. anno 4. Olymp. 41. anno à condita Roma 141. æræ Nabonassari 135. antę æram vulgarem 613.

Ioa-

(*a*) *Initium Olympiadum petitur ab anno* 38. *Oziæ, seu Azariæ, qui concurrit cum anno Mundi* 3363. *Periodi Julianæ* 3938. *Periodi Græco-Romanæ* 4718. *antè æram vulgarem* 776. In Olympiadibus definit illud temporis intervallum, quod à *Varrone*, in libello Censorini de die natali, *Mythicum* appellatur, incipitque tempus, quod dicitur *Historicum*, quia res in eo gestæ veris Historiis continentur.

(*b*) *Roma condita est anno* 9. *Regis Joathas, anno Mundi* 3386. *Periodi Julianæ* 3961. *Periodi Græco-Romanæ* 4741. *anno* 3. *exeunte Olympiadis sextæ, antè æram vulgarem* 753.

(*c*) *Famosa Æra Nabonassari cœpit anno* 15. *Regis Joathas, anno Mundi* 3392. *Periodi Julianæ* 3967. *Periodi Græco-Romanæ* 4747. *anno* 2. *Olympiadis* 8. *anno* 7. *à condita Roma, antè æram vulgarem* 747.

(*a*) *Ioachin* regnavit undecim annis, & anno illius regni ultimo accidit captivitas Babylonica, hoc est, anno 8. Regni Nabuchodonosori, anno Mundi 3537. Periodi Julianæ 4112. Periodi Græco-Romanæ 4892. anno 3. Olymp. 44. anno à condita Roma 152. æræ Nabonassari 146. antè æram vulgarem 602.

Nabuchodonosorus, post abductos Judæos in captivitatem, regnavit 36. annis, qui terminantur in anno Mundi 3573. Periodi Julianæ 4148. Periodi Græco-Romanæ 4928. anno 3. Olymp. 53. anno à condita Roma 188. æræ Nabonassari 182. antè æram vulgarem 566. ab incepta captivitate Babylonica anno 36.

Evilmerodach filius Nabuchodonosori regnavit 2. annis, qui terminantur in anno Mundi 3575. Periodi Julianæ 4150. Periodi Græco-Romanæ 4930. anno 1. Olymp. 54. à condita Roma 190. æræ Nabonassari 184. ab incepta captivitate Babylon. 38. ante æram vulgarem 564.

Balthasar cum *Nириglissare* patre, Nabuchodonosori genero, regnavit 4. annis, qui terminantur in anno Mundi 3579. Periodi Julianæ 4154. Periodi Græco-Romanæ 4934. anno 1. Olympiad. 55. à condita Roma 194. æræ Nabonassari 188. ab incepta capt. Babyl. 42. antè æram vulgarem 560.

(*b*) *Darius Medus*, qui & *Nabonidus*, vel *Labynitus*, interfecto Balthasare, Rex à Babyloniis eligitur, & regnavit in Babylone 27. annis, qui terminantur in anno Mundi 3606. Periodi Julianæ. 4181. Periodi Græco-Romanæ 4961. anno 4. Olymp. 61. à condita Roma 221. æræ Nabonassari 215. ab incepta capt. Babyl. 69. ante æram vulgarem 533.

(*c*) *Cyrus* anno 27. regni in Perside initi occupavit Babyloniam sub finem Regni Darii Medi, seu Nabonidi, cœpitque regnare in Babylone tanquam supremus Monarcha anno Mundi 3607. Periodi Julianæ 4182. Periodi Græco-Romanæ 4962. anno 1. Olymp. 62. à condita Roma 222. æræ Nabonassari 216. ab incepta capt. Babyl. 70. ante æram vulgarem 532. Cyrus itaque laxavit captivitatem Babylonicam anno 1. Regni sui in Babylone initi, non verò anno 1. Regni sui in Perside suscepti,

(*a*) *Captivitas Babylonica, quæ duravit annis 70. initium habuit anno undecimo Regni Ioachin, & anno octavo Regni Nabuchodonosori. Quò fit, ut decipiantur non nulli Chronologi, qui initium 70. annorum captivitatis Babylonicæ accersunt ab anno undevigesimo Regni Nabuchodonosori, & ab anno undecimo Regni Sedechiæ, quandò videlicet Nabuchodonosorus, Assyriorum Rex, misit Ducem Nabuzurdam, qui Templum, domos, murosque Civitatis Hierusalem diruit, evertit, incendit, ac solo æquavit, sicut Sacræ Litteræ produnt lib. 4. Regum cap. 25.*

(*b*) *In Dario Medo finem habuit Babyloniorum Imperium.*

(*c*) *Cyrus anno primo Monarchiæ Persicæ laxavit captivit. Babyl.*

Digitized by Google

cepti, sicut visum est quibusdam Chonologis, quorum sententia nullâ Annalium ratione probari, nullis argumentis persuaderi potest, & est à Chronologia, tam Sacrâ, quàm prophanâ prorsùs aliena, utl pleniùs commonstravi in Tractatu *De Scriptura Sacrâ*, Romæ anno 1715. edito, pag. 223. & seq.

Notæ ad Quintam Mundi Ætatem.

NOT. I. Accuratè distingui debere duplicem Regni Cyri Epocham. At enim Cyrus regnare cœpit in Perside anno primo exeunte Olympiadis 55. Periodi Julianæ 4155. eodem scilicet anno, quo Darius Medus, seu Nabonidus, occiso Balthasare, Rex à Babyloniis fuit electus, hæc est prima Epocha Regni Cyri in Perside initi. Altera Epocha Regni Cyri in Babylonia suscepti exordium habuit anno 28. Regni Cyri in Perside incepti. Eo siquidem anno Cyrus, postquam debellasset Darium Medum, sive Nabonidum, qui per 27. annos Babyloniorum tenuit Imperium, post captam etiam Babylonem, instituit Monarchiam Persicam, hoc est, tanquam supremus Monarcha in Babylonia regnare cœpit anno 1. Olymp. 62. Periodi Julianæ 4182. *Cyrus* regnavit in universum 30. annos, sicut ei Historici omnes constanter tribuunt, sed 27. annos regnavit in Perside, alios verò tres ultimos regnavit in Babylone, devicto Dario Medo, tanquam supremus Monarcha.

NOT. II. Darium Medum, quem *Daniel* cap. 9. de semine, seu de genere Medorum, esse dicit, *Berosus* verò è Babylone oriundum scribit, post interfectum, conspiratione Principum, Balthasarem, fuisse à Babyloniis Regem electum, eumque regnasse annis 27. & tandem anno ultimo regni sui victum, ac fugatum à Cyro, Borsippen se se recepisse, ubi Cyri eum insequentis arbitrio se permisit, & ab ipso Caromaniæ Præfecturâ donatus est. *Iosephus* ex Beroso scribit, Cyrum anno 17. Regni Darii Medi, seu Nabonidi, è Perside, ubi regnabat, fuisse egressum, & universâ subactâ Asiâ, in Babyloniam impetum fecisse. Quæ res multos movit Chronologos, ut putarent, Darium Medum regnasse tantùm annis 17. verùm, ipse cum doctissimo Ludovico Capello in sua Chronologia sacra probabiliùs censeo errorem esse in numero, & 27. pro 17. esse legendum, vel, si nullus sit error in numero, dicendum, Cyrum quidem è Perside egressum esse anno 17. regni Darii Medi, sed decennium in subigenda Asia, priusquam Babyloniam oppugnaret, impendisse; adeò ut solùm sub finem Regni Darii Medi Babyloniâ potitus fuerit, novumque Imperii primordium, debellato Dario Medo, Cyrus in Babylonia acceperit, ac Persicam Monarchiam instituerit.

NOT. ult. Captivitatem Babylonicam cæpisse anno ultimo, seu undeci-

decimo Joakimi, seu Jochoniæ, Regis, Juda, qui annus concurrit cum anno 8. Nabuchodonosori, Babyloniorum Regis, laxatam verò fuisse anno 1. Regni Cyri. Quod tamen non est intelligendum de anno primo, quo Cyrus in Perside regnare cœpit, (nam, sicut fatentur omnes Chronologi, Cyrus Regnum Persicum obtinuit anno primo Olymp. 55. quo quidem tempore necdùm Cyrus Asiam, & Babylonem occupaverat) sed hoc est intelligendum de anno primo Imperii, quod Cyrus tanquam supremus Monarcha in Babylonia inire cœpit. Id autem contigit anno 28. Regni Cyri in Perside initi, anno 1. Olymp. 62. Periodi Julianę 4182. ante æram vulgarem 532. ut patet ex nostro Canone Chronologico.

Sexta Mundi Ætas annorum 531. à fine captivitatis Babylonicæ usque ad Natale vulgare Christi, Servatoris nostri.

PERSARUM REGES.

C*yrus*, tanquàm supremus Monarcha, regnavit in Babylone 3. annis, & mortuus est anno Mundi 3609. periodi Julianæ 4184. periodi Græco-Romanæ 4964. anno 3. Olymp. 62. à condita Roma 224. æræ Nabonassari 218. ante æram vulgarem 530.

Cambyses Cyri filius regnavit 7. annis, qui terminantur in anno Mundi 3616. periodi Julianæ 4191. periodi Græco-Romanæ 4971. anno 2. Olymp. 64. à condita Roma 231. æræ Nabonassari 225. ante æram vulgarem 523.

Smerdes Magus regnavit 1. anno post obitum Cambysis, & regnare desiit anno Mundi 3617. periodi Julianæ 4192. periodi Græco-Romanæ 4972. anno 3. Olymp. 64. à condita Roma 232. æræ Nabonassari 226. ante æram vulgarem 522.

Darius Hystaspis regnavit 36. annis, & regnare desiit anno Mundi 3653. periodi Julianæ 4228. periodi Græco-Romano 5008. anno 3. Olymp. 73. à condita Roma 268. æræ Nabonassari 262. ante æram vulgarem 486.

Xerxes regnavit 21. annis, & desiit regnare anno Mundi 3674. periodi Julianæ 4249. Periodi Græco Romanæ 5029. anno 4. Olymp. 78. ante æram vulgarem 465. à condita Roma 289. æræ Nabonassari 283.

(*a*) *Artaxerxes Longimanus* regnavit 40. annis, & regnare desiit

 anno

(*a*) *Initium* LXX. *Danielis hebdomad. duci debet ab anno 7. Artaxerxis Longimani, ut ostensum est Paragr. 1. Differt. 15.*

Digitized by Google

anno Mundi 3714. periodi Julianæ 4289. periodi Græco-Romanæ 5069. anno 4. Olymp. 88. à condita Roma 329. æræ Nabonassari 323. ante æram vulgarem 425.

Darius Nothus regnavit 20. annis, & desiit regnare anno Mundi 3734. periodi Julianæ 4309. periodi Græco-Romanæ 5089. anno 4. Olymp. 93. à condita Roma 349. æræ Nabonassari 343. ante æram vulgarem 405.

Artaxerxes Mnemon regnavit 43. annis, & regnare desiit anno Mundi 3777. periodi Julianæ 4352. periodi Græco-Romanæ 5132. anno 3. Olymp. 104. à condita Roma 392. æræ Nabonassari 386. ante æram vulgarem 362.

Ochus regnavit 23. annis, & regnare desiit anno Mundi 3800. periodi Julianæ 4375. periodi Græco-Romanæ 5155. anno 2. Olympiadis 110. à condita Roma 415. æræ Nabonassari 409. ante æram vulgarem 339.

Arses regnavit 2. annis, & regnare desiit anno Mundi 3802. periodi Julianæ 3377. periodi Græco-Romanæ 5157. anno 4. Olympiadis 110. à condita Roma 417. æræ Nabonassari 411. ante æram vulgarem 337.

(*a*) *Darius Codomanus* regnavit 7. annis, & anno ultimo Regni sui victus est ad Arbela ab Alexandro Magno, anno Mundi 3809. periodi Græco-Romanæ 5164. anno 3. Olympiadis 112. à condita Roma 424. æræ Nabonassari 418. ante æram vulgarem 330.

(*b*) *Alexander Magnus*, devicto Dario Codomano, regnavit in Babylone, ut supremus Monarcha 6. annis, & mortuus est anno mundi 3815. periodi Julianæ. 4390. Periodi Græco-Romanæ 5170. anno 1. Olymp. 114. à condita Roma 430. æræ Nabonassari 424. ante æram vulgarem 324.

SYRIÆ REGES.

S*Eleucus*, *Nicator* dictus, Babyloniam, Mediam, Susianam ditioni suæ subjecit, cœpitque regnare anno duodecimo post obitum Alexandri Magni, seu anno mundi 3827. periodi Julianæ 4402. periodi Græco-Romanæ 5182. anno 1. Olymp. 117. à condita Roma 442. æræ Nabonassari 436. ante æram vulgarem 312. & regnavit 30. annis.

Antiochus I. dictus *Soter*, sive Salvator, successit Seleuco Nicatori anno mundi 3857. periodi Julianæ 4432. æræ Græco-Romanæ 5212. anno 3. Olymp. 124. à condita Roma 472. æræ Nabonassari 466. ante æram vulgarem 282. & regnavit 20. annis. *An-*

(*a*) *Anno septimo Regni Darii Codomani finem habuit Monarchia Persica, quæ duravit annis 203.*

(*b*) *Monarchia Græcorum ab Alexandro Magno ducit initium.*

Antiochus II. dictus per adulationem *Deus*, regnare cœpit anno mundi 3877. periodi Julianæ 4452. periodi Græco-Romanæ 5232. anno 3. Olymp. 129. à condita Roma 492. æræ Nabonassari 486. ante æram vulgarem 262. & regnavit 15. annis.

Seleucus II. dictus *Callinicus*, regnare cœpit anno mundi 3892. periodi Julianæ 4467. periodi Græco-Romanę 5247. anno 2. Olymp. 133. à condita Roma 507. æræ Nabonassari 501. ante æram vulgarem 247. & regnavit 20. annis.

Seleucus III. dictus *Ceraunus*, regnare cœpit anno mundi 3912. periodi Julianę 4487. periodi Græco-Romanæ 5267. anno 2. Olymp. 138. à condita Roma 527. ærę Nabonassari 521. ante æram vulgarem 227. & regnavit 3. annis.

Antiochus III. dictus *Magnus*, regnare cœpit anno mundi 3915. periodi Julianę 4490. periodi Græco-Romanę 5270. anno 1. Olymp. 139. à condita Roma 530. ęræ Nabonassari 524. ante ęram vulgarem 224. & regnavit 37. annis.

Seleucus IV. dictus *Thilopator*, regnare cœpit anno mundi 4952. periodi Iulianę 4527. periodi Gręco-Romanę 5307. anno 2. Olymp. 148. à condita Roma 567. ęræ Nabonossari 561. ante æram vulgarem 187. & regnavit 11. annis.

Antiochus IV. dictus *Epiphanes*, regnare cœpit anno mundi 3963. periodi Julianę 4538. periodi Gręco-Romanæ 5318. anno 1. Olymp. 151. à condita Roma 578. ęræ Nabonassari 572. ante ęram vulgarem 176. regnavit 12. annis, & tandem moritur inhonestè rediens ex Perside.

Judas Machabæus, mortuo Antiocho Epiphane, Dux Judæorum constituitur anno mundi 3975. periodi Julianę 4550. periodi Greco-Romanę 5330. anno 1. Olymp. 154. à condita Roma 590. ęræ Nabonassari 584. ante ęram vulgarem 164. & præfuit Reipublicę Iudaicę 3. annis.

Ionathas, frater Iudę, Dux Iudęorum constituitur anno mundi 3978. periodi Iulianę 4553. periodi Gręco-Romanę 5333. anno 4. Olymp. 154. à condita Roma 593. ęræ Nabonassari 587. ante ęram vulgarem 161. & præfuit Reipublicę Iudaicæ annis 17.

Simon, frater Iudę, & Ionathę, Dux Iudæorum constituitur anno mundi 3995. periodi Iulianę 4570. periodi Græco-Rom. 5350. anno 1. Olymp. 199. à condita Roma 610. ęrę Nabonassari 604. ante ęram vulgarem 144. & pręfuit Reipublicę Iudaicę annis 9.

Joannes Hircanus, filius Simonis, Dux Iudæorum constituitur anno mundi 4004. periodi Iulianę 4579. periodi Græco-Rom. 5359. anno 2. Olymp. 161. à condita Roma 619. ęrę Nabonassari 613. ante æram vulgarem 135. & præfuit Reipubl. Iud. annis 30.

Aristobulus, filius Ioannis Hircani, sibi Regium Diadema imposuit anno mundi 4034. periodi Iulianę 4609. periodi Græco-Romanę 5389. anno 4. Olymp. 168. à condita Roma 649. ærę Nabonass. 643. ante æram vul-

vulgarem 105. & regnavit 1. anno.

Alexander Iannæus, filius Aristobuli, ei substituitur anno mundi 4035. periodi Julianę 4610. periodi Græco-Rom. 5390. anno 1. Olymp. 169. à condita Roma 650. æræ Nabonassari 644. ante æram vulgarem 104. & regnavit 27. annis.

Mortuo Alexandro Iannæo, Alexandra ejus uxor, conciliatâ sibi Pharisæorum benevolentiâ, cœpit regnare in Iudęa anno Mundi 4062. periodi Iulianę 4637. periodi Græco-Rom. 5417. anno 4. Olymp. 175. à condita Roma 677. ęræ Nabonassari 671. ante ęram vulgarem 77. & regnavit 9. annis.

Hircanus II. post matrem Alexandram regnare cœpit in Iudæa anno mundi 4071. periodi Iulianæ 4646. periodi Græco-Rom. 5426. anno 1. Olymp. 178. à condita Roma 686. ęræ Nabonassari 680. ante ęram vulgarem 68. & regnavit 3. annis. Dein bello appetitus, victus est ab Aristobulo fratre suo suo, qui Regnum per tres annos occupavit. Tandem à Pompejo in ordinem redacto Aristobulo, & Romam captivo abducto, denuò Hircanus Regno Iudæę potitus est anno mundi 4076. periodi Iulianę 4651. periodi Gręco Rom. 5431. à condita Roma 691. ęræ Nabonassari 685. ante ęram vulgarem 63. & regnavit annis 23.

Antigonus, Aristobuli filius, devicto Hircano II. Regnum Iudęæ invasit, cœpitque regnare anno mundi 4099. periodi Iulianę 4674. periodi Gręco-Romanę 5454. à condita Roma 714. æræ Nabonassari 708. ante ęram vulgarem 40. anno 1. Olymp. 185. & regnavit Antigonus annis 3. & mensibus tribus.

Herodes, tribus annis postquàm fuit à Senatu Romano Rex Iudææ declaratus, vicit Antigonum, & solus in Iudęa regnare cœpit anno Mundi 4102. periodi Iulianę 4677. periodi Græco-Rom. 5457. à condita Roma 717. ęrę Nabonassari 711. ante ęram vulgarem 37. anno 4. Olymp. 185. & regnavit Herodes in Iudęa, post devictum Antigonum, annis 34.

CHRISTUS DOMINUS, Servator Mundi, natus est in Bethleem die 25. Mensis Decembris, ut constans tenet traditio, anno 33. Regni Herodis post devictum Antigonum, Imp. Augusti 40. à creatione Mundi 4134. à condita Roma 749. ęrę Nabonassari 743. anno 4. Olympiadis 193. Periodi Iulianæ 4709. periodi Græco-Romanę 5489. ante ęram vulgarem quadriennio integro. Consulibus Augusto Cęsare 12. & L. Cornelio Sylla, vel Sulla.

Natale vulgare Christi Domini, hoc est, juxtà æram Dionysii Exigui, consignari debet diei 25. mensis Decembris anni 44. Imperii Augusti, à Creatione Mundi 4138. à condita Roma 753. ęrę Nabonassari 747. Periodi Iulianę 4713. periodi Græco-Rom. 5493. anno 4. Olympiadis 194. Consulibus Cosso Cornelio Lentulo & L. Calpurnio Pisone.

Annus primus ęrę vulgaris, quę etiam dicitur Dionysiana, vel Christiana, auspicatur Kalendis mensis Ianuarii anni 45. Imperii Augusti,

Digitized by Google

fti, à creatione Mundi 4139. à condita Roma 754. ęrę Nabonaſſari 748. Periodi Julianę 4714. Periodi Gręco-Romanę 5494. anno 1. Olympiadis 195. Conſulibus Caio Cęſare, Auguſti filio, & I. Æmilio Paulo.

Chriſtus Dominus anno ęrę vulgaris vigeſimo ſexto. Imperii Proconſularis Tiberii decimo ſexto. Anno Urbis Romę conditę 779. anno à creatione Mundi 4164. anno periodi Iulianę 4739. anno Periodi Gręco-Romanę 5519. anno ęrę Nabonaſſari 773. anno ſecundo Olympiadis 201. Conſulibus Lentulo Getulico, & C. Calviſio Sabinio, Baptiſatus fuit à Joannę Baptiſta in Iordane die 6. menſis Ianuarii, dum inciperet annum ętatis ſuę trigeſimum.

Chriſtus Dominus anno ærę vulgaris vigeſimo nono. Anno Imperii Proconſularis Tiberii decimo nono. Anno Urbis Romę conditę 782. anno à creatione mundi 4167. anno periodi Iulianę 4742. anno periodi Gręco-Romanę 5522. anno ęrę Nabonaſſari 776. anno 1. Olymp. 202. Conſulibus C. Fuſio Gemino, & L. Rubellio Gemino, in Crucem actus eſt Feriâ ſexta, ſeu die Veneris, in Paraſceve Sabbati, cùm jam incepiſſet annum ętatis ſuę trigeſimum tertium. Surrexit è tumulo Feriâ primâ, quam nos Chriſtiani *Dominicam* appellamus, vivus per quadraginta dis apparuit Diſcipulis ſuis. Quadrageſimo verò die poſt reſurrectionem ſuam aſcendit in Cœlum, & tandem Sacro Pentecoſtes die, qui poſt ipſius reſurrectionem fuit quinquageſimus, miſit ad Diſcipulos ſuos Spiritum Sanctum, ut divino ejus amore ſuccenſi, Doctrinam Evangelicam, extirpatâ penitùs Idololatriâ, per totum Orbem propagarent.



Digitized by Google

Notæ in sextam Mundi ætatem circà statum Reipublicæ Judæorum à tempore Joannis Hyrcani, *Summi Pontificis, usque ad* Herodem, *qui Judæorum Regnum obtinuit à Romanis, & quo regnante natus est* JESUS CHRISTUS, *Salvator Mundi.*

NOT.I. *Joannem Hyrcanum*, postquàm apud Judæos Principatu & Summo Sacerdotio per annos 30. functus fuisset, mortuum esse, eique successisse filiorum natu maximum, dictum *Aristobulum*, qui Principatum simùl & Summum Pontificatum apud Judæos per unum annum tenuit, primusque omnium, post reditum è captivitate Babylonica, diademate sibi imposito, Principatum apud Judæos in Regni formam transtulit, sicut testatur *Josephus* lib.1. *De Bello Judaico* cap.3. Antiq. Iud. lib.13. cap.19. & lib.20. cap.8. Hic *Aristobulus* fratrem suum secundum *Antigonum* sibi in Regni socium ascivit, tres verò reliquos fratres vinctos in carcerem conjecit, matremque suam, Principatûs æmulam, custodiæ itidèm tradidit, eòque credulitatis progressus est, ut eam in vinculis necari jusserit, sicut refert *Josephus* ibidem Interfecit etiam idem *Aristobulus* uxoris suæ *Salomes* fratrem, dictum *Antigonum*, & paulò post migravit è vita, sicut narrat *Josephus* lib.1. *De Bello Judaico* cap.3. & lib.13. Antiq. Jud. cap.19. Post *Aristobuli* mortem, Salomes, ejus uxor, quam Græci *Alexandram* nuncupant, solutis ejus fratribus, quos ille in vinculis detinuerat, *Alexandrum Jannæum*, ætate cæteros præcedentem ac modestiâ, Regem constituit. Ille verò, semèl Regno, summâque rerum potitus, alterum fratrem sibi insidiantem peremit, alterum, contentum privatâ & otiosâ vitâ, in honore habuit, quemadmodùm narrat *Josephus* lib.13. Antiq. Jud. cap.20. Postquàm autem *Alexander Jannæus*, prosperè, multisque rebus in Bello præclarè gestis illustris, per viginti septem annos regnasset, mortuus est. Sed quia moriens & Regni administrationem uxori suæ *Alexandræ* testamento reliquerat, & deligendi Pontificis permiserat arbitrium, majorem illa natu filium suum *Hyrcanum* declaravit Pontificem Maximum, ipsa verò per novem annos Regnum administravit; toto eo tempore filio *Hyrcano* Pontificatum obtinente, ut videre est apud *Josephum* lib.13. Antiq. cap.24. & lib.26. cap.8. & lib.1. De Bello Judaico cap.4. Post mortem *Alexandræ* regnare cœpit in Judæa *Hyrcanus II.* ejus filius, sed commisso inter *Hyrcanum* & *Aristobulum* fratres prælio, actum est de pacis conditionibus, in quibus obtinuit *Aristobulus* ut regnaret, qui etiam Summum Sacerdotium annis tribus & mensibus

sibus totidèm exercuit, teste *Josepho* lib.20. cap.8. De hoc inter *Hyrcanum II.* & *Aristobulum*, fratres, conserto certamine, ejusque exitu, eleganter lib.2. *Historiæ Sacræ* sic scribit *Severus Sulpitius*: *Post hujus* (seu Alexandræ) *obitum, fœda inter fratres* (nempè inter Hyrcanum II. & Aristobulum, ejus filios) *de Regno certamina orta. Ac primùm Hyrcanus Imperium obtinebat, mox ab Aristobulo fratre pulsus, confugit ad Pompejum, qui tùm Mithridatico bello confecto, pacataque Armenia & Ponto, Victor omnium gentium, quas adierat ultrorsum pergere, & vicina quæque Romano Imperio adjungere cupiens, causas belli & materiam vincendi quærebat. Igitur Hyrcanum libens excepit, ductuque ejus Judæos aggreditur: Urbe capta atque arce, Templo pepercit: Aristobulum vinctum Romam mittit, Hyrcano jus Pontificatus restituit, impositoque Judæis stipendio, Procuratorem eis Antipatrum quemdam Ascaloniten præposuit.* Hyrcanus itaque Secundus Summum Pontificatum, & Regnum Iudæorum denuò obtinuit: tentavit quidem *Antigonus*, filius *Aristobuli*, Judæorum Regis, paternum Regnum recuperare, & eâ de causa ad Cæsarem in Syria venit, questusque est de Patris sui *Aristobuli* infortunio, & *Hyrcanum*, atque *Antipatrum* accusavit, quòd per vim Principatum Judaicæ gentis gererent, nec abstinerent ab ipsius injuriis. At nihil apud Cæsarem promovere potuit *Antigonus*. Auditâ quippè Oratione, quam *Antipater* ad diluenda sibi ab *Antigono* impacta crimina habuit, statim *Hyrcanum* declaravit Summum Judæorum Pontificem, *Antipatro* verò Dynastiam, quamcumque ipse optaret, obtulit, & Procuratorem Judææ constituit, sicut prodit *Josephus* lib.1. De Bello Judaico cap.8. & lib.14. Antiq. cap.15. Porrò, *Antipater* unum è liberis suis, natum videlicèt maximum, dictum *Chasaelem*, Hierosolymis & circumjacenti Regioni Ducem constituit, & *Herodi*, filio suo Secundogenito, annos nato viginti quinque, Galilæam curandam commendavit, sicut legere est apud *Iosephum* lib.1. *De Bello* Judaico cap.8. & lib.14. Antiq. cap.16. & 17.

Nota II. Regnante in Judæa *Hyrcano II.* omnem Regiam authoritatem ad se traxisse *Herodem*, cui ipsius Pater *Antipater* curandam Galilæam demandaverat. Id ægrè admodùm ferens *Antigonus*, cujus Pater *Aristobulus*, sicut anteà observavimus, Judææ Regno privatus fuerat, Parthos, totâ Syriâ victores, ingentium præmiorum promissis allectos, in Palæstinam accivit, ut eorumdem operâ Paternum Iudææ Regnum recuperare posset. *Pacorus*, Parthorum Rex, cùm sciret, *Hyrcanum* stare à partibus Romanorum, statim *Antigono* suppetias tulit, & cum duplici exercitu in Judæam venit, ut, dejecto Hyrcano, Antigonum Regno præficeret. *Antigonus* verò cum copiis, quas privatâ pecuniâ collegerat, Hierosolymam movit, atque à civibus, Herodis regimen perosis, intrà Urbem facilè admissus est, Regiam tamen non occupavit, quòd & situ munita, & valido exercitu instructa ab *Herode* tenebatur. At, ubi pri-

Digitized by Google

pirmùm *Tacorus*, Parthorum Rex, *Hyrcanum*, in colloquium subdolè vocatum, in vincula conjecisset, *Antigonus* Judæis Rex impositus est, & *Herodes*, qui in Regia remanserat, Hyrcani captivitate intellectâ, Hierosolymis relictis, suos secum milites cum familia ducens, primùm *Massadam*, munitissimum Oppidum, se recepit, mox magnis itineribus in Arabiam perrexit, dein in Ægyptum iter intendens venit Pelusium; postea Alexandriam, ubi Regina *Cleopatra*, vicem ejus dolens, voluit illum Alexandriæ detinere, sed *Herodes*, omnis moræ impatiens, Romam properavit, ubi à Collega Triumviro, & Senatu Romano fuit Judææ Rex declaratus exeunte mense Septembri anni Urbis Romæ conditæ 714. Hæc est prima Epocha Regni *Herodis* in Judæa, juxtà quam Epocham *Iosephus* libro 1. *De Bello Iudaico* cap. ultimo ait, Herodem regnasse in Judæa annos *triginta & septem, postquàm Rex à Romanis designatus est*. Romà reversùs *Herodes*, Bellum contra Antigonum movit, & anno tertio postquàm Romæ fuerat declaratus Rex, Castra propè Hierosolymam metatus est, eam cepit, & *Antigonum* devicit anno Vrbis Romæ conditæ 717. Hæc est altera Regni in Judæa *Herodis* Epocha, juxta quam *Iosephus* lib. 1. De Bello Iudaico cap. ultimo dicit, *Herodem in Iudæa* annos *quatuor ac triginta ab interfecto Antigono, regno potitum esse*.

Nota III. hunc *Antigonum*, Judæorum Regem, quem anno Vrbis Romæ conditæ 717. devicit *Herodes*, quemque M. *Antonius*, unus Collega Triumvir, multis ab *Herode* acceptis pecuniis, apud Antiochiam securi percuti Jussit, fuisse apud Iudæos ultimum in genere Assamonæorum, seu Machabæorum ac Pontificum, Principem, ac subindè apud Iudæos Principatum Assamonæorum, ut rectè tradit *Iosephus*, durasse tantùm annis centum viginti sex. Quod est verissimum. Si enim consulas nostram Tabulam Chronologicam, comperies, *Iudam* ex illa Assamonæorum stirpe primum fuisse creatum Pontificem anno Mundi 3975. Vrbis conditæ 590. à quo anno usque ad annum Mundi 4102. & Vrbis Romæ conditæ 717. quo anno *Antigonus*, ultimus Assamonæorum Princeps, ab Herode devictus est, interfluxerunt anni centum viginti sex, per quos duravit apud Iudæos Assamonæorum Principatus, desiitque in *Antigono*, ultimo ex illa stirpe oriundo. Ab hoc tempore Sceptrum Regium à Tribu Iuda, seu à tota gente Iudaica, ablatum est, quia extincto *Antigono*, & sublato penitùs Assamonæorum Principatu, *Herodes*, qui non erat ex genere Iudæus, sed Idumæus, vel Ascolonita, regnavit in Iudæa, & tunc impletum est Vaticinium Patriarchæ *Iacob*, propedièm morituri: *Non auferetur Sceptrum de Iuda, & Dux de femore ejus, donec veniat, qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium*, Genesis cap.49. Vide Dissertationis septimæ Paragraphum 1. ubi de eo Iacobæo Oraculo latè disseruimus.

Nota IV. Regnante in Judæa *Herode*, Alienigenâ, non solùm è tota

tota gente Iudaica defecisse Sceptrum Regium, sed etiam legitimam Summi Sacerdotii institutionem apud Iudæos declinare cæpisse, ac tandem Iudæos, in pœnam adamantinæ pervicaciæ, quâ Iesum Christum, verum Messiam, agnoscere noluerunt, post incensum à *Vespasiano*, & *Tito*, Imperatoribus Romanis, toto Orbe augustissimum Templum Salomonicum, & solo æquatam Civitatem Hierusalem, fuisse abductos captivos, & in varias regiones dispersos, atque in hac captivitate, quæ ab eo tempore perdurat, illos manere adhùc, mansurosque ad tempora Antichristi. Certè, in pœnis, quas subeunt nunc Iudæi, digitum Dei esse, velint nolint, ipsimet experiuntur, quippè qui vident, se ubique terrarum degunt, nullo pacto admitti ad Magistratus, nec ad militiam, nec ad publica munia; insuper tributa pendere acerbissima, cunctis ludibrio esse, probra & dedecora infinita, innumerasque calamitates pati; se non ampliùs habere Reges, Duces, Pontifices, & Sacrificia, quæ tantùm ipsis offerre fas erat in Templo Salomonico, quod erat in Hierosolymorum Vrbe, à qua nunc vivunt planè extorres, & cujus ruinas ut videre ac flere possint, pretio redimere coguntur. Hanc terribilem, sed justissimam in perfidos Iudæos divinam ultionem eleganter S. *Hieronymus* in Caput 2. Prophetæ *Sophoniæ* describit his verbis: *Vsque in præsentem diem perfidi Coloni* (idest, Iudæi) *post interfectionem Servorum, & ad extremum Filii Dei, excepto planctu, prohibentur ingredi Hierusalem, & ut ruinam suæ eis flere liceat Civitatis, pretio redimunt, ut qui quondam emerunt Sanguinem Christi, emant lacrymas suas, & ne fletus quidèm eis gratuitus sit. Videas in die, quo capta est à Romanis, & diruta Hierusalem, venire populum lugubrem, confluere decrepitas mulieres, & senes pannis annisque obsitos, in corporibus & in habitu suo iram Domini demonstrantes, Congregatur turba miserorum, & patibulo Domini coruscante, ac radiante Anastasi ejus, de Oliveti Monte Crucis fulgente vexillo, plangere ruinas Templi sui populum miserum, & tamen non esse miserabilem. Adhùc fletus in genis, & livida brachia, & sparsi crines, & miles mercedem postulat, ut illis flere plus liceat. Et dubitabit aliquis, cùm hæc videat, de die tenebrarum & caliginis, de die nebulæ, & turbinis, de die tubæ & clangoris? Habent enim & in luctu tubas, &, juxta Prophetiam, vox solemnitatis versa est in luctum. Vlulant super cineres Sanctuarii, & super Altare destructum, & super civitates quondam munitas, & super excelsos quondam angulos Templi, de quibus quondam Iacobum, fratrem Domini, præcipitarunt.* Hanc Iudæorum ruinam luculentissimè prædixit Christus Dominus Lucæ cap. 21. dicens: *Cùm autem videritis circumdari ab exercitu Hierusalem, tunc scitote, quia appropinquavit desolatio ejus...... Et cadent*, idest, Iudæi, *in ore gladii, & captivi ducentur in omnes gentes, & Hierusalem conculcabitur à gentibus, donec impleantur tempora nationum.* Hoc Christi Domini oraculum vident

Iudæi

Judæi luce meridianâ clariùs fuisse jampridem adimpletum, & tamen, proh dolor! saxa in cordibus gestantes resipiscere nolunt, & tanquàm noctuæ in meridie planè cœcutientes, Jesum Christum, in quem ad amussim quadrant omnium Prophetarum Vaticinia, obstinatis animis agnoscere renuunt, eique per summam impietatem cum his, qui divino rebelles sunt lumini, continuò dicunt: *Recede à nobis, scientiam viarum tuarum nolumus.*

Finis hujus Operis.

MENDA, quæ irrepserunt In Editionem hujusce secundi Tomi. *Tractatus De Vita, Mysteriis, & annis* IESU CHRISTI, *Servatoris nostri.*

Pag.	Lin.	MENDA.	CORRIGE.
25.	36.	perspectam	*perspectum.*
84.	20.	obmutuscentem;	*obmutescentem.*
100.	20.	fuere.	*facere.*
159.	24.	propolandas;	*propalandas.*
169.	3.	post.	*potest.*
193.	39.	Leviticum	*Leviticam.*
316.	23.	Solaris.	*Solari.*
317.	20.	cretione.	*creatione.*
320.	27.	conjugant.	*conjungant.*

Alia Menda, si quæ inter legendum offendat Lector, facilè corriget, atque pro sua humanitate condonabit.



INDEX AMPLISSIMUS MATERIARUM,

Quæ in duobus Tomis Tractatus *De Vita*, *Mysteriis*, *&* *Annis Jesu Christi* continentur.

Prima Nota numeralis Romana indigitat Tomum. Secunda Nota numeralis communis indicat paginam Tomi.

A

Digitized by Google

I N D E X

B

Digitized by Google

Digitized by Google

repro.

Digitized by Google

Digitized by Google

D

Digitized by Google

F

G

H

Digitized by Google

M

Digitized by Google

N

O

P

Digitized by Google

Digitized by Google

INDEX

Q

R

S

Digitized by Google

nus

T

Vir-

Digitized by Google

Finis Indicis Generalis.

Advertat Lector, in prioris Tomi hujus Operis Dissertationem primam Prolusoriam duo, incuriâ Typographi, irrepsisse menda, quæ non fuêre notata. Paginâ quippè X. lin. 30. legitur: *ab aliquo*. Sed legi debet: *ab aliqua*. Et pag. XXVIII. lineâ 6. legitur: *Quod*. Sed legi debet: *ad quod*.





NAG 2019315

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google





Digitized by Google